

176

ΤΡΥΦΩΝΟΣ Ε. ΕΥΑΓΓΕΛΙΔΟΥ δ. φ.
Καθηγητοῦ τοῦ ἐν Βόλῳ Γυμνασίου

Η ΜΥΚΟΝΟΣ

ΗΤΟΙ

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΝΗΣΟΥ ΑΠΟ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΟΤΑΤΩΝ ΧΡΟΝΩΝ
ΜΕΧΡΙ ΤΩΝ ΚΑΘ' ΗΜΑΣ

Μετὰ χάρτου καὶ εἰκόνων.

«Ἐρθει τις ἦν ἕκαστος εἰδείη
τέχνην»
[Ἀριστοφάνους Σφήκες στίχ. 1431].

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ Π. Γ. ΕΥΣΤΡΑΤΙΟΥ & Π. ΠΕΛΗ
1 - ΟΔΟΣ ΜΙΑΤΙΔΑΔΟΥ - 1
1914

ΤΡΥΦΩΝΟΣ Ε. ΕΥΑΓΓΕΛΙΔΟΥ δ. φ.
Καθηγητοῦ τοῦ ἐν Βόλῳ Γυμνασίου

878B

Η ΜΥΚΟΝΟΣ

~~3 αρ. 114~~

ΗΤΟΙ

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΝΗΣΟΥ ΑΠΟ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΟΤΑΤΩΝ ΧΡΟΝΩΝ
ΜΕΧΡΙ ΤΩΝ ΚΑΘ' ΗΜΑΣ

«Ἐρθεῖ τις ἢν ἕκαστος εἰδείῃ
τέχνην»
[Ἀριστοφάνους Σφήκας στίχ. 1431].

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ Δ. Γ. ΕΥΣΤΡΑΤΙΟΥ ΚΑΙ Δ. ΔΕΛΗ
8 — Ὀδὸς Πραξιτέλους — 8
1912

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

•Κρείττον γάρ που σμικρόν
εὐ ἢ πολὺ μὴ ἱκανῶς περᾶναι•
(Πλάτωνος Θεαίητος 187 Ε)

Δυσὶν αἰτίαισι ἔνεκεν προέβημεν, μετὰ τὴν ἐκδοσιν τῆς ἱστορίας τῆς νήσου Σερύφου (Ἐρμούπ. 1909, εἰς 8ον σ. σ' 144) εἰς τὴν συγγραφὴν τῆς ἱστορίας τῆς Μυκόνου· πρῶτον μὲν ὅτι τοῖς ἐμοῖς παιδάσι πάσχοντας δεινῶς ἐκ κωκικίου τοῦ ὑγεινότητος κλίμα αὐτῆς ἴασατο τῇ 1908 εἶτα δὲ ὅτι ἐν αὐτῇ ἐγεννήθη μοι ὁ τεταρτότοκος υἱὸς Ἀριστείδης αἰσίως (3 Ἰουλίου 1909) αὐτόθι οἰκογενειακῶς διαθερίζοντι. Καὶ πληροῦται οὕτως διάπυρος πόθος μου περὶ συγγραφῆς ἀλληλοδιαδόχως τῆς ἱστορίας τῶν Κυκλάδων ἐκείνων, περὶ ὧν οὐπω μονογραφία τις ἐξεπονήθη· καὶ τοιαῦται εἰσιν: ἡ Μήλος, ἡ Πάρος καὶ ἡ Νάξος· διότι εἶμαι τῆς γνώμης, ὅτι μόνον διὰ τῆς κατὰ χώραν μονογραφικῆς συγγραφῆς τῶν πόλεων καὶ τῶν νήσων τῆς Ἑλλάδος ἔσται ἐφικτὴ ἡ τελεία καὶ ἐφάμιλλος τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους ἱστορία ὑπὸ τοῦ μέλλοντος μεγάλου ἐθνικοῦ ἱστορικοῦ τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς. Καὶ ἐγράφησαν μὲν τινὰ ὑπὸ τῶν περιηγητῶν τῆς Ἑλλάδος περὶ Μυκόνου καὶ διατριβαὶ τινες κατεχωρήθησαν ἐν περιοδικοῖς δημοσιεύσεσιν, ὡς ἐν ταῖς ἐκάστοτε ὑποσημειουμέναις ἐν τῇ βιβλίῳ παραπομπαῖς ἐμφαίνεται, καὶ μονογραφία τις εἰδικῆς ἐγγραφῆς περὶ τῆς νομισματικῆς τῆς νήσου ὑπὸ τοῦ τιμῶντος τοῦ ὄνομα τῆς πατρίδος Μυκονίου κ. Ἰωάννου Σβορώνου, διευθυντοῦ τοῦ ἐθνικοῦ νομισματικοῦ Μουσείου, ἀλλὰς ἐκτενῆς πραγματεία, γεωγραφικὴ, γεωλογικὴ, τοπογραφικὴ καὶ ἱστορικὴ δὲν ὑπῆρχε· τὴν ἔλλειψιν δὲ ταύτην κα-

τιδὼν προέβην εἰς τὴν ἔκδοσιν τοῦ παρόντος ἔργου, ὅπερ, κατὰ μέγα μέρος, ὀφείλεται εἰς τὴν ὑλικὴν ὑποστήριξιν τοῦ τε δήμου Μυκονίων καὶ τοῦ ἐν Ρωσσίᾳ ἐγκατεστημένου φιλοπάτριδος Μυκονίου κ. Νικολάου Γρυπάρη, διὰ τῆς εἰκό-
νος τοῦ ὁποῦ, σὺν τῇ ἀφιέρωσει, ἐκοσμήσαμεν καὶ τὸ πα-
ρὸν βιβλίον εἰς μνήμην αἰδίου τῆς τάνδρως πρὸς τὴν γει-
ναμένην ἀγάπης καὶ τῆς πρὸς ἡμᾶς ἐκτιμήσεως ἀπὸ τοῦ
1898, ὅτε ἐγνωρίσαμεν αὐτὸν ἐν Σεβαστουπόλει.

Τὸ ἔργον ἡμῶν τοῦτο, ἐν ἐπαρχιακῇ πόλει διδάσκον-
τες ἐγράψαμεν ἀρυόμενοι τὰς εἰδήσεις ἐκ τῶν βιβλίων τῆς
πενιχρᾶς ἡμῶν βιβλιοθήκης· διότι εἶμαι τῆς γνώμης ὅτι :
« ἡ ἱστορία ὅπωςδὴποτε καὶ ἂν γραφῇ παρέχει ἡδονὴν »
διότι οἱ ἄνθρωποι τυγχάνουσι φύσει περίεργοι καὶ εὐχαρι-
στοῦνται καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς γυμνῆς γνώσεως τῶν πραγμά-
των, ὡς λέγει ὁ Πλίνιος ὁ νεώτερος (ἐν Ἐπιστολῶν βι-
βλίῳ Γ' VIII.)

Ἐγραφον ἐν Βόλῳ τῇ 9ῃ Μαρτίου 1912.

ΤΡΥΦΩΝ Ε. ΕΥΑΓΓΕΛΙΔΗΣ δ.φ.

Καθηγητὴς

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΝΗΣΟΥ ΜΥΚΟΝΟΥ

Όνομασία τῆς Μυκόνου — σχῆμα — ἐμβαδὸν — φυσικὴ κατάστασις — γεωλογικὴ σύστασις — βοτανικὴ τῆς νήσου — μεταλλεῖα — ὄρη — ἀκρωτήρια — κοιλάδες — λιμένες — ὄρμοι — ὕδατα — κλίμα.

Ἡ νῆσος Μύκονος ἐκλήθη οὕτως ἐκ τοῦ ἐρχηγέτου αὐτῆς Μυκόνου, υἱοῦ τοῦ Ἀνίου, ἡ πατρὸς τοῦ Θάσου καὶ τοῦ Ἄνδρου, ἀρχηγετῶν γενομένων τῶν φερωνύμων νήσων τοῦ Αἰγαίου πελάγους. Ἦν δ' ὁ Ἄνιος υἱὸς τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τῆς Νύμφης Ροιοῦς, θυγατρὸς Σταφύλου, υἱοῦ τοῦ Διονύσου καὶ τῆς Βακχίδος Χρυσίδος, ἐκ γόνου τοῦ Διονύσου. Ἡ Μύκονος εἶναι ἡ μισημειωτάτη τῶν ΒΑ. Κυκλάδων, ἔχουσα Β. μὲ πλάτος 37° καὶ 28', Α'. δὲ μῆκος 25° καὶ 23'. Κεῖται δὲ 18 μίλια πρὸς Α. τῆς Σύρου καὶ ἀπέχει τῆς μὲν Τήνου ΜΑ. 10 μίλια, τῆς δὲ Δήλου ΒΑ. 8 μίλια. Τριγωνικὴ δὲ σχεδὸν οὕσα ἔχει ἐμβαδὸν, κατὰ τὰς ἐσχάτως γενομένας μελέτας ἡμεδαπῶν καὶ ἀλλοδαπῶν

(1) Ὁ πολὺς Meinecke ἐν τῷ εἰς Στέφανον τὸν Βοζάντιον ὑπομνήμασιν ἐν λέξ. λέγει, ὅτι τὰ χειρόγραφα ἔχουσιν Αἰναίου. Ὁ Βοζάντιος λέγει, ὅτι ὁ πατὴρ τοῦ Μυκόνου Ἄνιος ἔκαλετο Κάρυστος, ἐνῶ Κάρυστος ἦτο υἱὸς τοῦ Εὐβοϊκοῦ ἥρωος Ζάρακος, νυμφευθέντος, μετὰ τὸν Ἀπόλλωνα, τὴν Ροιῶ (ἰδὲ Roscher ἐν λέξει Ἀνιος ἐν σελ. 352.) Σημειούσθω ὅτι τὸ ὄνομα τῆς Μυκόνου παρέμεινε διὰ τῶν αἰώνων ἀναλλοίωτον· οἱ δὲ Βενετοὶ πολλάκις ἐξέφερον αὐτὴν πληθυντικῶς, ὡς θὰ ἴσωμιεν ἐν τῷ εἰς αὐτὸν τόμῳ, οἱ δὲ Τοῦρκοι Μύκονοι. Ἰδὲ καὶ Βάλληνηθα, Κυθνιακά σελ. 4 καὶ 6.

(2) Ὁ Πλίνιος, Historia Naturalis IV, 22, 2 λέγει ὅτι ἀπέχει 45000 βωμαίτων βημάτων.

χαρτογράφων, 89 7 □ χιλιομέτρων (κατὰ τὸν Strelbitski, κατὰ δὲ τὸν Wisotzki 84 □ χιλιομέτρων), τὸ δὲ ἀνώτατον ὕψος αὐτῆς κατὰ τὰ ΒΔ. ὄρη τοῦ Ἁγίου Ἡλία (Βορηνιώτη) εἶνε 368 μ. ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης, κατὰ δὲ τὸν Α. Ἁγ. Ἡλίαν (Ἄνωμερίτην) 392 μ., ἡ δὲ περίμετρος 25 μιλίων. Ὑπάγεται δὲ πολιτικῶς εἰς τὸν νομὸν Κυκλάδων εἰς τὴν ἐπαρχίαν Σύρου—Μυκόνου, ἓνα καὶ μόνον ἀποτελοῦσα δῆμον. Ὅπως δὲ αἱ Κυκλάδες πᾶσαι ψιλαὶ καὶ φαλακροὶ οὖσαι ἀλγεινὴν ἐμποιοῦσιν ἐντύπωσιν τῷ ἐπισκεπτομένῳ αὐτάς, οὕτω καὶ ἡ Μύκονος ἐμφανίζει ἡμῖν ὄγκον πετρώδη καὶ φαλακρόν, ἰδίως πρὸς τὰ ΒΔ. ὁλόθεν ἀρχεται βαθμιαία ἔξαρσις τοῦ ἐδάφους μέχρι τῆς κορυφῆς τοῦ Ἁγίου Ἡλία (ὑπερθεῖν τοῦ ἀκρωτηρίου Ἀρμενιστῆ), ἐμποιοῦσα ἐντύπωσιν κατεστραμμένης χώρας, πού καὶ πού μόνον ἐν ταῖς πεδιάσι καὶ κοιλάσι ἔχουσα μαρμαρώδη τινὰ βλάστησιν καὶ ἀσήμαντον, ἐλάχιστα μόνον μεγάλα δένδρα καὶ κήπους καλλιεργησίμους. Ὡς εἶπομεν δὲ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ ἱστορίᾳ τῆς Σερίφου (Ἐρμούπολις 1909) ἤδη τὸ πάλαι, τὰ δάση, ἅπερ κατὰ τὴν προϊστορικὴν ἐποχὴν ὑπῆρχον ἐν ταῖς νήσοις τοῦ Αἰγαίου, φαίνεται ὅτι κατεστράφησαν καὶ μόνον ἡ νῆσος Κέως διετήρησε μεγάλα δένδρα βαλάνου, λείψανα δὲ τινὰ δάσους βαλάνου ἀπαντῶσι καὶ ἐν Νάξῳ, ἐπὶ τῶν ἀποκέντρων ὁρέων.

Ἐπὶ δὲ πασῶν τῶν ἄλλων νήσων οὐ μόνον δάση δὲν ὑπάρχουσιν, ἀλλ' οὐδ' ἐλαχίστη ἐμφάνισις ἀειθαλῶν θάμνων τοὺς ὁποίους οἱ ἰδιοκτῆται κλιβάνων ἀπεψύλωσαν μόνον δὲ ἐν ταῖς ρευματιαῖς, ὡς τῷ Παραδειοῖ, ἐν Φιελῆῳ, ἐν μεγάλῃ Λαγκάδᾳ, Μασοῦ καὶ εἶπον ἀλλαγοῦ, ἀπαντῶσιν αἱ πυκροδάφνη μετὰ τῶν ὠραίων αὐτῶν ἀνθέων, ἐρυθρῶν καὶ λευκῶν, ἅπαντα δὲ ἡ ἄλλη γλωφίς εἶνε ἔργον ἀνθρώπων, οἵτινες καὶ ἔξωθεν πολλάκις συγκομίζουσι χῶμα ἵνα πληρώσωσι τοὺς βραχώδεις τόπους τῶν χωρίων καὶ πόλεων ἵνα καὶ δι' ἐπιχωματώσεων εἴη καὶ λιθίνων τεχνικῶν ὄχθων καὶ τοιχείων συγκρατήσωσι τὸ ὄλιγον χῶμα καὶ οὕτως ἐν αὐταῖς σπειρώσι κριθὴν ἢ σίτον ἢ φασιόλους ἢ συκᾶς καὶ λάχανα καὶ μόνον ἐν ἀγαθοῖς τόποις ὑπάρχουσιν ἀμπελοφυτεῖται. Λίθινον δὲ περίβολοι (κλείσματα), μέχρι τῶν κορυφῶν τῶν ὁρέων ἐξικνούμενοι, περιφράττουσι τοὺς ἀγόνους καὶ μόνον πρὸς βοσκὴν χρησιμεύοντας τόπους (παραγγεριαί) καὶ δυσχεραίνουσι

τοὺς δρόμους τοὺς πρὸς τὴν ὑπαιθρον χώραν ἄγοντας, οὓς μόνον ἐπιτηδειότατα οἱ ἐντόπιοι διασκελίζουσι. Νῦν ἐκ τῶν ἐπισημοτέρων καὶ εἰς μεῖζονά κλίμακα προϋόντων τῆς νήσου εἶναι ἡ κριθή καὶ ἡ σταφυλή, ἥτις ἤδη, κατὰ τοὺς παρελθόντας αἰῶνας παρήγστο ἄφθονος, ὁ δὲ οἶνος αὐτῆς ἐφημίζετο ἀνέκαθεν καὶ ὑπὸ τῶν περιηγητῶν τῶν τελευταίων αἰώνων.

ὄρη, κοιλάδες, ὄρμιοι, ποταμοί, ἀκρωτήρια, χειρόνησοι, νησίδες. Ἡ νήσος Μύκονος καὶ ἐν σχέσει πρὸς ἄλλας νήσους τὰς ἀπὸ τῆς Εὐβοίας, ὡς ἡ γεωλογία πιστοῖ, ἀποσπασθεῖσας, ἔχει τὰ χαμηλότερα ὄρη 1 οὕτω δὲ φαίνεται μεταξὺ τῶν ἄλλων κυκλάδων ὡς ταπεινὴ λοφώδης ἔκτασις καὶ μόνον δύο κορυφαί, ἀμφοτέραι ἅγιος Ἑλίας καλούμεναι, ὧν ὁ μὲν κατὰ τὴν ΒΔ. γωνίαν (Βορνωίτης, ὕψους 368 μ.) ὁ δὲ πρὸς Α. (Ἄνωμερίτης ὕψους 392 μ.) προεξέχουσι². Κατὰ δεύτερον δὲ λόγον ἔρχονται τὸ Μορόεργον (ΒΑ.) καὶ ὁ Κούνουλας περὶ τὸ μέσον τῆς νήσου ὑπερθεῖν τῆς Μονῆς Τουρλιανῆς· πᾶσα ἡ λοιπὴ χώρα, πλὴν ἐξάρσεών τινων τοῦ ἐδάφους, κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον ὑψηλῶν, ὧν τὰ πρᾶνῃ χρησιμεύουσι πρὸς σπορὰν κριθῆς, ἀποτελεῖ διαφόρους μεγαλειτέρας ἢ μικροτέρας κοιλάδας, δι' ὧν διέρχονται χεῖμαρροι, διατηροῦντες μικρὰν τινα χωρίδα καὶ ἰδίως μικροδαφνῶν ἐρυθρῶν καὶ λευκῶν, ἐν αἷς

1) Διὰ τοῦτο ὁ Λατίνος ποιητὴς τῶν μεταμορφώσεων Ὀβίδιος (Metamorph. VII στίχ. 463) καλεῖ αὐτὴν χαμακλήν (humilis) ἐν ᾧ ὁ τῆς Αἰναιάδος ποιητὴς Βιργίλιος ἐν III στίχ. 76 celsa) = ὕψηλὴν ἀλλ' ὡς ὕψηλότεραν δεδαίως τῆς παρακειμένης ἀγλῆου.

2) Ἐν τῶν ὄρων τούτων τὸ πάλαι ἐκαλεῖτο Δίμαστον (Plinius. Historia Naturalis IA. 2), ἅτε ἐκ τῆς θαλάσσης ὄρωμενον ὁμοίως πρὸς δύο μαστοὺς, ἀλλ' ὡς παρετήρησα ἀμφοτέρω τὰ ὄρη τὴν αὐτὴν παρουσιάζουσι μορφὴν τῆ θεατῆ. Ὡς τοιοῦτον δ' ἐν τῇ ἄτλαντι τῆς περιηγήσεως τοῦ νέου Ἀναχάρσιδος, Βιέννη 1837. Πίναξ 33 θεωρεῖται ὁ Βορνωίτης, ἀλλ' ὁ χάρτης τοῦ Ἀγγλικοῦ Ναυαρχεῖου No. 1815 θεωρεῖ τὸν Ἄνωμερίτην. Τὸν Βορνωίτην θεωρεῖ καὶ ὁ C. Bursian, Geographie von Griechenland B' 449 σμ. 1.

ἐντριψῆ ὁ ἐκ τοῦ ἐλαφροῦς ἐρυθροφαίου χρώματος τοῦ ἐδάφους κεκμηκῶς ὀφθαλμὸς τοῦ περιγητοῦ.

Κοιλιάδες ἐν Μυκόνῳ εὐφοροί εἶνε ἡ τῆς Ἐνω Μεραῦς ἥτις καὶ πεδιάς διὰ τὸ μῆκος αὐτῆς ἀπὸ Δ. πρὸς Α., δύναται νὰ θεωρηθῆ, ἡ τῆς [Ἐμ]Μαοῦς ἀπὸ Μ. πρὸς Α. ἡ τῆς Φτελιᾶς ἀπὸ Δ. πρὸς Β., ἡ τῆς Λαγκαδάς ἀπὸ Μ. πρὸς Β. καὶ ἡ τοῦ [Ὀμ]βροδέκτη, εὐθὺς ἀμέσως ἄνωθεν τῆς πόλεως, μετὰ τὸν χονδρὸν βουνὸν, ὅστις καὶ μικρὰ πεδιάς δύναται νὰ θεωρηθῆ. Τοιαύτη δ' εἶναι καὶ ἡ τοῦ συνοικισμοῦ Μαράθι, ὅπερ εἶναι γραμμικώτατον χωρίον μετὰ γραμματοδιδασκαλείου, οὐ προϊσταται ὁ αἰδέσιμος ἱερεὺς Μάρχαρις.

Ὅρμοι τῆς νήσου εἶναι ἀπὸ Β. ὁ μέγιστος πάντων Πάνορμος ἐν ᾧ ἡ νησίς Μαρμαρονῆσι (ἐκ τοῦ ὁμωνύμου λίθου) καὶ τις μικροτέρα ἐν τῷ μυκῷ, εἶτα Μιὰ Νερό, εἶτα ἡ Μυρσίνη μετ' ἀποβάθρας πρὸς φόρτωσιν τῶν μεταλλευμάτων, εἶτα ὁ Φωκάς 1,

1) Ὁ Ἅγιος Φωκάς (98—117 μ. Χ.) εἶναι ὁ προστάτης τῶν ναυτιλλομένων, πολὺ πρὸ τοῦ Ἁγίου Νικολάου, ἀκμάσαντος, ὡς γνωστὸν, κατὰ τὸν Δ' αἰῶνα. Ἡ μνήμη τοῦ Ἁγίου Φωκά (ὑπάρχει καὶ ἐν Σύρῳ ἐν θέσει Γράμματα· (ἰδὲ ἐμὸν Χριστιανισμὸν ἐν ταῖς Κυκλάσι· σελ. 7), ἐορτάζεται δὲ τῇ 22 7)δρίου (ἰδὲ ἐμὸς βίος Ἁγίων σελ. 674—5); τὸ δὲ τροπᾶριον ἀναγράφει: «τοῖς πλωτήρσι βοηθεῖς καθ' ἐκάστην πίσται ἐπιζητοῦσι τὴν σὴν βοήθειαν· καὶ λιμὴν γαληνότατος πάσι γεγονός θαλαττεύουσι καὶ μέγας προστάτης τῆς θαλαττεύουσι πάλων» κτλ. Ἐν τοῖς *Analecta Bollandiana*, Bruxellis 1911 τόμ. XXX σ. 252—95, ἐδημοσιεύθη ὁ ἀρχαῖος βίος τοῦ Ἁγίου, χρηματίσαντος ἐπισκόπου Σινώπης· Κατ' αὐτὸν: «ὅσπερ εἰ Διδόσκουροι ἐπιφανέμενοι ἡ τῷ κερχησίῳ καθεζόμενοι ἡ πρὸς τοῖς πηδαλίοις ἐστῶτες καὶ πρὸς τινα ἡτένα μαλακὴν ἀπευθύνοντα τὴν ναῦν... σώζει τοὺς ναυτιλλομένους... Πρῶτος τῶν ἐν Πόντῳ λαλεῖται ἕως τῆς σήμερον ἡμέρας κυβερνήτης τῶν ναυτικῶν, λαλητός ἐν παντὶ τῷ κόσμῳ». Ἐπιθι καὶ Κ. Σταφάνου ἐν ἐπιγραφῇ Σύρου: «Κύριε καὶ ἅγιε Φωκά, σῶσον τὸ πλοῖον Μαρῖαν καὶ τοὺς πλέοντας ἐν αὐτῷ». (P. Orsi ἐν *Byzant. Zeitschrift* 1899 σ. 536—41). Πολλαχοῦ δὲ τῆς Ἰταλίας ἐπικαλεῖνται εἰσάτι τὸν Ἅγιον Φωκᾶν.

ἡ Μυριχιά, εἶτα ἡ Κακόπατη, μετὰ ταῦτα τὰ Λυγαρίδια, εἶτα ἡ Φραγιώ, εἶτα ἡ Λυγιά μετ' ἀποβάθρας πρὸς φόρτωσιν, εἶτα ὁ Ταρσανᾶς (Τουρκ. = ναυπηγεῖον), εἶτα τὸ Καλὸ Λιβᾶδι καὶ ἡ Ἁγία Ἄννα, εἶτα ἡ Ἑλλᾶ, κατόπιν ἡ Μεγάλῃ Ἄμμος, μετὰ ταῦτα ὁ Ὅρνός, ὕστερον ὁ Ἅγιος Ἰωάννης, εἶτα ὁ Κόρφος καὶ ὁ Πλατυαλός. Κατόπιν ἔρχεται ὁ λιμὴν Μυκόνου τεχνητός ¹ καὶ μετὰ ταῦτα ὁ ἀπὸ τοῦ Βορρᾶ προφυλάττων τὰ πλοῖα ὄρμος Τοῦρλος, μεθ' ὁμωνύμου ἀκρωτηρίου ἐν ᾧ καὶ σκληροῦ πνέοντος τοῦ ἀνέμου προσορμίζονται τὰ τὴν συγκοινωνίαν Σύρου—Τήνου—Μυκόνου τελούντα ἀτιμόπλοια. Ὑστερον δ' ἔρχεται τὸ ἀκρωτήριον τοῦ Ἀρμενιστῆ πρὸς Δ. ἐφ' οὗ ὁ φάρος, εἰς ὕψος 184 μέτρων ἀπὸ τῆς θαλάσσης, ἐπὶ πύργου ὀκταγώνου λιθοκτίστου. Οὗτος εἶνε περιστροφικὸς λευκὸς μετὰ 5 ἐκλάμψεων ἀνά 30' καὶ φαίνεται ἀπὸ 30 μιλίων (πλάτος 37' 29" 20' 1" — μήκος 25ο 19'). Μετὰ τὸν Ἀρμενιστῆν, πρὸ τοῦ ὁποῖου μικρὰ νησίς, ἡ ἀκτὴ τοῦ Βορριώτη εἶνε ἀπότομος, οὐδένα ὄρμον ἔχουσα.

Ποταμοὺς δὲν ἔχει νῦν ἡ Μύκνος, εἰμὴ χειμάρρους, ὡς εἶνε ὁ εὐθὺς μετὰ τὴν κάθοδον ἐκ τοῦ [Ὀμβ] ροδέκτου διὰ τῆς δημοσίας ὁδοῦ πρὸς τὸν Πάνορμον Βύθουνας καὶ Κλουβᾶς καὶ τὸ Ρεῦμα Κάϊτα καὶ εἶτα τὸ Βαθὸν Λαγκάδι, βαθεῖα φάραγξ ἀπολήγουσα εἰς τὴν Φτελιάν καὶ τὸν Πάνορμον. Τοῦτο κατὰ πᾶσαν πιθανότητα εἶνε ὁ ὑπὸ τῆς ἐπιγραφῆς τῆς Ἁγίας Μαρίνης ἀναγραφόμενος Ἀχελῶος ² ποταμὸς (Ἀθήναιον 1873 Β' σελ. 237 στίχ. 35 καὶ 38), ὅστις παρ' οὐδενὶ τῶν συγγραφέων ὡς ἀναγράφει ὁ Πάππς ἐν τῷ Λεξιῶν τῶν κυρίων ἑλληνικῶν ὀνομάτων, ἐν λέξει.

Ἀκρωτήριον ἐν καὶ μόνον ἀναφέρεται ὑπὸ τῶν ἀρχαίων

1) Ἐπὶ τῆς ἀκρας τοῦ λιμενοβραχίονος ὑπάρχει εἰς ὕψος 7 μέτρων ἐπὶ ἰσοῦ φανὸς σταθερὸς ἐρυθρὸς φαινόμενος ἀπὸ 4 μιλίων (πλάτος 37ο 26' 06" μήκος 25ο 20'). Ἰδὲ Δημητρίου Γ. Κοτσοβέλλη Νέος Φαρμακείκης Ἑλλάδος, Ἐρμούπολις 1906 σελ. 29.

2) Κατὰ τὸν Πάππς, ἐνθ' ἄλλαχού ἐν λέξει = οὐχέω = ἠχέω καὶ ἔλος = θορυβώδης πτόσις ὕδατος κατ' ἄλλους ἔχει σχέσιν πρὸς τὸ ὕδωρ = aqua (Buttmann, Lexil.).

ἐν Μυκόνῳ ἢ Φορβία¹ ἢν, μόνον ὁ Κλαύδιος Πτολεμαῖος ἀναγράφει (Γ' 15, 29), ἥτις εἶνε ἴσως ἡ σημερινὴ ἄκρα Ἀλογόμυνηδρες πρὸς Δ. τῆς νήσου. Πρὸς Β. ἐκτείνεται τὸ ἀκρωτήριον Ἀρμενιστῆς, περὶ οὗ εἶπομεν ἐν τῆς ἔμπροσθεν.

Χερσονήσος μία καὶ μόνη ὑπάρχει τὸ Διακόφι (Ἀναβολοῦσα) ὕψους 50—60 μ. ὡς ἐκ τοῦ ἀναβλύζοντος γλυκέως ὕδατος πρὸς τὰ ΜΔ. τῆς νήσου, ἥτις ἐνοῦται μετ' αὐτῆς διὰ τοῦ ἰσθμοῦ (Διαπόρι) ἐκατέρωθεν τοῦ ὁποίου σχηματίζονται οἱ λιμένες Ὅρνου καὶ Κόρφου, Ὅλκοι τὸ πάλοι καλούμενοι ἐν ταῖς ἐπιγραφαῖς¹, δι' ὧν ἐγένετο ἢ εἰς Δῆλον μετάβασις καὶ ἐνθα ἐτελεῖτο ἡ ἀλιεῖα τῆς κορφύρας, ὡς θὰ εἶπομεν· αὐτόθι ἢ ἐγγυὲς λίαν τοποθετέον καὶ τὰς παλαιὰς τοποθεσίας (ἀγροῦς), τὰς ἀναφερομένας ἐν ταῖς ἐπιγραφαῖς: Θαλέου, Δωρίου καὶ Χερσονήσου, ὧν τὰ ἐνηρόσια ἐνοικιάζοντο ὑπὸ διαφόρων ἐκμισθωτῶν, ὁποῖοι ἦσαν ὁ Γοργίας, ὁ Ἀριστόπαππος καὶ ἄλλοι· τὰ ἐνηρόσια ταῦτα ἦσαν ἀφιερωμένα τῷ ἐν Δῆλῳ ναῶι τοῦ Ἀπόλλωνος, πρὸς τοὺς κρυτάνεις τοῦ ὁποίου παρεδίδοντο διὰ τὰς κατὰ μῆνα δαπάνας τοῦ ἱεροῦ, τὸ δὲ λοιπὸν παρεδίδοτο τῷ ἐπιστάτῃ τοῦ ναοῦ διὰ τὰς θυσίας². Ἄλλη τοποθεσία εἶνε ἡ Λειράς, ἀπαντῶσα ἐν στίχῳ 27 τῆς ἐπιγραφῆς τοῦ συνουκισμοῦ τῶν πόλεων ἐν Μυκόνῳ (περὶ ἧς ἐν τῷ οικείῳ τόλῳ).

Ὁ κατὰ Μάϊον (1—5) 1901 ἐπισκεψάμενος τὴν Μύκονον γεωλόγος κ. Ἀλφρέδος Φίλιπσον ὁ περὶ πολλῶν τῆς μητρὸς Ἑλλάδος χωρῶν γεωλογικῶς γράψας, οἷον περὶ τῆς Πελοποννήσου, τῆς Ἡπείρου καὶ Θεσσαλίας καὶ τῶν νήσων τοῦ Αἰγείου καὶ Ἰονίου κελάτους, προέβη εἰς τὴν συγγραφὴν ἐπιτόμου

1) Ἰσως ἐκ τοῦ Φοδίου ἢ Φορβίου υἱοῦ τοῦ Ἰπποκλέους τοῦ ἀρχηγίου τῶν Μυκονίων. Ἰδὲ Bulletin de Correspondence Hellénique τόμ. ζ' 1882 σελ. 66 καὶ ἐφε.—Η' 314. Β' σελ. 325, 341, 343. Ὁ Bursian, ἐνθ' ἀλλαχού, ἀμφισβᾶλλει ἂν ὁ Τοβρλος ἢ ὁ πρὸς Α. Ἀκρωτήρι εἶναι ἡ Φορβία ἄκρα, Β' σ. 448—51.

2) Ἰδὲ Σ. Schulhof, αὐτόθι, τόμ. 32 σελ. 130—2 καὶ 454—498. Αἱ δημοσιευόμεναι ἐπιγραφαὶ εἶναι τοῦ τέλους τοῦ Γ' π. Χ. αἰῶνος, τοῦ 208.

μονογραφίας περί Μυκόνου συμπληρῶν τὰ περί αὐτῆς ἐν τῇ συμβολῇ πρὸς γνῶσιν τῶν ἑλληνικῶν νήσων ¹ ἔργῳ αὐτοῦ γραφέντα (Petermanns, Geographische Mitteilungen Gotha 1902 τεῦχος 1 μετὰ γεωλογικοῦ χάρτου τῆς νήσου πίναξ, 10). Οὗτος ἐν περιλήψει λέγει τὰ ἑξῆς :

Τὴν Μύκονον τὴν μεσημβρινωτάτην νήσον τῶν ΒΔ. Κυκλάδων καὶ πρότερον ἐπισκέφθη ἀλλὰ μόνον ἐπιτροχάδην καὶ διὰ τοῦτο συμπληρῶ ἐνταῦθα τὰ ἄλλοτε περὶ αὐτῆς ὑπ' ἐμοῦ γραφέντα. ¹ Ἡ νήσος ἀνήκει εἰς μίαν τῶν παλαιῶν γενεσιομαζῶν, αἵτινες, ὑπὸ κρυσταλλοειδῶν σχιστολίθων περιστοιχιζομένη, μεταξὺ τῶν Κυκλάδων προεξέχει.

Γεωλογικῶς λοιπὸν ἡ νήσος κατὰ Α. Philippson εἶνε ὄρεινὴ μᾶζα σχεδὸν κρημνωδῶς ἀπανταχόθεν ὑπὸ τῆς θαλάσσης μέχρως ὕψους 364 μ. ἀνερχομένη. Μόνον δὲ πρὸς τὰ Β. βαθέως εἰς τὴν ξηρὰν εἰσχωρεῖ ὁ ὄντως Πάνορμος ἕρμος, εἰς ὃν ἀπολήγει βαθεῖα ἀμμώδης κοιλία. Τὰ φαλακρά Μυκονιακὰ ὄρη καὶ αἱ ἀπότομοι ἄκται καὶ τὸ σύνολον τῆς νήσου ἐν γένει σύγκειται κυρίως ἐκ βιοτιτικοῦ γενεσίου καὶ γενεσιογρανιτῶν. Οὗτω λοιπὸν ἡ νήσος ὅλη ἀνήκει εἰς τὴν παλαιὰν μᾶζαν τοῦ γενεσίου καὶ γενεσιογρανίτου, ὅστις παρατηρεῖται πανταχοῦ ἐν ταῖς Κυκλάσι καὶ ὅστις, ἐν γένει περιβάλλεται ὑπὸ κρυσταλλοπαγῶν σχιστολίθων. Ἀμφότερα δὲ τὰ πετρώματα ταῦτα σύγκειται πάντοτε ἐκ σπαθικῶν ὄρυκτῶν πλουσίως διακεχυμένων, χρώματος λευκοῦ, ἐκ χαλαζίου καὶ μαύρης μίκας περιεχούσης καὶ ἀμφιβολίτην εἰς κεκρυσταλλωμένα στρώματα.

Τὰ κρυσταλλοφυῆ στρώματα, τὰ συγκροτοῦντα τὰς Κυκλάδας νήσους, θεωροῦνται ὡς ἀ ρ χ ε γ ο ν α, ὡς ἀζωικά, σχηματισθέντα ἐν βυθῷ θαλάσσης, καθ' ἣν ἐποχὴν δὲν εἶχεν εἰσεῖν ἐμφανισθῆ ἑπὶ τῆς γῆς ὁ ἐνόργανος κόσμος. Καὶ ὑπολαμβάνονται ταῦτα ὡς ἀρχαιότερα ἀκόμη καὶ αὐτῶν τῶν τῆς Δ α υ ρ ε ω τ ι κ ῆ ς καὶ Ε ὑ β ο ί α ς, αἵνα ὡς μεταλλοφόρα, ἐγκλείουσι ἀμύθητον θησαυρὸν μεταλλευμάτων.

¹) Συμπληρωματικὸν τεῦχος Νο. 134 Πίναξ 2 καὶ 4 εἰς Petermanns Geographische Mitteilungen, Gotha 1901.

Ὡς τὸ ἀρχαιότατον δὲ καὶ τὸ βάθρον τῶν κρυσταλλοφυῶν τούτων στρωμάτων θεωρεῖται ὁ γ ν ε υ σ ι ο ς (πέτρωμα εἰς πλάκας σχιζόμενον), ὅστις ἀπαντᾷ κατὰ στρώσεις ἐπὶ τῶν Κυκλάδων. Κατὰ τῆς γνώμης ταύτης, κυρωθείσης ὑπὸ τῶν ἔρευνῶν τοῦ Lepsius καὶ Philippson, ἀντεπεξῆλθεν ὁ ἡμέτερος κ. Σωκράτης Παπαβασιλείου, ὅστις ἐπὶ ἑπτὰ ὄλα συναπτὰ ἔτη διαμείνους ἐν Νάξῳ, τῇ μεγίστῃ τῶν Κυκλάδων, ἠδυνήθη νὰ συλλέξῃ πλείστας ἀποδείξεις καταρριπτούσας τὴν γνώμην τῶν Γερμανῶν.

Οὗτος ἀποδεικνύει ¹ ὅτι ὁ γ ν ε υ σ ι ο ς τὸ βάθρον καὶ τὸ θέμεθλον τῆς Νάξου καὶ τῶν ἄλλων Κυκλάδων δὲν εἶνε ἀπόθεμα καταβυθισθὲν ἐπὶ τοῦ βυθοῦ ἀρχηγόνων θαλασσῶν, ὡς τοιοῦτον ἀμέσως σχηματισθὲν ἢ βραδύτερον μεταμορφωθὲν, ἀλλ' ὅτι εἶνε γ ρ α ν ί τ η ς (γνωστὸς δὲ ἐν Ἀθήναις διὰ τὴν ὁδοστρωσίαν), δηλ. πέτρωμα πυριγενές, ἔκχυται; τετηκῶς καὶ διάπυρος ἐκ τῶν σπλάγχων τῆς γῆς καὶ δὴ γ ρ α ν ί τ η ς σ χ ι σ τ ο φ υ ῆ ς, σχιζόμενος εἰς πλάκας ὅπως καὶ ὁ γενεύσιος μετὰ τοῦ ὁποίου τὴν αὐτὴν ὀρυκτολογικὴν ἔχει σύστασιν.

Καλῶς ἀπὸ γεωλογικῆς ἀπόψεως ἐμελετήθησαν τὰ κατὰ τὸν Πάνορμον, τὸν Προφήτην Ἡλίαν πρὸς Δ., τὸν Κουμπαῖν, τὴν ἄνω Μεράν, τὴν Χερσόνησον Ἀναβολοῦσαν, τὸ Μορόεργο, καὶ τὸ Γκαγκάρι, ὅπου καὶ μεταλλευτικαὶ ἐργασίαι ἐγένοντο, ὡς θὰ ἴδωμεν. Ἐπίσης παρατηρεῖται σίδηρος μαγγανοῦχος πολλαχοῦ, μάρμαρον καὶ βαρύτης.

Ἐπίσης ἀπαντᾷ πυρόμαχος καολίνης καὶ γρανίτης ἐν ᾧ ἐπικρατεῖ ἡ μαρμαρυγὴ ἐν τῇ γρανιτικῇ μάζῃ. Διαπεράται ὑπὸ φλεβῶν σιδήρου, μολύβδου καὶ βαρύτου. Εἶναι πέτρωμα ἄτρωτον πυριγενές, ὅπερ συνιστᾷ τὰς πλείστας τῶν Ἑλληνικῶν νήσων καὶ μικρὰν μέρος τῆς νοτίου ἄκρας τῆς Ἑλλάδος (I. Κορδέλλα, *Μεταλλευτικὸς πλοῦτος*; Ἀθῆναι 1902 σ.38.) Ὁ βαρύτης ἀπαντᾷ ἐν φλεβῇ μεταλλικαῖς καὶ κοίταις ὡς σύνοδον ὀρυκτῶν μετ' ἄλλων, ὡς μολύβδου, ἀργύρου κλπ. (A. Κορδέλλα, *Ὀρυκτολογία Ἀθῆναι 1888 σελ. 108* — τοῦ αὐτοῦ *Μεταλλευτικὸς πλοῦτος σ. 28*).

1) Περὶ τῶν δῆθεν ἀρχηγόνων γενεσίων καὶ τῆς μεταμορφώσεως τοῦ κρυσταλλοφυοῦς βάθρου τῶν Κυκλάδων, Berlin 1909.

Ἐν δὲ τῷ προσηρημένῳ χάριτι τῆς γεωλογίας τῆς Μυκόνου ἐν κατοτομῇ ἐκ τῆς Expédition Française (Σειρά II Γεωλογία Πίναξ II, εἰκῶν III) θέλει ἴδῃ ὁ ἀναγνώστης τὰ διάφορα τῆς νήσου γεωλογικὰ στρώματα.) Ἡ ἀπὸ Δ. ὄψις τῆς νήσου φαίνεται, ὡς ἐκ τῶν ἀνωμάτων ἐξάρσεων αὐτῆς ὡς κατεστραμμένη τις· καὶ τοῦτο, διότι ὁ στρωματοειδὴς γενεῖσις ἀποσυντιθίμενος εἰς μικρὰ ψήγματα καὶ ἄμμον σχηματίζει οὕτως ἐπιφανείας ἐλαφρῶς κυματοειδεῖς, ὁ δὲ ὀφθαλμοειδὴς γενεῖσις φαίνεται ἀμέσως κατὰ χῶραν σχηματίζων βραχαιοειδῆς ὁμοιοζύσας πρὸς σεσαθρωμένα ἐρείπια, πρὸς λόφος κεκαλυμμένους δι' ὄγκων βαμβασοσκακκοειδῶν καὶ πολλάκις παρατηροῦνται λόφοι ἐξ αὐτῶν ἀποτελούμενοι, διάτρητοι καὶ διάβρωτοι, ὡς ὁ δολομίτης. Οἱ ὄγκοι οὗτοι ἀκανονίστως ἐγκατεσπαρμένοι πολλαχοῦ τῆς νήσου ἔδωκαν λαβὴν τοῖς ἀρχαίοις Ἑλλήσι νὰ πλάσῃσι τὸν μῦθον τῆς γιγαντομαχίας ἐν Μυκόνῳ¹.

Ἐπειδὴ δὲ ἡ νῆσος, ὡς εἴπομεν, ἔχει καὶ μεταλλευτικὸν πλοῦτον διὰ τοῦτο πολλοὶ ἐπεχείρησαν τὴν ἐκμετάλλευσιν οὐδήρου, χαλκοῦ, μαγγανεζίου καὶ ἀργυροῦχου μολύβδου² παρὰ τε

(1) Πράγματι οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες συγγραφεῖς ἀναγράφουσι ὅτι ὁ Ἡρακλῆς ἐφόνησε καὶ ἔθαψεν ἐν Μυκόνῳ τοὺς θεοὺς (ὀργισνοτάτους) ὀδριωτικωτάτους τῶν γιγάντων. Οὕτως, ὁ Στράβων ἀναφέρει 418,9 : «Μύκονος δ' ἐστὶν ἀφ' ἧς μυθεύουσι κεῖσθαι τῶν γιγάντων τοὺς θεοτάτους ὑφ' Ἡρακλέους καταλυθέντας, ἀφ' ὧν καὶ ἡ παροιμία ὑπὸ μίαν Μύκονον». Πρβλ. Στέφανον Βυζάντιον ἐν λέξει Μύκονος ἐκδ. Meinecke Berolini 1849 σελ. 460—Ἐδοταθίου Σχόλια εἰς Διονυσίου περιήγησιν στίχ. 525. Τὸ τοιοῦτον ἀποδίδει ἀνταθῆα ὁ Φάλικπος εἰς τὸ ἡφαιστειογενὲς ἔδαφος τῆς νήσου, ὡς περιγράφει αὐτὸ. Ἐπιθὴ καὶ Forbiger Handbuch d. Alter Geographie τόμος I, 563 καὶ 643—K. Fiedler, Reise durch Griechenland κτλ. Β' 259, 261—Welcker, Griechische Götterlehre τόμ. Α' 787—L. Ross, Reise κτλ.—Mayer, Giganten und Titanen.

(2) Μεταλλεύματα μολύβδου ἀνεκαλύφθησαν τῷ 1898. Εἶναι δὲ παλαιὰ καὶ πλουσιωτάτη φλέψ διαπερῶσα τὸν γρανίτην καὶ πληρουμένη διὰ βαρότου, ἐν ᾧ ἀπαντᾷ, κατὰ μεγάλας ποσότητας, ἔνθεσις ἀνθρακικός.

τὴν Φιελιάν, τὸ Μορόεργον καὶ τὸ Γκαγκάρι· καὶ ἑταιρεῖται ἐσχηματίσθησαν τῇ 30 Ἰβρίου 1898 διὰ Β. Δ. ὑπὸ τοῦ ἐκ Κερκύρας μεταλλειολόγου κ. Σπυρίδωνος Δεσποζίτου καὶ τοῦ Ἰταλοῦ τοιοῦτου κ. Λουδοβίκου Δελιάν πρὸς ἐκμετάλλευσιν ἀργυρούχου μολύβδου, χαλκοῦ, σιδήρου καὶ μαγγανεζίου ἐν τοῖς ἑξῆς μέρεσι τῆς Μυκόνου, ὡς ἡ ἀπὸ 3 Φεβρουαρίου 1897 (5 Ἰβρίου 1897) καταχωρίσθη ἡ αἰτήσις οὐτῶν πρὸς τὴν Νομαρχίαν Κυκλάδων) ἀναγγράφει. Ἡ δηλωθεῖσα ἑκτασις ἐκμεταλλευσίμου γῆς εἶνε 24,487 στεμμάτων καὶ 864 τετραγωνικῶν πήχεων καὶ ὀρίζεται ἀπὸ Β. μὲν ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας Ἁγίου Σώστη μέχρι θαλάσσης Καλεκώτρια καὶ ἀπὸ αὐτῆς διὰ Ταβλακίου, Μενεροῦ Βαπόρη μέχρι Καβίκη Μορόεργο, ἀπ' Α. δὲ ὑπὸ Φασουλᾶ μέχρι Καγγάρη θαλάσσης, ἀπὸ Μ. δὲ ἀπὸ Καγγάρη διὰ Πύθου—Βάρδια, Παλαιοκάστρου, ἐκκλησίας Ἁγίου Ἀρτεμίου, οἰκίας Κούβαρου μέχρι Ἀκρωτηρίου Βούβλου καὶ ἀπὸ Δ. ἀπὸ Ἀκρωτηρίου Βούβλου διὰ προφήτου Ἡλία μέχρι Ἁγίου Σώστη.

Ἡ ἐκμετάλλευσις ἤρξατο ἤδη ἀπὸ τοῦ 1901 δι' 150 ἐργατῶν πλὴν τῶν ἡμιονοδηγῶν καὶ ὀνοδηγῶν Μυκονίων. τῶν εἰς τὴν μεταφορὰν τῶν μεταλλευμάτων ἀσχολουμένων, ὡς ἐμφαίνει ὁ ὑπὸ τοῦ ἐπιθεωρητοῦ τῶν μεταλλείων Ἰωάννου Ἀργυροπούλου δημοσιευθεὶς πίναξ τοῦ 1907 ἐν τῇ Ἐφημερίδι τῆς Κυβερνήσεως (15 Ἰβρίου 1908 ἀριθμ. 119)· ἐφ' ἱκανὰ ἔτη (μέχρι 1908) ἐκμεταλλευθεῖσα τὴν Μύκονον ἐξεμίσθωσεν ἡ ἑταιρεία αὕτη τὰς μεταλλειοφόρους ἐκτάσεις αὐτῆς, τὰς διὰ Β. Δ. τῆς 30 Ἰβρίου 1898 ἐκχωρηθεῖσας αὐτῇ πρὸς τὸν κ. Φερδινάνδον Ι. Σερπιέρην ὡς ἀντιπρόσωπον τῆς γαλλικῆς ἑταιρείας τῶν Μεταλλείων Λαυρείου (Β. Δ. τῆς 9 Ἰουνίου 1911 ἐν Ἐφημ. Κυβερνήσεως

καὶ θετικὸς μολύβδος (γαληνίτης, ψευθίτης καὶ ἀγγλέσιον). Τὸ πάχος τῆς φλεβῆς εἶνε 0,4μ, οἱ δὲ μεταλλοσχοὶ ὄγκοι ἀπαντῶσιν ἀραιοὶ ἐν αὐτῇ. Τὸ μολυβδοσχον μέταλλευμα, ὅπερ ἐπωλήθη εἰς τὴν Γαλλικὴν ἑταιρείαν Λαυρείου, ἐνεῖχε 40—60 ο/ο μολύβδου καὶ 2000—3000 γραμμάρια ἀργύρου κατὰ τόννον μολύβδου. Καὶ ἐν Τραγονῆσι ἐπίσης ἀνεκαλύφθη τοιοῦτος ἄλλ' ἀσύμφορος πρὸς ἐκμετάλλευσιν, ὡς καὶ ὁ ἐν Δῆλῳ. (Ἰβ' Α. Κορδέλλα, ὁ Μεταλλευτικὸς πλοῦτος κτλ. σ. 16).

Ἄρθρ. 144 τῆς 14 Ἰουνίου 1911), ἣτις ἤρξατο ἤδη τῆς περαιοτέρου ἐκμεταλλεύσεως ὑπὸ ἀγαθὸν οἰωνόν.

Τοῦ ἐκ Μυκόνου δηλωθέντος μεταλλείου ἡ μέχρι τοῦ 1903 ἐκμετάλλευσις ἐγένετο εἰς διαπερῶσαν τὸ κύριον πέτρωμα (γρανίτης) φλέβα πεπληρωμένην βαρύτου, ἐντὸς τοῦ ὁποίου εὗρίσκετο, κατὰ φωλεάς, μολυβδοῦχον μέταλλευμα περιεκτικότητος 40—60 ο)ο εἰς μόλυβδον, περιέχον 2000—3000 γραμμάρια κατὰ τόννον. Τῆς φλεβὸς ταύτης ταχέως ἐξαντληθείσης, ἐγένετο κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἦγον ἄκαρποι ἐρευνητικαὶ ἐργασίαι καὶ μικρὰ ἐκμετάλλευσις σιδηρολίθου.

Ἡδη ἡ Γαλλικὴ Ἑταιρεία Λαυρεῖον ἐκμεταλλεύεται ἀργυροῦχον μόλυβδον περιεκτικότητος 14 ο)ο εἰς μόλυβδον καὶ 450 γραμμάρια ἀργύρου, ἐξ οὗ ἐξώρυσε κατὰ τὸ 1910 τόννουσ 1596, ἀπασχολήσασα 40 ἐργάτας.

Τὰ ἐκ τοῦ μεταλλείου τούτου πωληθέντα ποσὰ φαινόμενα ἐν τῷ ἐπομένῳ πίνακι κατὰ τὰ ἀκόλουθα ἔτη δεικνύουσι :

Ὀλιγότερον τῶν ἄλλων Κυκλάδων φυτολογικῶς ἔχει ἕξειασθῆναι μέχρι τοῦδε ἡ Μύκονος, ἡ Δῆλος καὶ ἡ Ρήγεια· πρῶτος δὲ ὁ ὑπὸ

1900	936,775		
1901	3,971,487		
1902	1,835,036		
1903	1,387,792		
1904	1,170,787		
1905	2,765,949	2,734,000	ἐπὶ πλέον ἀνεκποιήτος ἐν ἀποθήκῃ -ὄν 1600 περ.
1906	3,395,997		
1907	2,314,028		
1908	334,518		
1909	δικκοπή ἐκμετάλλευσ.		
1910	1,596,483=ἐν ὄλφ	19,708,205	διὰ τῆς μισωτρίας Γαλ. ἑταιρείας μετ. Ακυρίου.

1) Ἰδὲ, ἡ ἐκμετάλλευσις τῶν μεταλλείων τῆς Ἑλλάδος κατὰ τὸ ἔτος 1910 Ἀθήναι 1911 σ. 78—9 κατ' ἐκθεσιν τοῦ ἐπιθεωρητοῦ τῶν μεταλλείων Ἡλ. Π. Γούναρη· πρβλ. καὶ σ. 10

τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας Λουδοβίκου ΙΔ' ἀποσταλεῖς Tournefort ἐπεσκέψατο 1700-1 τὴν Μύκονον καὶ διεχειμάσεν ἐν αὐτῇ· ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ χειμὼν ἦν ἀκατάλληλος ἐλάχιστα ἀναφέρει περὶ τῆς χλωρίδος αὐτῆς· τε, τῆς Δήλου καὶ τῆς Ρηγναίας, περιορισθεῖς εἰς Ἄοχαιολογικάς μελέτας· μετὰ τοῦτον ἡ Γαλλικὴ ἀποστολὴ τοῦ 1829 ἐλάχιστα (10 εἶδη φυτῶν) ἀνέγραψεν ἐν τῇ *Flora de Peloponnèse et des Cyclades*. Τῷ 1851 διατρίψας ἐν Μυκόνῳ ὁ φαρμακοποιὸς τοῦ Βασιλέως Ὁθωνος Sartori συνέλεξε 65, ὧν τρία νέα ὑπ' αὐτοῦ ἀνακαλυφθέντα. Εἶτα ἐμελέτησε τὴν χλωρίδα ὁ Olivier, ὁ Parolini, ὁ Lidermayer, ὁ Ὁρφανίδης περὶ οὐτοφροῦς Ἑλληνικῆς βλαστήσεως. Ἄθ. (1865), ὁ Erhard (*Fauna der Cycladen*, Leipzig 1858) καὶ αὐτὸς ὁ Χελδράτχ (*Die Nutzpflanzen Griechenlands* Ἄθ. 1862, ὁ αὐτὸς *La Faune de Grèce* Ἄθ. 1878 καὶ ἄλλας βοτανικὰς πραγματείας, οἷον περὶ τῆς Αἰγίνης Θήρας, Κύνου, Μυκόνου κλ.) Μόλις δὲ τῷ 1900 ὁ Ἀνδρέας Κομπολίτης μένων ὡς φύλαξ τοῦ λοιμοκαθαρτηρίου Δήλου κατώρθωσε νὰ μελετήσῃ καλῶς τὴν χλωρίδα, τῆς Μυκόνου ἣτις εἶνε ποικίλη καὶ περιγράφεται λεπτομερῶς ὑπὸ τοῦ αἰοιδίμου Θεοδώρου Χελδράτχ ἐν τῇ «ἐπετηρίδι» Παρνασοῦ (1901 τόμ. Ε' σ. 239—259). Προσθετέον ἐνιαυθῶν, ὅτι ὁ Bory de St-Vincent (*Expedition scientifique de Morée 1892* τόμ. Γ' 2ον μέρος *Botanique* σελ. 310 ἀρθμ. 1418) λέγει, ὅτι εἶδεν ἐν Μυκόνῳ φορτία λειχῆνος ἀνήκοντα εἰς ἔμπορον Ἄγγλον, συλλεγθέντος ἐν Μυκόνῳ καὶ τὰ ὁποῖα δὲν ἠδυνήθη νὰ παραλάβῃ ἕνεκα πολιτικῶν συμβάντων καὶ ὁ Ἀντώνιος Μηλιαράκης ἐν «Ἄμοργῷ» (Δελτίον τῆς Ἱστορικῆς καὶ ἐθνολογικῆς ἐταιρείας τῆς Ἑλλάδος Α' 1883 σελ. 624) λέγει ὅτι ἐξ αὐτοῦ κατεσκευάζετο ἡ βαφή ἢ περιώνυμος τῶν Ἄμοργίνων ἐνδυμάτων (*Rocella tinctoria*). Νησίδες περὶ τὴν Μύκονον εἶνε πλὴν τῆς ἐν τῷ Πανόρμῳ ἔνθα ἡ θείσις Μαυροσπηλιὰ, μνημονευθείσης Μαρμαρονῆσι πρὸς Α. μὲν καὶ ἀκριβῶς ἀντιφύ τοῦ Ἀνωμερίτη (Ἁγίου Ἡλίου) τὸ Τραγονῆσι (Δρακονῆσι) ¹ οὐ περιφέρειαι 3 μιλίων περίπου εἰς ἀπό-

1) Πρὸς τὸ μεσαιωνικὸν φρόβριον τῆς Παλαιοκαστρινῆς Δάργα, ὡς ἀναφέρουσιν εἰ περιηγηταί.

σταπιν μιλίου ἀπὸ τῆς μυκονιακῆς ἀκτῆς καὶ πρὸς τὰ ΜΑ. εἰς πέντε μιλίων ἀπόστασιν αἱ νησίδες Σταπόδια (Χταπόδια); ὅς ὁ διάσημος γερμανὸς Γεωγράφος H Kiepert ὁ συγγραφεὺς τοῦ Ἐγχειριδίου τῆς Ἀρχαίας γεωγραφίας (Berlin 1877) καὶ πολλῶν γεωγραφικῶν χαρτῶν τῆς καθ' ἡμᾶς Ἀνατολῆς, ἦν ἐμελέτησεν εἰ πέρ τις καὶ ἄλλος ἐξ αὐτοψίας τὸ πλεῖστον καὶ ἐκ παραλλήλου πρὸς τοὺς ἀρχαίους Ἕλληνας καὶ Λατίνους συγγραφεῖς, ὀνομάζει **Μελαντίους σκοπέλους**, ἀπὸ Μέλαντος υἱοῦ τοῦ Ναξίου, υἱοῦ τοῦ Πάρου, ἐξ ὧν ἀπεκλήθησαν αἱ φερόνομοι νῆσοι (Ἡούχιος ἐκ λέξει Μελάντιος χοιρᾶς Μελάντιοι ὄροι Δαμοῦαι). Ἀλλὰ πρὸ τοῦ Kiepert τῷ 1854 ὁ C. Muller ὁ ἐκδότης τῶν Μικρῶν Ἑλλήνων Γεωγράφων (σ. 496 § 280 σημ). καὶ ὁ C. Bursian ὁ συγγραφεὺς τῆς Geographie von Griechenland Leipzig 1868 - 70 σελ. 450 σημ. 2 — Α. Μηλιοράκης Κυκλαδικὰ, Ἀθ. 1874 σελ. 16) Μελαντίους Σκοπέλους ἀπεκαλοῦσι τό τε **Τραγονῆσι** καὶ τὰ **Σταπόδια** (Χταπόδια ἢ Ἀδέλφια) ὁ δὲ Λ. Ρὸς (ἐνθ' ἀνωτέρω Α' 80) ἀπατηθεὶς ἐκ τινῶν χωρίων τοῦ Ἀπολωνίου Ροδίου (Ἀργοναυτικῶν Δ. 175) καὶ Ἀπολλοδώρου (Βιβλιοθήκη Α' 9. 26) καὶ τῶν εἰς αὐτοὺς ἀρχαίων σχολίων, ὑπέθεσεν ὅτι Μελάντιοι σκόπελοι ἦσαν αἱ παρὰ τὴν Θήραν νησίδες Χριστιανὰ, περὶ ὧν ἱκανὰ εἶπομεν ἐν τῷ ἡμετέρῳ Χριστιανισμῶ ἐν ταῖς Κυκλάσι (Ἐρμούπολις 1907 σελ. 7—8) ἄλλ' εἶτα μεταγνοὺς διώρθωσε τὴν γνώμην ταύτην (ἐνθ' ἀνωτέρω Β' σελ. 116).

Ἄλλ' οὔτε ὁ μὲν, οὔτε οἱ δὲ, οὔτε ὁ Kiepert ἔχουσι δίκαιον διότι ἦδη δὲ πρὸ αὐτῶν ὁ αἰοίδιμος Ἰωάννης Σακελλίων ὁ πολυμαθὴς ἐπιμελητὴς τῶν χειρογράφων τῆς Ἐθνικῆς ἡμῶν Βιβλιοθήκης καὶ συγγραφεὺς τῶν καταλόγων τῶν χειρογράφων αὐτῆς (Ἀθ. 1892) ἐμπεριστατωμένως μελετήσας τὸ ζήτημα, ἄτε Ναξίος, ἔγραψεν ἰδίαν πραγματείαν, δημοσιευθεῖσαν ἐν τῇ «Παρθώρῳ» τοῦ 1853 (τόμ. II' σελ. 369—71) δι' ἧς ἀπέδειξεν ὅτι Μελάντιοι σκόπελοι δὲν εἶναι οὔτε τὸ Τραγονῆσι, οὔτε τὰ Σταπόδια, ὅπερ δὲν εἶναι σκόπελοι, ὄροι, δειραὶ, χοιράδες (πρὸς τὰς παρὰ τὴν Σαλαμίνα νησίδας Χοιράδες, Κυράδες ὑπὸ Α. Η. Sayce ἐν Academy 21 Ἀπριλίου 1883 καὶ

T. E. Εὐαγγελίδου, Μύκονος

Σ. Π. Λάμπρου. ἐν *Mitteilungen des D. arch. Inst.* 1888 τόμ. XIII σελ. 408—9), ὡς καλοῦσιν αὐτὰς οἱ ἀρχαῖοι συγγραφεῖς ἀλλὰ νηϊδὲς αὐτὸ τοῦτο, μὴ κείμεναι, ὡς οἱ σταδιασμοὶ ἀναγράφουσιν εἰς Ἴσην ἀπὸ τῆς νήσου Ἰκάρου καὶ Μυκόνου ἀποστασιν, ἀλλ' ἐγγύτατα τῇ τελευταίᾳ. Ὁ Σακελλίων λοιπὸν θέλει ὡς Μελαντίους σκοπέλους τὰς μεταξὺ Πάτμου, Νάξου, Μυκόνου καὶ Ἰκαρίας κειμένους δύο ὁμοιοσχήμους πέτρας, μᾶλλον πρὸς τὴν Δονοῦσαν νῆσον πλησιαζούσας καὶ κοινῶς τὰ Β φ δ ι α καλουμένας, ὡς ἀναγράφεται ἐν τῷ χάρτῃ τοῦ ἀγγλικῆς ναυαρχείου. Λέγουσι δὲ τῶν ἀρχαίων συγγραφέων ὁ μὲν Σκύλαξ (σελ. 95 § 113): «ἀπὸ δὲ Μυκόνου [εἰς Ἀσίαν πλέοντι] διάπλους ἐπὶ τοὺς Μελαντίους σκοπέλους προαρσιτιδίου μικροῦ ἐλάττων, σταδίων μ'. Ἀπὸ δὲ μ. σ. πλοῦς εἰς Ἰκαρον προαρσιτιδίου», ὁ δὲ Στράβων (ΙΔ' 1, 13) καὶ ὁ Ἀνωνύμου σταδιασμὸς (§ 280) συμφωνοῦσιν ὅτι ἀποπλέον τις ἐξ Ἀσίας καὶ ἐρχόμενος πρὸς Μύκονον καὶ Τήνον ἔχει αὐτὰς μὲν ἐπὶ δεξιᾷ, ἐπ' ἀριστερὰ δὲ τοὺς Μελαντίους σκοπέλους. Πρὸς δὲ τὰ ΜΑ. ἔχει τὰ Π ρ α σ ο ν ἡ σ ι α εἰς Ἴσην περίπου ἀπὸ τῆς Α. Δήλου καὶ τῆς Μυκόνου ἀποστασιν καὶ πρὸς Δ. δεξιᾷ τῷ εἰσπλέοντι εἰς τὸν Κόρφον τὰς νησίδας Καβουρονήσια (Μεγάλην καὶ Μικρὰν καὶ ἔτι περαιτέρω πρὸς τὴν Μύκονον τὴν νῆσον Ἅγιον Γεώργιον (ἐκ τοῦ ἐπ' αὐτῆς ὀμωνύμου ναυδρίου) ἢ τοῦ Μπαίου (ἐκ τοῦ ἰδιοκτῆτου αὐτῆς Μπαίου, ᾧ τινι ἐδωρήθη ὑπὸ τῶν Τούρκων, χαριζομένων αὐτῷ ἐπὶ προσενεχθείσῃ ὑπηρεσίᾳ κατὰ τὴν ρωσικὴν κατοχὴν (1770—4).

Τῶν δατῶν ρεόντων σιερεῖται ἡ Μύκονος· πᾶσα δὲ ἡ νῆσος τροφοδοτεῖται διὰ φρεατίων τοιούτων ἐν τε τῇ πόλει καὶ ἀνά τὴν ὑπαίθρου χωρὰν· μόνον δ' ἐν Ἄνω Μερᾷ ὑπάρχει κατὰ τοὺς Α. πρόποδας τοῦ Κουδονᾶ πηγαῖον ὕδωρ μεταφερόμενον καὶ εἰς τὴν Μοῆν Τουρλιανῆς ὡς θὰ ἴδωμεν.

Τὸ κλίμα τῆς Μυκόνου εἶναι τὸ νησιωτικὸν λεγόμενον, εὐκρατον καὶ ὑγιεινόν· ἐπικρατοῦσι δὲ συνήθως οἱ Β. ἄνεμοι, οἵτινες καθιστῶσιν αὐτὴν τὸ θέρος δροσερωτάτην. Ἐλλείψει ἐλῶν ἐπικρατεῖ πλήρης ὑγεία. Ἐν δὲ τῷ βιβλίῳ «ἡ ἔλνοσιᾶ ἐν Ἑλλάδι» Ἀθ. 1907 κατὰ τὴν ἔκθεσιν τοῦ ἱατροῦ καὶ δημάρχου Ι. Πασαλιάδου αὕτη εἶναι ἐλαχίστη τοῖς 0)0.

Μετὰ τὰ ὀλίγα ταῦτα περὶ τῆς φυσικῆς καταστάσεως τῆς Μυκόνου δευτε εἰπωμέν τινα περὶ τοῦ σχηματισμοῦ τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου πελάγους ὡς ἐκ τῆς ψύξεως τῆς πυροσφαίρας (ἔσωτερικοῦ τῆς γῆς πυρήνος) καὶ τοῦ λεγομένου Κυκλαδικοῦ ἢ αἰγαϊκοῦ πολιτισμοῦ, οὐ μετέσχε καὶ ἡ Μύκονος :

Γενικὴ μονογραφία περὶ Κυκλάδων νήσων καὶ εἰδικαὶ περὶ μιᾶς ἐκάστης ἐξ αὐτῶν ἐγράφησαν ἤδη ἀπὸ 1874 ὑπὸ τοῦ Ἀντωνίου Μηλιαράκη καὶ ὑπὸ διαφόρων ἄλλων Κυκλαδιτῶν λογίων, ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, ὡς ἔστιν ἰδεῖν ἐν τῇ Νεοελληνικῇ Γεωγραφικῇ φιλολογίᾳ, ἧτοι καταλόγῳ τῶν ἀπὸ τοῦ 1800—1889 γεωγραφηθέντων ὑπὸ Ἑλλήνων τοῦ αὐτοῦ Α. Μηλιαράκη (ἐκδ. Ἀθηνῶν 1889 σελ. 66—75.) καὶ ἐν ταῖς κρίσεσι, διορθώσεσι καὶ προσθήκαις εἰς αὐτὴν ὑπὸ Βασιλείου Α. Μυστακίδου (Κων/πολις 1890) ἀλλὰ πάντα ταῦτα τὰ ἔργα, γραφέντα πρὸ τῆς ἐκτελέσεως ἀνασκαφικῶν ἐργασιῶν ἐν ταῖς νήσοις καὶ πρὸ τῆς μελέτης αὐτῶν ἀπὸ γεωλογικῆς ἀπόψεως ὑπὸ τε ξένων καὶ ἡμεδαπῶν ἐπιστημόνων, πολὺ ὑπολείπονται ὡς πρὸς τὰ ἐξαχθέντα πορίσματα τῆς ἐπιστήμης κατὰ τὴν τελευταίαν τριακονταετίαν.

Συμφώνως πρὸς τὰς νεωτάτας ταύτας ἀνακαλύψεις τῶν γεωλόγων ξένων τε καὶ ἡμετέρων ἦν ποτε χρόνος, δυστυχῶς ἀπροσδιόριστος ἐπιστημονικῶς, ἢ τοῦλάχιστον 20 αἰῶνας π. Χ. ὅτε αἱ Κυκλάδες, ἡ Πελοπόννησος μετὰ τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος καὶ Εὐβοίας ἀπετέλουν ἡπειρον, συνδεομένην, κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, μετὰ τῆς Μ. Ἀσίας καὶ οὐ βραδύτερον, μετὰ τὴν λήξιν τῆς κρητιδικῆς περιόδου ἢ τὴν ἀρχὴν τῆς ἠωκαινικῆς, συνετεῖς, τῆς ὡς ἐκ τῆς ψύξεως τοῦ ἔσωτερικοῦ πυρήνος τῆς γῆς (πυροσφαίρας) ἐπελθούσης συστολῆς καὶ τῆς, ὡς ἐκ τῆς ἔλξεως τῆς πυροσφαίρας διαταράξεως τοῦ ἔξωτερικοῦ τῆς γῆς φλοιοῦ, ἐπῆλθον καταβυθίσεις, ἀπεχωρίσθη ἡ Εὐβοία ἀπὸ τῆς Στερεᾶς καὶ, καταλοντισθείσης τῆς συνδεούσης τὴν Ἑλλάδα μετὰ τῆς Μ. Ἀσίας γῆς, παρέμειναν μόνον τὰ μὴ τὴν μεταβολὴν ταύτην ὑποστάντα μέρη τῆς χέρσου ἐκείνης, αἱ νῆσοι !

1) Βεβαιῶνται ἐπιστημονικῶς, ὅτι, ἐκ τῆς ψύξεως τῆς πυροσφαίρας ἀπέρχεται ἐκάστοτε συστολὴ αὐτῆς, ἧτις τεῖνουσα ὡς ἐκ τούτου, ν'

Ἐπειδὴ δὲ ὡς ἐκ κάμψεων, διαταράξεων, καὶ καταβυθίσεων, ὁ φλοιὸς τῆς γῆς ὑπέστη θραύσεις, κατὰ φυσικὴν συνέπειαν ἐσχηματίσθησαν καὶ διάφοροι ρωγμαί, ἰδίως ἐπὶ τῶν στολιδώσεων, ἐξ ὧν ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐξεχύθησαν τὰ διάφορα μεταλλεύματα, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐξ ἐμφυθῆσαν σπουδαίαι ποσότητες ἀνθρακικοῦ ὀξέος καὶ ἐνεφανίσθησαν πηγαί τιτανίου καὶ ὀξυανθρακικοῦ, αἵτινες διαφοροτρόπως ἐπιδράσασαι χημικῶς ἐπὶ τῶν διαφόρων πετρωμάτων καὶ μετάλλων καὶ ἐ-αποδέσασαι διάφορα στρώματα, τὰ διόφρα παρουσιάσεν μεταλλεύματα ὑπὸ τὴν σήμερινὴν αὐτῶν μορφήν.

Εἰς τὰς στολιδώσεις δὲ ταύτας, αἵτινες ἐκτείνονται εἰς μέγα μῆκος ἐπὶ τοῦ φλοιοῦ τῆς γῆς, ἔδωκαν οἱ γεωλόγοι διάφορα διακριτικὰ ὀνόματα, ἰδίως ἐκ τῶν μεγαλειέρων ὄρων ἐκάστου τόπου καὶ οὕτως ἀποκαλοῦν ταύτας: στολιδῶσιν Οὐρμπικὴν, Πινδικὴν, Πεντελικὴν, Ἀχῆϊν κλπ. Ἐπὶ δὲ τῶν παρὰ τὰς στολιδώσεις ναύτας ρωγμῶν τοῦ φλοιοῦ, εὐφημεῖται συνήθως τὰ μεταλλεύματα, ὅπου γῆς Ἑλληνίδος ἀπαντῶσι τοιαῦτα, καὶ διη καὶ ἐν τῇ ἡμετέρῃ Μυκόνῳ.

ἀποχωρισθῆ τῶ ἐξωτερικοῦ φλοιοῦ τοῦ στερεοῦ. ἐσχημάτιζε κενά ὑπὸ τὸν φλοιὸν ἕνεκα δυνάμεως τῆς ἐλξεως τῆς πυρροσφαίρας συμπαρασύρετο κατὰ τὸν ἀποχωρισμὸν ὑπ' αὐτῆς καὶ ὁ ἐξωτερικὸς φλοιὸς, ὅστις οὕτως ἐρρυτιδῶτο ἀπαραλλάκτως ὅπως ἡ ἐπιφάνεια ραγῶς στατ ἀυλῆς, ὅτε, ξηραίνόμενος ὁ σαρπῶθης πυρὴν τῆς ραγῆς, σικκρύνεται καὶ συμπαρασύρει καὶ τὸν φλοιὸν αὐτῆς: οὕτω δ' ἐσχηματίσθησαν ἐπὶ τοῦ φλοιοῦ τῆς γῆς αἱ ὄροσειραι καὶ ἐγένοντο αἱ καταβυθίσεις Ἐκ παραβολῆς δὲ τῆς ρυτιδώσεως ταύτης τῆς γῆς πρὸς τὰς πτυχὰς ἐφάσματος ὀνομάζουσι αἱ γεωλόγοι τὸ μὲν φαινόμενον τῆς ρυτιδώσεως στολιδῶσιν, τὰς δὲ ὄροσειράς, τὰς ἀνηκούσας εἰς ὄρισμένον σύστημα στολιδώσεως π τ υ χ ἄ ς τ ῆ ς σ τ ο λ ι δ ῶ σ ε ω ς. Ὁ βαθεὺς Ἕλληνας ἐπιστῆμων καὶ πρῶτος Ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν κ. Φωκίων Νιγρῆς ἔγραψε βιβλίον περὶ τοῦτου τάδε: Περὶ τῆς ἐξέσεως καὶ προελάσεως τῶν ὄρων ἐν Ἑλλάδι, Ἀθῆναι 1906—Περὶ τῆς ταπεινώσεως τῆς θαλάσσης ἀπὸ τῆς πλειοκαίνου περιόδου Ἀθῆναι 1907. Καὶ πληθὺν ἄλλων μονογραφικῶν γαλλιστί.

Ὅτε δὲ, ὡς ἐκ παρομοίας διαταράξεως, ἐπεγένετο ὁ καταποντισμὸς τῆς Αἰγαίδος, (ὡς ἀπεκάλεσαν ὁ Philippson τὴν ἠπειρον τὴν συνδέουσαν τὴν ἀνατολικὴν Ἑλλάδα πρὸς τὴν Δ. Ἀσίαν), ἀφ' ἐνὸς μὲν ἐσχηματίσθησαν ὁ Εὐβοϊκὸς καὶ Κορινθιακὸς κόλπος καὶ ἀπεχωρίσθη ἡ Εὐβοία ἀπὸ τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος καὶ αὕτη ἀπὸ τῆς Πελοποννήσου· ἀφ' ἑτέρου δ' ἐκ τῆς καταποντισθείσης Αἰγαίδος παρέμειναν αἱ Κυκλάδες νῆσοι, ἐξ ὧν ἡ Μάκρης (Ἑλένη), Κέως, Κύθνος, Σέριφος, Σίφνος, Κίμωλος, Μῆλος κλπ. εἶνε συνέχεια τῆς Λαυρεωτικῆς ἄκρας, ἡ δὲ Ἄνδρος, Τήνος, Μύκονος, Νάξος κλπ., τῆς Εὐβοίας (ἰδὲ καὶ Ἐρρέστον Κούρτιον ἐν τῇ «Νάξω» αὐτοῦ (ἑλλ. μετάφρασις Θ. Δαμαλά, Ἀθ. 1889 σ. 11.)

Τὸ γεγονός· δὲ τοῦτο τοῦ καταποντισμοῦ ἀναγράφει καὶ ὁ Πλάτων ἐν τῷ «Κριτίας», ἐν ᾧ ὁ Κριτίας ἀφηγούμενος τῷ Σωκράτει τὴν παράδοσιν αὐτήν, ἐκθέτει ὅτι ὁ Λυκαβητός, ἡ Ἀκρόπολις καὶ ἡ Πνύξ, ἦσαν ἄλλοτε ἠνωμένοι καὶ ἐσχηματίζον εὐρὺ ἐπίπεδον καρποφόρον, διατρέφον 20,000 πολεμιστῶν, οἵνε ἀπέκρουσαν τὴν ἐπιδρομὴν τῶν βαρβάρων τῆς Ἀτλαντίδος (ἣτις ἦτο ἠπειρος μεγάλη, ταυτοχρόνως καταβυθισθεῖσα κατὰ τὴν παράδοσιν) καὶ ἔσωσαν διὰ τῆς νίκης τὴν Εὐρώπην καὶ τὴν Ἀφρικὴν ἀπὸ τῆς δουλείας. (Ἰδὲ Πλάτωνος Κριτίαν 109 Α καὶ ἐφεξῆς Τιμαίων 25 καὶ ἐφεξῆς.)

Πλὴν τῶν ἀρχαίων συγγραφέων καὶ πολλοὶ νεώτεροι ἐπιστήμονες, γεωλόγοι ἐπισκεψάμενοι τὴν Ἑλλάδα ὡς οἱ R. Lepsius, A. Philippson, (*La tectonique de l'Égeide, Extrait des Annales de géographie, Paris 1898 σ. 120*), ὁ αὐτός. *Die griechische Inseln des ägäischen Meeres Berlin 1897 σ. 11*), ὁ αὐτός. *Beiträge z. Kenntniss der Griech. Inselwelt, Got'ha 1901*, ὁ αὐτός. *Myconos Gothia 1902*, ὁ αὐτός. *Das Mittelmeergebiet, seine geographische und kulturelle Eigenart, Leipzig 1907. Neumayer, Bittner, Teller, Gaudry, Bobley, Virlet* οἱ ἀποτελέσαντες τὴν *Expedition scientifique de Morée τοῦ 1833*, ὁ Marcel Bertrand, ὁ Heim, ὁ Hans Schardt ὁ Maurice Lugeon, ὁ Ed. Suess, (Au-

(1) Ὁ μέλλον νὰ ἐκδώσῃ τὴν γεωλογίαν τῆς Δήλου θεινός ἐπι-

dlitz der Erde) ἐν τοῖς συγγραμμάσιν αὐτῶν καθορίζουσι τὰ μεταλληφόρα σημεῖα· ἐκ δὲ τῶν συγγραμμάτων Ἑλλήνων ὁ κ. Φ. Νέγγρης (ἐνθ' ἀνωτέρω) ὁ κ. Σωιράτης Παποβοσιλείου (ἐνθ' ἄλλαχού) σπουδαίως διαφωτίζουν τὰ περὶ γεωλογικῆς ἀστάσεως τοῦ ἐδάφους τῆς Ἑλλάδος καὶ τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου πελάγους¹ καὶ δὴ περὶ Μυκόνου, ὡς εἶδομεν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν.

Καὶ ἡ Μύκονος, ὡς ἦτο ἐλόμενον, ὡς καὶ αἱ πλεῖστοι τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου πρῶτους κατοίκους ἔσχε τοὺς ἐκ τῆς Μ. Ἀσίας ἐλθόντας Κῆρας (Θουκυδίδης Α' 8 — Ἡρόδοτος Α' 171 — Διόδωρος Ε' 20 καὶ 89). Ἀνεπτύχθη ἐν αὐταῖς πανάρχαιος πολιτισμὸς ἤδη κατὰ τὸ β' ἡμισυ τῆς γ' π. Χ. χιλιετηρίδος, ὡς ἐπίστωσεν ἤδη ἐκ τῶν πολλαχού τῶν Κυκλάδων γενομένων ἀνασκαφῶν ὁ ἀρχαιολόγος Χρῆστος Τσοῦντας.² Ὁ πολιτισμὸς οὗτος τῆς **καρικῆς ἐποχῆς** (τῆς ἄλλως προκυκλαδικῆς καὶ κυκλαδικῆς ἐποχῆς) καλούμενος ἀντὶ τοῦ κοινοῦ ὄρου **προκυκλαδικῆς ἐποχῆς**³ ἐπ' ἐσχάτων ἐκλήθη **αἰγαϊκὸς ἢ Αἰγαῖος**⁴ ἐκ τοῦ Αἰγαίου πελάγους καὶ τῆς Αἰγαίδος (χώρας), ὡς συνήθως καλεῖται ἡ καταδυθεῖσα χώρα, ἀνθ' ἧς ἐγεννήθησαν αἱ νῆσοι. Ὅτι οἱ Κῆρες πρῶτοι κατοίκησαν τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου

στήμων L. Cayeux θά συμπεριλάβῃ καὶ τὴν τῆς Μυκόνου κατόπιν ἐμβριθῶν τοπικῶν μελετῶν.

(1) Τὰ ὕδατα τοῦ Αἰγαίου ἐξήρθησαν ὡς παρατήρησαν ὁ Νέγγρης ἐν τῇ Δῆλῳ καὶ ἐν Μήλῳ καὶ Νάξῳ καὶ Πάρῳ καὶ Τήνῳ καὶ Θήρῳ· *Ue Delos et la transgression actuelle des Meres, Athenes 1907 σ. 12 καὶ 13* — τοῦ αὐτοῦ, ἔχην τῆς Ἀρχαιότητος ἐν τῇ θαλάσσῃ ἐν «Παναθηναϊκοῖς», Ἀθ. 1905 σ. 225—234 καὶ ἐν *Mittheil. der Deut. Arch. Institut.* 1904 τεβχ. 3 καὶ 4.

(2) Ἐφημερίς Ἀρχαιολογικῆ 1898 σ. 204—5. Καὶ ἐν Μυκόνῳ ἀνεκαλύφθησαν θελωτοὶ ἐκ πέδου λίθου τάφοι προϊστορικοὶ καὶ ἀγγεῖα ἐν τῷ ἰσθμῷ (Διακόφτῃ) καὶ ἐπιγραφαὶ ἐπιτόμβιοι, ὧν τινες προσλεύσεως Ἀἴλου, ὡς θά ἴσωμεν ἐν τοῖς περὶ τῶν ἐπιγραφῶν.

(3) Ἀδελφ. σ. 138—112.

(4) Ἀδελφ. σελ. 225. Ἐνθα ὁ Ἰταλὸς ἀρχαιολόγος *Luigi Savignoni* καλεῖ οὕτω περὶ τῶν ἀρχαιοτήτων τῆς Κέου.

πλὴν τῆς μαρτυρίας τοῦ Θουκυδίδου ἐν τῷ προοιμίῳ αὐτοῦ, ἔχομεν καὶ τὰς γνώμας νέων δοκίμων ἱστορικῶν, ¹ Ἄλλ' ἠγγέρθησαν καὶ τινες ἀμφισβητήσαντες τὸ πρᾶγμα, ἀπιδόντες εἰς τὰ ὑπὸ τοῦ Θουκυδίδου τῷ 426 π. Χ. ἀναγραφόμενα περὶ καθάρσεως τῆς Δήλου ἐκ τῶν ὑπ' οὐτῆς καρικῶν τάφων ² λέγοντες ὅτι ὁ μέγας ἱστορικὸς ἐπλανήθη «ἐξ ἀναλογιῶν ἐπιπολαίων», περὶ οὗ, πρὸ τούτου δεινὸς γερμανὸς ἀρχαιολόγος ὑπεραπολογούμενος τοῦ Θουκυδίδου ἀπεφήνατο γνώμην ³ ὅτι οἱ τάφοι ἐκείνοι τῆς Δήλου ἐγνώσθησαν ὡς Καρικοὶ οὐχὶ ἐκ τοῦ σχήματος τῶν ὀπλων ἀπερ ἐνέθετον, ἀλλ' ἀπλῶς ἐκ τοῦ ἐθίμου τῆς καταθέσεως ὀπλων ἐν αὐτοῖς ἐν συνδυασμῷ μετὰ τοῦ τῆς ταφῆς τρόπου, ὅστις δὲν ἦτο ἑλληνικὸς. Δυστυχῶς ὁμοῦ αἱ ἐν Ρηγείᾳ ὑπὸ τοῦ ἐφόρου τῶν Ἀρχαιοτήτων τῶν Κυκλάδων κ. Δ. Σταυροπούλου γενομένη ἀνασκαφαὶ τῶν σωρῶν τῶν γεκρῶν τῆς καθάρσεως τῆς Δήλου δὲν εὐρέθησαν καρικοὶ σκελετοὶ καὶ τοῦτο δεικνύει ἐμφανῶς, ὅτι οἱ Ἕλληνες ἀπηξίουον νὰ συνθάπτωσι ξένους μεθ' ὁμοφύλων.

Στοιχεῖα δὲ τοῦ αἰγαίου τούτου πολιτισμοῦ περισώζονται ἐν ἀπάσαις σχεδὸν ταῖς νήσοις.

Προϊστορικὰς δ' ἀκροπόλεις, οἰκίας, οἰκιαζὰ καὶ πολεμικὰ σκευῆ, τάφους ἀνεκάλυψαν ἤδη ἐν Πάρῳ ὁ γερμανὸς Pollak (Mittheilungen 1896 σ. 210), ὁ Τσουντας ἐν Πάρῳ καὶ Ἀντιπάρῳ (ἐν Ἐφημ. Ἀρχ. 1898 σελ. 114 καὶ ἐφεξ. 1899 σελ. 74—77), ὁ αὐτὸς ἐν Σιφνῳ καὶ Σύρῳ (αὐτόθι σ. 77—134 μετ' εἰκόνων καὶ πινάκων, ⁴ ὁ R. C. Bosanquet ἐν Ἀν-

(1) Beloch. Griechi. Geschichte A' 39, 60, 164—Fridrick, De Cei insulae rebus 1892 σ. 4 καὶ 12.

(2) Bliinkenbergh, Antiquités, Prémyceniennes ἐν τῷ Memoire des Antiquités du Nord τοῦ 1896.

(3) U. Koehler, Mittheilungen des Deutschen Archaeologischen Instituts Ἀθ. 1878 σ. 10, 11.

(4) Ἰδὲ τοὺς πίνακας 8—12 καὶ τὰ ἐν τῷ κειμένῳ τοιχογραφήματα.

nal of The British School at Athens 1895—96 σ. 142, ἐν Μήλῳ ὁ Cecil Smith ἐν Annual of the British School at Athens 1896—97 σ. 11 ἐφεξ. καὶ W. Dörpfeld αὐτόθι τοῦ 1897—98 σ. 5 ἐφεξ.), ἐν Ἄμοργῷ ὁ (Dümmeler ἐν Mittheilungen 1896 σ. 15 καὶ ἐν Beilage 1), ἐν Νάξῳ ὁ Κλών Στέφανος (Comptes Rendus du Congrès International d'Archeologie, Athènes 1905 σ. 216—225 καὶ ἐν «Μελέτη» περιοδικῷ Ἀθηνῶν 1908 σ. 41), ἐν Κρήτῃ ἡ Miss Harriet Boyd (αὐτόθι σελ. 226), ἐν Θήρᾳ ὁ Hiller von Gärtringen (τόμ. τρεῖς μετὰ χαρτῶν καὶ εἰκόνων) καὶ πρὸ πάντων ὁ γαλάτης Albert Dumont, ἐξετάσας σειρὰν παλαιολιθικῶν ἐργαλείων τῶν ἦδη πρὸ 2000 χρόνων π. Χ. κατοκημένων νήσων.

Μετὰ τοὺς Κᾶρας τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου κατόκησαν καὶ Φοίνικες, ὧς μαρτυροῦσι, τὰ σωζόμενα ἔχνη τῆς ἐν αὐταῖς διαμονῆς αὐτῶν καὶ οἱ ἀρχαῖοι συγγραφεῖς·¹ τοὺς Κᾶρας καὶ τοὺς Φοίνικας θαλασσοκρατήσας καὶ ἐξελάσας ὁ τῆς Κρήτης (Κνωσοῦ) βασιλεὺς Μίνως ἐγκατέστησεν ἐν ταῖς νήσοις τοὺς ἑαυτοῦ παῖδας² ἀντὶ τῶν πειρατῶν καὶ τῶν κακούργων, οἵτινες τὴν τε

(1) Θουκυδίδης Α' 8—E. Curtius, Griechische Geschichte τόμ. Α' 33—36 (ἰδίᾳ ἑλλην. μετάφρασιν Σ. Π. Λάμπρου ἐν Βιβλιοθήκῃ Μαρασολῆ.—Schoemann, Griechische Alterthümer τόμ. Α' 10—12. Ἐνταῦθεν ὁρμώμενος ὁ τοῦ 17' αἰῶνος εὐφάνταστος συγγραφεὺς Samuel Bochart ἐν τῇ Geographia Sacra 1646, 444, θεωρεῖ τὸ ὄνομα Μόκονος φοινικικόν Nuc-on=πτωχός, λεπτόγαιος· διότι ἡ κριτικὴ καὶ γλωσσολογικὴ μελέτη ἀπέδειξεν, ὅτι τὸ ὄνομα τῆς νήσου ταύτης προέρχεται ἐκ τοῦ ἐν τῇ Ἀνθολογίᾳ Παλατινᾷ (1Α' 16) ἀντίγραμματος : «νήσος ὄλη μήκυμα βόος φωνή τε θανέιστοῦ» ἀναφερομένου εἰς τὴν Μόκονον καὶ ἐκ τοῦ μύκωμα καὶ ὄνος=τόκος, κέρδος, ὧς λέγει ὁ W. Fröhner ἐν τῷ Supplementband τοῦ Philologus V, τεῦχος Α' 1.

(2) Διόδωρος Ε' 79.—Ἀεὶφάνα τῆς ἐν τῷ Αἰγαίῳ κρητοκρατίας ἔχονεν πόλεις φερούσας τὸ ὄνομα Μινῶαι· οὕτω : «Μινῶαι» ἕκαλετο πόλις καὶ κρήνη ἐν Ἄμοργῷ, πόλις ἐν Σίρῳ, νήσος ἐν τῷ Σαρωνικῷ κόλπῳ καὶ πρὸ τῆς Μεγαρίδος, δύο πόλεις ἐπὶ τῆς Κρήτης, ἄλλη ἐν Σικελίᾳ, πρότερον οὕτω ἕκαλετο καὶ ἡ Πάρος καὶ ἡ Γάζα.

θηροσκείαν, τοὺς νόμους καὶ τὰς τέχνας ἀνέπτυξαν ἐπὶ μᾶλλον, ἕως οὗ καὶ αὐθις ἐξεδιώχθησαν ὑπὸ τῶν ἐπανεληθόντων Καρῶν, θαλασσοκρατησάντων ἐπὶ βραχὺ καὶ πάλιν ἀλλὰ καὶ οὗτοι ἐν τῇ τῶν χρόνων περιφορᾷ ἐξεώσθησαν ὑπὸ τῶν ἐπανεληθόντων Καρῶν, θαλασσοκρατησάντων ἐπὶ βραχὺ καὶ πάλιν ἀλλὰ καὶ οὗτοι ἐν τῇ τῶν χρόνων περιφορᾷ ἐξεώσθησαν ὑπὸ τῶν Ἴώνων ἢ Ἰαόνων, τῶν ἐκ Μ. Ἀσίας ὀρμωμένων ἐλληνικῶν φύλων καὶ βραδύτερον ὑπὸ τῶν ἐκ τῆς κυρίως Ἑλλάδος Ἴώνων καὶ οὕτως συνετελέσθη ἡ μεγάλη ἐκείνη τῶν νησιωτῶν ζύμωσις, ἐξ ἧς δικαίως ἐκλήθησάν πολλοὶ αὐτῶν Ἴωνες, ² πλὴν τῶν κατοίκων τῆς Μήλου, τῆς Φολεγάνδρου καὶ τινῶν τῶν Σποράδων, οἵτινες ἦσαν Δωριεῖς (Ἴδὲ ἐμὸν Μπαϊδεκερ τῆς Ν. Ἑλλάδος, Ἀθ. 1913 σ. μγ΄.)

Μετὰ τοὺς λαοὺς τούτους τὰς νήσους κατέλαβον πλέον σταθερῶς καὶ μονίμως οἱ Ἴωνες ὅτε μετενάστευσαν ἐκ τῶν ἑαυτῶν χωρῶν. Ἐντεῦθεν δὲ οὐχὶ ἀδίκως πλὴν τῶν ἄνω μνημονευθειῶν πᾶσαι αἱ ἄλλαι ὡς καὶ ἡ Μύκονος ἐθεωροῦντο Ἴωνικαὶ νῆσοι ἔχουσαι κέντρον ἐνότητος φυλετικῶς τὸν ἐν Τήνῳ ναὸν τοῦ Ποσειδῶνος, τὸν ἐν τοῖς νῦν Κιονίοις πρὸς Δ. τῆς σημερινῆς πόλεως κείμενον καὶ ἀνασκαφέντα ὑπὸ τῶν Ἀγγλῶν ³ καὶ εἶτα τὸ ἐν Δήλῳ διάσημον ἱερὸν τοῦ Ἀπόλλωνος τὸ ὑπὸ τῆς Γαλλικῆς Ἀρχαιολογικῆς Σχολῆς ἀποκαλυφθὲν μεθ' ἀπάσης τῆς πόλεως, τῆς νέας ταύτης Πομπηίας. Ἐννοεῖται ὅτι πάντα ταῦτα εἶναι τῶν ἡρωϊκῶν χρόνων τῆς νησιωτικῆς ἱστορίας καὶ ἀνάγονται εἰς τοὺς πρὸ τῶν Τρωϊκῶν χρόνους, οὐχ ἤττον ὅμως καταδεικνύουσιν ὅτι ἐν ταῖς νήσοις συνέβησαν γεγονότα ἐπίσης ἄξια λόγου, ὡς ἐν τῇ ἡπειρωτικῇ Ἑλλάδι, ἐνθα ἐπίσης πρώτη μορφή τοῦ πολιτεύματος ἦτο μοναρχικὴ καὶ τυραννικὴ καὶ μέχρι τοῦ Ζ' αἰῶνος διετηρήθη ἡ αὐτονομία αὐτῶν, μεθ' ἧν αἱ ἰσχυρότεραι νῆσοι καὶ πόλεις ὑπέταξαν τινὰς εἰς αἷς καὶ ἀπέ-

(1) Διόδοτος Ε' 84 καὶ Ζ' 12.

(2) Θουκυδίδης Α' 12—Ἡρόδοτος Α' 171, ὁ αὐτὸς Η' 46.

(3) Στράβωνος Χρηστομάχεια Γ' 468—G. Grote, History of Greece τόμ. 8' σελ. 227.

στειλαν νέας ἀποικίας'. Τοιαύτην νέαν ἐποίκησιν ἐδέξατο καὶ ἡ Μυκόνος ἐξ Ἴωνων Ἀθηναίων ὑπὸ τὸν ἀρχηγέτην Ἴπποκλῆ, ὅτι δὲ ἐξιωνίσθησαν κατὰ τὸν αἰῶνα τοῦτον πιστοῦται καὶ ἐκ τοῦ ὅτι οἱ Μυκόνιοι εἰσι τῶν παλαιωτάτων νησιωτῶν² τῶν λαβόντων μέρος ἐν τῇ Δηλιακῇ Ἀμφικτιονίᾳ, ὡς ἀναγράφουσιν αἱ ἐπιγραφαὶ (A. Boeckh, Corpus Inscriptionum graecarum No 158). ὡς γνωστόν δὲ, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ Ἴωνες ἐλάμβανον μέρος εἰς τὰς ἐν τῷ ἱερῷ ναῷ τοῦ Ἀπόλλωνος Δηλιακῆς θ ε ω ρ ί α ς. Ὁ δὲ Θουκυδίδης (I' 104 πρβλ. καὶ Στράβωνος IQ 485) διηγείται τάδε: «Ἦν δὲ ποτε καὶ τὸ πάλαι μεγάλη σύνοδος εἰς τὴν Δῆλον τῶν Ἴωνων τε καὶ περικτιόνων νησιωτῶν ξύν τε γὰρ γυναῖξι καὶ παισὶν ἐθεώρουν . . . καὶ ἀγῶν ἐποιεῖτο αὐτόθι καὶ γυμνικὸς καὶ μουσικὸς, χοροὺς τε ἀνήγον αἱ πόλεις». ³ Αἱ δὲ ἐτίθισαι αὐταὶ σύνοδοι τῶν νησιωτῶν, κατὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ Ἀπόλλωνος, ὅτε ἐκόμιζον δῶρα πλοῦσια χρηματικά καὶ ἀπαρχῶν τῶν καρπῶν τῆς γῆς καὶ ἀγάλματα, δὲν ἐνεῖχε μόνον θρησκευτικὸν χαρακτῆρα, δὲν εἶχε μόνον θρησκευτικὴν

(1) Ἀπολλόθερος Α' 96.—Φεραδύκου Ἀπόσπασμα 13 ἐκδ. G. Muller ἐν Fragmenta historicorum Graecorum τόμ. Α' σελ. 14.—Ἡρόδοτος Η' 48—Δίων Χρυσόστομος, Λόγος λ' 26.—Σχόλια εἰς Διονυσίου περίπλου 525.

(2) Ὁ ναὸς οὗτος ἔκειτο ἐν ἄλσει ἐν ᾧ ἐστιατόρια παροῖσθαι μεγάλα, σημεῖον τοῦ συνέρχεσθαι πλῆθος ἱκανὸν τῶν συνθεόντων αὐτοῖς ἀστυγαϊτόνων τὰ Προσιθῆνια» (Στράβων X, 487). Ἐθεωρεῖτο δὲ τὸ ἱερόν τοῦτο ἀρχαιότατον τοῦ Καρτικοειωνικοῦ θεοῦ καὶ ἀρχαιότερον τοῦ ἐν Δῆλῳ ναοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος (E. Curtius die Ionier σελ. 15 τοῦ αὐτοῦ: Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος Α' 99 (καὶ ἑλλην. μετάφ. Σ. Π. Λάμπρου ἐν Βιβλιοθ. Μαραουῆ).)

(3) Οἱ Μυκόνιοι μετὰ τῶν Δηλίων, Τηνίων, Ναξίων καὶ Σεριφίων ἦσαν οἱ πρῶτοι ἀποτελέσαντες τὴν Δηλιακὴν ἀμφικτιονίαν εἰς ἣν εἶτα προσετίθησαν: ἡ Ἄνδρος, Σίφνος, Κέως, Σῆρος καὶ τελευταία ἡ Πάρος. (Ibid F. Dübner, ἐν Bulletin de Corresp. Hell. τόμ. 31 1907 σ. 208—227. Οὗτος ἐπέθετο τὰς ἐπιγραφὰς Δῆλου ἐν ταῖς Inscriptio. nes Graecae τόμ. IX τῆχος II.)

σημασίαν, ἀλλὰ καὶ πολιτικὴν· διότι οἱ νησιῶται αὐτόθι ἐβουλεύοντο καὶ περὶ πολιτικῶν πραγμάτων ἀνεξαρτήτως τῶν πολιτικῶν αὐτῶν ἀμφοτερότων.

Ὅτι Ἴωνες τὴν νῆσον Μύκονον ἀπέκτισαν πιστοὶ ὁ Διόδωρος ὁ Σικελιώτης, (Ε' 79, 2) ἀναγράφων, ὅτι ὁ Ἴπποκλῆς υἱὸς τοῦ Νηλέως καὶ ἀδελφὸς τοῦ Ἠγήτορος, πατὴρ δὲ τοῦ Φορβίου (Φοβίου) ἦν ἐπὶ κεφαλῆς τῆς Ἴωνικῆς ταύτης ἀποικίας (Ἄωνοῦμου, παρεκβολαὶ εἰς Διονύσιον τὸν περὶ ἠγητὴν στίχ. 525—6 — Ἑλληνες παρομοιογράφοι ἐκδ. Leutsch—Schneidewin—Ζηνοβίου Ε' 17—Ἑρωτικὸι συγγραφεῖς, Ἀλέξανδρος Αἰτωλὸς παρὰ Παρθενίῳ τῷ Νικαεῖ, 14). Ὁ Ζηνόβιος μάλιστα λέγει: «Νηλεὺς προσέταξε τοῖς ἑαυτοῦ παισίν, Ἠγήτορι καὶ Ἴπποκλῆ τὰς νήσους καταστρέψασθαι χειρωσαμένου δὲ πολλὰς Ἠγήτορος, Ἴπποκλέους δὲ μίαν, τὴν Μύκονον, βουλομένου δὲ πασῶν ἔχειν τὸ μέρος, πέμψαντες ἠρώτησαν κοινῇ τὸν Θεὸν, τίνας εἶεν τοῦ Ἴπποκλέους· ὁ δὲ εἶπε Μία Μύκονος». ¹

Περιεῖχε δὲ ἡ νῆσος δύο πόλεις, ὧς φησι Σκύλαξ ὁ Καριανδεὺς ἐν τῷ Περίπλῳ ² ἀποκαλῶν τὴν Μύκονον δ ἰ π ο λ ι ν ἤδη κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Δαρείου τοῦ Α' (521—485 π. Χ.), ἀλλ' ἄγνωστον πότε ἀκριβῶς ἡ ἑτέρα τῶν πόλεων κατεστράφη

(1) Ἡ φράσις αὕτη τελευταία κατέστη παρομοιώδης ὡς καὶ ἡ ἄλλη: «πανθ' ὑπὸ μίαν Μύκονον» λεγομένη «ἐπὶ τῶν ὑπὸ μίαν ἐπιγραφὴν ἀγόντων καὶ τὰ διηρημένα τῆ φύσει καὶ ἄλλως: «ἐπὶ τῶν οὐκ εὐ παθόντων μὲ ψήφῳ, ἦγουν ἐπὶ τῶν μὲ εἰκὴ καταδικασθέντων ἦτοι πάντα ἕμβ ὑπὸ μίαν βλάστην ἢ καταδίχην». Ἐπιθ: Λουκιανοῦ Νεκρικοῦς διαλόγου 334, ὅπου ἔρωσ τὸ «μία Μύκονος» ἐξωδελίσθη ὑπὸ τῶν κριτικῶν Στράβωνος I' 487—Ἐδοταθίου εἰς Διονυσίου περίπλου στίχ. 525 — Γρηγορίου Κυπρίου I' 1—Μιχαὴλ Ἀποστολίου ΙΔ' 5 ἐν τῆς Ἑλλήσι παρομοιογράφοις ὅς καὶ τὸ Διπενδix 4, 52.—Πλουτάρχου Σομοσιακῶν προβλημάτων Β' 1 ενδ. Διδότου σ. 746).

1) Ἰσθ Geographi Graeci minores (ἐκδοσις C. Muller σελ. 46 καὶ 58).

καὶ ἦδη ἐπὶ τοῦ γεωγράφου Κλαυδίου Πτολεμαίου ἀκμάσαντος κατὰ τὸ τέλος τοῦ Β' μ.Χ. αἰῶνος, ἀπαντῶμεν μίαν μόνην πόλιν ἢ ἐν βιβλίῳ Γ' 14 τίθηται ὡς ἑξῆς: «Μυκόνου νήσου ἢ πόλις 55° 40' — 37° 10'». Ἐκ τοῦ ψηφίσματος ὁμοίως τῶν Μυκονίων τοῦ γενομένου ἐπὶ τῶν ρωμαϊκῶν χρόνων καὶ δημοσιευθέντος τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ πεφημισμένου ἀρχαιολόγου Στεφάνου Κουμανούδη ἐν τῷ Ἄ θ η ν α ί φ» (1873 σελ. 235 — 243) φαίνεται ὅτι εἶχε πλείους τῶν δύο πόλεις· πράγματι δὲ ἀναγράφεται: «... ὅτε συνφκίσθησαν αἱ πόλεις...» ἐξ οὗ συνάγομεν ὅτι, ἐὰν ἦσαν δύο θὰ ἀνεγράφετο κατὰ δικτὸν ἀριθμὸν: «ὅτε συνφκιστήτην τὰ πόλεις» ἐκτὸς ἐὰν δεχθῶμεν ὅτι πόλεις ἦσαν τὰ ἐν ὑπαίθρῳ, ὡς καὶ νῦν ἔτι, συνφκισμένα χ ω ρ α ἦτοι σὺν δύο ἢ σὺν τρία ὑποδομημένα οἰκήματα τῶν ἀγροτῶν.

Ἄλλ' ἄγνωστόν ἐστι πῶς ἐκαλοῦντο αἱ πόλεις αὗται· καὶ ποῦ ἔκειντο· διότι ἐκ τῆς φράσεως τοῦ Πτολεμαίου δὲν δύναμεθα νὰ βεβαιωθῶμεν, ὅτι ἡ πόλις ἦν ὁμώνυμος τῇ νήσῳ ὡς τοῦτο παρατηρεῖται καὶ ἐν ἄλλαις Κυκλάσιν οἷον ἐν Ἄμοργῳ οὔση τριπόλει καὶ οὐδεμίαν ἐν τούτοις ἐχούση φερώνυμον πόλιν Ἄμοργόν, ἀλλὰ Μελαγίαν, Μινώαν καὶ Ἀρκεσίην, ἐν Κέῳ οὔση τετραπόλει καὶ φερούση τὰς δε τὰς πόλεις: Καρθαίαν, Ποήησσαν, Ἰουλίδα (τὴν νῦν πόλιν τὴν νήσον Κέῳ) καὶ τὴν Κορησσὸν ἢ Κορησοίαν κειμένην ΒΑ. ἵ ἄλλως δὲ τῶν ὧν οὐκ ἄνευ ἐστὶ νήσο; ἔχουσα πλέον τῆς μιᾶς πόλεως οὐδεμία νὰ καλῆται φερώνυμος αὐτῇ ἵνα μὴ οὕτως ἐπέρχηται σύγχυσις τῆς πόλεως ἐκείνης πρὸς τὴν ὀνομασίαν τῆς ὅλης νήσου, τοῦθ' ὅπερ καὶ σήμερον ἔτι παρατηρεῖται ἐν ἀπάσαις σχεδὸν ταῖς Κυκλάσιν, ὧν αἱ πόλεις αἱ ὁμώνυμοι ταῖς νήσοις καλοῦνται χ ω ρ α ι. Περὶ δὲ τῆς θέσεως τῶν πόλεων ἄλλοι ἄλλα γινωματεύουσι· καὶ οἱ θέλουσι τὴν μίαν τῶν πόλεων κειμένην ὅπου ἡ σημερινὴ πόλις Μύκονος, (Ross, Philippon) οἱ δὲ ὅπου ἡ σημερινὴ τοποθεσία Λ η ν ὀ ς, κειμένη πρὸς τὸ ΜΑ. τῆς νήσου εἰς ὠριαίαν περίπου τῆς σημερινῆς Μυκόνου ἀπόστασιν, τὴν δὲ ἄλλην πόλιν τοποθετοῦσι πρὸς Β. ἐν τῷ παρὰ τὸ Παλαιόκαστρον χώρῳ, ὅπου

1) Ἰβέ Γ. Π. Καστρωμένου ἐν «Ἐξομάδι» 1884 φῶλ. τ σ. 251-3.

νῦν ἡ γυναικεία Μονὴ τῆς Παλαιοκαστριανῆς, ὑπερθεν τοῦ μεγάλου ὄρους Πανόρου οὐ μακρὰν τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Τουρλιανῆς, ὀρόθεν ἄρχεται ὁ συνοικισμὸς τῆς Ἄ ν ω Μ ε ρ ᾶ ς.

Ἐκ τῶν τριῶν τούτων μερῶν, τῆς σημερινῆς πόλεως, τοῦ Ληνοῦ καὶ τοῦ Παλαιοκάστρου, τὰ δύο τελευταῖα φέρουσι τὰς μεζζονος πιθανότητας τῆς ἐὸ πάλαι θέσεως τῶν δύο πόλεων τῆς νήσου· ἡ δὲ σημερινὴ πόλις πρὸς οὐδετέραν ἄμιστοιχ· ἰδιότι οὐ μόνον οὐδὲν ἐρείπιον ἀρχαῖον διασώζει, ὡς ἡ ἀστυγείτων Πάρου (Παροικία) ἣς τὸ τε σχ·διάγραμμα καὶ τὴν ἱστορίαν περιέγραψεν ὁ O. Rubensohn¹ ἀλλὰ καὶ τὰ τεμάχια μαρμάρων τὰ ὑπὸ τοῦ γεωγράφου τῆς Ἑλλάδος Conrad Bursian ἀναφερόμενα² καὶ οἱ ἄλλοι τετράγωνοι λίθοι τοῦ νῦν κρηπιδώματος ἐκομισθήσαν ἐκ τῆς παρακειμένης Δήλου, ἐξ ἧς πλείστ³ ὄσα μάρμαρα ἐχρησιμοποιήθησαν ὑπὸ τε τῶν φοιτῶν διανοητῶν τοῦ μεσαίωνα καὶ ὑπὸ τῶν Μυκονίων ἐπὶ τε Τουρκοκρατίας καὶ ἐν τοῖς μετὰ ταῦτα χρόνοις ὡς πλακοστρώματα καὶ βιθρα κλιμάκων τῶν οἰκιῶν, ὡς ἐστὶν ἰδεῖν καὶ νῦν ἔτι. Ἐπειτα δὲν ἔχομεν οὐδ' ἕχνος τεύχος, ὡς ἐν Πάρῳ. Ἐὰν δὲ πάλιν πιστεύσωμεν τὸν Φλωρεντῖνον περιηγητὴν Χριστόφορον Buondelmontinum⁴, ὅστις, περιηγησάμενος τὰς νήσους, καὶ τὴν Μύκονον τῷ 1422, ἀναφέρει, καθὼς καὶ ὁ ἑκατὸν ἔτη τετὰ ταῦτα ἀμμάσας B. Bordone⁵ καὶ πολλοὶ περιηγηταὶ μετ' αὐτοῦ⁶, ὅτι ἐλ' αὐτῶν ἡ πόλις εἶχε λιμένα μετ' ἀρχαῖον κρηπιδώματος, δὲν

(1) Mittheilungen des K. Deutschen Archäologischen Instituts Athen 1901 σελ 157—222.

(2) Geographie von Griechenland, B' σ. 450.

(3) Liber insularum Archipelagi Berlin 1824 σελ 89. Προστίθεται δὲ ὅτι ἐπειδὴ ἡ νῆσος ἦν πλησίον τῆς Δήλου, εἶχε, χάριν τῶν προσκονητῶν τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος λαμπρὰ ξενοδοχεῖα ἐν εἰς, ἐν τρικυμῆζ, διαμένον εἰ τὴν Δήλον μάλλοντες νὰ ἐπισκεφθῶσι. Ross, Reisen B' 32 σελ. 16.

(4) Libro di Benedetto Bordone etc. Venezia 1528.

(5) P. Coronelli, Isolario dell'Atlante Veneto, Venezia 1696 Μέρος Α' σελ. 227.

δυνάμεθα νὰ θεωρήσωμεν τὸ τοιοῦτον ὡς λόγον ἀποχρῶντα τῆς ὑπάρξεως πόλεως, ἀλλὰ μᾶλλον ὡς ἐπίνειον τοιαύτης· πρῶτον διότι ἡ θέσις εἶνε παράλιος, δεύτερον οὐδαμῶς ὀχυρὰ καὶ δὲν ἠδύνατο νὰ συνοικισθῇ ἐκεῖ φόβφ τῶν ληστοπειρατικῶν τῶν λυμαιομένων πάσαι τε καὶ κατὰ τὸν μεσαίωνα τὰς νήσους καὶ τὸς παραθαλασσίους πόλεις καὶ μάρτυρα τοῦ τοιοῦτου ἔχομεν τὸν Θουκυδίδην λέγοντα (Α' 7) : «αἱ δὲ παλαιαὶ (πόλεις) διὰ τὴν ληστείαν . . . ἀπὸ θαλάσσης μᾶλλον ᾤκίσθησαν αἱ τε ἐν ταῖς νήσοις καὶ ἐν ταῖς ἡπείροις . . .»¹ "Οἱ δὲ τὰ ὑπὸ τοῦ Buonaldmontins καὶ τοῦ Bordone ἀναφερόμενα δὲν ἀνταποκρίνονται πρὸς ἀρχαιότατα (antichissima) ἔργα τέχνης, ἔρχεται νὰ ἐπιβεβαιώσῃ ὁ περιηγητὴς F. Piacenza (φέρων μαρτυρίαν τοῦ Ὁρρεναίου βιβλ. Γ') καὶ λέγων ὅτι ὁ τε λιμὴν καὶ τὸ κρηπίδωμα κατεσκευάσθησαν δαπάνῃ Βυζαντιακῶν αὐτοκρατόρων, κατὰ τὸν μεσαίωνα.² Ὡστε τὴν σημερινὴν πόλιν τῆς Μυκόνου πρέπει νὰ θεωρῶμεν ὡς μεσαιωνικὸν ἱδρυμα καὶ ἰδίως τῶν καταλαβόντων αὐτήν, μετὰ τὴν πτώσιν τοῦ Βυζαντινοῦ δυναστῶν Φράγγων, ἦτοι μετὰ τὸ 1207, ὅτε ἔκτισαν τὴν δυτικὴν ταύτην πόλιν, περιβαλόντες διὰ τείχους καὶ ἀνοίξαντες πρὸς Ἀ. πύλην, ἣτις καὶ ἐκρημνίσθη πρὸ ὀλίγων μόλις ἐτῶν πρὸ τῆς οἰκίας Γεωργούλη, ὅπου εἰσέτι σώζεται ὑπερθεῖν τῆς ὁδοῦ τόξον τι. Πράγματι δὲ ἐν εἰκόνι τῆς πόλεως Μυκόνου τῷ 1701 παρὰ τῷ περιηγητῇ Tournefort φαίνεται μόνον τὸ κάστρον, ἡ δὲ συνοικία Παροικία (Μπαρκιά)³ καθὼς καὶ ἡ ἀπὸ τῆς Καντζε-

(1) Πολλοὶ μεταγενεστέρως, τῶν παλαιῶν πόλεων ἐγκαταλειφθεισῶν, κοπασάσης τῆς ληστοπειρατικῆς, ἰδρόντο πόλεις παράλιου· αἱ δὲ παλαιαὶ ἐκαλοῦντο παλαιόπολεις ἢ παλαιόκαστρα, ὡς συνίδη καὶ ἐν Μυκόνφ.

(2) L'Egeo redivino, Modena 1688 σ. 331 ἀρξῆς.

(3) Ἡ λέξις Περκιά, Παροικία ἐπὶ Π. Ζερλέντῃ ἐν Δελτίφ 1893 σ. 512—518. Οὗτος λέγει ὅτι αὕτη εἶνε Βυζαντιακῆς καταγωγῆς (ἔως διὰ τὴν Πάριν) ἀλλὰ διὰ τὴν Μόκονον (518) εὐχί, διότι ἡ συνοικία αὕτη ἐκτίσθη μετὰ τὸ 1701, ὅτε ὁ Τουρνεφόρτ ἐπισκέψατο τὴν Μόκονον καὶ ἀπεικόνισεν αὐτὴν ἀνευ τῆς συνοικίας ταύτης.

λαρίας μέχρι τῶν ὑψουμένων λόφων (χονδρός ἐγκρημνός) ἡ διασχισμένη ὑπὸ τῆς ὁδοῦ Ματογιάννη εἰς δύο ἄνισα τμήματα, εἶνε ὅλως νέα, μετὰ τὸ 1701 ἰδρυθεῖσα καὶ σὺν τῷ χρόνῳ αὐξομένη φέρει τὸν σημερινὸν τύπον τῆς πόλεως. Πράγματι δὲ τὰ μὲν τρία πηγάδια κατασκευάσθησαν τῷ 1722, ὁ δὲ παράλιος ἱερὸς ναὸς τοῦ Ἁγίου Νικολάου ὁ παρὰ τὴν σωζομένην Καζάρμαν τῷ 1737, τὰ δὲ τῆδε κάκεισε σωζόμενα ἔτι ἐκκλησιῶδια ἦσαν Μοναστήρια ἀπὸ τοῦ 1616 καὶ ἐντεῦθεν οἰκοδομηθέντα, ὡς αἱ ἐπέθυραι ἐπιγραφαὶ αὐτῶν ἀναγράφουσι.

Ἐκ τῶν εἰρημένων λοιπὸν πειθόμεθα ἀδιστάκτως ὅτι αἱ δύο πόλεις, αἱ παλαιαὶ τῆς Μυκόνου, ζητηταὶ ἢ μὲν ἐν Ἀθηῶ ἢ δὲ ἐν Παλαιοκαστρῷ, ὧν τὰ ὅρια ἐχωρίζοντο ἀλλήλων διὰ τοῦ ὄρους Κούνουπα, ἐπὶ βράχου τινὸς τοῦ ὁποίου ὑπάρχουσι ἐγκεχαραγμένα τὰ γράμματα: ΟΡΟΣ (= ὄριον).

Πράγματι δὲ ἐν Ἀθηῶ περισώζονται εἰσέτι σπουδαιότατα λείψανα τοῦ Γ'—Ε' π. Χ. αἰῶνος. Εἶνε δὲ ταῦτα πύργου στρογγύλου εἰς ὕψος 4 πλίνθων, ἐπικειμένου θέσεως ὀχρῶς καὶ συγκροτουμένου ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐκ λίθων γρανίτου τετραγώνων καὶ ἰσοδομικοῦ ρυθμοῦ περιλαμβάνοντος καὶ ὀγκώδεις βράχους, ὡς ἐμφαίνει ἡ παρατιθεμένη ἐνταῦθα εἰκὼν. Πρὸ τοῦ Πύργου, ἔχοντος διάμετρον 10—11 μέτρων πρὸς τε Μ. καὶ Δ. καὶ πύλην πρὸς Μ. ἀνεφγμένην, μέγας ἱκανῶς χώρος περιβάλλεται ὑπὸ διπλοῦ ἰσχυροῦ τείχους εἰς ὄν, οἱ περίοικοι ἠδύναντο νὰ εὐρωσιν ἀσφαλὲς καταφύγιον, ἐν περιπτώσει ἐπιθέσεως ἐχθροῦ ἢ ληστοπειρατῶν. Ἡ θέα πρὸς τὴν Νάξον ἐντεῦθεν μαγευτικὴ. Ἐν τῷ περιβάλλῳ τούτῳ εἶνε ἰδρυμένον ἀρχαῖον χριστιανικὸν ναῖδριον τῆς Ἁγίας Μαρίνης, τὴν στέγην τοῦ ὁποίου καλύπτουσι μεγάλα μαρμάρινοι πλάκες, ἐκ παρακειμένου ἀρχαίου οἰκοδομήματος παραληφθεῖσαι, ὧν τὴν 4ην ἀφαιρέσαντες, ὡς φέρουσαν ἐπιγραφὴν, ἠ μετεκόμισαν εἰς τὸ Ἀθήνησιον ἀρχαιολογικὸν Μουσεῖον τῷ 1873.

(1) Τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης εἴδοτο τὸ πρῶτον ὁ Σ. Κομμανοῦδης ἐν «Ἀθηναίῳ» Β' 1873. σ. 235—243.

Τοιαύτης φύσεως πύργος εἶνε καὶ ὁ ἐν τῇ θέσει Σ τ ἦ ς Π ὀ ρ τ ε ς κείμενος μικροτέρων διαστάσεων (3 1(2 μ. ἐμβαδόν), οὗ ἡ σωζομένη πύλη ἐκ τριῶν λίθων ἀποτελουμένη εἶνε ἐστραμμένη πρὸς Α. καὶ διασώζει ἔτι μέρος τείχους τοῦ ἀρχαίου περιβόλου, οὗ ὁ ἰδιοκτήτης ἀπεκόμισε τὸς ἀλλήλους πρὸς ἰδίαν χρῆσιν. Ἐκ τε τοῦ πρώτου καθὼς καὶ ἡ ἐκ τοῦ δευτέρου πύργου θέα εἶνε τοιαύτη, ὥστε νὰ ἐπιτρέπη νὰ ἐπιβλέπωσιν οἱ φρουροὶ ἢ οἱ κάτοικοι τῆς ἐνταῦθα ἐκτεινομένης πόλεως, ἐχούσης πέραξ γῆν ἀγαθὴν πρὸς σποράν, πᾶν ἐχθρικὸν πλοῖον, καταπλέον εἰς τοὺς κάτωθι ἡμισείας ὥρας ἀπόστοσιν κειμένους λιμένας τοῦ Παλιῶν Αἰγιαλοῦ (= Παιτῆ γιαιοῦ) καὶ τοῦ δυτικώτερον τούτου Ὀρνοῦ (Ὀρμον;) καὶ Κόρφου (= Κόλπου).

Ἐπίσης δὲ δυτικώτερον ἐν θέσει Μ ο υ ρ ζ κ ᾱ ἐπὶ ΒΑ. θέσεως τοῦ ἱσθμοῦ Δ ι α κ ὀ φ τ ι ὑπάρχουσιν ἴχνη ἀρχαίου τείχους, οὗ περισώζονται δύο σειραὶ μεγάλων τετραγώνων λίθων ἐν δὲ τῇ θέσει Κ ὀ ρ α κ α ς ἐν τῷ κτήματι Ι. Κουσαθανᾶ (Βλασοπούλου) σώζονται ἐπίσης σπουδαῖα λείψανα τῆς ἀρχαίας πόλεως καὶ δὴ φρέσθ (πηγὴ) εἰς ἣν ἡ κατάβασις γίνεται διὰ κλίμακος δέκα καὶ ἑπτὰ βαθμίδων. Ἡ πηγὴ αὕτη, ὁμοιάζει πρὸς τὴν ἐν Σύρῳ, κατὰ τὴν θέσιν Σάν Μιχάλης κειμένην καὶ Ἐ λ ἡ ν ι κ ὸ καλουμένην, σήμερον καλεῖται Π η γ ᾶ δ ι τ ο ῦ Γ ι α ν ν α ρ ο ῦ. Τοιαῦτα περίπου εἰσὶ τὰ περισώζόμενα λείψανα τῆς ἀρχαίας ἐν Ληνῶν πόλεως, ἣτις βεβαίως θὰ ἐδέσποζε τῶν κτημάτων ἐπὶ τοῦ ἡμίσεως τῆς νήσου, ἤτοι τοῦ πλείστου τοῦ Δ. καὶ Μ. μέρους καὶ ἐχωρίζετο τῶν τῆς ἐν Παλαιοκαστροφ πόλεως διὰ τοῦ ἐπὶ τοῦ βράχου τοῦ Κούνουλα ΟΡΟΥ. Τὸ ὄνομα τῆς ἐνταῦθα πόλεως, οὐδεμιᾶς εὐρεθείσης ἐπιγραφῆς οὐδὲ γενομένης ἀνασκαφῆς συστηματικῆς, μένει ἄγνωστον ἕως νὰ ἐκαλεῖτο Λήναιον, ἐκ τῆς ἐνταῦθα λατρείας τοῦ Ληνοῖου Διονύσου, ὡς ἡ ἐπιγραφή τῆς Ἁγίας Μαρίνης ἀναφέρει, ἢ καὶ Μ ε λ ῖ τ η ὡς ἀναγράφεται ἀδεοπτόως ἐν τοῖς ἀρχαίοις γεωγραφικοῖς πίναξι τῶν περιηγητῶν.

Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῆς ἐν τῷ Ληνῶν πόλεως περὶ δὲ τῆς ἐν τῷ Παλιοκαστροφ κειμένης, κατὰ τὸν πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα περιηγησάμενον ἐν συνοδείᾳ τε τοῦ ἀοιδίμου Βασιλέως ἡμῶν

Ὁθωνος καὶ κατ' ἰδίαν, Λουδοβικόν Ρὸς (Ludwig Ross) ¹ καὶ τὸν γεωγραφίαν εἰδικὴν τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος ἐκδῶσαντα καθηγητὴν Κορράδον Βούρσιαν (Conrad Bursian) ² ἀσαφῶς τινα γινώσκωμεν ἀγόμεθα ὅμως νὰ πιστεύσωμεν εἰς τοὺς δύο τούτους συγγραφεῖς καὶ ἐκ τῆς ἐξετάσεως τῆς θέσεως τῆς ἐτέρας τῶν ἀρχαίων πόλεων τῆς νήσου, κειμένης ἐν λίαν ἐπιχαίρῳ θέσει οὐ μακρὰν τοῦ Πανόρομου, ἀσφαλοῦς λιμένος βαθείως εἰσχωροῦντος εἰς τὴν ξηρὰν καὶ προσχώσαντος τὴν μέγρι τῶν ὑπορείων θάλασσαν δι' ἄμμου φερομένης ἐκ τῶν μακρόθεν, ἀπὸ βορρᾶ, ἐρχομένων κυμάτων· τὸ ἔργον τοῦτο τῆς θαλάσσης συνεπλήρωσαν καὶ τὰ ἀπὸ τῶν πέριξ ὄρεων Μοροέργου καὶ Κούνουπα καὶ τοῦ χειμάρρου Βαθὺ Λαγκαδί (Ἐχελόφου;) παρασυρόμενα ὑπὸ τῶν ὀμβρίων ὑδάτων χρώματα, οὕτως ὥστε μεταξὺ θαλάσσης καὶ ὑπορείων ὑπάρχει ἀμώδης πεδιάς ἱκανῆς ἐκτάσεως, ἥς τὸ Δ. μέρος, τὸ τῆς Φ τ ε λ ι ᾶ ς, κατέχεται ὑπ' ἀμπελοφυτειῶν ἀκμαίων μὲν ἄλλοτε νῦν δὲ φυτοζωουσῶν. Ἡ πόλις αὕτη ἴσως Π τ ε λ ε α ἦ Πάνορμος καλουμένη, ὡς πολλὰ τῆς ἀρχαιότητος πόλεις γινώσκται δ' εἶνε τὸ Φ τ ε λ ι ὸ τῆς Θεσσαλίας, ἡ Βιθυνιακὴ, ἡ ἠπειρωτικὴ καὶ ἡ Σικελικὴ Π ἄ ν ο ρ μ ο ς (Palermo)—ἔχει σχέσιν πρὸς τὴν Ἀττικὴν, ἀφοῦ ἡ Μύκονος ἐδέξατο Ἰωνικὴν ἀποικίαν ὑπὸ τὸν Ἰπποκλέα, ὄπου, ὡς γνωστὸν ἐκ τῆς τοπογραφίας τῆς ὑπὸ Curtius—Caupert γραφείσης, ἀπαντῶσιν οἱ δῆμοι Μελίτης καὶ Πτελέας, ὁ λιμὴν Πάνορμος, ὁ τόπος καὶ ὁ ναὸς Λήγαιον καὶ τὸ ἱεῖρον Φορβαντεῖον ἐκ τοῦ Φόρβαντος τοπικοῦ ἱεροῦ. Ὑπάρχει δὲ ἐπὶ τῆς Μυκόνου τὸ ἀκρωτήριον Φορβαντία ἄκρα (Ἄλογόμανδρες;)

Πράγματι δὲ ἡ θέσις ἐφ' ἧς κεῖται τὸ σημερινὸν Παληόαστρον Δάργα (Darga) ὑπὸ τῶν περιηγητῶν κολουόμενον ³ εἶνε

1) Reisen auf den Griechischen Inseln des Aegaeischen Meeres, Stuttg. 1843. Β' σελ. 30. Ἐν σελ. 28 λέγει ὅτι «ἴχνη τῆς ἀρχαίας πόλεως, τῆς κειμένης ἐν τῇ σημερινῇ τελείως ἐξηφανίσθησαν».

2) Geographie von Griechenland, Leipzig 1868. Β'. 448.

3) Piacenza, ἔνθ' ἀνωτέρω σελ. 331—Pasch van Krienen, Breve descrizioni dell' Arcipelago κλπ. ἐκδ. L. Ross, Halle 1860 σελ. 68 καὶ

ὄχυρά καὶ τὸ μεσαιωνικὸν φρούριον ὑπὸ τῶν χωροδεσποτῶν τῆς νήσου Γκίτζη κατεχόμενον (διαστάσεων 70×80 βημάτων μετὰ φρέατος καὶ ναΐδριου) κεῖται πιθανῶς ἐπὶ ἀρχαίου τοιούτου ὡς ἡ παρατιθεμένη ἐνταῦθα εἰκὼν δεικνύει ἀφοῦ καὶ λίθοι τετράγωνοι ἐν τοῖς ἐρείπιοις ὑπάρχουσι καὶ σειραὶ τινες τοιούτου ἔνιαχου Ἰσως μὴ κ α τ ἂ χ ῶ ρ α ν (insitu) κείμεναι, ἀλλ' ἄλλοθεν μετενεχθεῖσαι καὶ πλῆθὺς πηλίνων θραυσμάτων κατεσπαρμένων τῇ δε κάκεισε καὶ σπόνδυλοι πολλοί, ἐκ τῶν εὗρισκομένων ἐν ταῖς ἀνασκαφαῖς παλαιῶν πόλεων καὶ ἀρχαῖοι τάφοι ἐν τῷ κτήματι τοῦ κ. Καλογερά καὶ πέντε νομίσματα Μυκόνου εὗρεθέντα αὐτόθι καὶ δημοσιευθέντα πανομοιότυπος καὶ περιγραφικῶς ὑπὸ τοῦ διευθυντοῦ τοῦ Νομισματικοῦ Μουσείου κ. Σβορώνου, Μυκονίου, ἐν τῷ Δελτίῳ τῆς Ἑλληνικῆς Ἀλληλογραφίας¹ καὶ θεμέλιά τινα ἰδρυμάτων παλαιῶν πρὸς τὴν ΜΑ. κλιτὴν τὴν πρὸς τὴν Μοῆν τῆς Παληοκαστριανῆς ἀνακαλυφθέντα ὑπὸ γεωργούντων χωρικῶν, ἧτις μόνη ἦτο καὶ εἶνε κατοικήσιμος, τῶν ἄλλων τοῦ λόφου μερῶν ὄντων ἀποτόμων καὶ δυσπροσπελάσιμων ἐπίσης δὲ ἐπὶ ὑψώματός τινος Πύργου (Γρουπάρη) καλουμένου, ὑπῆρχον, ὡς οἱ περίοικοι ἀναφέρουσι, λείψανα παλαιῶν ἰδρυμάτων, ἴσως πύργου, ὄχυρωματικοῦ τινος ἔργου, τῆς παλαιᾶς πόλεως. Εὗρέθη δὲ τῷ 1829 ἐν φρεατῇ παρὰ τὸ Μοναστήριον κορμὸς ἀρχαίου ἀγάλματος, βεβαίως ἐκεῖ που εὗρεθέντος καὶ οὐχὶ ἄλλοθεν κομισθέντος, ὃν εἶδεν ὁ Abel Blouet μέλος τῆς ἐπιστημονικῆς ἀποστολῆς τῆς Πελοποννήσου (ὡς ἀναφέρει ἐν τόμῳ γ' σ. 3 τῆς Expédition scientifique de Morée Paris 1833). Ὁ αὐτὸς ἀναφέρει ὅτι αὐτόθι ἔκειτο καὶ τὸ δυτικὸν ναΐδριον τοῦ Ἁγίου Λουδοβίκου, εἰς ὃ ἐξεκλησιάζοντο οἱ Γκίτζαι. Ἐπίσης εὗρέθη καὶ ἀνάγλυφον ἐπιτύμβιον ἐνεπίγραφον, ἀλλ' ἡ ἀρχικὴ αὐτοῦ προέλευσις ἀμφισβητεῖται καὶ διὰ τοῦτο δὲν θεωροῦμεν αὐτὸ ὡς τεκμήριον τῆς ἀποδείξεως ὅτι

ἔφε Coronelli, ἐνθ' ἀλλαχού σελ. 227.

1) Bulletin de Correspondence Hellénique τῆς ἐν Ἀθήναις Γαλλικῆς Ἀρχαιολ. Σχολῆς, Ἰ. 1893 σ. 445—591. Τοῦτέστιν τὸ περιοδικὸν τοῦτο θά γράφωμεν BCH.

ἐνταῦθα ἔκειτο ἢ ἑτέρα τῶν πόλεων τῆς νήσου. Τὴν γνώμη ταύτην ὅτι ἐνταῦθα ἔκειτο συνοικισμὸς ἠσπάσαντο ὁ τε Σβορώνος, ὁ Σταυρόπουλος καὶ ὁ ῥώσσοσ ἀρχαιολόγος Løperg, ἐπισκεψάμενος τὴν θέσιν τῷ 1893 καὶ λαβὼν τὰς φωτογραφίας, ἃς παρεθέσαμεν ἐν τῷ βιβλίῳ, ὡς καὶ ὁ Ἰταλὸς ἀρχαιολόγος Parroni.

Τοιαύτη τις, ἐν ὀλίγοις, εἶνε ἢ ἐν γένει χωρογραφία τῆς νήσου Μυκόνου. Μετὰ δὲ τὴν ἀναγκαίαν ταύτην εἰσαγωγὴν προβαίνομεν ἐπὶ τὴν ἱστορίαν αὐτῆς, ἐξειδόμενοι ἐπὶ τὰς μαρτυρίας τῶν ἀρχαίων συγγραφέων, τῶν ἐπιγραφῶν καὶ τῶν νομισμάτων αὐτῆς, ἐν δὲ τῇ Μυσαιωνικῇ καὶ τῇ νεωτέρᾳ ἱστορίᾳ ἐπὶ τὰ περιοριζόμενα ἐπίσημα ἔγγραφα καὶ τὰς μαρτυρίας τῶν περιηγητῶν καὶ τὰ ἀρχεῖα τῆς Καγγελλαρίας τῆς νήσου, ὧν τινὰ μὲν ὑπάρχουσι ἐν τῇ δημαρχίᾳ Μυκόνου, πλεῖστα δ' ἐν τοῖς ἀρχείοις τῆς ἐν Ἀθήναις Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἐταιρείας τῆς Ἑλλάδος, καὶ ἐν βιβλίῳ οἰκογενειακῷ παρὰ τῷ κ. Περικλεῖ Γροντάρῃ ἐν Ἀθήναις καὶ παρὰ τῷ Π. Γ. Ζερλέντῃ ἐν Σύμφ.

Οἱ Μυκόνιοι, ὡς ἐξιωνοσθέντες, ἠσπάσαντο βεβαίως περὶ τὸ τέλος τοῦ 5' αἰῶνος π. Χ. τὸ δημοκρατικὸν πολίτευμα, καταργήσαντες τὴν βασιλείαν, ἣτις ἦτο κοινὴ ἐν πάσαις ταῖς ἀρχαίαις πόλεσι καὶ νήσοις τῆς Ἑλλάδος κατὰ τοὺς πανσραχίους χρόνους, ἀλλὰ περὶ τούτου οὐδεμίαν ὀρισμένην μαρτυρίαν ἔχομεν προκειμένου περὶ Μυκόνου, καὶ μόνον ἐξ ἀναλογίας ἣτις διαδραματίζει σπουδαῖον πρόσωπον ἐν τῇ ἱστορίᾳ καὶ παλαιοντολογίᾳ καθόλου συνάγομεν τὸ τοιοῦτον· δημοκρατικῶς δὲ πολιτευόμενοι εἶχον τὴν ἐκκλησίαν τοῦ δήμου, τὴν βουλὴν, τὸν ἐπώνυμον ἄρχοντα, τὸν στρατηγὸν καὶ πάσας τὰς ἄλλας συναφεῖς ἀρχάς, ὡς ἔστι μαθεῖν ἐκ τῶν ἐπιγραφῶν. Καὶ νόμισμα δ' ἴδιον ἔκοιψαν οἱ Μυκόνιοι νήσον οἰκοῦντες δίπολιν, κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τῶν ἄλλων συνησιωτῶν, ὡς ἀναφέρει ὁ Σβορώνος ἐν τῇ Νομισματικῇ καὶ ἱστορίᾳ τῆς ἀρχαίας Μυκόνου (σ. 473). Κατὰ τοὺς Μηδικοὺς πολέμους (490—479 π. Χ.) οἱ νησιῶται εὐρέθησαν, ὡς εἰκός, ἐν δυσχερεῖ θέσει· διότι Ἕλληνες ἄνδρες ὄντες ἀπέκλινον πρὸς τοὺς ὀμαίμονας, ἀλλ' ὑπήκοοι τοῦ Μεγάλου Βασιλέως γενόμενοι φόβῳ καὶ ἐκτιθέμενοι εἰς τὰς πρώτας βαρβαρικὰς προσβολὰς ἠγνύουν πότερον νὰ προτιμῶσσι καὶ

τοῦ πρώτου τὸ δεύτερον προελόμενοι οἱ πλείους τῶν νησιωτῶν συνετάχθησαν τοῖς Πέρσαις, πέμπσαντες συλλήβδην ἑπτακαίδεκα τριήρεις (Ἡρόδοτος Ζ' 95). Καὶ κατὰ μὲν τὴν ἑκστρατείαν τοῦ 492 ἀγνοοῦμεν ἕαν οἱ Μυκόνιοι συνεπικουρήσαν τοῖς Πέρσαις, γινώσκομεν ὅμως ὅτι μετὰ τὴν ἐν Μαραθῶνι μάχην τῷ 490 ὁ Λαΐτι μετὰ τοῦ στόλου ἀποπλέων ἐξ Ἀσίας προσωρμίσθη εἰς Μύκονον καὶ παρέμεινεν ἕφ' ἱκανὸν ἐν αὐτῇ, ὡς λέγει ὁ Ἡρόδοτος (VI, 118) τηροῦντες τὴν νῆσον, ἀστυγείτονα οὐσαν τῆς Δήλου ἐν ἑποταγῇ, ὡς τοῦτο ὁ Αἰσχύλος ἐν Πέρσαις ἀναγράφει μνημονεύων τῶν τοῖς Πέρσαις ὑποταγείσων Ἑλληνίδων χωιῶν καὶ νήσων (στίχ. 887) :

οἶα Λέσβος, ἔλαιόφυτος τε Σάμος, Χίος,

ἢ δὲ Πάρος, Νάξος, Μύκονος, Τήνη τε συνάλπτου¹

ἄνδρος ἀγγυγείτων.

Ἄλλὰ πολλοὶ τῶν ἄλλων νησιωτῶν συνεπολέμησαν τοῖς Ἑλλησιν, ὡς οἱ Σεριφιοὶ, πέμπσαντες εἰς τὴν ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχίαν (480) καθ' Ἡρόδοτον (Η' 46) μίαν πενηκόντομον μετὰ τῶν ἀστυγείτων νησιωτῶν Κυθνίων καὶ Σιφνίων, ἐκτὸς τῶν Μηλίων ἐπικουρησάντων διὰ δύο πενηκοντόρων, ὡς εἴσομεν ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς Σεριφίου (σ. 38).

Καὶ ἐν Πλαταιαῖς δ' ἔλαβον μέρος οἱ Σεριφιοὶ τῷ 479, ἀλλὰ τὸ ὄνομα αὐτῶν δὲν ἀναγράφεται ἐν τῷ καταλόγῳ τῷ περιωθέντι ἐπὶ τοῦ ἐν τῷ νοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος ἐν Δελφοῖς ἀφιερωθέντος ὀφιοειδοῦς τρίποδος.¹ Μετὰ τὰ Μηδικὰ καὶ οἱ Ἕλληνες μὲν πάντες ἐδοξάσθησαν, ἰδίως ὅμως οἱ Ἀθηναῖοι οἵτινες προσεκτίησαντο ἰσχύν τε καὶ δόξαν καὶ πλοῦτον ἐκ τε τῶν

(1) Ὁ Τρίποδος οὗτος ἀνεκαλύφθη ἐν Βυζαντίῳ κατὰ τὸν ἱππόδρομον τῷ 1856 καὶ ἔκκαρφει περιβάλλεται νῦν ὑπὸ κιγκλιδώματος (Πανδώρας Ζ' 66, 76) Ἐπ' αὐτοῦ, ἀκρωτηριασθέντος μέρους, δὲν ἀναγινώσκειται τὸ ὄνομα τῶν Σεριφίων, ὅπερ οὐδ' ὁ Πανσανίας (I' 13, 9) ἀναγράφει, ἀλλ' οὗτος οὐδὲ τοὺς Σιφνίους ἀναφέρει καὶ ὅμως εἶνε ἀναγεγραμμένοι ἐπὶ τοῦ Τρίποδος. ὥστε δικαίως ὁ τῶν Κυκλαδικῶν συγγραφεὺς Α. Μηλιαράκης (σελ. 156 σημ. 15) ἀπορῶν ἐρωτῆ: «ἀλλὰ διατί ἐσημειώθησαν οἱ Σίφνιοι, οἵτινες παρέσχον, ὡς καὶ οἱ Σεριφιοὶ, μίαν τριήρη ;»

λαφύρων και τῶν συμμαχικῶν φόρων και δύναμιν κατά θάλασσαν ἀνυπέρβλητον. Τότε οἱ μετασχόντες τοῦ κοινοῦ ἑλληνικοῦ ἀγῶνος, ἀντημείφθησαν ἀναγραφέντες ἐπὶ τῶν ἀναθηματικῶν στηλῶν ἐν Ἀθήναις, ὑπαχθέντες δὲ εἰς τὴν συμμαχίαν τῶν Ἀθηναίων, οἵτινες ἀνέλαβον τὴν κατά θάλασσαν ἡγεμονίαν και εἰς τὸν λεγόμενον νησιωτικὸν φόρον τῷ 477 ὑπὸ τοῦ δικαίου Ἀριστείδου ταχθέντες, ἐπλήρωσαν φόρον τακτῇ ἡμέρᾳ τῷ ἐν Δήλῳ ταμείῳ τοῦ ἱεροῦ τοῦ Ἀπόλλωνος, ὅπου, ὡς εἶπομεν, συνήρχετο και ἡ Δηλιακὴ Ἀμφικτιονία ἐκ τῶν περιοικῶν νήσων συγκροτουμένη καθ' ἕκαστον ἔνιαυτόν. Ἐκεῖ κατά τιμὴν ἔπεμπον θεωροὺς και θυσίας και χοροὺς παρθένων συνεκρότουσαν και πανηγύρεις μεγάλας δημοσίαις και γυμνασιαῖς και μουσικαῖς ἀγῶνας ἐτέλουν (Θουκυδίδου Γ' 104 — Ξενοφῶντος Ἀπομνημονεύματα Γ' γ' 12 — Στράβων Ι' 485.) Ἐκόμιζον δὲ δῶρα και ἀναθήματα ὧν τινα ἐν ταῖς ὑπὸ τῆς Γαλλικῆς Σχολῆς ἐνεργηθείσαις ἀνασκαφαῖς εὐρέθησαν (1888—1913) Ἐκάστη δὲ νῆσος εἶχε και ἰδιαίτερον χῶρον, ἐνθα συνήρχοντο οἱ κάτοικοι αὐτῆς θεωρίαν πέμποντες. Ἐκεῖ συνήρχοντο και οἱ Ἑλληνοταμίαι λαμβανόμενοι ἐκ τῶν ἀντιπροσώπων τῶν συμμαχίδων πόλεων και νήσων (477—455 π. Χ.) Τῷ 454 χάριν δῆθεν ἀσφαλείας μετεκομίσθη τὸ ταμεῖον ἐκεῖνο εἰς τὸν ὀπισθόδομον τοῦ ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηναίων ναοῦ τῆς Παρθένου Ἀθηνᾶς, ὅπου ἐστέλλοντο καθ' ἕκαστον ἔνιαυτόν οἱ τεταγμένοι τοῖς νησιώταις φόροι· ἀλλ' ὡς γνωστὸν τὸ ταμεῖον ἐκεῖνο βραδύτερον διετίθετο πρὸς τέρον τῶν Ἀθηναίων, τῶν στρατιωτικῶν χρημάτων αὐτοῦ μεταβληθέντων εἰς θεωρικά, ὡς ἀναγράφει ὁ πολὺς Δημοσθένης ἐν τοῖς λόγοις αὐτοῦ. ¹ Καὶ πόσος μὲν, εὐθὺς ἅμα τῇ ἰδρύσει τοῦ νησιωτικοῦ φόρου, ἦτο ὁ ταχθεὶς τοῖς Μυκονίοις φόρος οὐ γινώσκομεν, μὴ ὑπαρχουσῶν πρὸς τοῦτο ρητῶν μαρτυριῶν, πάντως ὁμως θὰ ἦτο δίκαιος· μετὰ τὸν τοῦ Ἀριστείδου ἡμῶς θά-

1) Ὁ ἐπὶ Ἀριστείδου ταχθεὶς φόρος ἦν 400 ταλάντων, ἐπὶ Περικλέους ἀνεββάσθη εἰς 460 και ἐπὶ Ἀλκιβιάδου 1200 (Θουκυδίδης Β' 13—Πλουτάρχου Ἀριστείδης 14—Boeckh ἐνθ' ἀνωτέρω 524).

νατον (467) ηῤῥήθη καὶ ἀπὸ αὐτιονόμων, ὄτε εἶχον δικαίωμα κοπῆς νομισμάτων, πολλάκις μετεβλήθησαν οἱ στυγεῖς νησιῶται εἰς δούλους, τιμωρούμενοι σκληρῶς ὀσάκας ἕξανίσταντο. ¹ Καὶ ἐκ τῶν ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηῶν εὐρεθεῖσῶν ἐπιγραφῶν τῶν φόρου ὑποτελῶν πόλεων τῇ Ἀθηναίων Πολιτείᾳ μανθάνομεν ὅτι οἱ Μυκόνιοι ἐπὶ μὲν τῆς 27 ἀρχῆς τοῦ νησιωτικοῦ φόρου (450—449) ἐπλήρωσαν 1 1(2 τάλαντον. ² Τὸν αὐτὸν ἐπλήρωσαν καὶ ἐπὶ τῆς 42 ἀρχῆς (443). Ἐν ἔτει δὲ 425 ἦτοι ἐπὶ τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου, ὄτε οἱ πλείους τῶν Κυκλαδιτῶν συνεπολέμουν τοῖς Ἀθηναίοις, πλὴν τῶν Μηλίων, ὡς γνωστὸν σφαγέντων διὰ τὴν ἀποστασίαν, ἐπλήρωσαν ἕν τάλαντον (=6,000), τὸ αὐτὸ δὲ ποσὸν ἐπλήρωσαν καὶ οἱ Σύριοι (Τ. Ἀμπελιᾶ, Ἱστορία τῆς νήσου Σύρου, Ἐρμ. 1874 σ. 170). Ἐὰν συγκρίνη τις τὴν ἀξίαν τῆς Ἀττικῆς δραχμῆς πρὸς τὴν σημερινὴν αὐτῆ συνήθως ὑπολογίζεται πενταπλασία, ὥστε ὄτε μὲν ἦ

1) Παράδειγμα εἶνε ἡ σφαγὴ τῶν Μιτυλιναίων τῷ 427, ὄτε οἱ Λακεδαιμόνιοι πέμψαντες στόλον πρὸς βοήθειαν τῶν Λακεδαιμονισάντων Μιτυλιναίων δὲν προῤῥθασαν ἐγκαίρως, ἀλλ' ἐν Μυκόνῳ προσεγγίσαντες (Θουκυδίδης Γ' 29) ἐπληροφορήθησαν τὰ τῆς ἀλώσεως τῆς νήσου ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων καὶ ἀτέλευσαν εἰς Ἐμβατον τῆς Ἐρυθραίας. Ἀλλὰ καὶ πολλοὶ νησιῶται καὶ οἱ Μυκόνιοι, μόλον ὄτε ἦσαν ἴσωνες ἠδύνατο νὰ λέγῳσιν ὄτε οἱ Πλαταιεῖς ἐν τῷ τοῦ Ἰσοκράτους Πλαταϊκῷ (H' 13): «οὗ γὰρ ἐκόντες ἀλλ' ἀναγκασθέντες αὐτοῖς ἔδουλεύομεν» καὶ περαιτέρω (H' 15): «πολλοὶ τοῖς μὲν σώμασι μετ' ἐκείνων ἀκολουθεῖν ἠναγκάζοντο, ταῖς δ' εὐνοίας μεθ' ἑμῶν ἦσαν».

2) Ἰδὲ Aug. Boeckh, Die Staatshaushaltung der Athener Berlin 1840 τόμ. Β' σ. 85, 89, 98, 629, 664.—Ἐπιθ. A. Rangabé, Antiquités Hélléniques, Β'.—Wecklein ἐν τοῖς πρακτικοῖς τῆς Βασιλικῆς Ἀκαδημίας, Μόναχον 1888, 1.—U. Koehler, Urkunden und Untersuchungen zur Geschichte des Delisch—attischen Bundes 1870.—Kirchhoff, Inscriptiones Atticae Euclidis anno vetustiores 1830. O. Jahn ἐν τῷ Philologus τόμ. 27 σ. 4 ἐφεξῆς.—A. N. Βάληνδα, Ἱστορία τῆς νήσου Κύθνου, Ἀθ. 1896 σ. 14—16.—K. I. Γκιών, Ἱστορία τῆς νήσου Σίφνου, ἐν Σύρφ 1876 σ. 84.—A. Μηλιαράκη Κυκλαδικὰ σ. 183—185.

Μύκονος παρείχον ἓν τάλαντον τοῦτο ἰσοδυναμεί πρὸς 45,000 δραχμῶν σημερινῶν. Ἐάν συγκρίνη τις τὸν τῶν Μυκονίων φόρον πρὸς τὸν τῶν ἄλλων νήσων εὐρίσκει ὅτι οὗτος μὲν ἦν κατώτερος τοῦ τῆς νήσου Πάρου, Ἄνδρου, Νάξου, Μήλου, Κέω, Τήνου, Σίφνου, Κύθνου, Θηρος καὶ Σεριφου, ἀνώτερος δὲ τῶν τῆς Ἀμοργοῦ, Ἴου, Φολεγάνδρου, Ἀνάφης, Κιμώλου, Ρηνείας καὶ Σύρου, μετὰ τὴν 27 ἀρχήν. Ὡστε ἐκ τῆς συγκρίσεως ταύτης εὐρίσκομεν ὅτι ἡ θέσις τῆς Μυκόνου οἰκονομικῶς ἦτο ἔλθειν ἐπὶ Πελοποννησιακοῦ πολέμου καὶ ἐντεῦθεν, εἰ καὶ μικρὰ καὶ ἄγονος ἀποτίνοσα τοῖς Ἑλληνοταμίαις 1 1/2 τάλαντον ἦτο ἀντικείμενον εἰρωνικῆς ἐκ μέρους τῶν Ἀθηναίων στοργῆς, πολλάκις δὲ καὶ ἐνέλιπον εἰς τὴν πληρωμὴν τοῦ φόρου καὶ φαίνονται μὴ πληρώσαντες 420 δρ: «αἱ δὲ τῶν πόλεων τοῦ τόκου, ὃν ἔδει αὐτὸς ἐπὶ τῆς ἡμετέρας ἀρχῆς ἀποδοῦναι ἐνέλιπον καὶ οὐκ ἐπέδοσαν τῶν δ' ἔτων.»

Ἡ Ἀθήναιος ἐν τοῖς Δειπνοσοφισταῖς (Α' 7 ἀπόσπασμα 8) ἀναγράφει ὅτι ὁ Ὀλύμπιος Περιώλης εἰσήγαγε ἀπρόσκλητος εἰς συμπόσια : «Μυκονίων δίκην». Ὁ δὲ τῆς ἀρχαίας κωμωδίας ποιητῆς Κρατῖνος (528—423 π. Χ.) ἐν τινι τῶν 21 κωμωδιῶν αὐτοῦ Ἀθηναῖον τινα πλούσιον μὲν ἀλλὰ φιλάργυρον Ἰσχόμαχον τοῦνομα, κολεῖ «Μυκόνιον» (ἰδὲ ἔκδ. Α. Meinecke, *Fragmenta comicorum Graeco*. Α' παρβλ. καὶ Th. Kock *Comicoe. atticor. Frag.* Α' Berol. 1884). Ἐκτοτε δὲ οἱ φιλασκόμμοινοι Ἀθηναῖοι ἔπλασαν κατ' ἀναλογίαν τὰς κωμικὰς ὁήσεις : Μυκόνιος γαίτων, Μυκονίου δίκην, πάνθ' ὑπὸ μίαν Μύκονον, Μυκόνιος ἀνὴρ κοὶ ἀπλῶς Μυκόνιος ὡς ἀναμασσῶντες οἱ κατοπιν συλλογῆς παροιμιῶν καὶ φράσεων παροιμιωδῶν καὶ οἱ λεξικογράφοι διεφύλαξαν μέχρι τῶν Βυζαντιακῶν χρόνων. Τοιοῦτοι δὲ παροιμιογράφοι εἰσὶν ὁ Πλούταρχος (*Corpus Pseudoepigrapharum Graecorum* ἐνθ' ἀλλαχού I, 17, καὶ Appendix IV. 52), ὁ Στράβων (I, 487), ὁ Ἀθήναιος (ἐνθ' ἀνωτέρω), ὁ Ἡσύχιος (Λεξικὸν ἐν λέξει Μύκονος), ὁ Φώτιος καὶ ὁ Σουΐδας (Λεξικὸν ἐν λέξει Μύκονος καὶ ἐπεισπέπειαιεν), ὁ Εὐστάθιος Θεσσαλονίκης οχόλια εἰς Διονυσίου Περίπλου (στ. 525) καὶ παρεκβολαὶ εἰς Ὅμηρον (σελ. 1818, 6) Μιχαὴλ Ἀποστόλιος (*Corp. Pseudoepigr.* IX, 79—80) καὶ Ζηνοβίος (αὐτόθι V,

721). Ὁ δὲ Λατίνος συγγραφεὺς Πλίνιος ἐν τῇ Φυσικῇ Ἱστορίᾳ (IX, 47, 11), τοῦθ, ὅπερ ἐπαναλαμβάνει καὶ ὁ Στράβων (ἐνθ' ἀνωτέρω) καὶ ὁ Στέφανος ὁ Βυζάντιος (ἐθνικῶν ἐν λέξει Μύκονος) λέγει ὅτι Μυκόνιος ἐσήμαινε φαλακρὸς καὶ πλειοδοτῶν ἐτι μᾶλλον διαοὔρει αὐτοὺς ὡς ἄτριγας γεννωμένους καὶ ὅτι ἡ φαλάκρωσις ἐπεχωρίαζεν ἐν τῇ νήσῳ. Ἀλλὰ τὰ σωματικά ταῦτα τῶν Ἀθηναίων¹ — διότι οἱ Ἀγτικοὶ κωμικοὶ ἦσαν τὰ χαλκεῖα τῶν ὕβρεων τούτων— συνέχισαν καὶ ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις οἱ νησιῶται πρὸς ἀλλήλους σκοπτικῶς φερόμενοι καὶ μυρία ὅσα ἔχει νὰ καταλέξῃ τις τῆς τοιαύτης ἐμπαικτικῆς χρήσεως τῶν Κυκλαδικῶν² Οὔτω λ. γ. περὶ Μυκόνου λέγεται ὑπὸ τῶν Ἀνδριῶν καὶ Τηνίων : Ἄνδρος ἀνδρειωμένη, Τήνος τιμημένη³ Πάρος παρουσία, Σύρα ψεῖρα, Μύκονος Κασίδος α.— Ὁ Βάλληνας ἐν τοῖς Κυθνιακοῖς, (Ἀθ. 1882 σελ. 4 προστίθησι : « Τζιὰ Θερμιὰ πολλὰ τὰ ἔτη »)— τοῦθ' ὅπερ ἔχει, ὡς βλέπει τις, -σχέσι πρὸς τὴν ἄλλην κατηγορίαν τῶν ἀρχαίων Μυκονίων ὡς φαλακρῶν).⁴ Ἰδὲ Α. Φραγκίδου περὶ τῶν πρώτων ἐμπορῶν τῆς Σύρου, (Ἐρμούπολις 1902 σελ. 17).

Καὶ νῦν μετὰ τὰ ὀλίγα παρεμβατικά ταῦτα, περὶ τοῦ γλευασμοῦ καὶ μυκτηρισμοῦ τῶν νησιωτῶν ἔλθωμεν ἐπὶ τὴν διήγησιν τῆς φορολογίας τῆς Μυκόνου, ἥτις ὡς εἶδομεν, ἐπὶ Πελοποννησιακοῦ πολέμου ἐκπεσοῦσα ἐπλήρωσε μικρότερον φόρον·

1) Ἰδὲ Barthélémy—Χρυσοβέργη, περιήγησιν Νέου Ἀναχάρσιδος τόμ. VI, σ. 255 § γ'—Α. Μηλιαράκη, Κυκλαδικὰ σελ. 102—112.

2) Περὶ τῶν ἐμπαικτικῶν καὶ μυκτηριστικῶν λέξεων τῶν νησιωτῶν πρὸς ἀλλήλους ἐτοιμάζει, πραγματεῖαν, ὡς μοι ἔγραψεν ὁ λυκειαρχῆς κ. Ἰάκωβος Χ. Δραγάτσος.

3) Ἡ Τήνος κατὰ τοὺς ἀπὸ τοῦ 1770 καὶ ἐντεῦθεν χρόνους, πολλῶν ἐλλήνων μεταναστευσάντων εἰς τὴν νήσον, ἐκλήθη μικρὸν Παρίσιον (Δρόσου, Ἱστορία τῆς νήσου Τήνου, Ἀθ. 1870 σελ. 60).

4) Καὶ περὶ τῆς Μυκόνου λέγεται : Tanto Mycono tanto Venezia κατὰ τὸ Cirigo et Venezia poca differentia· Πρβλ. τὰ ὑπὸ τοῦ Σ. Π. Λάμπρου ὑπὸ τὸν τίτλον ἐθνικαὶ ὕβρεις ἐν περιοδικῷ «Ἐστὶς» 1895 σελ. 163—5, 172—3.

οὐχ ἦττον ὅμως οἱ Ἀθηναῖοι ἐφέροντο σκληρῶς πρὸς τοὺς συμμάχους καὶ μετὰ τὴν ἐν Σικελίᾳ δυσπραγίαν (415-413) καὶ τὴν τῆς Εὐβοίας ἀποστasiaν οἱ ταλαίπωροι νησιῶται οὐδὲν ὠφελήθησαν ἐκ τῶν τοῖς Ἀθηναίοις ἀντιξῶων ἐκείνων περιστασιῶσεων.

Ἄλλα μετὰ τὴν ἐν Αἰγῶς Ποταμοῖς δυσπραγίαν (404) τῶν Ἀθηναίων, τοῦ Λυσάνδρου καταστρέψαντος τὰς Ἀθήνας καὶ τῆς Σπάρτης ἀναλαβούσης αὐτῆς τὴν θλασσοκρατίαν, αἱ Κυκλάδες καὶ ἡ ἡμέτερα Μύκονος ὑποβληθεῖσα τῇ σιδηρᾷ θελήσει τῶν Λακεδαιμονίων ἀρμοστῶν τῶν ἐν ταῖς νήσοις ταχθέντων ὑφίστατο μείζονας ἀπομυζήσεις μέχρι τῆς ἐν Κνίδῳ μάχης (394) ἀπολέσασα δὲ τὴν αὐτονομίον αὐτῆς δὲν ἔκοπτε καὶ αὐτῆς ἴδιον νόμισμα, ὡς καὶ ἐπὶ τῶν Μηδικῶν. Ἄλλα διὰ τῆς λαμπρᾶς καταναυμαγήσεως τῶν Σπαρτιατῶν ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων, συμμαχούντων τῷ Φαρναβάζῳ ἐν Κνίδῳ, τῶν Ἀθηναίων ἀνακτησαμένων τὴν κατὰ θάλασσαν ἡγεμονίαν καὶ ἰδρυσάντων τὴν δευτέραν λεγομένην συμμαχίαν, οἱ Μυκόνιοι, ὧν ἡ πόλις, χρήμασι τοῦ βασιλέως, ἠτύρησθη καὶ αὐτονομίας ἀπολαύουσα ἔκοψεν ἴδιον νόμισμα (τῶν κλάσεων Α καὶ Β παρὰ Σβορώνῳ (ἐνθ' ἄλλαχού σελ. 482 καὶ πίναξ X 1—9), ὅπερ ἀνάγεται εἰς τὰ ἔτη 394-387. Μετὰ ταῦτα ἔκοψεν ἕτερον νόμισμα τῶν κλάσεων Γ' (Σβορώνος αὐτόθι σελ. 482, πίναξ X 10—13) ἄλλ' ἀπὸ τοῦ 378 ἀρξαμένης καὶ αὐτῆς πάλιν μεταξὺ Ἀθηναίων καὶ Λακεδαιμονίων, οἱ νησιῶται συμφώνως τῷ ἐπὶ Ναυσινίκου ἄρχοντος (378) ψηφίσματι ¹ ὑπήχθησαν τῷ 376 τοῖς Ἀθηναίοις νικήσασιν περὶ τὴν Νάξον τοὺς Σπαρτιατάς διὰ τοῦ ναυάρχου Χαβρίου καὶ σὺν αὐτοῖς καὶ οἱ Μυκόνιοι, ταχθέντες ἐλευθέρως καὶ αὐτονόμως, ἐπειδὴ περιήλθον εἰς δυσπραγίαν οἰκονομικὴν ² καὶ ἠναγκάζοντο νὰ δανεῖζονται ἐκ τοῦ ἐν Δήλῳ ταμείου τοῦ ἱεροῦ τοῦ Ἀπόλλωνος, (ὅπερ μετεβλήθη τρόπον τινὰ εἰς πιστωτικὸν κατὰστημα τῶν

1) Boeckh Staatshaushalt. B' σ. 85, 89, 98, 629, 664 καὶ ἐν τέλει τῶν Verbesserungen und Nachträge XX—Arn. Schäfer, De sociis Atheniensium etc. etc. commentatio 1856—A. Rangabé Antiquites Héliéniques B' σ. 45.

2) Boeckh ἐνθ' ἄνωτέρῳ τόμ. B'.

συμμάχων τῶν Ἀθηναίων) χρηματικὸν ποσὸν ἀντὶ τῶν ὁποίων ἦσαν ὑπόχρεοι νὰ πληρώσωσιν ἐτήσιον τόκον. Ἐν δὲ τοῖς περισθεῖσιν ἄχρι τοῦδε ἀπολογισμοῦ τῶν εἰσπραχθέντων τόκων καὶ κεφαλαίων τῶν χρήσεων 377—4 εὗρισκομεν ὅτι ἡ Μύκονος ἐμέτρησε τῷ ταμείῳ ΧΗΗΠΔΔ (=1260) δραχμῶν. Κατ' ἄλλην δὲ τετραετῇ χρῆσιν οἱ Μυκόνιοι καθυστεροῦν τῷ ταμείῳ Δήλου δραχμὰς ΗΗΗΗΔΔ). ¹ Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἡ Μύκονος ἔκοψε τὰ ὠραῖα νομίσματα τῆς κλάσεως Δ' (Σβορώνου αὐτόθι σ. 483 πίναξ X, 14—18).

Συγκεφαλαιοῦντες λοιπὸν τὰ μέχρι τοῦδε εἰρημένα βλέπομεν ὅτι οἱ Μυκόνιοι ἀπὸ τοῦ 478 μέχρι τοῦ 393 ὑπῆγοντο ὑπὸ τοὺς Ἀθηναίους, πλὴν τῆς ἀπὸ τοῦ 403—393 μικροχρονίου κατοχῆς τῶν νήσων ὑπὸ τῶν Σπαρτιατῶν διότι οἱ Ἀθηναῖοι ἐπὶ τὸν Κόνωνα τῷ 393 ἐκήρυξαν αὐτονόμους τὰς Κυκλάδας καὶ ἰδίως κατὰ τὴν δευτέραν συμμαχίαν (376) λήξασαν τῷ 363. ² Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο αἱ νῆσοι ὑπῆχθησαν ὑπὸ τοὺς Μακεδόνας μέχρι τοῦ 308. Ἐν τῷ μεταξὺ ἐπειδὴ αἱ νῆσοι δὲν συμμετέσχον τῆς ἐκστρατείας τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου οὐδὲ ἀνεμίχθησαν εἰς τὰς τῶν διαδόχων αὐτοῦ ἐριδας πρὸς ἀλλήλους, ἤκμασάν πως, ὡς καὶ ἡ ἡμετέρα Μύκονος. (336—311)

¹) Ἴδὲ Corpus Inscriptionum Atticarum τόμ. Β', σ. 814

²) Κατὰ τὴν δευτέραν ταύτην συμμαχίαν τῶν Ἀθηναίων οἱ νησιῶται ἐδυσπράγουν τὰ μέγιστα. Ἡ πειρατεία ἀφ' ἑνὸς, ἡ ἔλλειψις ἀσφαλείας ἀφ' ἑτέρου καὶ ἡ ἀδιάλειπτος ἀργυρολογία τῶν Ἀθηναίων στρατηγῶν καὶ νησιάρχων περιήγαγον τοὺς κατοίκους εἰς τελείαν ἀπόγνωσιν, ἐξ ἧς προῆλθεν ἐντελὴς πενία καὶ ἀπροθυμία πρὸς ἐργασίαν· ἐπόμενον δ' ἦτο ὅτι κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο οἱ Μυκόνιοι δὲν ἠδυνήθησαν νὰ κόψωσιν ἴδιον νόμισμα. Τῆς τοιαύτης ἐλλειπῆς καταστάσεως ἐποφελήθη ὁ Φίλιππος, ἀπέστειλε τὸν ἑαυτοῦ στόλον εἰς τὸ Αἰγαῖον. Τῷ 362 αἱ Κυκλάδες ἐδηλώθησαν ὑπὸ τοῦ τυράννου τῶν Φερῶν Ἀλεξάνδρου (ἔχοντος ἐπίγειον τὰς Φθιώτιδας Θήβας καὶ τὰς Παγασάς). Κατὰ δὲ τὸν συμμαχικὸν πόλεμον διηρπάγησαν ὑπὸ τῶν Χίων, Ροδίων, Βυζαντιῶν καὶ λοιπῶν καὶ τέλος ὑπὸ τοῦ Φιλίππου. Ἡ δὲ Μύκονος ἔμεινε πιστὴ εἰς τοὺς Ἀθηναίους μέχρι τῆς ἐν Χαιρωνείᾳ μάχης (338).

ἦτις ἔκοψε τὰ νομίσματα τῆς Ε' κλάσεως καλλιτεχνικώτατα (Ἰδὲ Σβορώνου ἐνθ' ἀνωτέρω σελ. 484, πίναξ XI 19—21). Τούτων ἐκβληθέντων, αὐταὶ περιήλθον ὑπὸ τοὺς Πτολεμαίους τῆς Αἰγύπτου (308—206).¹

Εἶτα δὲ πάλιν ὑπὸ τοὺς Μακεδόνας (266—244) καὶ πάλιν ὑπὸ τοὺς Πτολεμαίους (244—202). Τῆς τελευταίας δὲ ταύτης ἐποχῆς ἔχομεν τοῦ ἔτους 218 ψήφισμα Σιφνίων ἐκφραζόντων εὐχος ὑπὲρ τῆς διατηρήσεως τῆς τῶν Πτολεμαίων ἀρχῆς (ἐδημοσιεύθη ὑπὸ Μ. Holleaux ἐν BCH. 1905 τόμ. 29 σελ. 218 No. 158. Συνήδονται δὲ τῷ βασιλεῖ Πτολεμαίῳ καὶ Ἀρσινόῃ. *Επιθι. Hiller von Gaertringen : Inscriptiones insularum maris Aegaei praeter Delum, volum. XII τῶν Inscriptiones Graecae, Berolini 1903 No. 481 καὶ Archiv fuer Papyrussforschungen, B' 545 No. 23. CIG. 2273. Κομμανοῦδης Ἀθήναιον Β' σ. 132). Κατὰ τὴν Πτολεμαϊοκρατίαν ταύτην φαίνεται ὅτι οἱ Μυκονῖοι (308—266 καὶ 233—221 π. Χ.) ἔκοψαν τὰ νομίσματα τῶν κλάσεων Σ' καὶ Ζ', ἄτεγα, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ καὶ ἀπομιμήματα τῆς προηγουμένης κλάσεως τοῦ Διονύσου ἀγενεῖου καὶ κατ' ἐνώπιον (Σβορώνου, αὐτόθι σ. 485 πίναξ XI 28—37). Φαίνεται δ' ὅτι εἰς τὴν ἐποχὴν ταύτην ἀνήκει καὶ ἡ ἀναγραφὴ προικῶν πλουσίων τινῶν Μυκονίων, ἐκδόντων τὰς ἐαυτῶν κόρας. Αἱ προίκαι εἰσὶ μεγάλαι σχετικῶς πρὸς τὴν ἐποχὴν ἐκείνην καὶ δεικνύουσι τὴν οἰκονομικὴν εὐρωστίαν τῶν Μυκονίων.

No. 5417

. . . Ἰων Σωστράτου

ἀ γ α θ ἦ μ τ ὄ χ η μ

Σώσ)στρατος: Ἄρ: τὴν θυγατέρα Ξάνθην ἐνηγγύησεν (Ἐλαρ-
χίδει) ♂ ; ; καὶ π. οἶκα ἔδωκε χιλίας καὶ τριακοσίας δραχμ)άς
τούς(ον) χιλίας μὲν;) δραχμ)άς ἐνούσας ἐν τῷ ἔρανω τῶν
πεντακοσιοδράχμωι, ὃν συνέλεξεν Ἀλεξικλῆς, οὗ μετεῖχ(εν

1) Ἰδὲ Θεοκρίτου Εἰδύλλιον XVII 83 καὶ ἐφεξῆς.

Καλλισταγόρας, ἀργυρίου δὲ προσέθηκεν ἑκατὸν δραχμὰς, ἐσθ(ῆ) ν δὲ τετιμημένην διακοσίων δραχμῶν ὠμολόγησαν δὲ Σώστρατος καὶ Ἀριστοκράτης Ἐπαρχίδει συνεισπράξαι τὸν ἔρανον τοῦτον, καὶ ἂν τινα τῶν ἐσφορῶν μὴ δύνηται εἰσπράξαι Ἐπαρχίδης: συμ-

[προσθή(ε-
ι)ν Σώστρατος καὶ Ἀριστοκράτης: ▷ ◁ Κάλλιππος: Ἄν: τὴν θυ-
γατέρα Ἄ ρ ι

σ τ ο λ ό χ η ν ἐνηγγύησε Σωστράτῳ γυναῖκα καὶ προῖκα μυ-
[ρ]ίας τετρακισχι-
λίας, ἀπέ(δ)ωκε δὲ καὶ τετρακοσίας ἕξ τὸν τόκον, ὃν ἔλαβε (π)αρά
[Σωστράτ-
ου, τῆ] προικί. ▷ ◁ Ἀμεινοκράτης: Μυ: Ἀρισταγόρην τὴν θυγα-

[τέρα ἐνηγγύ-
ησε Φιλοτίμῳ γυναῖκα καὶ προῖκα ἔδωκε μ(υρί)ας δραχμὰς. ▷ ◁
[Κολλίξ-
ενος τὴν θυγατέρα Τ ι μ η κ ρ ά τ η ν Ῥοδοκλεῖ καὶ τρ(οῖ)κα ἔδωκεν

[ἑπτακο-
πίας δραχμὰς: τούτου ἐσθὴν τριακοσίων τὴν ἐσθὴν(καὶ) ἑκατὸν δρ-
αχμὰς ὠμολόγει ἔχειν Ῥοδοκλῆς τῶν δὲ τριακοσίων (δρα)χμῶν
ὑπέθηκε Καλλίξενος Ῥοδοκλεῖ τὸ οἶκημα τὸ ἐμ πόλει ὧι γείτων ἡ
[οἰκία ἡ

Κτησιδήμου τοῦ Χαιρέλα. ▷ ◁ Δεξικλῆς Μνησῶ τὴν θυγατέρα ἐ(ν-
νηγγύησε Τιμέαι: Πυρ: γυναῖκα καὶ προῖκα ἔδωκε τρισχιλίας πεντα-
κοσίας: ▷ ◁ Κτησωνίδης: Θαρ: Δικαίην τὴν ἀδελφὴν ἐνηγγύησ-
ε Παππία: Πα: γυναῖκα καὶ προῖκα χιλίας ἀργυρίου καὶ ἐσθὴν πεν-
τακοσίων τὴν ἐσθὴν ὠμολόγει ἔχειν Παπίας καὶ ἀργυρίου

ἑκατὸν δραχμὰς. ▷ ◁ Θερσαγόρας: Μνη: ἐνηγγύησε Πανθαλίδα τὴν
θυγατέρα τὴν Μνησιβούλου Πυρῶάκῳ: Θαρ: γυναῖκα, καὶ προῖκα
[τὴν οἰ-
κίαν τὴν ἐμ προασ τ ί ω ι: ἡ γείτων: Νικίας Χαρίου: ὥστ' εἶναι

[κύριον τῆς
οικίας Θαρσαγόραν: ἕως ἂν ζῆι ▷ ◁ Κτησίων: Ἄγλω: ἐνηγγύη-
[σεν Ἐ ρ μ ο

ξ έ ν η ν τὴν θυγατέρα Ἰερωνίδη: Ν.: γυναῖκα καὶ προῖκα ἔδωκε χιλί-
ας μὲν καὶ ἑξακοσίας κ(αὶ) τῆ(ν) οἰκίαν: Ἀρχίνου: ἡ γείτων: ἡ οἰκία
ἡ Καλλίππου τοῦ Ἡρῶ, (καὶ) θεράπαιναν ἡ ἄνομα Σύρα, κα(ὶ

ἄλλην θεράπειαν)αν ▷◁ Εἶδε-
 σίλω; Τ., οὖσαν Καλ. . . ἐνεγγύησε—γυναῖκα καὶ προί-
 κ)α ἔδωκεν XX: τούτου ἀργυρίου]. ¹ Εὐβουλος
 τὴν θυγατέρα.. Λ. X τού-
 το,) ὠμολόγει....ἔχειν. Εὐβουλος
 Θαρσ: ΙΑΤΑτην ▷◁ Λυσαν-
 δρίδ;)ης;...τὴν ἐνηγγύησ(ε) καὶ προίκα ἐ-
 δω)κεXXX: τὴν θυγατέ
 ▷◁ Ἀ(οισ)τομέν(ης;
 εἰν XX τούτου
 ἐ)σθὴν κ [ΠΟΚ..
 ΕΛ^ΗΣ;..
 ἐνηγγύη)εν τὴν θυγατέρα Τιμάλ
 αν. ▷◁

Τὴν ἱστορίαν τῆς ἐνεπιγράφου ταύτης πλακός, εὐθεθεῖσης ἐν
 τῷ ναυδρίῳ τῆς Ἁγίας Μαρίνης ἐν Ἀθηναῖς ἀνεγράψαμεν ἐν τοῖς
 ἔμπροσθεν ἤδη προσθέτομεν διὰ τὰ γράμματα ἀπὸ τῶν μέσων
 ἑκατέρας τῶν ἐπιφανειῶν—διότι ἀμφότερα εἰσὶν ἐνεπίγραφοι—
 ἐκ τῆς πολλῆς προστριβῆς κατέστησαν ἀμυδρότατα καὶ κατὰ τὸ
 πλεῖστον ἐγένοντο ἐξίτηλα, τῆδε κάκεισε μόνον περισσῶζομέ-
 νων τινῶν. Πρὸς τὰ κάτω δὲ εἶνε ἀποτετημένη ἢ πλᾶξ κατ'
 ὀρθὴν γωνίαν καὶ στενοῦται καταλλήλως ἵνα προσαρμοσθῇ οὐ-
 τως εἰς βᾶθρον τι ἢ βαθμίδα οἰκοδομήματος ἐν Μυκόνῳ, διότι
 τὰ ἀρχαία λείψανα, ἰδίως τὰ τῶν μαρμάρων ἐγένοντο συχνά-
 κισ ἀντικείμενον διαρπαγῆς τόσον ἐν Μυκόνῳ ὅσον καὶ ἐν Δήλῳ
 καὶ πολλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος. Λέγει δὲ μετὰ πόνου ὁ ἐκ Μηλεῶν
 φιλογενῆς Δανιὴλ Φιλιππίδης ἐν τῇ γεωγραφίᾳ νεωτεριστικῇ
 (Βιέννη 1791 σ. 295) : « Ἡ Δῆλος ἢ περιφημότερη καὶ ἢ ἀ-
 ζιολογότερη τὸ παλαιὸν ἀπὸ ὅλας ταῖς Κυκλοσποράδες (Κυκλά-

1) Μέχρι τούτου ἐδημοσίευσεν ὁ Dr Collitz-F Bechtel, Sammlung
 der Griechischen Dialekt Inschriften, Göttingen 1905 τόμ Γ' β' ἡμῶν
 σ. 579-82—Ἰδὲ Σ. Κουμανούδη, ἐν Ἁθηναίῳ, Β' 1873 σ. 235-6.

δα.) νήσους διὰ τὴν γέννησιν τοῦ Ἀπόλλωνος . . . τώρα . . . σώζει μόνον τὰ ἴχνη τῆς παλαιᾶς τῆς λαμπρότητος. . . μαστόροι ἀπὸ τὰ γείτονα νησιά ἔρχονται συχνὰ σαν εἰς μία λατομία καὶ διαλέγον μαρμαρα . . . τσακίζον μιὰ κολόννα διὰ νὰ κáιουν σκαλοπάτια καὶ ποροστάτας εἰς τὰς θύρας καὶ τὰ παραθύρα· χαλνοῦν ἕνα στυλοπόδι διὰ νὰ φκιάσουν ἕνα γαβίνι, ἕνα ἀλατηρό· συντριβουν, ἀναποδογυρίζουν, σηκόνουν ὅ,τι τοὺς ἀρέσκει.» Τοιαύτην τινὰ τύχην ἔσχε καὶ πλᾶξ τῆς Ἁγίας Μαρίνης καὶ ἐντεῦθεν τὰ γράμματα διεφθάρησαν· τὰ γράμματα δὲν ἐγράφησαν ὑπὸ τῆς αὐτῆς χειρὸς καὶ κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον· διότι ἀπὸ τοῦ 31 καὶ 32 στίχου γίνονται μείζονα καὶ ἀραιότερα καὶ εἶτα πάλιν ἐπανερχονται τὰ πρότερα. Τὸ τοιοῦτον δύναται νὰ ἐξηγηθῆ ἕκ τοῦ ὅτι ἡ ἀναγραφὴ τῶν προικῶν¹ ἐγράφητο ἐφ' ὅσον ἐξεδίδοντο εἰς γάμον αἱ ἀναφερόμεναι κόραι : Ζάνθη, Ἀριστολόγη, Ἀρισταγόρη, Τιμηκράτη, Μνησώ, Δικαίη, Πανθαλίς, Ἐρμοξένη καὶ λοιπαί, ὧν τὰ ὀνόματα δυσξύμβλητα. Ἐξετίθετο δὲ ἡ πλᾶξ αὕτη, ὡς προικοσύμφωνον, τρόπον τινά, εἰς δημόσιον μέρος τῆς πόλεως, εἰς τὴν ἀγορὰν ἢ εἰς ναόν τινα, πρὸς γνῶσιν τῶν ἐνδιαφερομένων Μυκονίων. Τοῦτο δὲ ἐπιβεβαιοῖ καὶ ἡ ἀναγραφὴ τῶν ἀρχόντων, ὧν τὰ ὀνόματα διεφθάρησαν, σωθέντος μόνον τοῦ Σωστράτου, ὅστις μὴ ἔχων νὰ δώσῃ τὴν ἀναγραφομένην προῖκα τῶν 1300 δραχμῶν, προέβη εἰς ἐγγύησιν διὰ τὸ πλεῖστον τῆς προικῆς, τῶν 1000 δραχμῶν καταθεσιμῆσιν ἕν τινι ἐράνω (ταμειυτηρίῳ) ἐκδόντι μετοχὰς 500δράχμους. Τὸ πιστωτικὸν τοῦτο ἴδρυμα ἰδρύθη ὑπὸ τινος Ἀλεξικλέους καὶ ἄλλου τινὸς Καλλισταγόρου, ἀλλὰ τὸν ἄλλον ἐσωτερικὸν αὐτοῦ κανονισμόν δὲν γινώσκομεν, ὥστε νὰ δυνηθῶμεν νὰ κατανοήσωμεν τὸ σύνολον τοῦ ὄργανισμοῦ αὐτοῦ καὶ τὸν τρόπον τοῦ τοκισμοῦ. Τὸ μόνον ἀσφαλὲς εἶνε ὅτι ἐκ τοῦ συνόλου συνάγομεν, ὅτι οἱ Μυκόνιοι εἶχον ἐπὶ τῶν κατεχόντων

1) Τοιαύτη ἀναγραφὴ προικῶν ἐπὶ μαρμαρίνων πλακῶν ἦτο γνωστὴ ἐν Τήνῳ, ἣτις καὶ ἐξεδόθη ἐν τῷ Corpus Inscriptionum Graecarum ἀριθ. 2335 β, ἀλλ' αὕτη εἶνε κολοβή, μόλις 16 στίχους ἀριθμοῦσα.

τὰς Κυκλάδας Πτολεμαίων οἰκονομικὴν εὐπραγίαν, ἐὰν κρίνωμεν ἐκ τῶν ποσῶν τῶν δοθεισῶν προικῶν, ὡς εἴπομεν ἐν τῇ ἡμετέρᾳ ἱστορίᾳ τῆς Σεριφου (σ. 70).¹ Βεβαίως προίξ δραχμῶν μυρίων καὶ τετρακισχίλιων (=14,008) καὶ 600 δραχμῶν τόκου δὲν ἦτο εὐκαταφρόνητος, ἐὰν λάβωμεν ὑπ' ὄψιν διὲ ἡ ἀξία τοῦ νομίσματος ἦτο τότε πενταπλασία τοῦθ' ὅπερ ἀναβιβάζει τὴν ὅλην προίκα εἰς 73,000 δραχμῶν.

Ἐκ τῶν ἐν Δήλῳ γενομένων ἀνασκαφῶν ἤχθησαν εἰς φῶς πλεῖστοι ὄσαι ἐπιγραφαί, ἐξ ὧν τινες ἀφορῶσι τὴν ἀστυγείτονα Μύκονον. (Ἰδὲ Th. Homolle BCH 1A' 1890 σ. 389—511. Ἐπιθὲ τοῦ αὐτοῦ: Les Archives de l'intendance sacrée à Délos 315—166 π. X. Paris 1887 μετὰ χάριτον τοῦ ἱεροῦ τῆς Δήλου). Ὁ αὐτὸς Homolle (ἐν BCH τόμ. VI, 1882 σ. 1—167) δημοσιεύων τὸν λόγον τῶν ἱεροποιησάντων τὸν ἐνιαυτὸν τὸν ἐπ' ἄρχοντος Δημάρου (186—185) κτλ. : αὐτὸς παρελάβομεν ἀργύριον ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἀπόλλωνος ἐν τῇ κιβωτῷ τῇ ἱερᾷ, παρουσίας Βουλῆς καὶ τοῦ ἄρχοντος τοῦ τῆς πόλεως Δημάρου καὶ ἑτέραν παρολαβὴν ἀναφέρει, καθ' ἣν οἱ Μικόνιοι μετὰ τῶν Δηλίων, Τηγίων, Σεριφίων καὶ Ναξίων ἦσαν οἱ πρῶτοι ἀποτελέσαντες τὴν στενωτέραν ἡμφικτυονίαν, εἰς ἣν προστέθησαν καὶ ἡ Ἄνδρος, Σίφνος, Κέως, Σῆρος καὶ Πάρος βραδύτερον, ὡς ἐξάγεται ἐκ τῶν ψηφισμάτων. Αὕτη ἀπετέλεσε τὸν πυρῆνα τοῦ κοινῶν νησιωτῶν. Οὐχ ἦττον ὁμοῦ ἡ Δήλος καὶ Μύκονος δὲν εἶναι καὶ αἱ μᾶλλον συνεισφέρουσαι εἰς τὸν ναὸν καὶ σπάνια καὶ εὐτελῆ εἰσι τὰ ἀναθήματα (BCH 5' 164, XIV 404 τοῦ 279 π. X) ἡ Μυκονία Σιμίχη ἀνέθηκε τῷ Ἀρτεμισίῳ ὄρμον λογχωτόν· ἀστατόν· ἀριθμὸς λογχιῶν 82. Ἐπίσης ὁ Δημοσῶν Μυκόνιος φιάλιον, ὅλην δραχμὰς 28. Ἡ Ἀρχιππὴ Σωστράτου Μυκονίου (Monuments Grecs 1879 σ. 53—Loewy Bildhauer Inschriften σ.109 ἀριθ. 146): Ἀρχιππὴ Σωστράτου, θυγάτηρ Ἰκαρίου γυνή. Μυκονίη (BCH, 1E' σ. 118—119). Τοῦ ἔτους 269 στίχ. 75 : ἡδυποτι; ἀογυρᾶ Ἀρχιππης· ξυστάλιον ἐν κιβωτῷ. Τοῦ ἔτους 250 στίχ. 20,

1) Ἰδὲ Ἰσοκράτους Αἰγνητικὸν β'.

ξυστάλιον ἐν κιβωτίῳ ἀνάθημα· ἡδυποτίδιον ἀργυροῦν Ἀρχίπης. Τοῦ ἔτους 250 στίχ. 7 Ἀρχίπης Μυκονίας ἐνωτίδια ἐπὶ ταινιδίου, ὧν γίνεταί μνεία καὶ ἐν ταῖς προηγουμέναις ἀναγραφαῖς, ἀλλὰ ἀφιερῶματα τῶν Μυκονίων ἐν στίχ. 23 καὶ 27.

Κατὰ Πολύβιον (Γ' 16. Α' 19), περὶ τοὺς χρόνους τούτους αἱ Κυκλάδες ὑπεστήσαν φρικαλέας καὶ ἀνηκούστους ὀμότητας ὑπὸ τοῦ Δημητρίου Φαρίου (τοῦ ἐκ τῆς Ἰλλυρικῆς πόλεως Φάρου) χρηματίσαντος ἀνδρὸς πολιτικοῦ τῆς Ἰλλυρίδος βασιλείσης Τεύτης, συζύγου τοῦ Ἀγρωνος ἐν Κερκύρα (228 π.Χ.) ὅστις μετὰ τὸν περὶ ἑαυτῶν διὰ τῶν λιβυρινῶν σκαφῶν καὶ τῶν Αἰτωλῶν πειρατῶν ἐλυμήνατο τὸ Αἰγαῖον. Τῷ 203 αἱ Κυκλάδες κατελήφθησαν πάλιν ὑπὸ Φιλίππου τοῦ Ε' διὰ τοῦ Δικαιάρχου ἀλλὰ μετὰ διετῆ μακεδονοκρατίαν τῷ 199, συμμαχοῦντων Ρωμαίων, Ροδίων καὶ τῶν Περγαμηνῶν βασιλείων, οἱ Μακεδόνες ἐξώσθησαν ἐξ ἀπασῶν τῶν νήσων πλην τῆς Πάρου, Κύθου καὶ Ἀνδρου καὶ διενεμήθησαν μεταξὺ τῶν συμμάχων ἕως οὗ ἀπερρόφησαν πάσας πρῶτον τὴν Ἀνδρον εἶτα τὴν Κύθον ὑπὸ τὴν ἰδίαν αὐτῶν ἐπικράτειαν οἱ μετὰ τὸ τέλος τῶν Καρχηδονικῶν πολέμων, πανίσχυροι καταστάτες Ρωμοῖοι, οἱ καὶ τῆς Ἑλλάδος ἀπάσης μετὰ τὸ 146 ἄρξαντες. Οὗτοι ἐκήρυξαν ἐλευθεραν τὴν Δῆλον τῷ 167, ἥτις ταχέως ἀνήλθε τοῦναντίον εἰς ὕψιστον σημεῖον εὐδαιμονίας ἧς ἀπῆλθον οἱ ἀστυγείτορες Μυκόνιοι. Ἀλλὰ φαίνεται ὅτι πάλιν αἱ πειρατεῖαι κατ' αὐτὴν τὴν ἐλοχὴν ἐλυμαίνοντο τὰς νήσους ὡς εἶπομεν ἐν τῇ ἡμετέρᾳ Ἱστορίᾳ τῆς Σερίφου (Ἑρμοπ. 1909 σελ. 47).

Τῆς ἐποχῆς ταύτης γινώσκομεν Μυκονίαν γυναῖκα, κόρην τοῦ Σωστράτου Ἐπαρχίδα, σύζυγον δὲ τοῦ Αὔλου Βαβύλλιου, ὅστις μετωνόμασεν αὐτὴν Ἀρχίπην, ἀμφότεροι δὲ ἐδόξασαν αὐτὴν. Τοῦτο μανθάνομεν ἐκ τινος ἀναγλύφου (ΒCH Δ' 287—8) ἐφ' οὗ ἀναγινώσκομεν τάδε :

Τίς σε, γύναι, Παρίην ὑπὸ βόλακα θήκατο; τίς σοῦ
ξυτὸν ὑπὲρ τύμβου σᾶμα τόδ' ἀγλαῖσεν;
Συνγαμέτας Αὔλο; Βαβύλλιο; ἔρσε μελίξας
στοργὰν ἀέναον. Τίς τίνος εἰπέ, πάτρας;
οὔνομ' Ἐπαρχίδα μοι θέτο Σώστρατο; ἦθ' [εἶτα] ὀμόλεκτρος

Ἀρχίπτη κλεινὴν δόξαν ἐνεικάμενοι
 Μύκονος μὲν ἔθρεψε πάτρα· πολιῆτιν Ἀθηνῶν
 Κέκροπος αὐτόχθων δᾶμος ἀναγράφονται.
 Χαῖρε, γύναι, τοιοῦθ' ὁμοσυνγενέταο γεγῶσα
 καὶ σὺ χαρεῖς, ἄνθρωπε, ἔρπε σὺν εὐτυχίᾳ¹.

Οὐχ ἦτιον ὅμως τοπικῆς τιнос αὐτονομίας ἀπολαύοντες οἱ νησιῶται παρὰ τῶν Ρωμαίων ἐπεδόθησαν εἰς τὰ εἰρηνικὰ ἔργα μέχρι τῆς ἐκρήξεως τοῦ λεγομένου Μιθριδατικῆς πολέμου τῷ 88 π.Χ. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην τῆς ἀνορθώσεως τῶν νήσων ἐκόπησαν ὑπὸ τῶν Μυκονίων τὰ νομισματὰ τὰ φέροντα τὸν νέον τύπον τῆς κλάσεως Η' (Σβορώνου, αὐτόθι σελ. 486. Πίναξ XIV 38—41). Κατὰ τὸ ἔτος 88 ἤρξατο ὁ Μιθριδατικὸς πόλεμος, καθ' ὃν πᾶσαι αἱ αἰγαῖκαὶ νῆσοι ὑπετάγησαν, ἀπολασθεῖσαι τῶν Ρωμαίων, τῷ τοῦ βασιλέως τοῦ Πόντου Μιθριδάτου τῷ Εὐπάτορος στρατηγῷ Ἀρχελάφῳ (Πλοσιάρχου Σύλλας ΙΑ'—Στραβ., 10, 5—Πανσανίας Η' 33—Ἀππιανοῦ Μιθριδατικά 18). Τῷ 84 ὅμως περιήλθον εἰς τὴν Ῥωμαϊκὴν κυριαρχίαν καὶ προσηρηθήθησαν τῇ ἐπιγραφῇ Ἰσ τ α ς. Ἐκ περισωθειῶν δ' ἐπιγραφῶν διαφόρων νήσων (ἰδὲ ἔκδ. Hiller von Gærtringen) μανθάνομεν ὅτι οἱ Ῥωμαῖοι ἀφῆκαν τοὺς νησιώτας αὐτονόμους ἔχοντας πλήρη ἐνεργείας ἐλευθερίαν ὡς πρὸς τὴν ἐκλογὴν τῶν οἰκείων ἀρχόντων· ἐπλήρωον ὅμως φόρους ὑπερτέρους τῶν ἑαυτῶν δυνάμεων οἱ νησιῶται, ἐὰν κρίνομεν ἐκ τῆς φορολογίας τῆς μικρᾶς καὶ ὑφ' ἁλίεων οἰκουμένης Γυνάρου, ἣτις ἐπλήρωνεν 150 δραχμὰς, μόνον 50 τοιαῦτα δυνάμην νὰ δίδῃ τῷ φίσκῳ (ταμείῳ) τῷ Ῥωμαίῳ. Ἄλλ' αἱ καὶ πρότερον μὲν ἰδίᾳ δὲ ἐπὶ τῶν τελευταίων τούτων χρόνων τὰ πάνδεινα ὑφιστάμενα νῆσοι τοῦ Αἰγαίου ὑπέφερον μεγάλως ἐκ τῶν φρικαλέων ἐπιθέσεων τῶν Κυλικῶν πειρατῶν, οἵτινες συστηματοποίησαντες τὴν ἑαυτῶν ἔντιμον ταύτην δρᾶσιν, πάσης εὐκαιρίας ἐπωφελοῦντο νὰ διαρπάζωσι τὰς νήσους, δηοῦντες οὐ μόνον τὰς πόλεις, ἀλλὰ καὶ τὰ ἱερὰ ναυστάθμους δὲ καὶ φάρους ναυτιλίας πολλαχοῦ τῶν νήσων συμπήξαντες· ἐγένοντο τὸ φρόβητρον πάντων

1) Εὐρέθη ἐν Πάρῳ, ὅπου ἀπέθανεν ἡ Ἐπιρχίς, οὐσα δημότις Ἀθηνῶν.

τῶν ναυτιλλομένων. Εὐτυχῶς τὴν πειρατείαν ταύτην ἐκάθηρεν ὁ Μέγας Πομπήϊος τῷ 67 π. χ. (Πλουτάρχου Πομπήϊος 24—28 — G. Finlay Greece under the Romans, London 1861 σελ. 25—29 — Ernst Curtius Griechische Geschichte μετάφρ. Σ. Λάμπρου Α' 56 — Βερολίνη — Λάμπρου Ρωμαϊκὴ Ἱστορία, Ἰθ. 1893 τόμ. Α' σ. 541—2) καὶ ἀπῆλλαξε τὸ Αἰγαῖον τῆς μάστιγος ἐκείνης τῆς δεινῆς· οὕτω δὲ αἱ νῆσοι μέχρι τοῦ 49 ἐψηυχάσασαι ἐγένοντο πάλιν θέατρον αἱματηρῶν ἀγῶνων· Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο τῶν ἐτῶν 67—49 φαίνεται ὅτι ἐκόπησαν τὰ νέα νομίσματα τῆς κλάσεως Η' (Σβορώνου αὐτόθι 486 πίναξ XIV 42—45), ἅπερ τεχνικῶς συγκρινόμενα πρὸς τὰ πρῶτα τῆς κλάσεως ταύτης (πίναξ XIV 38—41) φαίνονται ἀντίγραφα κακότεχνα. Ἀλλὰ καὶ πάλιν, ἐκγραγέντος τοῦ μεταξὺ Πομπήϊου καὶ Καίσαρος ἐμφυλίου πολέμου, αἱ Κυκλάδες, λόγῳ εὐγνωμοσύνης διὰ τὴν ἀπὸ τῶν πειρατῶν ἀπολύτρωσιν, συμμαχήσασαι τῷ Πομπήϊῳ, ἔλαβον τὰ ἐπιχείρημα τῆς πολιτικῆς ἀποτυχίας αὐτῶν. Τοῦ Πομπήϊου ἠττηθέντος ἐν Φαρσάλιοις, ὁ Ἀντώνιος μετὰ τὸν τοῦ Καίσαρος, εἰς ὃν ἐπήχθησαν αἱ νῆσοι, θάνατον, ἐδωρήσατό τινας αὐτῶν τοῖς Ἀθηναίοις Κέων, Σκιάθον, Πεπάρθηθον, Αἴγναν καὶ Ἴκον, ὡς ἀναγράφει ὁ Ἀππιανός (ἐν ἐμφυλίῳ πολέμῳ 5,7)¹ καὶ Ροδίους, ἀλλὰ καὶ πάλιν περιῆλθον αὐταὶ τῷ Ὀκταβίῳ.

Καθ' ὅλην δὲ τὴν ἐποχὴν ταύτην οὐδὲν ὀνομαστί γινώσκωμεν εἰμὴ, ὅτι ἡ Σέριφος, ἡ Γύαρος, ἡ Σκιάθος, ἡ Ἀμοργός, ἡ Δοιοῦσα, ἡ Σίανος καὶ ἡ Κύθνος ἐθεωροῦντο ὡς νῆσοι εὐτελεῖς καὶ μονοουκὸς ὁ βίος ἐν αὐταῖς κολαστήριον. Καὶ ὅμως ἐν τῇ πραγματείᾳ αὐτοῦ «περὶ φρυγῆς» ὁ ἐκ Χαιρωνείας φιλόσοφος λαλῶν λέγει περὶ τῶν «φρυγῶν» ὡς ἀποκαλεῖ τὰς ὡς τόπον ἐξορίας προσωρισμένας ὑπὸ τῶν Ρωμαίων νήσους, τὰς, παρηγορῶν τοὺς ἀπαραμυθίτους ταλαιπώρους ἐξορίστους: «Εἶνε εὐάρεστος ἡ διαμονὴ ἐν ταῖς νήσοις τῶν ἐφιμεμένων σχολαίας καὶ ἀπερισπάστου πολιτείας. Πᾶσα νῆσος παρίστησιν ἐν μικρογραφίᾳ τὸν βίον τῶν ἠπειρωτικῶν πόλεων καὶ παρέχει τροφὴν παρηγόρον πρὸς τε τὰς αἰ-

1) Ἴδὲ τὴν ἐμὴν Σκιάθον, Ἰθ. 1913 σ. 30.

σθῆσεις καὶ τὴν διάνοιαν τῶν ἐξορίστων, οἵτινες μάτην θὰ ἐζήτουν αὐτὴν ἀνὰ τὰς πόλεις βιοῦντες, ἐν αἷς οἱ ἐμφύλιοι σπαραγμοὶ καὶ τὸ ρέον αἷμα τῶν κακούργων αὐτοκρατόρων τῆς Ρώμης. Ἐν πάσῃ νήσῳ ὑπάρχει ναὸς κεκοσμημένος δι' ἀνδριάντων καὶ πλουσίων ἀναθημάτων, οἰκίαι, περίπατος, λουτρῶν, ἰγθύες, λαγωοί, ἄγρια, παιδιὰ, φύσις περικαλλῆς καὶ εὐφρόσυνος, ἱστορία καὶ μυθολογία, ποίησις, ἔορται καὶ πανηγύρεις ἀποπνεύουσαι τὴν αὔραν κόσμου ἠθικοῦ καὶ γαληνιαίου, πάντα ταῦτα τοὺς ἐξορίστους περιστοιχοῦντα ἦσαν ἱκανὰ νὰ ἐξάρωσι τὴν τε διάνοιαν καὶ τὴν φαντασίαν καὶ νὰ ἐνσταλάξωσιν εἰς τὴν ψυχὴν αὐτῶν παρελθούσης εὐπραγίας παραμυθίαν.»

Τὸ πολίτευμα τῆς Μυκόνου ἠκολούθησε τῷ ἄλλῳ νησιωτικῷ ὀργανισμῷ, ὃν ἐφήρμοσαν οἱ Ῥωμαῖοι, κύριοι γενόμενοι τῶν νήσων. Εἶχον τὴν βουλὴν καὶ τὸν δῆμον, τοὺς πρυτάνεις, (τοὺς δεκαπρώτους ἐν Ἄμοργῷ), τὸν ἐπώνυμον ἄρχοντα ¹ (ἐν Νάξῳ δημιουργός), τοὺς στρατηγούς, ὑποστρατήγους, γυμνασιάρχας, ὑπογυμνασιάρχας, ταμίας ἢ τραπεζίτας, ἀστυνόμους, πράκτορας, ἀρχονόμους, εἰσαγωγεῖς, λογιστὰς, ναυάρχους, γραμματεῖς, ἐκ τῶν τοικικῶν στοιχείων. Ἐκ τῆς κεντρικῆς δὲ ὑπηρεσίας, ἀπεστέλλοντο εἰς τὰς νήνους οἱ *curatores* (ἐπιμεληταί), οἱ *correctores* (διορθωταί) ὡς καὶ *procuratores per Insulas Cycladas*, ² *praeses* (διοικηταὶ φέροντες τὸν τίτλον *clarissimi* ἢ *perfectissimi*)· συνώδευον δὲ οὗτοι τοῖς πρεσβευταῖς ἢ διορθωταῖς ὡς κατώτεροι λειτουργοὶ Ῥωμαῖοι. Τοὺς τίτλους τούτους μανθάνομεν ἔκ τε τῶν ἐλληνικῶν καὶ τῶν ρωμαϊκῶν ἐπιγραφῶν (*A Boeck, Corpus Inscriptionum Graecarum*

1) Ὀνόματα ἀρχόντων ἔχομεν τῶν μὲν Μακεδονικῶν χρόνων (τοῦ Σωτηράτου μετὰ τοῦ 2 ἀγνώστου) καὶ τῶν ρωμαϊκῶν χρόνων (τῶν τριῶν Κρατίνου, Πολυξήλου καὶ Φιλόφρονος). Ἐκ τῶν ἐπιγραφῶν τῆς Ἁγίας Μαρίνης (τοῦ Ἀηνοῦ, ἐνθ' ἄλλαχού) σελ. 52

2) Γ. Χέρτσβεργ — Π. Καρολίδου, Ἱστορία τῆς Ῥωμιοῦς κυριαρχίας, Ἀθ. 1902, τόμ. Γ' 286 καὶ ἐφεξῆς. Οὐχ ἦντων ὁμοῦ ὁ Ἱεροκλῆς ἐν τῷ Συνεκδήμῳ ἐκδ. Burckhardt 648, 9 σ. 11 ὑπάγει αὐτὴν ὑπὸ τὴν ἐπαρχίαν Ἑλλάδος. (Ἴδὲ Π. Ζερλέντη, Ἱστορικαὶ ἐρευναι κτλ. Ἐρμούσι. 1913 σ. 60—1).

καὶ Orelins Inscriptiones Latinae). Ἐτερον ὑπόμνημα ἦν τὸ τῶν ἀρχιερέων ἔργον ἐχόντων τὴν διοίκησιν τῶν συλλεγομένων χρημάτων πρὸς συντήρησιν τῶν ἱερῶν (γαῶν) καὶ τέλεσιν τῶν ἑορτῶν. Οὗτοι καὶ ἕτεροι εἶχον ἔργον τὴν ἐποπτείαν τῶν ἱερέων καὶ τὴν προεδρείαν ἐν τοῖς συνεδρίοις τῶν κοινῶν καὶ ἐν τοῖς ἀγῶσιν, ὡς ἐν ταῖς σωζομέναις ἐπιγραφαῖς ἀναγινώσκομεν (Hiller von Gaertringen ἐνθ' ἀνωτέρω).

Ἐν τοῖς χρόνοις τούτοις οὐδὲν γινώσκομεν ἀφορῶν εἰδικῶς τὴν Μύκονον, ἣτις, ἐόν κρῖνωμεν ἐκ τῶν ἐσχάτων αὐτῆς νομισμάτων τῶν ἐπὶ Αὐγούστου Καίσαρος κοπέντων (27 π. Χ.—14 μ. Χ) καὶ φερόντων τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ μετὰ τῶν γραμμάτων SEBACTOC (=Augustus), τίτλον, ὃν ἀπένειμε τῷ α' αὐτοκράτορι Ὀκταβίῳ ἢ Σύγκλητος (ἰδὲ Σβορώνου αὐτόθι σ. 486 πίναξ XIV, 46—47) ἤμαζεν ἔτι ¹.

Ἴσως κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην τῶν ἐσχάτων π. Χ. ρωμαϊκῶν χρόνων συναφίσθησαν αἱ αἰ πόλεις τῆς Μυκόνου συνφθὰ τῷ παρὰ πόδας ψηφίσματι τῶν Μυκονίων :

No. 5416

Θεοὶ τύχη ἀγαθῇ

Ἐπ' ἀρχόντων Κρατίνου Πολυζήλου Φιλόφρονος, ὅτε συναφίσθησαν αἱ πόλεις, τάδε ἔδοξε Μυκονίοις ἱερά

1) Ἐκ τῆς νομισματικῆς μελέτης τοῦ Σβορώνου συναγομένῃ ὅτι τὰ νομίσματα τῆς Μυκόνου κατετάχθησαν εἰς ἑννέα ομάδας (Α'—Θ') διακεκομμένας ἀπ' ἀλλήλων ἐκ τῶν ὑπ' αὐτῶν συμβόλων καὶ τῆς τεχνολογίας πρὸς δὲ καὶ ἐκ τῶν ἐπ' αὐτῶν ἐπιγραφῶν :

M—Y,	M—Y—K,	MYK.	(ἰδὲ τοὺς προσηρημένους
K—O	O—NI	O—N	νομισματικῶς πίνακας).
	Ω—N	I	
		N Ω	

Περὶ αὐτῶν ἰδὲ καὶ τὴν παρὰ Σβορώνου βιβλιογραφίαν² καὶ ἐν γενεῇ περὶ τῶν νομισμάτων τῶν Κυκλάδων. Ἐπιθετὴ καὶ τὴν ἐν τῇ ἐμῇ ἱστορίᾳ τῆς Σερίφου βιβλιογραφίαν, σελ. 37—38. Ὡς εἰπέ μοι ὁ κ. Σβορώνος ἡ συλλογὴ Μυκονιακῶν νομισμάτων ἀπὸ τοῦ 1893 καὶ ἐντεῦθεν ηὐξήθη σημαντικῶς.

θύειν πρὸς τοῖς πρότερον, καὶ ἐπηρωρθώθη περὶ τῶν προτέ-
ρων.—Ποσειδεῶνος δωδεκάτη Ποσειδῶνι Τεμενίτη
κρῖος καλλιστευῶν λευκὸς ἐνόρχης· ὁ κρῖος εἰς πόλιν οὐ-
κ εἰσάγεται· νῶτογ καὶ πλάτη κόπτεται· ἢ πλάτη σπένδε-
ται· τῷ ἱερεῖ γλῶσσα καὶ βραχίων. Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ Ποσει-
δῶνι Φυκίαι ἀμνὸς λευκὸς ἐνόρχης· γυνακί οὐ θέμις· καὶ
ἀπὸ τοῦ τέλους τῶν ἰγθύων βουλή πριαμένη ἱερεῖα εἰκο-
σι δραχμῶν διδόντω. Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ Δήμητρι Χλόμη ὕς
δύο καλλιστεύουσαι, ἢ ἑτέρη ἐγκύμ(ω)ν· νῶτογ κόπτεται
τῆς ἐγκύμονος· τὸς ὕς βουλή κρινέτω· μαγεῖρωι ἄρχοντες
διδόντων ὄσφυν καὶ κωλῆν τῆς ὕος τῆς ἑτέρας, ἀλφίτων
δύο χοίνικας, οἴνου τρεῖς κοτύλας.—Ληναίωνος δεκάτη
ἐπὶ ὠιδῆι ὑπὲρ καρποῦ Δήμητρι ὕν ἐγκύμονα πρωτότοκον,¹
Κόρηι κάπρον τέλειον, Διὶ Βουλεῖ χοῖρον· ταῦτα διδόντων ἱε-
ροποιοὶ ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ ἀργυρίου καὶ ξύλα διδόντων καὶ ὀλάς·
ἐπιμελέσθων δὲ τῶν ἱερῶν ὅπως καλὰ (ἦ;) ἄρχοντες καὶ ἱε-
ρεῖς· ἐὰν δέ τι δέμη καλλιερεῖν, ἱεροποιοὶ διδόντων· εἰς δὲ
τὴν ἑορτὴν πελαζέτω Μυκονιάδων ἢ βουλο(μ)έ(νη) καὶ τῶν οἰ-
κουσῶν ἐμ Μυκόνωι ὄσαι ἐπὶ Δήμητρα τετέληνται.—Ἐν-
δάκάτη ἐπὶ ΤΟΤΑΠΑΗ;θος Σεμέληι ἐτήσιον· τοῦτο ἐνα-
τεύεται.—(Δ)ωδεκάτη Διονύσῳ Ληγεῖ ἐτήσιον ὑπ(έρ)
καρπῶν Διὶ Χθονίῳ, Γῆι Χθονίη δερτὰ μέλανα ἐτήσι(α)
ξένωι οὐ θέμις· δαινύσθων αὐτοῦ.—Βακχίωι ος δεκά-
τη ἐν Λειράδι² Διονύσῳ Βακχεῖ χίμορος καλλιστευῶν(ν)
τὴν τιμὴν ἱεροποιοὶ διδόντων καὶ συνεστιάσθων· δ(αι-
νύσθων δὲ αὐτοῦ.—Ἐκατομβαιῶνος ἑβδόμη Ἰσαμέ-
νου Ἀπόλλωνι Ἐκατομβίωι ταῦρος καὶ δέκα ἄρνες· νῶτον
τοῦ ταύρου κόπτεται· τῷ ἱερεῖ τοῦ ταύρου δίδονται γλῶσ-
σα καὶ βραχίων· τῶν ἄρνων ὧν οἱ παῖδες θύουσι, ἱερεῖ γλῶσ-
σα καὶ τῷ παιδί ἑκατέρωι· ὧν οἱ νυμφίοι θύ(ου)σι·

1) BCH τόμ. Ζ' 397—8. Ταῦτα ἐτελοῦντο καὶ ἐν Ἐλευσίνι ἐν τῇ
λατορείᾳ τοῦ Πλούτωνος· ὁ μὴν Ληναίων=Γαμηλιών.

2) Ἐν Ἀττικῇ ὄνομα δήμου Λειράς καὶ ἐν Κρήτῃ Λειράς. Ἐν Μι-
λήτῳ καὶ Ἀθήναις δαρτόν=δερτόν, δρετόν.

τῶν ἀργῶν τῷ ἱερεῖ καὶ τῷ νυμφίῳ γλῶσ(σ)α ἑκατέρωι. (Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ Ἀγελῶι τελειὸν καὶ δέκα (ἄρ)νες τούτων τρι-
α, τελειὸν καὶ ἕτερα δύο, πρὸς τῶι (βωμ)ῶι σφάττεται,
τὰ δὲ ἄλλα ἕς τὸν ποταμόν. Ὁ ἐργαζόμενος τὸ χωρ(ιον τὸ ἐν Σα.
του Ἀγελῶιου μίσθωμα ἀποδιδότω αὐτοῦ τῷ Ἀγελῶι,
καὶ τοῦτο καταθέσθω.. ¹ ΙΣΙ πέμπτη(ι) ἐπ...

..ἀρ;)χ:γέτη ἐτήσιο(ν. . . . [KΛ Π

..δαινε/θ

..β)ασίει Ι . . .

. ιρρο..

. ΙΓ..

. : .

. ελε..

. ν καὶ σκέλ(λ...

Ο;ΙΤ

ΙΕΙ.

ΟΝ.

.ΟΙ. . . ('Α)πόλλωνι. ΑΙ...

.

...Μ. ΟΥΟΤ. . .

(Εἶναι ἔτι τόπος ὡς 30 στίχων ὅστις εἶχέ ποτε γράμματα).
λέγει ὁ δοιδίμος Σ. Κουμανούδης ἐν τῷ «Ἀθηναίῳ» Β' σ.
237—8.

Ἐξ αὐτῆς διδασκόμεθα ὅτι ἡ πόλις (δίπολις ἢ Μύκονος,
κατὰ Σκύλακα, ὡς εἶδομεν), συμφασίθησαν ἐκ νέου παθοῦσαι,
ἐκ καιρικῶν μεταβολῶν κατὰ τὸν ἐμφύλιον μεταξὺ Καίσαρος
καὶ Πομπηίου σπαραγμόν, ὅτε αἱ νῆσοι προεείλοντο τὰ τοῦ

1) Τὰ ἄλλα παραλείπει ὁ Dr H. Collitz—F. Bechtel, Sammlung der
Griechischen Dialekt-Inschriften, Göttingen 1905 τόμ. Γ' β' ἡμῶν σ.
577—8. A. J. Reinach ἐν Bulletin annuel d'épigraphie Grecque, Paris
1909 σ. 44 (188)—Erich Ziebarth, Das Griechische Vereinwesen, Leip-
zig 1896 σ. 15 καὶ 179—Joseph Patsch, Griechisches Bürgerschaft-
recht, Leip. 1909 σ. 164 σημ. 3. 161 σημ. 3

Πομπήων· ἀλλ' ἔτι δυνάμεθα νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι, ἐπελθούσης ἐπὶ Ἀυγούστου σχετικῆς εἰρήνης καὶ εὐημερίας, ἀνεθάρρησάν πως οἱ Μυκόνιοι καὶ τῶν δύο ὀχυρῶν πόλεων αὐτῶν ἐξεληθόντες συνήκησαν τὰ σποράδιον αὐτὸ τοῦτο καὶ σήμερον τῆδε κάκεισε σωζόμενα χωρία (μεμονωμένους ἢ καὶ σύνδυο ἢ σύντριες συνοικισμούς, τὰ κοινῶς χωρία καλούμενα). Ἐτι μανθάνομεν ὅτι εἶχον τοὺς ἄρχοντας αὐτῶν, ὡς πᾶσαι αἱ δημοκραταίαι καὶ ὅτι ἐπληρωθῶσαντο τὰ περὶ τῶν προτέρων θυσιαῶν, ἐν χρήσει οὐσῶν παρ' αὐτοῖς, πρὸ τοῦ νέου συνοικισμοῦ τῶν πόλεων εἰς ἀνάμνησιν, τρόπον τινὰ, τοῦ μεγάλου ἐκαίνου τῆς ἐαντιῶν ἡέσου γεγονότος. Ἐκτὸς τούτων ἀρνούμεθα τὸς πρώτας εἰδήσεις περὶ τοῦ Μηνολογίου τῶν Μυκονίων ὅτι τὸ ἔτος παρ' αὐτοῖς ἤρχετο ἀπὸ τοῦ μηνὸς Ποσειδῶνος (παρ' Ἀθηναίοις ἀπὸ τοῦ Ἐκατομβαιῶνος)· ἄλλος μὴν ἦτο ὁ Βαρχίων, τρίτος ὁ Ληγαιῶν, τέταρτος ἦν ὁ Ἐκατομβαιῶν, οἱ δὲ λοιποὶ μὴ ἀναγραφόμενοι ἐν τῷ ψηφίσματι καὶ οὐδαμῶθεν ἄλλοθεν γνωστοὶ δύνανται κατ' ἀναλογίαν νὰ προσληφθῶσιν ἐκ τοῦ Ἀθηναϊκοῦ μηνολογίου ἢ κάλλιον ἐκ τοῦ Ἰωνικοῦ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ δὴ τοῦ Κυζινοῦ—Κιανοῦ, ἀφοῦ καὶ ἡ Μύκονος ἐδέξατο τὴν ὑπὸ τὸν Ἴωνα Ἰπποκλῆα ἀποίκισιν, ἔχοντας ὧδε : Βοηδρομιῶν, Κιανησιῶν, Ἀπατουρῶν, Ποσειδεῶν, Ληγαιῶν, Κρονιῶν, Καλαμαίων, Πάνημος. ¹ Ἐπειτα πληροφοροῦμεθα ὅτι προσέφερον τοῖς ἐπιχωριάζουσι Θεοῖς αὐτῶν, ὧν τὰ ὀνόματα μανθάνομεν, ἐκ τῶν ἀρίστων ἐντολιῶν προϋόντων τοῦ τε ζωϊκοῦ καὶ τοῦ φυτικοῦ βασιλείου θυσίας. Οὕτω τῷ μὲν Π ο σ ε ι δ ῶ ν ι Τ ε μ ε ν ι τ η ἐπικαλουμένῳ τῇ 12 τοῦ μηνὸς Ποσειδῶνος ἐθυσιάζετο κριδὸς καλλιστεύων ἐνόρχης, μὴ εἰς τὴν πόλιν εἰσαγόμενος, ἀμνὸς δὲ λευκὸς ἐνόρχης ἐθυσιάζετο αὐθημερὸν τῷ Π ο σ ε ι δ ῶ ν ι Φ ν κ ι φ· δὲν ἐπετρέπετο δὲ νὰ παρίστανται γυναῖκες καὶ ἡ βουλή ἐκ τοῦ φόρου τῶν ἰχθύων εἶχε τὸ καθῆζον ἀγοράσασα ἀντὶ δραχμῶν 20 ἱερεῖα νὰ δίδῃ τῷ ἱερῷ. Αὐθη-

1) Ἐπιθὶ Ernest Bischoff, de fastis Graecorum antiquissimis ἐν Leipziger Studien 1884 σελ. 396, T. E. Εὐαγγελίδου, Κιανῶν πολιτεία Ἀθ. 1892 σελ. 60.

μερὸν δ' ἐπίσης προσεφέροντο τῇ Δ ἡ μ η τ ρ ι · Χ λ ό η δύο χοῖροι καλλιστεύοντες, ὧν ἡ θήλεια ἔγκυος, τῇ δὲ 10ῃ τοῦ μηνὸς Ἀθηναίων ἐπὶ φῶδῃ καὶ ὑπὲρ καρποῦ χοῖρος θήλυς ἔγκυος πρωτότοκος, τῇ δὲ Κ ό ρ η (Περσεφόνη) αὐθημερὸν προσεφέρετο κάπρος τέλειος, τῷ δὲ Δ ι ῖ Β ο υ λ ε ῖ χοῖρος· τὰ ἱερεῖα ταῦτα ἔδιδον οἱ ἱεροποιοὶ ἐκ τοῦ ἱεροῦ χρημάτων, παρέχοντες συγχρόνως καὶ ξύλα καὶ ὀλάς, ἐπεμελοῦντο δ' αὐτῶν οἱ τε ἄρχοντες καὶ οἱ ἱερεῖς. Ἡδύνατο δὲ νὰ παρίσταται καὶ πᾶσα Μυκονία θέλουσα ἐκ τῶν ἐχουσῶν δικαίωμα εἰσόδου εἰς τὸ ἱερόν τῆς Δήμητρος· διότι ἐν τῷ ἱερῷ τοῦ Φυκίου Ποσειδῶνος δὲν ἐπετρέπετο, ὡς εἶδομεν ἀνωτέρω. Κατὰ δὲ τὴν 11ην προσεφέρετο θυσία ἐτήσιον ἱερεῖον τῇ μητρὶ τοῦ κατ' ἐξοχὴν Θεοῦ τῆς νήσου Διονύσου Σ ε μ έ λ η τῇ δὲ 12ῃ ἡμέρᾳ τῷ Δ ι ο ν ύ σ ω Α η ν ε ῖ ἐτήσιον ἱερεῖον ὑπὲρ καρπῶν καὶ Δ ι ῖ Χ θ ο ν ῖ φ καὶ Γ ῆ Χ θ ο ν ῖ α μέλανα ἱερεῖα ἐτήσια· κατὰ τὴν θυσίαν ταύτην τοῖς ξένοις οὐκ ἦν θέμις παρίστασθαι. Τῇ δὲ 10ῃ καὶ 11ῃ τελεῖται θυσία χιμάρου (τράγου) καλλιστεύοντος. Τῇ δὲ 7ῃ Ἐκατομβαιῶνος προσφέρεται θυσία Ἄ π ό λ λ ω ν ι Ἐ κ α τ ο μ β ῖ φ ταύρος καὶ 10 ἄμνοι. Ἐπίσης αὐθημερὸν ἐγίνετο θυσία τῷ Ἄ χ ε λ φ ῶ ποταμῷ ἱερείου τελείου καὶ δέκα ἄμνων, τῶν ἀπαιτουμένων χρημάτων πρὸς τοῦτο καταβαλλομένων ὑπὸ τοῦ ἐνοικιαστοῦ τοῦ κτήματος τοῦ παρὰ τὸν ποταμὸν Ἀχελῶον, Ἐπίσης ἐτελεῖτο θυσία τῷ ἀρχηγέτῃ τῆς νήσου Μ υ κ ό ν ο υ καὶ ἄλλοις θεοῖς, ὧν τὰ ὀνόματα ἐξίτηλα ἐγένοντο, ἀποτριβείσης τῇ πλακός, ἐφ' ἧς τὸ ψήφισμα, ἐξ οὗ ἐλλείπουσι τοῦλάχιστον πεντήκοντα στίχοι. Πρὸς συμπλήρωσιν δὲ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν θεῶν δὲν ἐπικουρεῖ ἡμῖν δυστυχῶς ἄχοι τοῖδε τοῦλάχιστον, ἡ νοσμηματικὴ τῆς νήσου· διότι αὕτη ἀναγράφει νομίσματα, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, κεφαλὴν ἢ προτοτομὴν Διονύσου κισσοστεφῆ καὶ ἐπὶ τῶν ρωμαϊκῶν χρόνων Διόνυσον γυμνὸν ἱστάμενον καὶ φέροντα φιάλην καὶ θύρσον (ἴσως κατ' ἀντίγραφον τοῦ ἐν τῇ νησῷ ἀγάλματος αὐτοῦ) ἐπὶ τῆς μιᾶς, τῆς κυρίας ὄψεως, ἐπὶ δὲ τῆς ἐτέρας σταφυλὴν μετὰ τοῦ Διονυσιακοῦ θύρσου. Πρὸς τὸν Διόνυσον τοῦτον συσχετίζει ἡ μυθολογία καὶ τὸν ἀρχηγέτην ἦρωα τῆς νήσου Μύκονον, ὡς εἴπομεν ἐν τοῖς ἐμπροσθεν, ὑπὸ τοῦ Ἀνίου πατρὸς τῶν Οἰνο-

τροπῶν τῆς ἱερᾶς Δήλου : Σπερμοῦς, Οἶνος καὶ Ἐλαιῖδος, αἷς ὁ τῆς μητρὸς πατὴρ Διόνυσος : «ἐχαρίσατο ὁπότε βούλοιντο οἶνον, σπέρματα, ἔλαιον ποιεῖν καὶ λαμβάνειν». Ἐκ τῶν τῶπων τούτων τῶν νομισμάτων καταφαίνεται τὰ μέγιστα ἢ μεγάλη παραγωγή σταφυλῆς, ἐξ ἧς παρήγατο ὁ περιώνυμος τὸ πάσαι Μυκόνιος οἶνος, (Plinii, historia naturalis XIV, 9, 2)· δυστυχῶς σήμερον ἡ ἄμπελος ἐτέθη ἐν δευτέρῳ μοίρῃ, προτιμωμένης τῆς σπορᾶς κριθῆς, ἣτις εὐδοκιμεῖ υπερβαλλόντως καὶ ἠθδοκιμεῖ καὶ πάλαι μετὰ τοῦ σίτου, ὡς ἐμφαίνεται ἐκ τῶν νομισμάτων τῶν ἀπὸ τῶν Μηδικῶν καὶ ἐντεῦθεν κοπέντων, ἐφ' ὧν βλέπει τις κόκκον κριθῆς ἐπ' ἀριστερᾷ τῆς σταφυλῆς, ἀπὸ δὲ τοῦ 167 π. Χ. μέχρις Αὐγούστου στάχυν διπλοῦν, ἀντὶ τῆς σταφυλῆς καὶ τοῦ κόκκου τῆς κριθῆς, εἰς ἔνδειξιν τῆς εὐφορίας τῆς Μυκόνου, ἐφ' ἧς δικαίως ἐλατρεύετο καὶ ἡ Δήμητρα καὶ ἡ κόρη αὐτῆς Περσεφόνη (Κόρη)· πράγματι δὲ ἐν τῷ πίνακι XI, νομίσματι 23 ἀπαντᾷ ἅπαξ κεφαλὴ Δήμητρος, ὡς ἅπαξ ἀπαντᾷ καὶ κεφαλὴ Ποσειδῶνος (πίναξ X, 3) παρ' ἧς δελφίν. Ἐκ σεβασμοῦ δὲ πρὸς τὴν ἱερὰν Δήλον, ἧς τὰ νομίσματα ἔφερον κεφαλὴν Ἀπόλλωνος, οἱ Μυκόνιοι καίπερ λατρεύοντες αὐτὸν ὑπὸ τὴν προσωνημίαν Ἐκατομβίου, παρέλειπον. Ἐὰν δὲ δεχθῶμεν ὅτι ἡ ὑπὸ τοῦ Ph. Lebas δημοσιευθεῖσα ἐπιγραφὴ Voyage (archéologique en Grèce et en Asie Mineure No. 1572, 2055) ἐροέρεται ἐκ Μυκόνου καὶ οὐχὶ ἐκ Δήλου, σχέσιν ἔχουσα πρὸς τὴν Μοισίαν, τότε ἐν τῇ νήσῳ ἐλατρεύετο καὶ ὁ Ζεὺς Διμερῶνος ἢ Μερανός, ὡς ἀναφέρει ὁ Fougères (ἐν BCH 1887 σελ. 275) καὶ αἱ Νύμφαι. ¹

1) Ἴδὲ καὶ Revue Critique 1887 σ. 13 καὶ BCH 1891 σ. 625 καὶ S. Reinach, Chroniques d'Orient, Paris 1891 B' σ. 113. Ἀνάγνωσκον ἐντετοιχοποιημένον ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ κ. Δρακούλη ἐν Μυκόνῳ. Ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν παρίστανται δύο γυναῖκες ἡ μὲν ὀρθὴ καὶ ἡμίγυμος κρατεῖ ριπίδιον ἐκ φύλλων φοίνικος. ἡ δὲ καθημένη Ἐργασία σχετικῶς ἀρκούντως καλῆ:

Τῷ Διὶ Μερανῷ καὶ θεαῖς νόμφαις|Φιλομενὸς Μενεκράτους καὶ Φιλοκλῆς|ὑπὲρ τῶν ἰδίων πάντων κατασκευάσαν|Τὰ γράμματα μεταγενεστέρον χρόνον, τὸ ἐπίθετον πρῶτον ἀπαντᾷ ἐνταῦθα.

Καὶ ἄλλα δέ τινα μυθολογοῦσιν οἱ ἀρχαῖοι περὶ τῆς Μυκόνου, ὅτι, ἐκτὸς τῶν ὑπὸ τοῦ Ἡρακλέους, αὐτόθι λατρευομένου, φρονεθέντων καὶ ταφέντων ὑπερφιάλων γιγάντων,¹ ὡς εἶπομεν, ἐν τοῖς ἔμπροσθεν, ἐλατρεύετο καὶ Αἴας ὁ Λοκρὸς ὁ Ὀϊλέως, ὅστις, τοῦ Ἰλίου ἄλόντος, κατήσχυε τὴν Κασσάνδραν, τὴν κόρην τοῦ Πριάμου καὶ τῆς Ἑκάβης, τὴν μάντιδα κακῶν, τὴν ὑπὸ τοῦ Ἀγαμέμνονος αἰχμαλωτισθεῖσαν καὶ εἰς Μυκῆνας ἀπαχθεῖσαν ἔνθα καὶ ἐφρονεῦθη ὑπὸ τῆς συζύγου Κλυταμνήστρας, ἐν αὐτῷ δὲ τῷ σηκῷ τῆς Ἀθηνᾶς. Ἐντεῦθεν ἡ θεὰ ὀργισθεῖσα πολλοὺς τῶν Ἑλλήνων διέφθειρε διὰ ναυαγίου γενομένου περὶ τὴν Εὐβοίαν. Τοῦ ναυαγίου ἐπέπλευσεν ὁ Αἴας, διανηξάμενος εἰς τὰς καλουμένας Γυράδας πέτρας κανχώμενος ὅτι ἀκούσης τῆς Ἀθηνᾶς ἐσώθη. Τότε ὁ Ποσειδῶν ἀγανακτήσας ἐπὶ τούτῳ καὶ πλήξας τὴν τριαίνην τὴν πέτραν ἀπέσχισεν αὐτὴν καὶ ἀπέκλυσε τὸν Αἴαντα, οὗ τὸ πτώμα ἐκβρασθὲν παρελήφθη καὶ ἐτάφη ὑπὸ τῆς Θέτιδος ἐλεησάσης αὐτὸν «ἐν Τρέμοντι χωρίῳ παρὰ τῇ Δήλῳ, πλησίον Τήνου καὶ Μυκόνου.» ὡς λέγει ὁ Λυκόφρων ἐν τῷ ποιήματι αὐτοῦ «Ἀλεξάνδρα ἢ Κασσάνδρα» (στίχ. 361—400) καὶ ὁ σχολιαστὴς αὐτοῦ Ἰωάννης Τζέτζης (Σχόλια εἰς Λυκόφωνα ἐκδ. Müller B' σ. 563 στίχ. 402) καὶ ὁ Εὐστάθιος Θεσσαλονίκης (Σχόλια εἰς Ὀδύσειαν στίχ. 1644—51). Ἄλλ' ὁ ὑπὸ τοῦ ἐν Πετροῦπόλει πανεπιστημίου καθηγητοῦ Ἀθανασίου Παλαδοπούλου τοῦ Κεραμέως ἐκδοθεὶς Ἀπολλόδωρος, κατὰ τὸ Σαββαϊτικὸν χειρόγραφον² ἀναγράφει, ὅτι ὁ τάφος τοῦ Αἴαντος ἦτο ἐν Μυκόνῳ

1) Ὁ λατρὸς καὶ ποιητὴς Π. Καλλιβοῦρης ἐν τοῖς Νησιωτικοῖς ἔπεισι, Λεσβία 1876 σ. 32 καὶ 51 : λέγει

Ἴδου ἡ Μύκονος, ὅφ' ἦν γιγάντων ἔτι στένει.

ὅφ' Ἡρακλέους ἰταμὴ φυλὴ λελανθασμένη.

Λυπούμεθα ὅτι δὲν ἠδυνήθημεν νὰ εὑρωμένον πού «τὴν βοσκοπούλαν τοῦ Αἰγαίου» τοῦ Γ. Γρυπάρη τοῦ Μυκονίου ποιητοῦ ἵνα ἐβλέπομεν τίνα ποιητικὴν ἔξαφαινον εἰδείξεν ὁ ποιητὴς περὶ τὸν μῦθον τούτου.

2) Ἐν Rheinisches Museum für Philologie τοῦ 1891 σελ. 174 ἐφεξῆς : «... Ἀγαμέμνων δὲ θύσας ἀνάγεται καὶ Τενέφω προσέσχε· Νεο-

καὶ τοῦτο εἶνε τὸ ἀκριβέστερον· διότι καὶ ὁ μέγας τῆς ἀρχαιότητος φιλόσοφος ὁ Σταγειρίτης, ἐποίησεν ἐπιγράμμα ἐπὶ Αἴαντος τοῦ Ὀυλέως κειμένου ἐν Μυκόνῳ τῇ νήσῳ ἔχον ὅδε :

Ἐνθάδε τῶν Λοκρῶν ἡγήτορα γαῖα κατέσχευ
Αἴαντ' Ὀλιιάδην ἐν πελάγει φθίμενον ¹

Ἐν εἰτι δὲ 103 μ. Χ. ἴδρυσαν οἱ Μυκόνιοι εὐγνωμονούντες τῷ, ἄγνωστον ποίας εὐεργεσίας τῇ ἑαυτῶν πόλει παρασχόντι, αὐτοκράτορι Νερούα Τραϊανῷ ἀνδριάντα, τῆς ἀναστάσεως τοῦ ὁποίου ἐπεμελήθη ὁ Τίτος Φλαυῖος Δημήτριος. Τὴν εἰδησιν ταύτην ἔχομεν ἐξ ἀντιγράφου ἐπιγραφῆς τοῦ ἰταλοῦ περιηγητοῦ τοῦ ΠΕ' αἰῶνος Κυριακοῦ τοῦ ἐξ Ἀγκῶνος, γενομένου κατ' Ἀπρίλιον τοῦ 1445 ὅτε εὗρίσκετο ἐν Μυκόνῳ καὶ εἶδε πολλά τεμάχια μαρμάρων καὶ ἀγαλμάτων ἐκ Δήλου καὶ ἐπεσκέψατο ἄλλα τε μέρη αὐτῆς καὶ τὸν ναὸν τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ, ἐν ᾧ ἦν ἐντετοιχισμένη ἡ μαρμαρίνη βάσις τοῦ ἀγάλματος μετὰ τῶν ἐξῆς γραμμάτων :

ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΑ ΝΕΡΟΥΑΝ ΤΡΑΪΑΝΟΝ
ΚΑΙΣΑΡΑ ΣΕΒΑΣΤΟΝ ΓΕΡΜΑΝΙΚΟΝ ΔΑΚΙΚΟΝ
Η ΠΟΛΙΣ
ΕΠΙΜΕΛΗΘΕΝΤΟΣ ΤΗΣ ΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ
ΤΙΤΟΥ ΦΛΑΥΪΟΥ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

Τὸ πρῶτον ἐξέδοτο τὴν ἐπιγραφὴν ὁ Joannes Targioni-

ποτόλεμος δὲ πείθει Θέτις ἀφικομένῳ ἐπὶ Τήνον χειμάζοντα. Ἀθηνᾶ γὰρ ἐδεήθη Διὸς τοὺς Ἕλληνας χειμῶνι ἐπιπέμψαι. Καὶ πολλαὶ νῆες βοθίζονται. Ἀθηνᾶ δὲ ἐπὶ τὴν τοῦ Αἴαντος ναὸν κεραυτὸν βάλλει, ὃ δὲ τῆς νεὸς διαλυθείσης εἰς τὴν πέτραν διασωθεὶς περὶ τὴν θεοῦ ἔφη πρόνοιαν σεσῶσθαι. Ποσειδῶν δὲ πλήξας τῇ τριαίνῃ τὴν πέτραν ἔσχισεν, ὃ δὲ πέσων εἰς τὴν θάλασσαν τελευτᾷ καὶ ἐκβρασθέντα θάπτει Θέτις ἐν Μυκόνῳ. . . »

1) Ἴδὲ τοὺς Ἕλληνας λιρικοὺς ποιητὰς (ἐκδ. Theodore Berk, Lipsiae, 1843 σ. 510, 16).

Tozzetti ἐν τοῖς Relazioni d'alcuni viaggi fatti in diversi parti della Toscana (τόμ. Ε', σ. 423, 437), ἐξ ἐπιστολῆς τοῦ Κυριακοῦ σωζομένης ἐν Κώδικι (PalFlor. 47) Bulletino dell' Instituto 1861, σ. 187—Miller—Λύμπρου, Φραγκοκρατία ἐν Ἑλλάδι, (Ἐθ. 1909—10, Β' 381). Ἐπιθι καὶ τὸν Κώδικα Hartmann Schedel (cod. Monac. Lat. 716 σελ. 29 καὶ codex Vaticanus 5, 252 fol. 16) καὶ de Rossi, Inscriptiones Christianae (τόμ. II σ. 371) καὶ τέλος E. Ziebart, ἐν Mittheilungen des Kaiserlichen Deutschen Archäologischen Institut, (Athen, 1897 τόμ. XXII σ. 405) Παρβλ. καὶ Bulletin de Correspondance Hellenique (τόμ. Η' σ. 156). Τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην ὁ Κυριακὸς θεωρεῖ ὡς Δηλικκὴν, ἀλλ' ἡ λέξις : «πόλις» πείθει ἡμᾶς μετὰ τοῦ ἀναδημοσιεύσαντος ἐν τῷ BCH, ἐνθ' ἀνωτέρω, ὅτι εἶνε τῆς Μυκόνου.

Ἄλλαι ἐπιγραφαὶ Μυκόνιαι ἐξ ἀναγνώσεως τοῦ Κυριακοῦ ἐξ ἀγκῶνος εἶνε αἱ ἑξῆς :

ΧΡΥΣΟ[ΓΟ]ΝΟ Η [ΤΟΥ] ΕΡΜΟΔΟΥ

ἀναγνωσθεῖσα ἐπὶ ἐπιταφίῳ ἀναγλύφου καὶ περισωθεῖσα ἐν τῷ κώδικι τοῦ Μονάχου (φύλλον 30) καὶ ἐν τῷ Βατικανῷ 5252 (φύλλον 17 ν.) Ἐν τῷ αὐτῷ κώδικι τοῦ Μονάχου σώζεται καὶ ἡ ἑξῆς ἐπιγραφὴ ἐπὶ ἀναγλύφου :

ΑΡΤΕΜΙΑΩΡΑ ΔΙΟΔΟΥ Γ[Ι]ΝΗ

ΧΡΗΣΤ[Η] ΧΑΙΡΕ

Ἐπὶ ἐπιτυμβίου ἀναγλύφου εὐρεθέντος ἐν Παλιουκάστρῳ ἀναγινώσκονται τὰ δε τὰ γράμματα :

ΔΙΟΔΟΤΕ ΔΙΟΓΕΝΟΥ

ΧΡΗΣΤΕ ΧΑΙΡΕ.

Ἐπιγραφὴ ἀναθηματικὴ Μυκονία εἶνε καὶ ἡ δε :

ΘΕΟΙΣ

ΑΦΡΟΔΙΤΗ ΚΑΙ ΤΩ

ΥΠὸ ΕΡΩΤΙ ΔΙΟΝΥΣΟΣ
 ΚΑΙ ΔΗΜΗΤΡΙΑ ΕΚ
 ΤΩΝ ΙΔΙΩΝ ΜΗΤΡΙ
 ΣΥΜΠΑΘΕΣΤΑΤΗ¹

Ἐπὶ τῶν μ. Χ. ρωμαϊκῶν χρόνων οὐδὲν εἰδικῶς περὶ Μυκόνου γινώσκομεν· διὰ τοῦτο θεωροῦμεν κοινὴν τὴν τῆς νήσου τύχην πρὸς τὰς τύχας πασῶν τῶν Κυκλάδων, αἵτινες μετὰ τὴν Μακεδονοκρατίαν καὶ τὴν Πτολεμαιοκρατίαν ἠλευθερώθησαν ὑπὸ τῶν Ρωμαίων ἀνακηρυξάντων αὐτάς, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ αὐτονόμους, ἕως οὗ ὁ Βεσπασιανὸς ἀπέτελεσε ρωμαϊκὴν ἐπαρχίαν (Provincia insularum μετὰ πρωτεύουσης τῆς Ρόδου (Sexti Rufi, Breviarian rerum gestorum populi Romani ἔκδ. Ἀνοβέρου 1815 κεφ. 10 - Suetonius ἐν βίῳ Βεσπασιανοῦ 8, πρβλ. S. Wesseling σχολία εἰς τὸν Συνέκδημον Ἰεροκλέους ἔκδ. Bekker σ. 480). Κατὰ τὴν διανομὴν τοῦ Ρωμαϊκοῦ κράτους, αἱ πρὸ ὀλίγου ὑπὸ τῶν ληστοπειρατειῶν τῶν Γόιθων δοκιμασθεῖσαι νῆσοι ἐπήχθησαν ὑπὸ τὸ Ἀνατολικὸν Ρωμαϊκὸν κράτος τῷ 395 ὑπὸ τὴν ἐπαρχίαν Ἑλλάδος (Ἰεροκλέους Συνέκδημος 648,9).

Κατὰ τὸν 7^{ον} αἰῶνα, γενομένης τῆς νέας διοικητικῆς διαρρύσεως εἰς θ έ μ α τ α, ἡ Μύκονος ἀντὶ τῆς έ π α ρ χ ί α ς τ ὠ ν ν ῆ σ ω ν ὑπήχθη ὑπὸ τὸ 16 θ έ μ α τ ο ὦ Α ἰ γ α ἰ ο υ π α λ ά γ ο υ ς, περιλαμβάνον τὰς τε Κυκλάδας καὶ Σποράδας, πρὸς δὲ τὴν Μυτιλήνην, Χίον καὶ Ἀἴμνον μετὰ πρωτεύουσης τῆς Σάμου (Κωνσταντίνου Πορφυρογεννήτου, περὶ θεμάτων Β', 1, 4 ἔκδ. Βόννης) Τῷ 727 ἔστασίασαν αἱ νῆσοι κατὰ τοῦ Λέοντος τοῦ Ἰσαύρου τοῦ Γ', ἀλλὰ ταχέως ὑπήχθησαν ὑπὸ τὸ Βυζαντικὸν κράτος. Φθίνοντος δὲ τοῦ Η'

1) Ἀνεδημοσιεύθησαν ὑπὸ C. Ziebarth, ἐν Mittheilungen Ἀθηνῶν 1897 σ. 406—7 καὶ 413. Ἡ τελευταία ἐξεδόθη ὑπὸ τοῦ Gorins ἐν τοῖς titulos Donianos ἐκ σχεδίου τῆς Βατικανῆς Βιβλιοθήκης, δηλ. τῶν ἀντιγράφων τοῦ Κυριακοῦ.

αἰῶνος τῷ 780 ἢ Μύκονος ἀπήρτισε μετὰ τῶν ἄλλων νήσων τὴν ἐπαρχίαν Κυκλάδων, ἣτις καὶ Δωδεκανήσος (Δουκόνησα;) ἐκλήθη ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν συγκροτουσῶν αὐτὴν νήσων, τῶν ἀνηκουσῶν τοῖς Βυζαντιακοῖς, ἐξ ὧν ἀπεσπάρσθησαν ἐπὶ 138 ἔτη (823—961) ὅτε ἤρξαν αὐτῶν οἱ Σαρακηνοί, οἱ τῆς Κρήτης δεσπόζοντες.

Τῆς Δωδεκανήσου (κατὰ τοῦτο ἢ Ἑπτάνησος) δὲ ταύτης γινώσκουμεν ἀνώτερον ἄρχοντα καλούμενον Δρουγγάριον καὶ δὴ τοιοῦτον τὸν Θεοφύλακτον τοῦ Ραγκαβέ, ὅστις τῷ 802 συνώμοσε μετ' ἄλλων κατὰ τῆς αὐτοκρατείας Εἰρήνης πρὸς ἀναβίβασιν Νικηφόρου τοῦ Α' ἐπὶ τοῦ θρόνου (Θεοφάνους χρονογραφία ἐκδ. Βόννης σ. 703). Ἄλλον ἄρχοντα γινώσκουμεν τὸν κριτήν καὶ ἀναγράφεα ἡ ἀπογραφέα τῶν Κυκλάδων νήσων «Νικόλαον βασιλικὸν νοτάριον τοῦ σεκρέτου τοῦ σακελλίου τῶν Τζάνζην», ὃν μανθάνουμεν ἐκ τῶν σιγυλλίων τῶν ἀποκειμένων ἐν τῇ Πατριαρχῇ Βιβλιοθήκῃ (χρονολογίας 9 Αὐγούστου 1088). Ἐκ τοῦ σιγυλλίου τούτου ἐξήρτηται μολυβδίνη σφραγίς λέγουσα: «Κύριε, βοήθει Νικολάφ κλπ.» (Idè F. Miklosich—I. Müller, Acta et diplomata Monasteriorum et Ecclesiarum Orientis τόμ. Γ' ἐν Βόννῃ 1890 σ. 55—7—Κωνσταντίου Α' ἐλάσσονες συγγραφαὶ κλπ. Κων(πολις 1867—70 σ. 468—9—Δημητρ. Πασχάλη, Νομισματικὴ Ἄνδρον, Ἀθ. 1898 σ. 367—8).

Τοιοῦτος κριτὴς καὶ ἀναγραφεὺς Κυκλάδων εἶνε ὁ Λέων ὁ Αὐσκαμμάριος (I. Σακελλίων ἐν Πανδώρας IΘ' 376 καὶ ἐν Ἀθηναίου Δ' 233 μετὰ πανομοιότηπου ὑπογραφῆς — Ἐπιθὶ καὶ Miklosich—Muller ἐνθ' ἀνωτέρω σ. 216 καὶ 219). Ἄλλὰ καὶ ἐκάστης νήσου ἢ ὀμάδος δύο ἢ καὶ τριῶν νήσων ὑπῆρχεν ἴδιος δικητῆς καὶ τοιοῦτοι εὐρίσκονται ἐν τοῖς Βυζαντιακοῖς μολυβδοβούλοις καὶ ἐν γένει σιγυλλίοις τοῖς δημοσιευθεῖσιν ὑπὸ τοῦ Schlumberger καὶ ἄλλων. Ἄλλὰ καὶ μετὰ ταῦτα πολλαὶ νῆσοι κατελήφθησαν ὑπὸ Σαρακηνῶν καὶ μόλις τῷ 1027 ὑπὸ τοῦ ναυάρχου τοῦ Βυζαντίου Θεοδοωρακίμου κατενανμαχήθησαν, ἀλλὰ καὶ πάλιν μετὰ ὀκτῶ ἔτη ἐνεφανίσθη τῷ 1035 καὶ τῷ 1091 ὁ πολὺς Τοῦρκος Τοαχὰς, ὃν ἐξεδίωξεν ὁ ναύαρχος Κωνσταντῖνος Δαλασσηνός, Ἐκ τῶν Σαρακηνῶν τού-

των πολλὰι θέσεις ἐν Ἑλλάδι ἐκλήθησαν Σ α ρ α κ η ν ά, ὡς ἐν Σερίφῳ (Ἰδὲ ἐμὴν Ἱστορίαν Σερίφου Ἑρμοῦπ. 1909 ἐν τῷ χάρτῃ πρὸς τὰ ΝΑ.), Σαρακηνὸν ὑπερθεῖν τοῦ Βόλου πρὸς Δ. τῆς Μακρυνίτισης, ὅπου ἡ μεγάλη μάχη τοῦ 1878, Σ α ρ α κ ῆ ν α, τοποθεσία ἐν Στυλίδι, Σαρακίνα, χωρίον τοῦ δήμου Αἰγινίου παρὰ τὰ Τρίκαλα, Σαρακηνά, ἀγροικία παρὰ τὴν Καρδίτσαν, Σαρακίνα, χωρίον τοῦ δήμου Παληοχώρας τῆς ἐπαρχίας Σελίνου τῆς Κρήτης, Σαρακινάδα, χ. τοῦ δήμου Ἀετοῦ τῆς Τριφυλλίας, Σαρακηνάδι, χ. τοῦ δήμου Ψωφίδος τῆς Ζακύνθου, Σαρακῆνι χ. τοῦ δήμου Ἡραίας τῆς Γορτυνίας, Σαρακῆνι χ. τοῦ δήμου Γόρτυνος τῆς Ἀρκαδίας, Σαρακῆν, χ. τοῦ δήμου Ἀρακυνθίων τῆς Εὐρυτανίας, Σαρακῆνου, χ. τοῦ δήμου Κηρέως τῆς Εὐβοίας, Σαρακηνίτσα, χώρα τῆς Ἀρβινοπούλεως ἐν Ἠπειρῷ (Σάθα Μεσαιων. Βιβλιοθ. Γ' 580), Σαρακινόνησι (Περιοριστὴ ἢ Εὐώνυμος) νηοὶς παρὰ τὴν Σκόπελον, Σαρακηνοὶ (Σαρακῆνικον ἢ νηοὶ τοῦ Δεσπότη) ἐν Σκύρῳ, ἀποφορέσσαν πρὸς Μ. τὸν ὁρμισκον Τριστόμιον (τρεις Μποῦκες, Ἰδὲ Δ. Παπαγεωργίου, Ἱστορία τῆς Σκύρου, Πίστραι 1909 σ. 129 καὶ τῷ ἐν τέλει χάρτῃ).

Ἄλλὰ καὶ μετὰ τὸν Τζαχᾶν αἱ νῆσοι περιήλθον ὑπὸ τοῦς Βυζαντιακοῦς καὶ παρέμειναν παρ' αὐτοῖς μέχρι τοῦ 1207, ὅτε ὑπήχθησαν ὑπὸ τοῦς Φράγκους, ὡς ὁψόμεθα ἐν τῷ οἰκείῳ τόπῳ.

Ὡς πρὸς δὲ τὸν Χριστιανισμόν, τὸ μέγιστον τοῦτο γεγονός τῶν ρωμαϊκῶν χρόνων, ποτε εἰσῆχθη εἰς τὰς νήσους καθὼς καὶ εἰς τὴν ἡμετέραν Μύκονον, στεροῦμεθα καὶ ἐλαχίστων εἰδήσεων ἐξ ἀρχαίων ἐγγράφων πηγῶν· φαίνεται δ' ὅτι μᾶλλον αἱ παρὰ τὰ παραλία τῆς Μικρᾶς Ἀσίας παρακείμεναι νῆσοι ἠσπάσθησαν πρῶται τὴν θρησκείαν τοῦ Ἑστανρωμένου καὶ ὑστερον βαθμηδὸν καὶ κατ' ὀλίγον, ὡς διὰ γεφύρας τινὸς μετεδόθη καὶ εἰς τὰς δυτικωτέρας νήσους. Πράγματι δ' ἂν κρίνωμεν ἐκ τῆς ἐντελοῦς ἑλλειψεως Κυκλαδιτῶν ἀγίων ἐκ τοῦ χριστιανικοῦ ἀγιολογίου (Μηνολόγιον Βασιλείου ἢ Patrologia Graeca Migne τόμος 116, Νικοδήμου Συναξαριστῆν, Ἀθ. 1868 καὶ ἐμὸς βίους τῶν ἀγίων, Ἀθ. 1894), καὶ ἐπισκόπων ἐκ τῶν πρακτικῶν τῆς συνόδου τῆς α' ἐν Νικαίᾳ τῷ 325 μ. Χ. συγκροτηθείσης, καὶ τὸ τε Σῦμβολον τῆς Πίστεως καὶ τοὺς εἴκοσιν ἱεροῦς κανόνας

ἐκδόσης (ἰδὲ Γ. Πάλλη—Μ. Ποτλῆ, Σύνταγμα τῶν θείων καὶ ἱερῶν κανόνων, τόμ. Β' σ. 113—164), ἀσφαλῶς δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν ὅτι ὁ χριστιανισμὸς δὲν εἶχεν εἰσεῖν διαδοθῆ πρὸ τοῦ α' τεταρτοῦ τοῦ Δ' αἰῶνος καὶ μόλις τῷ 362 ἀπαντῶμεν τὸν ἐπίσκοπον Ἄνδρου Ζωίλον, ὑπογράφαντα ἐν τοῖς πρακτικοῖς τῆς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ Συνόδου τῆς συγκροτηθείσης πρὸς διαρρῦθμιν τῶν ἐκκλησιαστικῶν ὑποθέσεων τοῦ Κράτους μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἰουλιανοῦ τοῦ Παραβάτου (+363), τὸν Εὐβοίας Ἄνατόλιον παρακαθίσαντα ἐν τῇ αὐτῇ συνόδῳ καὶ τῷ 451, ἐν τῇ ἐν Χαλκηδόνι Οἰκουμενικῇ Συνόδῳ τὸν Δήλου Σαβῖνον¹ τοῦθ' ὅπερ δεικνύει προφανῶς ὅτι ἤδη ὁ χριστιανισμὸς διεδόθη ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τῶν νήσων ὡς ἐκαλοῦντο τότε αἱ νῆσοι, ἀποσπασθεῖσαι τῆς Ἀσίας ἐπὶ Διοκλητιανοῦ (284—305 μ. Χ.) μετὰ πρωτεύουσής τῆς νήσου Ρόδου, ὧν τινες τῷ 323 προσηρτήθησαν πάλιν τῇ Ἀσίᾳ, οὕτως ὥστε κατὰ τὸν Ἰεροκλῆ, σοφιστὴν ἀκμάσαντα ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ (527—564), ἡ μὲν Κύθνος, ἡ Κέως καὶ ἡ Δήλος ὑπήχθησαν εἰς τὴν ἐπαρχίαν τῆς Ἑλλάδος, αἱ δ' ἄλλαι ἐν αἷς καὶ ἡ Μύκονος, ἀπετίλεσαν ἰδίαν νήσων ἐπαρχίαν, ἣς προεξήρχεν αὐτῆς ἡ Ρόδος (Hieroclis Synecdemus, ἐκδ. Parthey Βερολ. 1866), ἣτις κατὰ τὰς πράξεις τῶν Ἀποστόλων (ΚΑ', 1) ἐδέχθη τὸν χριστιανισμὸν ἐπὶ Ἀποστόλου Παύλου, ὡς καὶ ἡ Κῶς, ἡ Μυτιλήνη καὶ ἡ Σάμος, ὡς εἶπομεν ἀνωτέρω.²

Ὅπως ποτ' ἂν ἦ φαίνεται ὅτι οἱ Κυκλαδίται ἐπωφεληθέντες τοῦ ἐν Μεδιολάνοις Ἐδίκτου τοῦ Μ. Κωνσταντίνου (313) τοῦ ἐπιτρέποντος ἐλευθέραν τὴν ἐξάσκησιν τῆς θρησκείας τοῦ Χριστοῦ ὄλονεν ἐμμοῦντο εἰς τὰ νάματα τῆς Ἱερᾶς ἡμῶν πίστεως, ἣς τινος καὶ πρότερον ὑπήρχον τινὲς ὁπαδοί, καὶ ὅτι,

1) Ἡ ἐπισκοπὴ τῆς Δήλου ἐρημοθεύσης τῆς νήσου μετὰ τὸ 451 κατηργήθη καὶ ἡ νῆσος προσετέθη τῇ ἐπισκοπῇ Σίρου. Ἰδὲ Ἱεζεκιὴλ Βελανιδιώτου, αἱ ἐπισκοπαὶ Παροναξίας καὶ Δήλου ἐν Ἱερομνήμων Βούλου ἔτος Β' 1907, ἀριθ. 7, σ. 7.

2) Ἰδὲ τὸν ἔμῳ βίον τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, Ἀθ. 1894 σ. 1043.

σὺν τῷ χρόνῳ ὁ χριστιανισμὸς ἐπεξετάθη ἀνὰ πάσας τὰς νήσους, ὡς ἔστιν εἰκάσαι ἐκ τῶν διαφόρων εἰσέτι σωζομένων κατακομβῶν καὶ ἐπιγραφῶν τῶν πρώτων μ. Χ. αἰώνων, ἦτοι πρὸ τοῦ τελευταίου, ἐπὶ Διοκλητιανοῦ καὶ Μαξιμιανοῦ μεγάλου ἔξω-τερικοῦ διωγμοῦ τῆς χριστιανικῆς ἐκκλησίας (302). Οὕτως ὁ ἐπὶ τῆς πρώτης βασιλείας ἐν Ἑλλάδι καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου Λουδοβίκος Ρὸς ἐν ταῖς ἀνὰ τὰς νήσους περιηγησεσιν, αἱ ἐν συνοδείᾳ τοῦ βασιλέως Ὁθωνος ἐπετέλεσεν ἀπὸ τοῦ 1833 μέχρι τοῦ 1844, ἀναγράφει πληθὺν χριστιανικῶν ἐπιγραφῶν καὶ ἐμβλημάτων καὶ συμβόλων τοῦ χριστιανισμοῦ τῶν τεσσάρων πρώτων αἰώνων. Ὁ Ρὸς (Reisen auf den griechischen Inseln des Aegaisches Meeres Stuttgart—Tubingen 1840—5) εὔρεν ἐν Τήνῳ (τόμ. Α' σ. 77), ἐν Θήρᾳ (τόμ. Α' σ. 60) χριστιανικὰς ἐπιγραφάς.

Καὶ ἐν ἄλλαις δὲ νήσοις, ὡς ἐν Πάρῳ (τόμ. Α' σελ. 46), ἐν Ἀστεπαλαίᾳ (τόμ. Β' σ. 58), ἐν Κῶ (τόμ. Δ' σ. 22), ἐν Ρόδῳ (τόμ. Δ' σ. 64) ἀνεῦρε σταυροὺς καὶ ΧΡ. καὶ ἄλλα σύμβολα τῆς χριστιανισμοῦ ὡς ἰχθῆς καὶ τὰ γράμματα Α καὶ Ω. Χριστιανοὶ ἀναγράφονται καὶ ἐν ταῖς ἐπιγραφαῖς τῆς νήσου Σύρου ταῖς ὑπὸ Κλωνὸς Στεφάνου δημοσιευθείσαις (Ἀθ. 1875 σ. 89) καὶ ἐκ Θήρας, Ἀνδρου, Νάξου, Πάρου καὶ Μήλου προσερχομέναις (ἰδὲ τὸν ἐμὸν χριστιανισμὸν ἐν ταῖς Κυκλάσιν, Ἑρμοῦπ. 1908 σ. 4). Ὁ δὲ ὑφηγητῆς τῆς χριστιανικῆς ἀρχαιολογίας Γ. Λαμπάκης, ὡς μοι εἶπεν, ἐν Μυκόνῳ ἐν ναυδρίῳ τινὶ συνέντευχεν ἀγία Τραπέζη τῶν πρώτων χριστιανικῶν χρόνων.

Πρὸς τὸ βαπτιστήριον τῆς Κατωπολιανῆς τῆς Πάρου (ἧς ἡ μνήμη τῆς 15ης Αὐγούστου) εὔρηται ἄμβων ἐφ' οὗ χριστιανικὴ ἐπιγραφή (Μ. Κρίστη, Κατωπολιανή Ἀθ. 1913), ἐν τῷ Ἀθηνησί δὲ Μουσείῳ τῆς Χριστιανικῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας σώζεται φυλακτήριον τῶν πρώτων χρόνων τοῦ χριστιανισμοῦ, ἐν Ἀμοργῷ δὲ καὶ ἐν Σκιάθῳ ὁ ναὸς τοῦ Πυθίου Ἀπόλλωνος μεταβέβληται εἰς ἐκκλησίαν τῆς Παναγίας (Ross ἐνθ' ἀνωτέρω Α' 20—21) καὶ ἐν ταῖς Βορείαις Σποράσι καὶ δὴ ἐν Σκοπέλῳ, ἐμαρτύρησε τῷ 361 ὁ ἐπίσκοπος Ρηγίνος (ἰδὲ ἐμὴν Σκιάθον, Ἀθ. 1913 σ. 35), ἐν δὲ ταῖς μεσημβρινωτάταις Κυκλάσιν ἐν ταῖς νησίσι «Χριστιανοῖς» εὐρέθησαν ἐπιγραφαὶ καὶ

ἔργα τέχνης τῶν πρώτων χριστιανικῶν χρόνων (ἰδὲ *I. Δεκινάλα*, περὶ τῶν νήσων Χριστιανῶν ἐν «Πανδώρα» 1863 τόμ. ιγ' σ. 610—11 καὶ ἐμὸν Χριστιανισμὸν ἐν ταῖς Κυκλάσι σ. 7—8). Εἶπομεν ὅτι ἡ Μύκονος ὑπήγετο τὸ κατ' ἀρχάς μὲν εἰς τὴν τῶν νήσων ἐπαρχίαν, εἶτα δὲ εἰς τὸ θέμα τῶν νήσων ἐπὶ τῆς διαίρεσεως τοῦ Βυζαντικοῦ κράτους εἰς θέματα, ἐκκλησιαστικῶς δὲ δὲν ἀπετέλεσεν ἰδίαν ἐπισκοπὴν, ἀλλ' ὑπήγετο ὑπὸ τὴν τῆς Δήλου (Π. Ζερλέντζ, ἐν «Ἐκκλησιαστ. Ἀληθεία» ΚΗ' σ. 279-82 καὶ 303—5), ὑπαγομένης τῇ ἐπαρχίᾳ Ἑλλάδος. Στερούμεθα τῶν πρακτικῶν τῶν Συνόδων ἐν τῇ ἔδρᾳ τῆς καθηγεσίας ἡμῶν, ἵνα δυνηθῶμεν νὰ παρακολουθήσωμεν, ἐν πόλει ἑσπερημένη βιβλιοθήκης, τὴν τύχην τῆς Μυκόνου ἐκκλησιαστικῶς.

Κατὰ τὴν Βυζαντιακὴν διαίρεσιν τοῦ Κράτους εἰς θέματα, ἡ Μύκονος, παρακμασάσης ἤδη τῆς νήσου Δήλου, ὑπήχθη εἰς τὸ θέμα Ἑλλάδος ὑπὸ τὸν ἐπίσκοπον Τήνου.¹ Ἡ εἶδησις αὕτη ἐγνώσθη ἐξ ἐπιτυμβίου ἐπιγραφῆς μὴ σωζομένης πλέον ἐν τῷ κατὰ τὴν κοιλάδα Κουτουρνάτα ἢ Κουτσουνάρα ναῶ τοῦ Τιμίου Σταυροῦ, ὅστις ἦτο καθολικὸς ναὸς τῶν Ἑλλήνων ἐπισκόπων Τήνου, καταληφθεὶς ἐπὶ τῆς Φραγκοκρατίας ὑπὸ τῶν Δυτικῶν κατεχόντων αὐτὸν μέχρι τοῦδε (Π. Γ. Ζερλέντζ, Ἱστορικαὶ ἔρευναι περὶ τὰς ἐκκλησίας τῶν νήσων τῆς ἀνατολικῆς μεσογείου θαλάσσης, Ἐρμούπ. 1913, σ. 60—2).

Ἐπελθούσης τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Φράγκων (1204), δὲν ἀπαντῶμεν μεταβολὴν τινὰ ὀρισμένην, ἐπιτρέλεται ὁμως ἡμῖν νὰ δεχθῶμεν ὅτι, τῶν Λατίνων καταλαβόντων τῷ 1207 τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου, ἐσχόλασαν πρὸς μικρὸν αἰ ὀρθόδοξοι ἐπίσκοποι καταληφθεῖσαι ὑπὸ τῶν Δυτικῶν μέχρι τῆς ὑπὸ τοῦ Χαϊρεδδίν Μπαρμπαρόσα καταλήψεως τῶν νήσων τῷ 1537. Ἀνιδρυθείσης τῆς μητροπόλεως Παροναξίας ἡ Μύκονος ἐτάχθη ὑπ' αὐτὴν ἑξαρχικῶς, ὡς ἀναγράφει ὁ σύγχρονος Μαρτῖνος Κρούσιος (Τουρκογραίτσια σ. 268). Ὑπ'

(1) Διορθωτέα ἐπομένως τὰ ἐν τῇ σημειώσει 1 τῆς σ. 64 λεχθέντα, ὡς ἐκδοθέντα τῷ 1912.

αὐτὴν διετελεί οὐσα ἐπὶ ἓνα αἰῶνα. Ἀλλὰ κατ' Αὐγούστον 1646 ὁ Πατριάρχης Παρθένιος ὁ Β' ὁ ἀπὸ Ἀδριανουπόλεως τὸ πρῶτον πατριαρχεύσας ἤνωσε τὴν Σέρiffον, καταργήσας τὴν ἐξαρχίαν αὐτῆς τὴν τῷ 1595 μὲν ουστάσαν, ἐπικυρωθεῖσαν δὲ τὸ δεύτερον τῷ 1602 καὶ διατηρηθεῖσαν μέχρι τοῦ 1646, ὡς εἴπομεν ἐν τῇ ἡμετέρᾳ Ἱστορίᾳ τῆς Σέρiffου (σ. 58. Ἐπιθὶ καὶ Π. Ζερλέντην, Ἱστορικὰς Ἐρεῦνας περὶ τὰς ἐκκλησίας τῶν νήσων κτλ. σ. 62—91), μετὰ τῶν νήσων Σίffου, Ἀμοργοῦ, Φολεγάνδρου, Ἀστυπалаίας, Μυκόνου, Ἀνάφης, Ἴου, Σίκίνου, Ἡρακλείτσας καὶ συνεκρότησε τὴν Ἀρχιεπισκοπὴν Σίffου, ἣς ἔταξε πρῶτον ἀρχιεπίσκοπον τὸν Ἀθανάσιον τὸν Θηραῖον (Π. Ζερλέντου, ἔνθ' ἀνωτέρω σ. 124—146). Ἡ Σίffος κατ' Ἰουῖνιον 1797 προῦβιάσθη εἰς Μητρόπολιν, ἐνωθεισῶν τῶν ἀρχιεπισκοπῶν Μήλου καὶ Κιμῶλου καὶ Σίffου καὶ Μυκόνου εἰς Μητρόπολιν : Σίffου καὶ Μήλου (Γεδεῶν Πατρ. Πίνακες σ. 677). Τὸ πατριαρχικὸν γράμμα (ιδὲ ἐν «Ἐκκλησιᾷ, Ἀληθείᾳ» 1883, σ. 451, Γεδεῶν, Πατριαρχ. Πίνακες 573.) Εἰς τοῦτο δὲ προέβη ὁ Πατριάρχης Παρθένιος, διότι, ἐπειδὴ οὐδεὶς ἐξήσκει πνευματικὴν ἐξουσίαν ἐν τῇ ἐξαρχίᾳ, συνέβαινον ἀταξίαι πολλαὶ καὶ δὴ ἀθέμητοι γάμοι ἀφόβως (Μ. Γεδεῶν, ἔγγραφοὶ λίθοι καὶ κεράμια, Κων(πολις 1892 σ. ρμδ'—ε').) Ἡ Μύκονος ἔμεινε ὑπ' αὐτὴν μέχρι τῆς τῷ 1833 διαλύσεως αὐτῆς. Πράγματι δὲ τῷ 1845 κατηργήθη ἡ Μητρόπολις Σίffου—Μήλου καὶ προσηρτήθη τῇ τῶν Κυκλάδων, ἣτις ἰδρυμένη οὐσα διὰ τοῦ κοινοῦ Διατάγματος τῆς εἰς ἐπισκοπὰς μικρὸν κατὰ μικρὸν τὰς χηρευούσας ἐπισκοπὰς τοῦ Αἰγαίου, ὡς εἶπον ἐν τῇ ἐμῇ πραγματείᾳ : ὁ Χριστιανισμὸς ἐν ταῖς Κυκλάσι καὶ ἡ ἐπισκοπὴ Σύρου, (Ἐρμούπ. 1908 σ. 14—15.) Οὕτω δὲ νῦν ἡ ἄλλοτε μητρόπολις Σίffου—Μήλου προσηρτήθη τῇ ἀρχιεπισκοπῇ (νῦν ἐπισκοπῇ) Σύρου, Τήνου καὶ Ἀνδρου περιλαμβανούσῃ καὶ τὰς νήσους Κέων, Κύθνον, Σέρiffον, Μήλον, Σίffον, Σίκινον, Φολεγάνδρον, Μύκονον.¹

1) Ἰδὲ καὶ Κ. Οἰκονόμου Ἐκκλησιαστικῶν Β' σ. 6 καὶ 213.

Μετὰ τὰ ὀλίγα ταῦτα περὶ χριστιανισμοῦ καὶ τῆς ἐκκλησίας Σίφνου καὶ Μήλου εἰς ἣν διήγετο καὶ ἡ Μύκονος, ἐπανερχόμεθα εἰς τὴν Λατινοκρατίαν.

Ὅντως δ' ἀλόγως τοῦ Βυζαντίου τῷ 1204 ὑπὸ τῶν Φράγκων, οἱ διάφοροι Ἑσπεριοὶ λαοὶ εὐρόντες ἤδη εὐκαιρίαν κατ'ἀλληλὸν ἐπεδόθησαν εἰς τὴν κατάληψιν ὅσον οἶόν τ' ἦν περισσοτέρων ἑλληνικῶν χωρῶν καὶ νήσων. Ἡ Βενετικὴ Δημοκρατία προσκήρυσεν, ὡς εἴπομεν ἐν τῇ Ἱστορίᾳ Σκιαθοῦ (σ. 41) : «Ὅστις ποτ' ἂν τῶν τῇ πόλει ἀστῶν ἢ τῶν ὑπὸ τὸ κράτος αὐτῆς κατοίκων ἤσθάνετο ἐπιθυμίαν καὶ δύναμιν νὰ κατακτήσῃται νήσους καὶ παραλίους χώρας τῶν ἑλληνικῶν θαλασσῶν ἐντὸς τῆς κατακληρωθείσης αὐτῇ μερίδος, οὗτος θὰ κατέχῃ καὶ κυβερνᾷ αὐτάς ὡς διαδοχικὸν τιμᾶριον μετὰ πλήρους δικαίωματος κυριαρχίας. . . » Τὸ κήρυγμα ὡς πῦρ διήλθε τὰ παλάτια τῆς Βενετίας καὶ ἡ εὐγενὴς νεολαία συνηθροίσθη κατογράφουσα στρατιώτας καὶ ὀπλιζούσα τριήρεις διὰ τολμηρὰς ἱποτικὰς ἐκδρομὰς καὶ ἐντὸς ὀλίγου ἀπεπλεον σωροὶ στολίσκων ὑπερηφάνων μετὰ Λομβαρδῶν καὶ Βενετῶν εὐγενῶν ἵνα κερδήσωσι πέραν ἐπὶ τοῦ Αἰγαίου στέμματα ἡγεμόνων, διὰ τοῦτο, ἀρχομένου τοῦ 1207, βλέπομεν, ὅτι ὁ Μάρκος Α' Σανουδὸς ἐκ τῆς ἐν Κων(πόλει Βενετικῆς μὲν παροικίας καταγόμενος, ἀνεψιὸς δ' ὢν ἐξ ἀδελφῆς τοῦ Δόγη τῆς Βενετικῆς Δημοκρατίας Ἐρρίκου Δανδόλου, μετὰ ὀκτὼ γαλερῶν κατέπλευσεν ἐσπευσμένως εἰς τὸ Αἶγαϊον καὶ ἐπεδόθη εἰς τὴν κατοχὴν τῶν διαφόρων νήσων. ¹ Καὶ πρῶτον μὲν κατέλαβε τὴν Ἄνδρον,

1) Περὶ τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου πελάγους τὸν λόγον ποιούμενος ὁ μέγας τοῦ 18ου καὶ 19ου αἰῶνος φιλέλλην συγγραφεὺς, ὁ πολὺς Σατοβριάνδος, ἐπισκεψάμενος τὴν Ἑλλάδα τῷ 1806 λέγει τὰ ἑξῆς «ἐν τῷ ἀπὸ Πιεραιῶν εἰς Ἱερουσαλὴμ ὁδοπορικῷ» (Oevres completes Paris 1836 τόμ. 9 καὶ 10, μετάφρασις Ε. Ροῦδη) : «Αἱ νῆσοι τοῦ Αἰγαίου ἦσαν γνωστόταται ἐν τῷ μέσῳ αἰῶνι· διότι ἐκείντο ἐπὶ τῆς ὁδοῦ πάντων τῶν στόλων, οἵτινες ἐκόμιζον στρατιὰς ἢ προσκυνητὰς εἰς Ἱερουσαλὴμ, Κωνσταντινούπολιν, Αἴγυπτον καὶ Βαρβαρίαν. Κατέστησαν οἱ σταθμοὶ πάντων τῶν πλοίων τῶν Γενουηταίων καὶ Ἑνετῶν, ἅτινα ἀνενέωσαν τὸ ἐμ-

τὴν Πάρον, τὴν Μήλον, τὴν Θήραν· ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ καὶ ἄλλαι ἑπτακαίδεκα νῆσοι περιήλθον ὑπὸ τὴν δεσποτείαν αὐτοῦ ἄνευ πρὸς τοῦτο ἀντιστάσεως. Ἡ Νάξος ὅμως προκατειλημμένη οὐτα ὑπὸ Γενονησίων ἀντέστη, ἀλλὰ καὶ αὕτη τελευτῶσα ὑπετάγη ὡς καὶ πολλὰ ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ φρούρια (Hopf, Griechenland τόμ. 85 τῆς ἐγκυκλοπαιδείας Ersch und Gruber σ. 222 καὶ 308—W. Heyd, Geschichte des Mittelaltershandels, μετάφρ. γαλλικῆ, Paris 1885 σ. 272. W. Miller, —Σ. Π. Λάμπου, Ἱστορία τῆς Φραγκοκρατίας ἐν Ἑλλάδι, Ἀθήναι 1909—10 τόμ. Β' σ. 332—440). Τὰς νήσους ταύτας διένειμεν ὁ Σανουδός, κατὰ γενομένην πρὸ τοῦ ἐγχειρήματος συμφωνίαν, πρὸς τοὺς συναγωνισθέντας αὐτῷ εὐγενεῖς· καὶ ὁ μὲν Μάρκος Δάνδολος· ἐξάδελφος αὐτοῦ ὢν ἔλαβε τὴν Ἄνδρον, ὁ Ἰωάννης Α' Κουσερίνης, μετὰ τῶν συγγενῶν αὐτοῦ Γ. καὶ Π. Κουσερίνη, τιμαριῦχος ὢν τῆς Λαμψάκου μέχρι τοῦ 1219 (Ἰδὲ Α. Μηλιαράκη, Ἱστορία τοῦ Βασιλείου τῆς Νικαίας, Ἀθ. 1898 σ. 13) τὴν Ἀστυπάλαιαν, ὁ Ἰάκωβος Α' Βαρότσης τὴν Θήραν καὶ Θηρασίαν, ὁ Λεονάρδος Φώσκολος τὴν Ἀνάφη, οἱ ἀδελφοὶ Ἀνδρέας καὶ Ἰερεμίας Γκίτσι τὴν Τήνον, Μύκονον, Σκυρον, Σκιάθον, ἡ Σκόπελον καὶ βραδύτερον καὶ τὸ Α. μέρος τῆς Ἀμοργοῦ, δωρηθὲν αὐτῷ ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Νικαίας Ἰωάννου Βατάτση· μετὰ ταῦτα δὲ συμμαχήσαντες οἱ Γκίτσι καὶ πρὸς ἄλλους τυχοδιώκτας, τὸν Δομένικον Μικέλην καὶ Πέτρον Ἰουστινιάνην (τοῦ Βενετικοῦ κλάδου) κατέλαβον τὸ ἦμισυ τῆς Κέω καὶ τῆς Σερίφου¹ καὶ τὸ ἐν τρίτον ἐν Εὐβοίᾳ.

πόριον τῶν Ἰνδιῶν διὰ τοῦ λιμένος τῆς Ἀλεξανδρείας. Οὕτω τὸ ὄνομα τῆς Χίου, τῆς Λέσβου, τῆς Ρόδου ἀνευρίσκει τις εἰς πᾶσαν σελίδα τῆς Βυζαντιδος· καὶ ἐν ᾧ τὰ τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῆς Σάρτης ὀνόματα παρέλαβεν ἢ λήθη, ἤτο γνωστὴ ἢ κατάστασις καὶ τοῦ μικροτέρου σκοπέλου τοῦ Αἰγαίου Πελάγους.»

1) Ἰδὲ ἐμὴν Σκιάθον, Ἀθ. 1913 σ. 42.

2) A. Dandolo, M. Sanudo καὶ Navagero παρὰ Muratori Rerum Italicarum scriptores τόμ. ΙΒ' 334, 545, ΙΓ' 986—K. Hopf, οἱ Γκίτσι ἐν τόμ. 66 σ. 336 τοῦ Ersch und Gruber—τοῦ αὐτοῦ οἱ Ἰουστινιάναι, αὐτόθι σ. 303 καὶ τοῦ αὐτοῦ ἄρθρον Μικέλι ἐν Veneto — Byzantinis-

Οἱ Γκίτσει ἦσαν παλαιὰ Βενετικὴ καὶ πατρικία οἰκογένεια, ἥτις ἐν πολλαῖς γραμμαῖς ¹ τὰς ἄνω μνημονευθείσας νήσους : Τήνον, Μύκονον, Σκῦρον, Σκιάθον, Σκόπελον, Σέριφον, Ἀμοργὸν καὶ Κέων ἐν τῷ Ἀρχιπελάγει καὶ κατὰ τὸ ἕν τρίτον ἐν Εὐβοίᾳ ἐκυρίευσαν ² ἐπίσης ἤρξεν ἐν Ἀγαίᾳ καὶ ἐπὶ τῆς Κρήτης ἔσχε πολλὰς κτήσεις καὶ σπουδαίας. Κατήγετο ἔξ Ἀκυλῆϊας. Περὶ τὸ 1170 ἔζη ὁ Μάρκος ³ σχῶν πέντε υἱούς, ὧν ὁ Ἀνδρέας καὶ ὁ Ἱερεμίας, συγγενεῖς τοῦ μεγάλου Δόγη Ἑρρίκου Δανδόλου, πρῶτοι εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀπέπλευσαν καί, τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Φράγκων ἀλούσης, τῷ 1207 κατέλαβον τὰς μνημονευθείσας νήσους ἄνευ πολέμου σχεδόν, ⁴ εἰτε μέρους τῶν Ἑλλήνων, εἴτε τῶν Γενουηνοῶν ἢ Πισατῶν πειρατῶν, ἔδωκαν ὁμως ὄρκον πίστεως τῷ Σανούδῳ, ὅστις, μετ' ὀλίγον ὑπὸ τοῦ λατίνου αὐτοκράτορος Ἑρρίκου ἀνυψώθη εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦ Δουκὸς τῆς Νάξου, ἀνεγνώρισαν ὁμως καὶ τὴν τῆ Βενετῖα ὑποτελείαν αὐτῶν παρέχοντες ἑτησίως κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς εορτῆς τοῦ Ἁγίου Μάρκου λαμπάδα κηρῖνην 20 παρουντίων καὶ φόρον ὑποτελείας. ⁵ Τῶν δύο ἀδελφῶν ὁ Ἱερεμίας ἦν

ehen Analecten ἐν τοῖς πρακτικοῖς τῆς Βιενναίας Ἀκαδημίας, φιλοσοφικὸν τμῆμα 1859 τόμ. 22 σ. 426 ἐφξ. Τ. Ε. Εὐαγγελίδου Ἱστορία Σερφίου Ἑρμουπ. 1909 σ. 62.

1) Allgemeine Encyclopaedie der Wissenschaften und Künste τ. 5v Ersch-Gruber Leipzig 1857 τόμ. 66 σ. 336 καὶ ἐντεῦθεν, ἄρθρον: Γκίτσει.

2) Τὸ οἰκόσημον τῆς οἰκογενείας ταύτης ἰδὲ ἐν «Πανδώρας» τόμ. 1', σελ. 432.

3) Τὴν γενεαλογίαν αὐτῶν ἰδὲ παρὰ Μ. Barbaro, Genealogie Cod. Foscari 6155 τόμ. I fol. 180β—181α — Discendenza delle famiglie patricie Cod. Cicogna 570—Capellari Campitoglio Cod. Marcian. Ital. cl. VII, 46 τόμ. II. Ἐπιθὶ καὶ Δημ. Παπαγεωργίου, γυμνασιάρχου, Ἱστορία τῆς νήσου Σκύρου, Πάτραι 1909 σ. 104.

4) Dandolo lib. X cap. 4 § 3 de Monacis lib. VIII p. 143—Dan. Barbaro Cronaca Cod. Foscari. 6173 fol. 83β—88β—Sanudo παρὰ Muratori τόμ. XXII 544 — Αἱ μεταγενέστεραι σημειώσεις τυχάνουσι κατὰ τὸ πλεῖστον πλασταί.

5) Mar. τόμ. II fol. 178β.

ὁ ἐπιχειρηματικώτερος καὶ ἐπιτηδειότερος, ἐφ' ᾧ καὶ ἐγκαίρως προγνοῦς τὸ ἐφήμερον τῆς Φραγκοκρατίας ἐν Κων(πόλει, ἔσπευσε νὰ ἔλθῃ εἰς διαπραγματεύσεις πρὸς τοὺς αὐτοκράτορας τῆς Νικαίας καὶ ἐπὶ τοσοῦτον ἐπεσπάσατο τὴν τοῦ Ἰωάννου Βατάτση εὐνοίαν, ὥστε τὴν Ἀμοργόν, ἣν ὁ ναύαρχος ἀπέσπασε τῶν χειρῶν τοῦ διαδόχου τοῦ Μάρκου Σανούδου, Ἀγγέλου, πρὸ μικροῦ, ἔδωρήσατο αὐτῷ· καὶ ἦτο μὲν αὕτη ἔρημος, τῶν κατοίκων μεταναστευσάντων εἰς Νάξον, ἀλλ' ἀπόκισεν αὐτὴν ἐκ νέου.

Προσεταιρίσατο δὲ καὶ τὸν ἑαυτοῦ ἀδελφὸν Ἀνδρέαν. Ἀποθανόντος τοῦ Μαρίνου Δανδόλου, κυριάρχου τῆς Ἀνδρου, ἄνευ ἄρρενος κληρονόμου, ὁ τῆς Νάξου δοῦξ Ἀγγεῖλος Σανούδος τὸ ἥμισυ τῆς Ἀνδρου, τοῦ ἑτέρου ἡμίσεως ἐπιβραβευθέντος τῇ χήρᾳ ἐκείνου Φίληζία ¹ ἔδωκεν αὐτῷ, ἀλλ' εἶτα περιεπλάκη εἰς δίκας περὶ τῆς διακατοχῆς τῆς νήσου πρὸς τὴν Βενετικὴν Δημοκρατίαν καὶ ἀπέθανεν ἄνευ ἄρρενος γόνου τῷ 1251, καταλιπὼν μόνον μίαν κόρην, τὴν Ἰσαβέτιαν, ἣτις ἐνυμφεύθη τὸν ἑσάδελφον αὐτῆς Φίλιππον Α' υἱὸν τοῦ Ἀνδρέου Γκίζη καὶ ἀδελφὸν τοῦ Βαρθολομαίου Α' τοῦ γέροντος ἐπιλεγομένου.

Ὁ Ἀνδρέας Γκίζης ἀποθανὼν τῷ 1259, ἔσχε πέντε τέκνα τὸν Εὐτύχιον (Φελίτσε), τὸν Μαρίνον, τὸν Φίλιππον, τὸν Ἱερεμίαν καὶ τὸν Βαρθολομαῖον, ὅστις καὶ ὁ πρωτότοκος ἦν καὶ ἐκκληρονόμησεν ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν Βαρθολομαῖος Α' τὰς νήσους Τήνον καὶ Μύκονον, Σέριφον, καὶ Κέων κατὰ τὸ ἥμισυ, τοῦ ἄλλου ἡμίσεως καταληφθέντος ὑπὸ τῶν Μικέλη καὶ Ἰουστινιάνη. Τῷ 1292 ὁ Ρογῆρος Λούρια (Roger de Lloria) ἐπὶ κεφαλῆς Καταλανῶν ἐδήλωσε κατὰ κράτος τὴν Μύκονον. ² Ἐπὶ Βαρθολομαίου ἔγεινε καὶ διὰ τινα ὄνον ³ ἔκατρετία καὶ πολιορκία τῆς νήσου Σύρου (ἰδὲ Κ. Hopf, ἔνθα ἀνωτέρω—Σ. Π. Λάμπρου ἐν Οἰκογενειακῷ Ἡμερολογίῳ, Ἀθῆναι 1872—Τ. Ἀμ-

1) Ἰδὲ Karl Hopf, Geschichte der Insel Andros 1855 καὶ τὴν ἐλληνικὴν μετάφρασιν ὑπὸ Ζήνωνος Δελαγαμμάτικα, ἐν Ἀνδρῳ, 1886

2) Ramon Muntaner (ἔκδοσ. Lanz) κεφ. 115.

3) Sanudo, Romania fol. 11a καὶ Hopf, ἐν Ἀνδρῳ.

πελά, Ἱστορία τῆς νήσου Σύρου, Ἐρμούπ. 1874 σ. 392),¹ ἀπε-
 ζημιώθη ὅμως διὰ τῆς ἀνακαταλήψεως τῆς Κέω καὶ Σεριφου
 διὰ Βενετικοῦ στόλου τῷ 1296², ἐπεκινώθησαν δὲ αἱ κτήσεις
 αὐταὶ ἐν τῇ ἀνακοχῇ τῆς 1 Μαρτίου 1303.³ Ὁ Βαρθολομαῖος
 ἄρξας ἐνδόξως ἀπὸ τοῦ 1259 τῷ 1301 καλεῖται γέρον (le vi-
 oillard),⁴ καὶ ἐξελέγη μέλος τοῦ μεγάλου Συμβουλίου· ἀπέ-
 θανε δὲ τῷ 1303 καὶ διεδέξατο ὁ υἱὸς αὐτοῦ Γεώργιος Α',
 ὅστις ἔζη ἐν Ἀχαΐα, παρὰ τῷ κυριάρχῳ ἐξαδέλφῳ Νικολάῳ,
 παρ' οὗ ἔλαβε νέας κτήσεις ἐν τε Ἀχαΐα καὶ ἐν Εὐβοίᾳ. Ἐκεῖ ὁ
 Γεώργιος ἐνυμφεύθη μετὰ τῆς θυγατρὸς τοῦ Γκυ δέλλα Τρεμουτέγ
 (ἀποθανόντος τῷ 1288) ὡς δεσπότου τῆς Χαλανδρίτσας. Ὁ δὲ
 ἡγεμὼν Φλωρέντιος von Hennegan ἀνύψωσεν αὐτὸν εἰς κα-
 ταπάνον τῆς Καστελλανίας τῶν Καλαμῶν. Ὡς τοιοῦτος τῷ
 1296 πολεμήσας κατὰ τοῦ Ρογήρου Λούρια, τοῦ δηλώσαντος
 ἤδη τὴν Μύκονον, παρὰ τὸν ὄχρῳδον λιμένα Juneh ἠχμαλωτίσθη
 καὶ παρέμεινε δέσμιος μέχρι τῆς ὑπὸ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Βαρθο-
 λομαίου Γκιζη ἀποστολῆς 8000 ὑπερπύρων ὡς λύτρωσις.⁵ Ἀ-
 ποθανούσης τῆς αὐτοῦ συζύγου ἐνυμφεύθη τὴν Ἀλιξ Δελλακάρι-
 τσερη, τὴν κόρην τοῦ Ναργόττου, ἥτις, ὡς κληρονόμος τοῦ ἀδελ-
 φοῦ Μαρίνου, ἔδωκεν αὐτῷ τὸ τρίτον τῆς Εὐβοίας.⁶ Διὰ τοῦ
 γάμου τούτου ὁ Γεώργιος Α' εἰσηλθεν εἰς τὴν σειρὰν τῶν δώ-

1) Πειραταὶ ἤρπασαν ἐκ τῶν σταύλων τῶν Γκιζη ὄνον ἐπιβήτορα
 ὄν ἐπώλησαν τῷ υἱῷ τοῦ Δουκὸς τῆς Νάξου Σανούδου Γουλιέλμῳ καὶ
 ἐπειδὴ ζητήσας δὲν ἐλάμβανε, πολιορκεῖ τὴν Σύρον ἀνήκουσαν τῷ Δουκί,
 ἀλλὰ τῇ παρεμβάσει τρίτων λύεται ἡ πολιορκία καὶ συμφιλιοῦνται οἱ
 ἐχθροί.

2) Navagero I. I. σελ. 1008.

3) Liber Albus fol. 139β—142α—Patti lib. IV fol. 40α—44β—Na-
 vagero σελ. 1011.

4) Livre de la conqueste σελ. 370.

5) Livre de la Conqueste σ. 364—375.

6) Ὁ Moscardo historia di Verona, 1668 σ. 1449 καλεῖ αὐτὴν ἐ-
 σφαλμένως Ἀγνὴν, κόρην τοῦ Μαρίνου.

δεκα μεγάλων ὁμοτίμων (Pairs) τῆς Ἀχαΐας, ὧν τὰ ἐκτετα-
 μένα δικαιώματα ἦσαν : τὸ ἀπεριόριστον τοῦ πολέμου (Blut-
 bann), τὸ πληρεξούσιον, τὸ δικαίωμα τοῦ ἔχειν καὶ ἰδρύειν
 φρούρια. Ὁ Γεώργιος Α΄ ἔπεσε γενναίως μαχόμενος ὑπὲρ
 τῶν κτήσεων αὐτοῦ κατὰ τὴν περὶ τὸν Κηφισὸν μεγάλην μά-
 χην τῆς 15 Μαρτίου 1311. Τοῦτον διεδέξατο ὁ υἱὸς Βαρθο-
 λαμαῖος Β΄ ἀποθανὼν τῷ 1341, ὅτε κατέλαβε τὴν ἀρχὴν ὁ
 υἱὸς Γεώργιος Γκιζης ὁ Β΄ μέχρι τοῦ ἑαυτοῦ θανάτου συμβάν-
 τος τῷ 1352. Μετὰ τοῦτον ἀνερρήθη ἐπὶ τὴν ἀρχὴν Βαρθο-
 λομαῖος ὁ Γ΄, ὅστις ἀποθανὼν τῷ 1384 ἔσχε διάδοχον τὸν Γεώρ-
 γιον Γ΄, ὅστις ἀποθανὼν ἄπαις κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1390 κα-
 τέλιπε τὸ ἑαυτοῦ κράτος διὰ διαθήκης τῇ Βενετικῇ Δημοκρασίᾳ
 (Ἰδὲ G. Schlumberger, Numismatique de l'Orient Latin, Paris 1878 σελ. 398—399, ἰδὲ καὶ πίνακα XIII, 29). Τοῦ
 Γεωργίου (Α;) σφύζεται νόμισμα κεκομμένον κατὰ τὸ τορνεζι-
 κὸν δηγῆριον τῶν Λουκῶν τῶν Ἀθηνῶν καὶ φέρον τὰ δε τὰ
 γράμματα : GEORGIVS GISI THINÆ CIVIS. Τοῦτο πρῶ-
 τον ἐδημοσίευσεν ὁ D. Premis, (ἐν τοῖς Monete etc. Turin
 1868 σ. 40 πίναξ II, 22,) ὁ Schumberger, ἐνθ' ἀνωτέρω καὶ
 εἶτα ὁ μακαρίτης Π. Λάμπρος, (Ἀνέκδοτα νομίσματα καὶ μο-
 λυβδόβουλα τῶν κατὰ τοὺς μέσους αἰῶνας δυναστῶν τῆς Ἑλ-
 λάδος, Ἀθ. 1888 σ. 60—Δ. Πασγάλη, Νομισματικὴ τῆς ἀρ-
 χαΐας Ἀνδρον. σ. 354 σημ. 306 σημ., 338—9 καὶ 349 σημ.
 Blancard, Les Manroyenis, Paris 1909 Α' 23—25.)

Ἐννοεῖται ὅτι ἅμα τῇ καταλήψει ἐν ἔτει 1207 τῶν νήσων
 Τήνου καὶ Μυκόνου ὑπὸ τῶν Γκιζη ἰδρύθη καὶ ἡ λατινικὴ ἐπι-
 σκοπὴ Μυκόνου, διατηρουμένη μέχρι τοῦ 1449 κατὰ P. Co-
 ronelli (Α' 188, 227 καὶ 236), ὅτε ὁ Πάπας Νικόλαος Ε΄ ἤ-
 νωσε μετὰ τῆς Τήνου καὶ ἔκτοτε ἡ ἐπισκοπὴ καλεῖται Τήνου
 καὶ Μυκόνου μέχρι σήμερον, εἰ καὶ ἡ Μύκονος δὲν ἔχει οὐδένα
 νῦν δυτικόν. Ὁ νῦν ἐν τῇ συνοικίᾳ Ἀλευκάνδρου τῆς Μπαρ-
 κιάς (Παροικίας) ἐν ἀρχοσιτίᾳ διατελῶν δυτικὸς υἱὸς τῆς Ἀνα-

1) Consuetudines imperii Roman. in Canciani Leges Barbarorum
 τόμ. Γ' τίτλ. 43, 94.

λήψεως(ῆ Ροζάριο), ἀπειλήσας πῶσιν τῷ 1675 ¹ ἐπεσκηνάσθη, ὡς ἡ ὑπέρθυρος ἐπιγραφή δηλοῖ λέγουσα : «† Innocentio XI° summo pontifice, optimo, maximo, sanctissimo regnante, sub illustrissimi ac reverendissimi D. D. Angeli Venier Tini ac Myconi episcopi V. A. auspiciis me labescentem Leonard Xanthaki presbyter (δυσξέμβλητον, ὡς reponavit;) MDCLXXV. Ἐνωθεν τῆς ἐπιγραφῆς ὑπάρχει οἰκόσημον καὶ βερθεν αὐτοῦ ὑπὸ τὸ κωδωνοστάσιον ἑτέρα ἐπιγραφή ἀπρόσιτος ὡς ἐκ τοῦ ὕψους. (Κατάλογον ἐπισκοπῶν Λατίνων Τήνου-Μυκόνου ἐπὶ τῇ βίβλῳ τοῦ ἀρχιεπίου τῆς ἐπισκοπῆς ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως αὐτῆς μέχρι σήμερον ἔχει ὁ Δ. Ροδοκανάκης ἐν τῷ ἔργῳ αὐτοῦ: «Ἰουστινιάναι—Χίος», (Ἐρμούπ. 1900 σ. 720 ἔφεξις. παρβλ. καὶ σ. 64, τινὰς ἔχει καὶ ὁ Εὐστράτιος Δράκος ἐν τῷ «Μαίζωνι στολισμῷ», Ἄθ. 1890 σ. 60 .

Κατὰ τινὰ δὲ ἐλίσημον ἀναγραφὴν ἐν τοῖς ἀρχείοις τῆς Βενετίας σωζομένην τοῦ 1260 πᾶσαι σχεδὸν αἱ νῆσοι εἶχον φρούρια καὶ μετήρχοντο τὴν πειρατείαν· ὀλίγω δὲ πρὸ τῆς ἀνακτίσεως τοῦ Βυζαντίου ὑπὸ τοῦ Ἀλεξίου Στρατηγοπούλου (13 Μαρτίου 1261) οἱ ἡμέτεροι συνῆψαν πρὸς τοὺς Βενετοὺς τὴν λεγομένην συνθήκην τοῦ Νυμφαίου ² δι' ἧς πολλαὶ προνομίαι παρείχοντο τοῖς Βενετοῖς. Δὲν παρήλθον ὁμως εἰμὴ τέσσαρα ἔτη καὶ τῷ 1265 νέαι ἔριδες καὶ διαμάχαι ἀνεπτύχθησαν μεταξὺ τῶν

1) Ὁ Τουρναφόρτιος ἀναφέρει ὅτι ὁ πρόξενος τῆς Γαλλίας ἐν Μυκόνῳ Ἰωάννης Γκίζης ἰδρύσατο ναὸν εἰς τὸν Ἅγιον Λουδοβίκον καὶ διατηρεῖ παρ' ἑαυτῷ ἱερέα ἀντὶ μισθοῦ πλέον τῶν 25 σκούδων, ἐν ᾧ ὁ ναοῦ τῆς Ἀλευκάνδρας βεβαρτώμενος ἐκ τῆς ἐπισκοπῆς Τήνου—Μυκόνου εἶχεν ἱερέα ἀντὶ 25 σκούδων. (Blancard, Les Mayroyeni, Paris 1909 Α' 24. Ὁ Blouet, λέγει ὅτι ὁ ναὸς τοῦ Ἁγίου Λουδοβίκου ἔκατο ἐν Παλαιοκαστρῷ, (ἐνθ' ἄλλαχού).

2) Τὴν συνθήκην ἰδὲ παρὰ Ducange. Histoire de l' Empire de Constantinople σελ. 438 ἐφεξῆς καὶ Μηλιαράκη, Ἱστορία τοῦ Βασιλείου τῆς Νικαίας σελ.580—588 καὶ παρὰ Κ. Α. Βερναρδάκη, ἐν «Ἡμερησίᾳ» ἐφημερίδι Ἀθηνῶν τῆς 24 καὶ 26 Νοεμβρίου 1906, ἐνθα καὶ μελέτη αὐτοῦ: «ἡ ἐν Ἑλλάδι Λατινικῇ ἐκκλησίᾳ κατὰ τὸ διεθνὲς μάλιστα δίκαιον.»

συνθηκολογησάντων, ἀλλὰ ἐν ἔτος μετὰ ταῦτα, τῷ 1266 ἐποιήσαντο καὶ αὐθις πενταετῆ ἐκεχειρίαν κατὰ τὸ τέλος τῆς ὁποίας, τῷ 1273, δὲν ἠδύναντο πλέον νὰ ἀποφύγῃσι τὸν πόλεμον, ὅστις ἤρξατο τῷ 1275. Ὁ τοῦ Βυζαντίου αὐτοκράτωρ Μιχαὴλ Η΄ ὁ Παλαιολόγος ἐξοπλίσας κραιτερόν στρατὸν ἐξαπέστειλεν αὐτὸν ὑπὸ τὸν μέγα Δοῦκα Φιλανθρωπινὸν ἔχοντα ὑπαρχηγὸν καὶ τὸν Λικάριον, κατὰ τῆς Εὐβοίας καὶ πολυάριθμον στρατὸν κατὰ τῆς Θεσσαλίας ὑπὸ τὸν Δεσπότην Ἰωάννην Παλαιολόγον, ἀδελφὸν αὐτοῦ καὶ ἑπτεῖς πολυαρίθμους Τούρκους καὶ Κουμάνους ὑπὸ τὸν Ριμπᾶν, συγχρόνως δὲ περιποιήθη τοὺς Γενουσίους ἀντιπάλους ὄντας τῶν Βενετῶν, συνάμας καὶ συνθήκην φιλίας ὁμοίαν πρὸς τὴν ἐν Νυμφαίῳ τῷ 1261 (Sauli, delle colonie dei Genovesi II, document, No VIII σελ. 204 — Π. Καλλιγᾶ, Μελέται Βυζαντινῆς ἱστορίας, Ἀθ. 1894 σελ. 272 — W. Miller — Λάμπρου, ἐνθα ἀλλαγῶ σελ. 141, 577, 582 — Σπυρ. Π. Λάμπρου, Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος, Ἀθ. 1908 τόμ. ζ' σελ. 224 καὶ 373—379).

Ἡ ἰσχυρὰ ἐκείνη δύναμις τοῦ Μιχαὴλ Η΄ τῷ 1276 κατώρθωσε μεγάλα ἐν ταῖς Κυκλάσι πράγματα· κατήγγεκε σπουδαῖον πλῆγμα κατὰ τῶν πειρατικῶν τῶν Φράγκων καταγωγείων, ἐν οἷς ἐκραιμάλουν βαρῶνοι καὶ κόμητες καὶ μαρκήσιοι ἀγέρωχοι καὶ αὐθαδέστατοι, φαντοζόμενοι καὶ ἀξιούτες, ὅτι οὐδαμοῦ οὐδεμία ὑπάρχει ἀνθρωπίνη δύναμις ἱκανὴ νὰ καταβάλλῃ αὐτούς. Καὶ ὁμοῦ καὶ αὐτὸς ὁ τῶν λαμπροτέρων τοῦ Αἰγαίου δυναστῶν θεωρούμενος Φίλιππος Γκιζης, ὡς εἶδομεν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν, ἠναγκάσθη νὰ παραδοθῆ καὶ νὰ ἀπαχθῆ αἰχμάλωτος εἰς Βυζάντιον, ἐλευθερωθεὶς μόνον τῇ παραδόσει τῶν ὧν ἤρχε νήσων. Τῷ 1278 κατελήφθη ὑφ' Ἑλλήνων ἡ Λαζμος, ἡ Ἀμοργὸς ἡ Κέως καὶ ἡ Σέρφφος, ἀφαιρεθεῖσαι τῆς δεσποτείας τῶν Γκιζη καὶ ἡ Σίφνος αἵτινες καὶ ἠρημώθησαν, ἡ Ἀστυπάλαια, ἡ Θήρα, Θηρεσία, τὰ Κύθηρα καὶ Ἀντικύθηρα καὶ ἄλλαι νῆσοι, ἡ δὲ Βυζαντινοκρατία αὕτη διήρκεσιν ἔφ' ἱκανὰ ἔτη καὶ τῷ 1295 (22 Ἰουλίου) κατελήφθη ἡ Σέρφφος ὑπὸ τῶν Μικελῆ καὶ Ἰουστινιανῶν, ἀλλὰ ἀντὶ φρουρίων εὐρον πόλεις κατεστραμμένας καὶ φρούρια ἐρειπώδη, ἐν οἷς διέτριβον πειραταί· διότι ἡ πειρατεία ἀντὶ νὰ λωφῆσῃ ἐπετάθη κατὰ τὰ εἴκοσιν ἔτη τῆς Βυζαντιακῆς κυριαρ-

χίας προσλαβούσα κακοήθη πολιτικὸν χαρακτῆρα ὑπὸ τῶν Γενοναίων ἀντιπάλων τῶν Βενετῶν, οἷς ἡ Συνθήκη τοῦ Νομφαίου (13 Μαρτίου 1261) ἔδωκε προνομίαν. Τῷ 1278 ἐξ ἐγγράφου τοῦ Βενετικοῦ ἀρχείου ¹ ἐμφαίνεται ὅτι ὑπῆρχον ἐννενήκοντα ὀνομαστοὶ Γενοναῖοι πειραταὶ λυμαινόμενοι, ὑπὸ Βυζαντιακῆν σημαίαν, τοὺς Βενετοὺς καὶ τοὺς συμμάχους αὐτῶν Ραγουζαίους, Εὐβοεῖς, Ἀθηναίους καὶ Κρήτας. Σὺν τοῖς Γενοναίοις συνέπραττον ὡς πειραταὶ Λομβαρδοί, Πισᾶται, Γάσμουλοι (διγενεῖς = ἐκ πατρὸς φράγκου καὶ ἑλληνίδος μητρὸς ἢ τινάπαλιν), μετὰ Λατίνων καὶ Ἑλλήνων ἐκ Θεσσαλονίκης, Σαμοθράκης, Κέω, Ἀνάργης, Σάμου, Μονεμβασίας καὶ ἄλλως νήσων καὶ πόλεων.

Ἀλλὰ καὶ πάλιν τῇ 10 Μαρτίου 1278 ὁ Μιχαὴλ Α' συνῆψε διετῆ ἐκεχειρίαν πρὸς τοὺς Βενετοὺς ἐν ἧ περιελαμβάνοντο καὶ ὁ Μάρκος Σανούδος καὶ ὁ Βαρθολομαῖος Γκίζης διὰ τὰς ἐν ταῖς νήσοις κτήσεις αὐτῶν ἐπὶ ἀπαγορεύσει προστασίας τῶν καταδρομικῶν πλοίων (Miklosich-Muller, Acta Γ' σελ. 84 — Π. Καλλιγᾶ ἐνθ' ἀνωτέρω 265). Ἀλλὰ πᾶσαι αὗται αἱ συνθήκαι πρὸς τοὺς Βενετοὺς συχνάκις παρεβιάζοντο· οὕτω τῷ 1292 ὁ Ἀραγωνίος ναύαρχος Ρογήρος Δελούρια κατέπλευσεν εἰς Κυκλάδας καὶ ἀδιαφορῶν πρὸς τε τοὺς ὀρθοδόξους κατοίκους καὶ τοὺς Λατίνους ἐλαφρυαγώγησε τὴν Ἄνδρον, τὴν Τήνον, τὴν Μύκονον ὡς εἶπομεν, καὶ τὴν Κύθνον ὧν οἱ κάτοικοι ἔπαθον τὰ πάνθεινα ὑπὸ τῶν αἰμοβόρων Καταλανῶν (Muntaner, Cronaca Κεφ. 117), Miller — Λάμπρον, αὐτόθι σελ. 347). Αἱ παραβιάσεις τῶν συνθηκῶν ἐξηκολούθηον ἕως οὗ στόλος Βενετικὸς (12 Ἰουλίου 1296) ὑπὸ τὸν Ρουζίνην Μαλαβράγκαν, Belleto Justiniani καὶ Morosini, ἐκ 75 πλοίων ἐφάνη πρὸ τοῦ Βυζαντίου καταδιώκων Γενονησιακὰ σκάφη, κατέστρεψε τὰς Πριγκηπονήσους, ἤρξατο συστηματικὸς πόλεμος ἀποπερατωθεὶς μετὰ ἐν ἑτος διὰ συνθήκης δεκαετοῦς, καθ' ἣν αἱ κτήσεις τῶν Βενετῶν ἐν τῷ Αἰγαίῳ ἐπεκυρώθησαν ὑπὸ τοῦ Ἀνδρονίκου Πα-

1) Archivio dello Stato di Venezia, Documenti—Greche Lettere commerciali privati — Tafel — Thomas IV, 12 ἐφξ. — Heyd ἐνθ' ἀλλαχού σελ. 448.

λαιολόγου πλὴν τῆς Κῶ, οἱ ὅμηροι παρεδόθησαν (4 8βρ. 1302). Αἱ δ' ἐπικυρώσεις τῆς ἐκχειρίας ἀντηλλάγησαν ἐν Βυζαντίῳ τῇ 7 Μαρτίου 1303.

Ἄλλ' ἐπειδὴ ὁμοῦ δια τῆς συνθήκης ταύτης τῆς μεταξὺ Βενετῶν καὶ Ἑλλήνων συναφθείσης, τῇ βοηθείᾳ τῆς Βενετίας, ἀνέλαβον οἱ Γκιζαὶ τὰς ἑαυτῶν κτήσεις, τοῦντεῦθεν ἤλλαξαν οἱ ὅμοι τῆς ὑποτελείας καὶ οἱ Γκιζαὶ ὡς φέουδοι ἀνεγνώρισον τὴν Βενετιάν μᾶλλον ἢ τὸν Δοῦκα τῆς Νάξου, ἐξ οὗ ἀνεπτύχθησαν ἐριδεῖς μεταξὺ Γκιζῶν καὶ τοῦ Δουκάτου τῆς Νάξου, βλάβασαι τὴν ἐνόητα τοῦ Φραγκικοῦ Δουκάτου τοῦ Αἰγαίου, μακρὸς δὲ πόλεμος δ' ἐξήχθη εἰς ὃν οἱ Γενουᾶται δὲν ἔμειναν ἀμέτοχοι ὑπὲρ τῶν Κεϊων, ἐκ τοῦ λυμένοι τῶν ὁμοίων αἱ γαλέραι αὐτῶν ἐλάμβανον τὸ ἐπιτήδεια κατὰ τὸν εἰς Βυζάντιον ἔκπλου καὶ ἀπόπλου. (W. Miller—Λάμπρου ἔνθ' ἀνωτέρω σελ. 582). Νῦν ἐμφανίζονται δεσπότες (1336) ἐπὶ τοῦ ἱεροσολύμων Δουκῆτος Νάξου (1323—1341) τῆς Σερίφου οἱ Βραγαδινοὶ, Βενετοὶ τὸ γένος, οἵτινες συνέδεσον τὴν Βενετιανὴν ἐπικυριαρχίαν ἐπὶ τῆς νήσου, ὡς οἱ Ἰουστινιᾶνοι καὶ οἱ Μικέλαι· νέοι ἐπίσης ἐμφανίζονται καὶ ἐν Κέφῳ οἱ Πρεμαρίνοι (K. Hopf, Analecten σελ. 443—W. Miller Λάμπρου, ἔνθ' ἀνωτέρω σελ. 587). Κατὰ δὲ τὰ ἔτη 1355-5 φοβέροι πόλεμοι κατεσπάρασσαν τοὺς Αἰγαιοπελαγίτας, ὧν οἱ ἐπὶ ἡλῦδες· δεσπότες Βενετοὶ καὶ Γενουᾶται, διημφισβήτουσαν τὴν διακατοχὴν καὶ τῶν πολέμων τούτων τὰ ἀβάστακτα βάρη ἦσαν ὑποχρεωμένοι οἱ ταλαίπωροι Ἕλληνες νὰ ὑφίστανται μετ' Ἰωβείου ὑπομονῆς· διότι ἡ κεντρικὴ ἐν Βυζαντίῳ ἔθνη κυβερνήσεις, δυνάμει τῶν συνθηκῶν τῆς 7 Μαρτίου 1303, ἦτο δεδεδεσμευμένη ὅ,τι ἡμέραν οἱ ξένοι ἐπιδρομεῖς ἀπέτινεν ὁ δόστηνος αἰγαιοπελαγίτης· πᾶσαι αἱ νῆσοι ὑπέστησαν κατοστροφὰς· φρικαλέας, αἱ δὲ μακρῶν περιγραφῆσαι ὁ Ἄγγλος δημοσιολόγος καὶ ἱστορικός κ. Οὐίλιαμ Μάλερ: «Οἱ Ἀτῆνοι ἐν τῇ Ἀνατολῇ, ἡ τοῖς ἱστορικοῖς τῆς Φραγκικῆς Ἑλλάδος (1204-1596) ἐν Λονδίῳ 1908 εἰς Σον μετὰ χαρτῶν ἱστορικῶν σελ. 590. (Τούτου ἐγένετο ἑλληνικὴ μετὰφρασις ὑπὸ Σ. Π. Λομπρου Ἀθήναι 1909—10. Τέλος τῷ 1355 ἐπὶ ἡλῦθεν εἰρήνη καὶ αἱ νῆσοι ὁπωσοῦν ἐφρησάσαν.

Ἐπί τῳ 1326 τὸν Δοῦκα τῆς Νά-

ξου Νικόλαον Α' συνάπτοντα μὲν πρὸς τε τοὺς Γκιζας τῆς Μυκόνου καὶ τοὺς ἱππότητας τῆς Ρόδου συμμαχίαν κατὰ τῶν Τούρκων, ἐπιβουλεύοντα δὲ τὴν Μύκονον, ἦν, ἀπόντος τοῦ Γκιζη, προσβαλὼν ἀπήγαγε τὴν σύζυγον αὐτοῦ· πρὸς τούτοις δ' ἀποστέλλει καὶ ἑξ πλοῖα καὶ 100 ἱππεῖς πρὸς βοήθειαν τοῦ αὐτοκράτορος Ἀνδρονίκου τοῦ Παλαιολόγου χάριν τῆς ἀνακτίσεως τῆς ὑπὸ τοῦ γενοῦταίου Μαρτίνου Ζαχαρίου ¹ κατεχομένης Χίου· αἱ ἔριδες ἐξηκολούθουν καὶ μόνον ἐπὶ τοῦ διαδόχου τοῦ Δουκὸς Νικολάου Ἰωάννου τῷ 1355, περιπλακέντος εἰς πολέμους καὶ αἰχμαλωτισθέντος ὑπὸ τῶν Γενοατῶν, συνδιηλλάγησαν οἱ δεσπότης τῆς Νάξου καὶ τῆς Μυκόνου, παραχωρηθεῖσης τῆς ἀπ' αὐτοῦ ἀρπαγείσης ἄλλοτε καλλιγύναικος Ἀμοργοῦ καὶ ἐξαγορασθείσης τῆς ἐπὶ τῆς Θήρας ἀξιώσεως τῶν Βαρότση.

Ἡ ἀρχὴ τῶν Γκιζη, ἡ σπουδαιότερα μετὰ τὴν τῆς Νάξου, ὣν ἦν ἀντίπαλος δεινὴ, ἐξηκολούθει ἔτι μέχρι τοῦ 1390 καὶ καὶ ἔδρα παραλλήλως πρὸς τοὺς Δοῦκας τῆς Νάξου. Ἀλλὰ τῷ 1390 ἐκλείπει τελείως, μὴ ὑλάζοντος ἄρρενος γόνου, ἡ πανίσχυρος δυναστεία τῶν Γκιζη, ὣν εἰσέτι σώζονται ἐκ θηλυγονίας ἄνδρες ἔν τε Μυκόνῳ καὶ Ἀθήναις, ² καὶ αἱ κτήσεις αὐτῆς τῆς Τήνου, Μυκόνου καὶ Δήλου περιέρχονται ὑπὸ τὴν Βενετικὴν Ἐξουσίαν, θανόντος τοῦ τελευταίου δυνάστου Γεωργίου Γκιζη, διὰ τῆς ἐπιτηδείας διπλωματικῆς περινοίας τοῦ δυνάστου τῆς Ἀνδρου Πέτρου Ζένου ³ οἱ κάτοικοι τῶν νήσων τούτων ἐπεισθήσαν ν' ἀποστείλωσι κατ' Ἀπρίλιον τοῦ 1390 εἰς Χαλκίδα, πρὸς τὸν Βενετὸν Βάϊλον Γουλιέλμον Κουερῖνον, τὸν

1) Περὶ Ζαχαριῶν μονογραφίαν ἐξέδοτο ὁ τῆς Φραγκοκρατίας συγγραφεὺς W. Miller προτέρως.

2) Ὁ Τουρνεφόρμιος διαχειμῶσας τῷ 1701 ἐν Μυκόνῳ, λέγει ὅτι ἐσώζοντο ἀπόγονοι τοῦ Γκιζη, ὣν εἰς ὡς πρόξενος τῆς Γαλλίας.

3) Τὸ κατ' ἀρχάς οἱ Μυκόνιοι ἐνόμισαν ὅτι θὰ ὑπήγοντο ὑπὸ τὸν Ζένου καὶ διὰ τοῦτο ἔγραψαν πρὸς τὴν Βενετικὴν Γερουσίαν ὅτι ἐάν μείνωσιν ὑπὸ τὸν Ζένου θὰ προτιμήσωσι νὰ μεταναστεύσωσιν εἰς ἄλλην Βενετικὴν ἀποικίαν (Predelli, *Commemorabili* Γ' 278).

λατίνον ἐπίσκοπον Τήνου καὶ Μυκόνου Μαρούδιον Κουριάλην συνοδευόμενον καὶ ὑπὸ δύο ἀντιπροσώπων ἑκατέρας νήσου μετὰ πληρεξουσιότητος πρὸς διαπραγματέυσαι τοῦ ζητήματος, τῆς ὑπὸ τὴν Βενετικὴν Ἐξουσίαν ὑπαγωγῆς τῶν νήσων, ὑπὸ τὸν ὄρον τοῦ σεβασμοῦ τῶν δικαίων καὶ τῶν ἠθῶν καὶ ἐθίμων, ὅσα ἤσκουν ἐπὶ τῆς δυναστείας τῶν Γκίτζη· δεκτῆς γενομένης τῆς προσφορᾶς τῶν νησιωτῶν, ἀπεστάλη προσωρινῶς διοικητῆς ἐκ Χαλκίδος ὁ Ν. Βενιέρης, πρὸς ὃν, συνεστάθη αὐτοῖς νὰ ὑποτάσσωνται καὶ νὰ ἔχωσι πλήρη πεποίθησιν περὶ τῆς ἀκριβοδικαίας ἐκτελέσεως τῶν τῆς ἐξουσίας, αὐτοῦ πρὸς πάντας ἀνεξαιρέτως τοὺς Τηνίους καὶ Μυκυνίους, νὰ παραδώσωσιν αὐτῷ τὴν τε κινητὴν καὶ ἀκίνητον περιουσίαν τοῦ Γεωργίου Γκίτζη τοῦ 1^{ου}. Ἐδίδετο δ' αὐτοῖς διαβεβαίωσις ὅτι δὲν θὰ ἐτίθεντο ἄλλοι νέοι φόροι πλὴν τῶν ἐπὶ τοῦ πρόφην καθεστῶτος. Ταῦτα μανθάνομεν ἐκ τῆς ἐπιστολῆς τοῦ Βαίλου Χαλκίδος πρὸς τοὺς Τηνίους καὶ Μυκυνίους. Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη (παρὰ Ν. Δρόσφ, ἱστορία τῆς νήσου Τήνου, Ἰ.θ. 1870 σελ. 247—250) ἔχει ὧδε :

« Ἐν ὀνόματι τοῦ Κυρίου Ἄμην.

« Ἀντίγραφον ἐπιστολῆς τῆς ἐν Νεγροπόντε (Εὐβοίας) κυβερνήσεως σταλείσης εἰς τοὺς κατοίκους τῆς Τήνου καὶ Μυκόνου, περὶ τῆς ἐν ὀνόματι τῆς ἐκλαμπροτάτης Ἐνετικῆς ἐξουσίας γενομένης ἀποδοχῆς τῆς αἰτήσεώς των, ἦν, οἱ ρηθέντες κάτοικοι, ὧς περιέχουσιν τὰ προνόμια των ἐθεώρουν. Εἶναι δὲ ἐσφραγισμένη τῇ κρεμαστῇ σφραγίδι τοῦ Ἁγ. Μάρκου, καὶ ἐμπεριέχει τὰ ἑξῆς:

« Ἡμεῖς Γουλιέλμος Κουϊρῖνος Βαῖλος καὶ Κυβερνήτης τοῦ Νεγροπόντε μετὰ τῶν συμβούλων μου, λαβόντες ὑπ' ὄψιν τὴν ὑπὲρ τοῦ σεβασμίου ἐπισκόπου σας καὶ τοῦ ἀξιολόγου ἀνδρὸς Μαριδίου Κουριόλου συστατικὴν ἐπιστολὴν σας καὶ τὴν ἐκθεσίαν σας περὶ τε τοῦ κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν συμβάντος θανάτου τοῦ ἀειμνήστου Ζώρζη Γκίτζη ποτὲ κυρίου σας, τῆς ἀγαθῆς σας διαθέσεως καὶ ἐπιθυμίας, μεθ' ἧς παραδίδεσθε εἰς τὴν ἡμετέραν

Δογικὴν αὐθεντίαν καὶ εἰς τὸ κοινὸν τῆς Ἑνετίας, ὑπὸ τὸν ὄρον νὰ ἴηται τοῦ κοινοῦ τῆς Ἑνετίας ἢ ὑμετέρα κυριαρχία, ἢ διοικήσεις, ἢ πολιτικὴ καὶ ποινικὴ δικαιοσύνη, μεθ' ὅλης τῆς κινήτης καὶ ἀκινήτου περιουσίας τῆς δικαιοδοσίας καὶ τῶν παρεπομένων, διατηρουμένων ὅπως τούτων ὅπως ἔπληρχον ἐπὶ τοῦ εἰρημένου κυρίου Σας χωρὶς νὰ βλαφθῇ ἢ ἀφαιρεθῇ τι ἐξ αὐτῶν κτλ.

• Σὰ ἀποκρινόμεθα ὅτι πρὸ πάντων ἐλυτήθημεν διὰ τὸν θάνατον τοῦ ρηθέντος κυρίου σας, ἀπεφασίσαμεν δὲ νὰ στείλωμεν τὸν ἀξιόλογον ἄνδρα Νικόλαον Βενιέρον συμπολίτην μας ἐκ τοῦ Νεγροπόντε, κομιστὴν τῆς παρούσης, ὡς διοικητὴν καὶ κυβερνήτην σας, πρὸς ὃν ἀνεθέσαμεν τὴν ὑποχρέωσιν τοῦ κυβερνᾶν, διατηρεῖν καὶ ἐπαγρυπνεῖν μεθ' ὅλων τῶν ὑμετέρων δικαιομάτων, δικαιοδοσιῶν καὶ τῶν παρεπομένων, καὶ τὰ μὲν νὰ αὐξάνῃ καὶ πολλαπλασιασθῇ, τὰ δὲ ὑπάρχοντά σας νὰ μὴ βλάπτη, ἀλλὰ νὰ τὰ ὑπερασπίζεται ἐν νομιμότητι καὶ δικαιοσύνῃ ὡς ὑτήματα καὶ πράγματα τῶν ἡμετέρων Ἑνετῶν καὶ πιστῶν εἰς τὴν Δογικὴν μας αὐθεντίαν καὶ τῷ κοινῷ τῆς Ἑνετίας, θελοντες νὰ μὴ ἐπιβαρυνθῆτε ἢ ἐνοχληθῆτε διὰ δασμῶν, ἢ δι' ἄλλων βαρῶν παρὰ τῶν ἐπὶ τοῦ Βαρθολομαίου Γκιζῆ πατρὸς τοῦ εἰρημένου κυρίου σας ὑπαρξάντων καὶ διατηρηθέντων.

• Ἐν τούτοις σὰς γράφομεν ὅτι ὀφείλετε νὰ δεχθῆτε αὐτόν, νὰ ὑπακούητε αὐτῷ καὶ νὰ τὸν τιμᾶτε ὡς διοικητὴν καὶ κυβερνήτην σας, παραδίδοντες αὐτῷ τὴν ἐξουσίαν, τὰ δικαιώματα καὶ δικαιοσύνην, καὶ ὅλα τὰ κινήτὰ καὶ ἀκίνητα ἅπερ ἀνήκουν εἰς τὸν ρηθέντα κύριόν σας, ὅπως μοι ὑπεσχέθητε διὰ τῶν εἰρημένων ἀπεσταλμένων σας καὶ καθὰ ἐλπίζομεν.

• Ἐδόθη ἐν Νεγροπόντε τὴν 20 Ἀπριλίου 1390.

• Ἐγὼ Μονφρέδος Δεσπότης τοῦ ποιεῖ Δονάτη ἐκ τῆς πόλεως Βελούνης, μνήμων Ἑνετῶς νῦν δὲ Καγκελλάριος τοῦ Νεγροπόντε, ἀντέγραψα τὰ ἀνωτέρω ἐκ τοῦ βιβλίου τῆς Κοινότητος, γειόμενα ἐπὶ τοῦ Γουλιέλμου Κουίρινου ἐξ ἐντολῆς τοῦ ἀξιωματικοῦ Νικολάου Βενιέρον, ἐνδόξου Δουκὸς τῆς Ἑνετίας καὶ τιμίου Βαβίου καὶ ἀρχηγῶ ἐν Νεγροπόντε καὶ τῶν ἐντιμοτάτων συμβούλων τοῦ Νικολάου Δάντολη καὶ Μαφρέα.

«*Εγένετο τῷ 1409 ἔτος τὴν 6 Δεκεμβρίου.*»¹

Τούτων γενομένων ἐν Χαλκίδι καὶ τοῦ Βενιέρη εἰς Τήνον καὶ Μύκονον ἐλθόντος, οἱ κάτοικοι συνελθόντες ἐν χαρᾷ ἐν τῷ τόπῳ τῶν συγκεντρώσεων αὐτῶν, χωριστὰ ἐν ἑκατέρᾳ νήσῳ, οἱ Μυκόνιοι προέβησαν εἰς ψήφισμα, ὅπερ ἔπεμψαν πρὸς τὴν Βενετικὴν Γερουσίαν δι' οὗ ἔθετον ἑαυτοὺς ὑπὸ τὸ ἔμβλημα τοῦ Ἁγίου Μάρκου· ἔλεγον δὲ σὺν τοῖς ἄλλοις: «ὅτι τῆς Βενετικῆς διοικήσεως ὑπὸ τὸν οὐρανὸν δὲν εἶδον δικαιοτέραν καὶ χρηστοτέραν» ἐνφωκιάσθησαν δὲ τῷ 1391 ἐπὶ δημοπρασίᾳ εἰς Βενετὸν πολίτην ὑποχρεωθέντα νὰ δίδῃ ἐτησίως 1500 ὑπέρπυρα (πρὸς 11 1/2 δρ.=17,000 δραχμῶν) ἐκ τῶν 1800, ὅσα ἀπετέλουν τὰς νησιωτικὰς προσόδους· περὶ τῶν γεγονότων τούτων, τῆς δημοπρασίας δηλ. καὶ τῆς ἐκ τοῦ Βαθλοῦ τῆς Χαλκίδος ἐξαρτήσεως τῶν νήσων, σώζονται ἔγγραφα ἐν Βενετίᾳ, ὃ δὲ συγγραφεὺς τῆς Φραγκοκρατίας ἐν Ἑλλάδι κ. W. Miller ἐξέδοτο ἐν τῷ Δελτίῳ τῆς Ἱστορικῆς καὶ ἔθνολογικῆς ἐταιρείας τῆς Ἑλλάδος (τόμ. Ζ' 1910 σελ. 79—119) rubriche dei ministri del Senato Libri XV—XLIV (τῶν ἀρχείων τῆς Βενετίας). Ἐκ τῶν περιλήψεων τούτων (Lib. XLII σ. 8 26 Μαΐου 1391—4 Μαΐου 1394) μανθάνομεν α') «τί ἐγράφη τοῖς ἡμετέροις πρυτάνεσι τῆς Εὐβοίας περὶ τοῦ γεγονότος τῶν νήσων Τήνου καὶ Μυκόνου» (Michonarum) καὶ β') pro crida fienda pro volentibus emere dictas insulas· ἐκ δὲ τῆς σελίδος 37 πληροφοροῦμεθα «τί ἐγράφη τῷ πρυτάνει τῆς Εὐβοίας περὶ τοῦ γεγονότος τῶν νήσων Τήνου καὶ Μυκόνου» (Miconarum)· ἐκ δὲ τῆς σελίδος 68 τὴν ἀπάντησιν καὶ ἐντολὴν τὴν γενομένην πρὸς τὸν αὐτὸν περὶ τῶν αὐτῶν νήσων. Ἐκ δὲ τοῦ βιβλίου Lib. XLIII (σ. 123) μανθάνομεν ὅτι τῇ 27 Μαΐου 1397 ἐστάλησαν εἰς Εὐβοίαν μία γαλέρα καὶ δύο γαλεόται, ὧν ἡ ἑτέρα εἰδικῶς πρὸς φυλακὴν τῆς Τήνου καὶ τῆς Μυκόνου (Michonarum.)

Τῇ 12 Ἰανουαρίου 1400 νὰ σταλῶσι γαλέραι εἰς Τήνον καὶ Μύκονον· διότι ἡ ὑπάρχουσα ἐκάη ὑπὸ τῶν Τούρκων καὶ

1) P. Coronelli, *isolario dell' Atlante Veneto Venezia 1696.* Ἄλλ' ὃ K. Hopf δὲν ἀναγράφει τὴν ἐπιστολὴν ἐν τῇ Ἑλλάδι αὐτοῦ.

ἐὰν καὶ καὶ ἡ νέα οἱ κάτοικοι τῶν νήσων ὑπέχουσι πλέον καὶ εὐθύνην (Σάθα, Monumenta κτλ. Β' 55).

Τῆ 12 Ἰανουαρίου 1401 ἐπιτρέπεται νὰ σταλῆ γαλεότα πρὸς φύλαξιν τῶν νήσων Τήνου-Μυκόνου (αὐτόθι, σ. 52—55).

Τῆ 21 Φεβρουαρίου 1406 ἀποστέλλεται διοικητὴς Τήνου καὶ Μυκόνου ὁ Μάρκος Βέμβος ἀντὶ ὑπερπύρων 1500· ἔχων δὲ καὶ τὴν ὑποχρέωσιν νὰ στέλλῃ ταῦτα ἐτησίως τῷ Βασιλεῦσι Χαλκίδος καὶ νὰ τηρῆ γαλεόταν τῶν 22 θρονίων μεθ' ὧν τῶν ἑξαριτημάτων αὐτῆς χάριν τῆς τιμῆς τῆς Βενετικῆς Δημοκρατίας κατὰ τῶν Τούρκων (αὐτόθι, σ. 163—4.)

Αὐθημερόν, ὑποχρεοῦται ὁ αὐτὸς νὰ πληρώσῃ ἐτησίως καὶ ἐπὶ τέσσαρα ἔτη ἦτοι μέχρι τοῦ 1410 1800 ὑπέρπυρα διὰ τὴν ἀρχὴν εἰς ἣν κατεστάθη (αὐτόθι, σ. 164—5)

Τῆ 20 Ἰουλίου 1406 σύμβασις μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ μαρκιωνος τῆς Βουδονίτης Νικολάου Γεωργίου ὅστις νὰ παρῆχῃ ἐτησίως 5,000 Λουκάτων καὶ ἐκάστην 25 Δεκεμβρίου, γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ ἀπὸ τοῦ 1407 νὰ δίδῃ ἐτησίως 300 Λουκάτα καὶ κηρὸν 26 λιτρῶν βάρους κατὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ Ἁγίου Μάρκου κατὰ μῆνα Ἀπρίλιον (αὐτόθι, σ. 165—6.)

Τῆ 15 Ἰουλίου 1407 γίνονται αἱ δέουσαι παρατηρήσεις τῷ Βέμβῳ διὰ τὴν σύμβασιν περὶ Τήνου—Μυκόνου καὶ παρακαλεῖται νὰ συμμορφωθῆ πρὸς αὐτήν, διότι ἐξίτηι Βριγαντίνια τῶν 12 θρονίων, ἐκτὸς τῆς γαλέας τῶν 22, χάριν τῶν ἐν Δήλῳ ἔμφωλευόντων Τούρκων πειρατῶν (αὐτόθι, σ. 178—9.)

Τῆ 5 Ἰανουαρίου 1407 ἐπιτρέπεται τῷ ρέκτωρι Βέμβῳ νὰ στείλῃ ἵππους εἰς Κρήτην, ἄνευ τῆς πρὸς τοῦτο ἀδείας τοῦ Βασιλεῦσι Χαλκίδος (αὐτόθι, σ. 192.)

Τῆ 15 Μαρτίου 1407 διάταγμα περὶ ἀποστολῆς συγγραφῆς πρὸς σύνταξιν εὐρετηρίου τῶν τῆ κοινότητι τῶν νήσων ἀνηρόντων ἐκ μέρους τοῦ Βασιλεῦσι Χαλκίδος (αὐτόθι, σ. 168—9).

Τῆ 12 Ἰουλίου 1409 ἐγράφη ἐπιστολὴ πρὸς τὸν πρύταιν Τήνου καὶ Μυκόνου Μάρκον Βέμβον ἐκ Βενετίας ὅπως μεταβάς εἰς Βενετίαν μετὰ τῆς παλαιᾶς γαλεότας τῆς σταλείσης τῷ 1397 ἀντακαταστήσῃ αὐτὴν διὰ νέας 22 θρονίων (banconum) πρὸς φύλαξιν καὶ τιμὴν τῶν ἀνωτέρω νήσων (Σάθα, αὐτόθι Α' 32). Τῷ 1422 Αὐγούστου 2 διετάχθη ἐκ Βενετίας ὁ δούξ τοῦ

Αιγαίου Πελάγους, ὁ Βαῦλος, ὁ καπετάνος καὶ οἱ Σύμβουλοι τῆς Εὐβοίας, ἵνα ἐξοπλίσωσιν ἐν ἀνάγκῃ τὰς γαλέρας διὰ ναυτῶν ἐκ Τήνου καὶ Μυκόνου, ὅπως καταδιώξωσι τοὺς Τούρκους (Σάθα, αὐτόθι Α' 123).

Τῆ 25 Ἰουλίου 1409 στέλλεται τῷ Βέμβφ γαλέα τῶν 25 θρονίων, διότι ἡ τῶν 22 ἦτο παλαιὰ καὶ ἀνίκανος κατὰ τῶν Τούρκων (αὐτόθι σ. 225.)

Τῆ 18 Ἰουνίου 1418 ἀπεφασίσθη ἵνα αἱ νῆσοι Τήνος καὶ Μύκονος δοθῶσι τῷ φρονίμῳ ἀνδρὶ Ὁρδελάφφ Φαλέδρφ, ὕφ' οὗς ὄρους ἦσαν τῷ Βέμβφ δεδομένα (Σάθα, Monumenta, Γ', σελ. 181—2.)

Τῷ 1423 Ἰουλίου 7, ἐπιστολὴ πρὸς τὴν Ἐξουσίαν τῆς Χαλκίδος καὶ τὸν Δοῦκα τοῦ Αἰγαίου καὶ τὸν ἐν Τήνῳ καὶ Μυκόνῳ Βενετὸν ἀπεσταλμένον Ὁρδελάφφον Φάλεδρον (Φαλιέρον) πρὸς ἐξοπλισμὸν τῆς γαλέρας δι' ἐπικουρίαν εἰς Θεσσαλονίκην. περὶ τῆς αὐτῆς ὑποθέσεως ἐπιστολὴ ἐκ Βενετίας τῆ 27 Ἰουλίου 1423, ἣτοι μετὰ 20 ἡμέρας ἵνα ἡ γαλέρα τῆς Τήνου καὶ Μυκόνου ἐξοπλισθῆ διὰ 200 ἀνδρῶν καὶ αὐθημερὸν ἄλλη ἐπιστολὴ περὶ τῆς αὐτῆς ὑποθέσεως.

Τῆ 1 Ἀπριλίου 1424 ἐπιτρέπεται τῷ Βαῦλφ Χαλκίδος νὰ μεταβῆ εἰς Μεθώνην ἐπὶ τῆς γαλεότας Τήνου—Μυκόνου (αὐτόθι, σελ. 261.)

Τῆ 16 Ἰουλίου 1424 ἐπιστολὴ περὶ τῆς αὐτῆς ὑποθέσεως. Ἐπίσης τῷ 1426 ἐπιστολὴ περὶ τῆς αὐτῆς ὑποθέσεως τῆς γαλέας Τήνου καὶ Μυκόνου.

Τῆ 27 Νοεμβρίου 1429 δίδοται ἀπάντησις πρὸς τὰ παρουσιασθέντα ἄρθρα ὑπὸ τῶν ἀπεσταλμένων Τήνου—Μυκόνου, ζητούντων διακανονισμὸν τῶν καθηκόντων τοῦ διοικητοῦ καὶ ἀπαλλαγὴν τοῦ γεωμόρου καὶ τοῦ καπνικοῦ, ὡς ἐκ τῆς τῶν Τούρκων διαρπαγῆς τῶν περιουσιῶν τῶν νησιωτῶν (αὐτόθι, σελ. 362—4.)

Τῆ 17 Δεκεμβρίου 1429 ἐξεδόθησαν τὰ καθήκοντα τοῦ διοικητοῦ.

Τῆ 24 Μαρτίου 1432. Ἐπειδὴ τὰ εἰσοδήματα τῶν ἀνωγύμων ὁσημέραι χειροτερεύουσι διότι, ὡς ἐκ τῶν πειρατειῶν δὲν δύνανται οἱ κάτοικοι νὰ πωλήσωσι τὰ ζῶα, τὸν κηρὸν καὶ τὴν

μέταξαν αὐτῶν, οὐδὲ δύνανται νὰ ἐργασθῶσιν ἐν τῇ ὑπαίθρῳ χώρῃ, ἐν τοῖς ἀγροῖς αὐτῶν ὡς ἐκ τῶν διηγεσῶν ἐπιθέσεων τῶν πειρατῶν, διὰ τοῦτο προτείνεται νὰ ὑποβιβασθῶσιν εἰ δυνατόν, οἱ φόροι καὶ νὰ δοθῶσιν αἱ νῆσοι ὑπὸ τοὺς παλαιοὺς ὄρους τῷ Στεφάνῳ Δελίῳ Φορδότηζῃ (αὐτόθι σ. 411—13.)

Τῇ 20 Ἰουνίου 1432 νὰ ἀφεθῶσι τοῖς κατοικοῖς Τήνου—Μυκόνου τὰ πρόσθετα τοῦ γεωμόρου καὶ τοῦ καπνικοῦ, διότι ὑπέστησαν μεγάλας ζημίας ἐκ μέρους τῶν Τούρκων (αὐτόθι, σ. 414—5.)

Τῇ 20 Νοεμβρίου 1436 μετέβησαν εἰς Βενετίαν πρέσβεις καὶ δύο ἄλλοι πολῖται ἵνα ζητήσωσιν ὑποστήριξιν κατὰ τῶν ἐπιδρομῶν τῶν Τούρκων (αὐτόθι σελ. 432.)

Τῇ 2 Αὐγούστου 1437 συζητήσας περὶ τῶν ὑπὸ τοῦ ἀνωτέρω μνημονευθέντος Στεφάνου Δελίλου ὑποβληθεισῶν προτάσεων περὶ Τήνου—Μυκόνου (αὐτόθι, σ. 439.)

Τῇ 24 Αὐγούστου 1437 ἀνακαλοῦνται αἱ ἀποξενώσεις τῶν χωρικῶν καὶ τῶν κτημάτων αἱ γινόμεναι ὑπὸ τῶν διοικητῶν Τήνου—Μυκόνου, διότι ἀπὸ τοῦ 1432 τὰ εἰσοδήματα ἐμειώθησαν, ἐπὶ 5 ἔτη καὶ νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὰς νήσους ταύτας ἡ πρὸ τῆς ἀποστολῆς αὐτῶν (δηλ. πρὸ τοῦ 1390) κατάστασις ἐπὶ ποινῇ 100 Δουκῶν (αὐτόθι, σ. 440.)

Τῇ 30 Ἰανουαρίου 1438 παρεχωρήθησαν δύο πιστοῖς ἡμετέροις κατοικοῖς Τήνου—Μυκόνου νὰ κατέχωσι τὰς γαίας, αἱ κατεῖχον ἐπὶ 16—20 ἔτη, ἔχοντες προνομίαν (αὐτόθι, σ. 448.)

Τῇ 3 Φεβρουαρίου 1438 ἐδόθη ἄδεια περὶ κατοχῆς κτημάτων τινῶν ὑπὸ τοῦ Γεωργίου Κονίριου (αὐτόθι, σ. 448—9.)

Τῇ 17 Ἰουνίου 1444. Ἐπιστολὴ περὶ τῆς αὐτῆς ὑποθέσεως τῆς γαλέρας Τήνου—Μυκόνου (Σάθας, αὐτόθι Α. σ. 135, 141, 144, 147, 173, 180 καὶ 288)

Τῇ 13 Ἰανουαρίου 1447 ἀναφορὰ τοῦ ἐκ Τήνου Ἰωάννου Ζορζῆ Μοάτσου, ἀνδρὸς πολεμήσαντος ὑπὲρ τῆς Δημοκρατίας κατὰ τῶν Τούρκων, περὶ ἀπωλείας φεοῦδου τινὸς ἐπὶ τῆς Μυκόνου, ἐξ οὗ ἐξη αὐτός τε καὶ ἡ οἰκογένεια αὐτοῦ καὶ αἱτήσας ὑποβίβασμοῦ τοῦ γεωμόρου αὐτοῦ (αὐτόθι, τόμ. Η' σελ. 451—52.)

Μέχρι τοῦ 1450 ἡ Βενετικὴ Δημοκρατία διατηρήσασα τὴν

δι' ἐνοικιαστῶν εἰσπραξίν τῶν φόρων Τήνου καὶ Μυκόνου, τέλος ἐνδοῦσα εἰς τὰ κατὰ τῶν παρανόμως φορολογούντων αὐτὰς ἐνοικιαστῶν δίκαια παράπονα, ἐπαφῆκε τὴν εἰσπραξίν τῶν φόρων τοῖς διοικηταῖς, συμφώνως τοῖς καταστατικοῖς τοῖς ἐπὶ τῆς δυναστείας τῶν Γκιζη.

Ἐξ ὅλων δὲ τῶν Βενετικῶν ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς Ἀνατολῇ κτήσεων, ἢ τῆς Τήνου, Μυκόνου καὶ Δήλου, ἧτις ἦτο τότε προσφιλὲς καταφύγιον τῶν Τούρκων πειρατῶν, ἀρνομένων ὕδωρ ἐκ τῆς ἱερᾶς (τροχοειδοῦς) λίμνης, ἣν εἶχεν ὑμνήσει ὁ ποιητὴς Καλλίμαχος, ὑπῆρξεν ἡ μακροχρονοτέρα (Predeli, Commemoriali τόμ. Γ' σ. 278, 354—K. N. Σάθα, μνημεια ἑλληνικῆς ἱστορίας τόμ. Β' σ. 163, 168, 178—Miller—Λάμπρου, ἐνθ' ἀνωτέρω, Β' σ. 47.)

Ἄλλ' αἱ νῆσοι αὐταὶ ἀπέβησαν τόσον ἡραιοκατοικημέναι καὶ πτωχαί, ὥστε τὰ εἰσοδήματα αὐτῶν περιωρίσθησαν μεγάλως. Τουρκικαὶ ἐπιδρομαὶ καὶ δηλώσεις ἦσαν συχνόταται, ὥστε οἱ δυστυχεῖς νησιῶται παρεπονέθησαν διὰ τὰς καταπιέσεις τῶν διαφόρων αὐτῶν ἐκμισθωτῶν¹ πρὸς τὴν Βενετικὴν Γερουσίαν, πρὸς ἣν ἐξηκολούθουν πιστῶς διακείμεναι παρὰ τὴν κακὴν διοίκησιν τοῦ ἐκμισθωτοῦ. Τῷ 1413 διοικητὴς Τήνου καὶ Μυκόνου ἦν ὁ πρῶν δυνάστης τῆς Ἀστυπалаίας, ἐρημωθείσης ὑπὸ τῶν πειρατῶν· οὗτος ἵνα κατοικήσῃ καὶ αὐτὴν τὸν νῆσον, ἀπεφάσισε νὰ μεταγάγῃ κατοίκους ἐκ Τήνου καὶ Μυκόνου καὶ ὄντως ἔλαβε τοιοῦτους ἐκ Τήνου τῇ 30 Μαρτίου 1413, ἀλλ' ἡ Βενετία μα-

1) Φαίνεται ἐξ ἐγγράφων (παρὰ Σάθα Μνημεια Ἑλληνικῆς ἱστορίας Paris 1880 Α' 14) ὅτι ὁ πρῶτος μισθωτὴς τῆς νήσου διτήρησε τὴν μίσθωσιν ἀπὸ τοῦ 1391 μέχρι τῆς 6 Ἰουλίου 1406, ὅτε ἐδόθη ἄδεια τῇ Βενετικῇ Γερουσίᾳ νὰ διαπραγματευθῇ τὴν ἐκμίσθωσιν Τήνου καὶ Μυκόνου μετὰ τοῦ μαρκιῶνος τῆς Βουδονίτης (Μενδενίτης· ἰδὲ τὸν ἐμὸν Μπαϊδεκερ σ. 212), διότι τὰ εἰσοδήματα τῶν νήσων ὀσημέρα ἐχειροτέρευον καὶ ἔβαινον κατὰ κρημνῶν· πράγματι δὲ ἐξεμισθώθησαν τῷ ἀδελφῷ τοῦ μαρκιῶνος Νικολᾶω Γεωργίω μετὰ τῆς ὑποχρέωσης νὰ τηρήσῃ ὑψηλὰ τὴν τιμὴν τῆς Βενετικῆς Δημοκρατίας (Regesti III 1406 s. c. 30 t.) Οὗτος, ὡς εἶδομεν, ἦτο συγγενὴς τοῦ Γκιζη (σ. 72).

θοῦσα τὸ τοιοῦτον διέταξε τὸν διοικητὴν νὰ ἐπανανάγη οἰκαδε τοὺς Τήνιους καὶ νὰ μὴ ἔχη τὸ δικαίωμα νὰ ἀπέρχηται τῆς ἐαυτοῦ νήσου πέραν τῶν 25 μιλίων (Buchon Atlas XLII, 2, 3, Σάθα αὐτόθι Γ' 4— Buondelmontius κεφ. XVIII, Bartholomeo dalli Sonneti σ. 12 — Boschini, 'Archipelago 20— Annual report of the British School at Athens τόμ. IB', σ. 152.— Miller—Λάμπρου, ἐνθ' ἀλλαχοῦ τόμ. Β' σ. 373). Καὶ ὁμοῦς ἢ τε Τήνος καὶ ἡ Μύκονος ἐδυσφόρουν ἐκ τῆς ἐλευνῆς καταστάσεως καὶ ἐδεήθησαν τῆς Βενετικῆς Γερουσίας.

Τῶν δεήσεων τῶν Τηνίων καὶ Μυκονίων κατὰ τοῦ συστήματος τῆς ἐνοικιάσεως εἰσακούσασα ἡ Δημοκρατία τῷ 1430 ἠπέστασεν αὐτὰς τῆς Βαυλίας τῆς Χαλκίδος καὶ ἀπέστειλε τοῦντεῦνθεν ἀπ' εὐθείας διοικητὴν τῆς Βενετίας, τὰ δὲ προνόμια τῶν κατοίκων ἐπεκυρώθησαν καὶ αὐθις, ὡς ἐπὶ Βαρθολομαίου Γκίζη πατρὸς τοῦ Γεωργίου² ἀπερ ἦσαν ἐν χρήσει ἐπὶ τῶν Γκίζη.

Ἄλλ' οὐδὲν ὠφέλησαν αἱ εὐρύταται προνομία τῆς Τήνου καὶ Μυκόνου νὰ περιστείλωσι τὴν ὁσημέραι αἰῶσαν τῶν Τούρκων καὶ Καταλωνίων πειρατῶν ἀρπακτικὴν τάσιν τῶν νήσων (Σάθας, ἐνθ' ἀνωτέρω τόμ. Γ' σ. 144, 181, 414, Δ' σ. 236) καὶ οὕτω, μετὰ τὴν πτώσιν τοῦ Βυζαντίου, κατὰ τὴν ἀπαισίαν ἐκείνην ἡμέραν τῆς 29 Μαΐου 1453, σχεδὸν ἐξηπλώθη ἀπανταχόσε τοῦ Ἑλληνικοῦ κόσμου ἡ κωθρὰ μονοτονία τῆς τουρκικῆς δεσποτείας, πλὴν τῶν χωρῶν καὶ τῶν νήσων ἐκείνων, ἐν αἷς ὑπῆρχον Βενετικαὶ ἀποικίαι ἰσχυραὶ καὶ ἐκράτουν οἱ Δοῦκες τοῦ Αἰγαίου Πελάγους. Καὶ τοῦτο, διότι δὲν ὁμονόουν ὅπως ἔτι καὶ νῦν δὲν ὁμονοοῦσιν αἱ Χριστιανικαὶ Δυνάμεις κατὰ τῶν Τούρκων καὶ ἐγνεῦθεν αἱ νῆσοι ἀπώλεσαν τὴν παλαιὰν αὐτῶν εὐπραγίαν.

1) Ὁ Δρόσος Ν. Δρόσος, Ἱστορία τῆς νήσου Τήνου, Ἀθ. 1870, σ. 250, λέγει 1450, ἀρνούμενος ἴσως παρὰ τοῦ Coronelli.

2) Ὁ αὐτὸς αὐτόθι σ. 47 καὶ ἐφεξῆς—Σάθας ἐνθ' ἀνωτέρω Δ' σελ. 235—340 Statuta.

Ὁ Φλωρεντίνος ἱερεὺς Χριστόφορος Βουνδελμόντιος ἐπισκεπτόμενος τῷ 1416, ἐπὶ 5 ἔτη τὰς Κυκλάδας, εὗρεν ὅτι ὁ λαὸς διήρχετο βίον κτηνώδη ἐν διηνεκαὶ ἡμέρας τε καὶ νυκτὸς φόβῳ περὶ προσεχούσας καταλήψεως τῶν ἐαυτῶν νήσων ὑπὸ τῶν ἀπίστων Μουσουλμάνων, οἵτινες ἤδη, πλὴν τῆς Μονῆς τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου τῆς Πάτμου, πολλὰς εἶχον δηώσει καὶ ταῦτα. διότι ἡ Βενετία εἶχεν ἀποκλείσει αὐτὰς τῶν πρὸς τοὺς τοὺς Μουσουλμάνους συνθηκῶν (Thomas—Predeli, *Diplomatarium Veneto—Levanticum* (1300—1454 τόμ. II.) Ἐν δὲ ταῖς βραδύτερον ὑπογραφείσαις συνθήκαις μεταξὺ Βενετῶν καὶ Μωάμεθ τοῦ Α' τῷ 1419 καὶ Μουράτ Β' 1430 ὁ Σουλτάνος ἐκπεφρασμένως ἐδήλωεν ὅτι ἀνεγνώριζεν ὡς Βενετικὰς ἀπάσας τὰς νήσους : «Θήραν, Ἀνάφην, Θηρασίαν, Ἀστυπάλαιαν, Κύθον, Ἀμοργόν, Ἴον, Πάρον, Νάξον, Σῦρον, Μῆλον, Σίφον, Κέον, Σέριφον, Τήνον, Μύκονον καὶ Ἄνδρον.» Πᾶσαι αὐταὶ ἀνήκον τῇ Δημοκρατίᾳ, ἣτις ὅμως οὐδεμίαν ἀνελάμβανε φροντίδα ὑπὲρ τῶν Χριστιανῶν, ἀλλ' ἤνοιξε τοὺς λιμένας τῶν νήσων εἰς τὸν Τουρκικὸν στόλον, ὅστις τοῦντεῦθεν καθίσταται ἰσχυρότατος. ¹

Καὶ συνήφθησαν μὲν αἱ ἄνω προστατευτικαὶ συνθήκαι μεταξὺ Βενετῶν καὶ τῶν Τούρκων, ἀλλ' αὐταὶ δὲν ἐτηροῦντο καὶ αἱ δηώσεις ἀφ' ἐνὸς αὐτῶν καὶ ἡ ναυτολογία τῶν Βενετῶν, ἰδίως κατὰ τὸ 1472 ἐκ Μυκόνου καὶ Τήνου χάριν τῆς εἰς Σμύρνην ἐκστρατείας (Miller—Λάμπρου, αὐτόθι Β' 390), οὐσης συνεχείας τοῦ ἐν ἔτει 1469 ἐγερθέντος μεταξὺ τῆς Βενετίας (καὶ τῶν συμμάχων αὐτῆς : Γάλλων, Ἰσπανῶν, Οὐγγρων καὶ Ἰταλῶν) καὶ τῶν Τούρκων καὶ τῷ 1502 ἀποπερατωθέντος πολέμου. Ἄλλ' ἡ δύναμις τῆς Βενετίας, μεθ' ὅλην τὴν τῆς Εὐβοίας ἀπώλειαν κατὰ τὸ ἔτος 1494 ἦτο εἰσέτι μεγίστη ἐν τῷ Αἰγαίῳ διότι ἐκτὸς τῆς Τήνου καὶ τῆς Μυκόνου κατέλαβε καὶ τὸ Δουκάτον τοῦ Αἰγαίου καὶ τὴν Κύπρον, διὰ τῆς ὥραιας Βενετῆς Αἰκατερίνης Κορνάρου πρὸς δὲ καὶ τὰς Β. Σποράδας. Ἦσαν δὲ ἀπασαὶ αἱ νῆσοι κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἦττον ὄχρωφόμεναι διὰ φρου-

1) Ἴδὲ W. Miller—Λάμπρου ἐνθ' ἀλλαγῶν, τόμ. Β' σ. 377.

ρίων, ἡ μὲν δι' ἑνός, ἡ δὲ διὰ δύο, τριῶν, τεσσάρων καὶ ἐνίοτε πέντε. Ἡ Μύκονος εἶχε δύο τοιαῦτα· τὸ τῆς πόλεως καὶ τὸ τῆς Παλαιοκαστριανῆς· περὶ αὐτῶν γράφει ὁ Βενετὸς ναυτικός Βαρθολομαῖος Δαλλισονέττη (Miller—Λάμπρου αὐτόθι σ. 397)· ἀλλὰ τὰ φρούρια ταῦτα, ὡς ἐκ τῆς ἀραιώσεως τοῦ πληθυσμοῦ τῶν νήσων εἰς οὐδὲν ἴσχυον καὶ ἐντὸς ὀλίγων ἐτῶν θὰ ἴδωμεν ὅτι ἡ ἡμισέληνος ἐστήθη ἐπὶ τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου, ἐσχάτη δὲ ἐν Τήνῳ τῷ 1715.

Πράγματι δὲ ἐντὸς ὀλίγων ἐτῶν ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης βλέπομεν ὅτι πολυάνυμοι πειραταὶ λυμαινόνται τὸ Αἰγαῖον, ἀποσπῶντες βιαίως καὶ πᾶν τελευταῖον λείψανον ἀνθρωπίνης εὐδαιμονίας ἐκ τῶν νήσων. Ὡς δὲ μὴ ἤρκει ἡ ἐξωτερικὴ αὐτῆ τῶν νήσων καταστροφὴ, ἔρχεται, ὡς ἐπίμετρον, τῆς τῶν νησιωτῶν δυσπραγίας, καὶ ἡ ἔλκεσιν καὶ ἀντόχρομα ληστρικὴ διαγωγή τῶν Βενετῶν διοικητῶν τῶν νήσων, οἵτινες τὰ πάντα πρὸς χρηματισμὸν μετερχόμενοι, οὐδαμῶς ἔτεινον οὐς εἰς τὰς διαμαρτυρίας τῶν κατοίκων· καὶ εἶνε μὲν ἀληθὲς ὅτι οἱ Μυκόνιοι οὐδέποτε παρεπονέθησαν πρὸς τὴν Βενετικὴν Δημοκρατίαν, ἀλλὰ τῷ 1518 δὲν ἠδυνήθησαν πλέον ν' ἀντιστῶσι κατὰ τῶν πιέσεων τῶν διοικητῶν αὐτῶν, ἐφ' ᾧ καὶ παραπονεθέντες ἔλαβον νέας διαβεβαιώσεις περὶ τῆς εἰς τὸ μέλλον βελτιώσεως τῆς οἰκτρᾶς καταστάσεως αὐτῶν. Ὅντως ἐξεδόθησαν τὰ ἐξῆς ὑπὸ τῆς Βενετίας διατάγματα χάριν τῶν Τηνίων καὶ Μυκονίων :

«1518 Μαρτίου 8

«Αἰτήματα (ἄρθρα) τῆς τῶν Τηνίων καὶ Μυκονίων Κοινότητος.

Ἄναγνωρίσαντες νῆν κυριαρχίαν τῆς Βενετίας κατὰ τὸ ἔτος 1390· ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης οἱ κάτοικοι οὐδέποτε ἠθέτησαν τὸν ὄρκον τῶν (τὴν πίστιν), ὑπομένοντες πᾶσαν βλάβην, διαρπαγὴν καὶ καταστροφὴν, καίτοι δὲ ὑπὸ τῶν διοικητῶν ὑμῶν πολλοὶ προσεβλήθησαν, ὅμως χάριν τοῦ ὄρκου τῶν καὶ ἔνεκα τῆς τοῦ τόπου ἀποστάσεως οὐδέποτε παρεπονέθησαν, ὅμως οὗτοι οἱ πτωχοὶ ὑποτελεῖς σας τοσοῦτ' ἰσχνάνθησαν, συ-

νετρίβησαν και ήρημώθησαν, ὥστε ἐὰν ή δικαιοσύνη, ή ἐπιείκεια και ή ἀγαθότης ὑμῶν δὲν τοὺς βοηθήσῃ, νὰ εἶνε βεβαία ή ὑμετέρα Γαληνότης ὅτι πάντως θέλουσι δηλητηριασθῆν.

«Αἰτήματα δι' ὧν θὰ εἶνε δυνατὸν νὰ διάγωσι τὸν βίον ὑπὸ τὴν ὑμετέραν προστασίαν :

«1. Οὐδεὶς τῶν ὑμετέρων διοικητῶν, αὐτόθεν στελλομένων ὀφείλει οὔτε ὑπὸ τὸ ὄνομα, οὔτε τῇ συνεργείᾳ ἄλλου τινὸς νὰ ἐμπορεύηται, οὔτε νὰ συνεννοῆται μετὰ τινος εἴτε πολίτου εἴτε ξένου, ὡς δηλοῦται ἐν τῇ ὑμετέρᾳ ἐντολῇ, ὅμως, ἐπειδὴ οὔτοι εἶνε τόσον μακρὰν ἀπὸ τὴν αὐτόθι δεσπόζουσαν πόλιν, δὲν τοῖς μέλλει, οὔτως ὥστε ἀπὸ τινος χρόνου, εἶνε τοσοῦτον συνήθης αὕτη ή ἐμπορία τῶν διοικητῶν, ὥστε πάντες οἱ δυστυχεῖς ὑπῆκοοι κατεστράφησαν, ἀναγκαζόμενοι νὰ δίδωσιν αὐτοῖς τὰ πράγματα εὐθηνὰ και νὰ ἀγοράζωσιν ἀκριβὰ, οὔτε δύνανται νὰ τὰ πωλήσωσιν ἐκτὸς τοῦ τόπου· διότι αὐτοὶ τὸ ἀπαγορεύουσι διὰ τὰ λαμβάνωσιν οὔτοι εὐθηνὰ, διότι οἱ πτωχοὶ ἄνθρωποι, οἱ ἔχοντες 10, 12 και 30 λιρῶν εἰσόδημα, δὲν δύνανται νὰ τὸ στέλλωσιν εἰς Ἑνετίαν, ἀλλὰ νὰ τὸ δίδωσιν εἰς ὃν τινὰ ἔρχεται νὰ τὸ ἀγοράσῃ, ή εἰς τοὺς πέριξ γείτονας, ή εἰς ὄσους φέρουσιν ἐκεῖ τὰ προϊόντα των, και διὰ νὰ πωλῶσι τὰ ἰδικὰ των, κάμνουσι κατὰ βούλησιν, και συντελοῦσι νὰ πληρῶνονται καλῶς τὰ εἰσοδήματά των, τῶν δὲ διοικητῶν ἐμπορευομένων, οὐδεὶς τοῖμα ν' ἀντιπραταχθῆ κατ' αὐτῶν φοβούμενος τὰ χεῖρω.

«2. Νὰ μὴ ἀπαγορεύηται ὑπὸ τοῦ διοικητοῦ ή ἐκτὸς τῆς νήσου ἐξαγωγή τῶν προϊόντων των, και ή πώλησις εἰς τόπους γειτονικοὺς εἴτε ὑπηκόων σας, εἴτε ξένων, ἐπειδὴ αὕτη εἶνε ἕλη ή περιουσία τῶν λαῶν σας, και τοῦτο λέγομεν, διότι αὐτόθι δὲν τυγχάνει νὰ πλέῃ οὔτε λιβυρνὶς οὔτε πλοῖον, οὔτε ὑπάρχει τρόπος νὰ μεταβιβασθῆ ἐντεῦθεν, ἐκτὸς ἂν τις ἤθελε νὰ τὴν δώσῃ εἰς εὐτελῆ τιμὴν εἰς ἐκείνους τοὺς σταθμούς, τῇ συνεννοήσει τῶν διοικητῶν, οὔτινες ἤθελον μετακομίσει αὐτὴν ἐντεῦθεν μετὰ ζημίας και καταστροφῆς τῶν πτωχῶν και ἀθλίων κατοίκων.

«3 Νὰ ἐξάγονται ταῦτα τὰ προϊόντα ἐκτὸς τῆς νήσου ἄνευ τελῶν, ὡς ἦτο ἐπιτετραμμένον αὐτοῖς ἐκ προνομίας, και ὡς ἦσαν συνειθισμένοι νὰ κάμνωσιν ὑπὸ τὸν ἀξιότιμον κύριον Ζόζι (!) Γύσι, και ὑπὸ τοιοῦτον ὄρον δεκτὸν ἐγένετο ὑπὸ τῆς ἐν Εὐδβοίᾳ

διοικήσεώς Σας, καὶ ὡς πάντοτε συνέβαινεν, ἐκτὸς ἀφ' οὗτου αὐτοὶ οἱ διοικηταὶ ἐμπορεῦνται περιορίζαντες εἰς ἑαυτοὺς τὸ ἐμπόριον.

«4. Ὁ φρουράρχος, ὁ διοικητὴς (βαῦλος), ὁ γραμματεὺς καὶ ὁ πρωτοστάτωρ (Κοντόσταυλος), τοὺς ὁποίους κατὰ παλαιὰν συνήθειαν οἱ ἐξοχώτατοι διοικηταὶ ἐξέλεγον, καὶ οἱ πολῖται ἐψηφίζον, πρέπει καὶ οὗτοι νὰ γίνωνται, ἵνα ἕκαστος ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν συμμετάσχη τοῦ εὐεργετήματος, καὶ νὰ ψηφίζεται κατ' ἔτος, εἰς οὐδένα δὲ νὰ ἐπιτρέπεται ἡ ἰσοβιότης, ὡς νῦν συμβαίνει, ὅτε ἡ Ὑμετέρα Ἐκλαμπρότης παρεχώρησεν εἰς τινα τὴν ἰσοβιότητα καὶ εἰσέτι ἀπολαύει αὐτῆς, εἶνε δὲ τὸ πρᾶγμα ἐπικίνδυνον καὶ ἐπιβλαβές, ἐπειδὴ ἰσόβιοι ὄντες ἐνεργοῦσι κατὰ τὸ δοκοῦν πρὸς ζημίαν τῶν ἰδιωτῶν, καὶ θὰ ἠδύνατο ν' ἀποβῆ καὶ πρὸς βλάβην τοῦ δημοσίου διὰ τὰς κατὰ καιροὺς ὑπ' αὐτῶν γινομένας πράξεις.

«5. Οὐδεὶς ἀρχιγραμματεὺς νὰ διορίζηται, ἢ νὰ λαμβάνηται ἐκ τῶν πολιτῶν, οὔτε ἐκ τῶν ἐντοπίων χωρικῶν, ἀλλ' ἐκ ξένων, οἱ ὅποιοι νὰ μὴ ἔχωσι σύζυγον, οὔτε τέκνα γεννηθέντα ὑπὸ πολιτοῦ ἢ ἐντοπίου χωρικοῦ, ἐπίσης ὁ εἰς τῶν διοικητῶν νὰ διαδέχεται τὸν ἄλλον, διότι χάριν τῶν συγγενῶν καὶ εὐνοομένων τὰ πράγματα δὲν θὰ βαδίζωσι μετὰ τῆς ἀρμοζούσης δικαιοσύνης πρὸς βλάβην τῶν πτωχῶν ὑπηκόων, ὡς εἶθισται εἰς πᾶν ἕτερον μέρος τῆς Ὑμετέρας Κυριαρχίας.

«6. Εἰσήχθη ὑπὸ τῶν διοικητῶν οἱ φύλακες, οἱ ἀρχιφύλακες καὶ οἱ φρουροί, ἐκτὸς τῆς ὀρισμένης ἀσχολίας των, νὰ ὑπηρετῶσιν αὐτούς, ὡς εἰ ἦσαν ὑπηρεταί των, νὰ μεταφέρωσιν ἰδῶρ, νὰ σαρώνωσι τὸ ἀνάκτορον καὶ πᾶσαν ἄλλην ἐργασίαν νὰ ἐκτελῶσιν, ἀσύνητες καὶ ὀληρότατον πρᾶγμα εἰς ὄλον ἐκεῖνο τὸ σῶμα, καὶ ἔαν δὲν τὸ ἐκτελῶσι, νὰ ρίπτονται εἰς τὰς φυλακάς καὶ νὰ καταστρέφονται, οὗτοι δὲ νὰ μὴ εἶνε ὑπόχρεοι νὰ ἐκτελῶσιν ἄλλο τι εἰμὴ τὰς τακτικὰς καὶ παλαιὰς ἀγγαρείας, κατὰ τὸ σύνητες ὡς φύλακες, ἀρχιφύλακες καὶ φρουροί.

«7. Εἰσήχθη ὡσαύτως χειρίστη τις διαφθορὰ πρὸς δημοσίαν καὶ ἰδιωτικὴν ζημίαν, τὰ λεγόμενα φυλακεῖα, ἅτινα ἦσαν πρὸς στέγασιν τῶν φυλάκων, ἔνθα ἔμενον φρουροῦντες τὴν χώραν, νὰ ἀλλοτριωθῶσι καὶ νὰ δοθῶσιν εἰς διάφορα πρόσωπα,

ὥστε οἱ φρουροὶ ν' ἀναγκάζονται νὰ στεγάζονται ὑπὸ τὴν στοάν, ὁπόθεν δὲν θὰ δύνανται ν' ἀνακαλύπτωσι τὰς ἐνέδρας, οὔτε τοὺς ἐχθροὺς θὰ ἠδύνατο νὰ καταδιώξωσι, διὸ ἐξαιτοῦνται ἵνα πάντα ἀρθῶσι καὶ οἰκίσκοι καὶ ὄχυράματα, καὶ ἵνα τεθῶσι τὰ πρῶην φυλακεία χάριν τῶν φυλατιόντων ἡμέραν καὶ νύκτα.

«8. Καθικετεύουσι τὴν Ὑμετέραν Ἐκλαμπρότητα νὰ ἐπικυρώσητε πάσας τὰς ἀποφάσεις, τὰς ὑπὸ τῶν νόμων ὀριοθεήσας, καὶ τὰς διατάξεις τὰς ἐπιτευχθείσας καὶ παραχωρηθείσας, καὶ παρὰ τῆς Ὑμετέρας Ἐξοχότητος, ὡς καὶ ὑπὸ τῶν Ἐκλαμπροτάτων ἀρχηγῶν ὑμῶν, τῶν Γενικῶν Ἐπιτρόπων καὶ λοιπῶν τοιούτων, καὶ ὑπὸ τῶν διοικήσεων τῆς Κρήτης, δικαίων καὶ ἀρίστων, πρὸς ὄφελος τούτων τῶν λαῶν, τὰς ὁποίας διατάξεις τινὲς τῶν ὑμετέρων κυβερνητῶν δὲν τηροῦσιν, ἵνα μὴ οἱ λαοὶ καταβάλλονται, καθ' ὅτι διὰ τὴν ἀπόστασιν τῆς χώρας, καὶ ἕνεκα τῆς ἀθλιότητος αὐτῶν δὲν δύνανται νὰ καταφύωσιν εἰς τὴν πηγὴν τῆς ὑμετέρας δικαιοσύνης, ὡσαύτως διὰ πᾶσαν ταλαιπωρίαν νὰ ὑπάγωσιν εἰς Κρήτην, μακρὰν 300 χιλίόμετρα, εἶνε λίαν σκληρόν, καὶ εἶνε περισσότερα τὰ ἔξοδα ἢ τὸ σύνολον τῆς ἀπαιτήσεως, καὶ ἵνα μὴ τοῦτο ἀποβῇ πρὸς ζημίαν τῆς Ὑμετέρας Ἐξοχότητος.

«9. Καθικετεύουσιν ἵνα πᾶσαι αἱ ἀποφάσεις αἱ ἐκδιδόμεναι ὑπὸ τῶν διοικητῶν ταύτης τῆς χώρας ἐναντίων τοῦ νόμου καὶ τῶν διατάξεων καὶ τῆς συνηθείας τούτου τοῦ τόπου νὰ ἀκυρωθῶσι καθόσον αὐταὶ ἐξεδόθησαν μᾶλλον πρὸς χάριν αὐτῶν ἢ πρὸς ὠφέλειαν καὶ εὐεργεσίαν τοῦ δημοσίου.

«10. Ὁ νῦν διοικητὴς ἀπηγόρευσεν εἰς τοὺς πτωχοὺς πολίτας νὰ ἀλέθωσι τὸ Σάββατον καὶ τὴν Κυριακὴν διὰ τὰς ἀνάγκας των, καθόσον θὰ ἠδύνατο νὰ ἔχωσι τότε οἶτον καὶ τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαῖα, δηλαδὴ δὲν ἐπιτρέπει νὰ ἀλέθωσιν ἀπὸ τὸν ἑσπερινὸν τοῦ Σαββάτου μέχρι τῆς πρωίας τῆς ἐπομένης Δευτέρας, καὶ καθ' ὅρισμένης ἑορτάς, ὅπερ οὐδέποτε ἀηγορεύθη χάριν τοῦ ζῆν, καὶ εἰς τὴν ἑορτὴν εἰσέτι τῶν Χριστουγέννων ἐψήνητο ὁ ἄρτος, καὶ οὐχὶ νὰ μὴ ἐπιτρέπη ν' ἀλέθῃ τις τὸ Σάββατον καὶ τὴν Κυριακὴν, καὶ μάλιστα διὰ τῶν ἀνεμομύλων, ὑπὸ πρόστιμον 5 ὑπερπύρων (νόμισμα) τὴν φορὰν, καὶ

τοῦτο διὰ τὰ ὠφελῆται ὁ ἐπιστάτης του, ὅπερ οὐδέποτε ἐγένετο οὔτε ἠκούσθη εἰς τοὺς αἰῶνας· διὸ παρακαλοῦσι ν' ἀνακληθῆ αὕτη ἡ νέα διαταγή, καὶ τὰ ἰσχύση ἡ ἀρχαία συνθήθεια.

«11. Ἐπίσης ἀπὸ τινος χρόνου, ὡς ἐγίνετο κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν ἐξόχων Λορεδανῶν,, Νικόλαός τις Γαληνός, ὡς καὶ ὁ Κύρ Πέτρος δὲ Σκούταρης, ὅστις ἠγόρασεν ἐκ τῶν εὐγενῶν ἐκείνων μέρος τῶν κτημάτων των ἀντὶ 3000 δουκάτων, ἐπέβαλον νέαν κατάχρησιν καὶ ἀγγαρείαν εἰς τούτους τοὺς ὑπηκόους Σας, ἀπαιτοῦσι δηλαδὴ τὸ τρίτον εἰσόδημα ἐκ τῶν γαιῶν, τὰς ὁποίας ἤθελον καλλιεργήσει καὶ σπείρει, καὶ τὸ τέταρτον τῶν μικρῶν ζώων, ἐὰν θέλωσι τὰ τὰ βόσκωσιν εἰς τὸν ρηθέντα τόπον, ὡσαύτως καὶ τῶν ἀρνίων, τῶν αἰγῶν, ὡς καὶ τοῦ τυροῦ, ἐναντίον τῆς συνηθείας, καὶ τοῦτο γίνετο χάριν τῆς Ὑμετέρας Ἐξοχότητος εἰς τὴν ρηθείσαν νῆσον ἐπὶ τῆς ἰδιοκτησίας Σας, ὅπου μόνον (sic) πληρώνεται ἡ διαμονὴ τῶν ζώων, ὡς ἂν ἐπλήρωνε μισθὸν εἰς τοὺς Λορεδανούς, διὰ τὴν διατριβὴν ἐκείνων, τὰ ὁποία εἶνε ἐξημερωμένα, ἐπιβαρύνει δὲ διὰ δασμῶν τοὺς ὑπηκόους, οἵτινες θέλουσι τὰ καλλιεργήσωσιν, ὡς εἴρηται, διὸ ζητεῖται, ἵνα αὕτη ἡ νέα ἀγγαρεία ἀρθῆ καὶ τηρηθῶσι τὰ συνειθισμένα, ὡς κάμνει ἡ Ὑμέτερα Ἐξοχότης εἰς τὸ ἐπίλοιπον τῆς νήσου.

«12. Ὅσαύτως εἶνε συνθήθεια καθ' ὃν χρόνον τὰ ζῶα εἶνε κατάλληλα πρὸς σφραγίσιν, ὡς πῶλοι, ζῶα χονδρὰ καὶ μικρὰ, δηλαδὴ τὰ σφραγιζῶνται διὰ τὰ γνωρίζωνται, καὶ μὴ σφραγιζόμενα ἀπὸ τὴν Ὑμέτεραν Ἐξουσίαν, καὶ εἰς τὸν προειρημένον Πέτρον, τοῦ ὁποίου εἶνε ἡ νῆσος, ὅθεν ὁ ρηθεὶς Πέτρος δὲν θέλει τὰ σφραγιζῶνται τὰ τοιαῦτα ζῶα, ἐὰν δὲν ζητηθῆ ἄδεια, ἐνῶ οὐδέποτε ὑπῆρξε συνθήθεια νὰ λαμβάνεται τοιαύτη οὔτε ἀπὸ τὸν διοικητὴν σας, καὶ διὰ τῆς χορηγήσεως ταύτης τῆς ἀδείας αὐτὸς καθίσταται μείζων τοῦ Ὑμετέρου Διοικητοῦ ἀρχῶν· ὅταν δὲ ζητηθῆ αὕτη ἡ ἄδεια ἐξαιρεῖ ὅσους ἴκτους ἴψ' ἀρέσκουσιν ἀπὸ τῆς σφραγίσεως καὶ τοὺς ἀναγκάζει τὰ διανύσει 10 ἢ 12 χιλιόμετρα πρὸς ἀπώλειαν χρόνου, καὶ τοῦτο κάμνει ὅπως μεσολάβῃσῃ καιρὸς, διὰ τὰ παρῆλθῃ ὁ ὄρισμένος διὰ τὴν σφραγίσιν τοῦ ἔτους χρόνος, καὶ τὰ μὴ σφραγισθέντα τὰ μένωσιν εἰς τὴν κατοχὴν του.

«Διὸ ἐξαιτούμεθα ἡ νέα αὐτῆ συνήθεια ν' ἀνακληθῆ καὶ τηρηθῆ ὅτι κάμνει ἡ Ὑμετέρα Ἐξουσία, ἕκαστος νὰ δύναται νὰ σφραγίσῃ τὰ ζῶά του καὶ νὰ μὴ ἀναγνωρίζηται ἀνώτερος ἄρχων τοῦ τῆς Ὑμετέρας Ἐξουσίας.

«13. Ὡσαύτως εἶνε δίκαιον, ὑπὸ τὸν Ἐξοχώτατον Κύριον Ρενιέρων δὲ-Κανάλ, διοικητὴν τῆς Τήνου, νὰ κατασκευασθῆ ἐν ἀνδρῶν ἐξωθεν τοῦ φρουρίου εἰς αὐτὸ συνημμένον, ἰσχυρότατον ὡς τὰ τείχη αὐτοῦ, διὰ παχέος τοίχου, ἐπὶ τοῦ ὁποίου νὰ διαβαίνωσιν οἱ τε διοικηταὶ καὶ οἱ πολῖται, καὶ τὴν νύκτα νὰ μένωσιν οἱ φύλακες, ἐπειδὴ εἶνε μέρος, ἐκ τοῦ ὁποίου φαίνεται ἡ θάλασσα, ἡ Νικοσία (;) καὶ ἄλλα παρὰ τὰ μέρη, ἐκ τῶν ὁποίων νὰ μὴ δύναται νὰ διαπλευσῆ λέμβος χωρὶς καὶ εἶνε θεατὴ, καὶ οὗτος ὁ τόπος καλεῖται ἄκρα (ποῦντα), κατασκευασθεῖσα διὰ τοῦ ἰδρωτός τῶν Ὑμετέρων ὑπηκόων, ἐφ' οὗ τόπου ἐγείνεν ἐν φυλακίῳν καὶ ἐν ἀφοδευτήριον πρὸς γενικὴν χρῆσιν. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Ἐξοχώτατος Κύριος Αὐγουστίνος Γρετίης, ὅπως εὐχαριστήσῃ τὸν ἀνωτέρω Κύριον Πέτρον δὲ-Σκουτάρη, ὅστις εἶνε παντοδύναμος, τῷ παρεχώρησε τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος μέρος, καὶ αὐτὸς οὐ μόνον ἀφήρесе τὸ ἀνδρῶν, ἀλλὰ καὶ τὸ φυλακίῳν καὶ τὸ ἀναγκαῖον καὶ μολονότι τὸν διέταξαν νὰ μὴ κτίσῃ, δὲν ἠθέλησε νὰ ὑπακούσῃ εἰς τὰς διαταγὰς, οὔτε εἰς τὰς ποινὰς, καὶ ἔκτισε χάριν αὐτοῦ οἶκον ἐκ τοῦ αἵματος τῶν πτωχῶν ὑπηκόων Σας, καὶ εἰς ἕδαφος ἀνήκον εἰς τὴν Ὑμετέραν Ἐξουχότητα καὶ εἰς τὴν Ὑμετέραν φρουράν, καὶ μὲ οὐχὶ μικρὸν κίνδυνον τῆς χώρας, διότι εἶνε ἐλεύθερος ν' ἀπαγάγῃ μίαν οἰανδήποτε θελήσῃ ἐντός, χωρὶς τις νὰ τὸ μάθῃ καὶ τοῦτο ἀντὶ 4 μάρκων, ἃ πληροῖνε εἰς μίσθωσιν, διὸ ἐξαιτούμεθα νὰ καταδικασθῆ καὶ νὰ γείνη ὡς ἦτο πρότερον, πρὸς ὄφελος τῆς Ὑμετέρας Ἐξουσίας καὶ τῶν Ὑμετέρων ὑπηκόων».

(Sen. Mar. 1518 Μαρτίου 19 σ. 46 ψηφ.)

Δὲν παρήλθον εἰμὴ 4 μόνον ἔτη ἀπὸ τῆς ἐκδόσεως τῶν ἀνωτέρω ἀρθρῶν ὑπὸ τῆς Βενετικῆς Δημοκρατίας καὶ ἀνεμένετο ἡ σχετικὴ ἡσυχία τῆς Μυκόνου, ἐὰν εἰλικρινῶς ἐφηρημῶζοντο τὰ διαγραφόμενα ἄρθρα καὶ ἰδοῦ ἡ Μύκονος τῷ 1522 ἔδοκίμασθη οὐκ ὀλιγῶς ἐκ πειρατικῆς ἐπιδρομῆς. Καὶ ἀφοῦ αἱ μέγιστα τῶν

1) Ἰσως Ναξία=Νάξος.

νήσων ὑφίσταντο τὰς ἀφαιμάξεις ταύτας τολαιπώρως, ὡς ἡ Νάξος, ἡ Ξδρα ταῦ Δουκὸς τοῦ Αἰγαίου, δύναται τις εὐκόλως νὰ φαντασθῇ τί ὑπέφερον ἐκ τῶν πειρατικῶν ἐπιδρομῶν αἱ μικρότεραι τῶν νήσων. Τῷ 1532 ἐμφανίζεται πρὸ τῆς Νάξου ὁ τρομερὸς Τοῦρκος πειρατὴς Κούρτογλουσ (—νιὸς λύκου τουρκ.) οὗτος δὲν ἀπῆλθεν ἐκεῖθεν εἰμὴ ἀφοῦ ἔλαβε λύτρα καὶ ἀναψυκτικά. Ἀλλὰ ταῦτα ὑπέστη καὶ ἡ Πάρος καὶ ἡ Σίφνος, ἧτις παρεῖχεν αὐτῷ εἰησίως 30 δουράτια. Ὁ δὲ προνοητικὸς τῆς Μυκόνου διοικητὴς πρὶν ἢ ὁ Κούρτογλουσ καταπλεύσει εἰς τὴν νήσον ἔγραφεν : «θὰ ἡδύνατο νὰ προξενήσῃ δάκρυα καὶ εἰς τοὺς λίθους ἢ θέα τῆς καταστροφῆς ἐκείνης, ἦν ἐπέφερεν ὁ εἰς ἡ ὁ ἄλλος τῶν πειρατῶν ἐκείνων.»¹

Οὕτω τὰ πράγματα ἔβαινον μοιραίως πρὸς καταστροφὴν ἐν τῷ Αἰγαίῳ. Τέσσαρα ἔτη μετὰ ταῦτα, τῷ 1535 ἡ Γαλλία καὶ ὁ Σουλτάνος συνωμολόγησαν συνθήκην ἀνοσίαν πρὸς ἐκδίωξιν ἐκ τῆς καθ' ἡμᾶς Ἀνατολῆς τῆς Βενετικῆς Ἐξουσίας καὶ τῷ 1537 ἄρχεται ὁ μεταξὺ Τούρκων καὶ Βενετῶν πόλεμος, μέλλων νὰ στερήσῃ τὴν Βενετίαν τῶν τελευταίων κτήσεων αὐτῆς ἐν τε Πελοποννήσῳ καὶ ἐν ταῖς νήσοις τοῦ Αἰγαίου. Τῷ 1537 ὁ ἐκ τῆς Λέσβου ἀρνησιβρησκος ναύαρχος Χαῖρεδδιν Βαρβερόσσας, ὑποτάξας τὰς μικρότερας νήσους τοῦ Αἰγαίου εὐκόλως ἐνεφανίσθη εἶτα πρὸ τῆς Πάρου καὶ διέταξε τοὺς κατοίκους νὰ παραδοθῶσιν. Ὁ στόλος αὐτοῦ ἀπετελεῖτο ἐξ 70 γαλερῶν καὶ 30 μικρότερων σκαφῶν. Ἡ Πάρος τὸ μὲν πρῶτον ἀντέστη, εἶτα ὁμῶς παρεδόθη καὶ ὁ Τουρκικὸς στόλος μετ' οὗ πολὺ ἐμφανίζεται πρὸ τῆς ἀστυγείτονος Νάξου. Σώζεται ἐπιστολὴ γραφεῖσα ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Δουκὸς τῆς νήσου, περιγράφουσα ζωηρῶς τὰ τοῦ κατὰ τὸν τουρκικὸν ἐκείνου κολοσσοῦ. Μόλις αἱ ὀλέθριαι γαλέραι ἐπεφάνησαν οἱ κάτοικοι ἔφυγον ἐκ πάντων τῶν μερῶν τῆς νήσου ἵνα ζητήσωσιν ἄσυλον εἰς τὸ ἄσιν, ἀφέντες ἐν τῇ σπουδῇ τῆς φυγῆς τὰ δυσκόμισα πράγματα αὐτῶν. Ἀλλ' οἱ Τοῦρκοι ἅμα τῇ ἀποβιβάσει κατώρθωσαν νὰ εἰσέλθωσι διὰ

1) Sannudo, Diarii τόμ. Α' σ. 450, τόμ. Νζ' σ. 882—Miller—Λάμπρου ἐνθ' ἄλλαχού Β' σ. 405.

τῆς βίας εἰς τὸν παραθαλάσσιον πύργον καὶ τὰς παρακειμένας οἰκίας καὶ μὴ εὐρόντες οὐδένα κατέστρεψαν τὰς ἀποθήκας τῶν ζωοτροφῶν. Χριστιανὸς ἀπεσταλμένος τοῦ Βαρβερόσσα παρουσιασθεὶς πρὸς τὸν Δούκα εἶπεν: «Ἐὰν θέλητε νὰ ὑποταχθῆτε ἐκουσίως καὶ παραδώσητε τὰς νήσους ὑμῶν εἰς τὸν Σουλτάνον, ἤδη ὄντα κύριον τῆς Ἀσίας, μετ' οὐ πολὺ καὶ τῆς Εὐρώπης, δύνασθε εὐκόλως ν' ἀξιωθῆτε τῆς εὐνοίας αὐτοῦ. Ἄν δὲ μὴ, τότε παρακαλῶ νὰ προσδοκᾶτε τὸ μῖσος αὐτοῦ καὶ τὴν ἀγανάκτησιν. Ἄν παραδεχθῆτε, ὅλαι αἱ κτήσεις ἡμῶν θὰ σωθῶσιν· ἀλλ' ἂν ἀρνηθῆτε, θὰ ἐξολοθρευθῶμεν ὑμᾶς, τὴν σύζυγον, τὰ τέκνα, τοὺς συμπολίτας καὶ τοὺς ὑπηκόους, ἅπαντας ὁμοῦ. Ἔχομεν στόλον ἰσχυρόν, στρατιώτας ἀκμαίους καὶ νικηφόρους καὶ θαυμασίας πολιορκητικὰς μηχανάς. Διδάχθητε λοιπὸν καὶ συνετίσθητε παρὰ τῶν Αἰγυπτῶν, τῶν Παρίων καὶ τῶν ἄλλων δυναστῶν τῶν Κυκλάδων. Εἰσθε εὐτυχῆς ὅτι δύνασθε, ἂν πολιτευθῆτε συνετῶς, νὰ ὠφεληθῆτε ἐκ τῶν ἀτυχιῶν τῶν ὑμετέρων γειτόνων.»

Μετὰ τὰς ἀπειλὰς ταύτας, ὅς ἦτο ἐπόμενον, συμβουλίου γενομένου, τῇ 11 Νοεμβρίου 1537 ὁ Ἰωάννης Δουξ Νάξου παρεδόθη τοῖς Τούρκοις, ὑποσχεθεὶς νὰ τελεῖ ἐτήσιον φόρον 5,000 δουκάτων, ἑ προκαταβαλὼν τὸν τοῦ τρέχοντος ἔτους, ὅπως δυνηθῆ οὕτω νὰ μαλάξῃ τὸν ἀτίθασσον ἀντίπαλον. Ἄλλ' οἱ Τούρκοι καὶ τὸν φόρον λαβόντες ἐξετράπησαν εἰς δηρώσεις τῆς βασιλίδος τῶν Κυκλάδων. Καθ' ὃν δὲ χρόνον ὁ Δουξ περιωρίζετο εἰς αἰτήσεις βοηθείας ἐκ τῆς Ἑσπερίας Εὐρώπης, ἦς τοὺς ἐστεμμένους ἄρχοντας καθὼς καὶ τὸν Πάπαν Παῦλον τὸν I^{ον}, παρεκάλει πρὸς ἀπόσεισιν τοῦ Τουρκικοῦ ζυγοῦ, ὁ Χαϊρεδδὶν Βαρβερόσσα; ἐπῆλθε κατὰ τῆς πρὸς Δ. τῆς Νάξου ἐκτετατομένης Μυβερόσσα; αὐτῆ ἢ πικρότατα δοκιμασθεῖσα πρὸ δέκα καὶ ἐξ ἑτῶν ὑπὸ τῶν πειρατικῶν ἐπιδρομῶν, ἅμα τῷ κατάπλω τοῦ Τουρκικοῦ στόλου εἰς τὸν Τοῦρλον καὶ τὸν Κόρφον ὑπετάγη

1) Μετὰ 15 ἔτη, ἤτοι τῷ 1543, ὁ ἐτήσιος φόρος τῶν Κυκλάδων τοῖς Τούρκοις ἀνῆλθεν εἰς 6,000 δουκάτα (Ἰδὲ Relazioni degli Ambasciatori Veneti σειράς I^η τόμ. Α' σ. 39 καὶ 150—Millsr—Λάμπρου, αὐτόθι: Β' 419.

ἀνευ ἀντιστάσεως (κατὰ τὸ τέλος Δεκεμβρίου 1537,) οὐδ' ἐγένετο πλέον βενετικὴ καίπερ τοῦ Ραϊκτωρος τῆς Τήνου Δολφίνου ἐξακολουθοῦντος ν' ἀξιοῖ δικαιοδοσίαν ἐπὶ τῆς ἀδελφῆς νήσου, μεθ' ἧς τῷ 1390 ὑπῆχθη τῇ Βενετικῇ Δημοκρατίᾳ, ἀποθανόντος τοῦ τελευταίου δυνάστου αὐτῆς Γεωργίου Γκίζη, προσθέτων ἔτι ἐπὶ ἡμῶν αἰῶνα τὸ ὄνομα τῆς Μυκόνου καὶ τὴν προσηγορίαν τῆς ἐντεταλμένης αὐτῷ Βενετικῆς ἀρχῆς διοικητοῦ Τήνου καὶ Μυκόνου ἐν τοῖς δημοσίοις ἐγγράφοις, ὡς καὶ ὁ καθολικὸς ἐπίσκοπος μέχρι τοῦ νῦν. Κατὰ τὴν ὑποταγῆν τῶν Μυκονίων, πολλοὶ τῶν κατοικῶν ἀπήχθησαν ὑπὸ τῶν Τούρκων, οἱ δὲ λοιποὶ κατέφυγον ζητοῦντες προστασίαν εἰς Τήνον, παραμείναντες μέχρι τοῦ 1715 Βενετικῶν.¹ Καὶ τὸ ἐπόμενον δ' ἔτος ἐπεχείρησε τὸν περίπλου τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου ὁ Χαϊρεδδίν, τοῦτο μὲν εἰσπράττων τοὺς ἐτησίους φόρους — ἔκτοτε δὲ ἐγένετο ἀφορμὴ τῆς καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν ἐμφανίσεως τοῦ τουρκικοῦ στόλου εἰς τὸ Αἶγαϊον—τοῦτο δὲ ὑποτάσσειν καὶ τὰς Β. Σποράδας (13 Ἰουλίου 1538) καὶ εἴ τινα ἄλλην νήσον ἀνυπότακτον², ὡς εἶπομεν ἐν τῇ ἡμετέρᾳ ἱστορίᾳ τῆς Σκιάθου ('Αθ. 1913).

Δύο ἔτη μετὰ ταῦτα συνωμολογήθη εἰρήνη ἐπονείδιστος μετὰ τοῦ Τούρκου καὶ Βενετῶν πρὸς κατάπαντα τοῦ ἀπὸ ἀπὸ τριετίας ἐνασκουμένου πολέμου ἐξ οὗ ἐξῆλθε κατασυντετριμμένη ἡ Βενετικὴ Δημοκρατία· κατ' αὐτὴν ἡ ἀρχαιοτάτη Βενετικὴ κτιῆσις Μύκονος ἐκρατήθη ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου, παρὰ τὰς ὑπερανθρώπους προσπάθειάς τοῦ Βενετοῦ πληρεξουσίου. Ὅτι ἡ Βενετία ἐθεώρει ζήτημα ὑπάρξεως ἑαυτῆς ἐν Τήνῳ τὴν πρόσκτισιν

1) Περὶ Μυκόνου ἰδίαν πραγματείαν ἐδημοσίευσεν ὁ W. Miller ἐν τῇ English historical Review τόμ. KV' σ. 307 καὶ ἐφεξῆς, ἀλλ' αὕτη δὲν περιήλθεν εἰς χεῖράς μου.

2) Ἡ ἱστορία τῆς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας Χάμμερ, μετάφρ. Κ. Κροκιδᾶ, 'Αθ. 1872 τόμ. Δ' σ. 72—77 καὶ 87—89, δὲν μνημονεῖ τῆς Μυκόνου ὡς κατακτηθείσης, ἀναγράφει δὲ τὴν Τήνον. Κ. Πορφ, ἐν τοῖς πρακτικοῖς τῆς Βιενναίας Ἀκαδημίας τόμ. 21 σ. 226, τόμ. 22 σ. 426 ἐφεξ. Κ. Ν. Σάθας, Τουρκοκρατούμενη Ἑλλάς, Ἀθήναι 1870, σελ. 123. Miller—Λάμπρου, ἐνθ' ἄλλαχού Β' σ. 406 καὶ ἐφεξῆς.

τῆς ἀγόνου Μυκόνου, τοῦτο ἐννοοῖμεν ἐκ τοῦ ὅτι, πέντε ἔτη μετὰ ταῦτα τῷ 1545 ἀπειραράθη καὶ αὖθις τὴν ἀνάκτησιν τῆς ἐρήμου πλέον Μυκόνου πρὸς προστασίαν τῆς κατοχῆς τῆς Τήνου, διότι ὁ μεταξὺ τῶν δύο τούτων νήσων διάπλους ἦτο ὁ φυσικώτερος τοῖς τε ἀποπλέουσι καὶ καταπλέουσι τὸ Αἰγαῖον χάριν ἐμπορικῶν συμφερόντων (Predelli Commemoriali τόμ. ζ' σ. 236—8—Lamausky, Secrets de l'Etat de Venise σ. 58.—K. N. Σάθα. Μνημεῖα Ἑλλην. Ἱστορίας Η' 451—Miller—Λάμπρου, ἐνθ' ἀνωτέρω Β' 413). Ἡ Μύκονος πλέον κατέστη τουρκικὴ κτῆσις, εἰ καὶ παραδόξως φέρεται ὅτι τῷ 1566 ἐδόθη μετὰ τῆς Κέω ἠὲ προἴξ τῇ Θαδέα ἀδελφῇ τοῦ 21 Δουκὸς τῆς Νάξου Ἰακώβου Κρίστη, νυμφευθείη τὸν Ἰωάννην Φραγκῖσκον Σομαρίβαν τοῦ ὑστατοῦ δυνάστου τῆς Ἄνδρου (Idè Curtius—Λαμαλά, ἡ Νάξος σ. 55—Miller—Λάμπρου Β' 418· ὁ Curtius νομίζει ὅτι ἡ Μύκονος ἦτο εἰσέτι Βενετικὴ, βασιζόμενος εἰς τὸν Χάμμερ, (ἐνθ' ἀνωτέρω). Περὶ Μυκόνου τούντευθεν οὐδὲν γινώσκωμεν, εἰμὴ ὅτι ἕξ ἔτη μετὰ ταῦτα πολέμου γενομένου ἴσως, ἀνεκτίθη ὑπὸ τῶν Βενετῶν, τοῦτο δὲ μανθάνομεν ἐξ ἐπισήμου ἐγγράφου τῆς 7 Φεβρουαρίου 1545, ἐν ᾧ γίνεται μνεῖα ἐπιστολῶν σταλεισῶν τῇ 25 καὶ 26 Δεκεμβρίου 1544 δι' ὧν ἐζήτει ὁ διοικητὴς Μυκόνου ὁδηγίας περὶ τῆς τηρητέας στάσεως ἀπέναντι τῆς Τουρκίας καὶ περὶ φόβου ἱερέως ὀρθοδόξου κατὰ διαταγὴν γενομένου τοῦ Βαίλου Τήνου, τότε ἐν Κων[σταντινῶν] διατρίβοντος. Τὸ ἐπίσημον τοῦτο ἔγγραφον ἔχει ὧδε :

1) Οἱ Πρεμαραῖοι, οἱ ἄρχοντες τοῦ ἐτέρου ἡμίσεως τῆς Κέω διεμαρτυρήθησαν τῇ Πύλῃ ὅτι τοῖς Γοζαδίνοις, οἵτινες ἦσαν συγγενεῖς τοῦ Δουκὸς τῆς Νάξου καὶ πατρῷοι φίλοι τῆς δυναστείας αὐτοῦ, ἐπέτρυνε τὴν κάρπωσιν τοῦ ἐτέρου ἡμίσεως τῆς Κέω (Idè N. Hopf, Veneto—Byzantinischen Analekten σ. 451—Abbé Sauger—A. Καράλη, histoire nouvelle des anciens Ducs etc., Ἐρμούπ. 1878 σ. 189, 249.

Ἀπεσταλμένοι εἰς Κωνσταντινούπολιν.

«μβ' (XLIH)—1544[5 7 Φεβρουαρίου.

«Εἶδομεν ὅτι μᾶς ἐγράψατε διὰ τῶν τῆς 25 καὶ 26 Ὑμετέρων ἐπιστολῶν τοῦ ἄρτι παρελθόντος Δεκεμβρίου περὶ τῆς νήσου Μυκόνου, περὶ τῆς ὁποίας, γράφετε, ὅτι περιμένετε ὁδηγίας παρὰ τοῦ ἐν Πέραν διατρίβοντος διοικητοῦ τῆς Τήνου, καὶ ὅτι ἐπιθυμεῖτε προσέτι νὰ λάβητε διασαφήσεις τινὰς παρ' Ἡμῶν.

«Νομίζοντες δὲ ὅτι πρέπει νὰ εἶσθε καλῶς πληροφορημένοι, λέγομεν Ὑμῖν σὺν τῷ Ἡμετέρῳ Συμβουλίῳ τῶν Ἰ' καὶ τῶν παρέδρων, ὅτι ἐντεῦθεν ἀπεστάλη ὁ διοικητῆς (Βάϊλος) τῆς Τήνου, κατηγορούμενος, ὅτι διέταξε νὰ φονευθῇ ὁ ἱερεὺς τῆς Μυκόνου, καὶ ὁμοῦ πέμπεται ἡ δικογραφία, ἧς ἀντίγραφον ἐστάλη ὑπὸ τῶν ἐν Κρήτῃ κυβερνητῶν, πρὸς τὸν τέως διοικητὴν (Βαίλον) Ζαντάνον, παρὰ δὲ τοῦ γραμματέως αὐτοῦ μανθάνομεν, ὅτι αὕτη ἐστάλη ἐκείθεν ὁμοῦ μετ' ἄλλων πληροφοριῶν ἐξ οὗ ἀντιγράφου, εἰς τὸν ρηθέντα Βαίλον πεμφθέντος, ὧς μᾶς γράφει ἡ διοίκησις τῆς Κρήτης, ἀφῆρέθη μέρος αὐτοῦ, ἐνθα τις τῶν μαρτύρων ἔλεγεν, ὅτι ἤκουσεν, ὅτι ὁ Βάϊλος (sic) εἶπεν ὅτι διέταξε νὰ φονευθῇ ὁ ἱερεὺς κατὰ διαταγὴν τοῦ κυβερνήτου τῆς Τήνου· περὶ τούτου ἠθελήσαμεν νὰ σᾶς πληροφορήσωμεν πρὸς ὁδηγίαν σας, ἵνα, ἐὰν ἤθελε σᾶς γείνη λόγος περὶ τούτου τοῦ Βαίλου τοῦ ἐντεῦθεν σταλέντος, διαβεβαιώσητε, ὅτι, ἐὰν ἀποδειχθῇ ἔνοχος, θέλει τιμωρηθῆ, ὧς ἀπαιτεῖ τὸ δίκαιον, καὶ ἐπιθυμοῦμεν ἵνα τοῦτο κοινοποιηθῇ εἰς τὴν αὐτόσε Πύλῃν, διὸ ἐὰν φοβῆσθε δυσχέρειάν τινα, ἀποφύγετε νὰ κάμετε λόγον περὶ τῆς ἀνακτίσεως τῆς νήσου Μυκόνου, ἐπιφυλαττόμενοι εἰς καταλληλοτέραν εὐκαιρίαν, καὶ πληροφοροῦντες ἡμᾶς περὶ ὧν ὑμῖν ἀναγκαιοῦσιν εἰς τοῦτο, ἵνα δυνηθῶμεν νὰ δώσωμεν ὑμῖν ἐκεῖνας τὰς διατάγας, αἵτινες θέλουσι φανῆ ὑμῖν ἀρμόδιαι. Ἄλλ' ἐὰν ἤθελε γείνη λόγος τούτου τοῦ θανάτου ἄλλως πως, καὶ ἠθέλετε νομίσει ὅτι εἶνε δυνατόν νὰ ἐνεργήσητε ἀσφαλῶς, δὲν θὰ λείψητε νὰ φρονίσσητε διὰ πάσης ἐνεργείας ὑμῶν τὴν ἀπόδοσιν ταύτης τῆς νήσου, κατὰ τὰς ὑπὸ τῆς Γερουσίας περὶ τούτου ληφθεῖσας διατάγας.»

+ Ἐκ μέρους... 24 οὐλί... 2, οὐλί ειλικρινῶς 1.

(S. C. X 5 p. 134 t 1544[5 7 Φεβρουαρίου].)

(Ψηφ. Γερ. 1' και σελ. 134 τόμ. 1554[5 7 Φεβρουαρίου].)

Δυστυχῶς ὁ Lamansky δημοσιεύσας τὸ ἔγγραφο τοῦτο (secret de l'etat de Venise) δὲν ἀναφέρει πότε ἡ νῆσος ἀπεδόθη τῇ Τουρκίᾳ, φαίνεται ὅμως πιθανὸν ὅτι οἱ Βενετοὶ ἀπεχώρησαν τῆς νήσου κατ' αὐτὸ τοῦτο τὸ ἔτος. Ἐκτοτε οὐδὲν γινώσκουμεν περὶ Μυκόνου εἰμὴ ὅτι ἐν ἔτει 1577, καταστραφέντος ἴσως τοῦ φρουρίου τῆς Παλαιοκαστριανῆς τῶν Γκιζῶν, ἡ Μύκονος εἶχεν ἐν καὶ μόνον τοιοῦτον, τὸ Κάστρον τῆς νῦν πόλεως, οὗ τὴν εἰκόνα, λαβόντες παρὰ τοῦ Τουρνεφορτίου, παρατιθέμεθα. Τὴν εἰδῆσιν ταύτην ἔχομεν ἐξ ἐπιστολῆς τοῦ ἑξορίστου βαρῶνου τῆς Θήρας (Σαντορίνης) Δαρζέντα (ἀδελφοὶ Λουκάς καὶ Ἀνδρέας Ἀργυροὶ) πρὸς τὸν καθηγητὴν τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Γοττίγγης Μαρίνου Κρούσιον (ἐκδ. 1584 σ. 206. Ἰδὲ καὶ ἐμὴν Σέριφον σ. 69 W. Miller—Λάμπρου, αὐτόθι Β' 429). Τῷ 1579, ἀποθανόντος τοῦ ὑστάτου Λουκῆς τῆς Νάξου Ἰωσήφ Νάξη, ὁ Σουλτάνος ἀπεφάσισε νὰ προσαρτήσῃ πλέον τὰς νήσους, πρὸς ἀποφυγὴν τῶν περαιτέρω ἀντιζηλιῶν τῶν ἐκπτώτων δυναστῶν, εἰς τὸ ἑαυτοῦ Κράτος· πρὸς τοῦτο δὲ ἀπετέλεσεν ἐξ ἀπασῶν τῶν νήσων τούτων ἐν Σ α ν δ ζ α κ ι ο ν (=σημαίαν κυρίως) μετὰ Σαντζάκ-Βέη καὶ Καδῆ πρὸς διοίκησιν αὐτῶν (Pègues, histoire etc. de Santorin, Paris 1842, σ. 609, 614, Miller—Λάμπρου, αὐτόθι Β' 432.)

Τῷ 1580 Ἐπιτροπεία ἐκ Χριστιανῶν τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου παρουσιάσθη πρὸς τοῦ Διβανίου ἐν Κων[πόλει καὶ προσκλανθεῖσα διὰ τὰ ἐν ταῖς νήσοις συμβαίνοντα ὑπὸ τῶν κατ' ἔτος καταπλεόντων καπετῶν-πασσάδων, ἔτυχε παρὰ τοῦ Σουλτάν Μουράτ τοῦ Ι' ἑξαερέτως εὐνοϊκῶν προνομίων (capitulations=διομολογήσεις)· οὕτως ὁ μὲν κεφαλικὸς φόρος (=χαράτς) ἐμελλε νὰ διατηρηθῇ (ὡς καὶ κατὰ τὸ 1537 καὶ ἐντεῦθεν), 1 αἰ

1) Κατὰ τὸ 1806 διετάχθησαν οἱ νησιῶται νὰ λαμβάνωσι χαρατὸς-χαρὰν τριῶν τάξεων (Ἐλά=α' τάξεως, ἑφσάτι χαλινὰ γκιουρὲ—δράτ=μέτρια καὶ ἔτνα=ἑσχατα). Ἐπίσης ἐφορολογοῦντο οἱ νησιῶν σαμαπί=καταστηματαρχαί, οἱ ἐβ παρακλή=ἐβλή=ἑγγαμοὶ καὶ οἱ γεντῆκ σαμπί,

ἐκκλησῖαι ἔμειναν ἐλεύθεροι καὶ οἱ κάτοικοι εἶχον τὸ δικαίωμα νὰ ἀνακτίζωσιν αὐτὸς κατὰ βούλησιν, τὰ ἀρχαῖα αὐτῶν νόμιμα καὶ ἔθιμα διετηροῦντο ἐν πλήρει ἰσχύϊ, ἐπετρέπετο τοῖς νησιώταις νὰ φέρωσι τὸς ἐπιχωρίους στολὰς αὐτῶν καὶ συμφώνως πρὸς τὰ παλαιὰ νόμιμα, ἢ μετὰ, ὁ οἶνος καὶ τὰ τρόφιμα ἦσαν ἀπηλλαγμένα πικρῶς δασμοῦ. Τὰς διομολογήσεις ταύτας (ἀχτιναμὲ) ἐπεκύρωσε μετὰ 60 ἔτη τῷ 1640 ὁ Σουλτὰν Ἰβραχὴμ ὁ Α΄ καὶ ἀπέτελεσαν τὸν Καταστατικὸν Χάρτην τῶν Κυκλάδων ἐπὶ τῆς Τουρκοκρατίας. Ἀλλὰ μεθ' ὅλας ταύτας τὰς ἐπιδαμνηθεῖσας προνομίας ἦτο ἐλόμενον ὅτι ἡ Τουρκικὴ κακοδεσποτεία ἢ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἑλληνίδων χωρῶν ἀπ' αἰῶνων ἐφραπλωθεῖσα ἐπεξετάθη καὶ ἐπὶ τὰς καθαρῶς Ἑλληνικὰς Αἰγαϊκὰς νήσους, αἵτινες πλέον ἐβυθίσθησαν εἰς ἀφάνειαν.

Συμφορὰ δὲ καὶ δυσπραγία ἐπεβάρυνον τοῦ τραχήλου τῶν ἀντιγῶν νησιωτῶν, ἃς ἐπὶ μᾶλλον καθίστων δεινότερας αἰ τῶν ποικιλονύμων περιαιτῶν ἐπιδρομαί, αἵτινες ἀγῆμασσαν ὅτι ἐκ τῆς Τουρκικῆς αὐθαιρεσίας ἐναπέμενεν. Ἐντεῦθεν δ' οἱ ταλαίπωροι κάτοικοι ἠνογαζόντο νὰ καταλιμπάνωσι τὰς ἑαυτῶν πατριδας καὶ νὰ ζητήσωσιν ἀλλαγόσε πόρον ζωῆς. Ἐντεῦθεν ἐξηγεῖται πῶς νῆσοι τὸ πάσαι πικρῶς κωτφοκηνέται κατὰ τὸν ΙΖ' καὶ ΙΗ' αἰῶνα ἠρηιώθησαν ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε τινὲς τελέως ἠρημιώθησαν, ἰδίᾳ ἐκ τῶν συχνῶν πολέμων Τούρκων καὶ Βενετῶν, καὶ μάλιστα κατὰ τὸν μακρὸν Κρητικὸν πόλεμον (1645—1669). Κατ' αὐτὸν ἔπαυε καὶ καὶ ἡ ἡμετέρα Μύκοτος, ὡς λέγει ὁ Κρῆς ποιητῆς:

Ὁ γενεράλες ὄρισεν ὅλα νὰ τοιμασθοῦσιν
καράβια μὲ τὰ κάτεργα, ὄγια νὰ σηκωθοῦσι,
εἰς τὰ καστέλλια νᾶλθουσιν ἀπ' ὄσω νὰ σταθοῦσι
τοῦ Τούρκου τὰ πλεούμενα ἔξω νὰ μὴν ἐβγοῦσι.
Πάρο, Ἀξιό καὶ Κάρπαθο, Τηνιό, τὴν Σαντορίνην,
στὴν Μῆλο καὶ τὴν Κίμωλο χαράται δὲν ἀφίνει.

—οἱ κτηματῖαι. Ἐπλήρωνον δὲ καὶ τὰ μελλάχ=μελλαχικά=ναυτικόν-
φόρον ὃν ἐπλήρωνον οἱ μὴ θέλοντες νὰ ὑπηρετήσωσιν ὡς γκεμιτζή=ναῦ-
ται τοῦ μεγάλου ντοναμασή=τοῦ βασιλικοῦ στόλου.

Ἐπὶ τὴν Σίφνον, εἰς τὴν Παρακιά, ἔστιν Σόμια θὲ νὰ πᾶσι,
Πολύκαστρι, ἔστιν Ἄμοργός, τὴν Πάτινο γιὰ νὰ φθάσῃ
καὶ ὁ ὄλον τ' Ἀρτσιπέλαγο, ὁ τὴν Μύκονο, ὁ τὴν Στεία·
καὶ ἐγέννηκεν ἀναμιγῆ σὲ τοῦτα τὰ νησιά,

ὅπου ἔχανε πάντα τῶν φτηνιά καὶ ἦτον ἀναπαμένοι
καὶ Τοῦρκοι δὲν τοὺς πείραζε γιὰ τὸ ἦταν φυλαγμένοι.

Κι' ἐδῶκαν ἔξω τὰ Φραγκιά καὶ ἐκάμασιν κομμάτια
ταῖς πόρταις καὶ τοὺς ἄρρωστούς ὅπου τὸν ἔστα κρεββάτια
ἐρρίπτασι, καὶ πέρασιν ὡς καὶ τὰ στρωματά τους,
καὶ χάμαι τοὺς ἀφίνασι καὶ ἦτανε τὰ κορμιά τους.

Σὰν Τοῦρκοι ὄλους τὸ εἶχασιν καὶ σκύλους τοὺς ἔχοιζαν
καὶ εἶδανε πρᾶγμα τὰ νησιά, ὅπου δὲν τὸ λογιάζαν. ¹

Ἐνημερίας τινὸς σχετικῶς ἀπὴλανον αἱ μεγάλαι νῆσοι Πά-
ρος, Νάξος, Ἄνδρος, Τήνος καὶ Σύρος, ἐν δὲ ταῖς λοιπαῖς ἢ
δυσπραγία καὶ ἀμάθεια συνηδελφώθησαν μετὰ τῆς ταπεινώσεως
καὶ τῆς ἄλλης ἀγροικίας, προϊόντα ἄμεσα τῆς στρυγερᾶς δουλείας
τῶν Τοῦρκων, ὧν μόνιμος κατοικία εὐτυχῶς δὲν ὑπῆρχεν ἐν
ταῖς νήσοις, ἀλλὰ καὶ ἡ μακρόθεν μόνον μολυσματικὴ αὐτῶν
πνοὴ κατεμάρανε πᾶσαν ζωτικὴν ἰκμάδα. Ἡ αὐθαίρετος καὶ
βιαία τῶν φόρων εἰσπραξίς, ἡ κατὰ τὸ δοκοῦν τῆς δικαιοσύνης

1) Ἡ Κρητικὴ πάλῃ ἐξ ἧς ἐξῆλθεν ὁ ἐνετικὸς λέων ἄνευ χάριτος, ἔ-
γεινε ἀντικείμενον ἰδίας φιλολογίας, ἦν ἰδὲ Α. Medin, La Storia di
Repubblica di Venezia, Milano 1894 σ. 316—60, 546—56 καὶ Giuseppe
Gerola, Monumenti Veneti nel isola di Creta Venezia 1905, Α' XLI—
III, τὸ δὲ ποίημα τοῦ Κρητῶς ποιητοῦ Μαρίνου Τζάνε ἢ Μπουνιαλῆ:
διήγησις διὰ στίχων τοῦ δεινοῦ πολέμου τοῦ ἐν τῇ νήσῳ Κρήτῃ γε-
νομένου καὶ τῶν περιπτώσεων τῶν γενομένων ἀπὸ αἰχμᾶ μέχρι τοῦ
αἰχμῶθ' συνθεθεῖσα ἐν μεγάλῃ συντομίᾳ παρὰ Μαρίνου Τζάνε τοῦ λεγομέ-
νου Μπουνιαλῆ τοῦ Ρεθυμνίου ἐκ Κρήτης. Ἐντέτησι α' ἐκδ. αἰ. σελ.
IV—447, ἐκδ. β' αἰ. παρὰ Νικολάφ τῷ Σάφῳ εἰς 8ον, ἐκδ. γ' Τερ-
γέστη 1908 σ. 261· παρὰ τῷ ἀρχιμανδρίτῃ Ἀγαθαγγέλῳ Σηρουαχίῃ: ὁ
Κρητικὸς πόλεμος (1645—1669 ἢ συλλογὴ τῶν Ἑλληνικῶν ποιημάτων
Ἀνθίμου Διακροῦση καὶ Μαρίνου Τζάνε—Γ. Ν. Χατζιδάκι, διάλεξις περὶ
τοῦ Κρητικοῦ πολέμου, Ἀθ. 1910.

ἀπονομή, αἱ τῶν ἀρχόντων (ἔστω καὶ χριστιανῶν) καταπιέσεις, αἱ τῶν πειρατῶν ἐπιδρομαί, ἡ ἄλλειψις πνευματικῆς ἀναπτύξεως ὡς ἔστι μαθεῖν ἐκ τοῦ Σχεδιασματος τοῦ Μ. Παράνικα (Κων/ποβίς 1867) ἐκώλυον τὴν τῶν κατοίκων πρόοδον, οὗς οἱ τὰς νήσους ἀπὸ τοῦ 15' αἰῶνος ἐπισκεψάμενοι περιηγηταὶ διὰ ζοφερῶν ἀπεικονίζουσι χρωμάτων· ἐὰν δέ τις προσθέσῃ εἰς τὰ ἀνωτέρω καὶ τὰς μεταξὺ ὀρθοδόξων ὧν μόνον δύο ἀρχιερεῖς ὑπῆρχον ἐν Πάρῳ (Παροναξίας) καὶ Μήλῳ, τῶν ἰθαγενῶν κατοίκων, καὶ τῶν ἐπηλύδων ἢ ἐξ ὀρθοδόξων ἐνστερνιασμένων τὰ τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας ἔριδας, τότε ἡ εἰκὼν τῆς καταστάσεως εἶνε πλήρης.

Ἐκ Μυκόνῳ ἤδη ἀπὸ τῶν χρόνων τῶν Γκιζῆ ὑπῆρχον ἱκανοὶ καθολικοὶ ἔχοντες καὶ ἴδιον ναὸν τῆς Παναγίας τοῦ Ροζαφίου ἐν τῇ συνοικίᾳ Ἀλευκάντρας· τοὺτους ἐπισκεπτόντο ἐκάστοτε ἀπὸ τῆς ἐν ταῖς νήσοις ἐγκαταστάσεως αὐτῶν κατὰ τὰ μέσα τοῦ 12' αἰῶνος οἱ Ἰησοῦνται. Οὕτω ὁ ἔτη τινὰ μετὰ τὸν ἐπίσκοπον Σύρου Ἀντώνιον Ἰουστινιάνην (1663—1730) ἐπισκεψάμενος τὰς Κυκλάδας Ἰησοῦντης Tarillon ἰδὼν τί γράφει ἐν τῇ πρὸς τὸ ἐν Ρώμῃ τάγμα ἐκθέσει αὐτοῦ ἐκ Παρισίων, τῇ 4 Μαρτίου 1714 (Nouveau mémoires des Missions de la Compagnie de Jesus dans le Levant, Paris MDCCXV σ. 108—109 καὶ Π. Γ. Ζερλέντη, Ἔγγραφα περὶ τῶν Δυτικῶν Κοινοτήτων καὶ Ἐκκλησιῶν τοῦ Ἁγίου Πελάγου ἐν Παρνασσῷ 1885 τόμ. Θ' σ. 134) : «Ἐτερον μέγα μέσον ὅπερ μεταχειριζόμεθα πρὸ τινων ἐτῶν, ἐξυπηρετοῦν τὰ μέγιστα τὴν προσηλύτησιν πολλῶν εἰς τὴν καθολικὴν πίστιν, συνίσταται εἰς τὸ ἔργον τῶν ἡμετέρων ἱεραποστόλων, μεταβαινόντων εἰς διδαχὴν εἰς ὅλας τὰς νήσους τοῦ Ἁγίου Πελάγου. Μέχρι τοῦδε ὁ Θεὸς ἠδύλογῆσε τὴν ἱερὰν ταύτην ἐργασίαν πέραν τῶν προσδοκιῶν ἡμῶν. Οἱ πατέρες εἰς οὗς ἀνετέθη τὸ δυσχερὲς τοῦτο ἔργον, ἐπεσκέψαντο κατὰ διαφόρους ἐποχὰς τὰς νήσους Σίφνον, Σέριφρον, Κέων, Κύθνον, Ἄνδρον, Πάρον, Ὀλίαν, Τήνον, Μύκονον, Ἰκαρίαν καὶ Κίμωλον, ἐν αἷς ἐδίδαξαν τὴν πρὸς τὸν σὺμφανὸν ὁδὸν εἰς πλείονας τῶν 40,000 ψυχῶν.....»

Ἐκ τῶν διδασκῶν ὁμοῦς τούτων πολλοὶ τῶν ὀρθοδόξων ἀπεπλανήθησαν καὶ διὰ τοῦτο ἔτη τινὰ μετὰ ταῦτα ἡ Μ. Ἐκκλη-

οία ἐπὶ τῆς Πατριαρχείας Κυρίλλου Ε΄ τὸ πρῶτον τῷ 1749 ἐξέδωκε Πράξιν, δι' ἧς ἐπιπλήττονται οἱ ὀρθόδοξοι Σίφνου καὶ Μυκόνου, ὡς νομίζοντες ὅτι οὐδεμία διαφορὰ ὑπάρχει μεταξὺ καθολικῶν καὶ ὀρθοδόξων. (Μ. Γ. Γεδεών, Πατριαρχικοὶ Πίνακες σ. 642—3—(ἀπόσπασμα) τοῦ αὐτοῦ : Ἐναγραφή συγγραφῶν καὶ ἐκδόσεων εἰκοσιπενταετίας (1871—1896), Κων[πολις 1896 σ. 19 καὶ «Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια», Κων[πολις 1888 τομ. Θ' 139—40). Πράγματι ὁ ἐν Κων[πόλει μεσαιωνοδίφης καὶ ἐκδότης πολλῶν ἱστορικῶν μνημείων τῆς μεσολέγουσας ἑλληνικῆς Ἱστορίας Μανουὴλ Ι. Γεδεών ἐν ταῖς συμβολαῖς εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν μεταξὺ τῶν Ἐκκλησιῶν σχέσεων λέγει ὅτι ἐν ταῖς νήσοις τὰ θρησκευτικὰ μίση ἑτεροτοτόκου ἀληθῆ κικεῶνα, ἄγοντα εἰς ἐκφυλισμόν, ὃν προσελάμβανεν ἡ Ἐκκλησία. Περὶ τὰ μέσα ἀκριβῶς (1749) τοῦ ΙΗ' αἰῶνος οἱ δυτικοὶ προπαγανδιστὰι οἱ κατὰ τὰς νήσους Σίφνον καὶ Μύκονον περιφερόμενοι ἐδίδασκον ὅτι οὐδεμία διαφορὰ φωτός καὶ σκότους, ὅτι τὸ δόγμα ἐστὶ ταῦτο καὶ οἱ τύποι τῆς λατρείας, ἡ δὲ τοιαύτη διδασκαλία ἐδημιούργει σύγχυσιν· ὀρθόδοξοι συνῆπτον σινοικέσια πρὸς Δυτικοὺς καὶ τὰνάκαυιν, ἐδέχοντο ἀναδόχους, συμπροσηύχοντο ἐν τοῖς αὐτοῖς ναοῖς¹ καὶ ἐν γένει οὕτως ἐξφοκειοῦντο ὥστε οὐδαμῶς ἐθεώρουν τοὺς δυτικοὺς διαφέροντας ἡμῶν· ἐντεῦθεν ἡ Μ. τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία ἐν τῇ μερίμνῃ αὐτῆς πρὸς διατήρησιν τῶν εὐπίστων νησιωτῶν ἐν τῇ πατρίᾳ πίσει, ἐξέδοτο τότε τὸ ἐκκλησιαστικὸν γράμμα, δημοσιευόμενον ἐνταῦθα ἐν ἀποσπάσματι :

«Ἐπειδὴ λοιπόν, ὡς ἔγνωμεν καὶ ἐβεβαιώθημεν ἀκριβῶς παρ' ἀξιολίστων Χριστιανῶν τῶν πιστοποιησάντων ἡμᾶς περὶ τούτου, ὅτι ἐν τῇ χώρᾳ ὑμῶν ταύτῃ τῆς νήσου Μυκόνου τινὲς Χριστιανοί, οὐκ οἶδαμεν ὅπως, κινήθεντες εἰς τὸ φρονεῖν τὰ μὴ καθήκοντα κατηνέχθησαν ἐλεινῶς καὶ ἀθλίως εἰς βίραθρα ἀπωλείας καὶ ἀφέντες τὴν ἀρχαίαν καὶ πατροπαράδοτον αὐτῶν εὐσέβειαν καὶ ὀρθοδοξίαν τῆς ἱερᾶς καὶ ἀμωμήτου ἡμῶν πίστεως καὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν παραδόσεων τῆς γνησίας αὐτῶν

1) Τὸ τοιοῦτον δυστυχῶς ἦτο ἐπιβεβλημένον ὑπὸ τῆς Βενετικῆς ἀρχῆς ὑποστηριζούσης τὴν Παπικὴν διδασκαλίαν.

μητρός Ἀνατολικῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, ἐν ἣ καὶ ἐγεννήθησαν καὶ ἐτρέφθησαν καὶ ἠδέχθησαν εἰς ἄνδρα τέλειον εἰς μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ, κατὰ τὸν Ἀπόστολον Παῦλον, λαβόντες αἰτίαν καὶ πρόφασιν ἀπὸ τὰς πολιτικὰς συναναστροφάς, ὅπου ἔχουσιν εἰς τὰ αὐτόθι μὲ τοὺς φράτορας καὶ φραγκοπατέρας καὶ λοιποὺς τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας καὶ νικώμενοι ἀπὸ τὴν φιλοδοξίαν καὶ τὴν ἐλευθερίαν εἰς τὸ φιλήδονον καὶ τὰ σαρκικὰ πάθη, τολμῶσι νὰ δοξάζωσιν ἀδιαφορίαν καὶ ὁμοιότητα εἰς τὸ σέβας μεταξὺ τῶν δύο γενῶν, τῶν καθ' ἡμᾶς ὀρθοδόξων Ρωμαίων καὶ τῶν παρ' ἐκείνοις Λατίνων, καὶ φαντάζονται ἀνοήτως νὰ συγκλῶσιν τὰ ἀσύγκλωστα καὶ συνάψωσι τὰ ἐναντία καὶ ἀντιμαχόμενα καὶ ἀκωνώνητα (ἀναγράφει τὰς ἄνω αἰτίας) λοιπὸν ἐπειδὴ πρὸ χρόνων πολλῶν τὸ ἄθροισμα τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας ἀπεσχίσθη ἐκ τῆς τῶν 4 ἁγίων Πατριαρχῶν πνευματικῆς κοινῶνίας..... γράφοντες διὰ τοῦ παρόντος συνοδικῶς ἐντελλόμεθα καὶ παραγγέλλομεν πατρικῶς καὶ πνευματικῶς ὅλους τοὺς ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ ὀρθοδόξους ἀπὸ τοῦδε καὶ εἰς τὸ ἔξῃ μὴ τολμήσητε τὸ σύνολον νὰ συγκοινωνήτε μετὰ τῶν αὐτόθι φρατόρων καὶ φραγκοπατέρων καὶ λοιπῶν δυτικῶν.....» (ἔπονται τὰ ἐπιτίμια ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει.)

Οἱ Ἰησουῖται κατὰ διαφοροῦς περιόδους ἐπεσκέπτοντο τὰς νήσους καὶ ἐδίδασκον δημοσίᾳ γενόμενοι δεκτοὶ ὑπὸ τῶν ἡμετέρων, φαινομενικῶς τοῦλάχιστον μετ' εὐμενείας, ὡς περιγράφει ἐν τῇ ἀνωτέρῳ ἐκλήσει αὐτοῦ ὁ Ξαβέριος Ἰσαάκ, ἀλλ' οὐδὲν ἠδυνήθησαν νὰ ἐπενέγκωσιν ἀποτέλεσμα ὑπὲρ τῶν Λατίνων καὶ μόνον φόβῳ τῶν ἐν ταῖς Κυκλάσιν, ἰδίᾳ ἐν Μυκόνῳ καὶ Κύνθῳ, ἐγκαθιδρυμένων πειρατῶν (κορσάρων) ἐπεδείκνυντο καὶ οἱ ἐπίσκοποι καὶ ἐπισκοπικοὶ ἐπίτροποι καὶ οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ βοεβόδαι καὶ οἱ κάτοικοι τῶν νήσων φιλακροάμονες τῶν Λατίνων πλανοδίων ἱεροκηρύκων, ὅπως οὗτοι μεσιτεύωσι καὶ μὴ βλάπτωσι τὰς ἐαυτῶν νήσους οἱ ὀμαίμονες πειραταί. Ἀπόδειξις δ' ὅτι ἐν Σερῖφῳ οὐδεὶς προσηλυτίσθη, ἀλλ' οὔτε κἄν μνεῖα τις ὑπάρχει προῦπαρξάντων Λατίνων ἐν τῇ νήσῳ, ὡς γράφουσιν οἱ ἱεραπόστολοι.

Ἀπόσπασμά τι τοῦ καθολικοῦ πατρὸς Ξαβιέρου Ἰσαάκ,

θυρωροῦ ἱεραποστόλου τῆς συνοδείας τοῦ Ἰησοῦ πρὸς τὸν πατέρα Φλερῶ (ἐκ Νάξου τῇ 20 Μαΐου 1701) Ἀποστολὴ εἰς τὰς νήσους τοῦ ἀρχιεπελάγου (Ἰσαάκ Χαβιέρου, πατὴρ Λύχων καὶ ὁ χειροῦργος Δεολάνδος.)

«Σεβαστέ μοι πάτερ, καθῆκον θεωρῶ νὰ πληροφορήσω ὑμᾶς περὶ τῶν παρὰ τοῦ Θεοῦ εὐλογημένων ἀποστολῶν, ἃς ποιούμεθα ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ἀνά τὰς νήσους τοῦ ἀρχιεπελάγου : Σίφνον, Σέριφον, Θερμά καὶ Ἄνδρον, ἃς περιοδεύσαμεν κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος. Ὁ Ἕλληγ ἐπίσκοπος (Σίφνον) ἔχει τὴν διζμονὴν αὐτοῦ ἐν Σίφνω, ἢ δ' ἐπισκοπὴ αὐτοῦ αεριλαμβάνει ὅτιοι νήσους : (Σίφνον), Σέριφον, Μύκονον, Ἄμοργόν, Ἴον, Ἀστυπάλαιαν, Ἀνάφην καὶ Φελέγανδρον..... Ἀφ' οὗ ἀντιηλλάξαμεν (ἐν Σίφνω) τοὺς χαιρετισμοὺς κατέβημεν (περὶ τὰ τέλη Ἰουλίου 1700) εἰς τὴν λέμβον καὶ διηυθύνθημεν εἰς τὴν νῆσον Σέριφον.....»

Τὴν κορονίδα τῶν μεταξὺ ὀρθοδόξων καὶ καθολικῶν ἐρίδων ἐπέθετον αἱ μεταξὺ τῶν ὁμοδόξων ἀντιζηλιαί, αἱ πολλῶν κακῶν πρόξενον γενόμεναι ταῖς νήσοις. Καθ' ὅλην τὴν μακρὰν τουρκοκρατίαν ὁ Δριός, ὁ μέγας τῆς Πάρου λιμὴν ὁ διανοιγόμενος πρὸς τὴν ΜΔ. ἀκτὴν αὐτῆς ἦτο τὸ ὀρηκτήριον τοῦ ὑπὸ τὸν ἐκάστοτε Καπουδὰν πασαῖν καταπλέοντος τουρκικοῦ στόλου ἐφ' οὗ ἐλέβανε καὶ ὁ διερμηνεὺς αὐτοῦ, συνήθως Ἕλληγ, πρὸς εἰσπραξίν τοῦτο μὲν τῶν φόρων, τοῦτο δὲ πρὸς ἐκδίκασιν τῶν ποικίλων ὑποθέσεων αὐτῶν διὰ τῶν ἐπὶ τούτῳ μετὰ δώρων καταπλέοντων ἀντιπροσώπων (ἐπιτρόπων) τῶν νήσων.

Ἡ ἐκ Βυζαντίου (Τερσανά) ἀναχώρησις τοῦ στόλου ὑπὸ τὸν Καπουδὰν-πασαῖν διὰ τὸ Αἰγαῖον ἐτελεῖτο κατὰ τὴν 23 Ἀπριλίου, ἡμέραν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, ὃν καὶ οἱ Μουσουλμάνοι ἑορτάζουσιν ὑπὸ τὴν προσωνομίαν Χ ι δ ρ ι λ ι ζ (ὅτε καὶ ἀγῶνας καὶ πανηγύρεις τελοῦσιν ἐν δημοσίοις μέρεσι) καὶ ἀπεπερατοῦτο τῇ 26 Ὀκτωβρίου, ἑορτὴν τοῦ Ἁγίου Δημητρίου, ὅτε καὶ οἱ στρατολογούμενοι ναῦται ἀπελύοντο, τὰ δὲ πλοῖα εἰσῆρχοντο εἰς τὸν Ἑλλήσποντον (Blancard, les Mauroyeni σ. 28 σημ. 4) Πολλὰς ὁμως ἐγένετο καὶ ἐνωρίτερον τῆς 23 Ἀπριλίου. Οὕτω τῇ 1 Μαρτίου 1768 ὁ Τουρκικὸς στόλος κατέπλευσεν εἰς Δῆλον καὶ ἐστοίχισε τῇ κοινότητι μαϊδιά 25,897·

ἀλλὰ καὶ ἡ ἐν Δήλῳ προσόρμησις τοῦ στόλου ἦν ὀπωποῦν παρηγορία, διότι πολλάκις ἐνεφανίζοντο ἐν τῷ Τούρῳ καὶ τότε ἡ ἀπελπισία ἦν μεγίστη :

Τουῖρσοι 'στὸ Τούρλο !

Ἀλλὰ καὶ χριστιανῶν πειρατικοὶ στολισκοὶ ἐμφανιζόμενοι πολλάκις τὸν αὐτὸν προὔξενον φόβον :

Καὶ τὰ Κεφαλλονίτικα 'στὸ Τούρλ' εἰν' ἀραγμένα,

ὡς συνέβη κατὰ τὴν ἐπίθεσιν τῶν Κεφαλλήνων κατὰ τῆς Σύρου. Πράγματι δέ μέχρι μὲν τῆς ὑπὸ τῶν Τούρκων ἀλώσεως τῆς Μυκόνου ἐν ἔτει 1537 ἡ νῆσος διωκεῖτο ὑπὸ τῶν καὶ τὴν νῆσον Τήνων κατεχόντων Βενετῶν καὶ τῶν τεταγμένων αὐτοῖς ὑπαλλήλων, ὧν περιεσώθησαν τὰ Statuta (=νόμιμα), ὡς εἴδομεν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν, ¹ ἀλλὰ, τῶν Ὀσμανιδῶν καταλαβόντων αὐτήν, συνεστάθη ὁ θεσμὸς τῶν ἐπιτρόπων καὶ προεστώτων, ὧν ἐπίσημος γλῶσσα ἦν ἡ ἑλληνικὴ καὶ αἱ πράξεις αὐτῶν ἐνεγράφοντο ὑπὸ τῶν καντζελλερῶν ἐν τῇ Καντζελλαρία, ἧτοι βιβλίῳ τοῦ κοινοῦ. ² Οἱ ἐπίτροποι συνεδίαζον μετὰ τοῦ Καπουδᾶν πασᾶ τὰς διαφόρους καταγελλομένας σοβαρὰς ἐγκληματικὰς πράξεις καὶ τοιαύτας ἀποφάσεις ἀναγράφουσαν ἐγγραφα ἀποκείμενα παρὰ πολλοῖς ἰδιώταις ἐν ταῖς νήσοις καὶ ἐν τοῖς ἀρχείοις τῶν δήμων καὶ ἐν τοῖς ἀρχείοις τῆς ἐν Ἀθῆναις Ἱστορικῆς καὶ ἔθνολογ. Ἐταιρείας τῆς Ἑλλάδος. Ἡ διοίκησις τῶν νησιωτῶν, κατὰ τὸν Ν. Γ. Μσοχοβιάκη (τὸ ἐν Ἑλλάδι Δημόσιον Δίκαιον ἐπὶ Τουρκοκρατίας, Ἀθῆναι 1882 σ. 117—130) ἀπετέλει ἴδιον σ α ν τ ζ ά κ ι μὴ ὑπαγόμενον εἰς ἴδιον πασᾶν, ἀλλ' ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ Καπουδᾶν πασᾶ (νανάρχου) τοῦθ' ὄπερ ἀπῆλλασσε τὰς νήσους τῆς διηνεκοῦς διατριβῆς πασᾶ καὶ τῆς ἱεραρχικῆς τάξεως αὐτοῦ μετὰ τῶν σχετικῶν ἀκολούθων, οἵτινες ἦσαν ἀναμφιβόλως ἰσάριθμοι λησταί. Ἀλλὰ καὶ τῆς εἰς τὸν Κα-

1) Ἴδὲ Miller—Λάμπρου, αὐτόθι I' σ. 416—7, 436—7.

2) Εὐτυχῶς τὸ ἀρχεῖον τῆς Καντζελλαρίας Μυκόνου περιεσώθη μέρος ἡμῶν, μετὰ τῶν τ α ν σ ὦ ν (φορολογικῶν βιβλίων) τῆς Δημαρχίας καὶ τοῦ Εἰρηνοδικείου.

πουδάν πασᾶν ὑπαγωγῆς ἐξηρῶντο προνομιακῶς ἢ Ἄνδρος καὶ ἡ Σύρος, ἀνήκουσαι τῇ ἐκάστοτε βασιδῆ Σουλτάνῃ, ἀποστελλούσῃ ἴδιον ἀγᾶν διοικητὴν καὶ ἡ Τήνος ὑπαγομένη μετὰ τὸ 1715 μεγάλῳ τινι ὀθωμανῶ μεγιστάνι κληρονομικῶς καὶ εἶτα τῷ αὐτοκρατορικῷ νομισματοκοπέῳ (ἰδὲ Δρόσου Ν. Δρόσου, Ἱστορία τῆς νήσου Τήνου.)

Ὡς διοικητῆς ἐκάστης νήσου ἢ καὶ πλειόνων ἀσυγγειτόνων κατὰ τοὺς πρώτους χρόνους τῆς Τουρκοκρατίας προΐστατο ὁ Τοῦρκος ἢ Χριστιανὸς β ο ε β ό δ α ς, ¹ ὅστις σὺν τῷ χρόνῳ προϊόντι ἐξέλιπεν ἐξαγορασθεὶς ὑπὸ τινων νήσων ἐφάπαξ, ἢ καὶ διτηρήθη μόνον ἐν ταῖς νήσοις, αἵτινες ρητῶς ἐζήτουν παρὰ τοῦ Καπουδᾶν πασᾶ τοιοῦτον, ὅστις ἐν τέλει ἐλαμβάνετο ἐκ τῶν ἐντολιῶν νησιωτῶν, πρὸς ἀποφυγὴν τῶν συμπαραμορτουσῶν τῷ διορισμῷ Τοῦρκου βοεβόδα δαπανῶν, ἐπιβαρυνουσῶν, ὡς εἰκόσ, τοὺς κατοίκους. Ἔργον τοῦ βοεβόδα ἦτο ἡ συνήθης διοικήσεις, ἢ εἰσπραεὶς τῶν φόρων, ἢ ἀντικατάστασις τοῦ ἐλλείποντος ἢ ἀπερχομένου ἐπ' ἀδείᾳ καθῆ (Tournefort I 227), ἢ ἐνοικίσις τῶν φόρων ἐπὶ ἰδίῳ λογαριασμῷ ἢ καὶ δι' ἐκμισθώσεως αὐτῶν, ὡς ἐγγράφα σωζόμενα ἀναγράφουσιν, ὅτε καὶ αἱ πείσεις

1) Ὁ βοεβόδας μετὰ τῶν προεστῶν ἀπετέλει δικαστήριον πολιτικῶν ὑποθέσεων· εἰς δὲ τὰς ποινικὰς ἐφυλάκιζε τοὺς κατηγορουμένους ἕως οὗ ἀπέστελλε πρὸς τὸν Καπουδᾶν πασᾶν εἰς Κων(πολιν ἢ εἰς Νάξον ἢ Πάρον, ὅπου ἀπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ ὤρμει ὁ στόλος. Ἐάν δὲ οἱ διάδικοι δὲν ἦσαν εὐχαριστημένοι ἐφεσιβάλλον εἰς τὸν Καπουδᾶν πασᾶν, ὅστις ἐστελλε τσαούσας ἐπὶ τόπου ἵνα ἐξετάσῃ τὴν ἀλήθειαν. (Ἰδὲ Choiseul Gouffier τόμ. Α' σ. 126. Ἐπιθι καὶ Muradgea d'Obsson, Tableau général de l'Empire Ottoman, Paris 1787 τόμ. Γ' σ. 38?, ἀλλ' ἡ τοιαύτη διαδικασία ἐστοίχιζε πολλὰ χρήματα καὶ μόνον ἐκ πείσματος ἀδικαιολογήτου ἐφθانون μέχρι τοῦ σημείου τούτου οἱ διάδικοι. Ἐν Μυκόνῳ ἐν ἐγγράφοις συνήντησα βοεβόδας τοὺς δε : Δημήτριος Μαυρογένης 1754, Σουριᾶν Ἀγῶς 1775, Δημήτριος Μαυρογένης 1777—1783, ὅτε ἦσκει καὶ ἔργα τελώνου Καθῆν δὲ τὸν Ἀχμέτ ἐφένδην 1759—1763, ἀλλὰ καὶ οὗτος δὲν ἦτο μόνιμος· διότι τῷ 1759 ἀνέγων ἐν ἐγγράφῳ ὅτι ἐὼ καθῆς ἐφυγεν ἐκ Μυκόνου καὶ ἐφιλοδορήθη .

ἦσαν σοβαραὶ κατὰ τῶν δυστήνων τούτων κατοίκων· διότι πάντες, ἀπὸ τοῦ βοεβόδα μέχρι τοῦ ἑσχάτου ὑπεκμισθωτοῦ, ἐξή-
 τουν νὰ ὠφεληθῶσι καὶ ἐντεῦθεν ἢ εἰσπραξίς ἦν κυριολεκτικῶς
 ληστεία. (Muradgea d'Ohsson Γ' 382)

Ἐκτὸς τοῦ βοεβόδα ἄλλη Τουρκικὴ ἀρχὴ ἐν ταῖς νήσοις ἦν
 ὁ κ α δ ἦ ς, ¹ ἀλλ' οὔτε δλαι αἱ νῆσοι εἶχον τοιοῦτον, οὔτε ὁ
 ἑκάστης νήσου κ α δ ἦ ς διέμενον ἐν τῇ ἔδρᾳ παρ' ἣ ἦν
 διωρισμένος, ἀλλ' ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ οὗτοι διέμενον ἐν Κων(πόλει
 καὶ ἐπεσιέπτοντο τὴν ἑαυτῶν ἔδραν (εἰς ἣν ὑπήγετο μία ἢ καὶ
 πλείονες νῆσοι) ἀπαξ ἢ δις τοῦ ἑνιαυτοῦ πρὸς εἰσπραξίν τῶν
 προσόδων αὐτοῦ, ἃς ἠδέως κατησώτευον ἐν τοῖς ἐν Βυζαντιῷ
 χαρμηίοις αὐτῶν. Ἐν Μυκόνῳ ἕνα μόνον καθὴν γινώσκωμεν,
 τὸν Ἀχμέτ ἐφένδην, ὡς εἶπομεν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν (1759—63.)
 Ἄλλη δὲ Τουρκικὴ ἔξουσία ἦν τῶν μ ο υ σ σ ε λ ῖ μ ι δ ω ν (ἐκ
 τοῦ μουχασλή). Οὕτως ἐκαλοῦντο εἶδος πολιτικῶν καὶ στρα-
 τιωτικῶν διοικητῶν μικρῶν, οὓς ἔστειλεν ἡ Πύλη, ἰδίως εἰς τὰς
 νήσους, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς ἄλλας πόλεις, πρὸς ἐξέλεξιν καὶ ἐπιστα-
 σίαν τῆς τουρκικῆς ἔξουσίας. Ἡ θέσις ἠγοράζετο καὶ ἐπωλεῖτο
 εἴτα εἰς πλειστηριασμόν. Ἄλλη ἦν ἡ τῶν ἀ γ ά δ ω ν (κα-
 τ'ὄτατος βαθμὸς τούρκου ὑπαλλήλου), ἡ τῶν ζ α μ π ι τ ῶ ν
 (δεκατισιῶν), τινῶν ζ α π τ ι έ δ ω ν (ἀστυνομικῶν κλητή-
 ρων), τ α χ σ ι λ δ ά ρ ι δ ω ν (εἰσπρακτόρων), σ ε ρ δ ά
 ρ ι δ ω ν (κλητήρων).² Ἐκ δὲ τοῦ καθῆ, τοῦ βοεβόδα καὶ τῶν

1) Τὸν καθῆν δὲν ἠθέλον διότι ἐλάμβανε 10 ο(ο ἐπὶ τῶν πολιτικῶν
 ὑποθέσεων· καὶ διότι δὲν ἠθέλε νὰ δεῖξῃ ἕκαστος τοῖς Τούρκοις τὴν ἑαν-
 τοῦ περιουσίαν, διότι ἠδύνατο ν' ἀπολέσῃ αὐτήν, ὡς λέγει ὁ Choiseul
 Gouffier τόμ. Α' σ. 99, διὸ καὶ ἐδικάζοντο ὑπὸ τῶν προυχόντων καὶ τοῦ
 ἐπισκόπου (Ἀρμενόπουλος) ὡς διαιτητῶν ἄνευ ὑποχρεωτικῆς ἐπιβολῆς
 κατὰ τὰ ἐπικρατοῦντα ἔθιμα, ἅπερ ἀνέγραψεν ὁ L. Mauer, Das Grie-
 chisches Volk, Heidelberg 1833 Β' σ. 108—τόμ. Α' σ. 227—333 καὶ
 277. Μετεφράσθησαν δὲ τὰ τοπικὰ ἔθιμα καὶ ἑλληνιστὶ ὑπὸ Α. Χρυσαν-
 θοπούλου Ἀθ. 1853.

2) Ἐκτακτοὶ ἦσαν οἱ τ σ α ο ὐ σ α ι (λοχία) καὶ οἱ μ ο υ
 μ πα σ ί ρ α ι.

προϋχόντων ἀπετελεῖτο δικαστήριον πολιτικῶν ὑποθέσεων, αἰτι-
νες, μετὰ τῶν ποινικῶν, ἐξεκαλοῦντο πρὸ τοῦ Καπουδάν πασᾶ.¹
Πράγματι δὲ οἱ νησιῶται ἀπερχόμενοι εἰς Δρυνὸ τῆς Πάρου
ἐδικάζοντο ὑπὸ τοῦ Καπουδάν πασᾶ, τοῦ διερμηνέως τοῦ στό-
λου καὶ ἄλλων ἀξιωματικῶν παρακολουθούντων αὐτόν, ἀλλ' ἐξ
ἐγγράφου γενομένου ὑπὸ τοῦ πρωτοναυάρχου τῆς Νάξου Κων-
σταντίνου Κόκκου, ἐκ τῆς μεγάλης τοῦ Φραγκίσκου Κόκκου οἰ-
κογενείας καταγομένου, τῇ 20 Ἰβρίου 1813 μανθάνομεν ὅτι
καὶ ἐν Νάξῳ, καταπλέοντος τοῦ διερμηνέως τοῦ στόλου, προ-
σῆρχον οἱ ἔχοντες δίκας ἵνα ὑποβάλωσιν αὐτὰς τῷ ἐνδοξοτάτῳ
διερμηνεῖ πρὸς ἐπίλυσιν, διοριζομένων αἰρετῶν ἐξ ἑκατέρων τῶν
ἐνδιαφερομένων μερῶν κριτῶν καὶ τοῦ διορισμοῦ ἐπικυρουμένου
ὑπὸ τοῦ διερμηνέως, οἱ κριταὶ ἐξέδιδαν τὴν ἑαυτῶν ἀπόφασιν
ἀπροσωπολήπτως καὶ καθαρῶ τῷ συνειδίῳ.²

Τὰ τοπικά ἔθιμα τῶν Μυκονίων σχεσίαν ἔχοντα πρὸς τὰ ἐπὶ
τῶν Γκιζῶν νόμιμα (statuta), περὶ ὧν εἶπομεν ἐν τῷ οἰκειῷ
τόμῳ, ἐκδικολογήθησαν ἐκ τῆς αἰτίας: "Ὅτε ἐπὶ τῆς
ἀφίξεως τοῦ Ὁθωνος, ἡ ἀντιβασιλεία διὰ τοῦ Γ. Α. Μάουερ,
ἐνὸς τῶν μελῶν αὐτῆς, ἐζήτησε παρὰ τοῦ ὑπουργείου τῆς Δι-
καιοσύνης νὰ μάθῃ τὰ ἰσχύοντα ἐν ταῖς Ἑλληνικαῖς κοινότησιν
ἔθιμα, τὸ ὑπουργεῖον ἀπηύθυνεν ὀκτὼ τυπικὰς ἐρωτήσεις πρὸς
τὰ κατὰ τόπους δικαστήρια καὶ κοινότητας, αἵτινες ἀπήντησαν
καταλλήλως, αἱ δ' ἀπαντήσεις αὗται ἔμενον ἐν τῷ ὑπουργείῳ,
ὡς μελετήσας συνέλεξεν ἐν τομιδίῳ ὁ Α. Χρυσανθόπουλος (Συλ-
λογὴ τοπικῶν τῆς Ἑλλάδος συνηθειῶν κτλ. Ἀθ. 1853.) Ἐκ
ταύτης (σ. 6—8) μανθάνομεν ὅτι ἐν Μυκόνῳ πρὸ τῆς βασιλείας
(πρὸ τοῦ 1832) ὡς πρὸς μὲν τὰ κ λ η ρ ο ν ο μ ι κ ᾶ ἢ
τοπικῇ συνηθείᾳ συμφωνεῖ πρὸς τὸν νόμον τελέως· εἰς ἄλλως
ἢ σύζυγος μετὰ τὸν θάνατον τοῦ συζύγου μένη ἄγαμος, λαμ-

1) Ἰδὲ Α. Μάμουκα τὰ κατὰ τὴν ἀναγέννησιν τῆς Ἑλλάδος, τόμ. ΙΑ' σ. 319. Οὐδεμίαν ἄλλην τουρκικὴν ἀρχὴν εἶχε τὴν ἐλαχίστην ἐπιρροὴν ἐν ταῖς νήσοις, οὐδ' αὐτὸς ὁ σουλτάνος ἐστειλεν εἰς αὐτάς ἀμέσους διαταγὰς.

2) Ἡ ἀπόφασιν τῶν αἰρετῶν κριτῶν καὶ τῶν προσετῶν ἐκαλεῖτο ἰτα-
λιστὶ σ ε ν τ ἔ ν τ σ α, ὡς ἀπαντᾷ ἐν τοῖς κώδικεσι.

βάνει τὰς ὠφελείας τῆς περιουσίας τοῦ ἀποθανόντος συζύγου, καὶ ὅτι οἱ γονεῖς μόνον μέρος τῆς περιουσίας δύνανται νὰ διαθέσωσιν ὑπὲρ τοῦ ἐνὸς μὲν τέκνου πλέον, ὑπὲρ ἄλλου δ' ἔλαττον, ἀλλ' οὐχὶ ὑπὲρ τοῦ ἐνὸς μὲν 10, ὑπὲρ τοῦ ἄλλου δὲ 2. Ὡς πρὸς τὴν π ρ ο ῖ κ α δὲ ὅτι ἡ προικισθεῖσα κόρη δὲν ἔχει κληρονομικὸν δικαίωμα καὶ ἐπομένως δὲν ἔχει ἀνάγκην νὰ καταθέσῃ τὴν προῖκά της. Ἐπίσης ὅτι ἔνεκεν κατελειγόντων χρεῶν ἡ προῖξ δύναται νὰ ἐκποιηθῇ. Εἰδικαὶ δὲ συνήθειαι Μυκόνου ἦσαν : Ὅτι ὁ πατὴρ χρεωστεῖ νὰ προικίσῃ καὶ τοὺς υἱούς. Ἐν τοιαύτῃ δὲ περιπτώσει ὁ πατὴρ λαμβάνει ἐφ' ὄρου ζωῆς τὸ ἥμισυ τῶν εἰσοδημάτων ὡς καὶ τὸ ἥμισυ τῶν χρεῶν. Ὅτι οἱ προικισθέντες ἀποκλείονται πάντοτε τῆς κληρονομίας, ὅτι ἡ πώλησις ἀκινήτων πρέπει νὰ γίνηται δημοσίως, ὅτι οἱ ἐπιτόπιοι δανεισταὶ προτιμῶνται τῶν ξένων καὶ ὅτι αἱ περὶ ἐμπορικῶν υποθέσεων διαφοραὶ δικάζονται ὑπὸ εἰρηνοδικῶν. Ὡς πρὸς τὴν ἐπιτροπείαν, πατρικὴν ἐξουσίαν, νομὴν, κυριότητα, δουλείαν καὶ τὰ προνόμια καὶ ὑποθήκας (σ. 94—6) ἰσχύουσι τὰ ἑξῆς : Ἐπὶ μὲν τῆς ἐπιτροπείας ἡ συνήθεια συμφωνεῖ πρὸς τὸν νόμον, ἀλλ' οἱ ἀδελφοί, ἐν ἑλλείψει διαθήκης, ἀναδέχονται τὴν ἐπιτροπείαν· ἐπιτρέπεται εἰς καὶ μόνος ἐπίτροπος· μὴ ὑπαρχούσης διαθήκης, ἡ μήτηρ μὴ ἐρχομένη εἰς β' γάμον λαμβάνει τὴν ἐπιτροπείαν, ἄλλως λαμβάνουσιν αὐτὴν οἱ πλησιέστεροι συγγενεῖς. Εἰς οὐσιώδεις ὑποθέσεις οἱ ἐπίτροποι μετὰ τῶν συγγενῶν τῶν ἀνηλικῶν ὑποβάλλουσι πρὸς ἔγκρισιν εἰς τὴν δημοτικὴν ἀρχὴν τὰ παρ' αὐτῶν λαμβανόμενα μέτρα· ἄνευ δὲ τῆς συγκαταθέσεως αὐτῆς οὐδὲν ἠδύναντο νὰ ἐπιχειρήσωσι καὶ μάλιστα προκειμένου περὶ ἀπαλλοτριώσεως. Ἡ συνήθεια οὐδεμίαν ποιεῖται διάκρισιν μεταξὺ ἐφήβων καὶ ἀνήβων ἐπιτροπευομένων· ἀλλ' ἡ ἐπιτροπεία ἰσχύει μέχρι τῆς ἐνηλικιότητος. Ἐπὶ δὲ τῆς πατρικῆς ἐξουσίας ἀναγράφεται ὅτι αὕτη ἀνήκει εἰς μόνον τὸν πατέρα καὶ μετὰ τὸν ἐκείνου θάνατον, εἰς μόνην τὴν μητέρα. Ὁ πατὴρ ἀπολαύει τῆς ἐπικαρπίας τῆς περιουσίας τῶν τέκνων ἐφ' ὅσον εἶνε ἀνήλικα· ἐὰν δὲ ὁ ἀνήλιξ εἶνε ἱκανὸς νὰ κάμνη προσκτήσεις, δύναται νὰ νέμηται ταύτας ὑπὸ τὸ ὄνομα χρημάτων. Ἡ πατρικὴ ἐξουσία παύει μετὰ τὴν ἐνηλικιότητα ἢ τὸν γάμον

τῶν τέκνων. Ὡς πρὸς δὲ τὴν υἱοθεσίαν οὐδεμία συνήθεια ὑ-
 πάρχει. Ἐν τοιαύτῃ ὁμῶς περιπτώσει, ὁ θεὸς υἱὸς οὐδὲ κλη-
 ρονόμος δύναται νὰ εἶνε. Περὶ νομῆς δὲ προκειμένου ἢ
 συνήθεια συμφωνεῖ μετὰ τοῦ νόμου· ὁ δ' ἐπικαρπώτης ἀποκτᾷ
 τὸ δικαίωμα τῆς ἐπικαρπώσεως διὰ μόνης τῆς κατοχῆς, ἄνευ
 παρελεύσεως χρονικοῦ διαστήματος καὶ διὰ τῆς συγκαταθέσεως
 τοῦ ἰδιοκτήτου· τὸ δικαίωμα ὁμῶς τοῦτο δὲν εἶνε διαρκὲς διὰ
 τὸν ἐπικαρπωτήν, καθ' ὅσον ὁ ἰδιοκτήτης δύναται μετὰ παρέ-
 λθυσιν τοῦ χρόνου, δι' ὃν ἐπέτρεψε τὴν νομὴν, νὰ χορηγήσῃ
 αὐτὸ εἰς ἄλλον, ἐὰν δὲν ὑπάρχῃ ἄλλη τις ἰδιαίτερα συμφωνία.¹
 Ὡς πρὸς δὲ τὴν κ υ ρ ι ό τ η τ α ἀναγράφεται ὅτι : αἱ περὶ
 κυριότητος πράξεις καταχωροῦνται πάντοτε εἰς δημόσια βιβλία,
 ἰσχύουσι δὲ καὶ εἰς ἰδιωτικά· ἢ συγκαταθέσεις τῶν μερῶν πρέ-
 πει ν' ἀποδεικνύηται, ἢ δὲ παραδόσεις ἀληθῶς νὰ συνέβη. Εἰς
 πᾶσαν δ' ἄλλην περίπτωσιν ἢ συνήθεια συμφωνεῖ πρὸς τὸν
 νόμον. Διὰ τὴν δ ο υ λ ε ί α ν τὰ ἔγγραφα ἰσχύουσι, καίτοι
 μὴ καταχωρημένα εἰς δημόσια βιβλία. Τὸ δὲ δικαίωμα τῆς βο-
 σκῆς συναριθμεῖται μετὰ τῶν νομίμων δουλειῶν, ἐὰν ὁμῶς ἢ
 κοινότης θέλῃ ν' ἀποδιώξῃ τὰ ποιμνία ἀπὸ τινος τόπου, ἐπὶ τῷ
 σκοπῷ νὰ σπεύρῃ, δύναται νὰ ἐνεργῇ τοῦτο ἀπὸ χρόνου εἰς
 χρόνον. Προκειμένου δὲ περὶ προνομίων καὶ ὑποθηκῶν, ἢ συνή-
 θεια ἐπιτρέπει εἰς πάντα νὰ ὑποθηκεύῃ τὰ ἰδιώκτητα κτήματα,
 διὰ δημοσίου ἢ ἰδιωτικῆς πράξεως· ἐπιτρέπεται δὲ ὑποθήκη καὶ
 ἐπὶ κινητῶν, ἢ δὲ συνήθεια ἀναγνωρίζει τὰδε τὰ προνόμια :
 α) τῆς συζύγου διὰ τὴν προίκα· β) τοῦ ἐνυποθήκου δανειστοῦ·
 γ) τοῦ ἐπιτροποκηδεμονευομένου ἐπὶ τῆς περιουσίας τοῦ ἐπιτρό-
 που αὐτοῦ· καὶ δ) τοῦ δανειστοῦ κατέχοντος ἀκίνητον κτήμα.»

Ὅτι οὖν λοιπὸν βλέπομεν ὅτι οὐδαμῶς τοῦ Τουρκικοῦ κράτους
 ἐπὶ τῆς ἀσθενέστερας ὀθωμανικῆς ἀρχαί καὶ ἐξουσίας ὅσον ἐν
 ταῖς νήσοις, εἰς ἃς ἐχορηγήθησαν, ὡς εἶδομεν, προνομιακοὶ
 χάριται (ἀχτιναμέδες) ὅμοιοι, πλὴν τινῶν διαφορῶν ἐν τοῖς
 καθ' ἕκαστα, πρὸς τὸν τοῖς Χίοις ἐπιβραβευθέντα καὶ τοι-

1) Ὁ ἐκδότης προσέτιθησιν : «ἢ παράξενος αὐτῆ ἀπαίτησις ἀποδει-
 κνύει ὅτι δὲν ἐνόησε τὴν ἐρώτησιν».

οὗτος περιεσώθη ὁ ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Σουλτὰν Ἰβραήμ Α' (1640—46) ἄνονεωθεις ἀχτιναμές.

Ἔτι πρὸς τὴν ἐγκλογὴν τῶν π ρ ο ε σ τ ῶ ν (πρωτογέρων, γερόντων, ἀρχόντων, δημογερόντων, ἐπιτρόπων, κοτσαμπάσιδων), ἀλλὰ παρ' ἄλλαις νήσοις τοῦ Αἰγαίου ἐπεκράτουν νόμιμα ἐπὶ Βενετοκρατίας καὶ Τουρκοκρατίας, οὕτως κατὰ L. Maner (Das Griechisches Volk Α' 49—51 καὶ 77—82 πιστούμενα ἐκ τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Τουρνεφόρ II 104 καὶ ἐφεξῆς) ἐν Σάμῳ ἔν τισι χωρίοις, ὑπῆργεν εἰς, ἐν ἄλλοις δύο, ἐν Χίῳ, Ἰκαρία καὶ Πάτμῳ 2, ἐν Σκύρῳ (οὐδὲν λέγει περὶ τούτου ὁ γυμνασιάρχης Βόλου κ. Δ. Παπαγεωργίου ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς Σκύρου), Μήλῳ κτλ 3, ἐν δὲ τῇ πόλει Χίου 4,² ἐν Μυκόνῳ 4 οἷς προσετίθεντο ἀλλαχοῦ μὲν 4, ἀλλαχοῦ δὲ 8, ἵνα ἀποτελεσθῆ ἡ δ ω δ ε κ α δ α, ἡ πανελλήνιος αὐτῆ τῶν ἐπὶ Τουρκοκρατίας ἐθνικῆ ἐξουσία τῶν ἑλλ. κοινοτήτων, ἣτις περιεβάλλετο καὶ δύναμιν (ὀλιγαρχικῶς ἢ ἀριστοκρατικῶς) δικαστικὴν, ἐκτελεστικὴν κτλ. κτλ. Ἡ ἐκλογὴ τῶν αἰρετῶν ἀρχῶν ἐγένετο κατὰ Φεβρουάριον ἢ Μάρτιον ἐν τῷ ναῶ ἢ ἐν τῇ Καγγελαρῖα καὶ κατὰ τὰς παραδόσεις, αἵτινες ἐπὶ βενετοκρατίας ἦσαν περιορισμένοι κατὰ πλειοψηφίαν, οὐχὶ διὰ καθολικῆς πάντοτε ψηφοφορίας, καὶ ἐπὶ ἔν ἔτος καὶ πρώτιστον ἔργον εἶχον ἅμα τῇ ἐκλογῇ τῶν νέων ἀρχόντων, τὴν ἐξέλεξιν τῆς διαχειρίσεως τῶν προγενεστέρων καὶ προϋπολογισμὸν τοῦ ἐπιόντος ἔτους καὶ ἐστέλλοντο εἰς Κων)πολιν ἀντιπρόσωποι ἵνα πληρώσωσι τὸν φόρον ἢ νὰ ἀναμείνωσι τὴν ἔλευσιν τοῦ καπουδὰν πασᾶ, πρὸς ὃν ἐν πολέμῳ καὶ ἄνδρας καὶ μεταγωγικὰ πλοῖα καὶ ζωτροφίας καὶ πᾶν ὅ,τι διετάσσετο αὐτοῖς ὑπερεσθύντο νὰ παράσχωσιν, ὡς ὑπόμειθα παρακατιόντες. Πλὴν τῶν ἐπιτρόπων, ἄλλη ἀρχὴ αἰρετῆ τῶν νήσων ἦσαν οἱ

1) Ἰδὲ Κ. Γκιών, Ἱστορία τῆς Σίφνου, Σῦρος 1876 σ. 144. Π. Ἀργυροπούλου, Δημοτικὴ διοίκησις ἐν Ἑλλάδι, Ἀθ' 1843 ἐκδ. β' 1859 καὶ ἕμην ἱστορίαν τῆς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας Ἀθ. 1894 σ. 458—62.

2) Κατὰ τὸν Α. Βλαστόν, Χιακὰ τόμ. Β' σελ. 155 ἦσαν πέντε, ὧν 3 ὀρθόδοξοι καὶ δύο καθολικοί. Κ. Ν. Κανελάκη, Χιακὰ ἀνάλεκτα, Ἀθ. 1890 σελ. 516—527. Βραδύτερον ἐγένοντο σελ. 518.

Καντζελιέριδες (ἐκ τοῦ cancellaria = διευθυνταί τῶν γραφείων τῶν δημοσίων πράξεων) κρατοῦντες τὴν λεγομένην «καντζελλαρία» ἦτοι τὸ βιβλίον τῶν κτημάτων καὶ τῆς ἐπιταγῆς τῶν φόρων τὴν ἄλλως «τὰ ν σ α ν» καλούμενην.

Κατ' ἔγγραφον τοῦ 1781 τοῦ Κώδικος τῆς Μονῆς τῶν Ταξιαρχῶν Σερίφου, ἰδοὺ τί ἦτο τὸ βιβλίον τὸ καλούμενον «καντζελλαρία» (ἰδὲ ἐμὴν Σέριφον σ. 80) :

«Καντζελαρία εἰς τὴν ὁποίαν φαίνεται τὸ πρᾶγμα ὅπου ἔχει καθ' ἓνας : ἀμ.έλια, χωράφια, περιβόλια, δένδρα, σπήτια καὶ εἴ τι ἄλλο τῆς γῆς καὶ τὸ ταχρῆρι, ἦγουν χαράτζι ὅπου ἔχει τὸ κάθε πρᾶγμα. Τὸ χαράτζι τῶν νησιῶν ἔγεινεν εἰς τοὺς 1670 ὅπου ἔστειλεν ἡ βασιλεία καὶ ἐμέτρησεν ἀνθρώπους, παιδία, χωράφια μὲ τὸ σχοινίον καὶ ἦτο τὸ σχοινίον ὀργυιάς 21 καὶ ἔχαράτζωσε τὰ νησία καὶ ἐδιωρίζουνταν κατὰ τὸν διορισμὸν τοῦ σχοινίου ἓνα τόσον τὸ νησί· οἱ δὲ προεστῶτες τοῦ τόπου ἔβαλαν καὶ ἔστημάριζαν τὰ ἀμπέλια καὶ χωράφια τοῦ καθ' ἑνὸς κατὰ τὸ μαζούλι (εἰσοδήμα) ὅπου ἔδιδαν τὰ λεγόμενα δουκάτα (λείψανον τῆς Βενετοκρατίας)· ἄλλοι τὰ λέγουν ἄσπρα καὶ ἄλλοι χαράτζια, ἦγουν τὸ τάδε ἀμπέλι δουκάτα τόσα καὶ κατ' ἐκεῖνο τὸ ταχρῆρι τὸ βασιλικὸν ὅπου ἦτο διωρισμένον νὰ δίδεται διὰ τὴν γῆν εἰς τὴν βασιλείαν.

«Ἡ τάξις καὶ ἡ μεταχειρίσις αὐτῆς ἢ; καντζελαρίας εἶνε τοιαύτη : π.χ. ὁ ἀφέντης Οἰκονόμος εἰς τὰ 1754 ἦτο τὸ τάνσο τῶν πραγμάτων του δουκάτα 124 καὶ δέκα ἄσπρα καὶ ἔτσι ἐπέρασεν εἰς τὸ ὄνοματολόι του· καὶ ἐκεῖ κάτω βάλλει ἀγόρασαις, κληρονομίαις, ἀλλαξιαῖς, καὶ ἔγειναν ἕως σήμερον δουκάτα νὰ ἔχη 233 καὶ 1(4· ἀπὸ αὐτὰ τὰ 234 καὶ 1(4 ἐπροίκασε τῶν παιδίων, ἐπούλησεν, ἐχάρισεν. εὔγαλεν ἀπὸ πάντων του αὐτὰ ἀντίκρου 110 καὶ 10, ἡ πρίκα φαίνεται εἰς τὸ μεμορηιάλε, (μνημονεῖον) ἢ πώλησις εἰς τὸ ὄνομα ἐκεῖνου, ὅπου ἀγόρασεν.

«Ἐκεῖνος λοιπὸν ὅπου τύχει νὰ ὀνομάζεται Καντζιλιέρης πρέπει νὰ περνᾷ μὲ φόβον Θεοῦ καὶ μὲ δικαιοσύνην, νὰ μὴ βγάλλῃ οὔτε νὰ βάλῃ χαράτζη ἄλλουνοῦ καὶ νὰ βάλῃ εἰς ἄλλον.

1) Περὶ αὐτῶν ἰδὲ «Θέμιδα» τόμ. Ε' 143—147.

χωρίς να εἶνε οἱ δύο να συμφωνοῦσιν να ἀκούσῃ τὴν συμφωνίαν τους ἢ μεταχειρίζεται κανένα δόλον εἰς τὸ κοινὸν καὶ τότε θέλει εἶνε τιμημένος καὶ ἐπαινεμένος ἀπὸ Θεὸν καὶ ἀνθρώπους· καὶ ὅποιος μεταχειρίζεται ἀτιμίας τότε δένομεν μὲ τὰς παρούσας κατάρσας : να εὖρη τὸν Θεὸν ἀντίμοχον καὶ τὰς οὐρανίας δυνάμεις, να τοῦ κόψῃ ὁ Θεὸς τὴν παρούσαν ζωὴν καὶ να ζημιωθῇ καὶ τὴν μέλλουσαν φωτιὰ να καταφάγῃ τὰ θεμέλια τοῦ οἴκου του· τὸ σπέρμα αὐτοῦ να εἶνε ἀτιμασμένον εἰς τὸν αἰῶνα καὶ να ζητῇ κομμάτι ψωμί ἀπὸ πόρταν εἰς πόρταν.»

Τοιοῦτοι Καντζιλιέριδες ὑπῆρχον ἐν πάσαις τοῖς νήσοις καὶ ἔργον εἶχον τὸ φυλάττειν τὰ συμβόλαια, τὰς διαθήκας, τὰ προικοσύμφωνα καὶ τὸ διεκπεροῦν τὴν καταγραφὴν τῶν κληροδοτημάτων ἐν τοῖς δημοσίοις βιβλίοις (Tournefort, 1 289 σμ.), τὴν φύλαξιν τῶν βιβλίων καὶ τῶν ἐπισήμων ἐγγράφων καὶ τὴν ἀσφάλειαν τῶν κατατεθειμένων χρημάτων, ἐὰν δὲν ἀναδέχοντο αὐτὰ οἱ κληροδοχοὶ, ὡς καὶ τῶν φόρων ἐφ' ὧν ἐν ἀνάγκῃ, ὠρκίζοντο καὶ βαρεῖαι ἀκόμη ἐπ' αὐτοὺς ἀπηγγέλλοντο ἀραὶ, οἷθα ἐπενέγκωσι τὰς ἐπὶ πλεον ἢ ἐπὶ ἔλαττον μεταβολὰς ἀπροσωλήπτως· ἐξελέγοντο δὲ ὑπὸ τοῦ κοινοῦ καὶ ὁσάκις δὲν ὑπῆρχε καταλληλότερος, ἀνετίθετο ἡ Καντζελαρία εἰς τὸν αὐτὸν δι' ὠρισμένον χρόνον.

Ἴδου δὲ πῶς ἐγένετο ἡ ἐκλογὴ τοῦ καντζηλιέρη ἐν Μυκόνῳ· κατ' ἐγγραφοῦ τῆς 20 Φεβρουαρίου 1755 ὑλογραφῆν ὑπὸ πάντων τῶν ὀφφικιοῦχων καὶ τῶν ἀρχόντων τῆς νήσου :

«Ἐστοντας καὶ να φινίρη ἡ κάρικα τῆς δουλειῆς τοῦ σιῶρ Γιαννάκη (Φωσκόλου) καντζηλιέρη καὶ ἔχοντας χρεῖαν καὶ ἀνάγκην ἢ παρὸν κοινότης δὰ να καταστήσωμεν καντζηλιέρην δὲν εὐρίσκομεν λοιπὸν παρόμοιον ἀπὸ τὴν εὐγενεῖαν του εἰς τὸ να δουλεύεται ἡ κοινότης σωστὰ καὶ ἐμπιστευμένα ὡς φρόνιμον, χρήσιμον καὶ πολλὰ πρακτικὸν εἰς τὰ πάντα ἔξαιρέτως εἰς τὴν δουλειῆν τῆς καντζελαρίας ἐσκέφθημεν ὁμως ὁμοθυμαδὸν ὅλοι ἡμεῖς οἱ κάτωθεν ὑλογεγραμμένοι ἱερεῖς καὶ κοσμικοὶ καὶ παρεκαλέσαμεν τὸν ἀνωθι σιῶρ Γιαννάκην Φώσκολον διὰ να δεχθῇ τὴν ἐπιστασίαν τῆς καντζελαρίας καὶ μὲ τὴν δύναμιν τοῦ παρόντος τὸν καταστήνομεν νόμιμον καὶ καθολικὸν καντζηλιέρην τῆς αὐτῆς κοινότης διὰ τρεῖς χρόνους τοῦ ὁποῖου δίδομεν

διὰ σιτηρέσια τῆς καντζελαρίας τοῦ ὀφφικίου νὰ γράφῃ τὰ στρουμέντα καὶ νὰ πληρώνεται κατὰ τὴν συνήθειαν καὶ ἀπὸ τῆς ἀπόφασης τῶν ἐπιτρόπων παρόδες δέκα, αἱ δὲ διαθῆκαι καὶ τὰ προικοσύμφωνα κατὰ τὸ ἀπερασμένο ὅποιος πέρνει χαράτσι ἐπάνω του γρόσι, ὅποιος βγάζει νὰ πληρώνεται καθὼς καὶ πάντοτε καὶ εἶνε ἀσύδοτος ἀπὸ κεφαλοχάρατζο καὶ τάσαν καὶ περιπλέον νὰ ἔχῃ τὴν φροντίδα καὶ ἀκριβῆ ἔρευναν καὶ στόχασιν εἰς τὰ τευτέρια τῆς κοινότης. Δίδοντας καὶ πέρνοντας νὰ μὴ ἀδικῆται τὸ κοινὸν καὶ ὀψέποτε καὶ ἤθελε τοῦ τύχη καμμία ζημία ἀπάνω εἰς τὴν δούλεψιν τῆς κοινότης, ὑποσχόμεστεν νὰ τὸν διαφεντεύωμεν ἐν λόγῳ καὶ ἔργῳ καὶ ἐφεξῆς.»

(Ἔπονται 59 ὑπογραφαὶ κληρικῶν τε καὶ λαϊκῶν).

Πίνακα καντζελιέρων καὶ ἐπιτρόπων δὲν ἔχω καταρτίσῃ τῶν κατὰ τοὺς πρώτους χρόνους τῆς Τουρκοκρατίας (1537 καὶ ἐντεῦθεν) ἄτε οὐδενὸς τῶν ὑπ' ἐμοῦ ἀναγνωσθέντων ἐγγράφων ἀναγομένου εἰς τὴν ἐποχὴν ταύτην ἔχω ὁμως ἀπὸ τοῦ ἔτους 1630 καὶ ἐντεῦθεν συνεχῆ, μετ' ὀλίγων διαλειμμάτων, ὡς μὴ δυνηθεὶς νὰ ἀνεύρω τὰ ὀνόματα καὶ τὸν χρόνον τῆς ὑπηρεσίας αὐτῶν διότι πολλὰ τῶν ἐγγράφων ἐκλάπησαν χιλιάδες δ' ὅλαι ἀπεστάλησαν εἰς τὸ Ἀθήνησιν ἀρχεῖον τῆς Ἱστορικῆς καὶ ἐθνολογικῆς ἐταιρείας τῆς Ἑλλάδος, ἐναποκείμενα εἰσέτι ἐν καταφράκτοις κιβωτίοις, ἀναμένοντα τὴν μελέτην τῶν ἐπαϊόντων. Ἐντεῦθεν δὲ καὶ ἀναβάλλω τὴν τύπωσιν τοῦ χρονολογικοῦ πίνακος, περιοριζόμενος εἰς τὴν ἀναγραφὴν τῶν ὀνομάτων τῶν ἀρχόντων, διότι σκοπῶ νὰ ἐκδώσω μετὰ τὴν Ἱστορίαν ταύτην τῆς Μυκόνου τὰ «Μ υ κ ο ν ι κ ἄ», ἐν οἷς δημοσιευθήσονται καὶ αἱ τυχὸν ἐκ τῶν μὴ ὑπ' ὄψιν μου ἐγγράφων (ἀνέγγων 3748 κατὰ τὸν ἐν τῇ Δημαρχίᾳ κατάλογον) προῖοῦσαι ἄγνωστοὶ ἱστορικαὶ εἰδήσεις.

Κατὰ ταῦτα λοιπὸν καταστρόνω ἐνταῦθα τὰ ὀνόματα ἀπὸ τοῦ 1630 καὶ ἐντεῦθεν : α) Καντζηλιέραι : Λουῖζος Μπιζάνης, Παπαγεώργιος Σιορδύλης, Παπαγεράσιμος Βίδος, ἱ Παπαμάρ-

1) Περὶ τοῦτου γράφει τῇ 4 Ἰουνίου 1665 ἐκ Δήλου τοῖς προεστοῖς Μυκόνου, ὁ κκιτὰν Ἀνδρέας Κορνάρης Γενεράλις (ἔγγραφον παρὰ τῷ κ. Π. Γρυπῆρῃ ἐν Ἀθήναις.

κος Κορίνθιος, Ἰωάννης Χαϊδεμένοσ, Περάκης Φώσκολοσ, Ἰγνάτιοσ Παρθένησ, Γρηγόριοσ Ἀρτακηνόσ, Μάρκοσ Ἱερεὺσ Γεράρδοσ, Νικόλαοσ Ἱερεὺσ Ἀτανάσησ, ὥστε, ὡσ βλέπει ὁ ἀναγνώστησ ἐν διαοτήματι 191 ἔτων (1630—1821) ἐχορημάτισαν καντζηλιέροι 10 ἄρξαντεσ ἕκατοσ 19 ἔτη. β) ἐ π ῖ τ ρ ο π ο ι ῖ: Παπαμάροκοσ Οἰκονόμοσ, Παπαγεώργιοσ Σκορδίλησ, Πιέροσ Σκούταριοσ, Μιχαήλ Τζανῆσ, Ἀλέξανδροσ Καλαμαράσ,² Γιαννακόσ Ὀστοβηκ,³ Ἀντόνιοσ Πετροῆσ, Τζορτζῆσ Σοφιανόσ, Σπηλιώτησ Σαντοριναῖοσ, Μιχαήλ Καλογεράσ, Ἀντόνιοσ Πετροῆσ, Πέτροσ Σοφιανόσ, Νικόλαοσ Νάζοσ, Τζορτζέτοσ Σοφιανόσ, Τζανῆσ Κοντοφόροσ, Ζαννῆσ Καλαμαράσ, Δημήτριοσ Γρυπάρησ, Ζορζέτοσ Σοφιανόσ, Γιαννακόσ Κολιμαράσ, Πετράκισ Ματέῖσ, Πέτροσ Πετροβίκησ, Λαμπριανόσ Σκορδίλησ, Λεονῆσ Μισλονάσ, Ἀθανάσιοσ Μπάμπασησ, Χατζηπέτροσ Πατρογγάσ, Γιολῆσ Σαλιματανάκησ, Μιχαήλ Ζαφειράκησ, Ἀντωνέλιοσ Φώσκολοσ, Γεώργιοσ Σαντοριναῖοσ, Λεονῆσ Βιτάλησ, Κωνσταντῖνοσ Μπάοσ,⁴ Χατζηγεώργησ Κανισκάσ, Γιαννάκησ Ντεσοῦδασ, Χατζηγιάννησ Γκίζησ, Ἀντόνησ Πελαγίτησ, Ἰωάννησ Παπαδάκησ, Μάρκοσ Ντεσοῦδασ, Ζαννῆσ Ντεσοῦδασ, Νικόλαοσ Σκορδίλησ, Πέτροσ Κανισκάσ, Λεονάρδοσ Βαλέττασ, Μιχαήλ Σαλιματανάκησ, Ζαννῆσ Σοῦδασ (Ντεσοῦδασ ;) Ζωρζῆσ Μπάοσ, Χατζηναντιώνησ Μπατῆσ, Ρῖζοσ Καρλῆσ, Ἰωάννησ Νάζοσ, Θεόδωροσ Πόμερ, Ματθαῖοσ Μιάοσ, Νικόλαοσ Πολίτησ, Γιουζέποσ Πάγκαλοσ, Ἰωάννησ Σκούταριοσ καὶ Γιαννάκησ Κελίμητησ.

1) Οὔτοι ἐκαλοῦντο καὶ κριταὶ καὶ προκουρατόροι καὶ ἄρχοντεσ, καὶ πρεσβοὶ καὶ ἐπιστάτα.

2) Τῆ 15 Ἰουλίου 1636 ἐκ Μεθώνησ γράφει ὁ Φραγκίσκοσ Μοροζίνησ περὶ Μιχαήλ Καλαμαρά νὰ δώσῃσι τὰ ὀφειλόμενα αὐτῷ οἱ νησιῶτα ἐντόσ 8 ἡμερῶν.

3) Οἱ Ὀστοβηκ κατήγοντο ἐκ Βυζαντίου· ἐγκατεστάθησαν δὲ κατὰ τὰ ἀρχάσ τοῦ ΙΗ' αἰῶνοσ ἐν Μυκόνῳ· τούτου ἀδελφὸσ ἦν ὁ Ν. Τζορτζῆσ Ὀστοβηκ, πατήρ πολλῶν τέκνων, ἦτο καντζηλιέρησ πατριαρχικόσ ἐν Σταυροδρομίῳ Κων'πόλεωσ.

4) Ἦν καὶ κόνσολοσ (πρόξενοσ).

Οὗτοί εἰσιν οἱ ὡς ἐπίτροποι τῆς κοινότητος Μυκόνου χρηματίσαντες ἀπὸ τοῦ 1630—1771 ὅτε, ἐπὶ τῆς ρωσσοικῆς κατοχῆς, ἰδρῦθη ὁ θεσμὸς τῶν Συντόχων (= συνδίκων), ὡς ὀφόμεθα μετ' ὀλίγον ἐν τῷ ὀκείῳ τόπῳ. Σημειωθῆτω δ' ἐνταῦθα ὅτι τῶν ἄνω μνημονευθέντων ἐπιτρόπων πολλοὶ ἠρέθισαν πολλάκις διὰ τὴν εὐδόκιμον αὐτῶν ὑπηρεσίαν, πολλάκις δ' ἐν τοῖς ἐγγράφοις ἀπαντᾷ εἰς, συνήθως δύο, ἔστιν ὅτε τρεῖς καὶ ἄλλοτε πέντε, πέραν τῶν ὁποίων δὲν ἀπαντῶσιν.

Κατὰ τὴν μακρὰν Τουρκικὴν δεσποτείαν φρικαλέαν οὖσαν, τὰ τῶν νησιωτῶν, ἅπερ καθίσταντο φρικωδέστερα, ἅμα ὡς κατέπλεον ὁ αὐτοκρατορικὸς στόλος (μπεγλίζ-ντοναμασί) καθ' ἕκαστον ἔαρ πρὸς εἰσπραξίν τῶν φόρων εἶχον κακῶς. Ὁ στόλος ὄρμη ἐν Δριῶ, λιμένι πρὸς τὰ ΜΑ. τῆς Πάρου, ὀπόθεν ἀποσπώμενα πλοῖα ἀπεστέλλοντο εἰς τὰς παρακειμένας νήσους, ἢ συνήρχοντο οἱ ἐπίτροποι τῶν νήσων μετὰ δώρων, ὡς ὀφόμεθα, ἐπὶ τῆς ναυαρχίδος ἐν Δριῶ. Ὁ Καπουδᾶν πασᾶς, ἀκολουθούμενος ὑπὸ τοῦ βασιλικοῦ ἐρμηνέως τοῦ στόλου, Ἕλληνος ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ συνοδευόμενος καὶ ὑπὸ πληθῆος ἀκολουθίων, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ λιμωτόντων ἐκ τῆς μὴ λήψεως μισθοῦ παρὰ τῆς Ὑψ. Πύλης, ἐπέβαινε τοῦ στόλου καὶ καθίστατο τὸ φόβητρον τῶν χειροῦθων Αἰγαιοπελαγιῶν ὡς ἐκ τῆς ἐπικειμένης ἀρπαγῆς, ἀδικίας καὶ βίας. Οἱ ἄνθρωποι τότε θέλοντες ν' ἀποφύγωσι τὰς μελλούσας ἀγγαρασίας καὶ τὰς καταδιώξεις τῶν τοῦ Σουλτάνου ἀπεσταλμένων, ἀπερχόμενοι ἐκρύπτοντο εἰς τὰ ὄρη καὶ τὰ ἄντρα τῶν νήσων, ἢ ἐκλείοντο ἐν ταῖς ἑαυτῶν οἰκίαις μὴ τολμῶντες νὰ ἐξέλθωσιν, ὡς ἀναφέρουσιν οἱ περιηγηταὶ τῆς ἐποχῆς. ¹ Οἱ ναῦται (μπεγλίζ-ἀσκερῖέρ) ἀποβιβαζόμενοι ὡς εἰς χώραν ἐχθρικὴν ἐλήστευον οὐς συνήτων καὶ ἐὰν μὲν ἦσαν ἄνδρες ἢ διὰ ροπάλων ἐτραυμάτιζον ἢ ἐφόρευον, ἂν δὲ γυναῖκες ἢ κόραι ἢ παιδιὰ ἐξεβίαζον καὶ ἠτίμαζον ἐν μέσῃ ὁδῷ, ἐν ταῖς πλατείαις αὐταῖς, μηδενὸς τολμῶντος ν' ἀντίειπῃ τῶν ἀξιοματικῶν, θεωμένων ἢ καὶ τὰ αὐτὰ διαπρατιόντων ἠλιώτερον ἵνα μὴ ἐγερωθῶσι παρὰ-

1) Tancoigne, Voyage en Smyrne dans d'Archipel et l'île de Candie, Paris 1817 τόμ. Α' σ. 50—51.

πονα παρὰ τῆ Πύλῃ. ¹ δι' ὃ πάνυ προσφυῶς εἶπεν ὁ Βίκτωρ Οὐγκώ ἐν ταῖς Orientales : «Les Turcs ont passé là ; tout est ruine et denil !» τοῦθ' ὅπερ δυνάμεθα νὰ μετατρέψωμεν ἤδη εἰς Βουλγάρους ! 'Ἄλλ' οὗτοι μετήρχοντο καὶ ἄλλον εἶδους ἐκβιασμούς, εἰσφορὰς καὶ πρόστιμα τοῖς ἀτυχέσιιν Ἑλλῆσιν ἄλλοτε ἄλλα προφασιζόμενοι, ὡς ἔστιν ἰδεῖν ἐν ἐγγράφῳ τῆς κοινότητος Πάρου πρὸς τὸν Καπουδὰν πασᾶν κατὰ τὰς παραμονὰς τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως, τοῦθ' ὅπερ δίδει ἡμῖν λαβὴν νὰ εἰκάσωμεν τί προγενεστέρως διεπράττοντο (ιδεῖ I. Πρωτοδίκου ἐν «*Α θ η ν α ι φ*» τόμ. Η' σ. 228—30.)

'Ἄλλ' ἐὰν ταῦτα συνέβαινον ἐν ταῖς μεγάλας νήσοις, καὶ δὴ ἐν Πάρῳ ἔδρα τοῦ Καπουδὰν πασᾶ, φαντασθῆτω ὁ ἀναγνώστης τί ἐγένοντο ἐν ταῖς μικραῖς καὶ ἀποκέντροις, αἵτινες ἐγκαταλελειμμένα οὔσαι καθ' ὅλον τὸν ἐνιαυτὸν πάσης προστασίας, καθ' ἕκαστον ἔαρ ἐγίνοντο ἔρμαιον τῶν πειναλέων ὑπαλλήλων τοῦ Καπουδὰν πασᾶ, οἵτινες ἐπὶ ἕνα καὶ πλεον μῆνα καθίσταντο δεσποταὶ αὐτῶν. Καὶ τότε δὴ οἱ προεστῶτες ἔσπευδον, ὑπερθεματίζοντες εἰς ταπεινώσιν, νὰ προσενέγκωσι τὴν ὑποταγὴν αὐτῶν καὶ τὰ δῶρα καὶ ν' ἀκούσωσι τὴν διαταγὴν τοῦ ἀποτροπαίου ἐκείνου Τούρκου. Ὁ κυβερνήτης τοῦ πλοίου διηγεν ὡς σατράπης διατάττων ὡς ἐν τῷ ἑαυτοῦ οἴκῳ ἐπέβαλλεν ἀγγραφείας, ἐδίκαζεν ἀνεκκλήτως παντὸς εἶδους ὑποθέσεις, ἐξέδιδεν ἀποφάσεις περὶ ἀμφιοβητουμένων, ἐπέβαλε πρόστιμα χάριν ἑαυτοῦ ἀμέσως πληρονόμια, ἔμαστίγον, ἐφόνευεν ὅν τινα ἢ ἰδιοτροπία ἐπέβαλεν αὐτῷ, ὅπως ἰδιοποιηθῆ τὴν οὐσίαν ἢ ἀρπάσῃ τὴν ὠραίαν σύζυγον ἢ τὰ παιδιά ἐκείνου. Ταῦτα ἐκ προηγουμένων ὑπ' ὄψιν ἔχοντες οἱ νησιῶται ἔσπευδον νὰ πληρῶ-

1) W. Eton, Tableau historique, politique et moderne de l'Empire ottoman, Paris 1799 τόμ. Β' σ. 5. Καὶ ταῦτα ἐτελοῦντο ἐν ᾧ οἱ νησιῶται ἦσαν ἀπλῶς φόρου ὑποτελεῖς, διδομένου τῷ καθ' ἕκαστον ἔτος κατακλόντι Καπουδὰν πασᾶ ἔδιδον δὲ καὶ χαράτσι, ἀλλ' ἦτο ἀπαξ διὰ παντὸς καθωρισμένον καὶ οὐχὶ ὡς παρὰ τοῖς ἄλλοις Ἑλλῆσιν ἀόριστον καὶ κατὰ βούλησιν τῶν ἀρχόντων (Choiseul Gouffier A. 15), οὐδέποτε δὲ σταθερὸν πόδα οἱ Τούρκοι ἐπὶ τῶν νήσων ἔθεντο.

σωσι τὸν φόρον καὶ νὰ ταχθῶσιν εἰς τὰ κελεύσματα τοῦ κυβερνήτου τοῦ πλοίου, οὐ τὰ πληρώματα ἐξ ἰδίων διέτρεφον μέχρις ἀπόπλου, ὃν ἐπίτηδες οἱ Τούρκοι παρέτεινον ἵνα πλείονα ἀπολαύσωσι παρὰ τῶν ἀθλίων νησιωτῶν.

Καὶ τούτων γενομένων, οὐδὲν ἐτόλμων νὰ ἐκστομίσωσι παράπονον φόβῳ τῶν φρικαλεωτέρων ἀντεκδικήσεων, ἃς καὶ αὐτὸς ὁ Ἕλλην καὶ χριστιανὸς ἐρμηνεὺς τοῦ βασιλικοῦ στόλου ἠδυναίει πολλάκις νὰ προλάβῃ, τοῦτο μὲν θέλων νὰ φαίνηται ἀρεστός τοῖς Τούρκοις χάριν προαγωγῆς εἰς μέγαν ἐρμηνέα καὶ ἐκείθεν εἰς ἡμερόνα τῶν παραδουναβίων ἡγεμονιῶν, τοῦτο δὲ ἐπιδιώκων κατὰ ἰδιοτελεῖς σκοποὺς, ὡς πολλὰ ἔχομεν παραδείγματα τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ πολλοῦ Παναγιωτῆ τοῦ Νικοσίου καὶ τοῦ Νικολάου Μαυροκορδάτου καὶ ἄλλων. Ὡς ἐπίμετρον δὲ τῆς δυσπραγίας ταύτης τῶν χριστιανῶν, ἧς οὐδαμόθεν ἀνέμενον ἀνακούφισιν τινα, ἤρχοντο καὶ οἱ πολυώνυμοι πειραταί, οἵτινες διήρπαζον ὅ,τι διέφυγε τὴν τῶν Τούρκων ἀφαίρεσιν.

Ἡ Μπαρμπαριά καὶ Τούνεζι
ἢ Μάλτα καὶ τ' Ἀλιτζέρι.

Ἦδη ἀπὸ τοῦ μεσαίωνος οἱ Μελιταῖοι ἱππῶται τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τῆς Ἱερουσαλήμ, οἱ ὑπὸ Σουλεϊμάν Β' (1520—1566 ἐκδιωχθέντες, οἱ Βενετοὶ, αἱ Φλωρεντίνοι, οἱ Ἰσπανοὶ, οἱ Γάλλοι οἱ Τυνήσιοι, οἱ Τριπολίται (τῆς Βαρβαρίας), οἱ Ἀλγερίνοι καὶ οἱ Δουλινοῦται, οἱ προσετίθεντο καὶ οἱ ἡμέτεροι Μανιάτα, καὶ Κρήτες ἐπεδίδοντο εἰς φρικώδεις πειρατείας ἀνά τὸ Αἰγαῖον ὅπερ ἡ τουρκικὴ κακοδιοίκησις δὲν ἠδύνατο νὰ καθάρῃ τῆς ἀπανθρώπου ἐκείνης· μάλιστα διὰ τελειωτικοῦ τινος πλήγματος, ὡς ποτε ὁ Μ. Πομπήιος ἐσάρωσεν αὐτοὺς, ἀλλὰ περιορίζετο εἰς ἡμίμετρα, ὑπήκουσα εἰς τὰς παραστάσεις καὶ διαμαρτυρίας τῶν ἡγεμόνων, εἰς οὓς τὰ πειρατικά ἐκείνα σκάφη ἀνήκον, δυνάμει προνομιῶν (capitulations) οἱ καθολικοὶ πειραταὶ προστατευόμενοι ὑπὸ τῶν ἰδίων κυβερνήσεων, μετήρχοντο πᾶν βίας μέτρον κατὰ τῶν ἀτυχῶν νησιωτῶν καὶ δὴ τῶν ὀρθοδόξων κατοίκων, ὧν αὐτοὶ μᾶλλον ἤρχον ἢ ἡ Ὑψηλὴ Πύλη· κυρίως φωλεῖ αὐτῶν ἦσαν ἡ Ἴοσι, ἡ Μήλοσι, ἡ Μύκονοσι καὶ ἡ Σέριφοσι· διότι διὰ τῶν θαλασσιῶν ὁδῶν αὐτῶν ἐμελλον νὰ διαπλεύσωσι τὰ ἐμπορικὰ σκάφη τὰ ἐκ τοῦ Εὐξείνου διὰ τῆς Προποντιδοσι καὶ

τὰ διὰ τῆς Μεσογείου καὶ τοῦ Αἰγαίου εἰς Εὐξεινον προωρισμένα· ἀφ' οὗ δὲ διήρπαζον, συλλαμβάνοντες τὰ πλοῖα, τὰ ἐμπορεύματα, τοὺς ναύτας καὶ τοὺς ἐπιβάτας ἐπώλουν εἰς τὸς διάφορους ἀγορὰς δίκην κτηνῶν, τοῦτο μὲν αὐτοὶ πλουτοῦντες, τοῦτο δὲ βλάπτοντες τοὺς οἰσματοκτοῦς Ἑλληνας, ὅπως ἔξαναγκάσωσιν αὐτοὺς νὰ ἀσπασθῶσιν τὰ τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας καὶ τὸν παπισμὸν, ὅπως οὕτως ἀπολεύσῃ τῆς προοιασίας αὐτῶν ἡδὴ ἐγκαθιδρυμένων καὶ νενυμφευμένων μεθ' Ἑλληνίδων, ὧν τὰ τέκνα ἀνέτρεφον ἐν τῷ λατινικῷ ρητῷ. Τούτους ἐμμοῦντο καὶ οἱ Μουσουλμάνοι πειραταὶ τῆς Τύνιδος, τῆς Τριπόλεως, τοῦ Ἀλγερίου καὶ τοῦ Δουλοῖνου, οἵτινες ἐὰν μὲν συνήντων κατὰ τὰς θαλασσίας αὐτῶν ἐπιδρομὰς ἐμπορικόν τι πλοῖον καὶ διήρπαζον εἶχε καλῶς τὸ πρᾶγμα, ἄλλως ἐπιτιθέμενοι καταλάμβανον νῆσον τινὰ οἰανδήποτε ἐκ τῶν Κυκλάδων, ἦν ληστεύοντες κυριολεκτικῶς ἀνεχώρουν ἀνενόγητοι καὶ προστατευόμενοι ὑπὸ τοῦ Κασιτὰν πασᾶ, πρὸς ὃν ἔστελλον τὴν μερίδα τοῦ λείοντος ἐκ τῆς νησιωτικῆς λείας.

Ἡ τοιαύτη δὲ ἀθλία καὶ ἐλεεινὴ κατάστασις¹ διήρκεσεν

1) Ὁ Ε. Κούριος ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς Νάξου (μετάφρ. Δαμαλᾶ σελ. 43) λέγει: Ἡ ὀφραϊότης τῶν Κυκλάδων, ἡ ραθυμία τῆς Πύλης, τὸ ἀσθενές τῆς ναυτικῆς αὐτῆς παρασκευῆς, πολλάκις ἐδέλεεσε Φράγκους τυχοδιώκτας νὰ ἐπιχειρήσωσι κατακτήσεις ἐν τῷ ἀρχιπελάγει. Οὕτω τῷ 1673 ἐμφανίζεται ὁ μαρκήσιος de Fleury μετὰ τριῶν πολεμικῶν ἐκ Μασσαλίας ὅπως κατακτήσῃ τὴν Νάξον, ἀλλ' ἀποτυχῶν ἐγένετο πειρατῆς ὅπως ἀποζημιωθῇ διὰ τὰς γενομένας δαπάνας. Ναυαγῆσας δ' ἐν Πάρῳ συνελήφθη ὑπὸ Βενετῶν, ὑποστηριζόντων τοὺς Τούρκους καὶ ἐδικάσθη ἐν Βενετίᾳ μόλις σωθεὶς τοῦ θανάτου, τῇ ἐπεμβάσει τοῦ Δουκὸς τῆς Σαβοΐας, ὅστις ἀπέλαυεν, ὡς φαίνεται τῶν ἐκ τῆς πειρατείας ὀφελειῶν τοῦ de Fleury. Ὅλίγα ἔτη μετὰ ταῦτα ἐμφανίζεται ὁ ἐκ Προβηγκίας Οὐγος de Creveliers, ὅστις τῷ 1678 ἀνετινάχθη εἰς τὸν ἀέρα ἐν Ἀστυπάλαιᾳ. (Περὶ οὗτου ἐν Εἰκονογραφημένῃ Ἔστιά 1893 Β' 107-110. ὑπὸ Μ. Μαρκόπολι — Α. Καράλη ἐν «Ὁμήρω» Σμύρνης 1875 φυλλ. 8) βρίου—Rob. Sauger, histoire nouvelle des anciens Ducs et autres souverains de l' Archipel, Paris 1698 (Ἑλλ. μετάφρ. Α. Καράλη).

μέχρι τοῦ ἀρχομένου ΙΘ' αἰῶνος, ὅτε, καταστραφέντος ἐν ἔτει 1798 ὑπὸ τοῦ Μ. Ναπολέοντος τοῦ τάγματος τῶν ἱπποτῶν τῆς Μελέτης καὶ τῆς νήσου αὐτῶν καταληφθείσης τῷ 1800 ὑπὸ τῶν Ἑγγλων, ἐπενεχθεῖσιν μεταρρυθμίσεων ὑπὸ Μαχμοῦδ τοῦ Β' (1809—1839) καὶ ἰδρυθέντος κατοπιν τοῦ ὀκταετοῦς γιγαντιαίου ἀγῶνος τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους, τοῦ δ' Ἀλγερίου περιελθόντος τῷ 1833 ὑπὸ τὴν Γαλλίαν, διὰ μέτρων αὐστηρῶν ἐξωντώθη τελείως ἡ πειρατεία καὶ οὕτως ἠδυνήθησάν πως νὰ ἀναπνεύσωσιν αἱ δυσταχεῖς νῆσοι τῶν αἰώνιων διαρπαγῶν καὶ λεηλασιῶν, ὧν ἦσαν ἔρμαιον, ἐξ ὧν ὁ πληθυσμὸς αὐτῶν ἐμειώθη σημαντικῶς,

Τοιοῦτον ἄθλιον βίον ἤγον οἱ ταλαίπωροι νησιῶται, τοῦτο μὲν οἰκοῦντες νήσους ἀγόνους καὶ οὐδέποτε ἑσθλός, τοῦτο δὲ ἔχοντες ἐπὶ κεφαλῆς τὸ πριονωτὸν μασιγίον τοῦ καπιτὰν πασᾶ καὶ τῶν ποικιλονύμων πειρατῶν καὶ μόνον αἱ μεγάλοι νῆσοι καὶ αἱ γόνιμοι, αἱ καὶ πυκνότερον πληθυσμὸν ἔχουσαι, διῆγον ὀπωσοῦν ἀνθρωπινώτερον, ὡς λ. χ. ἡ Νάξος, ἡ Τήνος, ἡ καὶ ἐσχάτη πασῶν τοῖς Τούρκοις δουλεύουσα, ἡ Ἄνδρος, ἡ Σύρος καὶ ἡ Μύκονος. Πράγματι δὲ εὐπορίας τινὸς καὶ ἀνοπιύξεως ἐν γένει δὲν ἔστεροῦντο καὶ οἱ Μυκόνιοι, ὧν τὸ ναυτικὸν τότε ἦτο ἀξιολογώτατον, τὸ πρῶτον τῆς Ἑλλάδος, κατὰ τὸν Π. Κοντογιάννην (οἱ Ἕλληες κτλ. σελ. 224). Οὗτοι ἀπεδήμιον εἰς μακρυνούς τόπους, προὔτιμων δὲ νὰ διαμείνωσιν ἐν τῇ ξένη ἢ νὰ ἐπιτιρέωσωσιν εἰς τὴν νῆσον αὐτῶν (Paseh van Krienen, ἔκδ. Ross. σελ. 68, 72, 77, 78.—Somini, Voyage B' 390—310.—Ματθαίου Γρηγορίου Κοκοβτζόβ, περὶ τῶν τοῦ Αἰγαίου πελάγους κατοίκων παρατηρήσεις τινὲς ἐν Παρνασσῷ

ἐν Ἐρμουπόλει 1875). Ἐπίσης διάσημος πειρατὴς ἦν ὁ Μαρμελέκ (Μαρμελέκας κοινῶς), ὅστις κατὰ τι σημεῖωμα τῆς ἐν Νάξῳ Μονῆς τῶν Καπουτσιῶνων σύλληφθεις τῷ 1732 ὑπὸ τῶν Τούρκων, ἐδέθη καὶ πληρώσας λύτρα μεγάλα ἀφέθη, ἵνα ἀνετώτερον ἀσκεῖ τὸ ἐντιμον καὶ ἐπικερδὲς ἐπάγγελμα δι' ἑαυτὸν τε καὶ διὰ τοὺς Τούρκους! Ἀπήχθεις τοῦ Μαρμελέκα τούτου εἶναι καὶ ὁ ἐν Μυκόνῳ πειρατὴς Μανώλης Μαρμελέκας, περὶ οὗ ἐν τῷ οικείῳ τόπῳ.

τόμ. Β' 462). Πολλὰ τῶν νήσων εἶχον καὶ καθολικοὺς κατοίκους καὶ τοιοῦτοι ὑπῆρχον μέχρι τῶν ἐσχάτων χρόνων ὀλίγοι, ὡς εἶδομεν, καὶ ἐν Μυκόνῳ, ὡς φαίνεται καὶ ἐκ τοῦ αὐτοῦθι, κατὰ τὴν θέσιν Ἀλευκάντρα, σωζομένου ναοῦ τῶν Λατίνων, ὅσις πρότερον ὢν ὀρθόδοξος ἐπωλήθη αὐτοῖς καὶ ἐπαπειλήσας πτωσὶν ἀνεκαινίσθη τῷ 1675 ὡς ἡ ὑπέρθυρος ἐπιγραφὴ δείκνυσι, καθὼς εἶδομεν ἐν τοῖς προηγουμένοις.

Κατὰ τὴν μαρτυρίαν δὲ πάντων τῶν τὴν Μύκονον ἐπισκεψαμένων περιηγητῶν καὶ συγγραφέων, ὅσοι περὶ τῶν καθ' ἡμᾶς Ἑλληνικῶν πραγμάτων ἠσχολήθησαν, οἱ Μυκόνιοι, ὡς ἐκ τουρφεῶς ἡλικίας ἐν τῇ θαλάσῃ βιοῦντες, ἐγένοντο οἱ ἀριστοὶ τῶν Ἑλλήνων ναυτικῶν καὶ πρὸ τοῦ μεγάλου τοῦ 1821 ἀγῶνος ἦσαν οἱ μόνοι γνωστοὶ ἐν τῇ Ἑσπερίᾳ Εὐρώπῃ καὶ ἐν Ρωσίᾳ, ὡς δεινοὶ θαλασσινοὶ καὶ τὸ μέγιστον ναυτικὸν ἔχοντες (Κοντογιάννη, οἱ Ἕλληνες σελ. 221 καὶ 294), ἀλλ' εἶτα τῶν τῆς περαιτέρω ἀναπτύξεως τῆς ναυτιλίας τὰ ἀγαθὰ τῆς εὐμαρείας προτιμήσαντες, ἀπώλεσαν τὸ ναυτικόν, ὡς λέγει ὁ Γ. Κριεζῆς (ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς Ἰδρύσεως σελ. 28—Κοντογιάννης ἐνθ' ἀνωτέρω σελ. 382), ἐπισκιασθέντες ὑπὸ τῶν κατόπι ἀναδειχθέντων ἄλλων νησιωτῶν καὶ δὴ τῶν λεγομένων τριῶν ναυτικῶν νήσων Ἰδρύας, Σπετσιῶν καὶ Ψαρῶν, οἵτινες ὄντως καὶ ἐποίησαν θαύματα ἀνδρείας καὶ αὐταπαρνήσεως, ἦν οὐδεὶς ἠδυνήθη ἄχρι τοῦδε νὰ ὑπερβάλῃ. Παρὰ τῷ περιηγητῇ Tournefort (ἔκδοσις Lyon 1818 Α' 106) ἀπήντησα ὅτι κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα τὰ μικρὰ σκάφη τῆς νήσου ἀνήρχοντο εἰς 100 πλὴν τῶν 40—50 μεγάλων, κατ' ὀλίγα ὑπολειπόμενα τῶν ὑπὸ τῆς Ἰδρύας τῷ 1821 παραταχθέντων 92, ἐνῶ οἱ Μυκόνιοι δὲν παρέταξαν εἰμὴ μόνον, ὡς θέλομεν ἰδεῖ, τρία πλοῖα μεγάλα καὶ τινα μικρὰ καὶ ἐν μπουρλότων κολῶς ἐξωπλισμένα καὶ ἐφωδισμένα. Ὑπερδιακόσιοι δὲ ἀνδρες Μυκόνιοι ὑπηρετοῦν ἐπὶ τῶν πλοίων τῶν Ψαριανῶν, τῶν Σπετσιωτῶν καὶ τῶν Ἰδρυαίων. Ἀρκεῖ ὅμως ὅτι ἐπὶ τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ Ὀρλώφ (1770—4) ἡ Μύκονος παρέσχε τὸν Ἀντώνιον Ψαρὸν καὶ τοὺς ἄλλους ἀτρομήτους ναῦτας, οἵτινες ἐν Τσεσμέ (Κισσῶ) κατεκραύνωσαν τὸν τουρκικὸν στόλον καὶ ἐδόξασαν οὐ μόνον τὴν ἰδιαιτέραν αὐτῶν πατριδα, ὑπὲρ ἧς ἄσματα

ἐψάλλοντο ἀνὰ τὰ παράλια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ τὰς νήσους, ἀλλὰ καὶ τὸ Ἑλληνικὸν ὄνομα.

Τοιοῦτοι ὄντες οἱ Μυκόνιοι καὶ τοιοῦτα ἀνήκουστα πάσχοντες ἐκ μέρους τῶν ὑπεράγαν φορολογούντων αὐτοὺς Τοῦρκων¹ καὶ τῶν πειρατῶν ἐπόμενον ἦτο ὅτι θά ἔξεγείροντο εἰς τὴν εἰς ἐλευθερίαν καλοῦσαν αὐτοὺς φωνὴν τοῦ συμπολίτου αὐτῶν Ἀντωνίου Ψαροῦ, ὅστις ἐπὶ Αἰκατερίνης τῆς Β΄, τελοῦσης τὰ ὄνειρα τοῦ Πέτρου τοῦ Μεγάλου, ἐστάλη ὡς πλοηγὸς τοῦ στόλου τοῦ

1) Οἱ Τοῦρκοι, ὄντως ἀναλόγως τῶν ἄλλων νήσων, ἐφορολόγουν πολὺ τοὺς Μυκονίους καὶ διὰ τοῦτο βλέπομεν αὐτοὺς συνερχομένους τῇ 17 9)βρίου 1767 καὶ ἀναθέτοντες τῷ Ἀντιωνίῳ Ραΐζη (πλοιάρχῳ) Πελαγίτῃ διὰ κοινῆς ἀποφάσεως ἐσφραγισμένης διὰ τῆς σφραγίδος τῆς κοινότητος, ἵνα μεταβῇ, εἰς βάρος τῆς νήσου, καὶ ζητήσῃ παρὰ τοῦ Μ. Βεζύρου, «τὸ ἰ λ τ ι ζ ἄ μ ι (= τὸ ἐνοίκιον τῶν φόρων) τοῦ νηοῦ τῆς ἐρχομένης χρονιάς, νὰ γίνῃ μ α κ τ ο ὕ (=κατ' ἀποκοπὴν) διὰ τοὺς ραγιάδες» καὶ ἐπειδὴ ἐπικολούθησε τρικυμία καὶ ἐφοβήθησαν μήπως πνιγῇ ὁ ἐκλεκτός αὐτῶν, οἱ Μυκόνιοι συνελθόντες τῇ 23 9)βρίου ἔξελεξαν ὡς ἀντιπρόσωπον τὸν Κωνσταντῖνον Καλογεράν νὰ μεταβῇ εἰς Βυζάντιον καὶ ζητήσῃ τὸ ἰλιζάμι τῆς ἐφετεινῆς χρονιάς, ὑπὸ τὸν ὄρον, ἐὰν ἐσώζετο ὁ Ἀντώνιος Πελαγίτης, νὰ ἦ ἄκυρος ἡ ἐκλογὴ αὐτοῦ. Ἐξ ἐγγράφου δὲ τῆς 10 Μαρτίου γινώσκομεν, ὅτι ἡ αἴτησις αὐτῶν ἐγένετο δεκτὴ καὶ ὄντως τὸ ἐνοίκιον τῶν φόρων εἰσπράχθη ὑπὸ τῆς κοινότητος (ἐπιτρόπων τοῦ νημπετίου εἰς τὸ μακτοῦ) κατ' ἀποκοπὴν καὶ εἰσακουσθείσης τῆς παρακλήσεως τῶν Μυκονίων. Γνωρίζομεν δὲ, ὅτι καὶ τῷ 1803 τὸ ἰλιζάμι τῆς Μυκόνου εἶχεν ὁ Λογοθέτης Καλάβριας, ὡς φαίνεται ἐξ ἐγγράφου τοῦ ἀρχόντου Σπυρ. Μαυρογένους γραμματέως καὶ μεγάλου κερμηνέως τῆς Υ. Πόλης Παναγιώτῃ Μουρούζη. Τοῦτου τοῦ Μαυρογένους ἀποθανόντος τῷ 1817 υἱός ἦν ὁ ἀρχίατρος μετὰ τὸν τοῦ πατρὸς θάνατον τῇ 3 7)βρίου γέννης, γεννηθεὶς πέντε ἡμέρας μετὰ τὸν τοῦ πατρὸς θάνατον τῇ 3 7)βρίου 1817 (Blancard, ἐνθ' ἄλλαχθ' ἐκδ. ἀ' σελ. 677), οὗ υἱοὶ εἶσαν: ὁ πρῶτος ἡγεμὼν τῆς Σάμου Ἀλέξινδρος καὶ νῦν μίλος τοῦ Συμβουλίου τῆς ἐπικρατείας ἐν Κωνιπόλει καὶ ὁ ἐν Τεργέστη γενικός πρόξενος τῆς Τουρκίας Δημήτριος Μαυρογένης, ὁ πολλὰς εἰκόνας ἐκ τῶν κοσμοποσῶν τὸ βιβλίον παρασχὼν ἡμῖν.

Ὁρλώφ πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τῆς Τουρκικῆς τυραννίας. Ἡ ἐπανάστασις, ἣτις ἀπὸ μακροῦ διὰ τῶν ἐπὶ τούτῳ σταλέντων ἐκ Ρωσσίας ἐθναποστόλων καὶ ἰδίως ἀπὸ τῆς ἀποστολῆς τοῦ Γρηγορίου Παπαζώλη (ὄγλου), εἶχεν ἀποφασισθῆ κρύφα τῆς ἐξουσίας, φαίνεται ὅτι περιῆλθεν ἀμυδρῶς πῶς εἰς τὴν καχύποπτον γνώσιν τῆς Ὑψηλῆς Πύλης. Πράγματι δὲ ὅτε ὀλίγω πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1770, τῆς κοινῶς τοῦ Ὁρλώφ ἐπονομαζομένης, ἡ Τουρκία ἐπὶ Σουλτάνου Μουσταφᾶ τοῦ Γ' ἐκήρυξε τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Ρωσσίας, ἡ μὲν Ὑψηλὴ Πύλη διέταξε νὰ περισυλλεγῶσι πάντα τὰ ἐν ταῖς χερσὶ τῶν χριστιανῶν τοῦ Αἰγαίου πελάγους εἰρισκόμενα ὄπλα, ἀνα εἶτα ἐπωλοῦντο τοῖς Μουσουλμάνοις ἀντὶ λινακίου φακῆς, ὁ δὲ τὸ Αἶγαίον περιπλέων Καπουδῶν Μεχμέτ πασᾶς τῇ 17 Ὀκτωβρίου 1768 ἔγραψε πρὸς τοῦτο μπουγιουρδὶ (διαταγὴν) πρὸς τοὺς νησιώτας¹ ἔχον οὕτως:

[Ἴσον ἀπαρόλλακτον τοῦ μπουγιουρδίου τοῦ ὑψηλοτάτου αὐθέντου μας βεζύρι καπιτάν πασᾶ.— Καϊμακάμ Μεχμέτ πασᾶς, ἐλέφ Θεοῦ βεζύρις καὶ καπιτάν πασᾶς].

Τιμωτάτοι βοιβοντιάδες καὶ λοιποὶ προεστώτες καὶ ἐπίτροποι ὅλοι ἀπλῶς τῶν νησιῶν τῆς Ἀσπρης θαλάσσης· βλέποντες τὸν παρόντα ἡμέτερον ἔνδοξον καὶ ἡγεμονικὸν ὄρισμόν ἔστω εἰς εἰδήσιν σας, ὅτι ἐξεδόθη βασιλικὸν προσκνητὸν φερμάνι προσιάζον ὅτι οἱ κατὰ τόπους ραγιαδες, ἐπειδὴ σὺν Θεῷ ἀνοίχθη σεφέρι [ἐκστρατεία] μὲ τοὺς Μοσχόβους, ὅλα τὰ ἄρματα ὅπου ἔχουν πιστόλια δηλαδὴ σπαθιά καὶ τουφέκια νὰ τὰ συνάζουν καὶ νὰ τὰ βάνουν εἰς ἓνα τόπον· διὰ τοῦτο καὶ ἡμεῖς

1) Ἰδὲ Παντελῆ Μ. Κοντογιάννη, οἱ Ἕλληνες κατὰ τὸν πρῶτον ἐπὶ Αἰκατερίνης Β' ρωσοτουρκικὸν πόλεμον (1768-1774) ἐν Ἀθήναις 1903 σελ. 313 καὶ 494. Τὴν πληροφορίαν ταύτην ἀναφέρει καὶ τὸ λεγόμενον χρονικὸν τοῦ Ἀνθίμου, ὅπερ ἐδημοσίευσεν ὁ Δ. Γ. Καμπύρογλος ἐν τοῖς Μνημείοις τῆς ἱστορίας τῶν Ἀθηναίων, Ἀθ. 1889 τόμ. Α' σελ. 100-101 λέγον: «Εἰς τοὺς 1769 περὶ τὰ μέσα τοῦ ἔτους ἦλθε βασιλικὸς ὄρισμός διὰ νὰ σηκώσουν τὰ ἄρματα ἀπὸ τοὺς Ρωμαίους καθότι ὄδινεν ὁ πόλεμος μεταξὺ Μοσχόβων καὶ Τούρκων».

κατὰ τὸ ἔνδοξον προσκυνητὸν φερμάνι σὰς προστάζομεν ὅτι ὅλα τὰ ἄρματα ὅπου ἔχετε νὰ τὰ συναΐξετε καὶ νὰ τὰ βάλετε εἰς ἓνα τόπον, ἕως νὰ ζητηθοῦν παρ' ἡμῶν. Καὶ νὰ κάμετε προσεῖτι ἓνα τεφεῖρι πῶσα σπαθιά, πιστόλια καὶ τουφέκια εὐρίσκονται εἰς κάθε νηαὶ καὶ νὰ τὸ ἐγχειρίζετε εἰς ὅποιον σὰς φέρῃ τὸν παρόντα ἔνδοξον ἡμῶν ὀρισμόν· λοιπόν τινες νὰ μὴ φανῇ ἐναντίος τοῦ παρόντος ἡγεμονικοῦ ἡμῶν προστάγματος, διότι θέλει παιδεύθῃ παρ' ἡμῶν σφοδρῶς ὡς ἀπειθῆς καὶ με τιμωρίας θανάτου. Οὕτω ποιήσατε, ὡς προστάζομεν, καὶ μὴ ἀλλῶς ἐξ ἀποφάσεως. 1768 Ὀκτωβρίου 17»¹.

Ἐννοεῖται ὅτι πλὴν τῆς κατασχεσεως τῶν ὄπλων ἔλαβον καὶ ἐπιτακτικοὺς φόρους καὶ πρόστιμα· ἀπῆνθησα δὲ ἐν ἐγγράφῳ τὰδε : « τσερεμέδες εἰς Τζαφέρ μπέην καὶ Ἰβραήμ μπέην ὁ Παρθένιος Λογοθέτης, ὅστις τότε ἔδωκε καὶ τῷ ἄρχιερεῖ (Σίφνου) γρόσια 22 διὰ τὸ ὀφρῆκιον ὅπου ἐπῆρε ».

Πρὸ τοῦ κατάπλου τῶν δύο ρωσικῶν μοιρῶν καὶ πρὸ τῆς καταλήψεως τῶν Κυκλάδων καὶ τινων νήσων τοῦ Αἰγαίου πελάγους ὑπὸ τῶν Ρώσων τῷ 1767 ἐστάλη ἀπεσταλμένος αὐτῶν ὁ ἐκ Λευκάδος Ιατρὸς Λούης Σωτήρης² (Λουτζῆς ἢ Λουδοβίκος), ὁ ἐν τῷ ρωσικῷ στρατῷ κατατεταγμένος ὢν εἶχεν

1) Ἐκ τῶν ἐγγράφων τῆς οἰκογενείας Γρυπάρη (παρὰ τῷ ἐν Ἀθήναις κ. Περικλεῖ Γρυπάρη ἀποκειμένων σ. 295 καὶ 308) μανθάνομεν ὅτι τῇ 17 8)βρίου 1768 καὶ τῷ 1769 διετάχθη ἡ καταγραφή τῶν ξένων πρὸς περισυλλογὴν τῶν ὄπλων : « καὶ νὰ ἔμβουν ὅλοι εἰς τὸ τοιχοκαστρον (τοιχοκαστρον, Κάστρον) καὶ ὅταν σημάνῃ ἡ καμτάνα τῆς Ἁγίας Μονῆς νὰ τρέξουν ὅλοι χωρὶς ἀβέζο εἰς τὴν πιάτσα μετὰ τὰ ὄπλα των καὶ ὅπου σας διορίσωσιν ἔκαστον οἱ καπιτάνοι οἱ ὁποῖοι δύνανται νὰ γυρίζουν τοὺς μαχαλάδες ». Τῇ 20 δὲ 8)βρίου 1770 ὁ Ἀλῆ-Μπέης γράφει τοῖς Μυκονίοις νὰ « καθῶνται ἡσυχος ».

2) Οὗτος ἐσπούδασεν ἐν Ἰταλίᾳ τὴν Ιατρικὴν καὶ τὴν φιλοσοφίαν. Συνέγραψε: α) θριάμβον Αἰκατερίνης τῆς Β' μετὰ τινων μελετῶν, β) il sostenge delle arti, e dell'agricoltura favorita da Alexandro I Paulo-witz imperatore e autocrate di tutte le Russie etc. Trieste 1807, γ) Ἱστορικοκριτικὴ Ἀπολογία, Τεργέστη 1814.

ὕψωθῆ εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ συνταγματάρχου (Κ. Ν. Σάθα, Νεοελληνικὴ Φιλολογία, Ἀθ. 1868 σελ. 619 — Δ. Θεριανοῦ, Ἀδαμάντιος Κοραΐς, Τεργέστη 1889 Α' 369—Π. Κοντογιάννη, Οἱ Ἕλληνες, Ἀθ. 1902 σελ. 198), ἵνα ἐξεγείρῃ τοὺς Ἕλληνας εἰς ἐπανάστασιν. Οὗτος τῇ 22 Ἰουνίου 1770 ἐκ Δελλαγράφου τῆς νήσου Σύρου ἔγραψεν ἐπιστολὰς πρὸς τοὺς κατοίκους ζητῶν ἐπὶ ἀπειλῇ ἐπιθέσεως ἐνόπλου, βοηθείας καὶ παροχὰς, ὡς οἱ Σύριοι ἀπέστειλαν συνισταμένης εἰς κρέας καὶ ἄρτον· καὶ βραδύτερον δ' ἔγραψεν αὐτοῖς ἀπαιτῶν ὄλεον καὶ διπρσίτην διὰ τὸ ἐν Ναούσῃ στρατόπεδον τῶν Ρώσων. Καὶ οἱ ἄλλοι νησιῶται ἔστειλλον ὁμοίως ζωοτροφίας, ἀλλὰ τὸ τελικὸν ἀποτέλεσμα ὑπῆρξε μηδὲν, τῶν νησιωτῶν ἐν ἴσῃ μοίρᾳ τιθέντων ἢ μᾶλλον προτιμώντων τὴν τουρκικὴν κακοδαιμονίαν, ὡς ὀψόμεθα (Κλωνδ. Στεφάνου, Ἀνέκδοτα ἔγγραφα πρὸς τοὺς κατοίκους τῶν Κυκλάδων ἐν «Ἀθηναίῳ» τόμ. Σ' 204-5), τῆς Ρωσικῆς προστασίας, τῆς ὑποσχομένης μὲν ἤδη ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Μ. Πέτρου, ἀλλ' οὐδέποτε πραγματοποιηθείσης ἐλευθερίας τῆς Ἑλλάδος (ἰδὲ παράρτημα «Σκρίπ» τῆς 13 Νοεμβρίου 1903 καὶ «Κράτος» τῆς 9-10 Ἰουνίου 1910 — Γ. Κωνσταντινίδου. Εὐρώπην καὶ Ἀνατολὴν, Ἀθ. 1898 σελ. 20-1 — De Beaumont, mémoires sur la cour de Russie 1836).

Τὸ μόνον, ὅπερ δὲν ἠνεύχοντο οἱ νησιῶται ἦτο ἢ ὑπὸ τοῦ τουρκικοῦ στόλου ναυτολογία αὐτῶν, μελλόντων γὰ ὑπηρετῶσιν ὑπὸ τὴν ἡμισέληνον κατὰ τοῦ Σιανροῦ καὶ τῶν ἰδίων συννησιωτῶν. Ἀκριβῶς δὲ κατ' αὐτὴν τὴν ἐποχὴν ὁ Τουρκικὸς στόλος εὐρύσκοτο ἐν ἐλευσίῃ καταστάσει, ὡς ἐκ τῆς προηγουμένης μακροχρονίου εἰρήνης (1739—69) πάντα τὰ πλοῖα ἦσαν κακῶς κατασκευασμένα, κακῶς ἐξηρτυμένα ἢ ἐλάσσον ἢ πλέον τοῦ δέοντος πεπληρωμένα, τὰ ἐξαρτύματα καὶ τὰ πολεμικὰ ὄργανα βεβλημένα· διότι μόνον ἔργον εἶχεν ὁ στόλος, τὴν εἰσπραξίν τῶν φόρων ἐκ τῶν νήσων, αἱ προαγωγαὶ τῶν ἀξιοματικῶν ἐξηγοράζοντο καὶ ἡ πειθαρχία ἦν σεσαλευμένη, ὁ Καπουδάν πασᾶς ἀπέστειλεν ἀνὰ τὰς νήσους τῷ 1769 πλοῖα πρὸς βία ναυτολογίαν νησιωτῶν, ἀλλ' οὗτοι ἀκονεὶ λαμβανόμενοι, καθίσταντο δυσπειθεῖς· καὶ ἀπρόθυμοι εἰς τὸ ἔργον τοῦ ναυίου. Ἐν Μυκόνῳ μάλιστα, ἴσως ἐκ τοῦ περιβάλλοντος—διότι ὁ Ψαρὸς ἦν Μυκόνιος,

ὡς εἶπομεν—ἔστασίασαν οἱ κάτοικοι καὶ ἐφόνευσαν τοὺς ναυτο-
λογοῦντας τούρκους στρατιώτας καὶ διὰ στρατιωτικῆς χειρὸς ἡ-
λευθέρωσαν οὐ μόνον τοὺς Μυκονίους ναύτας, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐκ
τῶν ἄλλων Κυκλάδων βία ναυτολογηθέντας, οὓς εὗρον ἐπὶ τῶν
τουρκικῶν πλοίων.¹

Δὲν παρήλθε δὲ πολὺς χρόνος ἀπὸ τῆς προκηρύξεως τοῦ
Καπιτὰν Καϊμακάμ Μεχμέτ Πασᾶ τῆς 17 8)βρίου 1768 καὶ ἡ
ἀπὸ μακροῦ χρόνον, ὑπὸ τοῦ Γρηγορίου Παποζώλη καὶ τῶν ἄλ-
λων ἀπεσταλμένων τῆς Αἰκατερίνης Β', ὑποδουλιζομένη ἐπανά-
στασις τῆς Ἑλλάδος ἐξευράγη. Γνωστὴ τυγχάνει αὕτη τοῖς πᾶσιν
ὑπὸ τὸ ὄνομα ἐπανάστασις τοῦ Ὀρλώφ καὶ κατ' αὐτὴν σπουδαιό-
τατον μέρος διεδραμάτισεν ἡ Μύκονος κατ' αὐτὴν τε ταύτην
καὶ ἐν τοῖς μετὰ ταῦτα κατὰ τὴν ὑπὸ τῶν Ρώσων κατοχὴν τοῦ
Αἰγαίου.

Οὕτω διακειμένης τῆς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας στρατιω-
τικῶς, ναυτικῶς καὶ οἰκονομικῶς, ἡ Ρωσσία προέβη εἰς τὴν δια-
κοπὴν τῶν σχέσεων πρὸς τὴν Τουρκίαν, ἐλπίζουσα μεγάλας ἐκ
τοῦ ἐνεσιῶτος πολέμου ὠφελείας. Ὅντως καθ' ὃν χρόνον ἡ Αἰ-
κατερίνη ἀπεφάσισε τὴν κήρυξιν τοῦ ρωσσοτουρκικοῦ πολέμου,
ἐν Ρωσσίᾳ διέτριβεν ὁ Ἀντώνιος Ψαρὸς² πλοίαρχος ἰδίου πλοίου.
Οὕτως γεννηθεὶς ἐν Μυκόνῳ τῷ 1735, κατὰ τὸν βιογράφον αὐ-
τοῦ Μιχαὴλ Χ. Βενιέρην καθηγητὴν τῆς ἐν Ἐρμούπολει Δημο-
σίας ἐμπορικῆς σχολῆς (ὁ Ἀντώνιος Ψαρὸς, ἐν Ἐρμούπολει 1882
καὶ 16ον σελ. 33), ἐκαλεῖτο πρότερον Γεώργιος, ἀλλὰ, τοῦ πα-

1) Zinkeis'n, Geschichte des Osmanischen Reiches Gotha 1840—63
τόμ. Ε' σελ. 935—Ἱστορία τοῦ παρόντος πολέμου τόμ. Δ' σελ. 6—Κον-
τογιάνη 180—181.

2) Ἐν τῇ ἀναγνώσει τῶν Μυκονικῶν ἐγγράφων, τὸ ὄνομα Ψαρὸς
ἀπήντησα τῷ 1670 Νικόλαος Ψαρὸς, τῷ 1763 ἄλλον Ψαρὸν καὶ τῷ
1772 Μανώλην Ψαρὸν. Τὸ ὄνομα Ψαρὸς ἀπαντᾷ καὶ ἐν Κύθῳ, ὅπου
ἀπαντᾷ καὶ τὸ ὄνομα Παγανέλης, ὡς καὶ ἐν Τήνῳ. Ἴδὲ Κυθνιακὰ Βάλ-
ληνδα, Ἐρμούπ. 1882 σελ. 147 καὶ Δρόσου Ἱστορία Τήνου Ἀθ. 1870.
Φαίνεται δ' ὅτι κατήγετο ἐκ Βοιωτῶν.

τρός θανόντος προσώρου, ἡ μήτηρ εἰς μνήμην τοῦ φιλιτάτου συζύγου ὠνόμασεν Ἀντώνιον καὶ τὸ ὄνομα τοῦτο ἤκουε μέχρι τελευταίης, ἐπελθούσης τῷ 1822 ἐν Τεργέστη, ὅπου καὶ ἐτάφη μεγαλοπρεπέστατα ὑπὸ τῶν τὴν μνήμην αὐτοῦ τιμώντων φίλων. Ὁ Ἀντώνιος σπουδάσας ἐν τῇ σχολῇ τοῦ Ἁγίου Λουκά, ἐν τῇ γειναμένη, ἐπεδόθη ἐκ τρυφερᾶς ἡλικίας εἰς τὰ ναυτικά, εἰς ἡνδοκίμουν μεγάλην, οἱ Μυκόνιοι, ὡς μαρτυροῦσι πάντες οἱ περιηγηταί, οἱ τὴν νῆσον ἐπισκεψάμενοι, ὡς θέλομεν εἶπει ἐν τῷ οἰκειῷ τόπῳ. Ἐπειδὴ δὲ ἡ νῆσος ἦν κατ' ἐξοχὴν ἄγονος καὶ πολλοὶ ἐξεπατρίζοντο πρὸς εὐρεσιν πόρου ζωῆς, πολλαχόσε μεταβαίνοντες καὶ ἰδίως εἰς Ρωσσίαν καὶ τὰς ἠνωμένους παραδουναβίους ἡγεμονίας, ἐν αἷς ἤρχον τότε οἱ Ἕλληνες γοσποδάραι, διὰ τοῦτο καὶ ὁ Ψαρὸς ἐπιβὸς τοῦ ἰδίου πλοίου, ἤδη τριακοντούτης περίπου (1764) τὴν ἡλικίαν, ἀπέπλευσεν εἰς Ταϊγάνιον ἐκεῖ ἐμπορευόμενος ἐσκέφθη ὅτι πρὸς αὐξῆσιν τῆς ἐργασίας ἔδει νὰ μεταβῇ εἰς Πετροῦπολιν πρὸς ζήτησιν ἀρωγῆς καὶ προστασίας τῶν αὐτόθι βιούντων πλουσίων ὁμογενῶν, οὓς ὁ φιλελλητισμὸς τῆς Αἰκατερίνης τῆς Β' εἶχε προσελκύσει. Ἐκεῖ συνεστάθη πρὸς τοὺς ἐπὶ τῶν ἀρχῶν τῶν ὑπὸ Πέτρου τοῦ Μεγάλου χαραχθεῶν στοιχοῦντας ἀδελφοῦς κόμητας Ἀλέξιον καὶ Θεόδωρον, οἵτινες παντοιοτρόπως ὑποστηρίζαντες τὸ Μυκόνιον ναυτικόν, οὐ προεῖδον τὴν εὐφυῖαν, προσηταιρίσαντο αὐτὸν διὰ τοὺς μέλλοντας σκοποὺς τῆς αὐτοκρατείας Αἰκατερίνης, κατὰ τῶν φιλοδόξων σκοπῶν τῆς ὁποίας ἀντετάχθησαν οἱ ὑπουργοὶ αὐτῆς, καὶ ἐσχημάτισαν λεγεῶνα Ἑλληνικόν, ἐν ᾧ πολλοὶ ἦσαν Μυκόνιοι ἐκ τῶν ἐν τῇ μεσημβρινῇ Ρωσσίᾳ ναυτιλομένων, ὡς ἔστι μαθεῖν ἐκ τῆς ἐπὶ ἐκάστου ρωσικοῦ πολεμικοῦ ὑπάρξεως 10—20 τοιούτων, ὡς ναυτῶν τε καὶ πλοηγῶν καὶ ὄντως ἡ ἐκλογὴ ἦτο ἐπιτηδειοτάτη· διότι, ὡς θὰ ἴδωμεν, οἱ Μυκόνιοι ἦσαν ἐκεῖνοι, οἵτινες καὶ τὸν ἐν Τσεσμέ (Κίσιφ) τουρκικὸν στόλον ἐπιτυχῶς κατέκασσαν καὶ δείγματα ἀνδρείας ἀπαραμίλλου ἐπεδείξαντο, δι' ὧν ἐπεσπάσαντο τὸν θαυμασμόν οὐ μόνον τῶν Ρώσων, ἀλλὰ καὶ πάντων τῶν συγχρόνων.

Ἡ πρώτη ἐξαρτηθεῖσα μοῖρα τοῦ ρωσικοῦ στόλου ἐκ τεσσάρων συγκροτουμένη τῆς γραμμῆς σκαφῶν τῶν 64 πυροβόλων, μιᾶς φρεγάτας, δύο μυδροβόλων γαλιωτῶν καὶ τεσσάρων

μεταγωγικῶν, ἐκυβερνᾶτο ὑπὸ τοῦ θαρραλέου μὲν ἀλλ' ἀπλοῦ-
κοῦ ναυάρχου Σπυριδῶφ, ἔχοντος παρ' ἑαυτῶ τὸν Ἄγγλον
ναύαρχον Γρέυ και πλοηγὸν ἐπὶ τῆς ναυαρχίδος τὸν Φαρρόν
προαχθέντα εἰς τοποτηρητὴν τοῦ στόλου μετὰ τῆς ἐντολῆς
νὰ παρέχη τὰς ἀναγκαῖας τοπογραφικὰς ἐργασίας κατὰ τὴν
Μεσόγειον. Τὰ πλοῖα ταῦτα ἔχοντα πλήρωμα 600 ἀνδρῶν, 60
πυροβολητῶν και τινῶν ἀξιωματικῶν τοῦ μηχανικοῦ πλεύσαντα
ἐκ Κροστάνδης τῇ 26 Ἰουνίου 1769 μόλις κατέπλευσαν κατ'
Ὀκτώβριον εἰς τοὺς Ἀγγλικούς λιμένας ὅπου ἐμελλον νὰ συμ-
πληρώσωσι τὴν ἀτελῆ ἐξάρτησιν αὐτῶν. Ἐκεῖ οἱ Ἄγγλοι, κατὰ
τὸν Ρουλιέρ, ὑπεδέξαντο τοὺς Ρώσους μετ' εἰρωνίας, διὰ τε
τὴν κακὴν ναυπήγησιν, τὸν κάκιστον ὄπλισμόν και τὴν ἀδεξίαν
κυβέρνησιν (Rulhiere, ἐνθ' ἀλλαχοῦ τόμ. Γ' 348).

Μετὰ διαμονὴν ἑβδομάδων τινῶν ἐν Ἀγγλίᾳ ἡ μοῖρα ἀ-
πῆρε διὰ τὴν Μεσόγειον εἰς ἣν κατηυθύνθησαν και τὰ σκάφη
τῆς β' μοῖρας συγκροτουμένης ἐκ δύο πλοίων τῆς γραμμῆς τῶν
64 πυροβόλων, τριῶν φρεγατῶν και τεσσάρων μεταγωγικῶν.
Ταύτης κυβερνήτης ἐτάχθη ὁ Σκῶτος ἀντιναύαρχος Ἐλφινστον,
ἀνὴρ φήμης και προσωπικῆς ἀνδρείας. Ἡ δευτέρα μοῖρα
ναυαρχίδα εἶχε τὸν «Σ β ε τ ε σ λ α ὕ ο ν» μετὰ 80 πυροβό-
λων, τὸ σύνολον δὲ τῶν ἀνδρῶν ἦτο 450, ὧν οἱ 200 ἵπταις
ἀνευ ἵππων, κατόπιν περιπετειῶν και ναυαγίου δύο φρεγατῶν.
Περὶ τὰς ἀρχὰς Ἰανουαρίου 1770 ἡ μοῖρα αὕτη κατέφθασεν
εἰς Πόρτσμουθ, ἣ δ' ὑπὸ τὸν Σπυριδῶφ φθίνοντος τοῦ μηνὸς
τούτου κατέπλευσεν εἰς Μαῶνα τῆς νήσου Μινόρκας. Ἐνταῦθα
ἐκ τῶν ἐπτὰ μεγάλων σκαφῶν και τῶν ἄλλων μόνον 4 μεγάλα
και 4 μικρὰ ἦσαν, ἐπιδημία ἐθέρριξε τὰ πληρώματα και μάτην ὁ
κόμης Ἀλέξιος Ὁρλώφ ἀνέμενεν ἐν Λιβόρνῳ τῆς Ἰταλίας τὸν
στόλον, εἰς συνάντησιν τοῦ ὁποίου ἐξαπέστειλε τὸν ἀδελφὸν
Θεόδωρον εἰς Μαῶνα, ὅστις πρὸ τοῦ κατάπλου τῆς μοῖρας 14
ἡμέρας ἀφικόμενος παρεσκεύασε τὰς ἀπαιτουμένας προμηθείας.
Ἡμέρας δὲ τινὰς μετὰ ταῦτα, κατόπιν τρικυμῶδους πλοῦ, ἐ-
φάνη ἐν Λιβόρνῳ πλοῖον τῆς γραμμῆς μία φρεγάτα και ἀγ-
γελιαφόρον, ὅπερ και προσήραξεν ἐπὶ τῆς ἄμμου και ἐπὶ ἡμέ-
ρας ἐργαζόμενοι μόλις ἠδυνήθησαν νὰ σώσωσιν. Ἐντεῦθεν ἐν
ἀπελπισίᾳ εὐρισκόμενος ὁ Ἀλέξιος Ὁρλώφ ἔγραψε πρὸς τὴν

Αικατερίνην Β' τάδε: «Δύο εβδομάδες παρήλθον και δὲν δυνάμεθα νὰ ἀνασύρωμεν τὸ καθίσαν πλοῖον εἰ καὶ μετεχειρίσθημεν παντοῖα μέσα... οἱ πλοίαρχοι δὲν ἠσχύνθησαν νὰ ἀποκρύψωσι τὰς τῶν πλοίων ἑλλείψεις καὶ νὰ χρίσωσι διὰ σεσηπυῶν βαφῶν αὐτὰ. Τὸ κακὸν ἔφθασε μέχρι τοιοῦτου σημείου ὥστε καὶ χρήματα καὶ ζωοτροφίαι καὶ τὰ πάντα νὰ ἑλλείπωσιν... εὐτυχῶς ἔχομεν νὰ πολεμήσωμεν πρὸς Τούρκους, εἰδεμὴ ἄλλός τις ἐχθρὸς θὰ κατεπόντιζε τὰ πλοῖα ἡμῶν. Ἄλλός τις ἐχθρὸς δὲν θὰ ἦτο ἀνάγκη νὰ συγκροτήσῃ ναυμαχίαν· ἤρκει μόνον νὰ καταδιώξῃ αὐτὰ ἅπερ θὰ ἦτο ἀδύνατον νὰ ἐξέλθωσι τοῦ λιμένος τῆς ἀμαθείας τῶν ἀξιωματικῶν ἔνεκεν».

Ἐκ Μινόρκας ὁ Θεόδωρος Ὁρλώφ ἐν πλοῖον τῆς γραμμῆς λαβὼν καὶ ἐκ Λιβόρνου δύο φρεγάτας νεωστὶ ἀγορασθείσης καὶ μίαν μυδροβόλον γαλιόταν ἀπέπλευσεν εἰς Μελίην, ὅπου εἶχον συγκεντρωθῆ τότε πολλοὶ τῶν Ἑλλήνων ἐκ τε τῆς κυρίας Ἑλλάδος καὶ ἐκ τῶν ἀνά τὴν Ἰταλίαν πλανωμένων τοιούτων τε καὶ ἄλλων Σκλαβούνων, οὓς προσεῖλκεν ὁ ρωσικὸς χρυσός. Ἐνταῦθα συγκαλέσας συμβούλιον προὔτεινε νὰ πλεύσωσιν εὐθέως εἰς Πελοπόννησον, ὡς οἱ παρόντες τῶν Μανιατῶν ὀπλαρχηγοὶ ἐπέδειξαν ὑποσχόμενοι ταχίστην τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ ἐξέγερσιν. Οὐδαμῶς λοιπὸν ἀναμείνας ὁ Ὁρλώφ τὸν στόλον τοῦ Σπυριδῶφ, σικρῶν ἐκ νεανικοῦ ἐνθουσιασμοῦ, διέταξε τὴν ἄρσιν τῶν ἀγκυρῶν καὶ τὴν ἀναπέτασιν τῶν ἱστίων, ἀρχομένου Φεβρουαρίου, οὕτως ὥστε τῇ 17 τοῦ αὐτοῦ μηνὸς ὁ ἐπιδέξιος Μυζόνιος πρωρεὺς Ἀντώνιος Ψαρὸς παραπλέων τὰς Στροφάδας νήσους¹ ὠδήγησε τὸν στολίσκον πρὸ τοῦ Οἰτύ-

1) Ὅτε ὁ Θ. Ὁρλώφ παρέπλεε τὰς παρὰ τὴν Ζάκυνθον Στροφάδας νήσους ἔγραψεν ἐπιστολὴν (10 Φεβρουαρίου 1770) ἐκ τοῦ πλοίου «ΑΓΙΟΣ ΕΥΣΤΑΘΙΟΣ» ἣν ἀπέστειλε διὰ ναύτου πρὸς τὸν ἡγούμενον αὐτῆς τῆς Μονῆς, ἐν ἣ ὁμολογῶν ὅτι καὶ αὐτὸς εἶναι ὀρθόδοξος ἀφιερῶν τι εἰς τὸν ναὸν «Εἰς σημεῖον μεγάλου ἐλέους» καὶ παρακαλεῖ νὰ κάμνωσιν οἱ μοναχοὶ δεήσεις πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ μελετωμένου κατὰ τῶν Ἀγαρηῶν σχεδίου καὶ νὰ ἀποστείλῃ πρὸς αὐτόν: «ἕνα ἀπὸ τοὺς ἀδελφοὺς σας ὅπου τώρα ὀγλήγωρα ἐστάθησαν εἰς τὸν

λον, οὐ οἱ κάτοικοι μετὰ τῶν ἀπανταχόθεν προσδραμόντων ἐσκιρτῶν ἐξάλλοι ἐκ χαρᾶς ἐπὶ τῇ ἐλπίδι τῆς ἀνακτίσεως τῆς ἐλευθερίας αὐτῶν. Καὶ ἐλησμόνησαν οἱ ἄθλιοι ὅτι ἢ μετὰ τοσούτου πατάγον διαφημισθεῖσα ἐκστρατεία αὕτη τῶν Ρώσσων, περὶ ὧν ὁ Βολταῖρος ἔγραψε τῇ Αἰκατερίνῃ Β΄: «ὅτι ὁ ἀπόπλους τοῦ στόλου ἦτο τὸ κάλλιστον ἔργον ὅπερ ἐπεχειρήθη μετὰ τοὺς χρόνους τοῦ Ἀνρίβα» (Γουσταῦος Ἐϊχθάλ, ὁ Βολταῖρος καὶ τὸ Ἑλληνικὸν ζήτημα ἐν τῇ Τεργεσταίᾳ «Κλειοῖ» ἀρθμ. 404), ἐμελλεν ὡς ἐκ τοῦ ἀπαρασκευοῦ καὶ τῆς κακούργου ἐπιπολαιότητος τῶν ἀναλαβόντων τὴν ναυτικὴν ἐκείνην ἀποστολὴν, νὰ ρίψη αὐτοὺς, δελεασθέντας ὡς ἦτο φυσικόν, εἰς ἐπανάστασιν ἐκ τῆς ὁποίας, ἐγκαταλειφθέντες ἀστόργως, ὑπέστησαν δεινὰ ἀνεκδιήγητα ὧν ἀκεραίαν τὴν εὐθύνην φέρει μόνη ἡ φιλόδοξος Αἰκατερίνη.

Οἱ Τούρκοι, αἵτινες οὐδαμῶς ἠδύνατο νὰ πιστεύσωσιν ὅτι ἦτο δυνατὴ ἢ ἐκ Ρωσσίας διὰ τῆς Βαλτικῆς ἀποστολῆς στόλου εἰς Ἑλλάδα, ἐνόησαντες ἐκ τῶν κινήσεων τῶν Ἑλλήνων, ὅτι ἐτεκταινέτο τι ἐν τῇ κυρίως Ἑλλάδι, ἔλαβον μέτρα πρὸς τοῦτο, ἐν τοῖς φρονησίαις ἐγκλειόμενοι καὶ ἐκ τῶν προϋχόντων ὁμήρους μεθ' ἑαυτῶν λαμβάνοντες· τὴν τοιαύτην ὑποψίαν ἐπέρρωσε καὶ ἡ πρὸ τοῦ εἰς Οὐτυλον κατάπλου τῆς μοίρας τοῦ Θεοδώρου Ὁρλώφ ἐμφάνιστος ἀνὰ τὰς παραλίας τῆς Πελοποννήσου Βενετικῆς φρεγάτας «Ἀγίου Νικολάου», φερούσης 20 πυροβόλα καὶ Μαυροβουνίους ὀπλίτας, στρατολογηθέντας ὑπὸ τοῦ Ἀλεξίου Ὁρλώφ καὶ κυβερνωμένης ὑπὸ τινος Σκλαβούνου Πελεκουτίου νυμφευθέντος Ἑλληνίδα Ἀθηναίαν κόρην Λογοθέτη, ὅστις τῇ 16 Φεβρουαρίου προβιβάσθεις ἤδη εἰς ὑποπλοίαρχον, ὑπέστειλε τὴν Βενετικὴν σημαίαν καὶ ὑψώσεν ἐν τῷ λιμένι Οἰτύλου τὴν ρωσικὴν¹. Ὁ «Ἀ γ ι ο ς Ν ι κ ὸ λ α ο ς» μόλις εἰσπλεύσασαν τὴν

Μωρέα», βεβαίως ἵνα λάβῃ πληροφορίας περὶ τῶν Τούρκων, (ιδε Κώδικα τῆς Μονῆς Βιβλ. 1 παρὰ Νικολάφ Κατραμῆ, Φιλολογικὰ Ἀνάλεκτα, Ζάκυνθος 1880 σελ. 141).

1) Γρέγγ, Ἡμερολόγιον αὐτόγραφον μεταφρασθὲν ὑπὸ Κ. Παλαιολόγου ἐν «Παρνασσῶ» τόμ. Γ' σελ. 36—τοῦ αὐτοῦ Journal der krieg soper-

μοῖραν τοῦ Θ. Ὁρλώφ εἰς Οἴτυλον ἐχαιρέτησε διὰ κανονιοβολισμῶν. Ἐπὶ τῆς ναυαρχίδος ὑψώθη σημαία λευκὴ μετὰ ταινιῶν κυανῶν ἐν τῷ μέσῳ χιαστί, δι' οὗ οἱ Μανιάται θὰ ἀνεγνώριζον τοὺς ἑαυτῶν ἐλευθερωτάς. Διὸ καὶ οὗτοι κατήρχοντο προηγουμένων λαβάρων καὶ ἱερέων ἐκ τῶν ὁρέων χαρμόσυνοι καὶ πυροβολοῦντες καὶ ἀντιχαιρετιζόμενοι ὑπὸ τῶν Ρώσσω. Αὐθημερὸν προσῆλθον καὶ οἱ ἀδελφοὶ Μαυρομιχάλοι καὶ ὁ υἱὸς τοῦ Παναγιώτη Μπενάκη καὶ οὐχὶ ὁ πατήρ, ὡς ὑπὸ τινων ἱστορικῶν ἐγράφη. Ὁ Θεόδωρος Ὁρλώφ τοὺς πάντας ἐδέχετο προσηνῶς, ἀλλὰ καὶ μετὰ τινος ἀγρωχίας καὶ περιφρονήσεως. Κατ' ἀρχὰς μὲν οἱ Ἕλληνες, ὡς εἶδον ὅτι τὰ πλοῖα καὶ οἱ ἄνδρες ἦσαν ὀλίγοι, συνεκράτησαν τὸν ἐθνουσιασμὸν αὐτῶν, ἀλλὰ λοβόντες ἀπάντησιν ὅτι καὶ δευτέρα μοῖρα ἀναμένεται, ἀνεθάρρησαν, ἀλλ' εὐθύς ἀμέσως καὶ πάλιν ἐδειξαν, ὅτι οὐδὲν εἶχον μέγα νὰ ἀναμένωσι παρὰ τῶν Ρώσσω, οἵτινες ἀποτόμως διέταξαν τοὺς Μαυρομιχάλας νὰ προβῶσιν εἰς τὸν ἐξοπλισμὸν τῶν ἰδίων ναυτῶν καὶ νὰ παραγγείλωσιν εἰς τοὺς ἄλλους ὀπλαρχηγούς νὰ ἐμφανισθῶσιν ἐν τῇ ναυαρχίδι, τοῦθ' ὅπερ, ἐπειδὴ ἐκεῖνοι ἠρνήθησαν νὰ πράξωσιν, ἐὰν ἐκ τῶν προτέρων δὲν ἐξασφαλισθῇ ἡ αὐτονομία αὐτῶν διὰ συνθήκης, ὁ Θεόδωρος ἠναγκάσθη νὰ ἐπιδειξῇ αὐτοῖς τὸ πρὸς τὴν Αἰκατερίνην Β' διαβιβασθὲν ἔγγραφον τεῦ ἀποστολίου τῆς ἐθνικῆς ἐξεγέρσεως Γρηγορίου Παπαζόγλου φέρον τὸς ὑπογραφὰς τῶν ἐπισημοτέρων Ἑλλήνων ὀπλαρχηγῶν, ὡς ἀναφέρει ὁ Κ.Ν. Σάθας (Τούρκοκρατουμένη Ἑλλάς σ. 481), ἀλλ' οἱ Μανιάται τὸ τοιοῦτον προσέβαλον ὡς πλαστὸν καὶ ἐπειδὴ ἐν τῷ μεταξὺ ἐνεφιλοχώρησαν φρονιμώτεροι σκέψεις, ἐπὶ τῆς γαλήνης ἐν τῇ ζωνηῇ λογομαχία καὶ οἱ ὀπλαρχηγοὶ βλέποντες, ὅτι ἐὰν ἠρνοῦντο οὐδὲν ἀγαθὸν ἔμελλε νὰ προσέλθῃ, συνεχώρησαν νὰ συμπράξωσι καὶ συνεβούλευσαν τὸν Ὁρλώφ νὰ προσβάλλῃ καὶ αὐτὴν καὶ θάλασσαν τὴν Κορώνην, ὡς ἐστερημένην δῆθεν πάντων, ἀλλ' οἱ Ρῶσοι δὲν εἶχον ἐπαρκεῖς δυνάμεις πρὸς τοιοῦτον ἐγχείρημα καὶ καταγινόμενοι περὶ τὴν ναυπήγησιν

rationen der Russischen Flotte in der Levante von Jahre 1770—1774
ἐν τῇ τοῦ Α. Λ. Schlözers Briefwechsel τόμ. XLVIII σελ. 61.

πλοίων, διὰ τῆς ἦν ἐνόμιζον ἐτοιμῆς ξυλείας ἐκ Ρωσσίας—καὶ τοιαῦτα ἐναυπήγησαν τρία καὶ ἐπεβίβασαν πλήρωμα 40 ἀνδρῶν—διέτρωσαν 13 ἔτι ἡμέρας, ζητοῦντες νὰ ἀποστείλωσιν αὐτὰ εἰς τὰ Βενετοκρατούμενα Ἐπτάνησα πρὸς στρατολογίαν, προσέτι δὲ καὶ νὰ ἐνισχύσωσι τὰ ἑλληνικὰ σώματα, δι' ὅσον ἦν πλειοτέρων ἀνδρῶν ἐκ τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς Πελοποννήσου, ὅπου εἶχον ἤδη προεξαποστρίψῃ κήρυκας καλοῦντας εἰς στρατολογίαν, ἀλλ' ὀλίγον ὠφέλησεν ἡ ἀποστολὴ αὕτη καὶ εὐάριθμοι κατετάγησαν εἰς τὰ Ρωσικὰ στρατεύματα.

Μάτην ἀγγέλλων ὁ Ὁρλώφ τὸν μέλλοντα κατάπλουσιν τῆς β' μοίρας, ἐξήτει νὰ προσελκύσῃ Ἕλληνας. Τρία μόνον Ἑλληνικὰ πλοῖα κατέπλευσεν εἰς Κορώνην, ἦν περὶ τὰς ἀρχὰς Μαρτίου ἐπεχείρησαν νὰ πελιορκήσωσιν οἱ Ρῶσσοι. Πλὴν τῶν Πελοποννησίων καὶ Σαρακιανοῖ τινες συνέδραμον τοῖς Ρῶσσοις, ὡς βραδυτέρον ἐν τῇ πολιορκίᾳ τῆς Μικελήνης, καὶ ἠτοιμάζοντο καὶ ἄλλοι νὰ προσεπιορκήσωσιν, ἀλλ' ἡ διάδοσις ὅτι οἱ Ρῶσσοι διέλυσαν τὴν πολιορκίαν, ἀπέτρεψεν αὐτοὺς (Ant. Olivier, Voyage dans l' Empire Ottaman, l' Egypte et la Perse, Paris 1802 τόμ. Α' 392). Ὁ ἐν Κορώνῃ πρόξενος τῆς Γαλλίας ἀνήγγειλε τὰς κινήσεις τῶν Ρῶσσων καὶ Ἑλλήνων πρὸς τὸν Μόρα βαλησιῆ (διοικητὴν Μωρέως) τότε ἐν Ναυπλίῳ εὐρισκόμενον, ὅστις διέταξε κινητοποιήσεις Τούρκων στρατιωτικῶν καὶ τὸν ἐξοπλισμὸν τῶν Μουσουλμάνων, ἐξήτησε δὲ παρὰ τῆς Υ'. Πύλης ἐπικουρίας ἐξ Ἀλβανίας (A. Castellan, Lettres sur la Morée Partie 2 σελ. 18—K. N. Σάθα Τουρκοκρατουμένη Ἑλλάς 480).

Ὁ Ἀλέξιος Ὁρλώφ φθάσας εἰς Νεόκαστρον τῆς Πελοποννήσου, ἐξέδοτο τῇ 23 Ἀπριλίου 1770 προκήρυξιν : «Φανερὸν κάμνομεν εἰς ὅλους κοινῶς τοὺς ὀρθοδόξους χριστιανούς Ρωμαίους, ὅπου εὐρίσκονται ὑποκάτω εἰς τὴν τυραννίαν τῶν Τούρκων». Ταύτην ἐδημοσίευσεν ὁ πρῶν γυμνασιάρχης Θεσσαλονίκης κ. Παντελῆς Κοντογιάννης ἐξ ἐγγράφου ἀποκειμένου ἐν τῷ ἀρχεῖῳ τῆς ἐν Ἀθήναις Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς ἐταιρείας τῆς Ἑλλάδος ἐκ δωρεᾶς τοῦ ἀοιδίμου Ι. Ρωμανοῦ (Ἰδὲ οἱ Ἑλληνας κτλ. σελ. 461—464).

Ἐν τῷ μεταξὺ οἱ ἀρχηγοὶ τῶν Ἑλλήνων παρεσκευάζον στρατεύματα καὶ δὴ ὁ Μπενάκης ἐν Καλάμαις καὶ ἐν ἄλλοις μέρε-

σιν ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τοῦ Θεοδώρου Ὁρλώφ, ὑπὸ ἐπισημοῦ αὐτοῖς, ἵνα προθυμότερους καταστήσῃ, λείαν ἀφθονον ἐκ τῶν θησαυρῶν τῶν Τούρκων. Ἐκ τῶν ὑπὸ τὰς ρωσικὰς σημαίας προσελθόντων ἀνδρῶν συνεκροτήθησαν δύο λεγεῶνες, οἷτινες εἰς ἀνατολικὸν καὶ δυτικὸν διαιρεθέντες, εἰς ἀνάμνησιν τοῦ πάλαι κλέους τῆς Σπάρτης, ὠνομάσθησαν «Ἀνατολικὸς καὶ Δυτικὸς τῆς Σπάρτης λεγεῶν». Τούτων ὁ μὲν Δυτικὸς ἐκ 200 Ἑλλήνων καὶ 12 Ρώσων στρατιωτῶν ἀποτελεσθεὶς ἐτέθη ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ πρίγκηπος Πέτρου Δολγορούκι, ὅστις ἐγένετο εἶτα ἐν Ναούσῃ τῆς Πάρου ἀρχηγὸς τῶν πεζῶν δυνάμεων καὶ ἐβάδισε κατὰ τῶν Καλαμῶν, ὁ δὲ Ἀνατολικὸς ἐκ 1200 ἀνδρῶν συγκροτούμενος περιελάμβανεν 20 στρατιώτας καὶ 1 δεκανέα Ρώσους, πάντες δ' οἱ ἄλλοι ἦσαν Ἕλληνες ὀπλαρχηγοὶ τε καὶ χωρικοὶ ὑπὸ τὸν Ρώσων λοχαγὸν τοῦ πεζικοῦ Μπάρκοφ καὶ τὸν Μυκόνιον ὑπολοχαγὸν Ἀντώνιον Ψαρὸν, ὅστις κυρίως ἦν καὶ ἡ ψυχὴ τῆς διὰ τῶν στενῶν τῆς Μάνης πρὸς τὴν Α. τοῦ Ταῦγέτου κλιτὴν κατὰ τοῦ Μιστρᾶ ἐκστρατείας καὶ ἐνεῦθεν πολλοὶ τῶν ἱστορικῶν, ξένων τε καὶ ἡμεδαπῶν, θεωροῦσι τὸν Ψαρὸν ὡς ἀρχηγὸν τοῦ Α. λεγεῶνος, τοῦθ' ὅπερ οἱ Ρῶσοι θὰ ἠνείχοντο (ἰδὲ Γρέυγ, 3, 37 καὶ Παρνασοῦ τόμ. Α' 917 ἐνθα ἐπιστολὴ τοῦ Θεοδώρου Ὁρλώφ πρὸς τὴν Αἰκατερίνην)¹. Καθ' ὃν χρόνον ὁ λεγεὼν διὰ τῶν Βαρδουνοχωρίαν διήρχετο, οἱ Τούρκοι προτρέχοντες ἐφθασαν εἰς τὸν Μιστρᾶν, ὀχυρώτατον μεσαιωνικὸν φρούριον καὶ ἔδραν τοῦ δεσπότη τῆς Πελοποννήσου Κωνσταντίνου τοῦ Παλαιολό-

1) Ἐν τῇ βιβλίῳ Vita e Fasti di Caterina II, Lugano 1797 τόμ. Γ' 31, ἀρχηγὸς τοῦ λεγεῶνος λέγεται ὅτι ἦτο ὁ ἐκ Τήνου ὑπολοχαγὸς Ἀνδρομάχης, ἀλλ' ὁ Γεωργαντόπουλος ὁ τῶν Τηνιακῶν συγγραφεὺς (ἐκδ. Γκιών, Ἀθ. 1889 σελ. 122 λέγει: ὅτι καθ' ὅσον ἡδυνήθηεν νὰ ἐξακριβώσω ἀξιωματικὸς Τήνιος ὑπὸ τοιοῦτον ὄνομα δὲν βπῆρχε τότε εἰς τὴν Ρεσ ὑπηρεσίαν καὶ ἀναφέρει τὸν Νικον Κοῦζοβικ καὶ Νικόλαον Καγκάδην, οὗς καὶ ἐστεφάνωσεν ὁ Ὁρλώφ νυμφευθέντας, ὥστε ἀνακριβῶς γράφει ἡ σύγχρονος αὕτη πηγὴ ἣν ἀναφέρει ὁ Σάθας ἐν Τζουρκοκρατουμένῃ Ἑλλάδι σελ. 484 σημ.

γον. Μόλις φθάς ὁ Φαρός πρώτιστον μέλημα αὐτοῦ ἐθεώρησε (26 Φεβρουαρίου) ὄπως μετὰ 500 Μανιατῶν καὶ 6 Ρώσων παρακάμψας τὸ δεξιὸν κέρασ τῶν Τούρκων προσβάλῃ αὐτὸν ἐκ τῶν νότιων. τοῦ Μπάρκωφ ἐπιτιθεμένου κατὰ μέτωπον, ἀλλ' ἡ τοῦ Φαροῦ κίνησις ὑπῆρξε τοσοῦτ' εὐστοχος καὶ ταχεία—τοῦθ' ὅπερ καταδεικνύει αὐτὸν ἄνδρα τακτικώτατον — ὥστε προτοῦ ἐπιτεθῆναι τὸν Μπάρκωφ κατὰ μέτωπον, αὐτὸς ἤδη ἐνέβαλε ταῖς ἐχθρκαῖς φάλαγξι τὴν σύγχυσιν καὶ τὴν ταραχὴν. Ἐν δὲ τῇ σπουδῇ τῆς ὑλοχωρήσεως τῶν μὲν εἰς τὰ πέριξ, ἦτοι Παρῶρι (Παρώρεια), Ἁγιον Ἰωάννην, Μαγούλα καὶ Σπάρτην, τῶν δ' εἰς τὸ φρούριον τοῦ Μιστρᾶ, ἀφῆκαν ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης πολλοὺς νεκροὺς (Γκρέϋγ, 3, 37 καὶ 38). Τῶν δὲ Ρώσων αἱ ζημίαι ἦσαν 40 νεκροί, ὧν 11 Μανιάται. Μετὰ ταῦτα ὁ ἀνατολικὸς λεγεὼν εἰσῆλθεν ἀκωλύτως εἰς τὴν πόλιν, διαβὰς μικρὸν ρύακα, τὸν Τρυπιώτικον καὶ ἐπολιόρησε τὸ μεσαιωνικὸν φρούριον· ἐντὺς δ' 9 ἡμερῶν, τῶν ὑδραγωγῶν σωλήνων καταστραφέντων καὶ τοῦ ὕδατος ἐκλιπόντος τοῖς Τούρκοις ἠναγκάσθη ὁ ἐχθρὸς τῇ 8ῃ Μαρτίου 1770 νὰ παραδοθῇ σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις καὶ ἀπάσης τῆς περιουσίας τῆς κινήτης, ἦν μετεκόμισαν εἰς τὸν ἀρχαῖον καθεδρικὸν ναὸν ἐν ᾧ κατηνλίσθησαν οἱ Μπάρκωφ καὶ ὁ Φαρός, ὑπὸ τὸν ὄρον τὰ μὴ συμμετάσχωσι πλέον τοῦ πορόντος ρωσσο τουρκικοῦ ἀγῶνος, ὡς λέγει ὁ Γκρέϋγ (3,38). Οἱ Τούρκοι ἐξῆλθον τοῦ φρουρίου ἑνοπλοὶ, κατὰ τὴν συνθήκην καὶ ἀφῆκαν τὰ ὄπλα αὐτῶν ἐν τῷ ἐκτὸς αὐτοῦ κειμένῳ μητροπολιτικῷ μεγάρῳ, ἀλλ' οἱ ἐκδικησὶν αἰώνων ὄλων πνέοντες Μανιάται, μὴ δυνάμενοι νὰ συγκερατιθῶσι παρασπονδήσαντες καὶ ἐπιπεσόντες ἔσφαζον ἀνηλεῶς καὶ ἐλαφρυαγῶγον ἀνοικτηρόνως καὶ μόνον ὁ μητροπολίτης κρατῶν τὸν τίμιον Σταυρὸν καὶ ἐξορκίζων αὐτοὺς κατώρθωσε νὰ σώσῃ ὀλίγους. Κατὰ τοὺς ἀπολογισμοὺς τοῦ Τούρκου ἱστορικοῦ Βασέφ Ἐφένδη¹ ἐκ τῶν ἐν Μιστρᾶ 700 Τούρκων 300 ἡμα-

1) *Precis historique de la Guerre des Turcs contre les Russes*, μεταφρασθέντα ὑπὸ τοῦ Caussin de Perseval, Paris 1882 σελ. 89. — Ἐπιθὴ τὴν ἐκ Κορώνης πρὸς τὴν Αἰκατερίνην ἐκθεσιν τοῦ Θεοδ. Ὁρ-

λωτίσθησαν καὶ 400 ἐφονεύθησαν καὶ πολλοὶ πληγωθέντες ἀπέθανον ὕστερον. Ὡς ἦτο ἐπόμενον ἡ τοιαύτη διαγωγή τῶν Μανιατῶν ἀφ' ἐνὸς μὲν ἔβλαψε· διότι οἱ Τούρκοι ἀντὶ τὰ παραδίδονται ἀντεῖχον ἐν τοῖς φρουρίοις γενναίως, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἀνεθάρρυνε τὸν χυδὴν λαὸν, ὅστις διψῶν ἐκδίκησιν καὶ λάφυρα ἔσπευδε σύσσωμος νὰ καταταγῇ ὑπὸ τὸν Ἀνατολικὸν λεγεῶνα, ὅστις ἐντὸς μικροῦ περιελάμβανεν ὀτακισχιλίους μαχητάς.

Πλειοδοτοῦντες δ' οἱ Ρῶσσι ἔτι μᾶλλον διέδωκαν ἀνά τὴν Ἑσπερίαν ὅτι ἐκδιώξαντες δι' ἐνὸς πλήγματος τοὺς Τούρκους ἐκ τῆς ἱστορικῆς Σπάρτης ἀπέδωκαν αὐτῇ τὴν ἐλευθερίαν.

Εἰσελθόντες εἰς Μιστραῖν οἱ Ρῶσσοι μετὰ τοῦ γενναίου Ψαροῦ, ἔχοντος ἐμπροσθοφυλακὴν τοὺς Ρώσσους καὶ τοὺς Ρωσσικὴν στολὴν φέροντας Ἑλληνας κατέλαβεν αὐτὸν καὶ διώρισαν τὸν Μυκόνιον ὑπολοχαγὸν «διοικητὴν τῆς Σπάρτης καὶ τῶν περιχώρων». Ἐσχηματίσθη δὲ κυβερνησις (Κούμα Ἱστορία ἀνθρ. πράξεων τόμ. 10, 244) ὑπὸ τοῦ ἀρχιεπισκόπου καὶ τῶν δημογερόντων, ἧτις καταλαβοῦσα τὰς δημοσίας προσόδους συνεκρότησε πολιτοφυλακὴν ἐκ τρισχιλίων Μανιατῶν καὶ ἄλλων ἐκ τῶν πέριξ προσδραμόντων, δι' ὧν τὴν τε χώραν ἦς ἐπεσκέυασαν τὰ διάφορα ὄχυράματα καὶ σταθμοὺς κατεῖχε καὶ μετὰ 20 ἡμέρας, τῇ 29 Μαρτίου (Φιλίστωρ Δ' 537-9) ἐπεχείρησε τὴν κατὰ τῆς Τριπόλεως, πρωτεύουσος τοῦ Μωρέως ἐκστρατείαν, ἐν ἣ, δυστυχῶς, ἐμελλε νὰ ἡττηθῇ καὶ νὰ ἐκθέσῃ τοὺς κατοίκους εἰς ἀπηνεῖς τῶν Τούρκων σφαγὰς. Πράγματι δὲ ὁ Ἀλέξιος Ὁρλώφ καταπλεύσας εἰς Πελοπόννησον ἐν τῷ μεταξὺ—τοῦ Θεοδώρου πολιορκουίντος τὴν Κορώνην ἀνωφελῶς καὶ καταλαβόντος τὸ Ναυαρίνον διὰ τοῦ Δυτικῆς λεγεῶνος τῆς Σπάρτης διέταξε τὸν Μπάρκωφ καὶ

λώφ ἐν Παρνασσῷ τόμ. 2, 549—Γρέυγ 3, 38 καὶ 39 — Φιλίστωρ τόμ. Δ' 537. Ὁ Μ. Ι. Βενιέρης ἐν τῷ βίῳ τοῦ Ἀντωνίου Ψαροῦ, Ἑρμοῦπ. 1882 σελ. 17 λέγει ἐφονεύθησαν 8000 — Ὁ Σάβας, Τουρκοκορ, Ἑλλάς 485 λέγα 40». Κατὰ τὸν Hammer γαλλ. ἐκδ. τόμ. XVI, 250 διέπραξαν φρικτῶδη κακουργήματα οἱ ἄτακτοι καὶ ὄρεινοι Μανιάται.

τὸν Ψαρὸν νὰ ἐπιτεθῶσι κατὰ τῆς 10 ὥρας ἀπεχούσης Τριπόλεως μετὰ 8000 ἀνδρῶν ¹.

Τὸ πλεῖστον τοῦ στρατοῦ συνέκειτο ἐκ Μανιατῶν, νομισάντων ὅτι ἡ ἐπιτυχία τοῦ Μισοῤῥᾶ ἐμελλε νὰ σιέψῃ τὰ ὄπλα τῶν Ἑλλήνων καὶ διὰ τοῦτο παραλαβόντων καὶ τὸς ἑαυτῶν γυναῖκας μετὰ σάκκων ἵνα πληρώσωσιν αὐτοὺς ἐπιθυμητῶν λαφύρων ἐκ τῶν τιμαλφῶν τῶν χαρσεμίων τῶν Τούρκων μεγιστάνων (Σάθας Τουρκοκρατᾶ Ἑλλάς σελ. 403). Ὁ λεγεὼν κατὰ τὴν πορείαν οὐδενὶ κωλύματι ἐντυχὼν ἔφθασεν ἀκωλύτως πρὸ τῶν τειχῶν τῆς πόλεως καὶ οἱ πάντες ἠτοιμάζοντο πρὸς ἐπίθεσιν ἀκονίζοντες τὰς μαχαίρας αὐτῶν πρὸς σφαγὴν, καθ' ὃν χρόνον ὁ Μπάρκωφ μετὰ τοῦ Ψαροῦ βέβαιοι ὄντες περὶ τῆς ὑποταγῆς τῆς Τριπόλεως ἐλάμβανον τὰ κατάλληλα μέτρα πρὸς πρόληψιν τῶν ἐν Μισοῤῥᾶ παρασπόνδως συμβασῶν φρικαλέων σκηνῶν (Γρέυγ. 3.40). Τὴν 29 Μαρτίου ὁ Μπάρκωφ ἐζήτησε παρὰ τῶν Τούρκων τὰς κλεῖς τῆς πόλεως, ἀλλ' οἱ πολιορκούμενοι μεμνημένοι τῆς σφαγῆς τοῦ Μισοῤῥᾶ εἶχον ἀπόφασιν νὰ ἀγωνισθῶσι τὸν ὑπὲρ πάντων ἀγῶνα κατὰ τοσοῦτο μᾶλλον καθ' ὅσον τὴν προτεραίαν εἶχε φθάσει ἐπικουρία 1000 Ἀλβανῶν ὧν οἱ ἡμίσεις εἶσαν ἱππεῖς (Choiseul Gonffier, Voyage Pittoresque de la Grèce Louviain 1847 τόμ. Α' 9) Οἱ Τούρκοι αἰφνιδίως ἐξεληθόντες τῆς πόλεως ἐποίησαν ἀνά τὴν πεδιάδα περιστροφὴν μὴ θέλοντες νὰ ἐπιτεθῶσι κατὰ μέτωπον, οἱ Ἕλληνες ἐπετέθησαν, ἡ μάχη ὑπῆρξεν ἀμφίροπος, ἀλλ' οἱ Τούρκοι μακροδῶς προσβαλόντες ἐκ τῶν νώτων τοὺς ἡμετέρους κατενίκησαν αὐτοὺς φεύγοντας προτροπαδίην καὶ σφαζομένους ὑπὸ τοῦ ἱππικοῦ, εὐρόντος κατάλληλον ἔδαφος ἐν τῷ ἀχανεῖ πεδίῳ τῆς Τριπόλεως. Ἐκ τῶν 40 Ρώσων ² μόνον 1 δεκανεὺς καὶ 2

1) Κατὰ τὸν Γρέυγ καὶ τὸ Journal der Kriegsoperationen σελ 339. Ἄλλ' ὁ Hommer (τόμ. 16, 250) ἀναγράφει ὅτι ἦσαν περίπου διακόσιοι ἐν οἷς καὶ 40 Ρῶσοι.

2) Ὁ Πουκβίλλ, Voyage en Morée κτλ. pendant les années 1798-1800, Laris 1805 Α' 72 λέγει ὅτι ἐδεικνύοντο εἰσέτι ἐξωθεν τῆς Τριπόλεως κατὰ τὴν θεοῖν Ἄγιος Βασίλειος, οἱ τάφοι τῶν Ρώσων. Περί

στρατιώται ἐσώθησαν, ἐπληρώθη δὲ καὶ ὁ Μάρκωφ καὶ ἐκομίσθη εἰς Μιστρᾶν ὃν κατείχε μέχρις οὗ ἀπεχώρησαν οἱ Ρῶσσοι ἐκ Πελοποννήσου (Γρέγγ. 3,41). Οἱ Τοῦρκοι μανιώδεις εἰσεληθόντες εἰς Τρίπολιν ἐπεδόθησαν εἰς σφαγὰς, φονεύσαντες 3000 Ἕλληνας, ὧς τινων Τριπολιτῶν κατασκευασάντων τὰ δύο τηλεβόλα, ἐν οἷς καὶ τὸν ἀρχιεπίσκοπον καὶ πέντε ἀνωτέρους κληρικούς. Τότε δὲ διηρπάγη καὶ ἡ περιουσία τῶν ἀτυχῶν κατοίκων, οἵτινες ἐξεδικήθησαν εἶτα τῇ 23 Σεπτεμβρίου 1821 ἐπὶ τὸν Θ. Κολοκοτρώνην πολιορκήσαντα καὶ καταλαβόντα τὴν πόλιν.

Οἱ Τοῦρκοι ἤδη ἀναθαρρήσαντες ἐκ τῆς περιφανοῦς ταύτης νίκης καὶ εἰς 8,000 συμπροσωθέντες ἐτράπησαν πρὸς ὄλα τὰ σημεῖα τῆς Πελοποννήσου ἅπου εἶχον κάμει ἀπόβαιον οἱ Ρῶσσοι καὶ ἐξήγειραν τοὺς Ἕλληνας εἰς ἐπανάστασιν, ἰδίως Μεθώνην, Κορώνην καὶ Ναυαρίνον ὁπόθεν, ἐντὸς μικροῦ, ἠνάγκασαν τοὺς Ρῶσσους νὰ ἀποπλεύσωσιν, ἀφίνοντας τοὺς ἀθλίους Ἕλληνας εἰς τὴν λυσσαλέαν διάκρισιν τῶν Ἀλβανῶν. Ἀλλὰ τὰ κατὰ τὴν Πελοπόννησον δὲν ἐνδιαφέρουσαν ἡμᾶς τοῦντιῦθεν καὶ σπεύδμεν νὰ παρακολουθήσωμεν τὸν ἀπόπλουτον τοῦ Ρωσικοῦ στόλου εἰς τὸ Αἰγαῖον, παραπέμποντες τὸν ἀναγνώστην εἰς τὴν Τουρκοκρατομένην Ἐλλάδα τοῦ Κ. Ν. Σάθα καὶ εἰς τοὺς Ἕλληνας κατὰ τὸ νᾶ ἐπὶ Αἰκατερίνης Β' Ρωσσοτουρκικὸν πόλεμον.

Ὁ Ἀντώνιος Ψαρὸς, ὅστις ἀπὸ τῆς 29 Μαρτίου ἔμεινεν ἐν Μιστρᾶ, μετὰ τὴν ἐν Μεθώνῃ δυσπραγίαν 29 Μαΐου, ἐπέτειον τῆς ἀλώσεως τῆς Κων)πόλεως, διετάχθη νὰ καταλίπῃ τὴν πόλιν τῶν Παλαιολόγων καὶ νὰ σπεύσῃ εἰς Ναυαρίνον, ὁπόθεν ὁ Ἀλέξιος Ὀρλώφ ἔμελλε νὰ ἀποπλεύσῃ μετὰ τινος ἡμέρας. Πράγματι δὲ τῇ 1 Ἰουνίου οἱ Ρῶσσοι ἐπεβίβασαν ἐπὶ τῶν πλοίων πάντα τὰ ἑαυτῶν. Αὐτονοκτεῖ ὁ Ἀλέξιος μετὰ τοῦ Ψαροῦ, ὧς προφρέως, ἀπέπλευσεν διὰ τῆς ναυαργίδος «Τρεῖς Ἰεράρχαι», μετὰ τινων φρεγατῶν καὶ πολλῶν μεταγωγι-

τῆς μάχης ἰδὲ τὸν αὐτόπτην Ἀνώνιον Πετρίδην οὗ τὸ χειρόγραφον ἐδημοσιεύθη ἐν «Φιλίστορι» τόμ. Δ' σελ. 537—2.

κῶν. (Εἰδήσεις κτλ. τόμ. ΙΑ' 49) καθ' ὃν χρόνον ἀφῆκαν νὰ κυκλοφορήσῃ ἡ φήμη ὅτι οἱ ὀμόδοξοι τῶν Ἑλλήνων Ρῶσοι τῇ συνεργασίᾳ αὐτῶν ὑπέταξαν ἅπασαν τὴν Πελοπόννησον ἐν ᾧ ἔκεινοι ἀπήρχοντο καταλιμπάνοντες ὀπισθεν τὴν ἀπογοήτευσιν καὶ τὴν καταστροφὴν καὶ τὴν σφαγὴν οὐ μόνον τῶν ὄπλα φέρειν δυναμένων ἀλλὰ καὶ τῶν γυναικοπαίδων ὧν αἱ κραυγαὶ τῆς διαφθορᾶς καὶ τῆς ἀτιμώσεως ἠκούοντο οὐρανομήκεις.

Τῇ 1 Ἰουνίου ἀποπλεύσας ἐκ Πύλου ὁ Ἀλέξανδρος Ὁρλώφ ἠνώθη τῇ 11 μετὰ τῶν δύο ἄλλων Ρωσικῶν μοιρῶν τῆς τοῦ Θεοδώρου Ὁρλώφ (Σλυριδώφ) τοῦ Ἐλφινστον, ὧν οἱ ἀρχηγοὶ ἤριζον περὶ πρωτείων πρὸς ἀλλήλους, ἀλλ' ὁ Ἀλέξιος ἄτε πληρεξούσιος ὧν τῆς Αὐτοκρατείας ἀνέλαβε τὴν ὑπεριτάτην ἀρχὴν τοῦ στόλου, σκοπῶν νὰ ἐκδιώξῃ τὸν Τουρκικὸν στόλον περιπλέοντα ἀνά τὸ Αἰγαῖον καὶ νὰ εὕρῃ οὕτω καὶ ἱκανοποιητικὸν ἀντισῆκωμα τῆς ἐν Μωρέᾳ δυσπραγίας. Ἐγραψε δὲ τῇ Αἰκατερίνῃ τὰδε: «Ἐὰν ὁ Θεὸς εὐδοκῆσῃ νὰ βυθίσω τὸν στόλον τοῦ ἔχθρου θὰ προσπαθήσωμεν νὰ κινήσωμεν πάντα λίθον ἵνα ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τῶν κατοίκων (τοῦ Αἰγαίου) ἐνεργήσωμεν ἐκεῖ ἐνθα θὰ νομίσωμεν τὸ πρᾶγμα καταλληλότερον.... Ἐὰν ὁ στόλος νικήσῃ τότε καὶ χρημάτων ἀνάγκην δὲν θὰ ἔχωμεν, καθόσον θὰ εἴμεθα κύριοι τοῦ Αἰγαίου καὶ θὰ προσπαθήσωμεν νὰ λιμοκτονήσωμεν τὴν Κων)πολιν...» Ἦδη οἱ Ρῶσοι ἔπλεον τὰς Κυκλάδας καὶ ὁ Ἀλέξιος τῶν προταθέντων διαφορῶν λιμένων προὔτιμησε, καθ' ὑπόδειξιν τοῦ Ψαροῦ, 1 τὴν εὐλίμενον νῆσον Πάρον, ἣτις συνεκέντρον πλείστα πλεονεκτήματα καὶ στρατηγικὰ καὶ ζωοτροφικὰ, κυρίως δὲ ἑσπερεῖο ζωοτροφῶν καὶ τοιαύτας προὔμηθεύθησαν ἐκ τῆς συλλήψεως ἑλληνικοῦ πλοίου κομίζοντος διπυρίτην εἰς τὸν Τουρκικὸν στόλον. Ἐταῦθα

1) Κατὰ τὸν Ruihière ἐνθα ἀλλαγῶ οἱ Ρῶσοι κατέπλευσαν εἰς Πάρον ἢν κατέστησαν ἐαυτῶν ὀρηγήριον, τῇ προτροπῇ τῶν Ἑλλήνων εἰπόντων τῷ ἀντιναύαρχῳ Σπυριδῶφ ὅτι ἢ ἐν Γαλλίᾳ ἢ Ἰταλίᾳ παραχέιμανοις τοῦ στόλου οὐ μόνον δαπανηρὰ θὰ ἦτο ἀλλὰ καὶ ἄδικος αὐτοῖς τε καὶ τοῖς Ἑλλήσιν ἐκτεθειμένοις εἰς τὰς προσβολὰς τῶν Τούρκων.

παρασκευαζόμενοι οἱ Ρῶσοι τοῦτο μὲν ἀπέστειλαν πλοιάρια ἵνα κατοπτεύσωσι τὰς κινήσεις τοῦ ἐθχρικοῦ στόλου, τοῦτο δὲ περιπλέοντες τὸς Κυκλάδας ἐπειρῶντο νὰ ἐξεγείρωσι τοὺς νησιώτας. Πρὸς τοῦτο δὲ εἰς τὴν Ὑδραν ἀπέστειλαν δις ἀξιωματικὸν (Α. Μιαούλη ἱστορία τῆς νήσου Ὑδρας σελ. 44), εἰς Ἀθήνας τὸν ἀξιωματικὸν Ἀλέξιον Παλικοῦτιον ¹ εἰς Εὐβριαν καὶ ἄλλας νήσους ἄλλους, εἰς Σύρον δὲ καὶ τὰς Κυκλάδας τὸν Σωτήρη Λουΐζην, ὡς εἶδομεν ἐν τῆς ἔμπροσθεν.

Οὕτω λοιπὸν ἀποτυχούσης τῆς ἐν Πελοποννήσῳ ἀποστασίας τῶν Ἑλλήνων, δι' ἣν, μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ στόλου τῶν Ρώσων, ἡ χερσονήσος παρεδόθη εἰς τὴν καταστροφὴν καὶ τὴν λεηλασίαν τῶν ἐπίτηδες ὑπὸ τῆς Πύλης ἀποσταλέντων Ἀλβανῶν, ἀποπλεύσαντες οἱ Ρῶσοι καὶ πρὸς τὸ Αἰγαῖον τραπέντες κατέλαβον τὴν τε Πάρον καὶ τινὰς ἄλλας νήσους τοῦ Αἰγαίου πελάγους, τοῦ Μυκονίου Ἀντωνίου Ψαροῦ πλοηγούντος καὶ τοῦ Σπυριδῶφ ναυαρχοῦντος, ὅπως οὕτω στερήσωσι τὴν Τουρκίαν τῶν συνήθων ἐτησίων φόρων καὶ τῶν ἄλλων στρατηκῶν ὠφελειῶν.

Μετὰ τὴν τῆς Πάρου κατάληψιν κατὰ τὰς ἀρχὰς Ἰουνίου 1770 ὁ ρωσικὸς στόλος ἀπέπλευσεν εἰς Χίον, εἰς Σκῦρον καὶ Ἁγίον Εὐστράτιον, νησίδα κειμένην οὐ μακρὰν τῆς Λήμνου² πρὸς συνάντησιν τοῦ τουρκικοῦ στόλου ἀλλ' οὐδαμοῦ οὗτος ἐθεάθη, τῶν Τούρκων καταφυγόντων εἰς τὸν ἐπταστάδιον πορθμόν (Δαρ-μπογάζ) παρὰ τὴν ἀρχαίαν Μυκάλην καὶ ἐκεῖθεν εἰς τὸν ὄρμιν Σιγιστικ (Γέως ἀρχ.). Τέλος ὁμοως ἐν Ψαροῖς καταπλεύσαντες ἐπληροφορήθησαν οἱ Ρῶσοι ὅτι ὁ στόλος τοῦ Καπιτὰν πασᾶ ἠγκυροβόλει ἐν τῇ μεταξὺ Χίου καὶ Τσοσμῆ (Κίσσου ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἐρυθραίᾳ) θαλάσῃ, ἄγνωστον διὰ ποῖον λόγον. Συνεκροτεῖτο δ' ὁ στόλος αὐτοῦ ἐκ 15 πλοίων τῆς γραμ-

1) Οὗτος εἶχε νυμφευθῆ Ἀθηναίαν τῆ γένος Σπυρ. Λογοθέτη καὶ εἶχε γνωρίμους ἐκεῖ ἤδη τῷ 1768 (Φιλαδελφῶς, ἱστορία Ἀθηναίων τόμ. Β' σελ. 103—9).

2) Ἴδὲ ἐμὸν Μπαϊδεκερ τῆς Νέας Ἑλλάδος Ἀθ. 1913 σ. 331.

μῆς, 3 φρεγατῶν, 7 ἐνόπλιων πλοιαρίων καὶ πολλῶν ἄλλων κατὰ τὸν Hammer (Geschichte des Osmanisch. Reiches 16, 355)· τοῖς Ρώσσοις ταῦτα μαθούσιν ἐπῆλθεν ἡ ἰδέα νὰ προσβάλωσιν αὐτόθι τοὺς Τούρκους καὶ ἀπὸ τῆς 24 Ἰουνίου καὶ ἐντεῦθεν παρέπλεε τὰς Οἰνούσας (Ἄγνουσας) νήσους, (περὶ ὧν ἰδὲ τὸν ἐμὸν Μπαϊδεκερ σ. 296) παρατεταγμένοι ὡδε: Ἦσαν διηρημένοι εἰς 3 μοῖρας, ὧν ἑκάστη συνεκροτεῖτο ἐκ 3 πλοίων τῆς γραμμῆς: τὴν προφυλακὴν ἔχουσαν ἐπὶ κεφαλῆς τὸν Σπυριδῶφ ἐπιβαίνοντα τῆς ναυαρχίδος «Εὐστιαθίου» μετὰ τοῦ Θεοδώρου Ὁρλώφ, τὸ κέντρον, οὗ ὁ Ἀλέξιος ἤγεγε καὶ τὴν ἐπιφυλακὴν, ἧς ἤγειτο ὁ Σκῶτος Ἐλφινστον (Εἰδήσεις ΙΑ' 220). Οἱ Ρῶσοι μόλις τὰς Οἰνούσας παρακάμψαντες, παρετήρησαν ἀγκυροβολοῦντα τὸν Τουρκικὸν στόλον οὐ μακρὰν τοῦ λιμένος Γεσεμέ καὶ εὐθὺς ἐπέπλευσαν κατ' αὐτοῦ, ἠγουμένου τοῦ «Ἰανόβαρ ί ο υ», πλοίου ἐκ τῆς προφυλακῆς, ὅστις ἐκ τοῦ μακρὰν βαλῶν ἄνευ ἀποτελέσματος, ἀπεσύρθη εἰτα παρὰ τὴν νησιδα Πάσπαργον καὶ ὁδὲν ἔλαβε πλέον μέρος εἰς τὴν μετ' οὐ πολὺ, διὰ τῶν ἑτέρου τῶν δύο ὑπολειπομένων πλοίων τοῦ Σπυριδῶφ, γενικευθεῖσαν ναυμαχίαν. Τὸ πλοῖον τοῦτο διωκεῖτο ὑπὸ τοῦ Πελεμανῶφ καὶ ἐπέβαινον ἐπ' αὐτοῦ πολλοὶ Ἕλληνες καὶ κυρίως Μυκόνιοι, πρῶρεῖς· τούτῳ ἠκολούθησεν ἡ ναυαρχίς «Εὐστάθιος» προσβαλοῦσα τὴν τῶν Τούρκων, ἢ συμπλοκὴ οὕτω γενικευθεῖσα ἐπήνεγκε τὸ ποθούμενον τῶν τε Ρῶσσων καὶ τῶν Ἑλλήνων ἀποτελέσμα, τὴν τελείαν πυρπόλησιν τοῦ τουρκικοῦ στόλου, ἐν ταῖς φλοξί ταῖς ὑβρανομήκεσι τοῦ ὁποίου οἱ ταλαίρωροι Ἕλληνες ἐνώρων διὰ χρυσίων γραμμάτων διαγραφομένην τὴν εἰκόνα τῆς θεᾶς Ἐλευθερίας! Ἡ νίκη ἀιεδόθη καὶ δικαίως τοῖς παρατόλμοις Μυκόνιοις τοῖς ἐπιβαίνουσι τοῦ ρωσικοῦ στόλου, οἵτινες διεπράξαντο ἔργα τόλμης καὶ γενναιότητος ἀπαραμίλλου· οὐδὲν ἢ λαϊκῆ Μοῦσα ἐποίησεν εἰς τοὺς Μυκονίους τούτους οἷμα ἐγκωμαστικὴν αὐτῶν, ἧτις ἐψάλλετο τότε τε καὶ κατόπιν ὡς ἤκουσε παῖς ὧν ὁ πρὸ δεκαετίας ἐν Ἀθήναις ἀποβιώσας τυπογράφος καὶ λόγιος Δημήτριος Εἰρηνίδης παρὰ τοῦ ἐπιζῶντος γέροντος Σαμίου Νικολάου Καραμανώλη, λαβόντος μέρος ἐν τῇ περιωνύμῳ ταύτῃ ναυμαχίᾳ τοῦ Τεσεμέ (ἰδὲ Δημητρίου Εἰρηνίδου,

Τὰ ἐν Νέᾳ Ἐφέσῳ συμβάντα, Ἐθ. 1877 σελ. 67-68 σημ.).¹

Μετὰ τὴν ναυμαχίαν τοῦ Τσεσμὲ (28 Ἰουνίου 1770) καθ' ἣν ὁ τουρκικὸς στόλος ἐγένετο παρανάλωμα τοῦ πυρὸς ὑπὸ τοῦ ρωσικοῦ ὡς ἡτὸ ἐπόμενον ποικίλα αἰσθήματα καὶ ἐλπίδες χρησται ἀνέθορον ἐν ταῖς τῶν Ἑλλήνων καρδίαις, διότι μετὰ τὴν ἐν Πελοποννήσῳ δυσπραγίαν, εἶχον ἀποξενωθῆ τελέως ἀπὸ τῶν Ρώσσιων, οὓς εθεώρουν ὡς κατὰ κράτος ἀπολωλότας, ἀλλ' ἡ ἀνέλπιστος αὕτη τῶν Τούρκων συμφορὰ ὁμοίαν τῆς ὁποίας οἱ Τούρκοι, ἀπὸ τῆς περιφήμου ναυμαχίας τῆς Ναυπάκτου (1571) καθ' ἣν ὁ Δὸν Ζουάν κατετρόπωσε τὴν τουρκικὴν ἀρμάδα, δὲν εἶχον ὑποστῆ, ἀνεπιτέρωσε τὰς ἐλπίδας αὐτῶν καὶ οἱ ἡμέτεροι Αἰγαιοπελαγίται ἔσπευσαν πάντες ἀνιόκλητοι δι' ἀντιπροσώπων ἐκ τῶν μᾶλλον σημαίνοντων πολιτῶν, λαϊκῶν ἢ κληρικῶν, μετὰ δώρων, ὡς ἦν εἰκὸς, νὰ συγχαρῶσι τοῖς Ρώσσοις πανηγυρίζουσι τὴν περιλάμπρον τοῦ Τσεσμὲ ναυμαχίαν. Αἱ νῆσοι αὐταὶ εἰσὶν αἱ ἑξῆς : Ἄνδρος, Τήνος, Μύκονος, Κέως, Κύθνος, Σέριφος, Σίφνος, Σίκινοσ, Φολέγανδρος, Πάρος, Ἀντίπαρος, Νάξοσ, Κίμωλοσ, Μῆλοσ, Θήσοσ, Ἀντίμηλοσ, Σῦροσ, Ἄμοργόσ, Σκύροσ, Ἰκαρία, Θάσοσ, Ψαρὰ, Σάμοσ, Πάτμοσ, Λέροσ, Κάλυμνοσ, καὶ Λεψία, ὡς ἀναγράφει ὁ Σαμουὴλ Κ. Γρέυγ, ἄγγλοσ ναύαρχοσ ἐν Ρωσσικῇ ὑπηρεσίᾳ ἐν τῷ ἡμερολογίῳ αὐτοῦ (Journal der Kriegsoperationen der Russischen Flotte in der Levante von Jahre 1770—74 ἐν τῇ τοῦ Α. L. Schloezerz Briefwechsel XLVIII. σελ. 337. Ἐπιθι II. Κοντογιάννη οἱ Ἕλληνοσ; σελ. 211). Ὁ Ὀρλώφ τροπαιοῦχοσ τοῦ Τσεσμὲ, δύο ἡμέρασ μετὰ ταῦτα ἔγραψε πρὸσ τοὺσ νησιώτασ τάδε :

1) Καίτερ ζητήσοσ πληροφορίας ἐκ τε Νέασ Ἐφέσου ὅτε μετέβην τῇ 11 Ἰουνίου 1908 καὶ ἐκ Σάμου δὲν ἠδυνήθην νὰ εἴρω ἀντίγραφον τῆσ ρίμασ ταύτησ ἵνα καταχωρήσω ὧδε πρὸσ δόξαν τῶν Μυκονίων. Ὅτι Μυκόνιοσ μετὰ τινοσ Ἀγγλοῦ ναῦτου προσήψαν τὸ πῦρ εἰσ τὸν τουρκικὸν στόλον μαρτυρεῖ καὶ ὁ Νικὸδημοσ ἐν τῷ ὑπομνήματι περὶ τῆσ νήσου Ψαρῶν Α' 18. Σημειούσθεσ ὅτι ὁ Κυριάκοσ Μελίρτοσ ἐν τῇ ἱστορικῇ χρονολογίᾳ ὀνομάζει τὸν Τσεσμὲν Κίσσον. Ἐπιθι καὶ τὴν ἐμὴν ἱστορίαν τῆσ Σκιαθοῦ Ἐθ. 1913. Διότι καὶ Σκιαθίοι ἔλαβον μέρος ἐν τῇ ναυμαχίᾳ.

«Κόπια τῆς προσταγῆς τοῦ Γενεράλε,
 Ἐμεῖς Κόμης Ἀλέξιος Ὁρλώφ πληρεξούσιος γενεράλης τῆς
 Αὐτοκρατορικῆς μεγαλειότητος Αἰκατερίνης τῆς Β' Βασιλίσσης.
 πάσης Ρωσσίας τοῦ εἰς Ἀρχιπέλαγο Ρωσσικοῦ στόλου ἀρχηγός
 κτλ, κτλ.

Προστάζομεν διὰ τοῦ παρόντος μας ἰδιοχείρως ὑπογεγραμ-
 μένο καὶ μὲ τὴν βοῦλλά μας βεβαιωμένο ὅλα τὰ νησιά τοῦ ἀρ-
 χιπέλαγου νὰ δεχθοῦν ὅλους τοὺς Χριστιανοὺς ὅπου προστρέχου-
 ἐκεῖ διὰ νὰ ἀποφύγουν τὴν τεραυνίαν τῶν Τούρκων καὶ νὰ
 τοὺς βοηθήσετε ὅλοι σας ὅσον ἐμπορεῖτε. Ὅσοι δὲ ἐρχονται
 ἀπὸ τόπον ὅπου εὐρίσκεται ἡ πανοῦκλη ἢ ἄλλη ἐπιδημικὴ ἀσθένεια
 νὰ μὴ σμικτοῦν εὐθὺς μὲ τοὺς ἄλλους ἀλλὰ νὰ σταθοῦν
 ὀλίγαις ἡμέραις χωριστὰ ἕως ὅπου νὰ σᾶς βεβαιώσουν πῶς δὲν
 εἶνε μολυμμένοι· εἰ δὲ καὶ ἀκούσω πῶς κάμνετε ἀλλέως παρα-
 ἐγὼ σᾶς ἐπρόσταξα, θέλετε παιδεῖθῃ καθὼς σᾶσε πρέπει.

1770 Ἰουλίου πρώτη. Ἀπὸ Χίον Κόντε Ἀλέξιος Ὁρλώφ
 Ἀφοῦ διαβαστῆ καὶ σταλθῆ καὶ εἰς τὰ ἄλλα νησιά διὰ νὰ τὸ
 ἤξεύρουν ὅλοι κοινῶς.¹⁾

Ὡς ἦτο ἐπόμενον, οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν νήσων ἀπῆλθον εἰς
 Χίον πρὸς προσκύνησιν τοῦ Ὁρλώφ, εἰσήγοντο δὲ πρῶτον μὲν
 παρὰ τῷ Ἀλεξίῳ Ὁρλώφ, εἶτα δὲ παρὰ τῷ ἀντιναύαρχῳ Σπυ-
 ρίδωφ μετὰ μεγάλης ἐπισημότητος καὶ τιμῆς (ιδεὲ *Nachricht
 von Russischen Seekrige wieder die Türken in den Jahre
 1769—3* τόμ. 1α' σελ. 238—239 τοῦ F. Gedicke und J. E.
 Biester, *Berliner Monatschrift* τοῦ 1787—8). Ἄλλ' ἢ χαρὰ
 τῶν νησιωτῶν φαίνεται ὅτι διήρκεσε τόσον, ὅσον καὶ οἱ ἕκ τῆς
 καταστροφῆς τοῦ τουρκικοῦ στόλου ἐν Τσεσμέ ἀναθρώσκοντες
 καπνοὶ καὶ ἐν ᾧ ἐφαντάζοντο αὐτοκολαζευόμενοι οἱ δύστηνοι
 Αἰγαιοπελαγῖται καὶ σὺν αὐτοῖς πάντες οἱ Ἕλληνες τὴν ἀνατο-
 λὴν αἰσιωτέρων ἡμερῶν, αἴφνης καὶ παρ' ἑλπίδα εὐρέθησαν πρὸ
 τῆς σκληρᾶς πραγματικότητος μόνου, τὴν τῶν Τούρκων δουλείαν

1) Ἡ διαταγὴ αὕτη ἐκ τοῦ πρὸς τὸν ἐπίτροπον Σύρου Γιαννουλάκη
 Σαλάχαν ἀντιγράφου ληφθεῖσα παρὰ τοῦ κ. Ἰωσήφ Α. Σαλάχα ἐδημο-
 σιεύθη ὑπὸ Κλωνὸς Στεφάνου ἐν τῷ «Ἀθηναίῳ» τόμ. ζ' σελ. 216.

ἀντι τῆς ρωσσοικῆς ἀμειψάμενοι. Οἱ νησιῶται ἐταλαιπωρήθησαν μεγάλως ὑπὸ τῶν Ρώσσοων ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε μετὰ τινὰς μῆνας σφόδρα ἐπεθύμησαν τὴν τέως μουσαρὰν τουρκικὴν δεσποτείαν, ἣς τοῦ νυγμοῦ μόνον δσάκις ἀπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ κατέπλεεν ὁ τουρκικὸς στόλος ὑπὸ τὸν Καπουδὰν πασαῖν ἠσθάνοντο, τὴν δὲ ρωσσοικὴν βαρβαρότητα ἐδοκίμαζον καθ' ἑκάστην. Πολλοὶ δὲ νῆσοι ἀπέστειλαν εἰς Χίον κρύφα ἀπεσταλμένους ἐκφράζουσαι τῷ «σερασκέρη τῆς Μαύρης καὶ Ἀσπρης θαλάσσης» Ἀλῆ Μπεη, τὴν εἰς τὸ Τουρκικὸν κράτος ἀφοσίωσιν αὐτῶν καὶ ὅτι βίᾳ ὑπειάγησαν τοῖς Ρώσσοις. Καὶ οἱ Μυκόνιοι δὲ ἔπεμψαν τὸν προὔχοντα αὐτῶν Ζωρζῆν Μπάον γνωστότατον τοῖς Ὀθωμανοῖς, ὡς ἐκ τῶν μετὰ τοῦ Μαυρογένους σχέσεων, ὅστις μετὰ τοῦ Σερασκέρη συνέσταν αὐτὸν ἰψ Καλιτὰν Πασᾶ, ᾧ τινι προσήνεγκε τοὺς φόρους Μυκόνου τοῦ ἔτους ἐκείνου (1770) καὶ δῶρα μεγαλοπρεπῆ τῶν Μυκονίων. Ἐκ δὲ τῆς ἀποστολῆς αὐτοῦ κατὰ τὸ φθινόπωρον 1770 πρὸς ἀναγγελίαν τῶν ἀλοθημάτων τῶν νησιωτῶν ἔρχομεν τὴν ἐπιστολὴν αὐτοῦ τῆς 22 Ὀκτωβρίου 1770, δι' ἣς προτρέπονται οἱ νησιῶται, ἵνα στείλωσιν ἀνθρώπους καὶ τοὺς φόρους αὐτῶν πρὸς τὸν Καπουδὰν πασαῖν Χατζῆ Ἰζαφέρ. Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη ἔχει ὅδε :

«Τιμώτατοι καὶ ἡγαπητοὶ προεστοὶ καὶ ἐπίτροποι τοῦ νησιῶν μας, τὴν τιμοσιτία σας ἀδελφικῶς χαιρετοῦμεν· τὸ παρὸν μας νὰ σαῶ ἀπολαύση μὲ ὑγείαν.

Τώρα σαῶ φανερώνομεν ὅτι μὲ τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ ἀριβάραιεν ἐδῶ εἰς τὴν Χίον τρεῖς ἡμέρας ὄλου ἐμισεύσαμεν ἀπὸ αὐτοῦ· εὐθὺς ἀνταμώσαμεν τὸν ἄρχον Δραγουμᾶνον μέσα εἰς τοῦ ἐφέντη σερασκέρη. Θεωρῶντας ἐθάμμαξαν λέγοντας, πῶς τὸ νησί μας εἶναι Μοσκόβικο. Ἐδωσά του τὴν γραφὴν ὄλου ἐστέλλετε. Ἐπειτα ἀρχίνισαν καὶ ἐπαράδοσαν τὰ πράγματα καθῶς ἦτανε ἢ ἀλήθεια δείχνοντας καὶ τὰ γράμματα τὰ δύο καθῶς ἦτανε καὶ λέγοντας τὰς ἀραγγιόνες (δικαιολογήσεις) μας ὁ Θεὸς ὁ ἅγιος μᾶς ἐφώτισε ὄλους καὶ ἐπράξαμεν καθῶς ἐπράξαμεν καὶ ἀριβάραιεν εἰς τὸν μπουντιο (ἐγκαίρως) ὅτι ἐφορτσά-

1) Ὁ προκατόχος τοῦ Χασῶν πασᾶ.

ρανε τὸν ἄρχον δραγουμᾶνον νὰ δώσῃ γράμμα διὰ τὰ νησία
 ὅτι ἀποστατίσανε καὶ δὲν δίνουνε τὰ δοσίματά των ὅστιν ἐν-
 δοξότη του. Καὶ δὲν ἐνταγιντίσανε (ἐπερίμενε) ὡσάν χριστια-
 νὸς πολὺ. Ὁ Θεὸς νὰ τὸν ἐστερεώῃ καὶ ὁ Θεὸς ἔβαλε τὸ
 χερί του καὶ εὐρέθηκεν ἐπιτοῦτον τὸν καιρὸ δραγουμᾶνος. Μὴν
 ἀμφιβάλλετε εἰς ταῦτα, ὁποῦ σᾶς γράφω, ὁποῦ ὅσῳ νὰ εἴστε
 ὅλοι νὰ σᾶς στέλλομεν ἓνα μπουγιουρτί ἀπὸ τὸν ἔνδοξότατον
 σερασκέρην καὶ μὴν ἔχετε κανένα φόβον, ἀλλὰ νὰ στέκεσθε
 μὲ μεγάλην φρονημάδα καὶ ὑποταγὴν καὶ τὰ ἀπερασμένα νὰ τὰ
 ἀφήσετε νὰ περάσωσιν. Ὁ ἐνδοξότατος σερασκέρης τοῦ ἐφά-
 νησαν εὐλογον νὰ μὲ πάρῃ μαζί του νὰ πᾶμεν εἰς τὸν ἀφέν-
 τη μας τὸν Πασᾶ καὶ ὁ ἴδιος μᾶς ὑπερασπίζεται. Πηγαινά-
 μενοι εἰς τὸν ἀσθέντη μας γράφει του καὶ ὁ ἄρχων δραγουμᾶ-
 νος καλὰ δι' ὅλα τὰ νησία. Ὁ Θεὸς νὰ τὸν ἐστερεώῃ τὰ
 μπουγιουρτιὰ ὁποῦ βαστᾷ ὁ σιὼρ Δημητράκης [Μαυρογένης],
 ὁποῦ γράφουνε διὰ τὰ δοσίματα, νὰ κάμετε μὲ τρόπον σκε-
 πτικόν νὰ λάβουνε εἶδησις τὰ νησία, νὰ πράξουν καὶ αὐτὰ, ὡς
 καθὼς ἐπράξαμε καὶ ἡμεῖς νὰ μὴ χυθούνη ὅτι ὁ ἐρχομὸς
 μου εἶναι ὁ γλυτωμὸς τοῦ νησίου καθὼς ἐλπίζω πηγαινάμενος
 εἰς τὸν ἀφέντη μας διὰ τὸ νησί θέλω κάμει ὅ,τι θέλει ὁ
 Θεὸς, μὲ τὸν παγιόμον μου μὴν ἴχετε κανένα φόβον ἀλλὰ ἄς
 εἴστε ἀναπαταμένοι ὅλοι χωρὶς καμμίαν ὑποψίαν. Ἐμένα μὲ
 ἔκραξαν ἐδῶ... ὅλοι τις ἐξουσιαστάδες. Μίαν ἡμέραν ἐγύριζα
 ἐδῶ μὲ τὴν βροχὴν ἀπὸ κονάκι ἑσὲ κονάκι καὶ ἐπαράδωσα τὰ
 πάντα, καθὼς ἐπρέπανε. Ἐξεύρατε ὅτι γίνεται μεγάλη φόρτσα
 ἀπάνω καὶ καταλῆβετε τί σᾶς λέω. Ὅμως καθὼς ἐγὼ εἶμαι
 πρόθυμος εἰς τὰς δουλιὰς τοῦ κοινοῦ μας, παρακαλῶ εἰς τὴν
 ἀρεντιά σας νὰ στέκεσθε ἂν τύχῃ τίποτε χρεῖα τοῦ σπητιοῦ μας
 γράφει σας καὶ ὁ ἄρχων δραγουμᾶνος, ἀπὸ τὸ ὁποῖο γράμμα
 μὴν ἀμφιβάλλετε ὅ,τι σᾶς λέγει ὅτι εἶνε ἀλήθεια. Ἴδου ὁποῦ
 δώσατέ του διὰ ναῦλον γρόσια..... εὐθὺς καὶ νὰ τὸ στείλετε
 ὀπίσω καὶ νὰ μᾶς ἐγγράψετε ὅ,τι τρέχει αὐτοῦ καὶ γράψετε καὶ
 τοῦ ἄρχων δραγουμᾶνου καὶ νὰ μὴ λείψῃ ἡ δέησις τῶν ἱερέων
 διὰ νὰ μᾶς ἐγροικοῦνη οἱ ἀφεντιάδες νὰ μᾶς ἐβροηθεῖ ὁ Θεός.
 Τὴν παρὸν νὰ μαζευθῆτε οἱ προεστοὶ εἰς τὸ Καζότο νὰ τὴν

διαβιάσετε μυστικά διὰ τὰ ἐνδεχόμενα καὶ καλὴν ἀντάμωσιν νὰ μᾶς ἐδώσῃ ὁ Θεός. 1770 Ὀκτωβρίου 22; ὁ ἡγαπητὸς Ζωρζῆς Μπάος. ¹

Ὁ Καπουδὴν πασᾶς Χατζῆ Τζαφέρ, μαλαχθεὶς ὑπὸ τοῦ Μπάου ἐγραψε πρὸς τοῦτο μετὰ ἓνα μῆνα, τῆ 25 9)βρίου 1770, διαταγὴν πρὸς τοὺς γέροντας, προεστῶτας καὶ ἐπιτρόπους καὶ ἀπλῶς ὄλον τὸν ραγιᾶν τῶν νησιῶν: Ἄνδρου, Τήνου, Μοσχό-
ν ο υ, Σύρας, Τζίας, Θερμίων, Σέρφου, Σίφνου, Κιμῶλου, Μή-
λου, Πολυκάνδρου, Σκίνου, Νιὸς, Σαντορίνης, Ἀνάφης, Ἀξίας, Πάρου καὶ Ἀντιπάρου λέγων τὰ ἑξῆς:

« Ὑψηλότατος Χατζῆ Τζαφέρ ἐλέω Θεοῦ καπετᾶν Πασᾶς
Γέροντες, προεστῶτες καὶ ἐπιτροποὶ καὶ ἀπλῶς ὄλος ὁ ρα-
γιᾶς τῶν νησιῶν Ἄνδρου, Τήνου, Μοσχόλου, Σύρας, Τζίας, Θερ-
μίων, Σέρφου, Σίφνου, Κιμῶλου, Μήλου, Πολυκάνδρου, Σι-
κίνου, Νιὸς, Σαντορίνης, Ἀνάφης, Ἀξίας, Πάρου καὶ Ἀντι-
πάρου ἔστω εἰς εἴδησίν σας ὅτι πρὶν ἀπὸ μερικὸν καιρὸν εἰς
τὴν... ἀρμάδα τῶν Μοσχοβιτῶν ἀπὸ τῶν ἄνωθεν νησιῶν οἱ ρα-
γιαδες θεληματικῶς τοῦ ἑαυτοῦ τους καὶ μερικοὶ στατικῶς, ἔ-
φθασαν νὰ ὑπᾶν εἰς τὴν ὑποταγὴν καὶ δουλεύουσιν τῶν Μοσχό-
βων. Καὶ μέχρι τοῦ νῦν μαζί τους εὐρίσκονται δουλεύοντες αὐ-
τοὺς καὶ ὑπερασπιζοντιέ τους. Αὐτὰ ὅλα βέβαια ἐφθασαν εἰς
τὰς ἀκοάς μας, πληροφοροῦμενοι καταλεπτῶς ὅτι οὕτως ἔχει ἡ
ἀλήθεια· μὲ ὄλον τοῦτο κατὰ τὸ παρὸν οἱ εὐρισκόμενοι ραγια-
δες ὑποταγμένοι καὶ προσκυνητοὶ πρὸς ἡμᾶς γέροντες καὶ
προεστοὶ τῶν νησιῶν, ἔστειλαν ἀπὸ μέρους τους πρὸς τὸν λό-

1) Κάτωθι τῆς ἐπιστολῆς ταύτης τοῦ Μπάου, ὁ ταύτην γράψας προσ-
θέτει: «Καὶ ἐγὼ ὁ γράψας Νικόλαος Καλαδρινὸς ἀκριβῶς σᾶς χαιρετῶ
καὶ μὴν ἀμφιβάλλετε εἰς αὐτὰ, ὅπου σᾶς γράφει ὁ σιῶρ Μπάος διατι
καὶ ἂν δὲν ἤθελεν ἔλθῃ ἐτούτες τὲς ἡμέρες ἦτανε χαμένα ὅλα τὰ νησιά,
μάλιστα τὸ ἰδικὸ μας τὸ περισσότερον. Καὶ ἐγὼ ὡς ἦλθα ἐδῶ εἰς τὴ
Χίο μὲ σήκωσαν εἰς τοῦ Μισελὶ Χάφι (φυλάκισιν) διὰ τὸ δόσιμον τοῦ
τόπου μας Ὡς τόσον ἐρχόμενος ὁ σιῶρ Μπάος ἐγλύτωσα καὶ εἶμαι
διὰ τὴν Ἀραπία μὲ ἓνα φράγκικον, ὅπου ἔχω πιασμένο καὶ πῆτε εἰς τὸ
οπί μου. (Ἰδὲ Κοντογιάννη οἱ Ἑλληγες κτλ. σ. 482.)

γον μας, τὸν Μπᾶγον, μὲ παρακαλετικὸν καὶ ὑποτακτικὸν ἀρ-
ζουάλη (ἀναφορὰν) δείχνοντες τὸ ραγιαλίκι τους. Καὶ βλέπον-
τας τὸ ραγιαλίκι καὶ ταπεινώσιν αὐτῶν, εὐσπλαγχνίσθημεν αὐ-
τοὺς καὶ ὡς καλοὺς ραγιαδες, ὅπου ἐστάθησαν αὐτοὶ οἱ ἄνω
εἰρημένοι ἐλεήσαμεν καὶ ἐσυγχωρήσαμεν τοὺς πταίστας οἱ ὁ-
ποιοὶ θεληματικῶς τε καὶ στανικῶς, νὰ ἐδοῦλευσαν τῶν Μοσχο-
βιτῶν τὴν ἀρμάδα· εἰς τοὺς ὁποίους κάμνοντας ἔλεος καὶ πα-
ραβλέποντας τὰ σφάλματά τους εἰς ὅσους ἐπταισαν· καὶ εἰς
ὅσους δὲν ἐπταισαν νὰ μένουν ἤσυχοι καὶ ἀνενόητοι εἰς τὰ
σπίτια καὶ κατοικητήριά τους. Ὅμως ἀπὸ τὴν σήμερον καὶ εἰς
τὸ ἔξῃς, ἀφ' οὗ ἰδοῦν τὸν παρόντα ἔνδοξον καὶ ἡγεμονικόν
μου ὄρισμὸν θέλει φυλάττει τὰ ὄριά τους καὶ νὰ μὴν εὐγουν
πλέον ἀπὸ τὸν κύκλον τῆς ραγιαδωσύνης τους, φυλάττοντες τὸ
παλαιὸν ραγιαλίκι τους ὡς καὶ πρότερον, διὰ τὸ ὅποιον ἔλεος
καὶ εὐσπλαγγνία ὅπου ἐκάμαμεν εἰς αὐτοὺς τοὺς πταίστας, ἐδό-
θη καὶ τὸ παρὸν ἔνδοξόν μας μπουγιουρντί μὲ τὸ νὰ μᾶς ἐπα-
ρακάλεσαν οἱ ἄνωθεν προσκυνητοὶ ραγιαδες (μέζα μάκατ μέζα)
τουρκικώτερον εἰπεῖν, ἡγουν τὰ περασμένα καλὰ περασμένα.
Καὶ νὰ καθίσετε εἰς τὸ ἔξῃς ἡσυχοὶ εἰς τὰ παλαιὰ σας κατοι-
κητήρια, μένοντες ραγιαδες χαλίσκοι. Καὶ ὅσοι ὑποταχθοῦν εἰς
τὸ ραγιαλίκι, ὡς καὶ πρότερον, κανένα τρόπον, φόβον τε καὶ
δειλίας ἢ ὑποψία; ἄ; μὴν ἔχουν τόσον ἀπὸ τὸ μέρος μας ὅσον
καὶ ἀπὸ ἄλλο μέρος ἐδικόν μας· καὶ ἄς εἶναι βέβαιοι, πῶς δὲν
θέλουν ἔχει καμμίαν πείραξιν ἢ ἐνόησιν παντελῶς καὶ εἰς τε-
λειάν ἀνάπαυσιν ἄ; εὐρίσκονται. Διὰ τὸ ντιβάνι τοῦ βασιλικοῦ
στόλου τὸ παρὸν μας ἔνδοξον μπουγιουρντί ἐγγράφη καὶ ἀπο-
φασίζοντας ἐκ δευτέρου, ἐστάθη μὲ τὸν ἄνωθεν Μπᾶγον μὲ
ἐσᾶς τοὺς ραγιαδες μου καὶ μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ Παντοδυνά-
μου Θεοῦ, λαμβάνοντές το, θέλετε βεβαιωθῆ, καθὼς σᾶς φα-
νερώνομεν, ἐσεῖς οἱ πταίσται καὶ οἱ ἄπταιστοι, ὁ καθένας νὰ
ἔλθετε εἰς τὰ κατοικητήριά σας, δηλαδὴ εἰς τὰ σπίτια σας χω-
ρὶς καμμίαν ὑποψίαν, μένοντες ἀπὸ κάτω μὲ πρόσωπον ὑποτα-
κτικῆς ραγιαδωσύνης, μὲ κάθε τρόπον ἀναπαμμένοι νὰ εἰσθε
καὶ καθ' ἃ διαλαμβάνει τὸ ἔνδοξον μπουγιουρντί, οὕτω ποιή-
σατε χωρὶς νὰ φανῆτε ἐναντίοι τοῦ ἡμετέρου καὶ ἡγεμονικοῦ
προστάγματος ἐξ ἀποφάσεως· ἀ ψ ὄ Ν ο ε μ β ρ ε ἰ ο υ 25.

Τὸ παρὸν γράμμα, ἐμεταγλωττίσθη ἐκ τοῦ καθολικοῦ, λόγον πρὸς λόγον, ἀπὸ τὸ τουρκικὸν, διὰ νὰ καταλάβετε καταλεπτῶς τὴν ἐξήγησιν τοῦ μουγιουρντί καὶ ἐστάλθη μὲ τὸν τιμώτατον σιῶρ Μπάγιο, εἰς ἀνάγνωσιν αὐτοῦ. Νικόλαος Μαυρογένης; Δρ. τοῦ Β. Στόλου. (*Ἰδὲ Κονιογιάννη, οἱ Ἕλληνες σελ. 261 καὶ 485-6) ¹.

Οἱ Ρῶσοι καταλαβόντες τὰς ἄνω μνημονευθείσας νήσους πρὸς ἴδιον ὄφελος, δὲν ἐσκέπτοντο νὰ τηρήσωσιν αὐτὰς διαρκῶς, ἀλλ' ὅπως στερήσωσι τὰς ἐκ τῆς ἐπικαρπίας τῶν νήσων τούτων ὄφελείας τῆς Τουρκίας. Ταῦτα δὲ πληροφοροῦμεθα ἐκ τινος τῆς Αἰκατερίνης Β' ἐπιστολῆς (22 Μαρτίου 1771) πρὸς τὸν Ἀλέξιον Ὁρλώφ (Κλ. Στεφάνου, Ἀνέκδοτα ἔγγραφα πρὸς τοὺς κατοίκους τῶν Κυκλάδων κτλ. ἐν «Ἀθηναίῳ» τόμ. Γ' σελ. 207 καὶ Συλλογὴν τῆς Ρωσικῆς Ἱστορικῆς Ἐταιρείας, Πητρούπολις 1867 τόμ. Α' σελ. 68). «.....ἀφ' ἐτέρου δέον ἵνα ἅσασαι αἱ νῆσοι τοῦ Αἰγαίου καταληφθῶσι παρ' ἡμῶν οὕτως, ὥστε ἡ Πύλη νὰ θεωρήσῃ ταύτας ἀπολεσθείσας δι' ἑαυτὴν καὶ στερηθῆ ἔν τῷ μεταξὺ τῶν ἀπ' αὐτῶν συνήθων φόρων καὶ τῶν ἄλλων ὀφελειῶν. Ὅθεν ἀναγκαία ἔσται ἡ κατοχὴ καταλλήλων λιμένων τῶν νήσων τούτων, ἵνα καταφεύγωσι τὰ πλοῖα ἡμῶν καὶ λαμβάνωσι τὰς ἀναγκαίας προμηθείας καθ' ἅπαντα τὸν χρόνον τῆς διαμονῆς τοῦ ἡμετέρου στόλου ἐν τοῖς ἐκεῖ ὕδασι· ἰδίως δ' ἵνα σταθμεύῃ οὗτος πρὸ τοῦ Ἑλλησπόντου.» (Κονιογιάννη, ἐνθ' ἄλλαχοῦ σ. 114).

Οἱ Ρῶσοι μετὰ ταῦτα καὶ πρὸς τὸν Ἑλλησπόντον τραπέντες, ἐπολιόρησαν τὴν Λήμνον, ἀλλ' ἀποτυχόντες (8)βριος 1770),

1) Ὁ Νικόλαος Μαυρογένης εἶναι πρεσβύτερος ἀδελφὸς τοῦ ἐν Μυκόνῳ ἐγκατασταθέντος Δημητρίου Μαυρογένους, τοῦ τοσοῦτον ἀπουδαίου διαδραματίσαντος πρόσωπον ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς νεωτέρας Μυκόνου, ἀπὸ τοῦ 1754 καὶ ἐνεῦθεν, καὶ διεδέξατο τὴν διερμηνείαν τοῦ στόλου μετὰ τὸν Ἀργυρόπουλον. Βραδύτερον ἐγένετο ἡγεμὸν τῆς Βλαχίας τῷ 1786. Περὶ αὐτοῦ ἐν ἐκτίσει ἰδὲ Σ. Σταματιάδου, βιογραφίαι τῶν Ἑλλήνων μ. διερμηνέων, Ἀθ. 1865 σελ. 26 καὶ 144 καὶ Th. Blancard. Les Μαυρογενί, Paris 1909 Α' 192-3.

διότι ὁ μὲν Ἀλέξιος Ὁρλώφ ἀπῆλθεν εἰς Ἰταλίαν, τὰ δὲ ρωσικὰ πράγματα οὐ καλῶς εἶχον, ἐπεδόθησαν εἰς τὸ ἐν ταῖς καταληφθεῖσαις νήσοις ἔργον αὐτῶν. Ἀποτυχούσης δὲ τῆς ἀλώσεως τῆς Λήμνου, ὁ Καπιτὰν πασᾶς φοβούμενος ἀποστασίαν τῶν λοιπῶν νήσων, ἔγραψε πρὸς τοὺς Μυκονίους τάδε :

«Μπουγιουρντι ἑλληνιστὶ καὶ τουρκιστὶ ἐνσφράγιστον. Ἐνδοξότατος καὶ περιφανέστατος Ἀλήμπεης, σερασκέρης τῆς Ἄσπρης θαλάσσης καὶ μαύρης θαλάσσης τοῖς κατοίκους τῆς νήσου Μυκόνου :

Προεστῶτες καὶ ἐπίτροποι καὶ ὅλοι μικροὶ τε καὶ μεγάλοι βλέποντες τὸ μπουγιουρδὴ μας, σᾶς φανερώνομεν, ὅτι ἐλάβαμεν τὸ γράμμα σας παρὰ τοῦ ἐδικοῦ μας Μπάγου (ἀνδρὸς διπλωματικωτάτου, ὃς θὰ ἴδωμεν) καὶ ἐλάβαμεν τὰ γραφόμενα. Λοιπὸν νὰ κάθεσθε φρόνιμα μὲ κάθε ὑποταγὴν καὶ εὐλείθειαν, εἰς αὐτὸ ὅταν στέκεσθε εἰς τὴν ὑποταγὴν τοῦ πολυχρονεμένου μας βασιλέως δὲν ἔχετε κανένα φόβον καὶ ἐγὼ ἐπῆρα τὸν ἐδικὸν μας Μπάγον μαζύ μου ἕως τὸν ἀφέντη μας καπητὰν πασᾶ καὶ ὀγλήγορα ἔρχεται· μόνον κάθεσθε φρόνιμοι ἀπὸ νῦν καὶ εἰς τὸ ἔξης οὔτω ποιήσατε ὡς προστάζομεν καὶ μὴ ἀλλέως ἔξ ἀποφάσεως. 1770 Ὁκτώβρις 20».

Τὴν ἐπαύριον ὁ Νικόλαος Μαυρογένης ἐκ Χίου ἔγραψε τοῖς Μυκονίοις τάδε :

«Τιμωτάτοι καὶ χρησιμώτατοι προεστοὶ καὶ ἐπίτροποι τῆς νήσου Μυκόνου τὴν τιμότητα σας ἀκριβῶς χαιρετοῦμεν.. Ἴνα σας ἀπολαύση τὸ παρὸν μας ἐν υἰείᾳ καὶ πάτῃ χαρῇ. Τὸ γράμμα σας ἐλάβομεν παρὰ τοῦ τιμωτάτου σιῶρ Μπάγου καὶ τὰ γραφόμενα καλῶς ἐκαταλάβομεν· ἐχάρημεν δὲ σφόδρα εἰς τὸν ἐρχομὸν τοῦ ἡμετέρου προσφιλεστάτου σιῶρ Μπάγου ὅτι σεῖς εἰσθε βέβαιοι ὅτι ὁ ἐρχόμενος εἶνε βεβαίως ὁ ἐλευθερομὸς, σας ὄχι μόνον τοῦ νηιοῦ σας ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων του νησιῶν διότι εἰ μὲν καὶ δὲ ἐφθάνετε νὰ στείλετε εἰς τὸν καιρὸν ἤθελε νὰ σᾶς εἶναι μέγανον κακὸν, λοιπὸν τώρα ἐλπίζω ἵστον ἅγιον Θεὸν νὰ γίνῃ διόρθωσις καὶ μὴν φοβᾶσθε· μόνον νὰ περνᾶτε φρόνιμα καὶ μὲ κάθε στόχασιν ὑποτασσόμενοι εἰς τὸν πολυχρονεμένον ἀφέντη μας Ὄθωμανὸν καὶ μὲ αὐτὸ κάμνωνας τὸ βέβαιο θέλετε συγχωρηθῆ παρὰ τοῦ κυθέντός μας Χατζῆ

Τζαφέρ Καπουδάν πασᾶ, τοῦ ὁποίου ἐγράψαμεν διὰ τὴν τιμωρητῆ σας ὁμοίως· καὶ εἰς ἄλλα μέρη καὶ ἐλπίζω ὅτι ὁ ἅγιος Θεὸς νὰ μὴν ἔχετε καμμίαν πείραξιν. Τὸ μπουγιουρντὴ τοῦ αὐθεντοῦ μας Τζαφέρ πασᾶ εἶναι νὰ κάμετε τρόπον νὰ τὸ στείλιτε ἑστὰ νησιὰ διὰ νὰ πᾶνε καὶ γράφετέ τους καὶ ἕνα γράμμα νὰ μὴν κάμνουν ἄλλῶς παρὰ νὰ πᾶνε καὶ νὰ μὴν φοβοῦνται ὅτι πηγαίνεμενοι εἶναι βέβαιοι.... διότι εἰ μὲν δὲν μᾶνε ὀγλήρωρα θέλουν τὸ μετανοῆσει καὶ νὰ φυλαχθῆτε νὰ μὴν γίνῃ καμμία ἀργοπορία διὰ νὰ μπελογρατίσετε [=εὐρῆτε τὸν μπελᾶ σας] ὕστερον καὶ καθὼ χριστιανοὶ νὰ κάμετε καὶ νὰ τοὺς συμβουλευῆτε καὶ τὰ λοιπὰ νησιὰ (νὰ μαρκαρισθοῦνε καὶ νὰ πηγαίνουσιν) εἰς τὸν αὐθέντη μας καὶ ὁ Θεὸς σᾶς ἐφώτισε καὶ τοὺς ἐστείλιτε.

Ταῦτα μὲν ὁ δὲ παμβασιλεὺς Θεὸς ἔστω αὐτοῖς φύλαξ ἐν παντὶ καιρῷ καὶ τόπῳ

1770 Ὀκτωβρίου 21 Χίος.

Τῆς τιμιότητός σας ὄλω;

Νικόλαος Μαυρογένης δραγ. τοῦ βασιλ. στόλου.¹

Τεσσαράκοντα δὲ καὶ ἑπτὰ ἡμέρας μετὰ ταῦτα ὁ δραγουμᾶνος τοῦ στόλου καὶ συγγενικῶς συνδεόμενος πρὸς τοὺς Μυκονίους ἔγραψε τὴν παρὰ πόδας ἐπιστολὴν :

«Τιμιώτατοι ἡμέτεροι προσφιλέστατοι προεστοὶ καὶ ἐπίτροποι τῆς νήσου Μυκόνου καὶ αὐτῆς φιλικῶς σᾶς χεραιτοῦμεν. Τὸ παρὸν μας νὰ σᾶς ἀπολαύσῃ ἐν υγείᾳ καὶ εὐτυχίᾳ μὲ τὸ νὰ μᾶς ἐστάλλῃ γράμμα παρὰ τοῦ ὑψηλοτάτου αὐθέντη μας καπετᾶν πασᾶ, εἰς τὸ ὁποῖον μᾶς προστάζει διὰ νὰ γράψωμεν αὐτοῦ εἰς τὴν τιμιότητάς σας ὁποῦ νὰ μᾶς φονερώσετε διὰ

1) τὸ ἔγγραφο τοῦτο εἶνε τρόπον τινὰ καλὴ μνηστον διότι ἡ φωτογραφικὴ πλῆξ αὐτοῦ, ἣν παρέσχε μοι ὁ μακαρίτης Κορδίας ἔχει διπλὴν ἐκτύπωσιν ἔγγραφου, δυστυχῶς ἀπολεσθέντος ὡς μοι εἶπεν· ἀλλὰ τοιαῦτα καλὴ μνηστὰ δὲν ἐγένοντο μόνον ἐπὶ μεμβρανῶν (περγαμητῶν) ἀλλὰ καὶ ἐπὶ μαρμάρων καὶ γίνονται καὶ ἐπὶ φωτογραφικῶν πλακῶν. Ἰδὲ Μ. Κρίστη περὶ ἀρχιλοχείου ἡρώου ἐν «Κυκλαδικῷ ἡμερολογίῳ» 1907 σελ. 31

τὴν ἀρμάδα τοῦ Μοσχόβου, ποῦ εὐρίσκεται καὶ μὲ τί τρόπο κάθεται διὰ τοῦτο καὶ ἡμεῖς κατὰ τὴν προσταγὴν τῆς ὑψηλότητός του, ἰδοὺ ὁποῦ στέλλομεν αὐτοῦ τὸν ἀνθρώπον μας ἐπὶ τούτου, μὲ τὸν ὅποιον προοιόμενον γράμματά τους δηλωτικὰ εἰς τὰ πάντα ποῦ εὐρίσκονται δηλαδή καράβια τῶν Μοσχόβων καὶ τί σκοπὸν ἔχουν ἕνα πρὸς ἕνα λεπτομερῶς νὰ μᾶς δώσετε τὴν εἶδῃσιν αὐτὴν. Καὶ ἐρχόμενον τὸ γράμμα σας θέλει τὸ κάμομεν ἡμεῖς εἰς τουρκικὴν διάλεκτον καὶ νὰ τὸ στείλωμεν τοῦ αὐθέντός μας καπετὰν πασᾶ. Καὶ θέλει εἶναι διὰ πολὺν σας καλόν, ὡσὰν ὁποῦ φαίνεσθε πιστοὶ ραγιάδες κοντὰ εἰς τὸν κραταιότατον ἡμῶν βασιλέα... εἰς ἡμᾶς τοὺς δούλους του· καὶ πάλιν σᾶς γράφω μὲ ἐπιμέλειαν καὶ στόχασιν καλὴν νὰ μᾶς δώσητε κάθε εἶδῃσιν ἀληθινὴν, ὅτι πρέπει νὰ στοχασθῆτε πῶς εἶνε ὑπόθεσαις μεγάλαις καὶ χρειάζονται στόχασιν καλὴν, διὰ νὰ μὴ φέρουν ὕστερον πάθη καὶ βάσανα καὶ πόσα ἄσπρα ἐπῆραν ἀπὸ τὸ νησί σας καὶ πόσα ἀπὸ ἄλλα νησιά· εἰς ὅλα νὰ ἔχωμεν τὴν εἶδῃσιν, τὸ συντομώτερον· καὶ εἶνε διὰ πολὺν σας καλόν ταῦτα καὶ ὑγαίνειτε· ἀφοῦ Δεκεμβρίου ἡ'. Τῆς τιμότητός σας Νικόλ. Μαυρογένης, δραγ. τοῦ βασιλικοῦ στόλου.

Εὐθὺς νὰ προμηθεύσητε τὸν καρaboύρη καὶ νὰ τὸν στείλετε ἐδῶ χωρὶς ἄλλο· δώσετέ του καὶ γράμμα καλῶς ἄνωθεν γράφομε. Ὁ σιῶρ Μπαῆος ἦλθε καὶ εὐγῆκε ράιμπουγιουρντί (ἡμνηστεύθη).

Τοῦ καπιτὰν πασᾶ γράφοντος ταῦτα, οἱ Ρῶσοι προέβαινον εἰς τὴν ἀλληλοδιαδοχὸν κατοχὴν τῶν νήσων, παρὰ τῶν ἐπιτρόπων τῶν ὁποίων ἀπήτησαν ὄρκον πίσταως εἰς τὴν αυτοκρατορικὴν Αἰκατερίνην, ὡς ἐνδείκνυσι τὸ ἔγγραφον ὄρκου τῶν Μυκονίων, τῆ εἰσηγήσει τοῦ ναυάρχου Σπυρίδωφ, τοῦ ὄρκου δὲ τούτου τὸ πρωτότυπον περιωσθὲν καὶ δημοσιευθὲν ὑπὸ τοῦ Κ. Ν. Σάθα ἐν τῇ «Τουρκοκρατομένη Ἑλλάδι» (Ἀθ. 1868 σελ. 517) καὶ ἀφορῶν τοὺς ἡμετέρους Μυκονίους ἔχει ὡς ἐξῆς:

«Ἡμεῖς οἱ ὑποκάτωθεν γεγραμμένοι ὁμνύομεν εἰς τὸν παντοδύναμον Θεόν, ὅτι θέλει εἶμεσθὲν πιστοὶ εἰς ὅλας τὰς ἐπιτροπείας τῆς μεγίστης Βασιλείσης καὶ αυτοκρατορίσης πάσης Ρωσσίας Αἰκατερίνης Ἀλεξίου, ὁμοίως καὶ τῆς πατρίδος μας, καὶ δὲν θέλομεν στοχασθῆ οὔτε συγγένειαν, οὔτε ἰντερέσο,

οὔτε φιλοπροσωπίαν ὅταν τρατάρεται ὑπόθεσις διὰ τὴν μεγίστην βασιλείαν τῆς πατρίδος μας καὶ ξένων προσώπων, ἀλλὰ νὰ κάμνωμεν νὰ δίδεται τὸ δίκαιον ἐκείνου ὅπου τὸ ἔχει· ἐπι υποσχόμεθα νὰ δουλεύωμεν ὅλα αὐτὰ μὲ καθαρότητα εἰς τὰ πάντα φυλάττοντας καὶ τὰ μυστικά ὅπου ἤθελε μᾶς διορίσουν οἱ μεγαλείτεροί μας· καὶ τελευταῖον διὰ τὴν καθαρὰν δούλευσιν τῆς μεγίστης Βασιλείας μας καὶ τῆς πατρίδος μας δὲν θέλωμεν λυπηθῆ ὅτι τὰ ὑπάρχοντά μας καὶ τὴν ἰδίαν ζωὴν μας. Καὶ διὰ βεβαίωσιν τοῦ ὅρκου ἀσπαζόμεθα τὸν τίμιον σταυρὸν καὶ τὸ ἅγιον Εὐαγγέλιον καὶ ὑπογραφομεθα :

1771 Μαρτίου 7

Γκιουζέπης Πάγκαλος ἀφέρμω

Δομένιγος Ἀρτακηνός >

Ἰωάννης Παπαδάκης >

Γρηγόριος Ἀρτακηνός καντσιλιέρης μαρτυρῶ¹

Φαίνεται δ' ὅτι ὁ τύπος οὗτος τοῦ ὅρκου τῶν Μυκονίων ἦτο κοινὸς διὰ πάντας τοὺς νησιώτας. Καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ ἀρχιερεῖς τοῦ Αἰγαίου υπέγραψαν ἔγγραφον (13 Φεβρουαρίου 1771) δηλοῦντες τὴν τε ἑαυτῶν καὶ τοῦ ποιμνίου πίστιν καὶ ὑποταγὴν ταῖς ρωσικαῖς ἀρχαῖς (Κ. Παλαιολόγου, Ἡμερολόγιον Χμετιόβσκη ἐν «Παρνασσῶ» τόμ. Η' 1884 σελ. 242)².

¹ Ἄλλ' οἱ Ρῶσοι οὐδαμῶς ἐσκέπτοντο περὶ ὀριστικῆς τῶν

1) Γ. Γρυπάρη, ὑπόμνημα περὶ τῶν εἰς τὴν Μύκονον ἀνηκουσῶν ἐρημονήσων, περὶ τοῦ ἐν Μυκόνῳ ἐνοριακοῦ ναοῦ τῆς ἱερᾶς Μονῆς τῆς Τουφλιανῆς κτλ. Ἀθ. 1862—Πανδώρας φυλλάδιον 312—Κ. Ν. Σάθα, Τουρκοκρατουμένη Ἑλλάς, Ἀθ. 1869 σελ. 517-8—Π. Κοντογιάννι, οἱ Ἕλληνες, Ἀθ. 1902 σελ. 233—Τ. Ε. Εὐαγγελίδου, ἡ Σέρμοφος, Ἐρμ. 1909 σελ. 114.

2) Ἐν γένει περὶ τῆς τῶν Ρῶσων ἐν τῷ Αἰγαίῳ κατοχῆς ἰδὲ Παρνασσῶ τόμ. Α' 1877 σελ. 915-24, Β' 1878 σελ. 459-64, 708-12, Γ' 1879 σελ. 34-50, Δ' 1880 σελ. 28-51, Ε' 1881 σελ. 143-53, Ζ' 1883 σελ. 223-28 καὶ 449-52 καὶ Η' 1884 σελ. 239-49, ἐνθα ὁ ρωσσομαθὴς Κ. Α. Παλαιολόγος δημοσιεύει ρωσικά περὶ Ἑλλάδος ἔγγραφα ἐκ τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν.

νήσων κατοχῆς. Τοῦτο δὲ ἐνδείκνυται ἐκ τῆς ἀλληλογραφίας τοῦ Σπυριδῶφ πρὸς τὸν Ὁρλώφ λέγοντος, ὅτι οὐδεμίαν ὠφέλειαν ἐν τῷ μέλλοντι ὀφείλουσι νὰ προσδοκῶσιν, ἀλλὰ μᾶλλον ζημίαν· διότι θὰ ὑποχωρωθῶσιν οἱ Ρῶσοι νὰ διατρέφωσι τοὺς ἐν ταῖς νήσοις πένητας· ἀλλὰ μέχρι τῆς συνάψεως τῆς εἰρήνης ἐκρίνετο ἐπωφελῆς ἡ κατοχὴ αὐτῶν, τοῦτο μὲν διὰ τὸ ἐξαιρετικὸν τῆς στρατηγικῆς θέσεως αὐτῶν ἐν τῇ Μεσογείῳ καὶ εἴτα διὰ τὸν κάλλιστον λιμένα τῆς Πάρου, ὀπόθεν, ὡς ἀπὸ ὀρμητηρίου, ἤθελον ἀποκλείει τοὺς τουρκικοὺς λιμένας διὰ καταδρομικῶν. «Διὰ τὸ ἐνεστῶς ἔτος, ἔγραψεν ὁ Σπυριδῶφ τῷ Ὁρλώφ, θέλομεν λάβει παρὰ τῶν νήσων οἰκιοθελῶς τὴν δεκάτην ἀπάντων τῶν προϊόντων εἰς εἶδη καὶ χρήματα, ὥσπερ καὶ τὴν τοῦ παρελθόντος ἔτους, ἣν δὲν ἀπέτισαν τοῖς Τούρκοις. Ὡς κυρίαν ἀνάγκην νὰ τηρήσωμεν τὰς νήσους ἐν τῇ ὑποταγῇ ἡμῶν κρίνω α') τὴν δόξαν τῆς ἡμετέρας Μεγαλειότητος αὐτοκρατείας, ὅτι αὕτη ἐξουσιάζει κατὰ τὸ Αἰγαῖον τὴν μεγάλην Ἑλληνικὴν τοῦ ἀρχιπελάγους ἡγεμονίαν ἀπὸ τῆς Εὐβοίας μέχρι τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, β') ἐὰν μετὰ τὴν εἰρήνην μένωσιν αἱ νῆσοι ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῆς αὐτοκρατείας ἢ ἀπελευθερωθῶσι καὶ τοῦτο θέλει αὐξήσῃ τὴν δόξαν τῆς Α. Μ. γ') ἐὰν μέχρι τῆς εἰρήνης μένωσιν αἱ νῆσοι ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν ἡμῶν, τότε διὰ τὴν γειτνίασιν τῆς Εὐβοίας, τοῦ Μωρέως καὶ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, θέλομεν ἔχει ἀποκεκλεισμένους, διὰ τῶν καταδρομικῶν ἡμῶν, ἀπὸ τῆς Κρήτης καὶ Αἰγύπτου, τὴν Σμύρνην, Θεσσαλονικὴν καὶ Βυζάντιον καὶ εἰς τὴν Μεσόγειον τὴν εἴσοδον τῶν ἐχθρικῶν πλοίων καὶ τῶν ἐν αὐτοῖς φορτίων, ὡς εἰ εὐρισκόμενοι ἐν ταῖς θύραις τῶν δύο τοῦ κόσμου μερῶν, δ' ἔχομεν νῦν ὑπὸ τὴν ἡμετέραν ἐξουσίαν κατ'ἀλλήλον πολεμικὸν καὶ εὐελπιν τόπον, τὴν νήσον Πάρον καὶ τὸν λιμένα τῆς Ναούσης, ὃν τὰ μάλιστα ἀναγκαῖον νὰ μὴ καταλίπωμέν ποτε πρὸς τῆς εἰρήνης, ἀλλὰ μᾶλλον ὅσον ἐνεστὶ νὰ ἐνισχύσωμεν. Εἰ προὔκειτο νὰ πωληθῇ τοῖς Ἄγγλοις ἢ Γάλλοις ἡ νῆσος αὕτη μετὰ τοῦ λιμένος τῆς Ναούσης καὶ τῆς Ἀντιπόρου, θὰ ἔδιδον εὐχαρίστως αὐταὶ πολλὰ ἑκατομύρια φράγκων....»

(Ἰπομνήματα τοῦ ὑδρογραφικοῦ θαλασσοῦ τμήματος ἐν Μόσχῃ, Μέρος VII, Πετρούπολις 1867 τόμ. Α' σελ. 68-9).

Ἐν τῷ μεταξύ ὁ ναύαρχος Σπυριδῶφ ἔγραψε πρὸς ἀπάσας τὰς καταληφθείσας νήσους ἐκ τοῦ ἐν Ναούσση ὀρμουῆντος πλοίου «Εὐ ρ ὄ π η» τῇ 15 Ἰανουαρίου 1771 διατογῆν, δι' ἧς ἀνέφερον αὐτοῖς ζητήσαι τὸν Ἀντώνιον Ψαρὸν ὡς ἐπίτροπον καὶ ἐπιτηρητὴν αὐτῶν ὅτι: «μὲ τὸ νὰ ἠξεύρω ὅτι ὁ κύριος Ψαρὸς γεννημένος εἰς τὴν νήσον Μύκονον, ὁ ὁποῖος εὑρίσκειται εἰς τὴν δουλείαν τῆς μεγίστης βασιλείσης Ἰμπερατορίτσης Τενέντες (ὑποπλοίαρχος) τοῦ στόλου της μὲ καλὴν σύστασιν καὶ ἔδειξε μὲ τὴν γνώσιν καὶ ἐμπειρίαν του εἰς τὰ πολεμικὰ καὶ ἄλλα καλαῖς δουλεύσεις· ὅμως μὲ τὸ νὰ τὸν δίδω ἐξαλλάξαι ὅλοι διὰ ἐπίτροπον καὶ ἐπιτηρητὴν σας, σὰς τὸν δίδω ἔχοντα καὶ τὴν ἀδειαν ὅπου νὰ περιέλθῃ ὅλας τὰς νήσους.....»¹. Τὴν τοιαύτην ὑψηλείαν εἶχεν ὁ Ἀντώνιος Ψαρὸς πλὴν τριμήνου, καθ' ὃ ἤρξεν ὁ Παῦλος Νεστορόφ, μέχρι τῆς 30 Μαΐου 1772.²

Ἐν τῷ μεταξύ ἐν Μυκόνῳ, ἅμα τῇ ρωσικῇ καταλήψει διέμενον ὁ Δανὸς ἀντιναύαρχος Ἄρφ καὶ ὁ κόμης Ἰωάννης Βοϊνοβίτς, βραδύτερον δὲ ἐπανήρχοντο ἐκ τῆς ἀστυγείτονος Πάρου καὶ ἄλλοι ρῶσσοι ἀξιωματικοὶ καὶ διέμενον ἐν τῇ νήσῳ τακτὸν χρόνον. Τοιοῦτοι εἶναι ὁ βαρῶνος Ἀνδρέας Μπουδάνωφ, ὁ Πέτρος Μαντουρέφ, ὁ Ἀνδρέας Θεοδώροβιτς καὶ λοιποί.

Ὁ Ἄρφ προσήλθεις εἰς τὴν ρωσικὴν ὑψηλείαν καὶ καταπλεύσας κατὰ τὰ τέλη τοῦ 1770 ἐκ Ρωσσίας μετὰ ἐπικουρίας τριῶν πλοίων τῆς γραμμῆς καὶ 17 μεταγωγικῶν, ἐφ' ὧν ἐπέβαινον 3,000 ἀνδρῶν, δηλ. δύο λόχοι πεζικοῦ, καὶ δύο τάγματα τοῦ Σιλοσεβουργικοῦ συντάγματος τοῦ πεζικοῦ, πυροβοληταὶ τινες καὶ ἀξιωματικοὶ ὑπερβαίνοντες τὰ στελέχη, οἵτινες ἦσαν προωρισμένοι νὰ ἐκγυμνάσωσιν εἰς τὴν τακτικὴν τοὺς Ἕλληνας ἐθελοντάς. Ὁ Ἄρφ ἐξελέξατο, μετὰ τὴν τῶν Κυκλάδων κατοχὴν, ὡς ὀρμητήριον αὐτοῦ τὴν Μύκονον, ἐξ ἧς ὀρμώμενος, ὡς ἐκ βά-

1) Κ. Σάβα, Τουρκοκρατουμένη Ἑλλάς 518 — Βενέτη, Ἀντώνιος Ψαρὸς σελ. 21—2.

2) Εἶτα ἀπῆλθε μετὰ τοῦ Μακεδόνοσ Ρίζου εἰς ἐκστρατείαν εἰς Συρίαν καὶ Κάρπαθον, ἐν ἧ εὐδοκίμησας ἐπανάκαμψε τῇ 18 Ἰουλίου 1772 εἰς Πάρου καὶ ἀνέλαβε τὰ καθήκοντα αὐτοῦ.

σεως πολεμικῆς, περιέπλεε μετὰ τῆς ὑπ' αὐτὸν μοίρας τὴν μέγχις Ἑλλησπόντου θάλασσαν, τὴν μεταξὺ Σκύρου καὶ Ψαρῶν καὶ τὴν μεταξὺ Χίου καὶ Λέσβου, ὅπως, καταδιώκοντες συλλαμβάνωσι πᾶν τουρκικὸν πλοῖον, ἀποτολοῦν νὰ πελαγοδρομήσῃ ἐν τῷ Αἰγαίῳ, ὅπερ καθ' ὄλον τὸν χειμῶνα ἤτο τελέως ἐλευθέρου τουρκικῶν σκαφῶν καὶ μόνον δις ἠναγκάσθη ὁ Ἄρφ νὰ καταδιώξῃ καὶ πυροβολήσῃ Τουρκικὰς γαλέρας καὶ ἡμιγαλέρας, ἐκπλευσάσας τοῦ στενοῦ τῶν Δαρδανελλίων καὶ πλεούσας πρὸς τὴν Χίον καὶ Λέσβον. Ὁ Ἄρφ δὲν διέμεινεν ἐν Μυκόνῳ εἰμὴ μόνον ἔν ἔτος. Οἱ Ρῶσοι καταλαβόντες τὰς νήσους ἴδρυσαν τὸν θεσμὸν τῶν συντύχων, κατὰ διαταγὴν τοῦ ναυάρχου Σπυριδῶφ. Ὁφείλει δὲ ἐκάστη νῆσο; νὰ ἐκλέξῃ τοιοῦτους καθὼς καὶ ἕνα κανιζηλλιέρην ἵνα φροντιζῶσι περὶ τῶν κοινῶν (Pasch van Krienen σελ. 21). Ἐξελέγοντο δὲ ἀναλόγως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν κατοίκων. Οὕτως ἡ Τῆνος ἔχουσα πληθυσμὸν 28.000 ψυχῶν, ἐξέλεγεν 9 συνδίκους, ἡ δὲ ἡμετέρα Μύκονο; 2.000 ψυχῶν ἔχουσα ἐξέλεγε τέσσαρας (μετὰ τοῦ Κανιζηλλιέρη). Πράγματι δὲ γενουένης ἐκλογῆς ἐν τῷ συνήθει τόπῳ τῶν ἀρχαίων, ὑπὸ τῶν προεσῶν καὶ τοῦ λαοῦ σμὲ κοινὴν γνώμην καὶ βούλησιν, τῇ 6 Μαρτίου 1771 ἐξελέγησαν: «προεστοὶ ἄνδρες; φιλοδίκαιοι καὶ ἐπιστήμονες, ὅπου νὰ εἶναι ἄξιοι νὰ δουλεύωσι τὴν κραταιοτάτην ἰμπερατρῆτσαν ἡμῶν βασιλίσσιν Αἰκατερίναν Ἀλεξίου καὶ τὴν κοινότητα τῆς νήσου Μυκόνου διὰ κάθε ὑπόθεσι τῆς φλόττας πάσης Ρωσσία;» οἱ Ζεπάκης Πάγκαλο; ὁ Δομένικος Ἄρτακηνό; καὶ ὁ Γιαννιὸς Παπαδάκι; (ἀλλαγὸν Ἰωάννης Παπαδόπουλο;) καὶ κανιζηλλιέρη; ὁ Γρηγόριο; Ἄρτακηνό; (ἰδὲ Πανδώρα; φύλλον 312—Κ. Ν. Σάθα, Τουρκοκρατουμένη Ἑλλάς σελ. 518—Κοντογιάννη, οἱ Ἕλληνας σελ. 466-7): «τοὺς ὁποίους τοὺς κατασταλομεν ἀπὸ τῆς σήμερον μέχρι τέλους Φεβρουαρίου [1772] κυρίως καὶ καθολικὸς ἐπιτρόπους νὰ συνάξουν τὰ βασιλικά ἄσπρα καὶ νὰ στέκωνται ἐμπροσθεν εἰς τοὺς ἀυθεντάδες μας καὶ ὀφφικιάλλους τῆς φλόττας πάσης Ρωσσίας διὰ κάθε ὑπόθεσιν καὶ ἔξοδα ὅπου ἤθελον τύχουν τόσον εἰς τὸ κοινὸ ὅσον καὶ εἰς βασιλικὸς ἀνθρώπους...»¹,

1) Σαφέστερον τὰ καθήκοντα τῶν κανιζηλλιέρηδων διατυποῦνται ἐν

ὡς λέγει τὸ ὑπ' ἀριθμὸν 5 ἔγγραφον τοῦ α' παραρτήματος τοῦ Κοντογιάννη (οἱ Ἕλληνες σελ. 466-7). Κατὰ τὸ β' ἔτος τῆς ρωσσοκρατίας ἐξελέγησαν σύντιχοι Ὁ' Ἰωάννης Καλογεράς, Ὁ Χατζῆ, Ἀλέξανδρος Γρουπάρης, Ὁ Πέτρος Μαυρογένης καὶ Ὁ Γεώργιος Γρουπάρης [καντζηλλιέρη:]¹, τῷ γ' ἔτει 1773 οἱ Τζωρτζάκης Μπάος, Ρίζος Καρλῆς, Δημητράκης Καίρης, Κωνσταντῖνος Γρουπάρης καὶ Ἰωάννης Ραφιδός (Κοντογιάννη, ἔνθ' ἄλλοχού σελ. 468 παράρτ. α' ἀριθμ. 7) καὶ τῷ δ' ἔτει 1774 οἱ Κωνσταντῖνος Μπάος, Ζανῆς Ντεσοῦδας, Μάρκος Ντεσοῦδας καὶ Ἰωάννης Νάζος, ὡς συνήτησα ἐν ἔγγράφῳ φέρονται καὶ ἔλλειψοιδη-

τῇ ἐνώπιον τοῦ Ἀντωνίου Ψαροῦ γενομένη ἐν Σόφῳ ἐκλογῇ συνείχον, 11 Ἀπριλίῳ 1771, ἐξελέγησαν δὲ τρεῖς εἰς ὅσοι να ἔχον τὴν ἐξουσίαν να φυλάγῳσι καὶ να βλέπωσιν ὅλην τὴν ὑπόθεσιν τοῦ κοινού μας, με κάθε δικαιοσύνη, δίχως να ἔχον φιλοπροσωπίαν, ὑποσχόμενοι ὅλο τὸ κοινὸ εἰς αὐτοὺς τοὺς ἄνωθεν, μικροὶ καὶ μεγάλοι, να εἶνε εἰς τὴν ὑποταγὴν τους· καὶ οἱ τρεῖς τους να εἶνε εἰς μίαν δύναμι καὶ ἐξουσίαν, μη ἠμπορῶντας ὁ ἕνας ἀπὸ τὸν ἄλλον δίχως τὴν θέλησιν τῶν τριῶν να κάμνη καμμία ἀπόφασιν οὔτε ἔξοδος. Ἰδὲ Κλωνὸς Στεφάνου ἐν «Ἀθηναίῳ» τόμ. 5^ο σελ. 209. Οἱ σύντιχοι ἐνίοτε καλοῦνται ἐν τοῖς ἔγγράφοις καὶ ἐπίτροποι καὶ προσετώτες τῆς καγγελαρίας καὶ οὐδαμῶς διέφερον τῶν πρότερον δημογερόντων· διότι καὶ τούτων, ὡς κάκειων ἔργον ἦν ἡ διοικήσις τῶν κοινοτικῶν ὑποθέσεων καὶ ἡ διεξαγωγὴ τῶν δικαστικῶν τοιούτων συμφώνως τοῖς τοπικοῖς νησιωτικοῖς ἐθίμοις, ὡς ἐπὶ τουρκοκρατίας συνέβαινε (αὐτόθι σελ. 213 καὶ Κοντογιάννη, οἱ Ἕλληνες σελ. 238).

Τὸ ἔγγραφον 5 τὸ παρὰ Κοντογιάννη (πρβλ. σελ. 237) λέγει ὅδε : «Καὶ με τὴν δύναμι τοῦ παρόντος ὑποσχόμεθα να τοὺς μαντινιέρωμεν (= ὑποστηρίξωμεν) με λόγον καὶ ἔργον εἰς εἶτι ἠθέλε τῶν ἀκολουθήσῃ· διὸ ἔγνετε τὸ παρὸν ὑπογράφοντάς το ἰδιοχείρως μας τυκῶντας καὶ τὴν βοῦλλαν τῆς κοινότητος.

Ζορτζῆς Μπάος, Χατζῆ Γεώργης Κανισκάς, Ζανῆς Ντεσοῦδας·

1) Ἰδὲ Κοντογιάννη, οἱ Ἕλληνες σελ. 467-8 Παράρτ. α' ἀριθμ. 6 πρβλ. καὶ τὸ ὑπ' ἀριθμ. 7483 ἔγγραφον τοῦ ἀρχείου τῆς ἱστορικῆς καὶ ἐθνολογικῆς ἐταιρείας τῆς Ἑλλάδος ἐκ τῶν ὑπὸ τοῦ Κ. Βαρθολομαίου Γκῆζῃ δωρηθέντων, καὶ τὰ ἐν Μυκόνῳ ἔγγραφα τῆς δημαρχίας.

σφραγίδα τῆς κοινότητος, μετὰ τῆς χρονολογίας 1766 καὶ παριστάσαν τὴν Παναγίαν φέρουσαν τὸ βρέφος καὶ πέριξ τὰ γράμματα: Κοινοῦ τῆς Μυκόνου· ἡ σφραγὶς διηρηθεὶ τετραχῆ. ἕκαστος δὲ τῶν συντίχων κατεῖχεν ἀνὰ ἓν τεμάχιον, οὕτως ὥστε ἵνα σφραγισθῇ ἐπίσημόν τι ἔγγραφον εἶδει καὶ οἱ τέσσαρες συνάρχοντες νὰ ὄσι παρόντες.¹

Μετήρχοντο δ' οἱ σύντιχοι ἀρχὴν ἐνιαυσίαν καὶ ἤδρευον ἐν τῇ Καντζελλαριά καὶ τοιαύτη ἐν Μυκόνῳ ἦν ἡ μέχρι τοῦδε οὕτω κζλουμένη παρὰ τὸν αἰγιαλὸν, ἰδρυθεῖσα ἐπὶ τῆς ρωσσοκρατίας (1770-4) ὑπὸ τοῦ ἐκεῖ. ὧ; ἐπὶ τὸ πολὺν, διατρίβοντος κόμητος καὶ ἱππότητος Ἰωάννου Βοΐνοβιτς. Οὗτος, συγκατελθὼν τῷ 1770 μετὰ τοῦ Ὁρλώφ ὧ; ἀνώτερος ἀξιωματικὸς (κομμαδάντης τῆς β' ἀρμάδας) ἔμεινεν ἐν Ναούσῃ, εἶτα δ' ἔλαβε μέρος εἰς τὴν κατὰ τῆς νήσου Μυτιλήνης ἐκστρατείαν τῶν Ρώσσοων συμβῆσαν κατὰ τὰ τέλη Ὀκτωβρίου καὶ ἀρχῆς Νοεμβρίου 1771, ὅτε στόλος ἐξ 80 πλοίων ἐπολιορκίησε τὴν δωάννημον πόλιν καὶ ἐληλύθησεν αὐτήν, γενόμενος πρόξενος ἀπείρων δυσπραγιῶν τοῖς Ἑλλησι μετὰ τὴν τῶν Ρώσσοων ὑποχώρησιν. Ἐν Μυτιλήνῃ ὁ Βοΐνοβιτς ἠγοούμενος σώματος Ἑλλήνων, Ἀλβανῶν καὶ Σκλαβόνων καὶ παρὰ τὴν ἀκτὴν βαδίζων, ἐσκόπει νὰ ἀποκόψῃ τὴν τοῦ ἐχθροῦ εἰς τὴν πόλιν ὑποχώρησιν καὶ νὰ καταλάβῃ καὶ τὸ ναυπηγεῖον ἐν ᾧ ἦσαν ἐτοιμόπλοια ἱκανά τουρκικὰ σκάφη. Ἀλλ' οἱ Τούρκοι δὲν ἐξῆλθον πρὸ ἀπόκρουσιν τοῦ ἐχθροῦ καὶ οὕτως ὁ Βοΐνοβιτς ἀπέτυχε τοῦ σχεδίου. Μετὰ ταῦτα ἐστάλη κατ' Ἰούλιον 1772 ἐκ Χίου μετὰ στολίσκου εἰς τὸ Ἴόνιον πέλαγος ὅπως δυνηθῆ νὰ παρακολύσῃ τὰς ἐν τῇ Ἀδριατικῇ κινήσεις τοῦ πειρατικοῦ στόλου τοῦ Δουλιτίνου (Οὐλκινίου), ὅστις ἐσκόπει ἐνωθεὶς μετὰ τῶν ἐκ Τύνιδος πλοίων νὰ προσβάλλῃ ναυαρχοῦντος τοῦ Καπιτάν πασᾶ τὸ ἐν Πάρφ ρωσσοικὸν στρατόπεδον. Πράγματι δὲ ὁ Βοΐνοβιτς κατώρθωσεν, ἀπατήσας τοὺς Δουλιτινιώτας διὰ σημαίας οὐδετέρας, λεπτομερῶς νὰ μάθῃ παρ' αὐτῶν τούτων πανθ' ὅσα ἐσκόπουν, τοῦθ' ὅπερ συνεφώνει πρὸς ἃς ὁ Ὁρλώφ εἶχε συλλέξει πληροφορίας, περὶ μελετωμένης ἐπιθέσεως κατὰ

1) Τὴν σφραγίδα ταύτην ἐδημοσιεύσαμεν.

τῆς Πάρου. Τοῦτο ἐπιτυχὼν ὁ Βοϊνοβίτις κατέπλευσεν αὐθις εἰς τὸ Αἰγαῖον ἕως ἐνωθῆ μετὰ τοῦ ἐν Τσεσμέ ρωσικοῦ στόλου καὶ ἐκεῖθεν ἐπανῆλθε καὶ ἀπεκατεστάθη ὀριστικῶς πλέον ἐν Μυκόνῳ, ὅπου διαμένων καθ' ὅλον τὸ ἀπρακτὸν ἔτος 1774 συνῆψε καὶ σχέσεις συγγενείας βαπτίσας τὴν θυγατέρα τῆς Εἰρήνης Σαργατάνη Μαγδαληνὴν ἣ ἐδωρήσατο 3 Νοεμβρίου 1774 τὴν ιδιόκτητον καὶ καινούργη οἰκίαν μετὰ τῶν ἐπίπλων αὐτῆς, ἧτοι 12 καθελῶν, 2 τραπεζίων, 5 καλυμμάτων προσκεφάλων καὶ 1 σοφᾶ. Ταῦτα δὲ πάντα ἔγραψεν ὁ αὐτὸς ἐν τῷ δωρητηρίῳ Ἰταλιστὶ καὶ ἑλληνιστὶ καὶ ὑπεγράφησαν ὡς μάρτυρες ὁ Κωνσταντῖνος Μάιος, ὁ Ζαννῆς Ντεσοῦδας καὶ ὁ Ἀθανάσιος Μπάμπιτης (τὸ ἔγγραφο τοῦτο εὗρηται παρ' ἐμοί). Ἐκτίσθη δὲ, ἐκτὸς τοῦ λαμπροῦ μετὰ στοᾶς καταστήματος τῆς Καντζελλαρίας, (ἐν ἣ σήμερον τὸ Δημαρχεῖον καὶ Ἑλληνικὸν Σχολεῖον καὶ ὑποκαίτω τὰ δύο λαμπρὰ καφενεῖα τῶν Νικολαίου Φούσαη καὶ Ἀναστασίου Κουλουμπῆ), καὶ τὸ παρὰ τὸ Καμινάκι ἡμιτελὲς μέγαρον μετὰ κήπου, ἐν ᾧ φοινικοειδῆ δένδρα καὶ δεξαμεναὶ καὶ πλούσιος διὰ τὴν ἐποχὴν διάκοσμος, ὅπερ μεῖναν ἀτελεῖς διὰ τὴν τῶν Ρώσων ἐκ τοῦ Αἰγαίου ἀναχώρησιν, δυνάμει τῆς συνθήκης τοῦ Καϊναρδζῆ 10/21 Ἰουλίου 1774, ἡγοράσθη ὑπὸ τῆς οἰκογενείας Καλλιάρχου καὶ σήμερον χρησιμοποιεῖται ὡς λαχανόκηπος καὶ ὡς κήπος ὀπωροφόρων δένδρων. Καὶ οἱ μὲν Ρῶσοι ἀπέπλευσαν ἐκ τοῦ Αἰγαίου κατ' Αὔγουστον 1774, ἀλλ' ὁ κόμης καὶ ἱπότης Ἰωάννης Βοϊνοβίτις παρέμεινεν ὡς εἰδομένον ἐν τῷ ἀνωτέρῳ δωρητηρίῳ, μέχρι τῆς 3 Νοεμβρίου 1774 ἴσως καὶ βραυύτερον, τοῦθ' ὅπερ οὐδαμῶθεν πιστοῦται ἡμῖν ¹.

1) Τοῦ Βοϊνοβίτις ἔχομεν 2 ἔγγραφα τῆς 10 καὶ 11 Δεβρίου 1770 ἐκ Ναούσης ἀποκείμενα παρὰ τῷ μακαριτῷ ἐπισκόπῳ Σύρου Ν. Μαρτινέλλῃ καὶ δημοσιευθέντα κατ' ἀνακοίνωσιν τοῦ κ. Ἰωσήφ Σαλάχα τῷ κ. Κλωνί Στεφάνῳ (ιδεὲ Ἀθήναιον τόμ. ζ' σελ. 240-1 ἔγγραφα ὑπ' ἀριθμ. 14 καὶ 15). Ταῦτα ἀπευθύνοντο πρὸς τοὺς Σιρίους περὶ παροχῆς τροφίμων ἧτοι κρέατος καὶ διπυρίτου ἄρτου πρὸς κατασκευὴν τοῦ ὀπιου τοῦ ἄλευρα ἱστέλλεν ὁ Βοϊνοβίτις. Ἡ Καγγελαρία τῆς Μυκόνου εἶναι

Ὁ ἀντιναύαρχος Ἄρφ ἐκ τοῦ ὄρου τῆς Μυκόνου καὶ ἀπὸ τοῦ πλοίου «Ἀγίος Γεώργιος Ποπεδανόβσετς» γνούς ὅτι ὁ Γ. Μπάος ἀπῆλθεν εἰς Χίον πρὸς τὸν Καπιτὰν πασῶν ἔγραψε γαλλιστὶ τὸ ἑξῆς ἔγγραφον ὑπὸ ἡμερομηνίαν 29 Μαρτίου 1771 ἐν σχέσει πρὸς τὴν σύλληψιν αὐτοῦ, ὅστις, ὡς γνωστὸν, διπλωματικώτατα φερόμενος, μετέβη εἰς Χίον καὶ ἐπλήρωσε τὸν φόρον τῆς νήσου Μυκόνου τοῦ ἔτους 1770 (228 βρίου).

«Πρὸς τοὺς κυρίους κριτὰς καὶ προεστώτας τῆς νήσου Μυκόνου. Κατὰ τὰς διαταγὰς τῆς Α. Ε. τοῦ κ. ναυάρχου Σπυριδῶφ, ἀποστέλλω τὸν συλληφθέντα Γεωργάκην Μπάον (Ρανο) κάτοικον τῆς νήσου ταύτης εἰς τὸν λιμένα τῆς Ναούσης. Συγχρόνως εἰδοποιῶ ὑμῖν ἐκ μέρους τῆς Α. Ε. ἐφ' ὅπου ὁ ρηθεὶς Γ. Μπάος κρατεῖται ἐν Πάρφ, νὰ λάβητε ὑπὸ τὴν φροντίδα καὶ ἐπίβλεψίν σας, τὸν οἶκον, τὴν περιουσίαν, τὴν τε κινητὴν καὶ τὴν ἀκίνητον, τὰ κτήνη κατὰ τὸν ὕφ' ὑμῶν συνταχθησόμενον κατάλογον καὶ ταυτοχρόνως νὰ σᾶς διατάξωμεν νὰ μὴ παραβιάσῃτε ἢ ἀδικήτε τινα τῶν ἐν τῷ αὐτοῦ οἴκῳ εὗρισκομένων ἀνθρώπων. Διακηρύττοντες δὲ συγχρόνως ἐπὶ ποινῇ θανάτου νὰ ἐπιτρέψτε τινα νὰ ἀπέλθῃ εἰς Χίον ἐκ Μυκόνου καθιστώμεν ὑμᾶς ὑπευθύνους διὰ πάντα ἀναχωρήσοντα· τοῦναντίον δὲ διακηρύττομεν νὰ ἐπισκέπτεσθε πάντα ἐκ Χίου καταπλέοντα, ἵνα ἐρευνήσῃτε μήπως ἀνακαλύψῃτε ἐπιστολὰς ἢ πρόσωπα· ἐὰν δὲ εὔρητε τοιαῦτα ἔστω καὶ σμικρὸν ὑποπτα νὰ καιάσῃτε αὐτὰ καὶ νὰ ἀποστέλλῃτε μετὰ τῶν γραμμάτων πρὸς τὴν Α. Ἐξοχότητα ἀμελλητί».

Πράγματι δὲ ὡς διετάχθησαν καὶ ἐξετέλεσαν οἱ σύνταχοι, ὡς λέγει καὶ ἡ Ἑλληνιστὶ σημείωσις ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ γαλλικοῦ

ἡ καλλίστη πασῶν τῶν τοῦ Αἰγαίου· διότι ἐκτίσθη εἰδικῶς ὑπὸ τοῦ κόμητος Βοϊνοβίτς, οὗτινος ἀναχωρήσαντος, κατέσχεν αὐτὴν ἡ Ὄθωμανικὴ κυβερνήσις, ἣτις παρεχώρησεν αὐτὴν τῇ κοινότητι Μυκόνου. Τὸν δὲ κηπον τὸν παρὰ τὸ Καμινάκι μετὰ τῶν ἐν αὐτῷ ἀτελῶν οἰκοδομημάτων ἠγόρασεν, ὡς εἶπομεν, ἡ οἰκογένεια Καλλιαρχῶν, τὸ δὲ νοσοκομεῖον (σπητάλια) τὸ παρὰκτιον ἐν ἑρειτιακῇ καταστάσει κατέχει εἰσέτι ὁ δήμος.

ἐγγράφου : «Τὴν ὥραν ποῦ ἐλάβομεν τὴν ἄνωθεν προσταγὴν, ἐπήγαμε οἱ τρεῖς σύντυχοι καὶ ἐβουλώσαμε τὸ σπίτι τοῦ Γεωργάκι Μπάου πέρνοντας διαγράφου ὄλο τὸ νοικοκυριὸ μώμπιλα, χτηνὰ (κτῆνη), κράβατα, κλείσματα, περιβόλιον καὶ τὰ ἐξῆς, κατὰ τὸ Λιβεντόριο ποῦ ἐκάμαμε ἴστην Καγκελλαρία».

Ὁ Μπάος ἀπεστάλη αὐθημερόν εἰς Νάουσαν τῆς Πάρου δι' ἐπίγηδες ναυλωθέντος πλοίου, ἀλλ' ἐκεῖ ὁ εὐφύεστατος καὶ διπροσωπότατος Μυκόνιος γέρον ἐπὶ τοσοῦτον προσεποιήθη τὸ πρόσωπον τοῦ οὐδὲν εἰδότος ἕξ ὅσον κατηγοροῦσιν αὐτοῦ οἱ ἐχθροὶ, ὅτι δηλαδὴ μεταβὰς εἰς Χίον ἐπλήρωσε τὸν φόρον τοῦ 1770 τῷ Καπιδάν πασᾶ, ὡς ἔκαμεν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν, ὥστε τῇ 31 Μαρτίου ἦτοι μετὰ δύο ἡμέρας, δικαιοθεὶς τελέως, ἀπεστάλη εἰς Μύκονον παρὰ τῇ οἰκογενεῖᾳ αὐτοῦ ἐλεύθερος, ὡς ἢ παρὰ πόδας διαταγῇ τοῦ ναυάρχου Σπυριδῶφ ἐκ Πάρου τοῖς Μυκονίοις ἀναγράφει :

«Εἰς τὴν Καντζελλαρίαν τὴν ρωμαϊκὴν τοῦ νηοίου Μύκονος, τοῖς κριταῖς καὶ τοῖς προεστώσι τῆς αὐτῆς νήσου ἀπὸ τὸν ἀμιράλιον καὶ καρβαλιέρον Σπυριδῶφ.

Ὁ Γεωργάκης Μπάος (Πάβος), ἐντόπιος τῆς ὑμετέρας νήσου, διὰ προσταγῆς μου ἐστάλη εἰς ἐμένα ἀπὸ τὸν κόντρα ἀμιράλιον Ἄερφ, ὁ ὁποῖος ἔδωσε περὶ τούτου εἶδησιν καὶ εἰς τοῦ λόγου σας. Καὶ πᾶς ὠρδίνιασεν κιάλας τί ἔχετε νὰ κάμετε διὰ τὴν οὐσίαν αὐτοῦ ὅπου εἰς τὰ σπῖτια του ἔμεινεν. Ἐγὼ χθὲς τὸ βράδυ ὠμίλησα μὲ τὸν ἄνωθεν Γεωργάκη ἀπάνω εἰσὲ ὄλα ὄ'α ἐκεῖνα, ὅπου ἦτον χρειαζόμενα καὶ αὐτὸς ἐφάνη ἀνήξενρος ἀπὸ ὅτι ἦτον ὑποψία διὰ λόγου του καὶ ἐπομένως ἀπταιστος. Καὶ ἔμεινα ἐγὼ εὐχαριστημένος μὲ ὄσα καὶ ἂν μοῦ εἶπεν ψηφῶντας κατὰ πολλὰ τὸ γῆρας του καὶ τὴν τιμὴν του. Καὶ ἂν ἴσως καὶ αὐτὸς πράξῃ καὶ πορευθῇ καὶ εἰς τὸ ἐρχόμενον ὄν τρόπον τυχαίνει νὰ πορευέται ἕνας ἀληθινὸς Χριστιανὸς, καθὼς αὐτὸς μοῦ τὸ ὑπεσχέθη, βέβαια καὶ αὐτὸς θέλει εἶναι πάντα φίλος μου καὶ σύντροφος. Καὶ ἠμπορεῖ εἰς τοὺς αὐθάδεις καὶ ἀτάκτους καὶ διστραμμένους ἀνθρώπους νὰ δώσῃ καλὰ συμβουλὰς καὶ νὰ ἀντιτάσσῃται εἰς τὰ τῶν κακοποιῶν χριστιανῶν λόγια, ὅπου εἶναι ἄτιμα, βλαβερὰ καὶ πάσης ἀντιλογῆς αἴτια, μὲ τὸ νὰ ἀντιλέγῃ καὶ νὰ τὰ ξερριζώῃ. Ἐγὼ τὸν

ἄνωθεν Γεωργάκη Μπάον σᾶς τὸν στέλλω ὀπίσω εἰς τὸ σπίτιόν του, τὸν ὁποῖον ἔχετε νὰ δεχθῆτε οὔτως ὡς γέροντα καὶ τιμημένον συμπολίτην σας. Καὶ ὅλα τὰ καλά του, διὰ τὰ ὁποῖα εἴχετε προσταγὴν νὰ τὰ χαίρεται καὶ νὰ τὰ ἔχη ὡς πρῶτα. — Μαρτίου 31, εἰς τὴν Ἄδουσαν, πόρτο τῆς Πάρου, ἐπάνω εἰς τὸ καρὰβι τῆς «Εὐρωπης». Νούμερον 413. Γρηγόριος Σπυριδῶφ». Πέντε ἡμέρας μετὰ ταῦτα ὁ Μπάος εὗρίσκειτο ἐλεύθερος καθὼς καὶ τὰ ὑποστατικά αὐτοῦ, ὡς μανθάνομεν ἐκ τῶν δε: Ἐν τέλει τοῦ ἐγγράφου τούτου ἰδοὺ τί ἔγραψαν οἱ σύντυχοι: Εἰς τὸ αὐτὸ ἔτος Ἀπριλίου 5 λαμβάνοντας τὴν ἄνωθεν αὐθεντικὴν προσταγὴν μας προσταγὴν, εὐθὺς εἰς τὴν αὐτὴν ὄραν, ἐπαρადώσαμεν εἰς τὸν τιμωτάτον σιῶφ Μπάον τὰ ὅσα τοῦ ἐβαστούσαμεν σεκρεστάδα διὰ προσταγὴν τοῦ κόντρα ἀρμιράλιου Ἄρφ». Ὁ Ἄρφ ὑληρετήσας ἐν ἔτος ἀπεχώρησεν ἐκ Μυκόνου διότι βραδύτερον, κατὰ τὸ θέρος τοῦ 1771 (24 Ἰουλίου εὗρίσκειτο εἰσέτι ἐν Πάρφ), προσβληθεὶς ἐν Πάρφ ὑπὸ τοῦ Ἀλεξίου Ὁρλώφ, ἀφαιρέσαντος αὐτὸν τὴν διοίκησιν ἰδίας μοίρας καὶ ἀναθεμένον αὐτῷ ὑπηρεσίαν ἐν τῷ στόλφ, κατὰ τὸν βαθμὸν καὶ τὰ ἔτη τῆς ὑπηρεσίας, παρητήθη αὐτὸς τε καὶ ἱκανοὶ Δανοὶ ἀξιωματικοὶ καὶ πρωεῖς καὶ ἀπελθὼν εἰς Πετρούπολιν ἐγένετο δεκτὸς ὑπὸ τῆς Αἰκατερίνης Β', δωρησάσης αὐτῷ ὄ,τι καὶ τῷ προπαραιτηθέντι Ἄγγλφ ναυάρχῳ Ἐλφινστον. Οὕτω λοιπὸν οἱ ξένοι ἀξιωματικοὶ ἀπεχώρουν ὁ εἰς κατοπιν τοῦ ἄλλου, μὴ δυνάμενοι νὰ ὑποφέρωσι τὴν πρὸς αὐτοὺς ἀγέρωχον στάσιν τῶν ἀδελφῶν Ὁρλώφ καὶ τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν κατὰ γῆν στρατευμάτων πρίγκηπος Δολγορούκη.

Πράγματι δὲ ἡ Αἰκατερίνη ὄντως διὰ βασιλικῶν δωρεῶν ἀντήμειψε τὸν Γρηγόριον Ὁρλώφ δι' 100,000 ρουβλίων καὶ 50,000 ρουβλίων μισθόν· ἐπίσης καὶ τοὺς κόμητας ἀδελφοὺς αὐτοῦ ἀντήμειψεν· ὠρισμένως περὶ τοῦ Ἀλεξίου Ὁρλώφ γινώσκομεν ὅτι ἔλαβε γῆν περιέχουσαν 10,000 ἀγροίκων (=μονζίκων) ¹.

1) Ἴδὲ Ἀθ. Ὑψηλάντου, τὰ μετὰ τὴν ἄλωσιν, Κων/πολις 1870 σελ. 486. Ὁ αὐτὸς ἐν σελίδι 487 λέγει: «Εἰς Μύκονον, Πάτιμον καὶ Σάμιον

Κατὰ τὸ α' ἔτος τῆς ρωσικῆς κατοχῆς τῆς Μυκόνου ἑλη-
φθι φροντίς περὶ τῶν ἐσόδων ἐκ τῆς εἰσαγωγῆς. Οὕτω συνήν-
τησα βιβλίον «1771 Μαρτίου 1, Μύκονος, Κατάστιχον τοῦ
κουμερκίου (=τελωνείου) ὅπου θέλομεν γράφει τὶ καὶ τί συνά-
ζει κατὰ τὴν προσταγὴν τοῦ καπετὰν Ἀντωνάκη Ψαροῦ ὅπου
μᾶς ἐπαράγγειλεν νὰ κράξωμεν τὸν σιὸρ Γερωνυμάκη (Κορίν-
θιον) νὰ μᾶς λέγει τὸ τί συνάζει τὸ κουμέρκι τῆς παρουσίας
χρονιαῖς καὶ τὸ σημειώνομεν ἐδῶ μέσα εἰς ὅσα θέλει μᾶς φα-
νερώσει ἐκ στόματός του ὁ σιὸρ Γερωνυμάκης κουμερκιάρχης,
τὸν ὁποῖον λογαριασμόν, ὅπου συνάζει τοῦ κουμερκίου τὸν βα-
στῆ ὁ Γερωνυμάκης εἰς τὸ χέρι του. Ἀπὸ 11 Μαρτίου — Μαρ-
τίου 1 1772 γρόσια 74.979. 1773 Μαρτίου 1 γρόσια 12.738».

Κατὰ τὸ β' ἔτος τῆς ρωσικῆς κατοχῆς, ἐπειδὴ ὡς ἐκ τῆς
εἰς εἶδος πληρωμῆς τῶν φόρων τοῖς Ρώσσοις, τοῦθ' ὄπερ βρα-
δύτερον ὠρίσθη εἰς μετρητὰ, ἐπῆλθε σπάνις τῶν ἐπιτηδείων
καὶ ἐπομένως ὑπερτίμησις τῶν προϊόντων ἐν ταῖς νήσοις· ἐ-
πειδὴ δὲ καὶ ἐν Μυκόνῳ ὁ οἶνος ἐπωλεῖτο ἀντὶ πολλοῦ οἱ σύν-
δικοι προέβησαν εἰς διατίμησιν ἔχουσαν ὧδε : «1771 Ἰουνίου
23. Μὲ τὸ νὰ εἶχαμεν διορίσει εἰς τὸν κατὸν ὅπου ἐμπήκαμεν
εἰς τὴν παρὸν κάρικα (δηλ. σύντυχοι) ὄλου· τοὺς ταβερνα-
ραίους νὰ πουλοῦν τὸ καλὸ κρασί τὸ μαῦρο πρὸς 5 παράδες
τὴν μπότσα καὶ τὸ μοσχάτο 6 τὴν μπότσα καὶ τὸ ρακὶ 26 πα-
ράδες τὴν μπότσα καὶ μὲ τὸ νὰ ἀνέβη τὸ πρᾶγμα, ἔβγηκαν
ἔξω ἀπὸ τὸ ἰσάφι [τουρκ.=δίκαιον] καὶ πουλοῦν σὲ 10 πα-
ράδες τὴν μπότσα. Καὶ διὰ τοῦτο προσκλαιούμενος ὁ κόσμος εἰς
ἐλόγου μας διὰ αὐτὰ τίς ἐσυνάξαμεν ὄλους εἰς τὴν Καντζελλα-
ρίαν καὶ μικροὺς καὶ μεγάλους καὶ τοὺς ἐδιωρίσαμεν ἀπὸ ἐδῶ
καὶ ὀμπροστὰ μὲ μεγάλο ντεμπίχι [τουρκ.=ἀπαγόρευσιν] νὰ
μὴν ἠμποροῦν πλέον νὰ πουλοῦν ἀρξὲς 6 παράδες τίς δύο

ἦταν τότε |1772| 12 καράβια τῆς Λίνεας καὶ εἰς τὴν Πάρον ἑναυπη-
γοῦσαν δύο φρεγάταις καὶ ἑξ̄ γαλιόταις, λαμβάνοντες τὸν κερσετὲν (=
ξυλείαν) παρὰ τῶν πλησιοχώρων νήσων καὶ ταῦτα παρὰ τῆς Θάσου».·
«Ὁ εἰς τὴν Πάρον στόλος τῆς Ρουσσίας σὺγκείται ἀπὸ 18 νῆας τῆς
Λίνεας καὶ πολυαριθμῶς φρεγάτας καὶ ἄλλα μικρὰ πλοία».

ὀκάδες [μπότσα] καὶ 7 παράδες τὶς σταφίδες τὶς ροζακιᾶς τὴν ὀκά. Εἰ δὲ ἀπὸ ἴδω καὶ ὀμπρὸς ἤθελε παραβῆ κανένας ἀπὸ τὴν προσταγὴν μας, ἤθελε φανερωθῆ νὰ πουλήσῃ 1 ἄσπρο παραπάνω ἀπὸ τὸ διωρισμένον παζάρι ὡς παρὰ τοῦ; ἔχει νὰ παιδεύεται ἀνελεήμονα ἀπὸ ἡμᾶς μὲ 100 ξυλιαῖς εἰς τὸ κορμὶ καὶ 25 γρόσια κοντάνα [—καταδίκη ἰταλ.] διὰ τὴν αὐθεντία. Προσέτι ἤθελε φανερωθῆ κανένας νὰ νερώσῃ τὸ κρασί του νὰ ἔχῃ νὰ γίνετα αὐθεντικὸ ἀπὸ λόγου μας εἰς τὴν αὐθεντικὴν ἀρμάδα»¹.

Πολλὰ τῶν προμηθειῶν τοῦ ρωσικοῦ στόλου εἰς ζωοτροφίας ἐγίνοντο ἐκ Μυκόνου ἰδίως τοῖς Μυκονίοις ἦν ἀνατεθειμένη ἢ παρασκευῆ τῶν μεγάλων ποσοτήτων διπυρίτου ὑπῆρχον δὲ καὶ ἀνθρώποι μισθοῖοι ἀντὶ 4 γροσίων κατὰ μῆνα, ἤτοι ταυτοπόσων φράγκων, πρὸς ζύμωσιν καὶ ἔψησιν ἐν εἰδικαῖς κλιβάνοις τοῦ διπυρίτου, ὡς ἐμφαίνεται ἐν τοῖς βιβλίοις τοῖς ἀποκειμένοις ἐν τῷ Δημογραφίῳ Μυκόνου τοῦ ἔτους 1772-3. Οἱ δὲ κάτοικοι τῆς νήσου, ἐὰν κρίνωμεν ἐκ τῆς στατιστικῆς τῆς γενομένης ὑπὸ τοῦ Δημητρίου Μαυρογένους κατὰ τὸ προηγούμενον ἔτος τῆς ρωσικῆς κατοχῆς (1 Μαρτίου 1770: κατάστιχον τῆς ἐφειτηνῆς χρονιάς τοῦ κεφαλοχάρασσον πανδρεμένων καὶ ἐλευθέρων, τὰ ὀνόματά τους ὀλωνῶν;) (δι' ἄλλης χειρὸς τοῦ Δημητρίου Μαυρογένους) «εἶναι παντρεμένα γερά ὀνόματα 600. ἐλεύθερα 410 καὶ παπάδες 66 καὶ σουμάροι ὄλον τὸ τευτέρῳ γρόσια 2286, ἔξοχα ὅσα εὐρεθούνη».

Ἐὰν θέσωμεν εἰς πᾶσαν οἰκογένειαν κατὰ μέσον ὄρον πέντε άτομα, θὰ ἴδωμεν ὅτι οἱ κάτοικοι τῆς νήσου ἀνῆρχοντο κατὰ προσέγγισιν εἰς 3,476, ἢ δὲ Τάνσα τῷ 1772 ἦν γρόσια 2760 καὶ 10 παράδες· εἰσπράκτωρ δὲ δημόσιος ὁ Περάκης Βλάσης, λαμβάνων μισθὸν 50 γροσίων· τοῦτον συνώδεον κλητῆρες Ἀρβανῖται, οἵτινες καὶ τοὺς προεστοὺς τῆς Καντζελλαρίας καὶ τοὺς συντίγους συνώδεον ἐξερχομένους τοῦ τόπου τῆς συνεδριάσεως αὐτῶν.

Καθ' ὄλην δὲ τὴν Ρωσσοκρατίαν ἐν τῷ Αἰγαίῳ, ὡς καὶ

1) Ἰδὲ Κοντογιάννη, οἱ Ἕλληνες σελ. 230 σημ. καὶ 465-6.

ἐπὶ Τουρκοκρατίας, ὑπῆρχεν ὁ θεσμὸς τῶν διαβατηρίων (μεροῦρ-τεζκερеси, πασσαπόρτ), οὕτως ὥστε οὐδεὶς ἐκ μᾶς νήσου ἠδύνατο νὰ ἀποπλεύσῃ εἰς ἄλλην. Ἐχομεν εἰς τὴν κατοχὴν ἡμῶν τοιοῦτον διαβατήριον διαλαμβάνον ὅτι : «ὁ τὸ παρὸν ἐπιφέρων Γεώργης Καρδούλης φεύγοντας ἀπὸ Τήνων ἔρχεται εἰς Μύκονον μὲ ἀνθρώπους ὅλοι ὁμοῦ δώδεκα—μὲ καλὸν πρᾶτιζον καὶ ἐλεύθεροι ἀπὸ κάθε ἐναντίον, εἰς τοὺς ὁποίους δὲν ἔχετε νὰ ἀμφιβάλλετε. Εἰς τῶν αὐτῶν τὴν βεβαίωσιν τῶν ἐδόθη τὸ παρὸν. 1771 Μαρτίου 17 Ἅγιος Νικόλαος (ἡ νῦν πόλις Τήνος) Νικόλαος Γαλοῦνης καὶ ἀπὸ μᾶς τοὺς συντίχους». Τοιαῦτα διαβατήρια εἶδομεν καὶ ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς Σκιάθου.

Ἐπίσης εἶχον τὴν ὑποχρέωσιν αἱ ἀρχαὶ τῶν διαφορῶν νήσων νὰ ἀναγγέλλωσιν ἐὰν ὑπῆρχε λοιμικὴ τις ἀσθένεια καὶ τοιοῦτον ἔχομεν ἐγγραφον τῆς Πάρου πρὸς τοὺς τιμωτάτους καὶ εὐγενεστάτους ἀρχοντας τοὺς εὐρισκομένους εἰς τὴν Καντζελλαρίαν τῆς Μυκόνου χρονολογούμενον ἀπὸ τῆς 29 Μαρτίου 1771 περὶ λοιμοῦ ἐν Σάμῳ ἐκραγέντος. Ἐὰν δὲ κατέπλεον εἰς νήσον τινὰ τότε ὄφειλον νὰ ἀπολοιμανθῶσιν ἐπὶ 40θήμερον (=καραντίνα ἰταλιστὶ) ἐν τοῖς ἐπὶ τούτῳ ἰδρυθῆσι λοιμοκαθαρτηρίοις (καραντίνα, λαζαρέτα ἢ σπητάλια)· τοιαῦτα δὲ κατὰ διαταγὴν τῶν ρωσικῶν ἀρχῶν κατεσκευάσθησαν ἐν πολλαῖς νήσοις ἔξ ὧν σώζονται ἐν Τήνῳ, ἐν Νιαούσῃ Πάρου, καὶ ἐν Μυκόνῳ. Περὶ τῆς ἀνεγέρσεως τοῦ τῆς Μυκόνου ἔχομεν ὠρισμένης μαρτυρίας.

Τῇ 25 8βρίου 1771, ὁ ἀντιναύαρχος Ἐλμάνωφ προέβη εἰς Ἴδρυσιν λαβὼν ἀφορμὴν ἐκ τῆς ἄλλοτε καὶ δὴ κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἐγκαταλείψας ὑπὸ τοῦ Ἄρφ ἐν Μυκόνῳ ἀσθενῶν 7 στρατιωτῶν Ρώσων καὶ 8 Ρουμελιωτῶν εἰς τὸ ἔλεος τῶν Μυκονίων. Τὸ τοιοῦτο μανθάνομεν ἔξ ἐγγράφου τῶν συντίχων Μυκόνου πρὸς τοὺς τῆς Πάρου: «Πρὸς τοὺς τιμωτάτους ἀρχοντας τῆς νήσου Πάρου σύντιχοι. Τὸ παρὸν μας εἶνε νὰ σᾶς δώσωμεν τὸν ἀκριβὸν μας χαιρετισμόν, ἔπειτα νὰ ἐρωτήσωμεν καὶ περὶ τῆς ποθυμένης μας ὑγείας σας· ὁ ἅγιος Θεὸς νὰ σᾶς τὴν χαρίξῃ πάντοτε, ὑγαινοῦσα καὶ εὐτυχοῦσα τὸ καταθύμιόν σας. Ἄλλοτε σᾶς λέγομεν, ὅτι ὄντας ἐδῶ ὁ κόντρα ἀρμιράλιος Ἄρφ καὶ ἐτοιμάζοντο διὰ νὰ πάγουν ἀπάνω μὲ τὸν ἐξοχώτατον

ἀμιράλιο Σπυριτώφ, ἐτότες μᾶς ἐπρόσταζεν αὐτὸς ὁ Ἄρχ πῶς θέλει νὰ μᾶς ἀφήσῃ μερικοὺς ἀρρώστους σουλδάτους καὶ Ἀρβανίταις, τοὺς ὁποίους μᾶς τις ἄφησαν μὲ προσταγὴν νὰ τις ἔχωμεν, νὰ τις θρέψωμεν καὶ νὰ τις γιαιτρέψωμεν καὶ νὰ ἔχωμεν ἄνθρωπον νὰ τις στοχάζεται ἕως νὰ γείνουν καλὰ, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἀπέθαναν δύο Ἀρβανίταις καὶ ἕνας σουλτάδος Ρωμαῖος ἀπὸ τὴν Νιὸ, ὀνόματι Νικόλας. Τώρα οἱ ἐπίλοιποι, ὁποῦ ἔμειναν, ἔγιναν καλὰ καὶ ἦλθαν τῶν Ἀρβανιτῶν οἱ καπετάνιοι καὶ τοὺς ἐπῆραν ἀπὸ ἐδῶ καὶ ἔμειναν οἱ 6 σουλτάδοι. Τώρα ὁμως μὲ τὸ νὰ γίνωνται καὶ αὐτοὶ καλὰ καὶ ἰδοὺ ὁποῦ τις μαρκάρομεν μὲ τὸν παρὸν καρaboκῆρι, ὁποῦ σὰς φέρνει τὸ γράμμα μας, ὀνόματι Μανώλης Μπαρμπέρης, τοὺς ὁποίους τοὺς στέλνομεν εἰς τὴν εὐγενία σας καὶ ἡ εὐγενία σας νὰ τις παραδώσῃτε εἰς τὸ καράβι τοῦ κόντρα ἀμιράλιου Ἄρχ μὲ ἄνθρωπο ἐδικόν σας, ὁποῦ νὰ τοὺς κονσαινιάρουν ἢ εἰς τὸν ἀμιράλιο ἢ εἰς τὸν καπετάνιο ἴστου ὁμοίου καρaboκῆρι, διότι εἶνε ἄνθρωποι μετρημένοι. Καὶ διὰ τοῦτο γράφομεν τῆς εὐγενείας σας, ὁποῦ νὰ παραδοθῶν μὲ τὸ χέρι σας· οἱ ὁποῖοι εἶνε μὲ τὰ ἀρματαίους, τὰ τουφέκια τους καὶ τὰ σπαθιά τους καὶ μὲ τις πατροῦς. Καὶ παρακαλοῦμέ σας ἀφοῦ τις λάβετε ἀπὸ αὐτὸν τὸν καρaboκῆρι ὁποῦ θέλει νὰ τις κονσαινιάρῃ, νὰ τοῦ δώσετε γράμμα σας νὰ μᾶς φέρῃ πῶς τις ἴλάβετε. Ὑγιαίνετε. 1771 Ἰουλίου 24».¹

Ἐκ τῆς τοιαύτης λοιπὸν ἀγγαρείας τῆς κατ' οἶκον νοσηλείας τῶν ἀρρώστων στρατιωτῶν, θέλων νὰ ἀπαλλάξῃ τοὺς Μυκονίους ὁ ἀντιναύαρχος Ἐλμάνωφ, ἔγραψεν αὐτοῖς, βεβαίως οὐχὶ χαριζόμενος, ὅτι θὰ προβῇ εἰς τὴν ἀνοικοδόμησιν τοῦ καὶ μέχρι σήμερον σοφισμένου νοσοκομείου (σπητάλια) οὐ μακρὰν τοῦ ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου πρὸς θεράπειαν τῶν κακῶς ἐχόντων στρατιωτικῶν, ἀντὶ ἀποστολῆς εἰς Πάρον 2000 σανίδων πευκίνων. Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη ἔχει ὡδε : «Εὐγενέστατοι προγιστοὶ τῆς νήσου Μύκονο. Ἡ ἀσθένεια ἐπλήθαινε εἰς τοὺς σιφερλίηδες ἄνθρώπους εἰς τὸ πόρτο τῆς Ἀγουσας. Καὶ καθὼς στοχάζομαι πῶς ἀπὸ τῆς φλόττας μας ἀκόμη αὐξάνουν οἱ ἀρρωστίαις καὶ

1) Ἰδὲ Κοντογιάννη οἱ Ἕλληνες σελ. 245—6, 474—5.

αἰτούνους ὁποῦ ἔχομεν ἀρρώστους πρέπει νὰ στέλνωμεν εἰς τὰ ἄλλα τὰ νησιά εἰς τὰ σπίτια τοὺς ἐντοπίους. Μόνον μὴ θέλοντας νὰ κάνω εἰς τὰ ὅλα τὰ νησιά καμμίαν ἐνόχλησις, ἤυρα εὐλόγο νὰ κάνω ἐδῶ ἓνα σπίτι ἀπὸ τὶς πέτρες διὰ τὸ σπιτάλι.,, ἓνα μέρος μὲ μεγάλον κόπο τοὺς ἐντοπίους τοῦ νησίου Πάρου καὶ μὲ καλὸ πάσχισμα τοὺς προγιστοὺς. Καὶ ἐλπίζω πῶς ὀγλήγορα γίνεται διὰ τοῦτο τοὺς ἐντοπίους τοῦ νησίου Πάρου ἐλευθερώσαμεν πῶς δὲν βάνομε καθόλου ἀπὸ τοὺς ἀρρώστους, ὁποῦ ἔχομε εἰς τὰ σπίτια τους. Ἐπειδὴ τις ξέρω πῶς τὸ νησί τῆς Μύκονος δὲν ὁμοιάζει μὲ τὸ νησί τῆς Πάρου, διὰ πῶς τὸν αὐξάνει (;) εἰς τὰ πάντα ὅλα καὶ εἰς τὴν πραγματεία καὶ εἰς τὸ πλοῦτος, καὶ διὰ τοῦτο ἔκανε χρεια διὰ νὰ σᾶς στέλνωμε ἀπὸ ἐδῶ εἰς τὸ νησί σας παραπάνω τοὺς ἀρρώστους, ὁποῦ ἔχομεν. Μόνον ἐγὼ καθὼς τὸ νησί Πάρου ἠλευτέρωσα ἀπὸ τὴν ἐνόχλησι, θέλω δίχως ἄλλο νὰ λευτερώσω ἀπὸ τὴν παρομοία ἐνόχλησι τὸ νησί σας, μὴ βάνοντας εἰς τὰ σπήτια ἐντοπίους τοῦ νησίου κανένα ἄρρωστο μόνον γυρέβγω ἀπὸ λόγου σας, καθὼς μᾶς χρειάζονται, σανίδια διὰ νὰ σκεπᾶζονται τὰ καμωμένα σπίτια, τὰ ὁποῖα σανίδια νὰ γένουνε τζάμικα (πεῦκος τουρκ.) καὶ νὰ μᾶς στέλνετε 2000· καὶ αὐτῆνα νὰ γένουν τοῦ μακροῦ ὄργωνις 2 καὶ 2 1)2, εἰς τὸ πλάτος 1 πηθαμὴ καὶ 2 ἢ 3 δάκτυλα, τοῦ χόνδρου 1 ἢ 1 1)2 δάκτυλο· καὶ ὅταν τελειώσῃ τούτη ἡ δουλειά μας, θέλω νὰ σᾶς λευτερώσω πάντα, μὴ στέλνοντας εἰς τὰ σπίτια σας τοὺς ἀρρώστους μου. Ταῦτα τὰ σανίδια μᾶς χρειάζονται νὰ μᾶς στέλνετε μὴ ὥρα πρωτῆτερα μὴ χάνοντας καιρόν· τὰ ὁποῖα σανίδια εἰς τὸ νησί σας βρίσκονται πολλὰ καὶ διὰ λόγου σας καὶ διὰ πούλημα ὡς καθὼς μᾶς λέγουν πῶς μὲ αὐτῆνα κάνουν πολλοὶ (;) καὶ πραγματείας. Μὲ ὅλο τοῦτο εὐγενέστατοι προγιστοὶ, στοχάζοντας πῶς τοῦτο τὸ διάφορο εἶνε ἐδικόν σας, πὼς εὐκολο εἶνε εἰς ἔλόγου σας νὰ μᾶς ἐστέλνετε τὰ σανίδια, ὁποῦ προεῖπαμε ἐπειδὴ τις καὶ ἡ ζημία σας εἶνε πολλὰ ὀλίγη, ἐπειδὴ τις καὶ αὐτὸ κάθε ὄνομα λέφτει νὰ δώσῃ λ/μ:3 (;) παρὰ νὰ σᾶς στέλνωμεν ἀρρώστους νὰ βρίσκονται εἰς τὰ σπίτια σας, μέσα εἰς τὸ καθ. σπίτι δυγὸ καὶ τρεῖς ἄρρωστοι. Ἐάν καὶ δὲν γίνεται, μὲ κακοφαίνεται ὁποῦ στανικῶς μὲ κάνετε μὲ ἀλλουνοὺς τροπούς

νά περάσω. 8)βρίου 25 1771 ἔτος. Ἀληθινὸς εἰς ἔλογον σα φίλος. Contre Admirale Elmanoff.»¹

Ἐάν τις ἀπίθῃ εἰς τὸ καὶ νῦν ἐτι ἄστεγον ἐναπολειπόμενον παραλιακὸν νοσοκομειακὸν κτίριον παρὰ τὸ Καμινάκι (σπιτάλια, Λαζαρέτο) οἱ λόγοι τοῦ Ἰλμάνωφ ἔλαβον σάρκα καὶ ὀστέα, φαίνεται ὅμως ὅτι καὶ οἱ Μυκόνιοι ἐκ τῆς ἐν ἐπιλόγῳ ἀπειλῆς αὐτοῦ ὅτι δὲν εὐθὺς μὲ κάμετε μὲ ἄλλουνοὺς τρόπους νά περάσω» ἔσπευσαν νά συμμορφωθῶσι πρὸς τὴν διαταγὴν ἐκείνου. Εὐνόητον ὅμως ὅτι, καὶ τοῦ νοσοκομείου ἰδρυθέντος, οἱ δυστυχεῖς νησιῶται ἠνωχλοῦντο ὑπὸ τῶν Ρώσων, νοσηλεύοντες καὶ κατ' οἶκον τὴν πληθὺν τῶν στρατιωτῶν, οἵτινες ἀνήρχοντο κατὰ τινα μὲν στατιστικὴν τῷ 1771 εἰς 10,000, κατ' ἄλλην δὲ ἐκ 16,000 ἀνδρῶν (Κλων Στέφανος, ἐν «Ἀθηναίῳ» τόμ. 5' σελ. 610-11—Κοντογιάννης, οἱ Ἕλληγες σελ. 230), οὓς δὲν ἠδύναντο νά νοσηλεύσῃ τὰ ἑκδομημένα θεραπευτήρια.

Ἀλλὰ δὲν ἦτο μόνη ἡ ἀγγασία τῆς νοσηλείας ἡ ἐπιβαλλομένη τοῖς νησιώταις καὶ αὐτοὶ οἱ διὰ λόγους ὑπηρεσίας ἀπὸ νήσου εἰς νήσον ἀποπλέοντες ἐξενίζοντο κοινοτικῇ δαπάνῃ καὶ πολλάκις ἐλάμβανον καὶ χρήματα καὶ ἀπέπλεον, τῆς ἐκασταχοῦ κοινότητος πληρονοῦσης τὸν ναῦλον, ὡς συνέβαιεν ἐπὶ Τουρκοκρατίας πρότερον καὶ ὡς ἔχομεν γεγονὸς συμβάν ἐν αὐτῇ τῇ Μυκόνῳ. Ὅτε κατὰ Μάρτιον τοῦ 1771 ὁ Ὁλλανδὸς ἀξιωματικὸς Pasch van Krienen, κατὰ διαταγὴν τῆς Ἀυτοκρατείας, ἐστάλη ἀνά τὰς 18 νήσους τοῦ Αἰγαίου πρὸς στρατολογίαν νεαρῶν Ἑλλήνων ἐθελοντῶν καὶ κατὰταξιν αὐτῶν ἐν τῷ ἐν Ναούσῃ ἑδρεύοντι συντάγματι τοῦ Σλούσσεινβουργ (Σλούσσελβουργ), ὁ Krienen ἀπέπλευσε φέρων προκήρυξιν ἐκ τοῦ γερμανικοῦ εἰς τὸ ἑλληνικὸν ἰδίωμα μεταφρασμένην ἐν εἴδει ἐγκυκλίου πρὸς τοὺς κατοίκους τῶν ὑπὸ τὴν ρωσικὴν κατοχὴν νήσων. Ἡ περιοδεία αὐτοῦ μέχρι τῆς 6 Αὐγούστου παραταθεῖσα διήρκεσεν ἐπὶ ἑξάμηνον. (Ἰδὲ Pasch van Krienen, Breve descrizione σελ. 106-8 καὶ 127 ἐφξ. καὶ L. Ross, Reisen A' σελ. 204-5).

1) Ἰδὲ Κοντογιάννη, οἱ Ἕλληγες 246 καὶ 475—6.

Καθ' ὄλην τὴν διάρκειαν ταύτην ἐτρέφετο καὶ αὐτὸς καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ ὑπὸ τῶν ἀτυχῶν νησιωτῶν. Δυστυχῶς ἡ ἐγκύκλιος ἀπωλέσθη καὶ ἀγνοεῖται τὸ ἀποτέλεσμα τῆς τῶν Μυκονίων στρατολογίας.

Οἱ σύντυχοι, ἀναχωρησάντων τῶν ἀνωτέρω μνημονευομένων, ἐπέδωκαν αὐτῷ ὁμολογίαν εὐχαριστίας, ἀλλ' οἱ πονηροὶ ἔγραψαν καὶ ἐν τῷ βιβλίῳ τῆς Καντσελλαρίας τάδε: «Ὁμολογοῦμεν ἡμεῖς οἱ κάτωθεν γεγραμμένοι ὅτι ἀπέρασαν ἀπὸ τὴν νῆσον ταύτην ὁ ἐκλαμπρότατος κόμης Λεπὰς καὶ ντὲ Γροῦνα καὶ μπαρῶν ντὲ Κρίνεν διὰ τὴν ὑπηρεσίαις ὅπου διαλαμβάνει ἐγκύκλιος φανέρωσις. Ὅθεν ἐστάθην ἀπὸ τὴν ἐκλαμπρότητά του καὶ ἀπὸ ὄλη τὴν στρατιωτικὴ συνοδία εὐχαριστημένοι χωρὶς νὰ μᾶς φέρη καμμίαν πείραξιν. Καὶ διὰ βέβαιον τῆς εὐχαριστησί μου (;) ἀφίνομεν τὸ παρὸν ἡμῶν ἐνυπόγραφο εἰς χεῖρας αὐτοῦ.

Εἰς Μύκονον, ἀπὸ Καντζελλαρίαν 16 Ἀπριλίου 1771

Ζέλλπος Πάγκαλος σύντυχος, Ἰωάννης Παπαδάκης σύντυχος, Ντομένγιος Ἀρτακηνὸς σύντυχος.

Τοῦ ὁποίου ἀνωθεν αὐθεντὸς τὰ ἔξοδα τὰ ἔκαμεν ἡ χώρα, τὸ κοινὸ μας τόσον τοῦ αὐτοῦ ὅσον καὶ τῶν ἀφφισιάλων του καὶ τῶν ἐπίλοιπων σουλτάδω τον ὁμοῦ ἐπληρώσαμε καὶ τὸ μεζίλι (ναῦλον τουρκ.) τοῦ καϊκιῦ του γρόσια 8 ἕως τὴν Τήνον.

Ὡστε, ὡς βλέπει τις, καὶ ἐπὶ τῆς ρωσσοκρατίας οἱ δύστηνοι νησιῶται δὲν ἦσαν ἀπηλλαγμένοι τῶν κακῶν, παντὸς εἶδους ἀγχαρείας ἐπιφορτιζόμενοι καὶ ταύτας ὄφειλον νὰ ἐκτελῶσιν ἀγογγύστως καὶ ἀμελλητί, εἰ δὲ μὴ ὑφίσταντο τιμωρίας θεινάς καὶ παράδειγμα ἔχομεν τοὺς ἀτυχεῖς πάλιν Μυκονίους, οἵτινες ἀφέντες ποτὲ τὸν διπυρίτην ἄρτον νὰ καταστραφῇ, εἴλκυσαν τὴν ὀργὴν τοῦ Ἀλεξίου Ὁρλώφ, ὅστις ἔγραφε πρὸς τὸν ναύαρχον Γρηγόριον Σπυριδῶφ, ὅτι ἡ νῆσος Μύκονος ἔδει νὰ τιμωρηθῇ, ὡς πληρώσασα χαράται (κρύφα τῶν Ρώσων, τῇ ἐνεργείᾳ τοῦ διερμηνέως Ν. Μαυρογένους διὰ τοῦ Γ. Μπαίου) διὰ τῆς δημεύσεως τῶν πλοίων αὐτῆς καὶ δι' ἀποζημιώσεως τοῖς Ρώσσοις διὰ τὴν φθορὰν τοῦ διπυρίτου (ιδὲ Ρωσσιὰ ἐγγραφὰ ἐν Παρνασσῷ).

τόμῳ Α' σελ. 917)¹. Οὐδὲν ὁμοῦς ἔγγραφον περιεσώθη ἐν τῷ ἀρχιεῖῳ τῆς νήσου ἐὰν ἡ ὄργη τοῦ Ἀλεξίου ἐξημενίσθη ἢ ἐὰν ἡ ζημία καὶ ἡ κατάσχεσις ἐπεβλήθη, ὡς ποτε ἐδημεύθη προσωπῶς ἢ περιουσία τοῦ ἄρχοντος Δημητρίου Μαυρογένους, μετὰ τὴν ἀποκεφάισιν τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ ἡγεμόνος Βλαχίας Νικολαίου Μαυρογένους ὑπὸ τῆς Πύλης κατὰ Δ)μβριον 1790, δύο μῆνας μετὰ τὸν ἀδικον θάνατον ἐκείνου, ἀποσταλέντος εἰς Μύκονον τοῦ καπητοῦ μπασῆ (= ἄρχιθυρωροῦ) καὶ τοῦ ἄρχοντος Πολκοβνίκου ὡς ἐπιτρόπου τοῦ ἐνδοξοπάτου ἄρχοντος Δραγομάνου, κατὰ ὑψηλὴν προσκυνητὴν βασιλικὴν προσταγὴν, οἵτινες κατέγραψαν τὰ κτήματα τῆς συζύγου τοῦ Δημητρίου Εἰρήνης (τὸ γένος Καλογερά).²

Τῇ 26 Δεκεμβρίου 1772 ὁ Ὀρλώφ ἐκ Πάρου ἀπῆλθε, διὰ τοῦ πλοίου «Ρ ο σ κ ο λ ἄ β» καὶ ἄλλον 4, εἰς Μύκονον (Παρνασσός Α' σελ. 246 καὶ 249)· αὐτόθι διέτριβε καὶ ὁ ναύαρχος Ἐλμάνωβ τῇ 11 Ἰανουαρίου 1773. Τῇ δὲ 25 Ἰανουαρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἐδόθη ἐν Μυκόνῳ χορὸς ἐν αἰθούσῃσι ἐπὶ τούτῳ διασκευσθεῖσαι· προσεκλήθησαν πολλοὶ τῶν διασκεριμένων πολιτῶν καὶ ἐκίασαν πυροτεχνήματα παρετέθη δὲ τῷ λαῷ βοῦς χρυσόκερω· καὶ πληθὺς ἄρτων καὶ οἶνος ἄφθονος. Ἐν τῷ μεταξὺ ἐκανονοβόλουν τὰ πλοῖα. Ὁ χορὸς ἐδόθη ἐπὶ τῇ ἑορτῇ τοῦ ναυάρχου Γρηγορίου Γρηγορίεβιτς ἐπιβαίνοντος τῆς αὐτοκρατορικῆς θαλαμηγοῦ «Δομάσνεφ» (αὐτόθι σελ. 249). Αὐθήμερόν δὲ κα-

1) Διυρτίης κατασκευάζετο ἐν Μυκόνῳ ὑπὸ τῶν Ρώσων, διότι ἐν τῇ νήσῳ ὑπῆρχον ἤδη ἀπὸ τοῦ 1755 ἀνεμόμυλοι 17, ὧν ἕκαστος ἐπλήρωνε φόνον 4 ρεάλι (γρόσιον) καὶ 10 παράδας. Τῶν μύλων τούτων ἄλλος μὲν ἀνήκεν εἰς ἓνα ἰδιοκτῆτην αὐτοελεῖς, ἄλλου δὲ συνιδιοκτῆται ἦσαν πολλοί, ἔχοντες ὁ μὲν μίαν ἀκτίνα (ἀντένα, πτερά) ὁ δὲ δύο καὶ ἄλλος τρεῖς, ὡς ἐμφαίνεται ἐκ τῆς διαθήκης τοῦ Δημητρίου Μαυρογένους (Blancard, Les Mauroyeni εκδ. α' σελ. 881). Ἐν τῷ μουσεῖῳ τῆς ἱστορικῆς καὶ ἐθνολογικῆς ἐταιρείας τῆς Ἑλλάδος ἐναπόκειται ὑπ' ἀριθ. 346 ἔδρανον ἀνήκον εἰς τὴν ἐν Μυκόνῳ οἰκίαν τοῦ Πέτρου Μαυρογένους τοῦ ἔτους 1735—δωροτῆς Α. Μελετόπουλος (γαμβρὸς τοῦ κ. Καμπάνη ἐκ Μυκόνου, αὐτόθι σελ. 26).

2) Blancard, Les Mauroyeni, σελ. 378-80.

τέλευσεν ἐξ Ἑλλησπόντου πλοῖον φέρον τὸν τσαούσην Μουσταφᾶν ἐκ μέρους τοῦ Καπιτὰν Πασᾶ μετ' ἀγγελίας, ὅτι ἡ ἀναχωγὴ τῶν ὀπλων Ρώσσων καὶ Τούρκων ἐγένετο.

Καθ' ὅλην τὴν ρωσσοκρατίαν ὁ Μυκόνιος Ἀντώνιος Ψαρὸς διεδραμάτισε σπουδαιότατον πρόσωπον ἐν τῇ διοικήσει τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου· ἐν δὲ τῷ «καταστήκῳ τῆς Μυκόνου ὅπου γράφομεν τῆς διαφοραῖς καὶ κρίσαις ποῦ γίνονται εἰς τοὺς ἀνθρώπους ὅπου θεωροῦνε τῆς παρῶν χρονιάς οἱ ἐπιτηρηταὶ τοῦ νησιοῦ κατὰ τὴν προσταγὴν τοῦ καπετὰν Ἀντωνίῳ [Ψαροῦ], ὅλα εἶνε γραμμμένα εἰς τὸν καιρὸν τοῦ κόντε Ἀλεξίου Ὁρλώφ. 1771 Μαρτίου Μύκονος». Τὸ κατὰστικὸν τοῦτο ὑπ' ἀριθμὸν 2 μετεχειρίσθη ὁ κ. Π. Κοντογιάννης,¹ ὁ δὲ ἀναφερόμενος ἐν αὐτῷ Γιακουμάκης Γαβαλάς (Μαγιώρ Γ. Κρητικός) ἦτο ἀρχηγὸς Σφακιανῶν ἐπιστρεφόντων ἐκ Μυτιλήνης μετὰ μεγάλης λείας καὶ ἐν Μυκόνῳ διαμεινάντων καὶ διαπραξάντων φοβεράς ἀταξίας, καθ' ὧν ἀντεπεξῆλθον οἱ Μυκόνιοι ἐν ὀπλοις. Ὁ Ψαρὸς περιβαλλόμενος ὑπὸ τῆς ἐμπιστοσύνης τῆς ἀμερίστου τοῦ Ἀλεξίου Ὁρλώφ, ἐξέδιδε διαταγὰς πρὸς τοὺς νησιώτας, μία τῶν ὁποίων εἶναι καὶ ἡ ἀνωτέρω περὶ καταστικὸν καὶ ἡ παρὰ πόδας :

Προσταγὴ εἰς τὰ ὑποταχθέντα ἡμέτερα νησία,

α') Κατὰ τὴν καλὴν ρέγουλαν καὶ τάξιν ὅπου ἐξ ἀρχῆς ἐδιώρισα εἰς ὅλα τὰ νησία εἰς τὸ νὰ ἐκλέγουν κοινῶς καὶ νὰ ψηφίζουσαν συντύχους διὰ χρόνον ὀλόκληρον, ἰδοὺ καὶ πάλιν δὲν ἔλειψα, ἔχοντας πάντοτε τὴν φροντίδα σας, εἰς τὸ νὰ σᾶς γράφω νὰ ἐκλέξετε νέους συντύχους ὡς τὸ πρότερον, ὡσάν ὅπου ἐτελείωσεν ὁ χρόνος τῆς διωρισμένης δουλεύσεως τῶν ἄλλων, μὲ κάθε ὁμόνοιαν καὶ ἀγάπην νὰ κάμετε τὴν τοιαύτην ἐκλογὴν καὶ νὰ στοχασθῆτε ὅπου νὰ εἶναι οἱ ἐκλελεγμένοι γρησιμοὶ καὶ ἄξιοι ἐπειδὴ θεὸς νὰ ἔχουν τὴν αὐτὴν δύναμιν καὶ ἐξουσίαν τῆς Καντζελαρίας ὡς καὶ οἱ προπερασμένοι.

β') Μὲ τὸ νὰ μοῦ εἶναι γνωστὰ τὰ διάφορα ἔξοδα καὶ βάρητά σας καὶ μάλιστα μὲ τὸ νὰ ἐδιωρίσθησαν κοιμαντόριδες εἰς πολλὰ νησία ἐξ αἰτίας πολλῶν ἀτοπημάτων καὶ σφαλμάτων, διὰ τοῦτο ἐσπλαγγνίᾳ φροόμενος ὡς συμπατριώτης καὶ καλο-

1) Ἐν τῷ ἔργῳ αὐτοῦ, οἱ Ἕλληνες κτλ.

θειτής, σᾶς χαρίζω ἐκεῖνο ὄλον, ὅπου μοῦ ἐδίνετε διὰ τὸν κόπον καὶ ἔξοδα, ὅπου εἶχα εἰς τὴν ἐπιστάσιάν σας, πληροφορῶντάς σας ὅμως καὶ βεβαιώνοντάς σας πῶς δὲν θέλω σᾶς ἀφήσει ἀλλὰ πάντοτε ἀπαρράλλκτως, ὡς τὸ πρότερον, θέλω ἔχω τὴν φροντίδα καὶ ἐπιστοσίαν σας μὲ κάθε μου προθυμίαν καὶ εὐχαρίστησιν χωρὶς ἐκεῖνο τὸ ἰντερέσσον τῶν ἐξόδων μου. Ἐκεῖνο ὅμως τὸ ὀλίγον συνειθισμένον τοῦ Γαλλικοῦ ὀφφικιάλου μας Ἰωάννη Μποζούκη, ὅπου ἐδίνετε πάλιν νὰ τὸ δώσετε μὲ κάθε εὐχαρίστησιν.

γ') Ὁ ὑπερξοχώτατος ἀμιράγιος καὶ καρβαλιέρος Γρηγόριος Ἀνδρέοβιτς Σπυριδῶφ ἔχει στείλει ἀναφορὰν εἰς τὴν κραταιοτάτην καὶ εὐσπλαγχνικωτάτην Ἱμπερατρίτισαν κυρίαν κυρίαν Αἰκατερίναν τὴν Ε' διὰ νὰ τοῦ δοθῇ ἄδεια νὰ παραιτήσῃ τὴν δουλεύσιν διὰ τὸ γῆράς του. Καὶ ἐπειδὴ καὶ τοιαυτὴ ἄδεια τοῦ ἦλθε, μὲ ἐπρόσταξεν ἐγγράφως ἡ ὑπερξοχώτης του διὰ νὰ σᾶς γράψω ὅτι σᾶς ἀφίνει ὑγείαν καὶ ὅτι ἔμεινεν εἰς ὄλον τὸν καιρὸν πολλὰ εὐχαριστημένος ἀπὸ λόγον σας, διὰ τὸ ὅποιον καὶ δὲν θέλει, λέγει, σᾶς ἀλησημονήσει ἐν ὄσφ ζῆ, ἀλλὰ πάντοτε ἀπαρράλλκτως νὰ σᾶς ἀγαπᾷ καὶ νὰ σᾶς ρεκουμιανδάρῃ ὅσον δύναται εἰς τὴν ἱμπερατικὴν αὐλήν.

δ') Τὸ κουμάντο λοιπὸν ὄλο μὲ τὸ νὰ ἐδόθη δι' ἀδείας καὶ θελήσεως τοῦ ὑψηλοτάτου ἡμῶν αὐθέντου, πληρεξουσίου Γενεράλε καὶ καρβαλιέρου διαφόρων τάξεων, κυρίου, κυρίου κόντε Ἀλεξίου Ὁρλωφ εἰς τὸν ὑπερξοχώτατον βιτς ἀμιράγιον καὶ καρβαλιέρον Ἀνδρέαν Βλασοβιτς Γερμανῶφ, πρέπει καὶ τοῦ λόγον σας παρομοίως μὲ τὴν ἰδίαν προθυμίαν καὶ ταχεῖαν δουλεύσιν εἰς ὄλας του τὰς προσταγὰς νὰ φανῆτε εὐπειθεῖς καὶ ὑπήκοοι δοῦλοι κατὰ τὸ χρέος σας διὰ νὰ σᾶς ἔχη ἀπαρράλλκτως, ὡς καὶ ὁ ἀμιράγιος, εἰς τὴν ἰδίαν ὑπόληψιν καὶ ἀγάπην καὶ διενθέντευσιν καὶ καθῶς, ὡς εἶμαι βέβαιος, πῶς θέλει ἀκολουθήσει ὡς γράφω τόσον ἀπὸ τὸ μέρος τοῦ ὑπερξοχωτάτου βιτς ἀμιράγιου εἰς τοῦ λόγον σας, ὅσον καὶ ἀπὸ λόγον σας εἰς τὴν ὑπερξοχώτητά του.

ε') Τώρα λοιπὸν διὰ τὰ περιστατικά τοῦ πολέμου ὁ ὑπερξοχώτατος βιτς ἀμιράγιος καὶ καρβαλιέρος Ἀνδρέας Βλάσοβιτς Γερμανῶφ πηγαίνει μὲ ὄλον τὸν στόλον εἰς τὴν καμπάνιαν καὶ

μίνει πάλιν ὁ ἐξοχότατος Γκνεράλ μαγιώρ καὶ καρβαλιέρος Ἰωάννης Ἀβραμίτς Ἀνιμπόλ κουμάντο εἰς Νάουσαν εἰς ὅλα ὡς τὸ πρότερον. Καὶ μὲ τὸ νὰ μὲ πέρνη καὶ ἐμένα μαζί του μὲ τὸ καράβι μου, διὰ τοῦτο κατὰ τὸ χρέος ὁποῦ ἔχω διὰ λόγου σας, ἀρκετὰ σὰς ἐρεκουμανιάρισα εἰς τὴν ἐξοχότητά του, ἀφίνοντας ἐπὶ τούτου καὶ τὸν βασιλικὸν ὄφφικιάλου μου Ἰωάννην Μπουζούκη ἐδῶ, ὡς παλαιὸν εἰς τὴν τοιαύτην δούλευσιν, καὶ γνωστὸν εἰς τοῦ λόγου σας διὰ νὰ ἀναφέρετε μὲ τὸ μέσον του κάθε σας ὑπόθεσιν κοινήν καὶ μερικὴν εἰς τὴν ἐξοχότητά του, νὰ λαμβάνη τέλος, ὡς ἀπαιτεῖ τὸ δίκαιον καὶ ἡ χρεῖα. Καὶ θέλουν ἔλθῃ καὶ οἱ νεοψηφισμένοι σύντιχοι μὲ τὴν κοινήν πατένταν διὰ νὰ προσφερθοῦν εἰς τὸν Γκνεράλην καὶ νὰ γραφθοῦν τὰ ὀνόματα αὐτῶν εἰς τὸ βιβλίον τοῦ αὐτοῦ γαλλικοῦ ὄφφικιάλου μου διὰ νὰ εἶνε γνωστοὶ εἰς κάθε κοαπουτένισα (;) Εἶθε μὲ καλὰς ἐλπίδας, νὰ ἔχετε ἀναμεταξὺ σας ἀγάπην καὶ ὁμόνοιαν, προσφέροντες εἰς τοὺς κουμαντιέριδές σας κάθε ὑποταγὴν, σέβας καὶ ἀγάπην, ὁμοίως καὶ εἰς τοὺς συντίχους σας κατὰ τὰς ἐγγράφους διαταγὰς μου. Καὶ ἐλπίζω μὲ τὸν ἐρχομὸν τοῦ ὑψηλοτάτου ἡμῶν αὐθέντου κόντε Ἀλεξίου Ὁρλωβ νὰ γένοιν καὶ καλλίτερας διόρθωσεις καὶ ῥέγουλαις καὶ μεταβολαῖς εἰς τὸ καλλίτερον καθὼς τὸ ἀπαιτήσει ἡ χρεῖα καὶ ὁ καιρὸς.

Ὅλος ἐδικός σας

Καθ. Ἀντόνιος Ψάρος

ἄς διαβασθῇ κοινῶς παρορησία εἰς ὄλους

Μύκονος Ἐδόθη ἀπὸ τὸ καράβι Νετρὸν (:)

Ψαρὰ μενητὰ (;) εἰς τὸ πόρτο τῆς Νάουσας

Σκῦρος 1774 Μαρτίου 18.

Ἄλλ' ἡ περιπετειώδης ρωσικὴ κατοχὴ ἔβαινε πρὸς τὴν δύσιν αὐτῆς, ὁ πενταετής ρωσοτουρκικὸς πόλεμος, ὁ τοσοῦτου αἵματος πρόξενος γενόμενος (1769—1774) ἐπεισεν ἀμφοτέρω τὰ διαμαχόμενα μέρη καὶ ἰδίως τὴν πολλὰ παθοῦσαν Ὄθωμανικὴν αὐτοκρατορίαν, ὅτι ἔδει πλέον νὰ παύσῃται χυνόμενον ἀθῶον αἷμα καὶ αἱ διαπραγματεύσεις ἤρξαντο περὶ διομολογήσεως ὁριστικῆς εἰρήνης.¹ Καὶ τρεῖς μῆνας μετὰ τὸ ἀνωτέρω ἔγ-

1) Ἀπὸ τῆς καταλήψεως τῶν Κυκλάδων οἱ Ρῶσοι ἱκανῶς συνήψαν πρὸς τοὺς Τούρκους, καθ' ὃν ἐπολέμουν καὶ παρὰ τὸν Δούναβιν, ἀνα-

γραφον τοῦ Ψαροῦ, συνωμολογήθη ἡ συνθήκη τοῦ Κιουτσούκ Καϊναρδζήκ (10]21 Ἰουλίου 1774), ἣτις ὑπῆρξε κατὰ τὸν Κ. Μένδελσον Βαρθόλδην (μετάφρ. Α. Βλάχου σελ. 88) ἀριστοῦργημα ρωσσιζῆς ἐπιδειξίτης καὶ τουρκικῆς ἀνοησίας.

Μετὰ τὴν συνωμολόγησιν τῆς ρωσσοτουρκικῆς συνθήκης, ἡ περαιτέρω τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου πελάγους ρωσσικὴ κατοχὴ ἐληξεν καὶ ἐπανῆλθε τὸ πρῶτον καθεστὸς, ἡ δὲ Αἰκατερίνη ἡ Β', τῇ 11ῃ Αὐγούστου 1774 ἀπέστειλε τῷ Ἀλεξίῳ Ὀρλόφ μέλλοντι νὰ ἀποπλεύσῃ ἐκ τοῦ Αἰγαίου ταῦδε :

κωχᾶς καὶ ἐκχειρίας, ἀλλὰ πάλιν διεκόπτοντο, διότι ὁ ναύαρχος Σπυρίδωφ συνίστα μιάς νήσου ἐν τῷ Αἰγαίῳ τὴν κατάληψιν καὶ οὕτως ὁ πόλεμος συνεχίζετο (Beückner, Die Europaisirung Russlands Gotta 1808 σελ. 42—Κοντογιάννης, οἱ Ἕλληνες 278). Ὁ Ψαρός δι' ἐγγράφου παραγγέλλει τοῖς συμπολίταις αὐτοῦ Μυκονίους κατὰ διαταγὴν τοῦ Ἀλεξίου ὅτι ἐληξεν ἡ ἀνακοχὴ τῆς 30]10 Μαΐου 1772 ἢ ἐν Γιουργέβῳ συναφθίσα καὶ ἐπανελήμφθη ὁ πόλεμος ὁμοιον ἀπέστειλε καὶ πρὸς ὅλας τὰς νήσους (ἰδὲ ἐγγραφον ἐν Πανδώρας 13, 613.—Κοντογιάννη σελ. 281 σιμ.—Γρυσάρη, ὑπόμνημα κτλ.—Βενιέρη, Ἀντώνιος Ψαρός Ἐριμ. 1882, σελ. 25-15. Τὰ κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ Ὀρλόφ περιγράφει διὰ μακρῶν ὁ γαλάτης ἱστορικὸς Claude Rulhières ἐν τῷ ἔργῳ αὐτοῦ : Histoire de l'Anarchie en Pologne Paris 1819, οὗ δλόκληρον τὸ ἰβ' βιβλίον εἶναι ἀφιερωμένον εἰς αὐτά. Οὗτος γραμματεὺς γενόμενος τῆς ἐν Πιερουπόλει γαλλικῆς πρεσβείας ἦτο εἰς θέσιν, εἰπὲρ τις καὶ ἄλλος, νὰ γράψῃ ἐκ τῶν πηγῶν τὰ ἐν Ἑλλάδι τότε συμβάνια. Οὗχ ἦτον ὁμοιος καὶ ὁ Hammer ἐν τῇ Geschichte des Osmanischen Reiches γαλλ. ἔκδ. Paris 1839 τόμ. 12Τ' καὶ ἐν Osmanische Reiches Staatsverfassung und Staatsverwaltung Wien 1815 καὶ ὁ Zinkeisen Ges. des Osmanischen reiches Gotta 1840-63.—Κ. Μένδελσον Βαρθόλδης (Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος μετάφρ. Α. Βλάχου Ἀθ. 1873 τόμ. Α' 86-8). Ἐκ τῶν ἡμετέρων ἐργαζομ. 10, ὁ συγγραφεὺς τῆς Ἱστορίας τοῦ παρόντος πολέμου ἀναμεταξὺ Ρουσσίας καὶ τῆς Ὀθωμανικῆς Πόρτας, Ἐνετίησι 1770 τόμ. Γ' καὶ ὁ Π. Μ. Κοντογιάννης, οἱ Ἕλληνες κατὰ τὸν α' ἐπὶ Αἰκατερίνης Β' Ρωσσοτουρκικὸν πόλεμον (1768-1774) Ἀθ. 1903.

«Ὁφείλετε νὰ διακοινώσητε δι' ἀρμοδίου τρόπου, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ἐπισήμου εἰς τοὺς ἐκεῖ κατοικοῦς [τοῦ Αἰγαίου], ὅτι ἡμεῖς, ἀποδίδοντες εἰς τὴν Πύλῃν αὐτοὺς, δὲν παραλείπομεν νὰ ἀσφαλίσωμεν αὐτοὺς διὰ τὸ μέλλον καὶ νὰ ἐπιτύχωμεν ὑπὲρ αὐτῶν σπουδαίας ὠφελείας, ὥσπερ ἐν τῇ συνθήκῃ δύναται νὰ ἴδωσι, πρὸς ἀληθῆ καὶ ἐνδελεγῆ βεβαίωσιν ὅτι ἡ προστασία τῆς Ρωσσίας ἦν αὐτοῖς ἀναγκαία καὶ σωτήριος». Καὶ τοῦτο οὐχὶ πρὸς ἐπανόρθωσιν τῶν ζημιῶν, ἅς οἱ ἀτυχεῖς Ἕλληνες ὑπέστησαν κατὰ τὸ διάστημα τῆς ρωσσοκρατίας, ἀλλὰ πρὸς παροχὴν ἐλπίδος, ἣν οὐδέποτε ἀπέβαλεν ἡ Αἰκατερίνη, διατηρήσας δικαιωμάτων τινῶν ἐπὶ τοὺς Αἰγαίοπελαγίτας, οὗς τόσον ἀπανθρώπως ἐγκατέλιπον φρονήτες, ὡς πρότερον τοὺς Πελοποννησίους,

Τὸ ἄρθρον 17 τῆς συνθήκης ταύτης ἀναγράφει (de Martens, Recueil de Traités, à Gottingue, 1877 τόμ. Β' σελ. 307—Π. Μ. Κοντογιάννη, οἱ Ἕλληνες κτλ. σελ. 299) :

Ἡ Ρωσσία ἀποδίδει εἰς τὴν Ὑψηλὴν Πύλῃν πάσας τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου, ἅς ὑπέταξεν, ἡ δὲ Ὑψηλὴ Πύλη ὑπισχέται α') νὰ τηρήσῃ μεθ' ἱερότητος, προκειμένου καὶ περὶ τῶν κατοικῶν τῶν νήσων τούτων τοὺς συμπεφωνημένους ἐν τῷ πρώτῳ ἄρθρῳ ὅρους περὶ γενικῆς ἀμνηστίας καὶ περὶ αἰωνίου λήθης πάντων τῶν ἐγκλημάτων τῶν ὑπὸ οἰωνδήποτε πραχθέντων (ἢ ὑποπιεσομένων) πρὸς βλάβην τῶν συμφερόντων τῆς Ὑψηλῆς Πύλης. β') Ἡ χριστιανικὴ θρησκεία οὐδὲ ἐπ' ἐλάχιστον θὰ πιέζεται, οὐδὲν δὲ κώλυμα θὰ παρεμβάλλεται εἰς τὴν ἀνοικοδόμησιν ἢ ἐπισκευὴν τῶν ἐκκλησιῶν· ὁμοίως δὲ οἱ ἐν ταῖς ἐκκλησίαις ὑπηρετοῦντες (ἐφημέριοι κτλ.) οὔτε θὰ πιέζονται οὔτε θὰ προσβάλλονται. γ') Αἱ νῆσοι αὗται οὐδένα φόρον θὰ πληρώσωσι τῶν ἐτῶν, καθ' ἃ ἦσαν ὑποτεταγμέναι εἰς τοὺς Ρώσσοις, πρὸς δὲ καὶ δύο ἐτῶν, ὑπολογιζομένων ἀπο τῆς ἡμέρας τῆς ἀποδόσεως τῶν νήσων τῇ Ὑ. Πύλῃ, ἔνεκα τῶν μεγάλων ἀπωλειῶν, ἅς αὗται ὑπέστησαν κατὰ τὸν πόλεμον· δ') νὰ ἐπιτρέψῃ (ἢ Τουρκία) νὰ ἀπελθῶσιν ἑλευθέρως μετὰ τῶν ὑπαρχόντων των ὅσαι οἰκογένειαι θελήσωσι νὰ καταλίπωσι τὴν πατριδα των καὶ νὰ ἐγκατασταθῶσιν ἀλλαχοῦ¹. ἵνα δὲ αὗται δυνηθῶσι νὰ

1) Τὸν ὅρον τοῦτον ἡ Αἰκατερίνη πρὸς ἴδιον ὄφελος παρενέβαλλε· δίδει, ὡς γνωστὸν ἐκ τῆς ἱστορίας, κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ἐγένετο με-

δευτετέρωσιν ἀνέτως τὰς ὑποθέσεις των, χορηγείται εἰς αὐτοὺς χρόνος ἐνὸς ἔτους διὰ ταύτην τὴν ἐλευθέραν μετανάστευσιν, ὑπολογιζόμενος ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς ἀνταλλαγῆς τῆς παρουσίας συνθήκης· καὶ εἰ ἡ Υ. Πύλη ὑπισχνεῖται νὰ πορίσῃ, κατὰ τὸ δυνατόν εἰς αὐτήν, οὐτινος θὰ λάβῃ ἀνάγκην ὁ ρωσικὸς στόλος ἀναχωρῶν· θὰ ἀναχωρήσῃ δὲ τρεῖς μῆνας μετὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἀνταλλαγῆς τῆς παρουσίας συνθήκης.

Ἡ ἀναχώρησις τῶν Ρώσων ἐκ τοῦ Αἰγαίου ἔδει νὰ γίνῃ τρεῖς μῆνας μετὰ τὴν συνθήκην, ἧτοι μεσοῦντος 8)βρίου 1774. Ἀλλὰ φαίνεται ὅτι ἐπῆλθε κατ' Αὔγουστον 1. Ἀλλ' ὁ διερμηνεὺς τοῦ στόλου Νικόλαος Μαυρογένης ἔγραψε πρὸς τοὺς Μυκονίους ἐπιστολὴν προτρέπουσαν αὐτοὺς νὰ ζητήσωσιν ὑποταγὴν εἰς τὸν Σουλτάνον. Οὕτω δὲ τῇ 20 7)βρίου 1774 ἔγραψαν τὴν παρὰ πόδας ταπεινὴν ἀναφοράν :

« Ὑψηλότατε ἡμῶν αὐθέντα Βεζύρη καὶ Καπιτὰν πασᾶ, τὴν ἡμετέραν ὑψηλότητα δουλικῶς προσκυνοῦντες, ταπεινῶς καὶ γονυκλιτῶς φιλοῦμεν τὸ μέστι σας (= τὸ ὑπόδημα).

Ἡμεῖς οἱ ταπεινοὶ δοῦλοι τῆς ὑμετέρας ὑψηλότητος Μυκονιάται, ἐπειδὴ εἰς ὅλον τοῦτο τὸ διάστημα τοῦ ἀπερασμένου χρόνου εὗρισκόμεθα στενοχωρημένοι ἀπὸ ἄκραν τλαιπωρίαν καὶ ἐρραμμένοι ἀπὸ τὴν ὑψηλὴν σκέπην καὶ προστασίαν ὑμῶν τῶν ὑψηλοτάτων αὐθεντῶν μας, εἴμεθα ὅλως τεθλιμμένοι καὶ ὑστερημένοι παντὸς ἀγαθοῦ καὶ μάλιστα ἀπὸ τὴν γλυκυστήν καὶ ἐπιθυμητὴν μας τροφὴν τοῦ αὐθεντικοῦ καὶ προνοητικοῦ γάλακτος, ὁποῦ ἀπελαύαμεν πρότερον. Διὰ τοῦτο δὲν ἐπαύομεν νὰ δεώμεθα θερμῶς τοῦ προνοητοῦ τῶν ὄλων Θεοῦ διὰ νὰ ἐπιλάμῃ πάλιν μετὰ τὴν παρ' αὐτοῦ ἀγάπην τὸ ἐπιθυμητὸν

γάλη Ἑλληνικὴ κίνησις ἐν τῇ Μεσημβρινῇ Ρωσίᾳ. Ἴδὲ «Πανδώρα» 1853 τόμ. Δ' σελ. 40-5, 54-8, 76-82 καὶ «Παρνασσὸν» 1881 τόμ. Ε' σελ. 409-420, 534-550, 525-616.

1) Ὁ κόμης Ἰωάννης Βοϊνοβίτς παρέμεινεν εἰσέτι ἐν Μυκόνῳ, ὅπου συναντῶμεν αὐτόν, ὡς εἶδομεν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν, τῇ 3ῃ Νοεμβρίου ἴσως δὲ καὶ βραδύτερον ἔτι ἀπέπλευσεν ἀλλὰ τὸ τοιοῦτον οὐδαμῶθεν πιστοῦται.

φῶς τῆς προτέρας μας ἐντιλοῦς καταστάσεως ὑπὸ τὴν ἰδίαν αὐτῶν σκέπην καὶ ἀθθεντικὴν προστασίαν ἡμῶν. Ὅθεν εὐθύς ὁποῦ ἠκούσθη ἡ ἐπιθυμητὴ ἀγάπη (εἰρήνη) ἐδοξάσαμεν τὸν Θεὸν καὶ ἀσυμπεράστως ἐνεργήσαμεν μὲ κάθε μέσον καὶ τρόπον ἐδῶ νὰ λάβωμεν ἄδειαν νὰ ἐλθῶμεν εἰς προσκύνῃσιν τὴν προσήκουσαν εἰς τὴν ὑμετέραν ὑψηλότητα· νὰ δεῖξωμεν τὴν πρόθυμον ὑποταγὴν μας καὶ νὰ ἀπολαύσωμεν πάλιν τὴν δεσποτικὴν προστασίαν της, μὰ δὲν ἠδυνήθημεν μέχρι τῆς σήμερον, καθὼς θέλουν ἀναγγεῖλουν τὰ πάντα οἱ παρόντες παρ' ἡμῶν διωρισμένοι ἐπίτροποι. Τώρα ὅμως ὅπου μόλις ἐλάβαμεν τὴν ἄδειαν προσερχόμεθα μὲ ἄμετρον χαρὰν διὰ τῶν ἀπεσταλμένων τούτων ἐπιτρόπων μας, ὡς ἐκ πάντων ἡμῶν, εἰς τὴν χρεωστούμενην προσκύνῃσιν καὶ πιστὴν ὑποταγὴν πρὸς τὴν ὑμετέραν ὑψηλότητα, ὡσὰν ταπεινοὶ δοῦλοι ὑποκείμενοι τῆς κραταιᾶς χειρὸς καὶ δεσποτικῆς προστασίας. Ὅθεν δεόμεθα καὶ παρακαλοῦμεν γονυκλιτῶς τὸ ἔλεος τῆς ὑψηλότητός σας, πίπτομεν εἰς τοὺς εὐσπλάγγνους πόδας σας καὶ φιλοῦμεν τὸ μέστι σας ἵνα τοὺς ἀποδεχθῆ ἡ Α. Υ. μὲ εὐσπλαγγνίαν καὶ εὐμενὲς ὄμμα νὰ μᾶς ἔχη εἰς τὸ ἐξῆς διὰ παντός δούλους ταπεινοὺς καὶ ὑποκειμένους πιστοὺς ὑπὲρ τὸ πρότερον, νὰ μᾶς σκεπάζῃ μὲ τὴν ὑψηλὴν καὶ κραταιὰν χειρὰ της καὶ ἀθθεντικὴν προστασίαν της· νὰ ἐλείψῃ καὶ νὰ συμπονέσῃ τοὺς δυστυχεῖς ἡμᾶς μὲ τὸ συνειθισμένον αὐτῆς ἔλεος, ὥστε ὁποῦ ἔαν καὶ τινὰς ἐνομίσθη εἰς κανένα παραμικρὸν πταίσιμον νὰ δοθῆ ἀπὸ τὸ ἔλεός της ἡ τελεία συγχώρησις, ὡς εἰς ὅλους ἡμᾶς ἡ παρηγορία τῶν ἀπερασμένων μας θλίψεων καὶ μεγάλων δυστιγῶν καὶ ἡ καλὴ ἐλπίς μὲ τελείαν ἀφοβίαν τῆς εἰς τὸ ἐξῆς ἀνενοχλήτου ἀναπαύσεώς μας προερχομένην ἀπὸ τὴν δεσποτικὴν σκέπην καὶ προστασίαν της.

Καὶ μένομεν ὅλοι μας διὰ παντός δοῦλοι ταπεινοὶ, πιστοὶ ὑποκείμενοι προσκυνῆται καὶ πρόθυμοι εἰς τὰς δεσποτικὰς καὶ ἀθθεντικὰς προσταγὰς τῆς ὑμετέρας ἡγεμονικῆς μεγάλης ἀξιοπροσκυνήτου ὑψηλότητος. Ἄπὸ Μύκονον, 1774 7)βρίου 20.

Τῆς ὑμετέρας ἡγεμονικῆς καὶ ἀθθεντικῆς ἡμῶν ὑψηλότητος εὐτελεῖς δοῦλοι καὶ ταπεινοὶ προσκυνῆται καὶ ὑποκείμενοι πιστοὶ διὰ παντός».

Τῆς ἀναφορᾶς ταύτης ληφθεῖσης ἐν τῷ βασιλικῷ στόλῳ καὶ ἄλλων ὁμοίων παρὰ τῶν ἄλλων νησιωτῶν, ἠναγκάσθη ὁ δραγουμᾶνος τοῦ Στόλου νὰ ἐκδώσῃ τὴν κατωτέρω ἐγκύκλιον:

« Ἀρχιερεῖς, ἀρχιεπίσκοποι καὶ προεστῶτες, μικροὶ τε καὶ μεγάλοι, πασῶν τῶν νήσων τῆς Ἀσπρῆς θαλάσσης (Αἰγαίου), ὑγιαίνετε. Βλέποντας τὸν παρόντα ἡμέτερον καὶ ἡγεμονικὸν ὄρισμὸν ἔστω εἰς εἶδησιν ὑμῶν, ὅτι τὸ κρατερὸν καὶ λαμπρὸν Δοβλέτι ἔκαμε τὴν ἀγάπην μὲ τὸ ὑψηλὸν δοβλέτι τῶν Ρουσσῶν, καὶ ἀληθμονήθησαν ὄλαι αἱ μάχα, εἰς διπλὴν εἰρήνην καὶ ἀγάπην. Καὶ λοιπὸν ἐσεῖς οἱ ραγιαδες μας ὄλων τῶν νήσων τῆς Ἀσπρῆς θαλάσσης, πταιστοὶ καὶ ἄπταιστοὶ, ὁμοίως Μωραῖται καὶ πᾶν ἄλλο γένος, νὰ εἰσθε συγχωρημένοι τόσον ἀπὸ μέρους τῆς βασιλείας μας, ὅσον καὶ ἐκ μέρους μας. Νὰ ἡσυχάσετε ὅλοι κοινῶς εἰς τὰ κατοικητήριά σας ὡς καὶ πρότερον χωρὶς ὑποψίας, πραγματευόμενοι μὲ ἐλευθερίαν ὁμοίως καὶ τὰ κατὰ σας. Καὶ διὰ νὰ βεβαιωθῆτε, τὸ παρὸν μπουγιουρντί μας ἐγράφη ἀπὸ τὸ Διβάνι τοῦ βασιλικοῦ Στόλου καὶ εἰς τοῦ ἡμετέρου προσφιλεστάτου καὶ πιστοῦ δραγομᾶνον μας Νικολάκη Μαυρογένη εἰς χεῖρας ἐδόθη, τὸν ὁποῖον ἐπροστάξαμεν καὶ ἐκ στόματός μας νὰ σᾶς γράψῃ γράμματα παρηγορητικά εἰς τὰ ὁποῖα γράμματά του θέλετε βάλῃ πίστιν καὶ ἀσφάλειαν. Καὶ θέλοντας ὁ ἅγιος Θεὸς, φθάνοντας τὸ παρὸν μου μπουγιουρντί μὲ κάθε τρόπον νὰ εἰσθε βεβαιωμένοι, ὅτι σᾶς ἐδώσαμεν ραῖ, δηλαδὴ ἀφέωνται ὑμῶν αἱ ἁμαρτίαι, Τουρκικώτερον εἰπεῖν μετὰ μάκα μετὰ, ἤτοι τὰ περασμένα ἔστωσαν συγχωρημένα· λοιπὸν κάθε ἕνας νὰ ἡσυχάσῃ εἰς τὰ ἴδιά του χωρὶς παντελῶς ὑποψίας καὶ συλλογισμὸν. Οὕτω ποιήσατε ἐξ ἀποφάσεως καὶ πρὸς παρηγορίαν σᾶς στέλλω τὸ παρὸν μου μπουγιουρντί ἐξαιλιφοντας ἀπὸ τὸν νοῦν σας κάθε λογισμὸν ὑποψίας καὶ μὲ κάθε σέβας νὰ βεβαιωθῆτε καὶ νὰ πιστεύσητε τὰ γεγραμμένα, ὅτι σᾶς ἐδώσαμεν ραῖ, ἤτοι ἀφέωνται ὑμῶν αἱ ἁμαρτίαι.

1774 Ὀκτωβρίου 17

Ἀπὸ τὸν βασιλικὸν στόλον. 1.

1) Ἴδὲ Π. Μ. Κοντογιάννη, οἱ Ἕλληνες κτλ. σελ. 303 καὶ 491. Κατὰ τὴν ἐποχὴν δὲ ταύτην, ἀδεία τοῦ πατριάρχου Σωφρονίου τοῦ Β' (1774-1781) περιῆλθε τὸ Αἰγαῖον διδάσκων καὶ ὁ ἐθναπόστολος Κο-

Φαίνεται δ' ὅτι ἐν Μυκόνῳ μετὰ τὴν τῶν Ρώσσω ἀναχώρησιν ἐνεῖθεν, ὅπου καὶ ἄλλοτε συνέβαινον ἔριδες κοινοτικά, ὡς καὶ ὀρθοδόξων πρὸς τοὺς ἑνοικοῦντας ὀλίγους Λατίνους, ὡς εἶδομεν, ἐπεγένοντο διαμάχαι σφοδραὶ καὶ ἀντιεγκλήσεις σπουδαῖαι τῶν Ρωσσοφίλων καὶ τῶν Τούρκων, ἐξ αἰτίας τῶν ὁποίων ἠναγκάσθη ἡ κοινότης Μυκόνου νὰ στείλῃ πρὸς τὸν Καπιτάν πασσᾶν δύο ἀπεσταλμένους τὸν ἄρχοντα Δημήτριον Μαυρογένην, ἀδελφὸν τοῦ δραγουμάνου τοῦ στόλου Νικολάου, καὶ τὸν Ζωρζῆν Μπάον τὸν διπλωματικώτατα προσενεχθέντα κατὰ τὴν ρωσσικὴν κατοχὴν. Τὸ τοιοῦτον δὲ συνάγομεν ἐκ τοῦ ὅτι βλέπομεν τὸν δραγουμάνον τοῦ βασιλικοῦ στόλου Νικόλαον Μαυρογένην γράφοντα πρὸς τοὺς Μυκονίους; τῇ 16ῃ Νοεμβρίου 1774 καὶ συνιστῶντα ὁμόνοιαν ἀντὶ τῆς τοῖς Τούρκοις ἀρροσκούσης διχονοίας μεταξὺ τῶν χριστιανῶν πρὸς ἰδιοτελῆ σκοπόν:

«Τιμώτατοι καὶ ἡμέτεροι περιπόθητοι προσεστῶτες καὶ ἐπίτροποι τῆς νήσου Μυκόνου καὶ λοιποὶ πάντες τῆς αὐτῆς νήσου, ὀλοψύχῳ; ἀσπαζόμενος προσαγορευῶ; νὰ σᾶς ἀπολαύσῃ τὸ παρόν μου ἐν υγείᾳ καὶ εὐτυχίᾳ. Ἐστάλθησαν οἱ ἀπεσταλμένοι σας ὅ τε τιμώτατος καὶ ἡμέτερος προσφιλέστατος σιῶρ Μπάγος καὶ σιῶρ Δημητράκις [Μαυρογένης] εἰς προσκύνησιν τοῦ ὑψηλοτάτου καὶ πολυχρονίου μας πασσᾶ καὶ Αὔθεντου, τοὺς ὁποίους ἐδέχθη μὲ ἀγάπην ὡς πατὴρ φιλόστοργος; ὅθεν σᾶς ἔδωσε ῥα ἰ μ π ο υ γ ι ο υ ρ ν τ ῖ τὸ ὁποῖον σᾶς στέλλομεν μὲ τὸν τιμώτατον καὶ ἡμέτερον προσφιλέστατον σιῶρ Μαῶγον καὶ θέλετε καταλάβῃ καὶ μάθη ὅτι σᾶς ἔγεινε ἄφεις καὶ συγχώρησις εἰς ὅλα σας τὰ σφάλματα. Καὶ λοιπὸν εἰς τὸ ἐξῆς νὰ περνᾶτε μὲ ἀνάπνουσιν καὶ ἀφοβίαν ἔχοντες ὁμόνοιαν ἀναμεταξὺ σας καὶ ἀγάπην. Ὁ ρηθείς τιμώτατος; στέλνεται ἐκ μέρους μας ὡς ἐπιφέρων πρόσωπον ἐδικὸν μας, τοῦ ὁποίου προσ-

σμός ὁ Αἰτωλός, ὁ ἀδελφός τοῦ Χρυσάνθου τοῦ Αἰτωλοῦ διδάσκοντος, μετὰ τὴν ἐκ τῆς Μ. τοῦ γένους Σχολῆς ἀποχώρησιν (1769-1774) ἐν Νάξῳ μέχρι τοῦ 1779. Ἴδὲ Π. Ζερλέντου ἐν Παρνασσῷ 1886 σελ. 18-31 καὶ ἐμὸν βίον τοῦ Κοσμά τοῦ Αἰτωλοῦ, Ἄθ. 1897 σελ. 9-11. Ἐκδ. Β' ἐν Βόλῳ 1912.

φιλεστάτου ἡμῶν Μπάου τὰς συμβουλὰς νὰ ὑπακούετε, ἐπειδὴ καὶ εἶναι ἀνθρώπος γνωστικός καὶ παλαιὸς καὶ ἔχει τὴν πρᾶξιν εἰς ὅλα καθὼς εἶναι φανερὸν καὶ γνωστὸν εἰς ὅλους. Εἰς κάθε σας ἔργον καὶ ὑπόθεσιν νὰ τὸν συμβουλευέσθε διὰ τὴν ὠφέλειαν καὶ σύστασίν σας καὶ εὐταξίαν τῆς πατρίδος σας. Ἡμεῖς μὲ ὄλην μας τὴν ψυχὴν δὲν ἐλείψαμεν εἰς τὸ νὰ σᾶς βοηθήσωμεν καὶ εἰς τὸ ἐξῆς πάλιν δὲν ἀπολείπομεν εἰς τὸ νὰ ἔχωμεν τὴν αὐτὴν φροντίδα ὡς συναδελφοὶ καὶ συμπατριῶταί σας καθὼς εἶναι φανερὸν ἀπὸ τὸ ἐνδοξο μπουγιουρντί τοῦ ὑψηλοτάτου καὶ πολυχρονίου ἡμῶν αὐθέντου ὁποῦ σᾶς στέλνεται. Μένετε λοιπὸν ἀφοβοὶ, ἀτάραχοι, χωρὶς νὰ βάλλετε εἰς τὸν νοῦν σας παραμικρὰν ὑποψίαν φόβου. Ὁ ἡμέτερος ἀυτάδελφος σὴν Δημητράκης ἔμεινεν εἰς τὸ αὐτόθι ἕως ὁποῦ νὰ ἔλθουν καὶ τὰ ἐπίλοιπα νησία εἰς προσκύνησιν τοῦ πολυχρονίου μας αὐθέντου. Ἴδου ὁποῦ στέλνομεν καὶ τὸν γραμματικὸν μας διὰ νὰ σᾶς διδῆ τεσκερὲν καὶ νὰ βάλλετε μέσα τὴν βούλλαν τῆς κοινότητος καὶ μὴν ἔχετε φόβον ὅτι ἔτσι ἐπρόσταξεν ὁ πολυχρόνός μας αὐθέντης ὁμοίως καὶ τὰ ἐπίλοιπα νησία ἔτσι θέλουν κάμῃ καὶ ὅσοι καλιτάνοιο θέλουσιν ἄς πέρνοσι τεσκερὲν καὶ ὕστερον ἄς μᾶς μνημόνοι διὰ μέσου τοῦ σὴν Μπάου νὰ τοῦ στέλνωμεν τοῦ καθ' ἑνὸς τὸ μπουγιουρντί. Ταῦτα μὲν ἐπὶ τοῦ παρόντος, οἱ δὲ χρόνοι σας παρὰ Θεοῦ πολλοὶ καὶ εὐτυχεῖς. 1774 Νοεμβρίου 16.

Τῆς τιμότητός σας ὅλος πρόθυμος

Ν. Μαυρογένης δρ. τοῦ βασιλικῆς στόλου (ἰδιογράφως)

Στοχασθῆτε νὰ περνᾶτε καθὼς σᾶς γράφει ὁ πολυχρόνιος ἡμῶν αὐθέντης. νὰ περνᾶτε μὲ ἡσυχίαν καὶ ὁμόνοιαν, νὰ ἀφήσετε ἐκεῖνας τὰς προτέρας ἀλληλομαχίας καὶ ἔχθρας, νὰ περνᾶτε ζωὴν εἰρηνικὴν καὶ ἀτάραχον ¹.

Φαίνεται ὅτι ἡ ἐπιστολὴ αὕτη τοῦ Νικολάου Μαυρογένους ἐπέδρασεν ἐπωφελῶς ἐπὶ τοὺς Μυκονίους, οἵτινες ἔπεισαν καὶ τοὺς ἄλλους νησιώτας νὰ ἀποστείλωσιν ἰδίους ἀπεσταλμένους εἰς Βυζάντιον πρὸς ὁμολογίαν πίστεως τῷ Καπιτάν Πασᾶ πρὸς

1) Ἴδὲ Κοντογιάννη, οἱ Ἕλληνες κτλ. σ. 222 σημ. 263 καὶ 488-90.

τοῦτο ἔμενον ὁ Δημήτριος Μαυρογένης ἐν Κων)πόλει ἀναμείνων ὁδηγίας τῶν Μυκονίων καὶ πρὸς ἐκδίκασιν ὑποθέσεως ληστοπειρατικῆς Μυκονίου τινός. Περί τῆς ὑποθέσεως ταύτης γράφει ὑπὸ ἡμερομηνίαν 2 Ἰανουαρίου 1775 τοῖς Μυκονίοις τάδε :

«Τιμιώτατοι καὶ χρησιμώτατοι προεσιῶτες, τὴν τιμιότητά σας ὀλοφύως ἀσπαζόμενος προσαγορεύω νὰ σὰς ἀπολαύσῃ τὸ παρὸν μου ἐν ὑγείᾳ καὶ εὐτυχίᾳ. Ἡμεῖς ἀκόμη ἕως τῆς σήμερον γράμμα σας δὲν ἐλάβομεν· καὶ ἂν προφασισθῆτε, εἶναι φανερὸν πῶς ἦλθεν ὁ Κολώνης ἀπὸ αὐτοῦ ἐδῶ καὶ ἐκατάλαβα τὰ συνειθισμένα σας, ἄλλα λέγετε καὶ στέλνετε τοὺς ἀνθρώπους, καὶ ὕστερα κάμνετε τὰ συνειθισμένα σας, καὶ ἐπάνω εἰς αὐτὰ εἶχα πολλὰ νὰ σὰς γράψω, ὅμως τὰ ἀφίνω νὰ καταλάβετε τὴν σύγχυσιν ὅπου ἔχω καὶ τὴν σιωπῆ, ὅπου βλέπω ἕως τὴν σήμερον. Περιπέσον τὴν πατέντα, ὅπου μᾶς γυρεύει ὁ ἐλιτζῆς (πρεσβευτῆς τῆς Ρωσσίας) καὶ τὸν γελῶ ὅπου λέγω, σήμερον καὶ αὐριον σὲ τὴν φέρνω· καὶ ἐρωτήσατε τὸν ἴδιον περγαντιέρον (πλοίαρχον περγαντινίου) ὅπου ἦτον ἐκεῖ παρὼν καὶ μὲ τὴν ἐζητοῦσε καὶ ὁ ὅμοιος ἤξεύρει τὰ ὅσα τὸν ἐλάλησα καὶ ἀγγαλιὰ καὶ σὰς ἔγραψα πῶς εἶναι ἀσυνδοσία κατὰ πάντα καὶ ἡ ἀληκόντισίς μου (κράτισις) ἐδῶ δὲν εἶναι ἄλλο παρὰ νὰ γυρεύσω μὲ τρόπον μυστικὸν ὅπου νὰ καταλάβω, εἰὰν γίνεται σιερεὰ μὲ ἀκτιναμὲ (προνόμιον) ὅπου νὰ εἶναι σήγουρες ἢ δουλειᾶς μας καὶ ἡ ἀπόκρισίς σας πλέον θέλει ἄ; ἔλθῃ θέλει ἄς μὴν ἔλθῃ. Ἐγὼ ἄς κάμω ὡς Χριστιανὸς καὶ τοῦ λόγου σας ἄς κάμω τὸ φυσικόν σας· θέλετε ἤξεύρει ὅτι ἐφανέρωσεν εἰς τὴν Πόρτα ὁ ἐλιτζῆς (πρεσβευτῆς) ὁ Βενετσιᾶνος, πῶς ὁ Ἀντώνης ὁ Ἀράπης ἀρμάτωσεν ἀπ' αὐτοῦ μὲ Μανιάταις καὶ εὐγῆκεν εἰς τὸ σπαντιλίκι (πειρατεῖαν) καὶ ἔπιασαν ἕνα βενέτικον καὶ τὸ ἔφεραν αὐτοῦ καὶ μοιράζοντας ταῖς πράξαις (λάφυρα) ἐσόκωσαν τὸν Ἀντώνην τὸν Ἀράπην. Ἐγὼ ἀπεκρίθην, ὅτι ἂν εἶναι αὐτὰ τῆ ἀληθείᾳ νὰ πληρῶνω ὅλα τὰ δάνι (ζημίας) καὶ νὰ γίνωμαι καὶ σκλάβος, ἀμὴ θέλει εἶναι κάποιος Ἀντώνιος Μπατῆς καὶ τὸ ἔκαμα δέφι (καὶ τὸ ἐξέβαλον ἐκ τοῦ μέσου)· εἰς αὐτὸ ἀκόμα χαιρετῶ τὸν ἀγαπητόν μου υἱὸν Πετράκη καὶ τὸν Ἁγ[ιον] Σίφνου. Ἡ δουλειὰ εἶναι μεγάλη· δὲν εἶναι μόνον διὰ τὸ μυρὶ (δέκατον), ἀμὴ ζητοῦν καὶ οἱ χροεφειλέται τὰ διάφορά τους τῶν τσοσούτων χρό-

νων, ὁποῦ συμποσοῦνται ἕως δέκα κουγγία τῶν ἀριθμῶν, ἀπὸ τὰ ἄνωθεν εἶναι τὸ μυρί του καὶ χαράτσι του γρόσια 2700 καὶ εἰς αὐτὸ πλέον ἔγειναι ἀναπολόγητος· τὸ σπίτι μου χαιρετῶ, ὁμοίως καὶ ὄλους τοὺς φίλους μου. Καὶ μετὰ ὀλίγας ἡμέρας, Θεοῦ θέλοντος, θέλω ἔλθει, ὅτι δὲν ἔμεινα δ' ἄλλο παρὰ δι' αὐτὸ ὁποῦ σὰς γράφω. Μὲ ὄλον τοῦτο ἔάν καὶ μὲ εἰπῇ ὁ Ἰγκαργᾶδος (ἐπιτετραμμένος, ἐπιφορτισμένος) Πετροσόφῃ πῶς αὐτὸς τὰς τελειῶναι, θέλω καρτερήσει ἐξάπαντος, ὅχι πάλιν καὶ με εἰπῇ πῶς εἶναι ἢ ἐξουσία εἰς τὸν μέγαν Ἐλιζῆν (προσβετην τῆς Ρωσσίας) εἶναι καὶ ἔρχομαι καὶ ἀφίνω ἐπίτροπόν μου ἀπὸ μέρους μου αὐτὰς τὰς ἡμέρας ἦλθον ἀπὸ τὴν βασιλισσαν (Αἰκατερίνην) γράμματα μὲ πεσχέσιν (δῶρα) εἰς τὸν βασιλέα (Σουλτᾶνον) μας, μὲ μεγάλας χαρὰς καὶ τῶν δύο μερῶν (Ρωσσίας καὶ Τουρκίας), βεβαιώνοντας ταῖς ἀγάπαις (εἰρήνην) στερεαῖς καὶ αὔριον μισεύει (ἀναχωρεῖ) καὶ ὁ ἐλιζῆς (προσβετης) ὁ Τοῦρκος (διὰ Πετρούπολιν) καὶ αὐτὸς μὲ μεγάλα πεσχέσια βουλωμένα καὶ μὲ 40 ἄτια ἔπους). Καὶ ἐξ αἰτίας αὐτῶν δὲν εὗρον καιρὸν ὁποῦ νὰ κοιτάζω δουλειαις· αὐτὰ ὅλα ὁποῦ σὰς γράφω νὰ μὴν τὰ φανερώνετε εἰς τὰ σοκάκια (τριόδους), ἀλλὰ νὰ ἠξεύρετε ἀναμεταξὺ σας· ταῦτα καὶ καλὴ ἀντάμωσις. 1775 Ἰανουαρίου 12. Τῆς τιμότητός σας ὄλος πρόθυμος καὶ συμπατριώτης σας Δημήτριος Μαυρογένης.

Τοὺς Ψαριανοὺς προσετοὺς σήμερον ὁ αὐθέντης μας τοὺς ἐφόρεσε μπινίσια (ἐνδύματα) διὰ τὸ χατῆρι τοῦ κοινοῦ τους».

Ἐπειδὴ δὲ ἡ πειρατεία ἐλυμαίνεται καὶ αὐθις τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου ὑπὸ διαφόρους σημαίας καὶ δὴ ρωσικὴν, ἦν, δυνάμει τῆς συνθήκης τοῦ Κιουτσούκ Καϊναρδζήκ, ἠδύναντο νὰ ἀναπετάσωσιν ἐπὶ τῶν σκαφῶν αὐτῶν οἱ νησιῶται, ἢ τουρκικὴ κυβέρνησις, μετὰ τὴν τῶν Ρώσων ἀναχώρησιν, θέλουσα νὰ ἐνθαρρύνῃ τοὺς ραγιαδες, οἵτινες προτίμων τούντεῦθεν τῆς τουρκικῆς τὴν ρωσικὴν σημαίαν, ἐξέδοιο τὴν δε τὴν προκήρυξιν, ἐξ αἰτίας Σκοπελίτου τινὸς ρεῖζη (καρaboκῆρη) τοῦ Κωνσταντῆ Ἰωάννου Βαρσαμῆ ἔχοντος πλοῖον «Σάν Κύριος» καὶ ἐξαιτησάμε-

1) Ἀπαντῆ καὶ Πετροσόφ περαιτέρω.

νου παρὰ τῆς Υ'. Πύλης προστασίαν δι' ἐπὶ τούτῳ ὑποβληθείσης ἀναφορᾶς :

« Πρὸς τοὺς καθίδες καὶ ναῖπιδες τῶν εἰς τὴν Ἄσπρην θάλασσαν κειμένων καζάδων καὶ πρὸς τοὺς Βοϊβοδάδες, γιουμπρουκισίδες καὶ λοιποὺς ζαμπίτας.

Γνωστὸν ἔστω ὅτι μὲ τὸ νὰ εἶναι ἀπὸ τὰ ἀναγκαῖα τοῦ νιζαμιού ὅπου ἐδόθη μὲ ὑψηλὸν μου χάτι, ὅτι οἱ εἰς τὴν ἐπικράτησίν μου ραγιαδες καὶ ὅσοι περιέρχονται μὲ καράβια εἰς τὴν Ἄσπρην θάλασσαν διὰ πραγματεῖαν νὰ περιθάλλονται καὶ νὰ ἀναπαύονται περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλον κατὰ τὸ βασιλικὸν μου χρέος διὰ αὐξῆσιν τῆς πραγματείας των καὶ νὰ δίδονται εἰς χεῖρας τῶν τοιούτων ρεΐσιδων ὑψηλοὶ ὄρισμοὶ περιεκτικοὶ τῆς περὶ τὴν πραγματεῖαν αὐτῶν ἀσφαλείας. Καί μετὰ νὰ εἶναι θέλησις βασιλικὴ ὅσοι ἐκ τῶν ραγιαδῶν πραγματεύονται τόσον εἰς τὰ ἔδικά μου παράλια ὅσον καὶ εἰς τὰ λοιπὰ ἄλλα φιλικὰ δεβλέτια μὲ μπατιέραν ραγιαδικὴν νὰ μὴ ἐνοχλῶνται μήτε νὰ πειράζονται. Ὁ ἐκ τῆς νήσου Σκοπέλου Κωνσταντῆς Ι. Βαρσαμῆς καρβοκέρης ὢν ἀπὸ τοὺς ραγιαδες τοῦ ὑψηλοῦ μου Δεβλετίου μὲ τὸ νὰ ἐφανέρωσε δι' ἀρχιγαλιῦ εἰς τὴν Ὑψηλὴν μου Πόρταν ὅτι τὸ καράβι μὲ τὸ ὅποιον πραγματεύεται ὀνομαζόμενον « Σάν Κύριος » περιερχόμενος εἰς τὴν Ἄσπρην θάλασσαν διὰ νὰ μὴν ἐνοχλῆται ἀπὸ κανέναν, ἀλλὰ νὰ ἔχη ὑπεράσπισιν καὶ βοήθειαν, ἐπαρεκάλεσεν εἰς τὸ νὰ ἐκδοθῇ ὑψηλὸς ὄρισμὸς περιεκτικὸς πραγματείας. Ἀναχθείσης δὲ τῆς ὑποθέσεως εἰς τὸν ἔφορον τῶν θαλασσιῶν ὑποθέσεων ἐνδοξότατον Σίγκ Σαλις τεφτερδαρὶ Σεγγίτ Ἄλῃ ἐφέντην, ἐδήλωσε δι' Ἰαμιού του ὅτι εὐρισκονται μέσα εἰς τὸ ὄπερ ἐπιβαίνει δικάταρτον καράβι 25 ταϊφάδες, 4 τόπια, 25 τουφέκια, 18 καρραμίνες, 25 μαχαίρια καὶ 25 πιστόλια καὶ ὅτι ἔγεινε γνωστὸν δι' ἐξετάσεως τοῦ βεκίλι τοῦ Δραγουμάιου τοῦ βασιλικοῦ στόλου ὅτι ὁ ρηθεὶς ρεΐζης εἶναι ἀπὸ τοὺς προκρίτους ραγιαδες τῆς ρηθείσης νήσου καὶ ὅτι τὸ ρηθὲν καράβι εἶναι ἴδιόν του κτήμα καὶ εἶναι ἐπ' ἀναγκας κατὰ τὸ νιζάμι νὰ τοῦ δοθῇ εἰς χεῖρας του ὁ ὑψηλὸς μου ὄρισμός.

Διὸ καὶ ἐξεδόθη εἰς χεῖρας τοῦ ρηθέντος ρεΐζης ὑψηλὸς μου ὄρισμὸς περιεκτικὸς πραγματείας καὶ προσταζῶ ὑμῖν τοῖς ἀνω-

τέροις βαλίδες, και ἀγιάνιδες και ἐμίνιδες τῶν γιουμπρουκίων και λοιποὺς ζαπίτας, ὅτι ἂν ὁ ρηθεὶς ρεῖζης μὲ παντιέραν ραγιάδικην ἤθελεν ὑπάγει μὲ τὸ ἀνωτέρω καράβι, μὲ τοὺς μαλάχιδες, τόπια και λοιπὰ ἄρματα, εἰς κανέναν ἀπὸ τοὺς καζάδες, παρὰλια και σκόλες, εὗρισκομένας εἰς τὰ νερά τῆς ἐπικρατείας μου διὰ πραγματείαν, ἀφ' οὗ δεῖξη τὸ εἰς χεῖράς του βασιλικόν μου φερμάνι και τὸ ἀπὸ μέρος τοῦ ὑψηλοτάτου καπουδάν πασᾶ μπουγιουρουλιδι και εἶναι ὁ ταῖφάς ἀπὸ τοὺς ραγιαδάς τοῦ ὑψηλοῦ μου δεβλετίου, ἐλεύθερος ὡς πραγματευτής να περιτρέχη τὴν θάλασσαν και μέχρι τριχὸς να μὴν ἐνοχλῆται και πειράζεται μήτε αὐτὸς μήτε τὸ καράβι του, μήτε ὁ ταῖφάς, μήτε τὰ πράγματα του, ἀλλὰ να ἔχη κάθε λογῆς ὑπεράσπισιν και βοήθειαν και κατὰ τὸ σύνθηδες ἀφ' οὗ πληρώση διὰ τὰ πράγματά του τὸ ἀνῆκον γιουμπρουκι και λοιπὰ δοσίματα να μὴ τοῦ γίνεται περισσότερα ζήτησις και μήτε διὰ καμμίαν ἄλλην ὑπόθεσιν να μὴ τοῦ γίνεται ἐνόχλησις και πείραξις.

Ὅθεν ὁ ρηθεὶς ρεῖζης μὲ τὸ να ἔχη ἄδειαν να πηγαινόρχεται μὲ τὸ ὄπερ ἐπιβαίνει και ἐξουσιάζει πλοῖον ἔχον παντιέραν ραγιάδικην εἰς τὰ νερά τῆς ἐπικρατείας μου κείμενα εἰς τὴν Ἀσπρην θάλασσαν και εἰς τὰ παραθαλάσσια τῶν λοιπῶν φιλικῶν μου δεβλετίων να μὴν ἤθελεν ἐνοχλῆται οὔτε αὐτὸς, οὔτε τὸ καράβι, πράγματα, μελάχιδες, ταῖφάδες και τὰ λοιπὰ ἄρματα, ἀλλὰ ἐρχόμενος εἰς τὰ παραθαλάσσια και σκόλες να σπεύδεται και να ἐπιμελεῖσθε εἰς τὴν διευθέτησιν και ὑπεράσπισιν αὐτοῦ· οὕτω γινώσκετε πειθόμενοι εἰς τὸ ἱερόν μου σημείον».

Ὅμοιὰς δὲ περίπου διαταγὰς ἀπηύθυνε και πρὸς τοὺς κατοικοὺς τῶν τριῶν ὀτζακίων περὶ προστασίας τῶν Ἑλλήνων ναυτιλλομένων¹.

1) Ἐκ χειρογράφου ἀντιγράφου ἀποκειμένου παρὰ τῆ μακαρίτη Κορδὶς ἐν Μυκόνῳ. Ἔχω δὲ και τρία ἄλλα μεταγενέστερα τοῦ 1806 Ἰουνίου 15 τοῦ καπιτάν (ρεῖζ) Δημήτρη Τζαννῆ Ντεσουδά προκρίτου ἀνδρὸς ἐκ Μυκόνου, ἔχοντος τρικάταρτον καράβι ὀνομαζόμενον «Παναγία Τουρλιανῆ» και φέρον ταῖφάδες (πλήρωμα) 20 ἀνδρῶν, 14 κανόνια, 12 τουφέκια, 6 καρμπίνας και 12 μαχαίρας.

Ἐπειδὴ δὲ οἱ ἐπὶ τῆς προτέρας ρωσσοκρατίας, ἐκλεγόμενοι σύντυχοι παρητήθησαν, οἱ Μυκόνιοι ἀπέστειλαν πληρεξουσίους εἰς Κων)πόλιν ὅπως ἐπιτύχῃσι τὴν ὑψηλὴν ἄδειαν νὰ προβῶσιν εἰς ἐκλογὴν νέων ἀρχόντων πρὸς τοῦτο δὲ ὁ Καπιτάν πασαῶς εὐδοκήσας ἐξέδοτο τὸ παρὰ πόδας μπουγιουρδὴ διὰ χειρὸς τοῦ δραγουμάνου τοῦ στόλου Ν. Μαυρογένους:

«Γ'αζῆ Χασάν πασαῶς ἔλεψ Θεοῦ βεζύρης καὶ Καπιτάν πασαῶς. Προσεσιῶτες καὶ ἐπίτροποι τῆς νήσου Μυκόνου, βλέποντες τὸν παρόντα ἡμέτερον ἔνδοξον καὶ ἡγεμονικὸν ὄρισμόν, ἔστω εἰς εἰδήσιν σας ὅτι κατὰ τὸ ἰλιζάμι καὶ ζήτημα ὅπου ἐκάματε διὰ νὰ σαῶς δοθῇ ἄδεια νὰ ἐκλέξετε ἐκ μέρους σας ἀναμεταξύ σας ἐκείνους ὅπου εὗρητε εὐλογον διὰ ζαμπιτιδὲς σας ὅπου νὰ προβλέπονν τὸ ὄμοῦρι (=υπόθεσιν) τοῦ τόπου σας καὶ κατὰ τὸ ζήτημά σας ἐκάμαμε μονταδομούρη (=σχέψιν) καὶ σαῶς δίδομεν ἄδειαν νὰ ἐκλέξητε ὁποῖους εὗρεϊτε εὐλόγους δι' ὠφέλειαν τοῦ πτωχοῦ ραγιαῶ σας, δηλονότι τὸν Ζωρζῆν Μπάσον, Δημητράκη Μαυρογένην, τὸν κύρ Γιαννακὸ Παπαδάκη, τὸν Χατζῆ Ἀλεξανδρῆ¹ καὶ ἐκλέγοντάς τους νὰ ἔχῃσι τὴν ἄδειαν καὶ ἐξουσίαν ὡς ζαμπίται, νὰ προβλέπωσι καὶ νὰ θεωροῦσι κάθε ὄμοῦρι τοῦ τόπου σας, ἔχοντες πρὸς αὐτοὺς κάθε ὑποταγὴν καὶ εὐπειθειαν ὡς ζαμπίτας τοῦ τόπου. Καὶ ἐσεῖς οἱ ζαμπίται ὅπου ἐδιωρίσθητε παρὰ τῆς κοινότητος προσέχετε καλῶς ἀπὸ νεωτερισμοὺς καὶ ἀπὸ ἄλλα κινήματα καὶ χαρακίτια (=στάσεις) ἐναν-

¹ Ἀκριβῶς κατ' αὐτὴν ταύτην τὴν ἡμερομηνίαν ἔστειλεν ἔγγραφον ἀπὸ τῶν πλοίων καὶ νὰ μὴ γίνωνται ξένοι ὑπήκοοι καὶ δι' Ἄγγλοι, ἀλλὰ νὰ μείνωσι πιστοὶ ραγιαῶδες ἐπίσης διετάχθη καὶ ὁ οἰκουμενικὸς πατριάρχης τῆ 22 Δ)βρίου 1806 καὶ ἔστειλε ποιμαντορικὴν δι' ἧς ἐδήλου αὐτοῖς ὅτι θὰ τυγχάνωσι προστασίας τῆς Ἵψηλῆς Πύλης. Ἐπίσης δὲ καὶ ὁ ἐρμηνεὺς τοῦ στόλου Μιχαὴλ Χαντζερῆς τῆ 14 Δ)βρίου 1806 δι' ἐγκυκλίου διαγράφει τὰς σχέσεις, ἃς πρέπει νὰ ἔχῃσι πρὸς τοὺς προξένους ἀναφορικῶς πρὸς τὰς πατέντας (διπλώματα) τῆς σημαίας εἰς ἣν ἀνήκουσι, Περί τῶν πλοίων τῆς Σκοπέλου ἰδὲ ἐμὴν Σκίαθον (σ. 94-105).

1) Τὰ ὀνόματα ταῦτα ἐγράφησαν μετὰ τὴν ἐκλογὴν ἐν Μυκόνῳ.

τίον τῆς βασιλικῆς ἀγίας κρίσεως καὶ τῶν βασιλικῶν σουρετίων καὶ καπιτουλασιόνων (= συμβάσεων) καὶ τῶν τολικῶν συνθητῶν καὶ νὰ θεωρητὴ κάθε ὑπόθεσιν κοινήν μὲ τὸ μαραφέτι (= πνεῦμα) τῶν παρεστώτων καὶ νὰ ἀποβλέπετε εἰς τὴν ὠφέλειαν καὶ ἐλάφρυνσιν καὶ σιανίτι (= εὐεξίαν) τοῦ πτωχοῦ ραγιά μας. Λοιπὸν ἐσεῖς οἱ ραγιάδες μικροὶ τε καὶ μεγάλοι, εἰ μὲν καὶ δὲν ὑποτάξεσθε εἰς τοὺς Κοιζαμπασιδες ἠθελήσετε κινήσει κανένα χαρσκέτι ἔναντίον εἰς αὐτοὺς, ξεύρετε ὅτι θέλετε παιδευθῆ ὡς ἀπειθεῖς. Οὕτω ποιήσετε ἐξ ἀποφάσεως ὡς προστάζομεν καὶ μὴ ἄλλως. — 1775 Ἀπριλίου 4».

Ἡ ἔκλογὴ ἐγένετο καὶ ἀνέλοβον οἱ ἐκλεγέντες τὰς ἐν τῷ μπουγιουρδί ὑποχρεώσεις, πλὴν τοῦ Ἰωάννου Παποδάκη, ὁστις τῇ 7 Μαρτίου 1777, καθ' ὃ εἶχε δικαίωμα παροχωρηθὲν ὑπὸ τῆς συνθήκης τοῦ Καναρδζήκ¹ ἢ ἀποτελῶν μέρος ἀντιτουρκικοῦ κόμματος ἐν Μυκόνῳ ἀναφανέντος, ἀπέβαλε τὴν τουρκικὴν ὑπακοότητα καὶ ἐγένετο ὑπήκοος Ρῶσσοις, ὡς δεικνύει τὸ κάτωθι ἔγγραφον δημοσιευόμενον παρὰ Blancard (Les Manroyeni, Paris 1909 A' 14 γαλλιστί) διότι εἶδεν ὅτι ἀμέσως μετ' ὀλίγον ἡ Τουρκία παρεβίασε τὰ τῆς συνθήκης :

« Ἡμεῖς οἱ ὑπογεγραμμένοι ὀρκιζόμεθα ἐνώπιον τοῦ Παντοδυνάμου Θεοῦ ὅτι θὰ μείνωμεν πιστοὶ εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς ὑψηλοτάτης βασιλείσης καὶ αὐτοκρατείας πασῶν τῶν Ρωσσιῶν Αἰκατερίνης Ἀλεξιέβνας, καθὼς καὶ εἰς τὴν τῆς πατρίδος μας, ὅτι θὰ λησμονήσωμεν συγγενεῖς, συμφέροντα καὶ εὐνοίας ἵνα ἀποδώσωμεν τὸ δίκαιον ἀρροσσωπολήτως ἐν περιπτώσει ἀποστασίας κατὰ τῆς βασιλείσης μας. Ὑποσχόμεθα πρὸς τοῦτοις νὰ φυλάζωμεν μυστικὸν πᾶν ὅτι οἱ ἀρχηγοὶ μας ἠθελον μᾶς ἀνακοινώσῃ καὶ τέλος νὰ θυσιάσωμεν ἐθελουσίως τὴν περιουσίαν μας καὶ τὴν ζωὴν μας διὰ τὴν πιστὴν ὑπηρεσίαν τῆς βασιλείσης μας καὶ τῆς πατρίδος. Καὶ εἰς ἐνδειξιν τοῦ ὄρκου

1) Κυρίως τοῦτο τὸ δικαίωμα ἐκτήσαντο οἱ ραγιάδες μετὰ τὴν σύμβασιν τοῦ Ἀϊναλί-Καβακ τῆς 10 Μαρτίου 1779 καὶ ἔτι βραδύτερον δυνάμει τῆς ἔμπορικῆς συνθήκης Ρωσσίας καὶ Τουρκίας τῆς 10 Ἰουνίου 1783.

τούτου, ἀσπαζόμεθα τὸν πανάγιον Σταυρὸν καὶ τὸ ἱερόν Εὐαγγέλιον καὶ ὑπογράφόμεθα: Ἰωσήφ Πάγκαλος, Δομίνιος Ἀρτακηνός, Ἰωάννης Παπαδάκης καὶ Γρηγόριος Ἀρτακηνός καντζελιέρης».

Πράγματι δὲ καὶ ἐν ἄλλοις νήσοις παρατηρήθη τὸ τοιοῦτον, διότι δὲν παρήλθε πολὺ ἀπὸ τῶν ἀνωτέρω γεγονότων χρόνος καὶ τοῦτο μὲν, διότι οἱ Ρῶσσοι δὲν προέβησαν εἰς αὐστηράς πρὸς τὴν Ὑψηλὴν Πύλην παραστάσεις, τοῦτο δὲ διότι, φύσει καχύποπτοι ἦσαν καὶ εἶναι οἱ Τοῦρκοι, αἱ πομπωδῆς διασαλευθεῖσαι αὐταὶ περὶ εἰρηνεύσεως καὶ ἀμνηστίας καὶ προστασίας τῶν ραγιαδῶν ἐξαγγελία τοῦ Χασὰν πασᾶ καὶ τοῦ εὐνοουμένου αὐτοῦ Ν. Μαυρογένους οὐ μόνον δὲν ἐτηρήθησαν τοῦλάχιστον ἐπὶ μικρὸν καὶ τυπικῶς, ὡς ἦτο ἀναγεγραμμένον ἐν τῇ συνθήκῃ, ἀλλὰ καὶ παρεβιάσθησαν σκανδαλωδῶς. Ὁ Μαυρογένης ὁ ὁποῖος τότε εἶχεν ἐνοικίαση τὰ εἰσοδήματα πολλῶν νήσων κατὰ 7)βριον 1775, ἔλαβε παρὰ τῶν νησιωτῶν διὰ τῆς βίας 60 πουγγία (=30.000 γρόσια=120.000 δραχμῶν) καὶ διὰ τοῦτο ἀνηνέχθησαν πρὸς τὴν Ρωσσοικὴν κυβέρνησιν, ὡς λέγει ὁ Ἀθανάσιος Κομνηνός Ὑψηλάντης (ἐν τοῖς μετὰ τὴν ἄλωσιν, Κων)πολις 1870 σελ. 549): «οἱ νησιῶται προσεκλαύθησαν εἰς τοὺς Μοσχόβους ὅτι νὰ τοὺς ἐπῆρε ὁ Μαυρογένης μὲ φερμάνι πουγγεῖα 60· ἔστειλεν ὁ [Κων)πόλει πρεσβευτῆς τῆς Ρωσσίας] Πετερσῶφ ἔγγραφον περὶ τούτου εἰς τὴν Πόρταν. Ἐρνήθη ἡ Πόρτα τὸ φερμάνι, ἀλλὰ πέμψασιν τῷ ἄνακτι τὸ ἔγγραφον, προσέθετο ἄλλον ἕνα χρόνον εἰς τὴν ἀσοδοσίαν (τῶν νησιωτῶν) καὶ ἐπρόσταξε νὰ ἐπιστραφοῦν τὰ ἐξήκοντα (πουγγεῖα) τοῖς δεσπόταις (παρ' ὧν ἐλήφθησαν)». Ὅτι δὲ οἱ Τοῦρκοι μεθ' ὅλην τὴν γενομένην συνθήκην εἰσέπραξαν τοὺς φόρους εὐθύς ὀλίγον μετὰ ταῦτα σὺν ἄλλοις ἔχομεν καὶ τὴν αὐτόγραφον ἀπόδειξιν τοῦ διερμηνέως τοῦ βασιλικῆς στόλου Νικολάου Μαυρογένους, σπεύσαντός μόνος ἔληξεν ὁ ταχθεὶς ὑπὸ τῆς συνθήκης τῆς 11 Ἀυγούστου 1774 χρόνος τῆς ἀσοδοσίας τῆς 22 Ἀυγούστου 1776 νὰ συλλέξη φόρους. Ἡ ἀπόδειξις δι' ἧς πιστοῦται ὅτι ἡ νῆσος Ναξία, κάστρον δηλαδὴ, Μπουρργον καὶ Νεοχώριον ἐπλήρωσε τὸν μπακιέ (=παλαιὰ χρέη) μόνον τῆς δεκαετίας του εἰς τὸν χαζνέ (ταμεῖον) τοῦ ὑψηλοτάτου καὶ πο-

λυχρονίου μας αὐθέντου Βεζύρη καὶ καπουδὰν πασᾶ γαζή Χα-
σαν πασᾶ (1776) ἐδημοσιεύθη παρὰ Theodoræ Blancard,
(Les Manrojeni, σελ. 33). Ὁ Ἀθανάσιος Ὑψηλάντης, ὅστις
ὡς ἱατρός τοῦ στρατάρχου Ραγῆτ Μουχαμὲτ πασᾶ ἠκολούθει
αὐτῷ ἐν ταῖς ἐκστρατείαις ἀναγράφει (σελ. 578) ὅτι κατὰ τὸ
1778 ἐπιβαίνων τοῦ τουρκικοῦ στόλου πλέοντος ἀνά τὸν Εὐ-
ξείνον ὑπὸ τὸν Χασάν πασᾶν :

«Εἰς τὴν καπιτανίαν εἶδον Ρωμαῖον σκλάβον Θεσσαλονικέα·
τὸν ἠρώτησα διατι ἐσκλαβώθη καὶ ἀπεκρίθη· διότι ἤμουν μὲ
τοὺς Μοσκόβους· ἀλλ' ἀκούσας ὅτι οὗτοι νὰ ἐσυγγωρήθησαν δὲν
ἔφυγα νὰ πηγαίνω εἰς τὸ Κρίμι (Κριμαίαν) καὶ τώρα εἶναι ὑπὲρ
τοὺς ἐξήκοντα νησιώτας εἰς τὰ γαλιόνια σιδηροδέσμιοι
δι' αὐτὴν τὴν αἰτίαν· καὶ ἀντι τῆς διετοῦς ἀσυδοσίας τῶν νή-
σων ἐπάρθησαν παρὰ τοῦ Καπουδὰν πασᾶ διὰ τοῦ δραγομά-
νου του Μαυρογένη διπλᾶ ἄσπρα τῶν πρώτων εἰς τοὺς δύο χρο-
νοὺς καὶ δὲν ἐφυλάχθη τι τῶν ὑποσχεθέντων τοῖς Ρούσοις εἰς
τὴν ἀγάπην».

Ἐπειδὴ δὲ ἦ τε Πύλη καὶ ἡ Ρωσσία ἤριζον πρὸς ἀλλήλας
περὶ ἐρμηνευτέων ἄρθρων τῆς συνθήκης τοῦ Κιουτσούκ Καϊ-
ναρδζίκ καὶ μικροῦ δεῖν ἐξερρήγγυτο δεύτερος πόλεμος, ἐπῆλθεν
ἡ λεγομένη σύμβασις Ἀϊναλίη Καβάκ (10 Μαρτίου 1779) δι'
ἧς ἐπεξηγοῦντο καὶ συνεπληροῦντο τὰ τῆς προηγουμένης συν-
θήκης. Αἱ νῆσοι τοῦ Αἰγαίου ἀναλαβοῦσαί πως ἐκ τῶν δεινῶν
τῶν ἐπακολουθησάντων τῇ ρωσικῇ κατοχῇ, παρεσκευάσαν πάμ-
πολλα ἐμπορικὰ σκάφη καὶ ὑπὸ ρωσικὴν οἰμαίαν (δυνάμει τῆς
ἐμπορικῆς συνθήκης Ρωσσίας καὶ Τουρκίας 10 Ἰουνίου 1783,
(Hertzberg, Geschichte Griechenlands Μέρος 1' σελ. 254.—
Π. Μ. Κοντογιάννη, οἱ Ἕλληνες σελ. 300) περιέπλεον, τὴν Με-
σόγειον, τὰ παράλια τῆς Τουρκίας καὶ τὸν Εὐξείνον πόντον ἀπὸ
Χερσῶνος μέχρι Γαδεΐρων, ὡς λέγει ὁ Κ. Μένδελσον Βαρθόλ-
δης (μετάφρ. Α. Βλάχου σελ. 90)· ἔφ' Ἑλλήνων ἰδρύθη ἡ Ὀ-
δησός, ἧς ἡ ἐνατοναετηρίς (27 Μαΐου 1794) ἐφορτάσθη τῷ
1894, ἰδρυθέντος ὑπερφυσικοῦ μεγέθους ἀνδριάντος τῆς Αἰκα-
τερίνης Β' ἐν τῇ πόλει καὶ ἐκδοθείσης πρὸς τοῦτο ρωσιστὶ λαμ-

1) Villemain, Essai histor. sur l'Etat d. Grecs, Paris 1826 σ. 255.

πραῶς μονογραφίας μετ' εικόνων, ἐν ἣ πολλὰ περὶ Ἑλλήνων λέγονται, ἢ Ἀζοφικὴ ἐγένετο ἀντικείμενον ἐμπορίας τῶν Ἑλλήνων καὶ πλείους τῶν 120,000 Ἑλλήνων ἀποβαλόντες τὴν τουρκικὴν ἰθαγένειαν, προσεκτήσαντο τὴν ρωσικὴν, ὡς ἀναφέρει ὁ ἱατρὸς καὶ πρόξενος τῆς Γαλλίας ἐν τῇ Ἰωαννίνοις καὶ Πάτραις Πουκβίλ.¹ πολλοὶ τῶν νησιωτῶν ἐγένοντο πρόξενοι τῆς Ρωσσίας καὶ ὡς τοιοῦτοι ποικίλας εὐκολίας παρεῖχον τοῖς ὁμογενέσιν, ὧν πολλοὶ μ π ε ρ α τ ῆ δ ε ς καθιστάμενοι, δηλαδὴ λαμβάνοντες παρὰ τῶν Ρώσων πρόξενων μ π ε ρ ἄ τ ι α (προνομοῦχα διπλώματα)² ἀπῆλθον τῶν αὐτῶν πρὸς τοὺς Εὐρωπαίους δικαιομαίων, τῶν ἐκ τῶν προνομίων προϊόντων (Capitulations) καὶ 3 ο' ο ἐπὶ τῶν ἐμπορευμάτων αὐτῶν, προσεφέροντο ἴσοι πρὸς ἴσους τοὺς Τούρκους.³ Ἀλλὰ τὴν τοιαύτην τῶν Ἑλλήνων νησιωτῶν τάσιν καθάρωσα ἢ Πύλη καὶ φοβουμένη μὴ οἱ ὑπήκοοι αὐτῆς καταστῶσι, σὺν τῷ χρόνῳ, Ρῶσοι, τελευταίως τῆς βασιλείας Ἀβδοῦλ Χαμὴδ τοῦ Α' περὶ τὸ 1789 παρεχώρησε τοῖς ἐν τῇ ξένῃ ἐμπορευομένοις Ἑλλησιν ἐλάττωσιν τῶν εἰσαγωγικῶν δασμῶν καὶ ἐπὶ Σελήμ μάλιστα τοῦ Ι' (1789—1808) συνε-

1) Pouqueville, Voyage en Grèce τόμ. 6 σελ. 306.

2) Ἐν Μεκόνῳ ἐν τοῖς μετὰ ταῦτα ὑπῆρχον ὑποπρόξευα πασῶν τῶν Δυνάμεων, ἄλλα μὲν ἐξαριτόμενα ἐκ τοῦ προξένου Τήνου, ἄλλα δὲ ἐκ τῶν ἐν Κων/πόλει πρεσβειῶν. Τῷ 1818 ἀγένης Ρωσσίας ἦν ὁ Ἱερώνυμος Κορίνθιος. Εἶτα ἔχομεν ἔγγραφα τῆς κοινότητος πρὸς τὸν πρόξενον τῆς Ἀγγλίας ἐν Τήνῳ (6 Ἰουνίου 1821), δι' οὗ ἀγγέλλεται αὐτῷ ὅτι τὸ ὑποπρόξευον ἐξαριτάται ἐκ τῆς πρεσβείας καὶ ὅτι ὁ ἐκλεγείς ὑποπρόξενος (βεκύλης, βίτσιος κόνσολος) Πέτρος Κορδίας ἀντὶ τοῦ Δ. Καμπάνη δὲν εἶναι ἔγκυρος καὶ πρέπει νὰ ἀκυρωθῇ « ἵ ν α μ ἦ ἀ κ ο λ ο υ θ ἦ σ ἠ κ α μ μ ἰ α σ ὄ γ γ υ σ ι ς ». Ἐκ συναφοῦς ἐγγράφου μανθάνομεν ὅτι καὶ τῆς Ρωσσίας ὑποπρόξενος ἦν ὁ αὐτὸς Καμπάνης τότε, ἀλλ' ἐπειδὴ ἀπῆν εἰς Ἄνδρον, ὁ ἐν Τήνῳ παρεπιδημῶν πληρεξούσιος Δρασκῶφ ἀνέθηκε τῇ συστάσει τοῦ ἐν Τήνῳ προξένου Γρηγορίου Καρδαμίτση τῷ Πέτρῳ Κορδία, ἡ κοινότης γράφει ἵνα ἀναγνωρισθῇ αὐτῷ ὁ Καμπάνης. Πρόξενος τῆς Γαλλίας ἦν ὁ Ἀντώνιος Νάζος καὶ εἶτα ὁ Γκιζης.

3) 18è De Testa, Recueil des Traités de la Porte Ottomane, Paris 1864 τόμ. Α' 294—6. Felix Beaujour, Tableau du Commerce de la Grèce Paris 1800 τόμ. Β' 285.

κρότησε σῶμα Ἑλλήνων καὶ Ἀρμενίων «μ ε γ α λ ε μ π ὄ ρ ω ν
μ π ε ρ α τ ῆ ῥ δ ω ν»¹, οἷς ποικίλας προνομίας ἐπεδαφίλευσε
καὶ ἐν γένει περιέβαλεν αὐτοὺς δι' ὑποστηρίξεως τοιαύτης, ὥστε
νὰ ἀποξενώσῃ αὐτοὺς τῆς ρωσικῆς προστασίας, ἣτις πολλῶν κα-
κῶν ἐγένετο πρόξενος τῆ Τουρκία², ὡς αὐτὴ αὕτη ὁμολογῆ ἐν
τῇ τῇ 13 Αὐγούστου 1787 ἀπευθυνθείσῃ τῇ Ρωσσίᾳ διακοινώ-
σει αὐτῆς : «Οἱ Ρῶσσοι διώρισαν προξένους καὶ ἐν ταῖς νήσοις
τοῦ Αἰγαίου, ἐνθα δὲν ἦτο ἀνάγκη καὶ ἐνθα προήρχετο μᾶλλον
βλάβη τοῖς Μουσουλμάνοις. Οἱ πρόξενοι οὗτοι παραπλανήσαντες
τοὺς ὑπηκόους τῆς Πύλης, μετήνεγκον τινὰς μὲν εἰς Ρωσσίαν,
ἄλλους δὲ κατέταξαν εἰς τὸ ναυτικὸν ἢ μετεχειρίσθησαν εἰς ἄλ-
λους ὑπαρχειάς. Ἰδίως οἱ Ρῶσσοι ἐπεδίωξαν μετὰ φοβητικότητος
ἄλλοτε μὲν νὰ καθαιρέσωσιν, ἄλλοτε δὲ νὰ τηρήσωσι καθήδεις,
δικαστὰς, διοικητὰς καὶ ἄλλους τῆς Πύλης λειτουργούς».³ Οἱ Αἰ-
γαίοπελαγίται οἱ μέχρι τοῦ 1774 μικρὰ σκάφη ἔχοντες (καΐκα)
δι' ὧν ἀπὸ νήσου εἰς νήσον ἢ καὶ μέχρις Αἰγύπτου πλέοντες,
ἐκέρδαινον μικρὰ κέρδη, ἤδη ἐπωφελοῦμενοι τῆς ρωσικῆς ση-
μαίας ἐναυπηγήσαντο πλοῖα πρώτης τάξεως κατὰ τὸ εὐρωπαϊ-
κὸν σύστημα, ἀφθονος δὲ συνέρρεεν εἰς τὰς νήσους ὁ χρυσός,
δι' οὗ ἴδρυσαν σχολεῖα ἐν ταῖς πλείστοις τῶν νήσων, ὡς ἔστιν
ἰδεῖν ἐν τῷ Σ χ ε δ ι ἄ σ μ α τ ι τοῦ Μ. Κ. Παράνικα (Κων)-
πολις 1867 σελ. 169—177), ἐξ ὧν ἀνέθορον, ὡς ἀπὸ ἐστίας
τινός, ἡ μεγάλη ἐκπαιδευτικὴ ἐκείνη κίνησις, ἣτις, διὰ τοῦ ἐκ τῶν
Ἑλλήνων συγγραφέων προϊόντος ζωτικῷ πνεύματος, ταῖς μὲν

1) Ἰακωβάκη Ρίζου Γογκαβῆ, Ἱστορία τῶν γραμμίων παρὰ τοῖς
νεωτέρους Ἕλλησι, μετάφρασις Ὀλυμπίας Ι. Ν. Ἀββου, Ἀθήναι 1870
σελ. 131—136.

2) Ἡ Αἰκατερίνη ἢ Β' ἴδρυσεν καὶ τὸ Institut de corps des Cadets
Gr. es ἐν Πετροῦπόλει, ἐν ᾧ 500 περίπου Ἑλληνόπαιδες ἐπαιδεύοντο δι-
ορσάν, ὡς λέγει ὁ Rizo Neroulos, Histoire moderne de la Grèce, Genève
1827 σελ. 27 καὶ Σοφοκλ. Κ. Οἰκονόμου ἐξ Οἰκονόμων, Βίος Γρηγορίου
μητροπολίτου Εἰρηνοπόλεως καὶ Βατοπαδίου, Ἀθ. 1860 σελ. 8 σημ.

3) Zinkeisen, Geschichte des Osmanischen Reiches, Gotha 1840—
1863 τόμ. 6 σελ. 945.

ψυχαῖς τῶν τέως μαλακῶν νησιωτῶν ἐνεφύσητε πνοὴν ζωῆς καὶ πεποιθήθην εἰς ἑαυτοὺς, τοὺς δ' ἄνδρας παρεσκευάσεν ἀξιομάχους, συνεπικουρούσης πρὸς τοῦτο καὶ τῆς ἀναλήψεως μεγάλων ταξιδίων διὰ πληρωμάτων, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, συγγενῶν πρὸς ἀλλήλους καὶ συμμετόχων τοῦ τε πλοίου καὶ τοῦ ἐμπορίου, περὶ ὧν ἱκανὰ ἐγράφησαν ἐν τῇ «Πανδώρα». Οὕτως ἔχοντες οἱ νησιῶται ἠδύναντο νὰ δράσωσιν ἐπιφελῶς ὑπὲρ τοῦ μέλλοντος τῆς ἑλληνικῆς δουλευούσης φυλῆς καὶ νὰ καταστῶσιν ἄριστοι παράγοντες; ἔθνηκοι, ὡς ἔλεγεν ὁ Α. Κοραῆς, εἰς ὃν τινα ἤθελε μεταχειρισθῆ αὐτοὺς; πρὸς καταστροφὴν τοῦ κράτους τῶν Ὀσμανιδῶν (Δ. Θερεμανοῦ, Ἀδαμάντιος Κοραῆς, Τεργέστη 1890 Γ' νξ' -ξα').

Ἄλλὰ ὀλίγα ἔτη μετὰ ταῦτα ἐν Εὐρώπῃ ἤρξατο διαπνέον τοὺς Ἑσπερίους λαοὺς πνεῦμα ἐλευθερίας. Ὁ Βολταῖρος, τὸ μαντιεῖον τοῦ III' αἰῶνος, ἔγραφε τῇ Αἰκατερίνῃ: «Πλήξατε τοὺς Τούρκους ἐν ὀνόματι τοῦ Θεοῦ καὶ εἰς τὸ πείσμα τοῦ ἐν Πολωνίᾳ ἐξάρχου τοῦ Πάπα τοῦ τοσοῦτον πρὸς αὐτοὺς φιλικῶς διακειμένου· θριαμβεύσατε συγχρόνως κατὰ τοῦ Ἁγίου Πατρὸς καὶ τοῦ Μουφτη! Θὰ εἶναι ὠραῖον θέαμα νὰ ἴδῃ τις δύο αὐτοκρατορίας (Ρωσσίας καὶ Αὐστρίας) συρούσας ἀπὸ τῶν ὠτων εἰς τὴν Ἀσίαν τὸν Μουσταφᾶν!» (Μένδελσον—Βαρθόλδη, Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος; Ἀθ. 1873 Α' σελ. 34 καὶ 91-2).

Πράγματι κατὰ τὴν ἐλοχὴν ταύτην (1777) βλέπομεν τὴν Αὐστρίαν ἄλλα ἢ τὰ ρωσσικὰ σχέδια περὶ τῶν ἡμετέρων νήσων σχεδιάζουσαν διὰ τοῦ περιφήμου σχεδίου τοῦ αὐστριακοῦ στρατάρχου Λάκν ἐπὶ τῆς μικρᾶς καὶ εὐδοκίμου διευθύνσεως τῶν πολιτικῶν πραγμάτων αὐτῆς ὑπὸ τοῦ πρίγκηπος Κάουνιτς, τοῦ Βίσμαρκ, τρόπον τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ (1753-1793), κατὰ τὸ ὁποῖον αἱ νῆσοι τοῦ Ἀρχιεπελάγου ἐδίδομπο τῇ Γαλίᾳ συμμαχούση τότε τῇ Αὐστρίᾳ. Τὸ σχέδιον τοῦτο τοῦ Λάκν εὐρηται χειρόγραφον ἐν τῷ αὐτοκρατορικῷ ἀρχεῖῳ τῆς Βιέννης ὑπὸ ἡμερομηνίαν 2 Μαΐου 1777 (ἰδὲ Adolf Beer, Orient, Politik Oesterreichs σελ. 36-39 — Γ. Κωνσταντινίδου, Εὐρώπη καὶ Ἀνατολῆ, Ἀθ. 1898 σελ. 34). Ἄλλ' ἢ Αἰκατερίνη Β' ἔγραφε

1) Τὸν χονδρὸν Μουσταφᾶν δηλ. τὸν Σουλτᾶνον.

πρὸς τὸν Ἰωσήφ Β' τῆς Αὐστρίας ὅτι ἐπιφυλάσσειται ἑαυτῇ νήσους τινὰς τοῦ Αἰγαίου Πελάγους πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς ρωσικῆς ἐμπορίας (L. Ranke, Die Deutschen Mächte, τόμ. Β' σελ. 286—A. Beer ἐνθ' ἀνωτέρω σελ. 51 καὶ τοῦ αὐτοῦ Josef II, Leopold II und Kaunitz σελ. 37 καὶ ἐφεξῆς).

Ἄλλὰ τῷ 1869 ἐξεδόθη ἐν Βιέννῃ ἡ ἀλληλογραφία τῆς Αἰκατερίνης Β' πρὸς τὸν αὐτοκράτορα τῆς Αὐστρίας Ἰωσήφ Β'. Ἐξ αὐτῆς μαθητόμεν ὅτι τῇ 10ῃ 7)βρίου 1782 ἔγραψεν αὐτῷ: «Πέποιθα, ὡς ἐκ τῆς ἀπεριορίστου ἐμπιστοσύνης ἣν ἔχω πρὸς ὑμᾶς, ὅτι, ἐὰν αἱ ἐπιτυχίαι ἡμῶν ἐν τῷ τουρκικῷ πολέμῳ ἐπιτρέψωσιν ἡμῖν ν' ἀπαλλάξωμεν τὴν Εὐρώπην ἐκ τοῦ ἐχθροῦ τοῦ χριστιανικοῦ ὀνόματος καὶ ἐκδιώξωμεν αὐτὸν ἐκ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἡ Υ. Μ. δὲν θέλει μοι ἀρνηθῆναι τὴν συνδρομὴν αὐτῆς πρὸς ἀνίδρυσιν τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς μοναρχίας ἐπὶ τῶν ἔρειπῶν τῆς βαρβάρου ὁσμανικῆς κυβερνήσεως ὑπὸ τὸν ρητὸν ἐκ μέρους μου ὅρον νὰ διατηρήσω τὴν μοναρχίαν ταύτην ὅπως ἀνεξάρτητον τῆς ἐμῆς, ἀναβιβάζουσα ἐπὶ τοῦ ἀνεγερθησομένου θρόνου τὸν νεώτερον τῶν ἐγγόνων μου, τὸν Μ. δούκα Κωνσταντῖνον. Ὁ νέος μονάρχης θέλει παρατιηθῆναι ταῦτο χρόνως πάσης ἀξιώσεως ἐπὶ τῆς ρωσικῆς μοναρχίας· διότι τὰ δύο στέμματα δὲν δύνανται καὶ δὲν πρέπει νὰ ἐνωθῶσι ποτὲ ἐπὶ τῆς αὐτῆς κεφαλῆς. Τὴν αὐτὴν ὑποχρέωσιν θέλει ἀναλάβει ἐν καιρῷ εὐθέτω ὁ υἱός μου Μέγας δούξ δισδόχος καὶ ὁ πρωτότοκος αὐτοῦ υἱός. Γὰρ κατ' ἐμὲ εἶμαι ἕτοιμη νὰ παρῶχω δι' ἐμὲ καὶ τοὺς διαδόχους μου πᾶσαν διαβεβαίωσιν ὅτι δὲν θέλομεν ἐπιζητήσαι ποτὲ τὴν συνένωσιν τῶν δύο μοναρχιῶν ὑπὸ ἓνα ἡγεμόνα». Ἐπειδὴ δὲ ἀπαντιῶν τῇ 13 9)βρίου ὁ Ἰωσήφ τῇ Αἰκατερίνῃ καὶ ἀλοδεξάμενος τὴν ἀρχὴν τῆς ἰδρύσεως τῶν δύο νέων ἐπικρατειῶν, προὔτεινε νὰ παραχωρηθῶσι τῇ Ἑνετίᾳ ἡ Πελοπόννησος, ἡ Κρήτη, ἡ Κύπρος καὶ αἱ λοιπαὶ τοῦ Αἰγαίου νῆσοι, ἀνταπαντῶσα τῇ 4ῃ Ἰανουαρίου 1783 προσέθετο τάδε: «εἶναι ἐπάναγκες νὰ μὴ περιορισθῆναι τὸ Ἑλληνικὸν κράτος, ἰδίως δὲ νὰ μὴ ἀφαιρεθῆναι ἀπ' αὐτοῦ ἡ Πελοπόννησος καὶ τὸ Αἰγαῖον πέλαγος».

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω συνάγεται, ὅτι τῆς Αὐστρίας ἡ κατὰ τὴν ἑλληνικὴν παιγγογενοσίαν τοῦ 1821 μισσηλληνικὴ πολιτικὴ οὐδὲν

ἄλλο ἐνεῖχεν ἐλατήριον ἢ τὴν διατήρησιν ἀκεραίαν τοῦ ὑπομνήματος τοῦ στρατάρχου Λάκου (ιδὲ ἔγγραφον καὶ ὑπόμνημα τοῦ πρίγκηπος Μέττερνιχ τῆς Αὐστρίας ἀπὸ 3)15 Μαρτίου 1828 παρὰ Prokesch von Osten, Geschichte des Abfalls der Griechen 1867 τόμ. Ε' σελ. 180 καὶ ἐν τοῖς μετὰ θάνατον, Leipzig 1883 τόμ. Δ' σελ. 440, Ἐπιθι καὶ Edouard Driault. — Χ. Ἀννίνου, Ἱστορία τοῦ ἀνατολικοῦ ζητήματος, Ἀθήναι 1900 σελ. 81—92) καὶ διαρκούσης ἔτι τῆς ἐλληνικῆς ἐπαναστάσεως, ἐκραγέντος τοῦ ρωσσοτουρκικοῦ πολέμου, τοῦ καταλήξαντος εἰς τὴν συνθήκην τῆς Ἀδριανουπόλεως τοῦ 1829, διὰ τοῦ 10 ἄρθρου τῆς ὁποίας ἐσώθη ἡ Ἑλλάς, ἡ φιλελληνικὴ Γαλλία ἔτερον σχέδιον διὰ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν ἐξωτερικῶν Δεβουᾶ Λεκόντ, σωζόμενον ἐν τοῖς ἀρχείοις τοῦ ὑπουργείου τούτου ἐν Παρισίοις, ἐξεπόνησε, καθ' ὃ ἡ Κωνσταντινούπολις θὰ καθίστατο πρωτεύουσα τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους, περιλαμβάνουσα ἄλλας τε χώρας καὶ τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου, ἀλλὰ καὶ τὸ σχέδιον τοῦτο ἐναντάγησεν, ἐλευθερωθεῖσης τῆς μικρᾶς ταύτης ἐλληνικῆς γωνίας, εἰς ἣν προσηρτήθησαν καὶ αἱ Κυκλάδες (ιδὲ Louis Blanc, Histoire de Dix ans, Paris 1817 Α' 141 ἐφξ.—Alfred Nettemann ἐν τῇ Revue contemporaine 1853, ἐξ ἧς παρέλαβεν αὐτὴν καὶ ὁ ἡμέτερος Κ. Δάσιος, Ἑλληνισμός ἢ ρωσσομοδός, Ἀθ. 1854). Ἀλλ' ἡ τῆς Γαλλίας πρότασις ἐκείνη ὅπως ἡ Κωνσταντινούπολις καταστῆ ἐλληνικὴ πρωτεύουσα, διήνοιξε τῇ Ρωσσίᾳ πληγὴν δυσαίτου καὶ ἔκτοτε αἱ ρωσσογαλλικαὶ σχέσεις κατέστησαν ψυχραὶ, ὥς λέγει ὁ Μέττερνιχ (Auszüge aus den geheimen Memoiren des Fürsten Metternich, ἔκδ. τοῦ ἰδιαίτερου γραμματέως αὐτοῦ L. L. ἐν Weimar 1849 σελ. 97).

Ἀρξαμένου τοῦ δευτέρου πολέμου μεταξὺ Ρωσσίας καὶ Τουρκίας, ἥτις, ὥς εἶδομεν, κατὰ συνεννόησιν Ρωσσίας καὶ Αὐστρίας ἐμελλε νὰ γίνῃ τὸ ἐξίλαστήριον θῦμα, ἡ μὲν Αὐστρία κατέλαβε τὸ πλεῖστον τῆς Σερβίας, ἡ δὲ Ρωσσία τὰς παραδουναβίου ἡγεμονίας τῷ 1788. Τότε διὰ νέας προκηρῦξεως τῆς Λίβατερίνης Β', συγχρόνως τῷ ἐν τῇ Μεσογείῳ δρωῶντι Λάμπρῳ Κατσώνῃ ὑπὲρ ἀπελευθερώσεως τῶν Ἑλλήνων ἐμφανίζεται καὶ αὐθις ὁ γνωστὸς ἡμῖν Μυκόνιος ἦρως Ἀντώνιος Ψαρῶς, ὅστις ἐφωδιασμένος διὰ ῥωσσοικῶν παραγγελιῶν καὶ

ρωσσοικῶν χρημάτων ἐξήτει νὰ ἀναστατώσῃ τὴν Ἡπειρον καὶ ἐκλέγων τὸ Σούλι ὡς κέντρον τῆς νέας συνωμοσίας, εἶπη εἰς τὸ ἀρχιπέλαγος μικρὸν στόλον ἑλληνικῶν πλοίων ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν τοῦ Λάμπρου Κατσώνη, ἐξήτει καὶ αὐθις νὰ ἐξεγείρῃ τοὺς Ἕλληνας εἰς ἐπανάστασιν κατὰ τῶν Τούρκων, ἀλλ' οἱ Ἕλληνες μεμνημένοι τῶν πρὸ δεκαετίας δεινῶν τῆς ἐπαναστάσεως οὐδεμῶς ἔδωκαν πίστιν εἰς τε τοῦ Λάμπρου Κατσώνη καὶ εἰς τὰς τοῦ Ψαρῶ ὑποσχέσεις. Καὶ ὁ μὲν Ψαρὸς μετέβη εἰς Σικελίαν μετὰ Μυκονίων ναυτῶν πρὸς προετοιμασίαν στόλου καὶ προμήθειαν ὄπλων καὶ πολεμοφοδίων, ὁ δὲ Κατσώνης εἰς Τεργέστην ὅπου ὁμῶς, ἀντὶ νὰ καταρτίσῃ στόλον ἐκ τῶν ρωσσοικῶν χρημάτων, παρεκάλεσε τοὺς ὁμογενεῖς τῆς παροικίας νὰ ναυπηγήσωσι καταδρομικὰ, διὰ τὰ ὅποια αὐτὸς τε καὶ ὁ Ψαρὸς κατηγορήθησαν ὡς καταχρασθέντες τὰ ἔθνικὰ χρήματα πρὸς ἴδιον ὄφελος. Ὅντως δ' ἐδημοσιεύθη ἀναφορὰ κατ' ἀμφοτέρων ὑπογεγραμμένη ὑπὸ τριῶν ὁμογενῶν, δι' ἧς καταγγέλλονται ἀμφοτέροι τῇ Αἰκατερίνῃ Β' ὡς οὐδὲν ἄξιον λόγου ποιοῦντες, ἀλλὰ χρηματιζόμενοι. Ταύτην παραλαμβάνοντες παρὰ τοῦ ἐκδότη τοῦ Εἰπον, τοῦ ἐπισκεψαμένου τὴν Ἑλλάδα κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην, παρατιθέμεθα ἐνταῦθα ἐν μέρει, ἀφορῶντι τὰ πρόσωπα ταῦτα :

«Τῇ ὑψηλοτάτῃ, ἐνδοξοτάτῃ καὶ θεοσεβεστάτῃ αὐτοκρατορίσῃ καὶ βασιλίσῃ πασῶν τῶν Ρωσσιῶν καὶ τὰ ἐξῆς καὶ τὰ ἐξ. καὶ τὰ ἐξ. . . . Ἐτερον ἐν ἱερὸν ὄφλημα ἡμῶν, τὸ καὶ κύριον εἶδος τῆς ἡμῶν παραγγελίας, ὁ καὶ ἠρέθισεν ἡμᾶς ἐν ταύτῃ τῇ τολμηρᾷ ἐπιχειρήσει ἐστὶν ὅπως ἐξαιτήσωμεν τὴν αὐτῆς Αὐτ. Μεγαλειότητα ἐξ ὧν ἐτόλμησαν ἀπαιτεῖν (ὡς δὴ καὶ οἱ μεγαιστᾶνες αὐτῆς), ἔγνωμεν γὰρ, ὅτι ὁ ἱππεὺς Ψαρὸς, ἀνηρ βδελυρώτατος ἐκ τοῦ ἡμῶν ἔθνους ἕνεκεν τῆς κραιπάλῃς αὐτοῦ, ὡς ἐξῆλθε καὶ ὡς εὐρίσκεται. Ὁ γὰρ, ἐὰν μὴ πλανῶν ἀνεπισοχύντως τοὺς ὑπουργοὺς αὐτῆς, ἑαυτὸν ὡς ἄξιον μεγάλων κατορθωμάτων, ἃ ποτὲ οὐκ ἐποίησε. Οὗτος οὖν καὶ ἐτι ἐγείρεται ὡς ἄρχων καὶ ὀδηγὸς τοῦ ἡμῶν ἔθνους, καυχώμενος, ὅτι ἐμμένωμεν τὴν παρουσίαν αὐτοῦ ἐπὶ τῆς ἡμῶν γῆς, ἵνα κηρύξωμεν ἡμῶν αὐτῶν ἀρχιστράτηγον, καυχῆσαις, ἅς μόνον γράφει καὶ οὐκ ἐργάζεται. Θεωρήσει ἂν ἡ Α. Α. Μεγαλειότης ἐν τῇ ἡμῶν

ἀναφορᾷ τί οὗτος ἐποίησεν ἡμῖν. Ἐγγώκαμεν γὰρ ὅτι αὐτὸς λαβὼν ἀπειρους ποσότητας χρημάτων φημίξει ὅτι ἐδαπάνησεν αὐτὰ ὑπὲρ ἡμῶν. Δυνάμεθα πληροφοροῦσai τὴν Α. Α. Μεγαλειότητα, ὅτι οὐδὲ αὐτὸς, οὐδέ τις ἄλλος ὅπου εἰς ἡμᾶς ἀπεστάλη ἐκ τῶν σῶν ὑπουργῶν, δέδωκεν ἡμῖν ἕν μόνον ρούμπιον. Ἡ μικρὰ φλοτίγια καὶ ἕτεροι ναῦς τοῦ Λάμπρου κατεσκευάσθησαν καὶ ὠπλίσθησαν διὰ τῆς τῶν ἡμῶν χρημάτων δαπάνης. Εἰς μόνον ἐξ ἡμῶν ἑάσας τὴν εἰρηνικὴν αὐτοῦ κοίτην ἐδαπάνησε 1200 χρυσὰ νομίσματα ἐκ τῶν ἰδίων αὐτοῦ χρημάτων, ὀπλίσας δύο ναῦς . . .

Πετροῦπόλει 1790, Πάνος Κύρης, Χρῖστος Λαζόγης, Νικόλαος Πάγκαλος»¹.

Ἄλλ' ἢ ἀναφορὰ αὕτη ἡ τοσαύτην πικρίαν ἐπιχύσασα κατὰ τε τοῦ Ψαροῦ καὶ τοῦ Κατσώνη οὐδὲν ἐλήνευγεν ἀποτέλεσμα τοῖς καταγγελθεῖσι, τοῦναντίον βλέπομεν ὅτι ὁ Ψαρὸς ἀνυψώθη εἰς τὸν ἐπίξηλον βαθμὸν τοῦ στρατηγοῦ, τοῦθ' ὅπερ πληροφοροῦμεθα παρ' αὐτοῦ τοῦ συγγραφέως τῆς Τουρκοκρατουμένης Ἑλλάδος Κ. Σάθα (σελ. 552) λέγοντος : «ὅτι ἐν ᾧ ἐπιδιορθώσας καὶ καλῶς ἐξοπλίσας τὸν στολίσκον του ἐσκόπευεν ἵνα ποιῆση ἐκδρομὴν εἰς τὸ Ἰκάριον πέλαγος ἔλαβε διαταγὴν (ὁ Λάμπρος Κατσώνης) τοῦ Ποτέμκιν προσκαλοῦντος αὐτὸν ἐν τάχει παρ' ἑαυτοῦ. Ὅθεν καταστήσας στόλαρχον τὸν Νικόλαον Κασιμάτην καὶ παραγγείλας οὐτιῶ ἵνα ἀναφέρηται πρὸς τὸν ἄρτι (1791) μετὰ τριῶν πλοίων καταπλεύσαντα ἐκ Τεργέστης, ὅπου συνήτησεν αὐτὸν Μαυρογένης τις, στρατηγὸν Ψαρὸν, ὡς ἀρχαιότερον καὶ ἀνώτερον, εὐθὺς ἀνεχώρησεν εἰς Τεργέστην». Συνομολογηθεῖσος ὅμως τῆς συνθήκης τοῦ Ἰασίου (1792 ἀνεκλήθη καὶ ὁ Ψαρὸς ὡς καὶ ὁ Κατσώνης καὶ ἀπῆλθε καὶ αὐτὸς

1) Γ. Γερβίνος ἐπανάστασις καὶ ἀναγέννησις τῆς Ἑλλάδος, μετάφρ. Ἰ. Περβανόγλου ἐν «Φιλίστορι» 1863 τόμ. Δ' σελ. 107. — Κ. Ν. Σάθα, Τουρκοκρατουμένη Ἑλλάς, Ἰ. Αθ. 1867 σελ. 539-541 — Κ. Μένδελσον Βαρθόλδης (μετάφρ. Α. Βλάχου, Α' 95) — Βενιέρη, ὁ Ἄντωνιος Ψαρὸς, Ἐρμούπ. 1882 σελ. 26-7 — Α. Πολυζωΐδου, Νεοελληνικά, Ἰ. Αθ. 1875 Β' 104 ἐφξ καὶ 133 ἐφξ.

εις Τεργέστην, ὅπου ἐπὶ μακρὸν διαμείνας αὐτόθι ἠγόρασε λαμπρὰν τινα ἐπαυλιν ἐν τῷ Πεδίῳ τοῦ Ἄρσεως (campo Marzio) παρὰ τὴν πόλιν, τὴν μετὰ ταῦτα περιβόητον Villa Murat ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ κυριολεκτικῶς ὀργιάσαντος ἐν αὐτῇ στρατηγοῦ τοῦ Μ. Ναπολέοντος καὶ εἶτα βασιλέως γενομένου τῆς Νεαπόλεως Joachim Murat, γυναικαδέλφου τοῦ Ναπολέοντος ἐκ τῆς ἀδελφῆς Καρολίνας, κατὰ τὴν εἰς Αὐστρίαν ἐκστρατείαν τῶν Γάλλων. Ἐν Τεργέστη ὁ Ψαρὸς ἔμεινε καὶ πέραν τοῦ 1794, ὅτε συναντῶμεν αὐτὸν στεφανώνοντα τὸν Λάμπρον Κατσώνη. Ἐν τῇ ἐπαύλει παρὰ τῷ Ψαρῷ κατοίκει καὶ ἡ ἐξ ἀδελφῆς Καλοῦδας, συζύγου Μιχαὴλ Μπιτσακῆ, Μαρία ὀνομαζομένη, ἥτις βραδύτερον τῷ 1802 συζευχθεῖσα τὸν Σκῶτον Ἰάκωβον Σόμερβιλ διεζεύχῃ τῷ 1807. Ταῦτα ἐμάθομεν ἐκ τῶν ἀρχείων τῆς ἑλληνικῆς κοινότητος Τεργέστης χάριτας δ' ὀφείλομεν τῷ τε ἀρχιμανδριτῇ τῆς κοινότητος πανοσιολογιώτατῳ κ. Ἰεζεκιὴλ Βαλαντιδιῷ καὶ τῷ γραμματεῖ τῆς αὐτῆς κ. Μαργαρίτῃ Κωνσταντινίδῃ, προθύμως παρασχόντι ἀντίγραφον ἐκ τοῦ ἀρχείου.

Ὁ Ψαρὸς φαίνεται ὅτι ὀλίγω μετὰ ταῦτα ἀνεχώρησεν εἰς Ρωσίαν, ὅπου καὶ ὑπηρετῶν ἐν τῷ στρατῷ περαιτέρω ἀνημερίφθη καὶ ἠθικῶς διὰ παρασῆμων καὶ ὕλικῶς διὰ παραχωρήσεως γαιῶν καὶ κτημάτων ἐν Ταϊγανίῳ. Ἐκ Ρωσσίας ἐπανήλθεν εἰς Τεργέστην. Ἐκ Τεργέστης δ' εἰς Βενετίαν μεταβάς, συνελήφθη ὑπὸ τῶν Αὐστριακῶν καὶ ἐρρίφθη εἰς τὰς φυλακὰς ὅπου καὶ ἀπέθανεν, ὡς δηλοῖ τὸ κάτωθι σημείωμα: ²

«1822 6 Νοεμβρίου.

1) Τεργεσταία ἡμέρα τῆς 30/13 Ἰουλίου 1907 ἐπιφυλλίς: «ἡ ἐν Τεργέστη ἑλληνικὴ κοινότης» καὶ ὡς παράνομος τοῦ Λάμπρου Κατσώνη ἀπαντᾷ ὁ Γκενεράλ Ἀντώνιος Ψαρὸς ἐφησυχάζων ἐν Villa Murat.

2) Ἐν τῷ περιοδικῷ «la cooperation des idées» τῆς 1ης 8/βρίου 1912 Paris σ. 28—38 ὁ Δρ Ν. Διβάρης ἔχει ἀρθρον: la Grèce et la politique Russe, ἐν ᾧ ἀποδεικνύει ὅτι ἡ Ρωσσία κατελίμπανε τοὺς Ἕλληνας εἰς τὴν τύχην των καὶ τὸν Ψαρὸν συλληφθέντα ὑπὸ τῶν Αὐστριακῶν (σ. 35). ἐν Βενετίᾳ δὲν ἐπροστάτευσεν καὶ ἀπέθανεν ἐν δεσμοῖς χωρὶς νὰ ζῆ τῆσιν νὰ τὸν σώσῃ ἡ Ρωσσία.

Ἀπέθανεν ὁ κύριος Ἀντώνιος Ψαρός ἐννενηχοντούτης, ἄγαμος, ἀρχιερατικός καὶ μυστικός σύμβουλος τῆς Αὐτοῦ Μεγαλειότητος Ἀλεξάνδρου πρώτου τοῦ Παυλίδου, αὐτοκράτορος πασῶν τῶν Ρωσσιῶν καὶ βασιλέως τῆς Πολωνίας, ἱκευὴς διαφόρων ταγμάτων, ἐν τῇ παλαιᾷ πόλει,¹ Ἄρ. 176 ἀπὸ ἀποληξίαν καὶ ἐτάφη εἰς τὸ κοιμητήριον.

(Ἰστορ. Ἀρχ. Μ. Ἀποστολίδης)²

Ἐν τούτοις ἡ Ὑψηλὴ Πύλη φοβουμένη νέας ρωσικὰς ραδιοουργίας ἐν ταῖς Κυκλάσιν, ἤρξατο εὐθὺς ἀμέσως ἀπὸ τῆς ἐκκενώσεως τῶν νήσων ὑπὸ τῶν Ρώσων, ἀπὸ τοῦ 1774 καὶ ἐντεῦθεν—εἰ καὶ πρότερον ταῦτα ἐποίει— νὰ στέλλῃ συχνότερον Τούρκους ὑπαλλήλους πάσης φύσεως, δι' οὓς ἐκτάκτως ἐπλήρωνεν ὁ κοινὸς κασιέρης τῶν νησιωτικῶν κοινοτήτων μεγάλα ποσὰ εἰς δῶρα, οὐ μόνον εἰς αὐτοὺς, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς ἀνθρώπους αὐτῶν. Ἐπίσης δὲ καὶ εἰς Μύκονον ἔκτακτοι τσαούσιδες (μεντσιλλια) καὶ ἐφορολογεῖτο ἡ κοινότης μεγάλως, διὸ καὶ βλέπομεν αὐτὴν ἐκάστοτε δανειζομένην παρὰ τε τῶν Μαυρογενῶν καὶ ἄλλων ἀθνητῶν καὶ ἀρχιερέων καὶ παρ' ἰδιωτῶν πολλὰς οὕτως ὥστε τὸ κοινοτικὸν χρέος αὐτῆς ἦν μέγα· οἱ κάτοικοι ὅλον ἡραιοῦντο, ἀπολαύοντες τῶν ἀγαθῶν τῆς ὑπὸ ρωσικὴν σημαίαν ναυσιπλοίας καὶ ἐντεῦθεν κατ' ἐπιτόπιον ἐν Μυκόνῳ παράδασιν, ὁ Δημήτριος Μαυρουγένης βλέπων τὴν ὀσημέραι αὐ-

1) Παλαιὰ πόλις εἶναι συνοικία τῆς Τεργέστης. Ἐν αὐτῇ ἔκειτο κατὸ νεκροταφεῖον τῶν ὀρθοδόξων, ἀλλὰ τῷ 1882 ἐρρημοτομήθη, τὰ δὲ ἐπιτύμβια μάρμαρα κατεστράφησαν καὶ σὺν αὐτοῖς ἐπῆλθε μεγάλη ἐθνικὴ ζημία διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς ἐλληνικῆς κοινότητος. Οὐχ ἦττον ὁμοῦ ὁ κ. Ἰεζεκιὴλ ἐδημοσίευσεν ἐν τῷ Δελτίῳ τῆς Χριστιαν. ἀρχ. ἐταιρείας 1' Ἀθ. 1911 διατριβὴν, ὃ ἱερός ναὸς καὶ τὸ νεκροταφεῖον τῆς ἐν Τεργέστῃ ἐλληνικῆς κοινότητος σ. 61-71. Πρ. καὶ «Νέα Σιών» τόμ. α. 1' 373 ἐφεξ. καὶ 423 ἐφεξῆς.

2) Οὗτος εἶναι ὁ κατόπις καθηγητὴς τῆς Θεολογίας ἐν τῷ Ἀθηνῆσι Πανεπιστημίῳ, ὃ εἶτα ἀρχιεπίσκοπος Πατρῶν καὶ τέλος μητροπολίτης Ἀθηνῶν καὶ συγγραφεύς.

ξουσιν λειψανδρίαν τῆς νήσου, ἀπεφάσισε νὰ ἐνισχύσῃ τοὺς κατοίκους, μεταγαγὼν ἐκ Νάξου ἀνδρας ἐργατικούς καὶ ἐντίμους, ὧν ὁ βίος, κατὰ τὰς ἀποδείξεις τῆς Κατζίελλαρίας Νάξου, ἦν ἀνεπίληπτος καὶ πρὸς τοῦτο παρέσχε πάντα τὰ μέσα διὰ τῆς παροχῆς γαιῶν δωρεὰν τοῖς Ναξίοις, ὧν εἰσέτι πολλὰ γένη σώζονται, ὡς ἔστιν ἰδεῖν ἐν τοῖς ἐκλογικοῖς καταλόγοις τοῦ δήμου Μυκόνου. (Th. Blancad, Les Μανρογενί, ἔκδ. β' τόμ. Β' σελ. 15)· δυστυχῶς ὁμως ἡ ἐποίκισις αὕτη δὲν ἐπῆνεγκε τὸ ποθητὸν ἀποτέλεσμα. Καὶ τοῦντεῦθεν ἡ Μύκονος γεωργικῶς καὶ ναυτικῶς ἐκπίπτουσα παρέσχεν ἄκουσα τὰ κατὰ θάλασσαν πρωτεῖα εἰς τὰς τέως ἀσημάντους· τρεῖς ἄλλας ναυτικὰς νήσους, τὰ Φαρά, τὴν Ὑδραν καὶ τὰς Σπέτσας, ὧν γνωστὰί αἱ κατὰ τὴν ἑναρξίν τῆς μεγάλης ἐπαναστάσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ γένους τῷ 1821 κατὰ θάλασσαν παρατάξεις 193 πλοίων, τῆς Μυκόνου μόλις δυνηθείσης νὰ παρατάξῃ 4 μόνον καὶ ἐν πυρπολικὸν καὶ ταῦτα μικρᾶς χωρητικότητος καίπερ τῷ 1806 ἔχουσα 22 πλοῖα χωρητικότητος 3301, 440 ναυτῶν καὶ 188 κανονίων.

Ὀλίγω πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως (28 9)βρ. 1818) ἡ Μύκονος ὑφίστατο κρίσιν ἀγνωστὸν διὰ ποῖον λόγον, πάντως ὁμως ἔθνικόν, δι' ἣν ἠναγκάσθη νὰ ἀποστείλῃ ἀντιπροσώπους τοὺς (προεστούς) εἰς Βυζάντιον, ὡς καὶ πολλάκις πρότερον, οἷντες διὰ μεγάλων δωρεῶν πρὸς τὸν πρῶην διερχομένου τοῦ στόλου Ἰάκωβον Ἀργυρόπουλον, κατώρθωσαν νὰ ἐμποδισθῇ ἡ ἀποστολὴ μπουμπασίση (=ἐκτακτὸς ἀπεσταλμένος) εἰς Μύκονον δι' ἐνέργειαν ἀνακρίσεων. Ἐδαπανήθησαν ἐν συνόλῳ 5790 γρ. καὶ 15 παράδες ὑπὸ τῶν ἐπιστατῶν: Λεονάρδου Βαλέττα καὶ Ἰωάννου Γρυπάρη. Ἡ μεγάλη αὕτη χρηματικὴ ποσότης, πλὴν τῶν προϋπολογισθέντων πρὸς διοικήσιν τῆς νήσου καὶ ἀνερχομένων εἰς 23.000 γροσίων περίπου, δίδει ἡμῖν λαβὴν νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι πρόκειται περὶ ἀφίξεως κατηχητῶν τῆς φιλικῆς ἐταιρίας. Πράγματι δ' ἅμα τῇ συστάσει αὐτῆς ἡ φιλικὴ ἐταιρεία ἔσχεν ἱκανοὺς μύστας τῆς μελετωμένης τοῦ γένους ἀναστάσεως ἐν Μυκόνῳ· οὕτως δ' Ἰωάννης Μαυρογενῆς κατηχήθη κατ' Ἀπρίλιον 1821 ὑπὸ Πέτρου Κορδία προξένου¹ τῆς Ἀγ-

1) Ὑποπροξένου τῆς Αὐστρίας ἐν τῇ Μυκόνῳ καὶ Πάρω καὶ ἑλλαις νήσοις· καὶ ὁ ἐν Μυκόνῳ δὲ σοφζόμενος ἔτι οἶκος αὐτοῦ φέρει τοὺς

γλίας και γαμβροῦ τοῦ σπαθάρη Κωνστ. Μαυρογένη. Φαίνεται δ' ἐξ ἐγγράφου δημοσιευθέντος ὑπὸ Blancard Les Μαυρογενί (σελ. 450-2 πανομοιότηως ἐκδ. β' Β. 48-9). Τῷ δὲ 1821 διοικητῆς (κοινὸς ἐπιστάτης) Μυκόνου ἦν ὁ αὐτὸς Ἰωάννης Μαυρογένης ὁ ὑπογραφόμενος ἐν τῇ πρὸς τὸ κοινὸν τῆς Ὑδρας ἐπιστολῇ τῶν Μυκονίων. Ἄλλων μυστῶν τὰ ὀνόματα ἀγνοοῦνται καὶ βεβαίως θὰ ἦσαν οἱ Κανισκάδες, οἱ Σαντοριναῖοι, οἱ Γρουπάραι, οἱ Γιαννακόπουλοι, οἱ Κοντουμάδες, οἱ Νάζιοι, οἱ Νεσοῦδαι, οἱ Μπάοι, οἱ Παγανέλαι καὶ λοιποί.

Παραδόξως ὁμως ἐν τῷ ὑπὸ τοῦ Ι. Φιλήμονος καταρτισθέντι πίνακι τῶν φιλικῶν οὐδένα συνήντησα Μυκόνιον, ἀλλ' αὐτὸς οὗτος ὁμολογεῖ ὅτι ὁ κατάλογος ἐκεῖνος εἶναι ἀτέλης καὶ ἑλλιπής, διότι εἶναι βέβαιον, ὅτι ἔδει πολλοὶ νὰ ᾔσαι τοιοῦτοι ἐκ τῆς σπουδῆς μεθ' ἧς ἐσπευσαν νὰ καταταγῶσιν ἐν τοῖς πρώτοις εἰς τὸ ναυτικὸν καὶ εἰς τὰ στρατεύματα τῆς ξηρᾶς· τοῦτο πιστοῦται ἐξ ἐγγράφου τῶν ἐν τῇ ἀστυγείονι Τήνῳ φιλικῶν τῆς 12 Ἀπριλίου 1821 δημοσιευθέντι ἐν τοῖς «Σπεταωτικοῖς» τοῦ Α. Ἀναργύρου καὶ «Ναυτικοῖς» τοῦ Α. Ὁρλάνδου καὶ ἀναδημοσιευθέντι ἐν τοῖς «Τηνιακοῖς» τοῦ Ε. Γεωργαντοπούλου (ἐκδ. Ι. Γκιών Ἀθ. 1889 σελ. 132) ἐν ᾧ σὺν ἄλλοις λέγονται καὶ τάδε: « . . . ὄθεν σᾶς λέγομεν ὅτι εὐρισκόμεθα ἔδῳ πάντες ἐξ ἀδελφοὶ τῶν φιλικῶν, εἰμεθα ὁμως χωρὶς χρήματα τοὺς ἔχομεν δὲ καλὰ ἐνθουσιασμένους τόσον ἔδῳ καθῶς καὶ εἰς Μύκονον καὶ εἶναι ἔτοιμοι ὑπὲρ τοὺς 400 ναύτας καὶ τῆς ξηρᾶς ὅσους ἀγαπᾶτε διὰ νὰ εὐγάλωμεν εἰς Μωρέαν, φθάνει μόνον νὰ στείλετε οἱ ἀδελφοὶ τῶν Σπεταῶν ἐν καρᾶβι μετὴν σημαίαν τῆς ἐλευθερίας κτλ.»

Εἰς τὰ φιλογενῆ αἰσθήματα τῶν φιλικῶν καὶ τὴν ἐνέργειαν τῶν προυχόντων τῶν διαφόρων νήσων τοῦ Αἰγαίου πελοπιθῶς

θυροῦς πολλῶν προξενείων ἐν τῇ μεγάλῃ αἰθούσῃ. Ὁ βασιταὸς Κορδίας ἀπέθανε προπέρσειον ἐν τῇ γενετείρῃ ἐν ἐσχάτῃ πενίᾳ. Μετ' αὐτὸν ὑποπρόξενος τῆς Αὐστρίας ἦν ὁ Μᾶρκος Παλαιόκαπας ἐδρεῦον ἐν Τήνῳ, οὗ τὸ πτυχίον τοῦ διορισμοῦ κατάκοσμον κατέχει ὁ ἐν Σύρῳ ποιητῆς Ἰωάννης Νάννος.

καὶ ὁ Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης, ἔγραψε τῇ 8 Ὀβρίου 1820 πρὸς τοὺς Αἰγαιοπελαγίτας πάντας περὶ τῆς προσεχοῦς ἀναστάσεως καὶ ἐλευθερίας τοῦ δούλου γένους τὴν παρὰ πόδας ἐπιστολήν :

« Πανερρώτατοι καὶ σεβασμιώτατοι ἀρχιερεῖς, εὐγενέστατοι ἄρχοντες καὶ προεσιώτες καὶ πάντες οἱ προὔχοντες τοῦ γένους, οἱ ἀπανταχοῦ εἰς τὰς νήσους τοῦ Ἀρχιπελάγους διατρίβοντες ἄνδρες φιλοπάτριδες, εἰς τὰς παρούσας κρισίμους περιστάσεις ὅτε τὰ ἔθνη τῆς Εὐρώπης ἅπαντα ἀγωνίζονται νὰ ἀποκτήσωσι τὰ ἔθνικὰ αὐτῶν δικαιώματα, καὶ νὰ περιορίσωσι τὴν δύναμιν τῶν τυράννων, ἤρχισε νὰ ἀνατέλλῃ καὶ τὸ λαμπρὸν ἄστρον τῆς εὐδαιμονίας τῆς Ἑλλάδος. Ἡ ταχεῖα καὶ εὐτυχὴ διάδοσις τῶν φώτων εἰς ὅλας τὰς κλάσεις τοῦ γένους μας διέλυσε τὸ σκοτεινὸν νέφος, τὸ ὁποῖον μέχρι τοῦδε κατεσκότιζε τὰ πνεύματα τῶν ὁμογενῶν μας. Ὅλων οἱ ὀφθαλμοὶ ἠνεφέχθησαν καὶ τώρα πλέον παρίσταται ἔμπροσθεν αὐτῶν ἡ δουλεία μὲ τὰ μυσαρῶτατα καὶ αἰσχιστὰ χρώματα. Τώρα ὅλοι κοινῶς, μικροὶ καὶ μεγάλοι, συναίσθάνονται τὴν βραεῖαν ἀτιμίαν τοῦ νὰ ὑποφέρωσιν εἰς τὸ ἔξῃς τὸν καταδυναστεύοντα ζυγὸν τῆς τυραννίας. Τὰ ὑψηλὰ ἐκείνα αἰσθήματα, τὰ ὁποῖα πάλαι ποτε ἀνύψωσαν τοὺς προπάτοράς μας ὑπὲρ πάντα τὰ ἔθνη καὶ τοὺς ἀπεκατέστησαν ἡρώας, ἐμφωλεύουσι σήμερον καὶ εἰς τὰς ψυχὰς τῶν ὁμογενῶν μας. Ὅλων αἱ καρδίαι καταπλέγονται ἀπὸ τὸν πρὸς τὴν πατρίδα ἱερὸν ἔρωτα. Αὐτὴν τὴν ἱερὰν πατρίδα ἔχουσι κέντρον τῶν πράξεών των, αὐτὴν ὁδηγὸν εἰς ὅλα τὰ ἐπιχειρήματα, καὶ διὰ τὴν εὐδαιμονίαν αὐτῆς ἀπαρνοῦνται πᾶσαν μερικὴν εὐτυχίαν καὶ ἀνάπαυσιν, καταφρονοῦσι τοὺς μεγαλωτάτους κινδύνους καὶ εἰ-
ναι ἔτοιμοι νὰ θυσιασθῶσι.

Τὸν μεγάλον τοῦτον καὶ εὐγενῆ ἐνθουσιασμὸν ὑπὲρ τῆς πατρίδος βλέποντες ἄνδρες φιλοπάτριδες καὶ τὰ μέγιστα δυνάμενοι ὄχι μόνον μεταξὺ ἡμῶν, ἀλλὰ καὶ πολλῶν ἄλλων τῆς Εὐρώπης Ἐθνῶν, ὡς προνοηταὶ τῆς εὐδαιμονίας μας, ἀπεφάσισαν νὰ τὸν διετυνώσωσιν εἰς τὸν ὁρθὸν λόγον καὶ δρόμον καὶ νὰ τὸν μεταχειρισθῶσιν ὡς ὄργανον τῆς ἐλευθερίας ἡμῶν καὶ κοιτῆς εὐδαιμονίας καὶ πρὸς τοῦτο τὸ τέλος ἔδωσαν παντοῦ τὰς ἀναγκαίας καὶ προσηκούσας διαταγὰς.

Ἄλλ' ἐπειδὴ τοῦ κοινοῦ λαοῦ ἡ ἄθεκτος ὁρμὴ ὅταν δὲν ὀδηγῆται ἀπὸ τὴν φρόνησιν, ἠμπορεῖ νὰ ἐπιφέρῃ μᾶλλον βλάβην παρὰ ὠφέλειαν, διὰ τοῦτο ἀπεφάσισα κ' ἐγὼ, ὡς πληρεξούσιος ὄλων τούτων τῶν ἐπιχειρημάτων, νὰ ἐμπιστευθῶ εἰς τὰς ὑμετέρας χεῖρας τοὺς οἰάκας τῶν κινήματων αὐτοῦ, εὐέλπεις ὄν, ὅτι καθὼς μέχρι τοῦδε διὰ τῆς φιλογενείας σας καὶ τῆς πατρικῆς στοργῆς καὶ κηδεμονίας ἠδυνήθητε νὰ ἀποκτήσετε ἀγάπην καὶ κοινὴν ὑπόληψιν, θέλετε καὶ τώρα μεταχειρισθῆ ὄλους τοὺς δυνατοὺς τρόπους, διὰ νὰ ὀδηγήσῃτε φρονίμως τὸν διακαῆ ζῆλον τοῦ ποιμνίου σας, καὶ νὰ διοικήσῃτε καλῶς τὰ κινήματά σας.

Στέλλω δὲ πρὸς Ὑμᾶς τὸν παρουσιαζόμενον κύριον Δημήτριον Θέμελιν,¹ ἄνδρα φιλογενέστατον, ἐνάρτεον καὶ διὰ τὸν μέγαν του πατριωτισμὸν γνωστὸν καὶ εἰς ἐμὲ καὶ εἰς ἄλλους ἀνωτέρου, ὅστις εἶναι προσταγμένος νὰ σᾶς εἴπῃ τοὺς σκοποὺς μου καὶ νὰ ὀδηγήσῃ ἕκαστον εἰς ὅ,τι παρ' αὐτοῦ ζητεῖ σήμερον ἡ Πατρίς.

Ἔχετε λοιπὸν, φίλοι ὁμογενεῖς, εἰς αὐτὸν πεποίθησιν. Ἀκούσατε τοὺς λόγους του καὶ βάλετε τὰς ὀδηγίας του εἰς πρᾶξιν² διότι ἐξ αὐτῶν κρέματαί καὶ ἡ κοινὴ τοῦ γένους ἡμῶν εὐδαιμονία καὶ ἐνός ἑκάστου ἡ μερικὴ εὐτυχία. Ἄς μὴ δειλιάσῃ τις ἀπὸ τὰ προβλήματα του. Ἡξεύρω ὅτι εἰς ὄλων τὰς καρδίας εἶναι ἐρριζωμένη ἡ ματαία ἐκείνη πρόληψις, ὅτι μόνοι μας δὲν ἠμποροῦμεν νὰ ἐλευθερωθῶμεν, ἀλλὰ πρέπει νὰ προσμένωμεν ἀπὸ ξένου τὴν σωτηρίαν μας.

Ἐκαστος νουνεχῆ; ἠμπορεῖ νὰ γνωρίσῃ πόσον ψευδὴς εἶναι ἡ πρόληψις αὕτη. Ἄρκει μόνον νὰ βαθύνη εἰς τὰ πράγματα τῆς πατρίδος μας. Ρίψατε τὰ βλέμματά σας εἰς τὰς θαλάσσας καὶ θέλετε τὰς ἰδεῖ κατασκευασμένας ἀπὸ θαλασσοπόρους ὁμογενεῖς, ἐτοίμους νὰ ἀκολουθήσωσι τὸ παράδειγμα τῶν ἡρώων τῆς Σαλαμίνας! Κυντάξτε καὶ εἰς τὴν ξηρὰν καὶ ἀπανταχοῦ βλέπετε Λεωνίδα; ὀδηγοῦντας φιλοπάτριδας Σπαρτιάτας. Κυ-

1) Ὡς γνωστὸν ὁ Θέμελις ἦν ἄρχαν Ἰσπραῦνικος ἐν Βλαχίᾳ καὶ κατήγετο ἐκ Πάτιμου, ὡς νησιώτην δ' ὁ Ὑψηλάντης ἐξαπέστειλεν αὐτὸν εἰς τὸ Αἰγαῖον.

τάξατε τὴν ὁμόνοιαν, ἣτις συνδέει τῶν ἡρώων τούτων τὰς ψυχάς! Κυριτάξατε τὴν προθυμίαν καὶ τὸν ζῆλον αὐτῶν. Παραβάλετε τὰς ἐξουσίας καὶ μεγάλας ταύτας ἀρετὰς μετὰ τὴν χαυνότητα, ἀδυναμίαν καὶ ἐσωτερικὴν ταραχὴν τοῦ ἐχθροῦ μας· καὶ τότε ἂν ἠμπορήτε, εἶπατε, ὅτι ἀπὸ ἄλλου· πρέπει νὰ προσμένωμεν τὴν σωτηρίαν μας.

Ναί, ἀδελφοὶ ὁμογενεῖς, ἔχετε πάντοτε πρὸ ὀφθαλμῶν, ὅτι ποτὲ ξένος δὲν βοηθεῖ ξένον χωρὶς μεγαλῶτατα κέρδη. Τὸ αἷμα τὸ ὁποῖον θέλουσι χύσει οἱ ξένοι δι' ἡμᾶς, θέλομεν τὸ πληρώσει ἀκριβῶτατα. Καὶ οὐαὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὅταν συστηματικὴ δεσποτεία ἐνθρονισθῇ εἰς τὰ σπλάγχνα τῆς! Ὅταν ὁμως μόνου μας ἀποσεισώμεν τὸν ζυγὸν τῆς τυραννίας, τότε τῆς Εὐρώπης ἢ πολιτικὴ θέλει βιάσει ὅλας τὰς ἰσχυρὰς Δυνάμεις νὰ κλείσωσι μετὰ ἡμᾶς συμμαχίας καὶ ἐπιμαχίας ἀδιαλύτους.

Χαίρετε

(Γ. Σ.) Τὸ παρὸν ἐσφραγίσθη καὶ ἐδόθη
1820 Ἰσμαήλι, τῇ 8 Ὀκτωβρίου 1

Στοιχῶν ταῖς ὁδηγίας ταύταις ὁ Θέμελης, κατελθὼν εἰς Αἰγαῖον ἀνέλαβε τὴν ὀργάνωσιν δι' ἐφορειῶν τῶν νήσων Αἰγίνης, Σαλαμίνας, Καλαβρίας (Πόρου), Κέας, Κύθου, Σεριφου, Σίφου, Μυκόνου, Τήνου, Ἄνδρου, Πάτμου, Λέρου, Σάμου, Καλύμνου, Ἀστυπάλαιας, Κάσσου, Σύμης καὶ Νισήρου, ἀναθέμενος τὴν ὀργάνωσιν τῶν λοιπῶν νήσων: Νάξου, Πόρου, Θήρας, Σκοπέλου, Σκιάθου² καὶ ἐφεξῆς τῷ Εὐαγγέλῳ Μωτσαράκη, ἀνδρὶ ἐκ τῶν εἰς τὸ Αἰγαῖον ἀπεσταλμένων ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου Ὑψηλάντου ἐξ Ἰσμαηλίου τῷ 1820. Αἱ μερικαὶ αὐτοῦ τε Θέμελη καὶ τοῦ Μωτσαράκη ἐφορεῖαι ὑπῆγοντο ὑπὸ τὰς γενικὰς τῆς Ὑδρας, τῶν Σπετσῶν καὶ τῶν Ψαρῶν. Δι' αὐτῶν δὲ, ὧν τὸ κυριώτατον ἔργον ἦν ἡ εἰσπραξις τῶν προσό-

1) I. Φιλήμονος Δοκίμιον ἱστορικὸν περὶ τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας, Ναύπλιον 1834 σελ. 286-290. Τοῦ αὐτοῦ Δοκίμιου ἱστορικὸν Ἑλλ. ἐπαυσ. Γ' 396, 463-4, Τ. Ε. Εὐαγγελίδου, Σέριφος σ. 123.

2) Ἴδὲ ἐμὴν Σκιάθον, Ἀθῆναι 1913.

δων, προσεδουάτο ἡ δυνατὴ ἀνακούφισις τῆς μεγάλης δαπάνης τοῦ στόλου. Τὸ ὄνομα τοῦ Ὑψηλάντου ἐπέβαλλε σέβας καὶ ὑπακοήν, οἱ δὲ παρ' αὐτοῦ ἀπεσταλμένοι συνετέλεσαν προσέτι ὑπὲρ τῆς τάξεως, ὡς ἀντιπροσωπεύοντες τὴν παρουσιασθεῖσαν ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Ὑψηλάντου ἀρχὴν, εἰ καὶ τινες δυστρόπως εἶχον πρὸς τὰ καινὰ ταῦτα πράγματα, μικροῦ δεῖν δὲ εἶχομεν καὶ ἐνόπλους ἐπιθέσει δια στρατιωτικῆς δυνάμεως ὑπὸ τοῦ Θέ-μελη καὶ Ματζαράκη, ἀλλ' ὁ Ὑψηλάντης προλαβὼν ἔγραφεν αὐτοῖς: «...Εἰς μίαν γενικὴν μεταρρύθμισιν ἀνάγκη εἶναι νὰ ἀπαντᾷ τις τοιαῦτα ἐμπόδια· ἀλλὰ δὲν πρέπει διὰ τοῦτο νὰ μεταχειρίζεται προχειρῶς πῦρ καὶ μάχαιραν, μέσα τυραννικά, ἀλλὰ λόγον καὶ πειθῶ, παντοδύναμα καὶ εἰς τὰς πλέον σκληρὰς φύσεις. Ταῦτα σὰς συμβουλεύω νὰ μεταχειρίζησθε, διὰ νὰ ἔχωμεν προθύμω· πειθομένους τοὺς ἀνθρώπους διὰ τὴν προ-ότητα καὶ ὄχι βιαίως ὑπακούοντας διὰ τὴν ἀσθηρότητα. Ταῦτα πρέπει νὰ εἶναι τὸ φέροισμον καὶ ὁ τρόπος τοῦ γένους κοινῶς καὶ μερικῶς».

Ἀφ' οὗ διέταξεν οὕτω τὰ κατὰ τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου ὑπὲρ τοῦ στόλου προσεκάλεσε δι' ἔγκυκλιον τοὺς φιλοπά-τριδας ὅπως οἱ μὲν εὐποροῦντες ἐφοδιάζωσι τοὺς μὴ ἔχον-τας μέσα ὀπλίσειω, οἱ δὲ δυνάμενοι στρατεῦειν, καὶ μάλιστα οἱ ἀεργοὶ νέοι, διευθύνωνται εἰς τὴν Πελοπόννησον, διότι ἐκεῖ δι' αὐτῶν ἐμελέτα τὸν ἄμεσον σχηματισμὸν τακικοῦ σώματος, δίδων οὕτω ἐργασίαν μὲν τοῦτοις, τῷ δὲ ἀτάκτῳ στρατῷ ὑπό-δειγμα ὀπλιστικῆς καὶ στρατιωτικῆς πειθαρχίας. Συγχρόνως δὲ καὶ ὁ Ἑλληνικὸς στόλος ἐξ 92 Ὑδραϊκῶν, 44 Σπεταιωτικῶν καὶ 40 Ψαριανῶν πλοίων συγκροτούμενος, ὑπὸ ἰδίου ναυάρ-χους ἐξέδοτο προκήρυξιν πρὸς τοὺς Κυκλαδίτας καλοῦντες αὐ-τοὺς εἰς ἐπανάστασιν, πάντες δὲ παρέσχον οὓς εὐμένες, ἀλλὰ καὶ μετὰ τινος δέους, ὀρρωδοῦντες πρὸς τὸ μέγεθος τοῦ ἐγχει-ρήματος.

Τῆ 3 Ἀπριλίου 1821 οἱ ἐν Σπέταις γράφουσι πρὸς τοὺς Μυκονίους καὶ Τηνίους πρὸς παρασκευήν. Ὑπογράφεται δ' ὁ ἐφορος Π. Γεώργης καὶ Η. Χρυσοσπάθης.

Συμφώνως λοιπὸν πρὸς τὴν προκήρυξιν ταύτην τοῦ Ὑψη-λάντου, οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ προὔχοντες τῶν νήσων ὄντες μεμνη-

μένοι εἰς τὰ τῶν Φιλικῶν ἐνήργησαν ἐν τάχει περὶ παρασκευῆς πρὸς ἐπανάστασιν, πλὴν τινῶν Ἑλλήνων καθολικῶν ἐν Σύρῳ, Τήνῳ καὶ Θήρᾳ¹. Ἐν Μυκόνῳ λοιπὸν κατὰ Ἰούνιον 1821 ἐξηρητήθησαν τέσσαρα πλοῖα Μυκονιακὰ ὅπως συμπολεμήσωσι μετὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου «κατὰ τοῦ Ἀγαρηνοῦ Ὀσμάνοῦ». Τὰ πλοῖα ταῦτα εἶναι τὰ ἑξῆς: α) τοῦ καπιτάν Ἀνδρέα Κοζιδίνη Πιργαντίνον ἐπονομαζόμενον «Ποσειδῶν» φέρον κανόνια 10 καὶ ψιλὰ ἄρματα β) τοῦ καπιτάν Φραγγῆ Φαμέλη πιργαντίνον ἐπονομαζόμενον «Ἀγίος Ἰωάννης» φέρον κανόνια 8 καὶ ψιλὰ ἄρματα² καὶ γ) τοῦ καπιτάν Ἀντώνη Μπόνη τσαμπεκομαρτινάγα ἐπονομαζόμενον «Παναγία Τουρλίανη» (τοιοῦτον ὄνομα ἔφερε τῷ 1806 καὶ τὸ τριῦστιον καράβι τοῦ Δημ. Τζαννῆ Ντεσοῦδα) φέρον κανόνια 8 καὶ ψιλὰ ἄρματα καὶ σκαμπαβίαν τράταν φέρουσαν 2 κανόνια καὶ πάντα τὰ ἀναγκαιοῦντα ὅπλα μετὰ τοῦ πληρώματος (ἐκουλάγγιον)³. Περὶ τῶν καπιτανέων τούτων τὸ

(1) Ὁ Κάρολος Μένδελσον Βαρθόλδης ἐν τῇ Ἱστορίᾳ τῆς Ἑλλάδος κτλ. (μετάφρ. Α. Βλάχου Ἀθ. 1873) ἀναφέρει ὅτι, καθ' ὃν χρόνον οἱ Σπετιοῦται, οἱ Ψαριανοὶ καὶ οἱ Ὑδραῖοι ὤθουν τοὺς νησιώτας εἰς ἐπανάστασιν, οἱ ἐν Θήρᾳ, ἐν Ἀδρῳ καὶ Τήνῳ καθολικοὶ ἀπεποιήθησαν νὰ ἐπαναστατήσωσι, προτιμῶντες μᾶλλον νὰ πληρώσωσι διπλοὺς φόρους τοῖς τε Τούρκοις καὶ τῷ ἑλληνικῷ στόλῳ ἢ νὰ καταδικάσωσι τὸν φανατισμὸν αὐτῶν, οὗς δὲν ἔλειψεν ὁ Παροναξίας Ἱερόθεος, γράψας πρὸς τοὺς Αἰγαιοπελαγίτας ἐπιστολὴν φέρουσαν καὶ τὰς ὑπογραφὰς τοῦ Μαυρογένους, τοῦ Δημητράκοπούλου, τοῦ Μάτσα καὶ τοῦ Ραυτοπούλου, «νὰ συνιστῆ νὰ προφυλάττωνται ἀπὸ τῶν ἐνεργειῶν τῶν Φραγκοσυριανῶν καὶ Φραγκοσατορναίων.» Τὰ αὐτὰ περὶ τοῦ λέγει καὶ ὁ Σ. Τρικούλης ἐν Ἱστορίᾳ τῆς Ἑλλ. Ἐπαναστάσεως Α' 124.

2) Τῇ 29 Ἰουλίου 1821 ἀπέστειλαν καὶ μπουρλότον (Ἀντωνίου Τσαμαδοῦ Ἱστορικὰ ἡμερολόγια τῶν Ἑλληνικῶν ναυμαχιῶν τοῦ 1821, Ἀθ. 1886 σ. 58).

3) Οὗτος ἔχων ἄνδρας ἐμπειροπολέμους, ἐπετέλεσεν ἔργα θαυμαστοῦ ἐν τῇ Α. Πελοποννήσῳ καὶ ἰδίᾳ παρὰ τὴν Μονεμβασίαν, ἐνθα καὶ τὸ ὄνομα μόνον αὐτοῦ Φραγγῆ παρρημενηθὲν ὑπὸ τῶν Τούρκων εἰς Φράγγους

κοινὸν Μυκόνου ἀπέστειλε πρὸς τὴν «σεπτὴν καντζελλαρίαν τοῦ κοινοῦ Ὑδρας» τὰς δεούσας συστάσεις δι' ἐγγράφων αὐτοῦ τῆς 26 Ἰουνίου, τῆς 1 καὶ 22 Ἰουλίου καὶ 25 7)βρίου 1821. Φαίνεται ὅμως ὅτι οἱ ναῦται (μαρινάροι) τοῦ Ἀνδρέα Κοζαδίνη, πρὸς ὃν ἦ «Ἑλληνικὴ καντζελαρία Ὑδρας» ἀπέστειλε τὰς πολεμικὰς παρασκευὰς (σπεδιζιόνες), κατέσχον αὐτὰς (ἐσεκουεστράρισαν) διὰ νὰ περιλάβωσιν εἰς τὸ πλοῖον «Λ ε ὕ κ α» περγατῖνον, ὅπερ ἠχμαλώτισαν καὶ ἤθελον νὰ ἐξαρτήσωσι δι' ἴδιον λογαριασμόν. Ἐπῆλθον ταραχαὶ ὡς ἐκ τῆς λείας (πρέζας), εἰς ἧς ἡ κοινότης δὲν ἀνεμίγη· διότι, ὡς ὀρθῶς γράφουσιν οἱ ἔφοροι τῆς νήσου καὶ πρόθυμοι ἀδελφοὶ καὶ δοῦλοι, ἀκόμη δὲν εἶχον νόμους καὶ ὄρδινά, καθ' ἃ νὰ τοὺς δικάσωσι καὶ περιορίσθησαν μόνον νὰ ἀποστείλωσιν αὐτοὺς εἰς Ὑδραν ἵνα ἀπολογηθῶσιν αὐτοπροσώπως. Πράγματι δὲ ἤδη κατ' Ἰούλιον ὑπῆρχον αἰγμάλωτοι ἐν Μυκόνῳ, δι' οὓς ἡ κοινότης παρακαλεῖ διὰ πατριωτικωτάτων προλεγομένων τὸν Λυκοῦργον Λογοθέτην, ἀρχηγὸν τῆς Σάμου καὶ τοὺς λοιποὺς ἔφορους, νὰ λάβῃ πρόνοιαν ἀποστέλλων χάριν αὐτῶν, τῶν προσφύγων καὶ τῶν ἔντοπιῶν 300 ζεμπιλία ὀρυζῆς, περὶ τῆς πληρωμῆς τῶν ὀποίων ὑπόσχονται, ἀναγγέλλουσα ταῦτοχρόνως καὶ τὴν εἰς Μύκονον ἀφιξίν τοῦ Νικολάου Γομαδῆ¹ μετὰ τῆς οἰκογενείας αὐτοῦ, ἣν περιποιήθησαν μεγάλως. Ἐν τούτοις εἰργάσθησαν συντόμως οἱ Μυκόνιοι διὰ τὸν ἀγῶνα ὡς ἀποδεικνύεται καὶ ἐκ τῆςδε τῆς ἐπιστολῆς :

ἐπήνεγκε τὸν τρόπον καὶ τὴν φυγὴν τῶν Τούρκων. Ἀλλὰ βραδύτερον, μήπως ὁ ἀτρόμητος θαλάσσιος ἦρως Κωνσταντῖνος Κανάρης δὲν εἶχε συνεργάτην τὸν Μυκόνιον Νικόλαον Μπάον, ἐκ τῆς μεγάλης τῶν Μπάων οἰκογενείας καὶ τὸν Ζωρζῆν Μπερνῆν, καθ' ὃν χρόνον ἕκαυσε τὴν ἐν Χίω πελωρίαν τουρκικὴν ναυσρχίδα καὶ ἐπέτελε τὰλλα ἔργα θαυμασμοῦ; Γνωστότατος καὶ πανελλήνιος τυγχάνει καὶ ἐν τοῖς νεωτέροις χρόνοις ὁ ἀτρόμητος Νικόλαος Σουρμελῆς ὁ εὐεργέτης τῆς Κρήτης κατὰ τὸν τριετῆ ἀγῶνα (1866-9). οὗτος ἢ εἰκὼν κοσμεῖ τὴν παροῦσαν ἡμῶν πραγματείαν, ὡς καὶ εἰκὼν τῆς ναυμαχίας τῆς ἧς ἐπέβαινε «Καρτερίας» πρὸς τὸ τουρκικὸν «Ἰζεδδίν» πρὸ τῆς Σύρου.

1) Ἡ οἰκογένεια αὕτη ἦτο Χιακὴ καὶ ἰσχυρά.

«Πρὸς τοὺς εὐγενεστάτους καπιτανέους τοῦ ἑλληνικοῦ στόλου ἀδελφικῶς προσκυνούμεν.

Παρά τοῦ κ. Παντελῆ Παμπαφούρη ἐλάβομεν ἐν τίμιόν Σας γράμμα, εἰς τὸ ὅποιον μᾶς διορίζετε ἀδελφικῶς ὅτι νὰ ἀρματώσωμεν τὸ καράβιον τοῦ αὐτοῦ κ. Παντελῆ μὲ ὅλα τὰ ἀναγκαῖα καὶ νὰ ἀκολουθήσῃ τὸν ἑλληνικὸν στόλον. Ἡμεῖς, τοῦτέστι τὸ κοινόν μας εἶναι πτωχὸν καὶ εἰς χρέος ὑπέρογκον, καθὰ καὶ τὸ μερικόν, μ' ὄλον τοῦτο ἀμέσως ὅπου ὑψώθη ἡ σημαία τῆς ἐλευθερίας, δὲν ἐλείψαμεν ὅπου εὐθὺς χωρὶς ἀναβολὴν καιροῦ νὰ δεῖξωμεν τὸ φιλογενὲς χρέος μας μὲ ἔργα πραγματικῶς, παρακινούμεντες ὅλους τοὺς ἑδικούς μας καὶ προθυμοποιούμεντες αὐτούς, οἱ ὅποιοι μὲ μεγαλωτάτην προθυμίαν καὶ χριστιανικὸν ζῆλον κατέβαλον ὅλαις δυνάμεσι, καὶ ἀρματώσαμεν τὰ εὐρεθέντα ἐδῶ δύο πλοῖα,¹ τὰ ὅποια καὶ σήμερον ξεκινοῦν τὴν ὁδὸν τους εἰς ἀντάμωσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου. Προσέτι ἐμβαρκαρισθῆσαν καὶ εἰς τὸ καράβιον τοῦ κ. Ἰωάννου Σάντου Σπετσιώτη, 23 παλικάρια ἀπὸ ἐδῶ. Ὡσαύτως καὶ μέσα εἰς τὰ καράβια τῶν Ψαριωνῶν τὰ ἀρματωμένα εὐρίσκονται ὑπὲρ τοὺς 100 ἑδικούς μας καὶ ὀλονένα καταγίνονται ἐδῶ οἱ ἑδικοὶ μας νὰ ἀρματώσῃσι καὶ ἄλλα μικρὰ πλοῖα. Ἡ προθυμία μας εἶναι μεγάλη, μὰ τὸ κοινόν μας καὶ μερικόν πολλὰ ἀδύνατον καὶ πτωχὸν καὶ διὰ τοῦτο δὲν ἠμπορέσαμεν νὰ ποιήσωμεν εἰς τὸν Κ. Παντελῆν καμμίαν λογιῆς βοήθειαν καὶ παρακαλοῦμεν συγγνώμη.

Καὶ ταῦτα μὲν πρὸς πληροφορίαν ἀληθεστάτην τῆς εὐγενείας σας καὶ μεταπροσκυνούμεντες μένομεν μὲ ὄλην τὴν ἀδελφικὴν ἀγάπην.

Μύκονος 28 Ἀπριλίου 1821

Τῆς εὐγενείας σας πρόθυμοι ὡς ἀδελφοὶ
(Τ. Σ.) Ἰωάννης Μαυρογένης κοινὸς ἐπιστάτης Μυκόνου
Ἰωάννης Μαυραμπουτής κοινὸς κασιέρης.²

1) Μεταγενεστέρως τοῦ ἐγγράφου τούτου ἐξηρητήθησαν (κατ' Ἰούνιον ὡς εἶδομεν) τρία μεγάλα καὶ τινὰ μικρὰ.

2) Ἐκ τοῦ καταστάχου τῆς 28 Ἀπριλίου 1821 διὰ τὸ γράφονται αἱ κόπαι τῶν κοινῶν γραμμάτων.

Τῇ 16 Μαΐου 1821 οἱ Μυκόνιοι ἔγραψαν πρὸς τοὺς προεστῶτας Σπετσῶν τάδε : «Τὴν εὐγενεῖαν σας προεστῶτες καὶ πλοίαρχοι Σπετσῶν, ἀδελφικῶς ἀσπάζομεθα. Ταύτην τὴν στιγμήν ἦλθον ἄνθρωποι ἀπὸ Ψαρᾶ, οἱ ὅποιοι μᾶς ἐφανερώσαν ὅτι εἰς Ψαρὰ ἐπῆγεν ἐπίτηδες ἔκσπρσι, ἀγγέλλον ὅτι εἶναι εἰς Καλλίπολιν 8 καράβια τούρκικα τῆς ἀρμάδας, ντελίνια καὶ φρεγάται· καὶ ἀγκαλιὰ ἴσως νὰ ἔφθασε καὶ εἰς τὰ αὐτόθι ἢ αὐτὴ εἶδησις, πλὴν καὶ ἡμεῖς, ὡς χρέος μας σας εἰδοποιούμεν μὲ τὸν ἐπιφέροντα ἀπεσταλμένον μας Κ. Πετράκη Πέτρου Μαυρογέννην. Τέσσαρα ἀρμαμένα καράβια ἐδικά σας εὐρίζονται ἐδῶ, τὰ ὅποια σήμερον ξεκινοῦν καὶ αὐτὰ διὰ τὰ ἐπάνω μέρη, περιμένοντάς καὶ ἄλλα σας καράβια νὰ ὑπάγωσιν ἐπάνω. Ταῦτα μὲν πρὸς εἶδησίν σας καὶ μεταπροσκυνοῦντες μένομεν. Μύκονος τῇ 16 Μαΐου 1821 (Τ. Σ.) οἱ ὁμογενεῖς ἀδελφοὶ Κοινοὶ ἐπιστάται Μυκόνου» (Α. Χ. Ἀναργύρου. Τὰ Σπετσιωτικὰ Ἀθῆναι 1861 σ. 435 αὐτόθι σελ. 431 2 ἔγγραφον τῆς κοινότητος τῆς 12 Ἀπριλίου 1821 πρὸς τοὺς αὐτοὺς περὶ τοῦ ὅτι ἐν Μυκόνῳ 400 ἄνδρες εἶναι ἔτοιμοι διὰ ναῦται καὶ τῆς ξηρᾶς ὅσους ἀγαπῶσι).

Τῇ 24 Μαΐου 1821 ἐδημοσιεύθη ὑπὸ τοῦ Ἰγνατίου Παρθένῃ ἢ προκήρυξις τοῦ Ἀλεξάνδρου Ὑψηλάντη τῆς 24 Φεβρουαρίου 1821 ἐξ Ἰασίου, ὡς ἀνέγνων ἐν ἔγγραφῳ παρὰ Π. Γρουλάρη, παρ' ᾧ ἀπόκειται καὶ ἕτερον ἔγγραφον τῆς 17 Ἰουνίου 1821 δ. οὗ ὁ Ὑψηλάντης γράφει ὅτι στέλλει τὸν Παν. Αἰγερινὸν εἰς Μύκονον καὶ Τήνον («Ἅγιος Νικόλαος) πρὸς στρατολογίαν ἀνδρῶν.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἀναγραφέντων ἐξ ἐπισήμων πηγῶν βεβαιοῦνται τὰ ὑπὸ τῶν ἱστορικῶν τῆς ἐπαναστάσεως περὶ Μυκόνου λεχθέντα. Οὕτως ὁ Σλυρίδων Τρικούπης ἐν τῇ Ἱστορίᾳ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως (τόμ. Α' 118) λέγει : «Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω τριῶν ναυτικῶν νήσων εἶχον καὶ ἄλλαι συναποστατήσασαι ὀλίγα πλοῖα, ὡς ἡ Κάσσοι καὶ ἡ Μύκονος, χρησιμεύσαντα καὶ αὐτὰ εἰς τὸν ἀγῶνα». Ὁ δὲ Ἀμβρόσιος Φραντζῆς (Ἐπιτομὴ τῆς Ἱστορίας τῆς ἀναγεννηθείσης Ἑλλάδος, τόμ. Γ' 208 σημ.) λέγει : «Οἱ Ἄνδριοι καὶ οἱ Μυκόνιοι εἶχον ἐκστρατεύσει κατὰ τῆς Εὐβοίας, προλαβόντες τοὺς Παροιαίους»

καὶ περαιτέρω (σελ. 210) προστίθηναι: «ἐν Τήνῳ καὶ ἐν Μυκόνῳ ὑψώθη ἡ σημαία τῆς Ἐλευθερίας ὑφ' ἐνός ἱερομονάχου» (τοῦ Νεοφύτου Καρύστου), τοῦ εἶτα ἐξάρχου ἐν τῷ Αἰγαίῳ πελάγει¹. Πράγματι δὲ κατὰ τὰ Τηνιακά τοῦ Γεωργαντοπούλου τὰ ὑπὸ Ι. Γκιῶν ἐκδοθέντα (σελ. 14): «ἡ πρώτη στρατολογία τῶν Τηνίων ἦτο ἡ κατ' Ἰουλίῳ 1821 ὑπὸ τὸν Καρύστου Νεόφυτον». Πρὸς τοῦτοις οἱ Μυκόνιοι ἅμα τῇ ἐκρήξει τῆς ἐπαναστάσεως ὥσποτε ἐπὶ τῆς βραχείας ρωσσοκρατίας (1771-4), ἐφήρμοσαν τὸν θεσμόν τῶν διαβατηρίων (Πασσαπόρτια), οὕτω τῇ 3 Ἰανουαρίου ἐξεδόθησαν δύο ἀντι γροσίου ἐκάτερον. Ὁ θεσμὸς οὗτος διειρηθῆναι καὶ ἐπὶ Καποδιστριαί, ὡς εἶπομεν ἐν τῇ ἡμετέρᾳ ἱστορίᾳ τοῦ Καποδιστριαίου (Ἄθ. 1896) καὶ κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς βασιλείας τοῦ Ὀθωνος. (Ἰδὲ τὸν ἐμὸν Ὀθωνα, Ἄθ. 1892). Αὐτὸ δὲ τοῦτο εἶδομεν γινόμενον καὶ ἐν Σκιάθῳ.

Ἦδη δὲ κατ' Ἀπρίλιον φθίνοντα ἡ περίφημος τῆς Μυκόνου ἡρώς, ἡ Μαντῶ Μαυρογένους ἐξοπλίσασα, ἰδίῳις ἀναλώμασι δύο σιάφη, ἐξαπέστειλεν αὐτὰ μετὰ Μυκονίων εἰς Εὐβοίαν πρὸς ἐξεγερταῖν τῶν ἀνδρείων Εὐβοέων καὶ θὰ ἐπέβαινε καὶ αὐτὴ αὕτη, ἀλλὰ, σκέψεως ὄριμωτέρα; ἐλικρατησάσης, παρέμεινε ἐν Μυκόνῳ, ὅπου καθ' ὄλον τὸ 1821 μετὰ τῶν Μυκονίων συμπράττουσα ἐσκέπτετο εἰς τί θὰ προέβαινον, ἂν οἱ Τοῦρκοι ἐλδικούμενοι τὴν ἀποστατήσασαν νῆσον, ἀπεριβάζοντο εἰς αὐτήν.

Ἡ Μαντῶ (Μανταλένια=Μαγδαληνὴ) Μαυρογένους ἐγένετο θυγάτηρ τοῦ σπαθαρίου Νικολάου Μαυρογένους· υἱοῦ τοῦ βοϊβόδα καὶ προεστῶτος ἐπὶ μακρὸν τῶν πραγμάτων Μυκόνου Δημητρίου Μαυρογένους ἀδελφοῦ τοῦ διερμηνέως καὶ εἶτα ἡγεμόνος Βλαχίας Νικολάου². Τὰ περὶ τῆς γεννήσεως αὐτῆς ἄγνω-

1) Ἡ σφραγὶς τοῦ Νεοφύτου ἔφερε δένδρον μετὰ πτηνοῦ καὶ τὰ γράμματα ἐξαρχία Αἰγαίου Πελάγους 1824. Γενικὸς ἑξαρχος ὁ Καρύστου Νεόφυτος.

2) Οὐχὶ ὀρθῶς ὁ τε Πουκβίλ ἐν τῇ Histoire de la régénération de la Grèce Βιβλ. Ε' Κεφ. Γ' σελ. 389 καὶ ἡ Mime Dora d'Istria ἐν τῇ

στα καὶ μόνον κατ' εἰκασίαν δυνάμεθα νὰ προσπελάσωμεν εἰς τὴν ἀλήθειαν λέγοντες, ὅτι ἐγεννήθη περὶ τὸ 1790 ἢ 1796. Ἀποκεφαλισθέντος τοῦ θείου αὐτῆς ἡγεμόνος τῆς Βλαχίας Νικολάου τῷ 1791 ὁ πατὴρ αὐτῆς Στέφανος, ὃς ἦν σπαθάριος τοῦ θείου, τῶν κτημάτων καὶ τῶν χρημάτων ἐκείνου δημιουθέντων, ἀπῆλθεν εἰς Βιέννην καὶ ἐκεῖθεν εἰς Τεργέστην, ὅπου ἔτυχεν ἐπιμεμελημένης ἀνατροφῆς, ἐκμαθοῦσα ἐν τάχει τὴν τε μητρικὴν, τὴν γαλλικὴν καὶ ἰταλικὴν γλῶσσαν. Καθ' ὃν χρόνον ἡ Μαντιῶ ἐβίου ἐν Τεργέστη κατέστη μάρτυς τῶν συνελεύσεων τῶν Ἑλλήνων πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἑλλάδος, ὑπὲρ ἧς ἐνθουσιωδῶς ἔπαλλεν ἡ καρδιά, ὡς πασῶν τῶν ἡρωϊκῶν, ὧν ζῶν παράδειγμα ἦσαν αἱ σύγχρονοι Σουλιώτιδες. Οἱ τε ἐν Τεργέστη παροικοῦντες Ἕλληνες καὶ ἰθαγενεῖς μετὰ θαυμασμοῦ ἀναφέρουσι τὴν Μαντιῶ, τὴν ἑαυτῆς καλλονὴν καὶ τὸ παράστημα ἐκθειάζοντες. Εἶχεν ὀφθαλμοὺς ὄραίους, τοιαύτην ἐντύπωσιν ἐμποιῶντας, ὥστε κοινῶς ἐκαλεῖτο ἡ «ὠραία Ἑλληνίς».

excursion en Roumelie et en Morée B' 230, λέγουσι κόρην τοῦ Στεφάνου Μαυρογένους. Ὁ Γ. Σ. Μαυρογένης καὶ ὁ Φρ. Πρίντζης ἐν τῷ Ἀθηναϊκῷ ἡμερολόγιῳ Ἀθ. 1888 λέγουσιν ὅτι ἡ Μαντιῶ ἦν ἡ μονογενὴς θυγάτηρ, ἐνῶ εἶναι γνωστὸν ὅτι ὁ σπαθάριος Νικόλαος ἔσχε καὶ ἄλλας θυγατέρας· ἰδὲ Blancard, les Manroyéni σελ. 632 καὶ ἐφεξῆς ἐνθα περὶ τῆς Μαντιῶς ὁ λόγος μακρός. Ἰδὲ καὶ β' ἐκδ. Paris 1909 τόμ. Β' σελ. 287-381 μετὰ δύο εἰκόνων τῆς Μαντιῶς, τῆς ἐν Ναυπλίῳ οἰκίας ἐν ἣ κατόκει καὶ πανομοιότυπου τῆς ἐν ἔτει 1840 ἀναφορᾶς αὐτῆς πρὸς τὸν βασιλεῖα Ὀθῶνα.

Ἐπιθι καὶ Σ. Κρητικῷ προξένου τῆς Ἑλλάδος ἐν Ρουμανίᾳ μελέτην ἐν τῷ «Ἐσπερος» τῆς Λειψίας, οὗ ἡ ἔκδοσις συνεχίσθη εἰτα ἐν Ἀθήναις ὑπὸ τοῦ Γ. Περβάνογλου τῷ 1889 ἀρθμ. τῆς 1ης Μαΐου καὶ Μιχαὴλ Λαμπρινίδου συγγραφέως τῆς Ναυπλίας (Ἀθῆναι 1893) μελέτην ἐν ἐπιφυλλίδι τῆς ἐφημερίδος «Ἀθηναίς» τοῦ μηνὸς Ἰουλίου 1907. Περὶ Μαντιῶς ἔγραψεν καὶ ὁ Σ. Π. Λάμπρος ἐν Ἀρθροῖς καὶ Λόγοις σελ. 19. Ὁ δὲ Ἀγγελος Βλάχος μεταφράσας τὴν ἱστορίαν τῆς Ἑλλάδος τοῦ Μένδελσον Βαρθόλδη ἐξέλαβε τὴν Μαντιῶ ὡς Παναγίαν τῆς Μυκόνου (Madona von Myconos!).

ὡς δεικνύει ἡ ἐνταῦθα παρεντιθεμένη εἰκὼν αὐτῆς· ἐξ ἀγγλικῶν συγγραφοῦν πρωτοτύπου γενομένη (London 1823 ὑπὸ Freundel). Ὁ τὰ ἀπομνημονεύματα περὶ τῆς Ἑλλάδος γράφας Μαξιμος Ραῦμπὸ (τόμ. Β' 119-121) ἐπεσκέψατο τὴν Μαντῶ ἐν Μυζόνῳ μεσοῦντος τοῦ 1821 καὶ εὔρεν αὐτὴν ἔτι νέαν καὶ ἀκμαίαν καὶ ἐμφορομένην πατριωτικωτάτων αἰσθημάτων καὶ ἀκρατήτου ἐνθουσιασμοῦ ὑπὲρ τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς Ἑλλάδος. Ἐκ τούτου συνάγομεν μετ' ἐνδοιασμῶν τινων ὅτι ἡ Μαντῶ, καθὼς καὶ ἡ ἠρωὶς Μπουμπουλίνα ἦσαν μέλη τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας, ἧς οἱ ἀπόστολοι περιήρχοντο σύμπασαν τὴν Ἑλλάδα πρὸ τε καὶ μετὰ τὸ κίνημα τὸ ἐν Μολδοβλαχίᾳ ὑπὸ τὸν Ἀλέξανδρον Ὑψηλάντην, ὅτε ἡ Μαντῶ εὗρισκετο ἐν τῇ ἀστυγεῖτονι Τήνῳ παρὰ τῷ Ἰσρεὶ Μαύρῳ, θείῳ αὐτῆς. Ἐνταῦθα πλείσθ' ὅσα ἤκουε καθ' ἐκάστην (I. Ginouvier, *Mavrogenie ou l'héroïne de la Grèce* Paris 1825) περὶ τῆς ἐπαναστάσεως καὶ ὀλονέν τὰ στήθη αὐτῆς ἐφλογίζοντο ἐκ τοῦ πρὸς τὴν ἐλευθερίαν ἔρωτος καὶ μίαν ὀραίαν προΐαν ἀποχαιρετήσασα τοὺς συγγενεῖς ἀπέπλευσεν εἰς Μύκονον, ὅπου τὰ ἑαυτῆς ὑπάρχοντα πωλήσασα προσήνεγκεν ὀλοκαύτωμα εἰς τὸν ἱερὸν βωμὸν τῆς πατρίδος. Πράγματι δὲ τὴν θυσίαν ταύτην ἀναφέρουσιν οὐ μόνον οἱ ἡμέτεροι ἱστοριογράφοι, ἀλλὰ καὶ οἱ περὶ Ἑλλάδος γράψαντες ξένοι. Οὕτως ἀναγράφουσι τὸ πρᾶγμα ἡ Mme L. S. W. Belloc (*Bonaparte et les Grecs*, Paris 1826 σελ. 240) καὶ ἡ C. M. Edmons (*Greek Lays, Idylls, Legends etc*, London 1886, ἐν οἷς εἰσαγωγή ὑπὸ τοῦ Mathias Jenkins). Ἡ Μαντῶ ἰδοῦσα ὅτι καὶ αἱ ἀστυγεῖτονες νῆσοι ὑψωσαν τὴν σημαίαν τῆς ἐπαναστάσεως προσεζάλεσεν ἐνθουσιώδεις καὶ τοὺς Μυκονίους εἰς ἀποτίναξιν τοῦ Τουρκικοῦ ζυγοῦ ζηλώσασα πρὸς τοῦτο τὴν δόξαν τῶν Κουντουριωτῶν, τῶν Ὀρλιάνδων, τῶν Κριεζιδῶν καὶ Τομπάζηδων κτλ. καὶ ἰδίως ἀνωλόμασιν ἐξώπλισε δύο σκάφη ἅμα Ἀπριλίῳ φθίνοντι τοῦ 1821 καθ' ὃν χρόνον καὶ οἱ λοιποὶ Μυκόνιοι ἀπέστειλλον, ὡς εἶδομεν, τρία, ἅτινα ἐνωθέντα μετὰ τῶν τριῶν ναυτικῶν νήσων τῆ 5 Μαΐου καὶ ῥημουλκοῦντα κατασθεθὲν τουρκοκρατικὸν πλοῖον, κομίζον ξυλείαν ἐκ Κων)πόλεως ((G. Agrati, *Precis des ope-*

Αιγαίου πελάγους πρὸς διοργάνωσιν τῶν νήσων καὶ εἰσπραξίν φόρων καὶ κατὰ Μάϊον πέμπονται ἀρμοσταὶ εἰς τὰς αὐτὰς νήσους ὁ Βενιαμὶν Λέσβιος, ὁ Κωνσταντῖνος Μεταξᾶς, ὁ Νικόλαος Οἰκονόμου ἐξ Ὑδρας, ὁ Βασίλειος Ν. Γκίνης ἐκ Σπετιῶν καὶ Χρῖστος Ι. Σκανδάλης, ὁ δὲ Κοσμάς Γκίνης ἐστάλη ὡς ἀγγελιαφόρος παρ' αὐτοῖς. Οἱ ὀργανωταὶ οὗτοι προσέβησαν εἰς διορισμὸν ἐπαρχῶν καὶ ὑπεπάρχων (ἀντεπάρχων)¹, καθ' ὃν ὅμως ἐξεφράσθησαν οἱ πληρεξούσιοι τοῦ Αἰγαίου: Ε. Ξένος, Ν. Χρυσόγελος, Λογοθέτης Πάγκαλος, Δ. Γαβρᾶς, Ἄντ. Ἀλμπέρτης, Μηνᾶς Σακελλαρίου, Α. Κορτέσης, Α. Μλονάκης, Πέτρος Π. Μανρογένης, Μακάριος Βαριλάμ, Παναγ. Δ. Δημητρακόπουλος (Γκιῶν Τηνιακὰ σελ. 146 καὶ 179 καὶ Μάμουκα Η' 96). Ἡ Μύκονος ὑπλήθη εἰς τὰς Βορείους Κυκλάδας, ἐν αἷς συγκατηριθμήθησαν ἡ Σῦρος, ἡ Σέριφος, ἡ Κύθνος, ἡ Κέως, ἡ Ἄνδρος καὶ ἡ Τήνος, ὧν ἐπίτροπος ἐδρεύων ἐν Ἐρμουπόλει τῷ μὲν 1828 ἦν ὁ Βενζέλος Ροῦφος, εἶτα ὁ Κωνσταντῖνος Μεταξᾶς, μεθ' ὃν ὁ Νικόλαος Καλλέργης καὶ τελευταῖος τῷ 1831 ὁ Κ. Ἀμβροσιάδης. Οἱ ὀργανωταὶ οὗτοι προσέβησαν καὶ εἰς ἐράνους εἰς χρήματα καὶ εἰς ζωτροφίας καὶ ἐνδύματα. Ἄλλὰ καὶ οἱ ναύαρχοι ἐδέχοντο τὰς προσφορὰς τῶν νήσων. Οὕτως ἡ νῆσος Τήνος ἀποστείλασα ζωτροφίας, ἔγραψε τὴν παρὰ πόδας ἐπιστολήν: «Ἐκλαμπρότατε Ναύαρχε τοῦ τῶν Ψαρῶν Ἑλληνικοῦ Στόλου (Ἀποστόλη).

Τὰ ἄπειρα χρεῖα ὅπου τὸ ἡμέτερον γένος χρεωστεῖ οὐ μόνον πρὸς ὑμᾶς, ἀλλὰ καὶ πρὸς τοὺς λοιποὺς συμμάχους σας, εἶναι μὲν μεγάλα θεωρούμενα ὅμως πρὸς ἡμᾶς τοὺς Νησιώτας γίνονται μέγιστα καὶ ἀσύγκριτα οἷας δήποτε εὐγνωμοσύνης· διὰ τοῦτο ὡς οἱ παλαιοὶ πρόγονοί μας χρώμενοι τὴν σιωπὴν καὶ με αὐτὴν, ὡς ἐκεῖνοι παρασταίνομεν τὸ ὕψος τῆς ἡμετέρας πρὸς ὑμᾶς εὐγνωμοσύνης. Δέχθητε οὖν, Ἐκλαμπρότατε, βόας λέντε, μερικὰ σταφύλια καὶ μερικὰ ψωμῖα, σημεῖον τῆς ἐνθέρμου ἐπιθυμίας μας τοῦ νὰ σᾶς ἀπολαύσωμεν ἐνιαῦθα, συγχωροῦντας ἡμῖν τὴν

1) Ἀντεπαρχος ἐν Μυκόνῳ ἦν ὁ Γεώργιος Σκεῖδος.

μικρότητα τοῦ δώρου, ἀποβλέποντας εἰς τὴν προθυμίαν μας καὶ ἐν τούτοις οἷς ἀσπαζόμεθα καὶ μένομεν.

Τήνος, ἅγιος Νικόλαος τῆ 19 7)βρίου 1822

Οἱ ἐπίτροποι τῶν ἀρμολογῶν

Ἰωάννης Μ. Παξημάδης, Σιαμαῖος Κριθηρόπουλος Ἀντώνιος Ἀλμπέρτης, Μιχαὴλ Παρίσης, Νικόλαος Ρεμόντιος»¹

Ὁ Γρηγόριος Σέλλας ὑπασπιστὴς τοῦ Δημητρίου Ὑψηλάντου (κατ' ἔγγραφον παρὰ Π. Γρυπάρη) τῆ 28 Δεκεμβρίου 1821 παρέλαβεν ἐκ Μυκόνου τὰ πλοῖα τοῦ Α. Μπόνη μπεργατίναν : « Παναγίαν Τουρλιανὴν » τοῦ Α. Γοζαδίνου « Λυκοῦργον », τοῦ Α. Λύγουσιτῆ « Λεωνίδαν », τοῦ Φραγαῆ Φαμέλη τὸ μπρίκι, τοῦ Α. Μπόνη μπρίκι « Ραφαῆλος » διὰ τὴν ἐκστρατείαν τοῦ Ὀλύμπου καὶ εἰς τὸν κόλπον Θεσσαλονίκης καὶ ὅπου ἄλλαχού ἤθελεν ἐκστρατεύσει ὁ Σέλλας,² ὅστις τῆ 2 Ἰανουαρίου 1822 ἐκ Νάξου γράφει τοῖς Μυκονίοις ζητῶν 40 κανιάρια παξιμάδια καὶ 40 βαρέλια οἴνου. Τὸ ἔγγραφον τοῦτο ἐνθουσιωδῶς γεγραμμένον ἀναγνωρίζει τὰς μεγάλας θυσίας τῶν Μυκονίων, οἱ ὅποιοι πρὸς πάντας ἐφέροτον ὡς ἀδελφοί, ὅπουδῆποτε καὶ ἂν ἐκαλοῦντο. Οὕτω οἱ Ψαριανοὶ τῆ 12 Μαΐου 1821 καλοῦσιν αὐτοὺς νὰ σταίλωσι πλοῖα εἰς Ὑδραν καὶ Σπέτσας καὶ νὰ λάβωσι ναυτιλιακά ἔγγραφα (χαρτιά) τῆς Κυβερνήσεως, ἵνα μὴ γίνωνται λεία πολέμου τὰ πλοῖα αὐτῶν.³ Ἄλλὰ καὶ οἱ προεστῶτες τῶν Σπετσῶν

1) Ἴδὲ « Πρόσδον » Τήνου τῆς 9 Αὐγούστου 1908.

2) Τὰ πλοῖα φέροντα ἔγγραφα τοῖς κοινότητος (κοινὸ ἐφοροὶ Μυκόνου), ἀπέπλευσαν εἰς Κόρινθον ὅπου ἤδρευεν ἡ Κυβέρνησις, ἵνα ἐφοδιασθῶσι δι' ἔγγραφων τῆς Βουλῆς (22 Ἀπριλίου 1822).

3) Ἦδη καὶ τῆ 22 Δ)βρίου 1819 ἔγραφαν τοῖς Μυκονίοις παρακαλοῦντες νὰ ἐπιτρέψωσιν αὐτοῖς, νὰ λάβωσι 40—15 κίνας ἐκ Δήλου χάριν τοῦ λιμένος αὐτῶν. Ἀγνοοῦμεν ἐὰν ἐπληρώθη ἡ ἐπιθυμία τῶν Ψαριανῶν, γινώσκομεν ὅμως ὅτι τῷ 1826 Γάλλοι περιηγηταὶ ἐκλεπτον ἀρχαιότητας ἐκ Δήλου, ἀλλ' ὁ ἐφοροὶ Μυκόνου—Σίφου Λεονάρδος Βαλέτας γράφει τῷ Γκιζῆ νὰ εἰδοποιήσῃ τοῖς ξένοις νὰ μὴ ἀρπάζωσιν (ἀρθμ. ἔγγρ. 7719 τῆς Ἱστορ. καὶ Ἐθνολ. ἐταιρείας τῆς Ἑλλάδος) καὶ ἐπειδὴ ἐξηκολούθει ἡ ἀρπαγὴ, ἡ κοινότης ἔκαμεν ἀναφορὰν τῆ 1 Δ)βρίου 1826 κατὰ τοῦ Π. Κορδία ἄγγλου προξένου (καὶ πολλῶν ἄλλων δυνάμεων) ὃν ἀπεκάλει αἰσχροχερδῆ

ἔγραψαν τῆς 3 Ἀπριλίου 1821 ζητοῦντες ἄνδρας ἐπὶ πληρωμῇ, ζητοῦσι δὲ νὰ ἐνθουσιάσωσιν αὐτοὺς διὰ ποιημάτων καὶ λόγων πατριωτικῶν, ἵνα ἐμπνεύσωσιν αὐτοῖς πολεμικὸν μένος.

Ἐκ Μαραθοκάμπου Σάμου ἔγραψαν οἱ Σάμιοι τῆ 27 Δεκεμβρίου 1821 παρακαλοῦντες τοὺς Μυκονίους νὰ πέμψωσι βοήθειαν κατὰ τοῦ ἐξεληθόντος τουρκικοῦ στόλου καὶ κατέφθασαν εἰς Μύκονον δύο πλοῖα προσφύγων Σαμίων. Ἐπίσης εἰς Μύκονον κατέπλευσαν τῆ Μ. Πέμπτῃ 1822 500 Χίοι λέγοντες ὅτι ἔφθασαν ἐκεῖ ὁ τουρκικὸς στόλος, οἱ δὲ Μυκόνιοι ἔγραψαν εἰς Ὑδραν ζητοῦντες ὁδηγίας. Τῆ 30 δὲ Μαρτίου 1823 ἡ διοίκησις ὤρισεν τοῖς Μυκονίοις νὰ στείλωσι 300 ναύτας.

Κατ' Ἰούνιον 1822 ἡ Βουλὴ τῶν Ψαριανῶν ἔστειλεν ἔγγραφον πρὸς τοὺς ἐφόρους τῆς Μυκόνου περὶ πυρπολήσεως ἐν τῷ στενῷ Χίου βεσσέλων (πλοίων τουρκικῶν) καὶ παρακαλεῖ τοὺς Μυκονίους ἀπιδόντας εἰς ὅσα μέχρι τοῦδε ἔπραξαν οἱ Ψαριανοί, προπύργιον τῆς Ἑλλάδος ὑπὲρ τοῦ ἀγῶνος γενόμενοι, νὰ μὴ ἀδιαφορήσωσι νὰ στείλωσι ναύτας ἐφοδιασμένους καὶ ὀπλοφόρους πρὸς ἐπικουρίαν αὐτῶν ἔστειλαν δὲ ἀπεσταλμένον εἰδικὸν τὸν Ἰωάννην Καλλιμέρην (8 Ἰουνίου 1822), ἀλλ' οἱ Μυκόνιοι, περὶ τῆς ἐαυτῶν ἀσφαλείας ἀτησολημένοι ἠδιαφόρησαν ὡς λέγει ὁ Κ. Νικόδημος (ἐν Ὑπομνήματι κτλ. Α' σ. 188—98 καὶ 192). Τῆ 8 8)βρίου 1822 ἡμέρα Κυριακῇ ἠγκυροβόλησεν ὁ τουρκικὸς στόλος πρὸ Σύρου καὶ Μυκόνου. Κατ' αὐτὴν ἐφάνη ἡ γενναϊότης τῶν Μυκονίων φυγαδευσάντων τοὺς ἀποβιβασθέντας Ἀλγερίους (ἐν «Προμηθεῖ» Ζωσιμᾷ Ἐσφυγμέντου 1896 ἀρθ. 99). Πράγματι δὲ τοῦ ναυάρχου Μεχμέτ Πασᾶ περιπλέοντος τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου, 190 Ἀλγερίνοι ἀπέβησαν εἰς Μύκονον ἐπὶ λεία προβάτων· 400 ὁμοῦ Μυκόνιοι, τῶν ἄλλων φυγόντων πρὸς ἀσφάλειαν εἰς Τήνον, ἐπετέθησαν κατὰ τῶν Ἀλγερίων, ὧν φρονεύσαντες 17 ἔτρεψαν εἰς φυγὴν τοὺς ἄλλους, δύο μόνον ἐκ τῶν νησιωτῶν τραυματισθέντων (Ραγκαβῆ, Ἑλληνικά Γ' 124).

Ἐξ ἐγγράφου τῆς Ἱστορικῆς καὶ ἐθνολογικῆς ἐταιρείας τῆς Ἑλλάδος (ἐκ τῶν ὑπὸ τοῦ κ. Βαρθολομαίου Γκιζη δωρηθέντων καὶ χρονολογούμενων ἀπὸ τοῦ 1622 καὶ ἐντεῦθεν ἀρθμ. 7691) ὁ ἐν Κων)πόλει πρεσβευτῆς τῆς Γαλλίας, γράφει τῷ ἐν Μυκόνῳ προξένῳ τῆς αὐτῆς δυνάμεως τῆ 13 Φεβρουαρίου 1822 νὰ

στέλλη αὐτῷ εἰδήσεις περὶ τῶν ἐν Ἑλλάδι καὶ ταῖς νήσοις δια-
 τρεχόντων. Ὁ αὐτὸς τῷ αὐτῷ γράφει τῇ 24 Μαρτίου 1822,
 ὅτι ὁ τουρκικὸς στόλος ἀπέπλευσεν εἰς Αἰγαίον, νὰ προστατεύῃ
 μόνον τοὺς Γάλλους ὑπηκόους τοὺς δὲ ραγιαδες οὐ (ἀρθμ. 7694
 πρβλ. καὶ ἀρθμ. 7696 9 καὶ 7700 καὶ 7711, ἐν οἷς συνιστᾶ
 καὶ τὴν οἰκογένειαν τοῦ Νάζου τῷ 1823). Συγχρόνως ὁμοῦ καὶ
 ὁ ἑπαρχος Μυκόνου—Σύρον Μιχαὴλ Γρίβας ἔγραψε τῷ Γκίζη
 νὰ ἔγγραφῶσι πάντες οἱ ξένοι ὑπήκοοι ἐν τοῖς βιβλίοις τῆς ἀστυ-
 νομίας (ἀρθμ. 7702).

Ἄλλ' οἱ Τοῦρκοι ἐνεφανίσθησαν ἐπισήμως πλέον ἐν ταῖς
 Κυκλάσις οὕτω δὲ ὅ,τι προεῖπεν ἡ Μαντῶ Μαυρογένους καὶ
 ἐγένετο.

Τῇ 10)22 8)βρίου 1822, οἱ σκοποὶ ἀνήγγελλον τὴν πρὸς
 Α. τῆς Μυκόνου κατὰ τὰς νησίδας Σταπόδια (Χταπόδια) ἐμφά-
 νισιν ἢ ἀπαίσια αὐτῆς εἰδησις ἀκαριαίως διαδοθεῖσα συνε-
 κίνησε τὰ πλήθη καὶ πάντες ἐξωπλιζόντο ὅσον ἦν δυνατόν
 σκοποῦντες, ὡς ποτε ὁ Ἡρακλῆς πολεμῶν κατὰ τῶν Γιγάντων
 καὶ νικήσας αὐτοὺς κατέχωσεν ὑπὸ τὴν Μύκονον τοὺς τοιμη-
 ροὺς υἱοὺς τοῦ Ἰξίωνος. νὰ καταστήσωσι τὴν ἑαυτῶν νῆσον τά-
 φον τῶν ἐπικούρων τῶν Τοῦρκων Ἀλγερίνων. «Ἦδη οἱ Ἄλ-
 γερίνοι ἐπλεον πρὸς τὴν Τήνον καὶ μετ' οὐ πολὺ τὰ πλοῖα αὐ-
 τῶν ἀλλάξαντα γραμμὴν ἐπήρχοντο κατὰ τῆς Μυκόνου, οἱ δὲ
 Μυκόνιοι μόλις ἐπλησίασαν εἰς βολὴν πιστολίου ἐπυροβόλησαν
 τὸ πλησιέστερον πλοῖον τοῦ ἐχθροῦ ἄδοντες τὸν ὕμνον τοῦ
 Πρωτομάρτυρος Ρήγα καὶ σκιαζόμενοι ὑπὸ τῆς σταυροφόρου
 σημαίας αὐτῶν. Συγχρόνως δ' ἐξεβαλλον ὕβρεις κατὰ τοῦ προ-
 φήτου Μωάμεθ, καθ' ὃν δὲν ἀπήντησεν ὁ ἐχέφρων καπιτάν
 πασῶς, περιφρονήσας τοὺς φωνασκοῦς, ἀλλὰ τὰ πληρώματα πει-
 ραχθέντα ἐσκέπτοντο ἄλλως. Καὶ ἀφοῦ ἀφῆκε τοὺς Μυκονίους
 νὰ πυροβολῶσι κατὰ τῆς πρᾶσινης αὐτῶν σημαίας, διέταξεν
 ἀπόσπασμα 200 ἀνδρῶν νὰ ἀποβιβάσθῃ διὰ λέμβων εἰς τὸν
 αἰγιαλόν. Ἡ ἀπόβασις ἐγένετο καὶ αἱ κραυγαί: **Ἄλλάχ Ἄλ-
 λάχ, Μουχάμετ! Θάνατος εἰς τοὺς ἀπίστους!** ἐπλήρουν τὸν
 ἄερα. Ἡ Μαντῶ σπεύσασα ἐν τάχει ἐπὶ κεφαλῆς τῶν οὐς παρε-
 σκεύασεν ἀνδρῶν κατ' ἀρχὰς τῆς ἐκρήξεως τῆς ἐπαναστάσεως
 ἐπέρχεται κατὰ τῶν βαρβάρων Ἀφρικανῶν. Ἐπιπεσοῦσα ραγ-

δαία και μετὰ ταχύτητος αὐτοῦ προσβάλλει και ἐξωθεῖ αὐτοὺς πρὸς τὴν θάλασσαν και ἀναγκάζει νὰ ἐπιβιβασθῶσι καταλίποντες 17 νεκροὺς, 60 τραυματίας και ἱκανὰ πολέμου ἐφόδια. Καταπατῶσα δὲ τὴν κεφαλὴν τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν ἀπίστων πλήττει αὐτὴν διὰ τῶν ποδῶν ἀναφωνοῦσα: «*Τιμὴ εἰς τοὺς γενναίους!*» — «*Νίκη διὰ τοῦ αἵματος τῶν ἡρώων!*» ἀπεκρίθησαν οἱ Μυκόνιοι: «*Δόξα εἰς τὴν Μαντῶ Μαυρογένους*» (I. L. Ponqueville Histoire de la régénération de la Grèce, τόμ. Δ' 216 — L. Lacroix, îles de la Grèce 425, 459 — H. Belle Voyage en Grèce 282 — Memoires du colonel Voultier sur la guerre actuelle des Grècs, Paris 1823, 134 — Γ. Δ. Κριεζῆ, Ἱστορία τῆς Ὑδρας). Οἱ Ἀλγερίνοι μετὰ τὴν ἀποτυχίαν ταύτην ἀποπλεύσαντες ἐν τάχει εἰς Σῦρον ἠνώθησαν μετὰ τοῦ στόλου τοῦ καπιτάν πασαῖ, ὅστις παρὰ τὴν παραλίαν ὁρμῶν ἐδέχετο τοὺς προὔχοντας τῆς νήσου και τὰ δῶρα αὐτῶν μεθ' ὃ ἀποπλεύσας εἰς Τένεδον προσεβλήθη ὑπὸ τοῦ Κανάρη τοῦ ἀτρομήτου και ἀπώλεσε τὴν ναυαρχίδα αὐτοῦ. Ἡ δὲ Μαντῶ παραλαβοῦσα τοὺς τε ἑαυτῆς ἀνδρας και τοὺς ἄλλους Μυκονίους μετέβη εἰς τὸν ἱερὸν ναὸν και ἠχαρίστησε, κατόπιν δοξολογίας, τῷ Θεῷ τῷ δοτῆρι τῆς κατὰ τῶν Ἀλγερίνων νίκης. Εἶτα δὲ διέταξε τὴν περποίησιν τῶν τραυματιῶν μουσουλμάνων και τὴν ταφήν τῶν νεκρῶν.

Ἡ Μύκονος ἐσώθη κατὰ τὸ παρὸν, ἀλλ' ὁ θρίαμβος και ἡ ἐξ αὐτοῦ χαννότης ἐπέβη βαρέως τὴν φλέγουσαν ψυχὴν τῆς Μαντοῦς και ἀποναινομένη τὴν μαλθακότητα — διότι πολλοὶ μνηστικῆς ἐζήτησαν αὐτὴν ἀπαντῶσαν τὸ τυπικὸν ἐκεῖνο: «*δὲν θὰ νυμφευθῶ εἰμὴ ἄνδρα ἐλεύθερον*» — ἐζήτει εὐκαιρίαν νὰ δράμῃ τῆς νέους κινδύνους ὑπὲρ τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς Ἑλλάδος. Τότε οἱ πλείους τῶν ὀπλαρχηγῶν τῆς Ρούμελης ἐσκέπτοντο περὶ ἐκστρατείας κατὰ τῆς Εὐβοίας και Ἰδίας κατὰ τῶν φρουριῶν Χαλκίδος και Καρύστου, τῆς κοιτίδος ταύτης τῶν Μαυρογενῶν. Ἡ Μαντῶ ἔλιπε πρὸς τὴν γνώμην ταύτην και, κατὰ τὸν Πουκβίλ (ἐνθ' ἀνωτέρω σελ. 307) ἐξώπλισεν, ὡς εἶπομεν, δύο σκάφη και ἐξαπέστειλεν αὐτὰ εἰς Εὐβοίαν καθὼς και πέντε ἄλλα, ἅπερ προεξαπέστειλαν οἱ Μυκόνιοι εἰς τὸν Ἑλληνικὸν στόλον. Τῇ 10 Φεβρουαρίου 1823 λέγεται ὅτι ἀπέπλευσε και ἡ Μαντῶ εἰς Κά-

ρυστον ἐπὶ κεφαλῆς 16 λόγων ἐκ 50 ἀνδρῶν ἔχουσα τὸν σταυρὸν τοῦ ἁγίου Βλαδιμίρου, ὃν εἶχε δωρήσῃ τῷ πατρὶ αὐτῆς ἡ Αἰκατερίνη Β' εἰς τὸν τράχηλον καὶ τὸ ξίφος (σαπάθην) ἀνηρηγμένον ἀπὸ τοῦ ὤμου, ὅπερ ὡς σπαθᾶριος ἐν Βλαχία ἔφερεν, ἐφ' οὗ ἡ ἐπιγραφή: «*δικασον, κύριε, τοὺς ἀδικοῦντας με, πολέμησον τοὺς πολεμοῦντάς με, βασιλεῦ τῶν βασιλευόντων*».

Οἱ ὀπλαρχηγοὶ Διαμαντῆς καὶ Καρατάσος, ὅστις τόσον διεδραμάτισε πρόσωπον ἐν Σκιάθῳ (ἰδὲ ἐμὴν Σκιάθον), γινώσκοντες τὰ περὶ Μαντοῦς περιαιδόμενα ἀνά τὰς Κυκλάδας καὶ ἐκ τῶν διαδόσεων, ἃς διέσπειραν οἱ Μυκόνιοι τῶν 5, τῇ προτάσει αὐτῆς ἐξοπλισθέντων σκαφῶν, τῶν ὀρμούντων ἐν τῷ λιμένι Καρύστου, ὑπέδξαντο αὐτὴν ὡς ἔπρεπεν, ἀναγνωρίσαντες αὐτὴν ἀρχηγὸν τοῦ οὗ ἤγειτο στρατοῦ, ἀλλ' ἐκείνη ὁμολογοῦσα τὴν ὑπεροχὴν αὐτῶν ὡς ἀνδρῶν, ὑπέβαλεν ἑαυτὴν ταῖς ἐκείνων διαταγαῖς. Ἡ πολιορκία ἤρξατο καὶ πάντες ἠγωνίσθησαν δεόντως, ἀλλ' ὁ πολιορκούμενος Ἰσχυρὸς δυνάστης Ὁμὲρ Βρυώνης, ἐξοδὸν ποιήσας ἔτρεψε τοὺς πάντας καὶ διέλυσε τὰ ἄτακτα στρατεύματα ἡμῶν. Τῶν ὀπλαρχηγῶν ἄλλου ἀλλαγόσε ἀπελθόντος, τοῦ δὲ εἰς ἐπικουρίαν ἐλθόντος Ὁδυσσεῶς Ἀνδρουΐτου κληθέντος ὑπὸ τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως εἰς τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα, ἡ Μαντῶ ἔμεινε μόνη ἐν Εὐβοίᾳ πρὸς ἐνόζησιν τοῦ Ὁμὲρ Βρυώνη, ἀλλὰ καὶ μετ' οὗ πολὺ ἠγαγκάσθη νὰ καταφύγῃ εἰς Θεσσαλίαν πρὸς ἐπίσχυσιν τῶν κατὰ τοῦ Σελῆμ Πασᾶ μαχομένων Ἑλλήνων ὑπὸ τὸν Διαμαντῆν καὶ Καρατάσον, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖ μεθ' ὅλα τὰ ἔργα ἀνδρείας, ἃ.ερ. ἐπεδείξαντο, ἐπὶ τέλος; οἱ Πηλιορεῖται προσεκύνησαν τοῖς Τούρκοις καὶ οὕτω κατεστάλη καὶ ἡ ἐκεῖ ἐπανάστασις ἐν τῷ αἵματι τῶν χριστιανῶν¹. Οἱ ὀπλαρχηγοὶ μετὰ τῆς Μαντῶς ἀποπελεύσαντες ἐκ Τρικκέρων ἠνώχλων τοὺς πρὸς τὴν Φθιώτιδα τραπέντας Τούρκους καθ' ὧν ἰκανὰ ἔστησαν τρόπαια (H. Belle Voyage en Grèce 282—Jules Verne, l'archipel en feu, 47 καὶ ἑλλ. μεταφρ. ὑπὸ τὸν τίτλον οἱ πειραταὶ τοῦ Αἰγαίου, ὑπὸ Η. Ι. Οἰκονομοπούλου, Ἀθ. 1899 σελ. 43). Μετὰ ταῦτα ἡ Μαντῶ ἐπανελθοῦσα εἰς Μύκονον προσεκολλήθη ἐπὶ τῶν

1) Ἰδὲ ἐμὴν Σκιάθον σ. 105 ἐφξ.

βράζων τῆς πατρίδος αὐτῆς, περὶ τὰ τέλη τοῦ 1824, ὅτε ἐπεσκέψατο αὐτὴν τὸ δεύτερον ὁ στρατηγὸς Μάξιμος Ραῦμπώ. Εὗρεν δ' αὐτὴν ἀσχολουμένην περὶ τὴν παρασκευὴν ναυτῶν καὶ τοιούτους ἱκανοὺς ἀπέστειλε πρὸς τὸν Μιαούλην λαβόντας μέρος εἰς τὴν τῆ 1)13 9)βρίου 1824 γενομένην παρὰ τὸν Ἄραξον (Κάβο-Πάπα) ναυμαχίαν κατὰ τῶν Τούρκων. Ἐν γένει δὲ τοῦ βαθμοῦ αὐτῆς (ἀντιστρατήγου) ἐπωφελουμένη, τὰ πάντα μετῆρχετο πρὸς προστασίαν τῶν γυναικοπαίδων, τῶν πολεμούντων καὶ τῶν προσφύγων ἀνὰ τὰς Κυκλάδας. Παρέμεινε δ' ἐν Μυκόνῳ μέχρι τῆς μεταβάσεως αὐτῆς εἰς τὴν Τροιζήνα.

Ἐν τοῖς ὕστερον τὴν Μαντιῶ, πεσόντος τοῦ ἡρωικοῦ Μεσολογγίου τῷ 1826, συναντῶμεν ἐν Ναυπλίῳ, ὅπου εἶχον καταφέρει τὰ περισωθέντα γυναικόπαιδα καὶ προσήνεγκε τὰ ἐαυτῆς πολύτιμα κοσμήματα πρὸς διατροφὴν αὐτῶν καὶ σχηματισμὸν ἱππικῶν σωμάτων διὰ τὸν περαιτέρω ἀγῶνα (*Campagne d' une jeune Française en Grèce 147*). Ἡ Μαντιῶ ἐπολέμησε καὶ ὑπὸ τὸν Καραϊσκάκη μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Ἰσμαὴλ Πόττα ἦταν αὐτῆς καὶ εἶτα ἀπῆλθεν εἰς Ναύπλιον, ἐκεῖθεν εἰς Ὑδραν καὶ εἶτα εἰς τὴν γενέτειραν Μύκονον, ἣν ἐζήτησε παντὶ σθένει νὰ προστασίῃ ἐκ τῶν ἐπιθέσεων τῶν Τούρκων, ὡς ὁ Μιαούλης καὶ ὁ Κριεζῆς τὴν Ὑδραν, ὡς ἡ Μπουμπουλίνα Λασκαρίνα τὰς Σπέτσας καὶ ἄλλοι ἄλλην πόλιν.

Ἰδιαιτέραν δὲ στοργὴν ἐδείκνυεν ἐπίσης καὶ διὰ τὴν Εὐβοίαν καὶ ταύτην εὗρισκομεν ἐν τῇ πρὸς τὰς Ἀγγλίδας κενόρῳ ἐκκλήσει αὐτῆς, ἣν ἀπηύθυνε διὰ τοῦ Ἐδουάρδου Βλακτιέρ ἄγγλου ἱστορικοῦ ἐκ Ναυπλίου τῇ 12 Αὐγούστου 1824 ἐν ἣ λέγει 1 : « Σκοπὸς τῆς ἐκκλήσεώς μου εἶναι νὰ ἐξασφαλίσωμεν ἄσυλον ἀσφαλὲς διὰ τὰ γυναικόπαιδα κατὰ τὴν τρομερὰν ταύτην κρίσιν (τῆς ἐπαναστάσεως), ἄσυλον, ὅπερ θὰ ἠδύνατο νὰ παράσχη ἡμῖν ἡ νῆσος Εὐβοία, ἐάν, διὰ τῆς ἐλεημονοῦς ἐπεμ-

1) Ἰδὲ Narrative of a second visit to Greece. Βραδύτερον τῇ 24 Ἀπριλίου 1826 καὶ ἡ Εἰρήνη Μιαούλη, ἡ Μαρία Τομπάζη καὶ ἡ Ἑλένη Σαχίνη ἀπηύθυναν ἐκκλήσιν πρὸς τοὺς φίλους τῆς Ἑλλάδος, *Dora d'Istria Excursion en Roumelie 3 5*.

βάσεώς σας, θὰ ἡδυνάμεθα νὰ εὐρωμεν τὸ μέσον νὰ κατακτῆσωμεν αὐτὴν καὶ νὰ ἀφαιρώσωμεν εἰς μνήμην τῶν Ἀγγλίδων κυριῶν». Καὶ ἄλλην δ' ἐκκλήσιν ἐξαπέστειλε πρὸς τὰς Παρισινὰς κυρίας, ἐν αἷς δικτραγοῦσα τὰ παθήματα τοῦ εὐγενεστέρου τῶν λαῶν ἐκ μέρους τοῦ ἀληνεστέρου τῶν τυράννων, παρακαλεῖ αὐτὰς νὰ ἐνεργήσωσι φιλανθρωπῶς παρὰ τοῖς ἰσχυροῖς τῆς Γαλλίας ὑπὲρ τῶν Ἑλληνικῶν δικαίων (Th. Blancard, les Μανρογενί 651-4). Πράγματι δὲ τότε ἐγένετο ἐν τῇ Ἐσπερίᾳ προπαγάνδα ὑπὲρ τῆς Ἑλληνικῆς ὑποθέσεως καὶ οἱ λαοὶ, ἐν τῷ ἑαυτῶν Φιλελληνισμῷ, συμπαιθῶς διέκειντο πρὸς ἡμᾶς ἕως οὗ ἐν τέλει καὶ αἱ προστάτιδες Δυνάμεις ἐπενέβησαν ἀποτελεσματικῶς! παρὰ τῇ Ὑψηλῇ πρὸς παῦσιν τῶν ἐχθροπραξιῶν καὶ ἀνακήρυξιν τῆς Ἑλληνικῆς αὐτονομίας. Μετὰ ταῦτα ἡ Μαντῶ ἀπέπλευσεν ἐκ Μυκόνου εἰς Πόρον καὶ ἐκεῖθεν εἰς τὴν ἐν Τροῦζῆνι ἐθνοσυνέλευσιν ὡς ἀκροάτρια τῶν συζητήσεων (19 Μαρτίου καὶ ἑφεξῆς 1827). Ἴδου δὲ τί λέγει περὶ αὐτῆς ὁ Νικόλαος Δραγοῦμης ἐν ταῖς ἱστορικαῖς Ἀναμνήσεσιν αὐτοῦ (Ἀθ. 1879 σελ. 37): «Καὶ ἐκ τῶν ἀκροατῶν μίᾳ μόνῃ γυνὴ, ἡ ἀντιστράτηγος Μαντῶ Μαυρογένους, ἣτις πωλήσασα τὰ ἐν Μυκόνῳ ὑπάρχοντα αὐτῆς ὄρησεν εἰς τὸ πεδίον τοῦ ἀγῶνος, φοροῦσα μέλαιναν ἐσθῆτα χρυσοπάρυφον καὶ πῦλον Εὐρωπαϊκόν, οὐχὶ βεβαίως τοῦ τελευταίου τῶν Παρισίων συρμοῦ καὶ διὰ νευμάτων αἰτουμένη τὴν ἀνάγνωσιν τῆς οὐδέποτε ἀναγνωσθείσης κατὰ τοῦ Ὑψηλάντου ἀναφορᾶς, ἐφάνετο προσιωμιζομένη τὸν χρόνον, καθ' ὃν οἱ κοινωνικοὶ τῆς Δύσεως θεσμοί, ἐμελλόν νὰ κατισχύσωσι τῆς ἀπειροκάλου ἀβστηρότητος τῆς Ἀσίας».

Ἡ μὴδέποτε ἀναγνωσθεῖσα αὕτη ἐπιστολὴ τῆς Μαντιῶς κατὰ τοῦ Δημητρίου Ὑψηλάντου, ἦτο συντεταγμένη ὑπὸ τοῦ Κεφαλλῆνος δικηγόρου Μαυροκεφάλου καὶ κατηγορεῖ τοῦ Ἑλληνοστρατάρχου ἐπὶ διαρρηξεί μνηστείας, συντελεσθείσης με-

1) G. G. Gervinus, Insurrection et régénération de la Grèce τόμ. Β' 5 τῆς ὑπὸ τοῦ ἡμετέρου Σγούτα γενομένης Γαλλ. μεταφράσεως ἐκ τοῦ Γερμανικοῦ

ταξὺ τῆς Μαντοῦς καὶ τοῦ Ὑψηλάντου, ὅστις ἐν Ρωσσίᾳ ἀνατραφεὶς καὶ κοινωνικῶς καὶ στρατιωτικῶς μορφωθείς ἐπὶ τὸ Εὐρωπαϊκώτερον οὐδεμίαν ἄλλην γυναῖκα ἔβλεπεν ἐν Ἑλλάδι πληροῦσαν τοὺς ἑαυτοῦ πόθους ἢ τὴν Μαντῶ, ἣτις ἀμοιβαίως ἠγάπησεν αὐτὸν καίπερ ὑπὸ πολλῶν, ὡς εἶπομεν ἀνωτέρω, εἰς γάμον αἰτουμένη. Καὶ οἱ γάμοι δὲ θὰ ἐτελοῦντο, ὅτε τὰ παλλήκαρια τοῦ Ὑψηλάντου ἤρπασαν αὐτὴν καὶ ἐξαπέστειλαν εἰς Μύκονον. Ἄλλ' ἐκεῖνη ἐπανελθοῦσα μεθ' ὄλας τὰς ἀπειλὰς τῶν παλλήκαριων ἐζήτησε δι' ἀναφορᾶς παρὰ τῆς ἐν Τροιζῆνι ἐθνοσυνελεύσεως οἶκον ἐθνικὸν ἐν Ναυπλίῳ πρὸς διηνεκῆ κατοικίαν. Τὰ πρακτικὰ τῆς μ' συνεδριάσεως τῆς 4 Μαΐου 1827 ἰδοὺ τί ἀναγράφουσι: «Προεδρεύοντος τοῦ κ. Γ. Σισίμη—θ' ἀνεγνώσθη ἀναφορὰ τῆς Μαντοῦς Μαυρογένη, προβαλλούσης τὰς θησίας τῆς καὶ αἰτούσης ἐπὶ τοῦ παρόντος οἴκον τινὰ ἐθνικὸν εἰς τὸ Ναύπλιον διὰ τὰ κατοικήσῃ. Ἐνεκρίθη καὶ διηνεκῆ ἢ ἀναφορὰ τῆς εἰς τὴν ἀντικυβερνητικὴν ἐπιτροπὴν διὰ τὰ ἐνεργηθῆ»¹.

Ἐν Ναυπλίῳ διατρίβουσα ἐν τῷ ἐθνικῷ οἴκῳ μετὰ τινος μνησικακίας ἤκουσε τὸν ἐπισυμβάντα θάνατον τοῦ ρηξινάμου Δημητρίου Ὑψηλάντου καὶ λέγεται εἰποῦσα: «*ὅτι ἐπνίγη ὑπὸ τοῦ ἰδίου αἵελου*», διδάσκουσα οὕτως, ὅτι ὁ Θεὸς ἐτιμώρησε διὰ τὴν πρὸς αὐτὴν, «τὴν ζώην λύσαν», ἀπιστίαν. Ἐνταῦθα δὲ καὶ διελθοῦσα τὸ ὑπόλοιπον τοῦ βίου αὐτῆς ἐπὶ τῆς Καποδιστριαίου πρὸς ὃν ἦν οικεῖα (1828—31) καὶ κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς ἐν Ναυπλίῳ δ' αμονῆς τοῦ Ὁθωνος, ἀπέθανε, πιθανῶς, ἐν Πάρῳ, ὅπου εἶχε μεταβῆ πρὸς ἐπίσκεψιν συγγενοῦς τινος πρὸ τῆς 23 Ἀπριλίου 1846, ὅτε ἀναγράφεται αὕτη ὡς νεκρά (Blancard, Les Mauroyeni 666, 668 911 ἔγγρ. 132).

Τοιοῦτος ὑπῆρξεν ἐν ὀλίγοις ὁ βίος τῆς περιφανοῦς κόρης τῆς Μυκόνου Μαντοῦς Μαυρογένους· ἀλλ' ἡ ἀβελτηρία τῆς μητρὸς Ἑλλάδος πρὸς αὐτὴν ὑπῆρξε τοιαύτη, ὥστε οὐδ' ἀκριβῶς

1) Rizo Rangabé, Livre d' or de la noblesse Phanariote etc, Athènes 1892 — Mrs Edmons, Rhiges Pheraios the protomartyr of Greece Independence London 1890.

ὁ χρόνος καὶ ὁ τόπος αὐτῆς νὰ ἦ μεμαρτυρημένος, ἐπισήμως δέον νὰ ἀνεγείρετο αὐτῇ ἐθνικὸν μνημεῖον. Τὴν ἔλλειψιν ὅμως ταύτην ἀνεπλήρωσεν ὁ ἐθνικὸς ποιητὴς Ἰωάννης Ζαμπέλιος, ὅστις ποιήσας τὸν «Καποδίστρια» αὐτοῦ δὲν ἐλησμόνησε τῆς Μυκονίας ἡρωίδος Μαντοῦς οὐδὲ τοῦ συμπολίτου αὐτῆς Κωνταντίνου Ἀξιότου, ἀστυνομεύοντος ἐν Ναυπλίῳ κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Καποδιστρίου. Ἐπίσης ποίημα περιπαθὲς ἐποίησεν ὁ Γαλάτης ποιητὴς Λέων Βαγατὶς ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἡ Ἡρωὶς τῆς Μυκόνου» (Blancard ἐνθ' ἀνωτέρω σελ. 667—673).

Οἱ Μυκόνιοι ἐν τούτοις κατὰ τὸν περαιτέρω ἀγῶνα πολλὸς ἐδοκίμασαν περιπετειάς, ὡς ἐκ τῆς ἐμφανίσεως ἐν τοῖς ὕδασι αὐτῶν τοῦ Τουρκικοῦ στόλου συγκροτουμένου ἐξ 60 πλοίων ἰδῶς δ' ἐφοβήθησαν καὶ ἤρξαντο διαπεραιούμενοι εἰς Τήνον κατὰ τὴν 26 7)βρίου 1823· τοῖς Τούρκοις εἶποντο οἱ ἡμέτεροι Φαριανοὶ, οἵτινες καὶ ἐνεθάρρουναν τοὺς Μυκόνιους καὶ πράγματι οἱ Τούρκοι μὴ ἀποτολήσαντες ναυμαχίαν, ἀπέκλεισαν πρὸς Ἀττικὴν Μυκόνου (Κ. Νικοδήμου ὑπόμνημα τῆς νήσου Φαρῶν Ἀ' 29 καὶ 283. — Γραῖων, Τηνιακά σελ. 156—7).

Τῇ 20ῃ Ἰουλίου 1824, μετὰ τὴν τῶν Φαρῶν καταστροφὴν περιεσώθησαν ἐκ μὲν τῶν Φαριανῶν πολεμικῶν 16 καὶ 7 πυρπολικά καὶ ἱκαναὶ γολέται, 12 δὲ πολεμικά, 2 πυρπολικά καὶ ἀρκετὰ ἡμιολία καὶ μίστικα (λιβυρνίδες) κατελήφθησαν ὑπὸ τῶν Τούρκων, ὅσα δὲ πλοῖα ἐσώθησαν ἄλλα μὲν κατήρουν εἰς Σύρον, ἄλλα εἰς Σπέτσας καὶ ἱκανὰ εἰς Μύκονον (Γ. Κ. Παπασιλιώτου, Βίος Ἀ. Γ. Παπανικολῆ. Ἐρμούπη, 1865 σελ. 35). Τῇ δὲ 18ῃ Ἰουλίου ταῦτα τε τὰ ἐν Μυκόνῳ Φαριανὰ σκάφη καὶ τὰ ἐκ Μονεμβασιάς, Σπεσιῶν καὶ Σύρον πρὸ τῆς Μυκόνου παραπλέοντα ἐξήτουν νὰ διαπλεύσωσι τὸ μεταξὺ Μυκόνου καὶ Τήνου στενὸν, ἀλλ' ἡ σφοδρότης τοῦ ἀνέμου ἀπεκόλυσεν αὐτοὺς καὶ ἠναγκά-

1) Περὶ Μαντοῦς λαλεῖ καὶ ἐν τῇ τραγωδίᾳ αὐτοῦ «Μάρκος Μπότσαρης» Ἀθ. 1843 Πρῶξ. Β' σκηνή β' σελ. 32. Διὰ μακρῶν περιγράφει τὰ κατὰ τὴν ἐκστρατείαν τῆς Εὐβοίας ὁ Γ. Κρέμος ἐν Α. Πολυζωΐδου τόμ. Δ', Ἀθ. 1890 σελ. 825—836)

σθησαν νά ἀγκυροβολήσωσιν ἐν τῷ ὄρμῳ τοῦ Τούρλου, μόνον τὸ πυροπολικὸν τοῦ ἤρωος Κ. Κανάρη ἠδυνήθη νά διαπλεύσῃ καὶ νά κατάρη εἰς Σάμον, ὅπου τῇ ἐπαύριον, τοῦ ἀνέμου κοπιῶσαντος, ἀπῆλθε καὶ ἡ ἐν Τούρλῳ μοῖρα (αὐτόθι σελ. 46).

Κατὰ Κ. Νικόδημον (ὑπόμνημα τῆς νήσου Ψαρῶν, Ἐθ. 1862 τόμ. Α' σ. 305) ἡ βουλή Ψαρῶν εἰδοποιεῖ τὸν ἐπαρχὸν τῶν νήσων Μυκόνου καὶ Σύρου περὶ ἀποκλεισμοῦ Εὐβοίας, Θεσσαλομαγνησίας μέχρι Θεσσαλονίκης καὶ Κασσάνδρας (13 Ὁβρ. 1823), ὅτι ὁ Τουρκικὸς στόλος εὐρίσκετο εἰς Νάξον (Ἀρῶν ἀπὸ 25 7)βρίου) καὶ οἱ νησιῶται ἐφοβήθησαν, οἱ δὲ Μυκόνιοι, ἐν ᾧ ὁ Τουρκικὸς στόλος εὐρίσκετο πρὸ τῆς Σύρου καὶ ὁ Ἑλληνικὸς μεταξὺ Τήνου καὶ Μυκόνου, ἐκ φόβου καὶ ἀπελπισίας καταπλοιαρίων μετέβαινον εἰς Τήνον (σ. 287) ὅτι μετὰ τὴν καταστροφὴν τῶν Ψαρῶν πλοῖα τινὰ ἠγκυροβόλησαν εἰς Τήνον, Σύρον Μύκονον καὶ πολλὰ εἰς Σπέτσας (σ. 476), ὅτι ὁ ἐπαρχὸς Τήνου Δρόσος Μανσόλας ἔγραψε τῇ 22 Ἰουνίου 1824 πρὸς τὴν Κυβέρνησιν ὅτι οἱ Τήνιοι σκέπτονται νά παραδοθῶσι τοῖς Τούρκοις, ἐπίσης καὶ οἱ ἄνδριοι καὶ Μυκόνιοι περὶ Μυκονίων μάλιστα ἔχομεν τὸ ἔγγραφο τοῦ ἐπάρχου Σύρου-Μυκόνου Ἀλεξάνδρου Ἀξιῶτη, γράφοντος τῇ 23 Ἰουνίου 1824 ὅτι οἱ Μυκόνιοι ἐτοιμάζονται νά παραδοθῶσι τῷ Καπιτάν πασᾶ (σ. 478, 479-80) καὶ ὅτι ὁ γενικὸς γραμματεὺς Σταμάτιος Δύρας αὐθιμερὸν γράφει ἐκ Μυκόνου εἰς Σύρον ὅτι οἱ Μυκόνιοι ἠτοίμασαν τὸ γράμμα πρὸς τὸν κερ α τ ο π α σ ᾶ ν περὶ ὑποταγῆς (σ. 480-1) ¹. Ἐὰν δὲ κρίνωμεν ἐκ τῶν ὑπὸ τοῦ ναυάρχου

1) Τὸ ἔγγραφο ἔχει ὅδε :

Προσωρινή Διοίκησις τῆς Ἑλλάδος

Πρὸς τὸν Ἐξοχ. ἐπαρχὸν Μυκόνου καὶ Σύρου.

Ἐκ τῶν διαφόρων Ψαριανῶν ἐλλθόντων ἐσχάτως ἀπὸ Ψαρᾶ καὶ οἱ ὅποιοι ταύτῃ τῇ στιγμῇ ἐμβαρκαύρονται δι' αὐτοῦ, λαμβάνετε τὰς ἀπαιτουμένας πληροφορίες περὶ τῆς νήσου ταύτης. Μία θαλάσσιος δύναμις δύναται, ὡς λέγον ἀφεύκτως νά διασώσῃ ταύτην τὴν νήσον, καὶ εἴθε νά ἐκίνησαν διὰ τὰ ἐκεῖ τὰ ἡμέτερα πλοῖα.

Ἐδῶ ἐπὶ παρρησίᾳ ἔγνων γράμματα πρὸς τὸν πασῶν ἐφάντη σας

Νικοδήμου γραφομένων (σ. 482) συνελήφθη Μυκόνιον πλοῖον μεταξὺ Μυκόνου καὶ Πάρου καὶ γράμματα περὶ συνεννοήσεως ὄλων τῶν νήσων δι' ἀντιπροσώπων ἐν Δήλῳ σταλησομένων κατ' εἰσήγησιν Βαλέτα τινὸς Μυκονίου (Πρβλ. Κ. Νικοδήμου Ἀπομνημονεύματα σ. 29). Ἐν Φαροῖς ἐσχηματίσθη ἐπιτροπὴ εἰς ἣν ἀνέθησαν οἱ παραβοκυραῖοι τὰ τῆς ἀδείας διπλωμάτων ἐκ μέρους τῆς Κυβερνήσεως, ἀλλ' ἐπειδὴ αὕτη δὲν ἐνήργησε, δυσμερεστηθέντες οἱ παραβοκυραῖοι, ἦλθον εἰς Τήνον καὶ Μύκονον κατ' Ἰούλιον 1825 καὶ ἕκαμον ἄλλην ἐπιτροπὴν ἐκ τῶν ἐκεῖ δυσμερεστημένων καὶ συνέστησαν καὶ Κομμισαριᾶτον ἐν Μυκόνῳ ἵνα ἐφορευῆ ἐπὶ τῶν καταδρομικῶν πλοίων. Τὰ μέλη ἦσαν ὁ Δημήτριος Παπαμιχὴ, ὁ Θεόδ. Μαθιοῦ, ὁ Μιχαὴλ Σαρῆς καὶ ὁ Ἰωάννης Δ. Βρατσᾶνος, πρὸς αὐτὴν ὅμως ὁ ναύαρχος Ν. Ἀποστόλης οὐκ εὐμενῶς διέκειτο (τόμ. Β' σ. 1-2). Τὰ ἐν Μυκόνῳ Φαριανὰ πλοῖα ἐβροήθουν τῇ Σάμῳ 6 10 Ἰουλίου 1825. Τὸ Κομμισαριᾶτον ὅμως τῆς Μυκόνου δὲν ἀνεγνώριζεν ἢ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις (σ. 13-4) καὶ παραγγέλλει εἰς τὸν ἐπαρχον Μυκόνου-Σύρον νὰ στείλῃ 50 πλοῖα δι' ἀσφάλειαν τῶν Σπετσιῶν καὶ τοῦ Φαριανοῦ πλοιάρχου ἐν Μυκόνῳ νὰ μεταβῶσιν εἰς Σπέτσας (σ. 19). Φαριανοὶ ὑπῆρχον πολλοὶ ἐν Μυκόνῳ καὶ διετάχθησαν νὰ ἐκλέξωσι πληρεξουσίους εἰς τὴν γ'

ἀποσιέλλονται εἰς Τήνον, ὡς συνεννοήθησαν. ὅπου μετὰ τῶν ἐκείνων νὰ σταλῶσι πρὸν τὸν κεραιοπασᾶν. Γραμματοκομιστὴς δὲ ἐψηφίσθη ὁ Ἀνδρέας Πατρινός μεθ' ἑνὸς ἄλλου, οἵτινες καὶ χθὲς ἀργά ἐξεκίνησαν. Ὁ Ἰωάννης Μαυρογένης χθὲς ἐζήτησε καὶ ἔλαβε τὸ κλειδί τοῦ μαγαζιοῦ ὅπου εὐρίσκεται τὸ συναγμένον ὀλίγον κριθάρι.

Τὰ κινήματα ταῦτα καὶ τὰ ἐκ διαφόρων ἐπιτηδες προφερόμενα λόγια προσωπικῶς, βλέπω ὅτι δὲν συγχωροῦν τὴν περιπλέον διατριβὴν μας ἐνταῦθα διὸ καὶ σήμερον ἀφεύκτως ἐμβαρκάρομαι δι' αὐτοῦ καὶ πρὸς εἰδησίαν σας. Μὲ τὸ ἀνήκον σέβας μένω.

Ἐκ Μυκόνου τῇ 23 Ἰουνίου 1824

Δι' ἐπιταγῆς καὶ ἐλλείψει

Ὁ γεν. Γραμματεὺς

Σταμάτιος Δάρας.

ἔθνικῆν Συνέλευσιν καὶ ἐξέλεξαν τὸν Ι. Παπαμιχῆ, Γ. Ἀγγελικάραν καὶ Ι. Μαμουῖνην (σ. 73). Ἡ ἐπιτροπὴ τῶν Ψαριανῶν Μυκόνου ἔγραψε πρὸς τὸν στρατηγὸν Ι. Γκοῦραν ὅτι πλοῖα κατέφυγον εἰς Μύκονον ληστεύσαντα Ἀθηναϊκὰ πλοῖα μετὰ τῶν ἐμπορευμάτων καὶ ζητεῖ συγγνώμην (σ. 141).

Τῇ 22 Αὐγούστου 1824 ἐσκόπει ὁ Μεχμέτ Ἀλῆς νὰ διέλθῃ διὰ Μυκόνου καὶ Πάρου νὰ ὑδρευθῇ καὶ νὰ ἐπέλθῃ κατὰ τῆς Ὑδρας, ἀλλ' ἠμποδίσθη ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ στόλου, ὡς ἀναφέρει ὁ Ἀντώνιος Τσαμαδὸς ἐν τοῖς ἱστορικοῖς ἡμερολογίοις τῶν Ἑλληνικῶν ναυμαχιῶν τοῦ 1821 (Αθ. 1886 σελ. 95). Οὗχ ἦτον ὁμοῦς ἔγγραφον τῆς Ἱστορικῆς καὶ ἔθνολογικῆς ἐταιρείας τῆς Ἑλλάδος ἐκ τῶν ὑπὸ τοῦ ἱατροῦ κ. Βαρθολομαίου Γάζη δωρηθέντων (τῶν ἐτῶν 1622 καὶ ἐντεῦθεν, ἀρθμ. 7424 καὶ ἐντεῦθεν) ὑπ' ἀρθμ. 12111 λέγει ὅτι ὁ τουρκικὸς στόλος εἰρὶσκετο ἐν Δήλῳ καὶ Μυκόνῳ τῇ 27 Ἰβρίου.

Τῶν Ψαρῶν καὶ τῆς Κάσσου καταστραφείσης, οὐδεμία ἐλαμβάνετο φροντίς ὑπὸ τοῦ ἐκτελεστικοῦ, ἀσχολουμένου περὶ τὴν πολιορκίαν τοῦ Ναυπλίου καὶ ἐνῶ ἡ συμφορὰ καὶ ἡ φρικαλέα δυσπραγία τῶν σφαγιασθεισῶν νήσων ἐφέρετο ἀνά τὸ ἑλληνικὸν καὶ οἱ ἔπαρχοι Τήνου, Νάξου καὶ Μυκόνου¹ ἔγραφον συγχάκις πρὸς τὴν σεβαστὴν διοίκησιν, ἕξαιτούμενοι τὸν ἔκπλουον τοῦ ἑλληνικοῦ στόλου ἐπὶ ἀπειλῇ ὅτι οἱ κάτοικοι τῶν νήσων ἐκείνων ἐμελλον νὰ προσκυνήσωσι τοῖς Τούρκοις, ὁ στόλος μόλις ἐξῆλθε τῇ 24 καὶ 25 Ἰουνίου 1823 καὶ οἱ νῆσοι ὅπως δῆποτε ἀνέλαβον ἐκ τοῦ διηνεκοῦς φόβου καὶ μάλιστα ὅτε ἐγνώσθη ὅτι ἡ Ρωσσία, ἡ ἀπὸ τοῦ 1822 ἐνεργὸν μέρος λαβοῦσα ὑπὲρ τῶν ἑλληνικῶν πραγμάτων, προὔτεινε τῇ 28 Δεκεμβρίου 1823, ὅπως ἡ Ἑλλάς διαιρεθῇ εἰς τρία μεγάλα διαμε-

1) Καὶ αὐτὸς ὁ γνωστὸς τῆς Μυκόνου καντζιλλιέρης Ἰγνάτιος Παρθένης ἔγραψε τὴν 29 Μαΐου 1825 παρακλητήριον πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς προκρίτους, οἰκοκυραίους τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου ζητῶν βοήθειαν διὰ τὸν ἀγῶνα (παρὰ Π. Γρυπάρη). Καὶ ἂν μὲν ἔλαβε τοιαύτην ἀγνοοῦμεν, ἐξ ἔγγραφου ὁμοῦς μαυθάνομεν ὅτι ἐκ Μυκόνου ἐλήφθησαν ὁμηροὶ εἰς Κων/πολιν διὰ τὰ χρῆμα τῆς νήσου (παρὰ τῷ αὐτῷ).

οίσματα ὑπὸ ἰθαγενεῖς διοικητὰς, αἱ δὲ νῆσοι τοῦ Αἰγαίου ἐμελλον νὰ καθυποβληθῶσιν εἰς κοινοτικὴν διοίκησιν ἐπὶ τῇ βίσει τῶν ὑπὸ τῶν προγενεστέρων ἀχτιναμέδων (προνομιῶν) ἐπιβραβευομένων ἐλευθεριῶν, ὑπὸ τὴν ἐπικυριαρχίαν τῆς Τουρκίας, ἥτις ἐμελλε νὰ μὴ ἀποστέλλῃ πλέον διοικητὰς Ὀθωμανοὺς, ἀλλὰ νὰ λαμβάνῃ τὸν ἐτήσιον τακτὸν φόρον ὡς ἐν ταῖς Παραδουναβίοις ἡγεμονίαις. Αἱ νῆσοι θὰ εἶχον ἰδίαν σημαίαν καὶ ὁ ἐν Κοιντόλει οἰκουμενικὸς πατριάρχης ἐμελλε νὰ ἦ παρὰ τῇ Ὑψηλῇ Πύλῃ ἀντιπρόσωπος αὐτῶν, ὡς ὁ τῆς Βλαχίας καὶ Μολδαβίας καπουκεχαγιᾶ. Ἄλλὰ πάντα τὰ σχέδια ταῦτα τῆς Ρωσσίας ἀπέβησαν φροῦδα, τῶν ἄλλων Δυνάμεων μὴ στερησῶν εἰς ἐνεργὸν παρὰ τῇ Τουρκίᾳ ἐπέμβασιν καὶ μόλις τρία ἔτη μετὰ ταῦτα, τῆς ὀλοκαυτώσεως τοῦ Μεσολογγίου ἐμποησάσης μέγαν οἶκον ἐν τῇ Ἑσπερίᾳ καὶ ὑποκαυσάσης τὸν φιλελληνισμὸν ἐν αὐτῇ καὶ τὴν φιλανθρωπίαν ἐν τῇ ἀγωνιζομένῃ περὶ τῶν ὅλων Ἑλλάδι. Ἐν τῷ μεταξὺ δὲ, ἐγένετο ἡ παρέμβασις τῶν τριῶν προστατίδων Δυνάμεων Ἀγγλίας, Γαλλίας καὶ Ρωσσίας· τότε καὶ ἐν Μυκόνῳ ἡ ἐπιτροπὴ τοῦ Μεσολογγίου συνέλεξεν ἱκανοὺς ἐράνους· ἡ δὲ ναυμαχία τοῦ Ναυαρίνου δύναται τις νὰ εἴπῃ ὅτι ἔσωσε τὴν Ἑλληνικὴν ὑπόθεσιν.

Ἐν τῷ μεταξὺ δὲ καταργηθειῶν διὰ τῆς ἐπαναστάσεως, τῶν τουρκικῶν ἀρχῶν, ἡ Μύκονος ἀποτελέσασα κοινότητι κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ἀγῶνος, συμφώνως τῷ τῆς α' ἐν Ἐπιδαύρῳ Ἑθνικῆς Συνελεύσεως (20 Δ)βρίου 1821-15 Ἰανουαρίου 1822) ψηφίσματι (Α. Μάμουκα, τὰ κατὰ τὴν ἀναγέννησιν τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τοῦ 1821-32, τόμ. Β' σελ. 13-50, τοῦ αὐτοῦ: Τὰ κατὰ τὴν ἀναγέννησιν τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ διαφόρων ἐθνικῶν συνελεύσεων συνταχθέντα πολιτεύματα. Ἀθ. 1839 σελ. 1 28), ἐκυβερνᾶτο ὑπὸ τῶν δημογερόντων τῆς κωμοπόλεως, οἵτινες ἐλάμβανον ἀντιμισθίαν 400 γροσίων, ὡς ἐξ ἐγγράφων ἐμφαίνεται ἦσαν τρεῖς, τέσσαρες μετὰ τοῦ γραμματέως, ἐὰν κρίνωμεν ἐκ τῶν πρακτικῶν τῆς ἐν Ἄργει Δ' ἐθνικῆς Συνελεύσεως (Μάμουκα ΙΑ' σελ. 308) ἄρθρον Ε': «Κατὰ τὸν νόμον ἐκαστον χωρίον ἔχει δημογέροντας ἀναλόγως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν οἰκογενειῶν του. Τὰ χωρία τὰ ἔχοντα ἑκατὸν οἰκογενεῖας ἐκλέ-

γουν ἓνα δημογέροντα, τὰ διακοσίας δύο, τὰ τριακοσίας τρεῖς, τὰ τετρακοσίας καὶ ἑπέκεια τέσσαρας».

Ὁ φιλέλλην Γαλάτης Maximé Rayband ἐν τῷ ἔργῳ αὐτοῦ *Mémoires sur le Grèce* (Paris 1825 τόμ. Β' σελ. 113-140) ἐπισκεψάμενος κατ' αὐτὴν τὴν ἐποχὴν τὴν Μύκονον λέγει : ὅτι μετὰ τὴν Ὑδραν, τὰς Σπέτσας καὶ τὰ Φαρά, ἡ Μύκονος ὑπῆρξε μεταξὺ τῶν Ἑλληνικῶν νήσων ἑκείνη ἣς οἱ κάτοικοι ἐπεδίδοντο ἐπὶ μᾶλλον εἰς τὴν ναυτιλίαν. Εἶγον τῷ 1821 ἑπτὰ ἢ ὀκτὼ βρῖκια καὶ μέγαν ἀριθμὸν μικρῶν σκαφῶν καὶ πολλῶν ἀκατίων, ἅπερ ἐτέλουν τὸν πρὸς τὰς πλησιοχώρους νήσους διάπλουν ¹. Τὰ μεγαλείτερα αὐτῶν σκάφη, ὡς ἐκ τοῦ ἀβαθοῦς λιμένος ὄρμουν ἐν Δήλῳ. Τὰ σκάφη ταῦτα, κατὰ τὸ ὑπόμνημα τοῦ Κοραῆ, ἰδὲ ἐν τῷ πίνακι τῆς ἐπομένης σελίδος 266:

1) Κατὰ τὸν Πουκβίλ (F. Pouqueville, Voyage de la Grèce, Paris 1827 τόμ. Δ' 216 καὶ VI σελ. 294) ἡ Μύκονος 1813 εἶχεν 22 πλοία, ὧν ἕκαστον κατὰ μέσον ὄρον 150 τόνον, μετὰ 20 ναυτῶν καὶ 6 τηλεβόλων, ἧτοι ἐν συνόλῳ 3.300 τόνους μετὰ 440 ναυτῶν καὶ 132 τηλεβόλων. Τὰ πλείστα δὲ τῶν πλοίων τούτων κατεσκευάσθησαν ἐν Νεαπόλει. Πρβλ. καὶ σελ. 300. Ν. Ἰγγλέση (Σκοπελίτου) Τὰ ἀρματολῖκια μαρτυρούμενα ὑπὸ δημοσιονομίων ὡδε χειρογράφων καὶ ὁ ἦρως Νικοτσάρας, Ἄθ 1884 εἰς 8ον σ. 56 τεῦχος α', τὸ β' δὲν ἐξεδόθη, ἀποθανόντος τοῦ συγγραφέως· οὗτοι δὲ πολλὰ χειρόγραφα νησιωτικὰ συναπολέσθησαν. Ἐξωδίκως ἔμαθον ὅτι τὰ τοιαῦτα ἠγοράσθησαν ὑπὸ τοῦ I. M. Πετρόφ. Ἐν αὐτῷ (σ. 56) ἀπαντᾷ κατάλογος τῶν πλοίων ἅπερ εἶχεν ἡ Ἑλλάς. Ἡ Μύκονος εἶχε 22 πλοία τόνν. 3,301, ναῦτας 440, κανόνια 188. Οὗτος παραλαμβάνει ἐκ τοῦ ὑπομνήματος Α. Κοραῆ (Παρίσιοι 1803) :

« Ὑπόμνημα ὑποβλήθην τῷ συλλόγῳ τῶν παρατηρητῶν τῶν ἀνθρώπων πρὸς ὑπόδειξιν τῷ Μ. Ναπολέοντι ὅτι ἡ Ἑλλάς ἦτο ἀξία κρείττους τύχης Ἐτι τινὰ μετὰ ταῦτα καὶ ὁ φιλέλλην Πουκβίλ ἀναγράφει τῷ 1806 τὸν κατάλογον ἐν τῷ 6ῳ τόμῳ τῶν ταξιδίων αὐτοῦ, σ. 300 καὶ 310 πρβλ. καὶ τόμος β' σ. 357 καὶ 408—411.

νήσοι	πλοῖα	χωρητικ	ναῦται	κανόν	παρ.
Υδρα	120	45000	5400	2400	
Σπέτσαι	60	14000	2700	900	
Πόρος	4	600	120	24	
Μύκονος	22	3301	440	188	δὲν εἶνε νήσος ἀλλ' πόλις ναυτικὴ
Κύμη	25	4500	450	100	
Σκόπελος	35	6300	525	140	
Σκιάθος	12	1200	144	48	
Νάξος	2	240	24	4	
Κέα	7	360	84	14	
Τήνος	11	880	132	44	
Ίος	1	150	16	2	
Σίφνος	2	160	20	4	
Θήρα	32	2560	480	128	
Ἄνδρος	40	2800	400	80	
Γαλαξιδιον	50	10000	1400	300	δὲν εἶνε νήσος ἀλλ' πόλις ναυτικὴ
Ψαρὰ	60	3300	440	132	
Λήμνος	15	2900	300	90	
Τρίκερι	12	2160	216	48	
Κρήτη	20	15000	2300	480	
Καστελλόρι	30	3600	450	60	
Χίος	6	1200	90	24	
Σύνολον	556	131410	16131	5152	

Ἐν ᾧ δὲ ὑπῆρχε γενικὴ γνώμη διὰ τοὺς Μυκόνους ἕθεωροῦντο ὡς κακοὶ καὶ ἀφιλόξενοι, ὁ Ραῦμπὼ εὗρεν αὐτοὺς καθ' ὅλα φιλοξένους καὶ ἀγαθοὺς καὶ ἔτυχε περιποιήσεως κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἐν Μυκόνῳ διαμονῆς (Χριστοῦγεννα 1821) ἐγκατασταθεὶς ἐν τῇ Καγγελάρια' (χρησιμευοῦσα ἐν ταῖς Ἑλ.

1) Ἡ τῆς Μυκόνου εἶναι ἡ ὀρειότερα τοῦ Αἰγαίου. Καὶ πολλοὶ τῶν περιηγητῶν ἐθεώρουν τοὺς Μυκόνους φιλοξένους καὶ εὐγενεῖς.

ληνικαῖς νήσοις ὡς δημοαρχία, δικαστήριον καὶ κατοικία τῶν ἐπισήμων ξένων).

Ὅτε ἔφθασεν εἰς Μύκονον οἱ κάτοικοι ἐκυβερῶντο, ὡς ἐπὶ τουρκοκρατίας, μετὰ τῆς διαφορᾶς ὅτι ἀντὶ οἱ φόροι νὰ πληρῶνται τοῖς Τούρκοις, ἐχρησιμοποιοῦντο κατ' αὐτῶν 24 πρόκριτοι¹, ἀνὰ δύο καθ' ἕκαστον μῆνα διηθύνον τὰ δημόσια χρήματα, τὴν ἀστυνομίαν καὶ τὴν δικαιοσύνην, ἣν ἐξήσκουν μετὰ μεσημβριαν τῶν Κυριακῶν ἢ τῶν ἑορτῶν ἐν τῇ Καγγελαρία, καπνίζοντες τὰ προσφιλέ τσιμπούκια. Παρέστη δὲ εἰς διαδικασίαν μοιχῶν, ὧν ὁ μὲν νέος κατεδικάσθη εἰς τὸν φάλαγγα τυφθεὶς διὰ ράβδου ἑκατοντάκις εἰς τὰ πέλατα τῶν ποδῶν, εἶτα δὲ ἀποκομισθεὶς ἐκείθεν ὑπὸ τῶν ἐπὶ τούτῳ ἐντεταλμένων, ἣ δὲ γυνὴ ἀφοῦ πρῶτον ἔλαβε, δακρύνουσα, τὰς σχετικὰς παραινήσεις, κατεδικάσθη εἰς διηνεκῆ ἐξορίαν καὶ ἀπαχθεῖσα διὰ μέσου τῶν ὁδῶν, κατελιμμένον ὑπὸ τοῦ περιέργου πλήθους ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, ὠδηγήθη εἰς πλοῖον ἐν μέσῳ τῶν γιουγαῖσμων καὶ τῶν ὕβρεων καὶ τῶν ἐμπυτσμῶν καὶ τῶν ἀκαθαρσιῶν τῶν κατ' αὐτῆς ἐπιριπτομένων.

Δημογέροντες δὲ τῆς νήσου κατὰ χρονολογικὴν σειρὰν ἐγένοντο οἱ ἑξῆς: τῷ μὲν 1821 ὁ Σίμων Νάζος καὶ ὁ Μ. Ζαφειρίου Καραγεώργης καὶ ταμίας ὁ Ν. Ξυδάκης, τῷ 1822 ὁ Μιχαὴλ Ράφιος καὶ ὁ Ἰωάννης Λάσκαρης καὶ ταμίας ὁ Ν. Βαρούχας, τῷ 1823 ὁ Πέτρος Μαυρογένης², τῷ 1824 ὁ Ἄθανάσιος Βάμβαρης, τῷ 1825 ὁ Στέφανος Μπονφόρος (ότης)³, τῷ 1826 ὁ Νικόλαος Βαρούχας καὶ ὁ Νικόλαος Παγανέλης καὶ ὁ Μάρκος Καλογεράς, τῷ 1827 ὁ Δομένικος Μπατῆς καὶ ταμίας ὁ Νικόλαος Σολωμὸς, τῷ 1828 ὁ Λεονάρδος Βαλέττας, τῷ 1832 3 δημογέροντες οἱ Π. Γ. Γκιζῆς καὶ Λ. Ζάχαρης καὶ Ν. Βαρούχας, γραμματεὺς ὁ Βαρθολομαῖος Γ. Γκιζῆς, τῷ 1834-5

1) Καὶ ἐν Τήνῳ ἦν τὸ σύστημα τῶν 24, ὡς λέγει ὁ Δρόσος ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς νήσου Τήνου σελ. 54-7.

2) Ἐν τοῖς ἐγγράφοις δὲν συνήντησα ἄλλους,

3) Τοῦτον ἀναφέρει καὶ ὁ Ραῦμπά.

οί Ἰωάννης Λάσκαρης καὶ Μ. Παγανέλης, γραμματεὺς ὁ Κ. Παγανέλης (ιδεὲ Blancard, Les Manroyeni, σελ. 891) ¹.

Ἡ Μύκονος, κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην, εἶχεν ἐπέκεινα τῶν 500 οἰκογενειῶν ($500 \times 5 = 2500$ κατοίκων). Εἰς δὲ τὰς διαφοροὺς ἐθνοσυνελεύσεις τὴν ἐν Ἐπιδαύρῳ, τὴν ἐν Ἄστρει ² καὶ τὴν ἐν Τροιζῆνι καὶ τὴν ἐν Ἄργει ἐξαπέστειλε πληρεξουσίου τοὺς Γεώργιον Ι. Γρουπάρην, τὸν Δημήτριον Καμπάνην, τὸν Πέτρον Μαυρογένην, ὅστις μετὰ τῶν ἄλλων ἐκ Κυκλάδων πληρεξουσίων υπέγραψεν ἐν τῇ πρὸς τὴν ἐν Τροιζῆνι ἐθνοσυνέλευσιν ἀναφορᾷ, ἐν ἣ ἐψέγοντο οἱ πληρεξούσιοι τοῦ ἔθνους ὡς ἀερολογοῦντες καὶ ἀπολλύντες καιρὸν πολύτιμον πρὸς ἐθνικὴν δρᾶσιν καὶ τὸν Π. Γιαννακόπουλον. Περὶ τούτου ἰδοὺ τί ἀνέγνωμεν: Ἐν τῇ ὑπὸ Γόλδσμιθ συγγραφείσῃ ἱστορίᾳ τῆς Ἑλλάδος καὶ μεταφρασθεῖσῃ ὑπὸ Δημ. Ἀλεξανδρίδου, Βιέννη 1806 τόμ. β' ἐν τέλει ἐπὶ παραφύλλου: «1825 Αὐγούστου 15 Ἄνω Μεριά Μυκόνου ὑπάρχει Πέτρου Γιαννοπούλου Μυκονίου 1827 7)βρ. 17 ἔφθασα εἰς Αἴγινα ἀντιπρόσωπος τῆς νήσου Μυκόνου καὶ ἐσυνεδριάσθη ἐν εἰς τὰς 18 τοῦ ἰδίου. Π. Γιαννακόπουλος».

Ἐν ἐγγράφῳ παρὰ Π. Γρουπάρη ἀπαντῶ ὅτι τῷ 1823 πληρεξούσιος Μυκόνου ἐν τῇ ἐν Ἄστρει ἐθνοσυνελεύσει ἦν ὁ Ζ. Κουντουμᾶς, ὅστις τῇ 15 Μαρτίου 1823 ἐπλήρωσε 5000 γρο-

1) Οὔτοι, ἔλλειψαι Εἰρηνοδικεῖου, ἐδίκαζον καὶ ὡς εἰρηνοδίκαι ἀπὸ 5 Αὐγούστου 1832, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τοῦ 1829 συνήντησα ἐν ἐγγράφοις εἰρηνοδικῆν τὸν Ἰω. Μαυρογένην, οὗ σώζεται καὶ βιβλίον ἀποφάσεων μέχρι 1833. Ἀλλὰ καὶ τῷ 1777 ὁ βοεβόδας Δ. Μαυρογένης ἐπιτιμοφορεῖτο, κατ'ἐγγράφον τῆς Μονῆς Τουρλιανῆς, εἰρηνοδίκης (Blancard, ἔκδ. β' Β' σελ. 8). Ἀπὸ 1834-8 εἰρηνοδίκης ἦν ὁ Δ. Μπατῆς, εἶτα τῷ 1839 ὁ Ι. Μαυρογένης μέχρι 1842, εἶτα πάλιν ὁ Μπατῆς καὶ ἀπὸ 29 Ἀπριλίου 1842 ὁ Ἐμμανουὴλ Πρασακάκης (πταισματοδίκης). Τῷ 1846 ὁ Δ. Ἀραβαντινός, τῷ 1847 ὁ Ν. Α. Κόππας καὶ τῷ 1850 ὁ Π. Γιαννακόπουλος.

2) Κατ' αὐτὴν ἐπεβλήθη τῇ νήσῳ 20,000 γροσίων ὄσα καὶ τῇ Κύθῳ Βάλληνδα, Κυθνιακά σελ. 401).

σίον διὰ τὴν Μύκονον τῷ ἔθνικῳ ταμίῳ, εἰς ὃ και οἱ Μυκόνιοι ἔστειλαν 250 ἰάλληρα· ἔγραψε δὲ τοῖς Μυκονίοις τῇ 4 8)βρίου 1824 ὅτι λυπεῖται ὅτι διὰ τρίτην φοράν συνέβη δυστύχημα ἐν Μυκόνῳ (βεβαίως ἐχθρικῆς ἐπιδρομῆς). Συνίστησι δὲ τοῖς Μυκονίοις ἔμμοσὴν ἐν τῷ ἱερῷ ἀγῶνι και συγγαίρει αὐτοῖς.

Κατὰ δὲ τὰ πρακτικὰ τῆς ἐν Ἄργει ἔθνοσυνελεύσεως ἡ Μύκονος ὑπήχθη εἰς τὰς Βορείους Κυκλάδας, αἵτινες ἦσαν τὸ δ' τμήμα τῆς εἰς ἕξ τμήματα διαίρέσεως τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου. (Α. Μάμουκα ΙΑ' σελ. 402). Τῷ δὲ 1827 ὁ τῷ 1823 ἐπιβληθεὶς τῇ νήσῳ φ ὀ ρ ο ς 1000 γροσίον, ἐπειδὴ ταῦτα ἰσοδύναμα πρὸς ταυτόποσα φράγκα ὄντα ἔθεωρήθησαν ὑπερβολικὰ διὰ τὴν ἄφορον νήσον, ὑπεβιβάσθησαν εἰς 3000 γροσία, ὅσα ὁ κατάλογος τοῦ ἐράνου πρὸς κατασκευὴν πυρπολικῶν τῆς προσωρινῆς διοικήσεως τῆς Ἑλλάδος ἀναγράφει εἰσπρακτέα παρὰ τῆς ἐπιτροπῆς (Α. Μαρότσης, Κ. Ράδος, γραμματεὺς Γ. Μωραϊτάνης) ἐκδούσης ἐγκύλιον ἐν οἷς σὺν ἄλλοις ἐλέγγο : «προτρέπεσθε και παρ' ἡμῶν ἡ ἐπιμεληθῆτε παντοίῳ(ς) τρόποις τὴν ταχείαν συναξίν τοῦ διαληφθέντος ἀναλόγου σας, καθότι γνωρίζετε τὴν κατελείγουσαν ἀνάγκην τῆς πατρίδος και τὴν ἐκ πείρας ἐπιζομένην ὠφέλειαν τῶν πυρπολικῶν περὶ τῶν ὁποίων πρὸ πάντων πρέπει νὰ φροντίσωσιν οἱ κάτοικοι τῶν νήσων, μὴ φειδόμενοι και τῆς μεγαλειτέρας θυσίας. Προσέξτε λοιπὸν νὰ μὴ συμβῆ ἐκ μέρους σας ἡ παραμικρὰ ἀδιαφορία ἢ ἀμέλεια, ἀλλ' ὄλαις δυνάμεσι και τρόποις νὰ προετοιμάση[τε] τὸ ἐπιβάλλον μέρος τῆς ἐπαρχίας σας, ὥστε εἰς τὴν αὐτόθι διάβασίν μας νὰ μᾶς τὸ παραδώσητε εἰς τριῶν ἡμερῶν διάστημα καθότι εἰς τὰ ἐναντία, παρεκτός ὅτι θέλει ἀδικηθῆ ἡ πατρίς ἐκ τῆς ἀφιλοπατρίδος ἀδιαφορίας τῶν αὐτόσε συνεπισύροντες τὴν ἀγανάκτησιν τῆς Σ. Διοικήσεως, θέλουσι καθυποβληθῆ νὰ ὑποφέρουν και ὅσα ἔξοδα θέλουν ἀκολουθήσουν τῆς πολεμικῆς γολέτας και συνοδευούσης μας ἐκτελεστικῆς δυνάμεως» ἂν ὅμως και εἰς τὰς ἐργασίας ἀπαντήσητε ἀπαθεῖς τινας ἢ δι' ἀντενεργείας ἰδιοτελῶν και κακῶν πατριωτῶν δυσκολίας, τοὺς τοιούτους, ἂν κακῇ τύχῃ, εὐρίσκονται εἰς τὴν ἐπαρχίαν, θέλετε μᾶς γνωστοποιήσει μετὰ τὴν αὐτόθι ἀφισίν μας, νὰ τοὺς συλλάβω-

μεν διὰ τὴν λάβωσιν τὴν ἀνήκουσαν αὐτοῖς ποινὴν κατὰ τὴν διαταγὴν τῆς Σ. Διοικήσεως».

Ἐρωσθε

Ἡ ἐπιτροπὴ αὕτη ἦν πενταμελὴς καὶ διηρεῖτο εἰς ἐπιτροπὰς διμελεῖς μεθ' ἑνὸς γραμματέως, αἵτινες περιορχόμενοι τὰς πόλεις ἐλάμβανον τὰ ὀφειλόμενα, τιμωροῦντες διὰ τῆς τοπικῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας καὶ τῆς ἄλλης ἐξουσίας ἧτις συνάδουσι τὴν ἐπιτροπὴν περιορχομένην ἐπὶ γολέτας τὰς νήσους, πάντας τοὺς καθυστεροῦντας ἢ δεικνύοντας ἀφιλοπάτριδα διαγωγὴν (Περβλ. καὶ Ἀναργύρου Σπετσιωτικά σελ. 946, 1062 καὶ 1064).

Ἡ Μύκονος καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς κυβερνήσεως τοῦ Καποδιστριαίου δὲν παρέχει ἡμῖν οὐδὲν ἱστορικὸν γεγονός ἀξίον λόγου. Ὁ Καποδιστριαῖος ἐν τινὶ ἐπιστολῇ αὐτοῦ τῆς 18,30 Ὀκτωβρίου 1828 (Correspondence du Comte Capodistria Paris 1839 τόμ. Δ' παράρτημα σελ. 512), ἀναγράφει ὅτι ἡ Μύκονος, ἡ Πάρος καὶ ἡ Νάξος μετ' ἄλλων νήσων ἐξηρτάτο ἀπὸ τοῦ Κ. Πασᾶ, ὅστις ἔστειλεν Ζ α μ π ί τ η ν διὰ τοὺς φόρους κτλ. Ἀλλὰ μετὰ τὴν ἀγρίαν τοῦ γέροντος Κυβερνήτου Ἑλλάδος δολοφονίαν (27 7)βρίου 1831) ἡ κατ' αὐτοῦ ἀντιπολίτευσις ἀποτελουμένη ἐκ τῶν Μανιατῶν καὶ τῶν Ὑδραίων καὶ ἄλλων τινῶν νησιωτῶν, δὲν ἠθέλησε νὰ ἀναγνωρίσῃ τὴν νομίμως συστάσαν, μετὰ τὴν δολοφονίαν, ἐξουσίαν τοῦ Αὐγουστίνου Καποδιστριαίου, τοῦ Θ. Κολοκοτρώνη καὶ τοῦ Ι. Κωλέττη, οἵτινες συνεκρότησαν τριανδρίαν (ἰδὲ ἐμὴν Ἱστορίαν τοῦ Καποδιστριαίου, Ἀθ. 1894 σελ. 428), μολονότι πρὸς στιγμὴν ἐφάνη ὀρθωθῆσασα πρὸ τοῦ διανοιχθέντος χάους καὶ τὴν ἀναρχίαν ἐκ τῆς συντελέσεως τοῦ ἀπαισίου κακουργήματος. Εἶχεν ἀνάγκην χρημάτων καὶ ζητοῦσα νὰ νοσφισθῇ τὰ δημόσια χρήματα ὅπως χρησιμοποίησιν ταῦτα διὰ τοὺς ἰδιοτελεῖς σκοποὺς αὐτῆς (ἐθνικῆς ἀνάγκης), ἔσπευσε τέσσαρας ἡμέρας μετὰ τὴν δολοφονίαν νὰ ζητῇ χρήματα παρὰ τῶν νησιωτῶν, ὧν τοὺς λογαριασμοὺς εἰδικῇ ἐν Σύμφῳ ἐπιτροπῇ ἐκράτει. Ἐξ ἐγγράφου δὲ τῆς δημογεροντίας τοῦ κοινοῦ τῆς Ὑδρας, ἣν ἀπέτελουν οἱ: Λάζαρος Κουντουριώτης, Σταμάτης Ν. Μπουντούρης, Ι. Ὀρλάνδος, Δημήτριος Γ. Βούλγαρης, μανθάνομεν ὅτι ἐξήτει χρήματα παρὰ

τῶν νησιωτῶν. Μετὰ τὴν ἀναρχίαν τὴν ἐπακολουθήσασαν τὴν δολοφονίαν τοῦ Κυβερνήτου καὶ λυμνηναμένην τὴν ἐκ τοῦ μακροῦ ἀγῶνος ἀνανήψασαν ἀτυχῆ Ἑλλάδα, οἱ Μυκόνιοι ἐπὶ τῇ δολοφονίᾳ τοῦ κυβερνήτου ἐξέφρασαν τὴν μεγίστην θλίψιν αὐτῶν πρὸς τὴν συστάσαν διοικητικὴν ἐπιτροπὴν ὡς ἑξῆς :

«Φθάσας ἐνταῦθα ὁ διοικητικὸς τοποτηρητὴς μας μᾶς ἀνέγνωσεν ἐπὶ συνλεύσεως ὅλας τὰς ἐγκυκλίους τὰς ἐκδοθείσας παρὰ τῆς Σ. Κυβερνήσεως μετὰ τὸν λυπηρότατον θάνατον τοῦ ἀειμνήστου Σ. ἡμῶν Κυβερνήτου, τὰς ὁποίας ὑπέκρυπτον ἄκρι τοῦδε ἐγκληματικῶς καὶ ἠμπόδιζον τὴν δίσδοσίν του. Ἡ ἰδιοτέλεια παραμορφώνουσα ἐν τῷ μεταξὺ τούτῳ τὴν ἀλήθειαν ἐπαγίδευσε, κατὰ δυστυχίαν, πολλοὺς ἀθῶους, ἀλλ' οὐκ ἔστι κρυπτόν ὃ οὐ φανερόν γενήσεται. Ἐγνώρισαν ἐπὶ τέλους καὶ αὐτοὶ ἐξ ἀγνοίας πεπλανημένοι ὅτι μιᾶροι σκοποὶ καὶ ἐθνοκατάρτατοι ὑπέκρυπτοντο ὑπὸ τὰ ἱερὰ ὀνόματα τῆς ἐλευθερίας καὶ τοῦ συντάγματος. Ἡ ἀλήθεια ἐθριάζμβυσεν. Ἀλλὰ τί τὸ ὄφελος. Ἐχάσαμεν τὸν πατέρα μας, ἐχάσαμεν τὸν ὑπερασπιστὴν μας, τὸν προστάτην μας, τὸν ἐνάρετον ἀρχηγὸν τοῦ ἔθνους, τὸν μόνον ἄνδρα μὲ πατριωτισμὸν, ὅστις εἶχε τὴν δύναμιν καὶ τὴν διάθεσιν νὰ μᾶς ὑπερασπισθῆ. Αἰωνία ἡ μνήμη, αἰοῖδιμε, πανσέβαστε ἡμῶν κυβερνήτα! Ἡ ἀθάνατη ψυχὴ σου μεταρσίως ἱπταμένη ἄς εὐλογῆσῃ τὸν ἀθῶον λαὸν διὰ τὴν αἰτίαν τοῦ ὁποίου ἐθυσιάσθη· ἄς εὐλογῆσῃ τὰς πράξεις τῆς συστηθείσης Σ. διοικητικῆς ἐπιτροπῆς, διὰ νὰ μίμηθῆ τὰς ἀρετάς σου καὶ νὰ ἀκολουθήσῃ τὰ ἔγχη σου.... Οὕτω διατρανοῦντες τὰ αἰσθήματά μας σπεύδομεν νὰ γνωστοποιήσωμεν πρὸς τὴν Σ. διοικ. ἐπιτροπὴν τὴν παντελῆ ἀφοσίωσίν μας, παρακαλοῦντες θερμῶς νὰ ἤθελε συγχωρήσῃ ἐάν τις ἐξ ἡμῶν ἠπατήθη παρασυρθεὶς εἰς τὴν παρούσαν περίστασιν». (Γενικὴ ἐφημερὶς ἐν Ναυπλίῳ τῆς 2 N)βρίου 1831). Τέλος, τῶν ταραχῶν λωφησαοῶν, ἐξελέγη βασιλεὺς διὰ τοῦ πρωτοκόλλου τοῦ Λονδίνου (25 Ἀπριλίου 1832) ὁ υἱὸς τοῦ φιλέλληνος βασιλέως τῆς Βαυαρίας Λουδοβίκου τοῦ Α' τοῦ μετὰ πόνου ἔσαντος τὸν θρίαμβον τοῦ Μεσολογίου, Ὁθων· ἐκείνου δ' ἀηλίκου ὄντος διηύθυνε τὰ πράγματα τῆς χώρας ἡ ὑπὸ τὸν Ἰωσήφ Ἀρμανσβεργ, Λ. Μάουερρ καὶ Κ. Ἐϊδεκ ἀντιβασιλεία· ταύτης εἰσὶ τὰ πλείω τῶν νομοθετη-

μάτων ἐν Ἑλλάδι, ὡς εἶπομεν ἐν τῇ ἡμετέρᾳ ἱστορίᾳ τοῦ Ὁθωνοῦ (*Ἀθῆναι 1892). Τῇ 1 8)βρίου 1834 αὕτη προέβη εἰς νέαν διοικητικὴν διαίρεσιν, καθ' ἣν ἡ Μύκονος ἀπετέλεσε δήμον τῆς ἐπαρχίας Σύρου—Μυκόνου. Πρῶτος δὲ δήμαρχος διορίσθη ὁ Π. Μαυρογένης, ὡς εἰσπράκτωρ ὁ Ι. Λάσκαρης καὶ ὡς ἀστυνόμος ὁ Π. Βάμβαρης, ὡς ἔστιν ἡμῖν μαθεῖν ἐκ τῆς τοῦ Α. Ι. Κλάδου Ἐφετηρίδος (Almanach) τοῦ Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος διὰ τὸ ἔτος 1837 (*Ἀθ. 1837 σελ. 284). Τῷ 1836 προϊστάτο τοῦ δήμου ὁ Μ. Σολωμὸς ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως διορισθεὶς. Ἐν τῷ μεταξὺ δὲ καταργηθείσης τῆς κανιτζελλαρίας, ἐγένετο ὁ θεσμὸς τοῦ δημοσίου μνήμονος καὶ τοιοῦτος ἀπὸ 16 Μαΐου 1831 μέχρι τῆς καταργήσεως (20 Φεβρουαρίου 1835) ἦν ὁ Ἰωάννης Κανισκᾶς, ὅστις τῇ 13 Ἀπριλίου 1835, κατὰ τὸν νέον νόμον, ἔγεινε συμβολαιογράφος². Τέλος τῇ 1)18 Ἰανουαρίου 1837 διὰ Β. Α. διατάχθησαν δημοτικαὶ ἐκλογαὶ καὶ κατὰ σειρὰν χρονολογικὴν, ὡς ἐξάγεται ἐκ τοῦ ἀρχείου Μυκόνου, ἐξελέγησαν δήμαρχοι Μυκόνου οἷδε.³

Πέτρος Μαυρογένης
Μιχ. Σολωμὸς

1837—1838
1838—1841

1) Τούτου σάζεται βιβλίον διαθηκῶν ἐπικεκυρωμένον ὑπὸ τῶν διοικητῶν Σύρου καὶ Μυκόνου Ι. Ἀμβροσιάδου καὶ Γ. Λεβέντη.

2) Τὸ βιβλίον τούτου ὑπέγραψεν ὁ πρόεδρος πρωτοδικῶν Σύρου Λεονταράκης. Ἐν Σύρῳ ἰδρύθη ἐπὶ Καποδιστριαίου καὶ τὸ πρωτόκλητον δικαστήριον Σύρας καὶ Μυκόνου, οὗ πρόεδρος ἦν ὁ Πλατύκας καὶ γραμματεὺς ὁ Ι Βεάκης, οὗ τὴν σφραγίδα κατεχωρίσαμεν ἐνταῦθα.

3) Τὰ οἰκονομικὰ τοῦ δήμου Μυκόνου τῷ 1837 ἦσαν πενιχρότατα ἐν σχέσει πρὸς τὰ νῦν συμποσούμενα εἰς 39000 περίπου δραχμῶν. Τότε τὰ μὲν ἔσοδα ἦσαν 5831 τὰ δ' ἔξοδα 8063, ἐν οἷς καὶ 1000 δρ. διὰ τὸν διδάσκαλον καὶ 130 δι' ἐνοίκιον. Ἡ πενιχρότης αὕτη προήρχετο ἐκ τοῦ ὅτι ἡ τε Δῆλος καὶ ἡ Ρήνεια τῇ 11 Ἰανουαρίου 1837 καὶ τὸ Τραγονῆσι τῇ 27 Ἰανουαρίου 1837 ἐθωρορήθησαν ὡς κτήματα δημοσία, ἀπερ βραδύτερον ἐχαρακτηρίσθησαν ὡς ἀνήκοντα εἰς τὸν Δήμον Μυκόνου. Ἐξ ὧν εἰσπράττει περὶ τὰς 27000 δραχμ. Τὸ δὲ Τραγονῆσι ὡς ἀνήκον τῇ Μονῇ Τουρλιανῆς.

Πέτρος Γιαννακόπουλος	1841—1845
Μιχαήλ Σολομός	1846—1853
Ἀθανάσιος Βάμβαρης	1853—1854
Θεόδωρος Ἀγγελῆς	1855—1862
Μιχ. Σολομός	1863—1866
Λορέντζος Δ. Καμπάνης	1867—1879
Πέτρος Μ. Καλογεράς	1879—1890
Ἰωάννης Καλλιάρχης	1890—1891
Θεόδωρος Γρουπάρης	1891—1895
Ζανῆς Πιταράκης	1895—1899
Μιχ. Α. Καμπάνης	1899—1903
Θεόδωρος Γρουπάρης	1903—1907
Ἰωάν. Δ. Πασαλιάδης	1907—1914

Περὶ τῶν Σχολείων Μυκόνου

Αἱ περὶ ὑπάρξεως σχολείου ἐν Μυκόνῳ εἰδήσεις εἰσὶ πενιχρόταται· ὁ εἰδικῶς περὶ τῶν ἐπὶ τουρκοκρατίας σχολείων ἀσχοληθεὶς φίλος Μ. Παρανίκας¹ οὐδὲν περὶ Μυκόνου ἀναφέρει· σιγὴν δὲ τηρεῖ καὶ ὁ Σ. Χασιώτης. Ἐκ τῆς μελέτης ὅμως τῶν μυκονιακῶν ἐγγράφων προέβην εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι σχολεῖον ὑπῆρχεν ἤδη τῷ 1743² ὡς συνάγω ἐξ ὁμολογίας ἐνώπιον τῆς Καντζελλαρίας γενομένης τῇ 9 Μαρτίου ὑπὸ τοῦ διδασκάλου

1) Ὁ Ματθαῖος Παρανίκας ἐν τῷ σχεδιάσματι κτλ. Κων/πολις 1868 ἐν ταῖς περὶ Σχολείων τῶν νήσων ὁμιλίαις οὐδὲν περὶ Μυκόνου λέγει· μόνον δ' ἐν σελ. 172 περὶ Σίφνου ἀναφέρει ὅτι ἐν αὐτῇ ἐδιδάχθη ὁ ἐκ Μυκόνου (;) Δ. Μαυρογένης ὁ εἰς τὸν τῆς Οὐγγροβλαχίας θρόνον ἀρθεὶς. Τοῦτ' αὐτὸ ἀναμασῶ καὶ ὁ Γ. Παπαδόπουλος ἐν ταῖς Συμβολαῖς εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς παρ' ἡμῖν Ἐκκλησιαστικῆς Μουσικῆς, Ἀθ. 1892 καὶ ἐν τῇ Συγχρόνῳ ἱεραρχίᾳ τῆς Ὁρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, Ἀθ. 1895 σελ. 155, ἐνθα λέγει τοὺς Μαυρογένους Μυκονίους, ὡς καὶ ὁ Κοραῆς ἐν τινι τῶν ἐπιστολῶν αὐτοῦ.

2) Κατὰ τινὰ εἶδησιν ἀπαντήσαν παρὰ τῷ περιηγητῇ Lear, Voyage ἐν ἔτει 1654 ὑπῆρχε σχολεῖον ἐν Μυκόνῳ.

Ἄθανασίου ἱερομονάχου τοῦ Πατριῶν περὶ τοῦ πατρῷου Ἄθανασίου Μοσχονᾶ τοῦ Μυκονίου ὡς διαθεμένου τὴν ἑαυτοῦ οὐσίαν καθ' ὃν τρόπον ἐξωμολογήθη αὐτῷ ὀλίγω πρό τοῦ θανάτου. Ἄλλ' ἴσως τὸ σχολεῖον τοῦτο νὰ ἦτο μικρόν τι ἰδιωτικόν ἢ διδάσκον μόνον τὰ στοιχεῖα τῆς γλώσσης, Ἑλληνικόν δὲ δὲν ὑπῆρχε καὶ τοῦτο συνάγω ἐκ τῆς διαθήκης τοῦ προϋχόντος Μυκονίου Χατζῆ Ἀντωνέλλου Κανισκᾶ, ὅστις διέθετο τῇ 14 Ἰουλίου 1757 « ἀφίνω ἀκόμη καὶ πεντακόσια γρόσια ἤτοι γρόσια 500 ἂν οὕτως καὶ κατὰ καιρὸν ἤθελε κατασταθῆ σχολεῖον Ἑλληνικόν κοινὸν ἐδῶ εἰς Μύκονον, τὰ ὅποια ἄσπρα νὰ τὰ θέσουν εἰς μέρος βέβαιον νὰ δίδεται τὸ διάφορον νὰ τὸ δύνουν εἰς ἐλεημοσύνας. . . . »¹. Ὄντως δὲ κατὰ τὴν χρηστὴν ἐλπίδα τοῦ ἄνω φιλοπάτριδος Μυκονίου ἐν ἔτει 1759 συναντῶ ἐν τοῖς ἐγγράφοις :

« 1759 Ἰανουαρίου 13 βαίνω ἐνθύμησι πῶς ἔσασσεν ὁ διδάσκαλος (Σχολεῖον Ἁγίου Λουκᾶ) μὲ τὴν κοινότητα νὰ κινή τὸ σχολεῖον τὸ Ἑλληνικόν καὶ νὰ πέρνη τὸν χρόνον γρόσια 100 καὶ τὰ ἡμίση οἱ γονεῖς καὶ τὰ ἡμίση ἡ κοινότης. Ἰουλίου 1 ἐρεφουδάρισεν ὁ διδάσκαλος τὸ σχολεῖον καὶ εἶχε τὴν πληρωμὴν του παρμένην γρ. 100 »².

Ἐν τῷ σχολείῳ τούτῳ κειμένῳ ἐν τῷ μονυδρίῳ τοῦ ἁγίου Λουκᾶ καὶ ἐντεῦθεν Σχολῆ τοῦ Ἁγίου Λουκᾶ καλουμένῳ κατὰ σειρὰν ἐδίδαξαν οἱ ἑξῆς :

Ἄθανάσιος 1743—54, Γρηγόριος 1754—9, Χρῦσανθος 1759—68, Διονύσιος Δενδρινὸς Ἰθακῆσιος 1769—73, Σεραφεῖμ Ἰθακῆσιος 1773—78, Σαμουὴλ Ἰωαννίτης 1778—1781, Κύριλλος ὁ ἐξ Ἀγράφων 1782—1790³, Χρῦσανθος 1790;

1) Ἐν ἐγγράφῳ παρὰ Π. Γρυπάρη τῆς 2 Ἰουνίου καὶ 8 Ἰουλίου 1768 ἀπαντῶ ὅτι ἡ κοινότης Μυκόνου ἔλαβε τὰ 500 γρόσια τοῦ Κανισκᾶ καὶ 500 τοῦ Σμύρνης Καλλινίκου.

2) Τῇ 1768 ἐπληρώντο καὶ τὸ ἐνοίκιον τοῦ διδασκάλου.

3) Κ. Ν. Σάθα, Μεσαιωνικὴ Βιβλιοθήκη τόμ. Γ' σελ. 95'. — Θ. Ν. Φιλαδέλφειος, Ἱστορία τῶν Ἀθηναίων, Ἀθ. 1902 τόμ. Β' σελ. 227 : « Εἰς Μύκονον ὁ Κύριλλος » ἀπήντησεν ἐρωτηθεὶς ὁ Σέργιος Μακραιὸς :

—1809 (ἀπέθανε μετὰ τὸ 1815)¹ παραιτησάμενος τὴν ἐν Μυκόνῳ θέσιν αὐτοῦ ἔγραψεν ὥραϊαν ἐπιστολὴν ἀνέκδοτον εἰσέτι. Μόνον τὰ ὀνόματα τῶν διδασκάλων τούτων συνετύχουεν ἐν μελέταις ἡμῶν².

Ἄλλ' ἐπειδὴ οἱ πόροι τῆς Σχολῆς δὲν ἦσαν τοσοῦτοι, ὥστε νὰ ἐπαρκῶσιν εἰς τὰς ἀπολύτους ἀνάγκας αὐτῆς, πολλοὶ Μυκόνιοι κληρικοί τε καὶ λαϊκοὶ ἤλθον ἐπίκουροι ταῖς ἀνάγκαις αὐτοῦ, οὐ μόνον ἰδρύσαντες κατάλληλον σχολικὸν ἴδρυμα ἐν τῇ Μονῇ τοῦ Ἁγίου Λουκᾶ, ἀλλὰ καὶ χρήματα προσενεγκόντες ἱκανὰ πρὸς διατήρησιν τῆς Σχολῆς. Οὕτω τῇ 27 Ἰουλίου 1768 ἀφιέρωσε τῇ Σχολῇ ὁ Μυκόνιος μητροπολίτης Σμύρνης Καλλίνικος 500 ἀσλάνια (=περσικὰ γρόσια), ἐπίσης τῇ 2 Ἰουνίου ὁ Σίφνου, εἰς οὗ τὴν δικαιοδοσίαν ὑπήγετο ἡ Μύκονος, ἄλλα 500 καὶ ὁ ἐκ Μυκόνου καταγόμενος πρῶην μητροπολίτης Λιτίστης Ἀνθιμος, οὗ εἰκὼν κοσμεῖ τὸ ἡγουμενεῖον τῆς Μονῆς Τουρλιανῆς, ἄλλα 500 τοιαῦτα. Ἄλλὰ καὶ ὁ Ἀντωνέλλος Κανι-

τίνες εἰσὶν οἱ διαπρεπέστεροι διδασκαλοὶ. Ἐπ' αὐτοῦ ἀπέθανε καὶ ὁ Δημήτριος Μαυρογένης καὶ διὰ διαθήκης ἀφῆκε 100 γρόσια τῷ σχολεῖῳ Μυκόνου τῷ 1783 (Blancard, Les Mavroyeni εκδ. α' 883—4.

2) Ἐδίδαξεν ἐν Τήνῳ ἀπολαύων γλίσχρου μισθοῦ ἐτρέφετο δὲ διὰ τοῦτο παρὰ τῷ Λεονάρδῳ Βαλέττα, βοεβόδα Πάρου καὶ Φολεγάνδρου καὶ ζαμπίτη Νάξου. Εἶπε συγγράμματά τινα καὶ ἔγραψε τῷ ἐν Κωνσταντινουπόλει πρεσβευτῇ τῆς Ρωσσίας Ἰταλίνσκη περὶ τῆς ἐκδόσεως αὐτῶν. Τῷ 1809 ἔλαβε τὸν τόκον τῶν χρημάτων παρὰ Μυκονίων γρ. 50.

3) Δυστυχῶς τὸ ἱστορικὸν ἀρχεῖον τῆς Μυκόνου (ἐκ πολλῶν ἑκατοντάδων ἐγγράφων, ἀρχομένων ἀπὸ τοῦ ΙΖ' αἰῶνος, ὡς λέγει ὁ κ. Σ. Λάμπρος ἐν τοῖς Πρωτοκοῖσις τῆς ἑταιρείας (σελ. 16) παραληφθὲν ὑπὸ τοῦ κ. Κ. Ν. Ράδου ἀντὶ δαπάνης 200 δραχμῶν (αὐτόθι σελ. 22) δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐποφελῆθῃ, διότι ἀπόκειται εἰσέτι ἐν κιβωτίῳ ἐν τῷ Μουσεῖῳ τῆς Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς ἑταιρείας τῆς Ἑλλάδος. Ὁ κ. Π. Ζερλέντης ἐν ἀγγελίᾳ ἐτῶν Νησιωτικῶν (25 Ἀπριλίου 1919) ἀνήγγειλε τὰ περὶ τῆς Σχολῆς Μυκόνου, ἀλλ' οὐκ ἔξεδόθησαν, ὡς καὶ ἡ ἱστορία 30 ἐτῶν τῆς νήσου (1670—1700) ἐπὶ Παναγιώτου Νικοσιῦ καὶ Ἀλεξάνδρου Μαυροκορδάτου.

σκᾶς κατέλιπε 500 γρόσια τῷ 1768. Ἐπίσης τῷ 1776 Ἀπριλίου 24 γράφει ὁ δημόσιος νοτάριος Μυκόνου Γρηγόριος Ἀρτακηνός, ὅτι ἡ κοινότης Μυκόνου ἔλαβε τὰ 500 γρόσια ἀπερ ἀφιέρωσεν ὁ ἀρχιερεὺς Καλλίνικος Μεγάλου Τουρνάβου, ἵνα δίδεται ὁ τόκος εἰς τὸν μισθὸν τοῦ διδασκάλου τοῦ Ἑλληνικοῦ Σχολείου, ἄπερ, ἐπειδὴ ἔλειπεν ὁ διδάσκαλος ἐπὶ 1 1/2 ἔτος ἐκ Μυκόνου, ἔγειναν κεφάλαιον καὶ τόκος (γρ. 575) ὡς διατάξαιτο ὁ κληροδότης ἀρχιερεὺς. Ἐπίσης τῷ αὐτῷ ἔτει (7)βρίου 1) ἐδόθη κληροδότημα γροσίων 500 ἵνα ὁ τόκος 50 γρ. δίδεται τῷ Σχολείῳ Μυκόνου καὶ ἐὰν λείπῃ ὁ διδάσκαλος ὁ τόκος νὰ γίνηται κεφάλαιον : ὁ ἄρχων δραγομᾶνος Νικόλαος Μαυρογένης. Ἐπίτροποι σχολείου: οἰκονόμος Ἄνθιμος Γρουπάρης, ὁ σακελλάριος Διονύσιος, Δημήτριος Μαυρογένης, Κωνσταντῖνος Παΐσιος, Χ. Κανισκᾶς, Δομένικος Ἀρτακηνός, Τριαντάφυλλος Σχορδέλλης καὶ Δημήτριος Ἀμποζάνης. Τῷ 1778 ὁ πρῶτον Λατζίσης Ἄνθιμος ἐδάνεισε χρήματα ἐν Μυκόνῳ διὰ τοῦ Δημητρίου Μαυρογένη ¹.

Ἄλλος μητροπολίτης Μυκόνιος ἦτο ὁ Παρθένιος ὁ γέρον τῷ 1798 Ἐλασσῶνος διατελῶν. Περὶ τούτου ἀναγράφει ὁ πολὺς Κ. Οἰκονόμος (Τῶν Σωζομένων Ἐκκλησιαστικῶν τόμ. γ' σ. 553 σημ.) ὅτι τὴν σφραγίδα ὑποκλέψας ὁ ὁμώνυμος διάκονος Παρθένιος ἐπλαστογράφησε παραίτησιν ἐκείνου ἐκ τοῦ θρόνου Ἐλασσῶνος καὶ λαβὼν αὐτὴν ἀπῆλθεν εἰς Βυζάντιον ἵνα χειροτονηθῇ αὐτὸς ὑπὸ τοῦ τότε τὸ α' πατριαρχεύοντος Γρηγορίου Ε', ἀλλ' ἐκεῖνος ἀντιστάντος καὶ χειροτονήσαντος τὸν πρωτοσύγγελλον Ἰωαννίκιον τὸν Βυζάντιον, αἴφνης ὁ γερο-Παρθένιος στέλλει τῷ πατριάρχει τὰ ἐτήσια ἐπιδόματα, δοὺς οὕτω γνῶσιν ὅτι ζῆ καὶ ὁ νεοχειροτόνητος Ἰωαννίκιος ἔμεινεν 8 μῆνας ἐν Βυζαντίῳ, ἕως οὗ, ἀποθανόντος, ἐν τῷ μεταξύ τοῦ Παρθενίου τῇ 4 Ἰανουαρίου 1799, ἀπῆλθεν εἰς τὴν ἑαυτοῦ ἔδραν, τὴν Ἐλασσῶνα. Ὁ δὲ διάκονος Παρθένιος ζῶν ἐλευθέρῳ βίῳn ἀπέθανε κακῶς κακῶν θάνατον τῷ 1843 Αὐγούστου 20 ἐν Βυζαντίῳ.

1) Ἐκ τοῦ Κώδικος τοῦ ἀρχείου τοῦ εἰρηνοδικείου τῶν ἐτῶν 1768—1801. Δυστυχῶς ὁμοίως τὰ ἀπὸ 1768—1776 φύλλα κλαπέντα ἐλλείπουσιν.

Τῷ 1777 ὑπῆρχεν ἡγούμενος τῆς Μονῆς Καμαριωτίσσης ἐν Χάλκῃ ὁ ἐκ Μυκόνου (Ίκαρίας;) λόγιος Ἀγάπιος, ἡγουμενεύσας μέχρι τῆς 19)βρίου 1792, ὅτε ἐψηφίσθη μητροπολίτης Ρόδου καὶ ἠρχιερέτευσε μέχρι τοῦ θανάτου συμβάντος τῷ 1827 (Μ. Γεδεών, γράμματα πατριαρχικὰ περὶ τῆς τοῦ Μ. γένους Σχολῆς, Κων)πολις 1903 σ. 119).

Ἐπίση; ὑπῆρχεν ὁ θεοφιλέστατος Φαρσάλων ἀρχιεπίσκοπος Νικόδημος τῷ 1715, ὃν παρέλειπεν ὁ Ἀμασειᾶς Ἀνθιμος Ἀλεξούδης ἐν «Νεολόγῳ» (12 Φεβρουαρίου 1892), θείς τῷ μὲν 1710 Ἰάκωβον, τῷ δὲ 1720 Διονύσιον καὶ μόνον τῷ 1766 Νικόδημον, ἔχον ἀδελφὴν Φραγτσέσκαν (ἐγγραφον 20 Αὐγούστου 1786). Πρὸς τοῦτον ὁ πατριάρχης Ἱεροσολῶν Ἀβράμιος ἐπώλησε κτήμα ἐν Μυκόνῳ, ὡς ἐμφαίνεται ἐκ γράμματος τοῦ πατριάρχου τούτου τῆς 22 7)βρίου 1715. Πρὸς τοῦτον τῷ 1743 καὶ 45 ὤφειλεν ὁ Ἀνδρέας Καλλιμαρχος (Καλλιάρχης;) 60 δουκάτα, ὡς ἀνέγγων ἐν τῷ βιβλίῳ τῆς στίμας Μυκόνου. Τῷ 1773 εὗρισκομεν αὐτὸν ἐν Μυκόνῳ καὶ ἔχομεν σημειωματάριον ὁψωνίων.

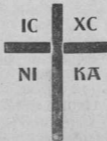
Ἄλλος μητροπολίτης εἶναι ὁ Νέων Πατρῶν (Ἰζάτης) Νεόφυτος, ὅστις δειλὸς ὢν καὶ φιλήσυχος ἕνεκα τῶν Τούρκων, ἔκτισεν οἰκίαν ἐν Γιαννινοῦ (χωρὶς ὄρεινῷ τῆς ἐπαρχίας του) ἐνθα διαμένων ἐτελεύτησε ποιμάντας τὴν ἐπαρχίαν 26 ἔτη. Οὗτος φέρεται ὑπογεγραμμένος ἐν τῷ ἐν ἔτει 1746 πατριαρχικῷ καὶ συνοδικῷ γράμματι περὶ ἀγορᾶς τῆς Πρώτης (Ἰδὲ Ἀθ. Κομνηνοῦ Ὑψηλάντου, Τὰ μετὰ τὴν ἄλωσιν Κων)πολις 1870 σελ. 611 καὶ I. Βορτσέλλα, Φθιῶτις, Ἀθ. 1907 σελ. 39.—Κατάλογον μητροπολιτῶν Νέων Πατρῶν ἔχομεν ἐν τῷ Ἀτικῷ ἡμερολόγιῳ Ἀσωπίου 1869 (ἐνθα οἱ ἀπὸ τοῦ 1650—1819) καὶ ἐν τῇ Ἐπετηρίδι τοῦ Παρνασσοῦ (τόμ. 5 σελ. 252 καὶ ἔξης) ὑπὸ τοῦ Ν. Γιαννοπούλου καὶ ἐν τῇ «Ἰζάτη» τοῦ Τρύφωνος Ε. Εὐαγγελίδου, Ἀθ. 1906. Ἐπίσης τῷ 1731 Μιτυλήνης; ἦν ὁ Μυκόνιος Ἀνθιμος (Νικόδημος), ἔχον ἐν Μυκόνῳ ἐπίτροπον καὶ νοτάριον. Ἄλλ' ὁ Εὐστράτιος I. Δράκος ἐν τοῖς «Λεσβιακοῖς;» (Ἀθ. 1899 σ. 10) θεωρεῖ ἀμφοτέρους Λεσβίους.

Τῷ 1785 ἀνηγέρθη ἐκ βάρθρων ἡ Σχολὴ τοῦ Ἁγίου Λου-

κα, ὡς δηλοῖ, ἦδε ἡ ἐπιγραφή μετὰ σταυροῦ καὶ πέριξ αὐτοῦ κύκλου :

Τὸν ἱερὸν τοῦτον τῆς
νεῦς Νικόλαος Μαν-
νω εἰδείματο παγκά-
ἔξοχος ἀπάντων μεθ'
ράρχης ὁ σοφὸς Μυ-
νάβου¹, συναγωνισα-
νων πρὸς ἀπάρτησιν

ΑΨΠΕ'

Σχολῆς δόμον Ἐρμη-
γένης, σπουδῇ συντό-
λω, ἀδρῶ δαπάνη, ὡς
οὐ συνδρομαῖς θ' ἱε-
κόνιος ὁ τοῦ Τουρ-
μένων τῶν αὐτοχθό-
τοῦ Ἑλληνομουσείου

Νοέμβριος κβ'

Ἡ ἐπιγραφή αὕτη ἀναγέγραπται ἐπὶ τῆς κυρίως πύλης τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Λουκά ἐν τῷ νῦν τῆς πόλεως νεκροταφείῳ, ὅπου ἄλλοτε ὑπόστο περικαλλῆ; ἡ φερώνυμος Σχολὴ πρὸς Μ. ἐπὶ θέσεως δεσποζούσης τῆς τε πρὸς Β. καὶ Δ. θαλάσσης. Τὰ τῆς Σχολῆς δωμάτια κατηδαφίσθησαν καὶ ὁ ὕψισθεν αὐτῶν χώρος ἀπετέλεσε τὴν νεκρόπολιν ἐν ἣ, σὺν ἄλλοις, εἶναι τεθαμμένοι οὗ δήμαρχος Θεόδωρος Ἀγγελῆς; ὁ ἐπισκευάσα; αὐτὴν τῷ 1854 καὶ ὁ Ἀθανάσιος Ι. Βάμβαρης δήμαρχος Μυκόνου, ὅστις κατὰ τὴν ἐνσηπν τῆς χολέρας; τοῦ 1854, πιστὸς ἀρχηγὸς τῶν πολιτῶν, ἀφόβως περιέρχεται τὰ χολερόβλητα οἰκήματα, τοὺς πάντας ἐγκαρδιῶν καὶ στηρίζων, ἕως οὐ καὶ αὐτὸς ἔπεσε θῦμα τῆς εἰς τὸ καθῆκον ἀφροσιώσεως μετὰ τῶν δύο νῶν ἡ τότε κυβέρνησις ἀπιδούσα εἰς τὴν ἐθελοθυσίαν τάνδρῶς, δι' ἔγγράφου λίαν κολακευτικοῦ, συνειληπτή τῇ χήρᾳ, ἐπαγγελιασμένη καὶ ἐνὰ τῶν νῶν νὰ λάβῃ ὡς ὑπότροφον μέχρι τοῦ πέρατος τῶν σπουδῶν, ἀλλ' οἱ νῆοὶ ἔπεσον καὶ αὐτοὶ θῦμα τῆς βροτολογίῳ νόσου. Τῷ 1908 ἐπεσκευάσθη πάλιν καὶ περιεβλήθη διὰ περιβόλου τὸ νεκροταφεῖον, ὡς; τὰδε τὰ γράμματα ἐμφαίνουσι :

1) Οὗτος εἶναι ὁ πρόην Σμόνης (1760—1770) Καλλίνικος (1770—1791) κατὰ τοὺς ἐπισκοπικοὺς καταλόγους Ἀνθίμου Ἀλεξοῦδη. Γ' καὶ ΚΖ.

ΛΟΥΚΑ ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΤΟΥ ΕΥΚΛΕΗΣ ΜΟΝΗ· (αψπε΄)
 ΣΕΒΑΣ ΠΑΛΑΙΟΝ, ΕΥΑΓΕΣΤΑΤΟΣ ΔΟΜΟΣ·
 ΤΟ ΗΡΙΝ· ΣΧΟΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΥΑΝΔΡΟΥ ΜΥΚΟΝΟΥ
 ΜΕΛΛΟΝ ΕΡΕΙΠΕΙΝ ΚΑΙ ΥΠΕΙΞΕΙΝ ΤΩ ΧΡΟΝΩ
 ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΑΓΓΕΛΗΣ ΔΗΜΑΡΧΟΣ ΚΛΕΙΝΟΣ (αωνδ΄)
 ΕΠΕΣΚΕΥΑΣΕΝ ΕΚ ΒΑΘΡΩΝ· ΝΕΚΡΟΠΟΛΙΣ
 ΑΝΤΙ ΣΧΟΛΗΣ ΕΦΥΗ ΚΑΙ ΠΕΡΙΒΟΛΟΣ
 ΛΑΜΠΡΟΣ ΗΓΕΡΘΗ ΕΙΣ ΟΠΕΡ ΒΛΕΠΕΙΣ ΣΧΕΔΟΣ.
 ΠΑΣΑΔΙΑΔΟΥ Δ' ΙΩΑΝΝΟΥ ΙΑΤΡΟΥ
 ΠΡΟΦΡΟΝΩΣ ΔΗΜΑΡΧΟΥΝΤΟΣ ΑΝΙΣΤΟΡΗΘΗ. (αβη΄)
 ΕΥΑΓΓΕΛΙΔΗΣ ΤΡΥΦΩΝ ΗΙΣΕ ΤΑΠΕΙΝΩΣ
 ΧΑΡΙΤΑΣ ΜΥΚΟΝΙΟΙΣ ΧΑΡΙΖΟΜΕΝΟΣ (αεθ΄).

Ἡ Σχολὴ τοῦ Ἁγίου Λουκά διητηρήθη μέχρι τοῦ 1821. Τὰ ὀνόματα τῶν μαθητῶν τῆς Σχολῆς κατὰ τὸ 1820 ἦσαν τὰδε, ὡς ἀπάντησα ἐν ἐγγράφῳ παρὰ τῷ κ. Π. Γρυπάρῃ : Ι. Ἀνδρουλάκης, Ζαννῆς καὶ Ἰωάννης Καράλοι, Θεόδωρος καὶ Πέτρος Γρυπάραι, Ἀθανάσιος Μπαμπάρης καὶ Ἀντώνιος Χασιτάς. Ἐκ τῶν διδασκάλων τῆς σχολῆς Μυκόνου ἴσως ὑπῆρξεν καὶ ὁ Χρυσοβέργης ὁ Ρύσιος (Ἄριστοῦ) ὅστις ὑπογράφει ἀναφορὰν πρὸς τὸν μ. διερμηνέα Ἰωάννην Καλλιμάχην νὰ μὴ παύσῃ τὸν καθηγητὴν (τῆς Μ. τοῦ γένους Σχολῆς; ἐκ ραδιοῦργιῶν ὀρμώμενος (ἀχρονολόγητος). Ἐν αὐτῇ ὑπογράφουσι καὶ οἱ μαθηταὶ (Μυκόνου;) Ὀνούφριος Κυπραῖος, Ἀλέξανδρος καὶ Δημήτριος Σκιαθίται, Χρυσάνθος Τρικκεὺς καὶ Γρηγόριος ἐκ Δακίας.

Τῷ 1817 ὁ ἐν Βιέννῃ ἐγκατεστημένος Ἰωάννης Μανρογένης στέλλει τῇ Σχολῇ ποσότητα βιβλίων, ὧν τὰ πλεῖστα σὺζονται εἰσεῖτι ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ Ἑλληνικοῦ Σχολείου.

Συναφεῖς πρὸς τὰ σχολεῖα εἰσὶ καὶ οἱ λόγιοι καὶ οἱ καλλιτέχναι καὶ διακεκριμένοι ἄνδρες. Καὶ λόγιοι καὶ λογογράφοι εἰσὶν: Ὁ Παναγιώτης Ἀξιώτης ὅστις ἐγεννήθη τῷ 1840 ἐν Μυκόνῳ· ἐξεπαιδεύθη δ' αὐτόθι καὶ ἐν τῷ Γυμνασίῳ Σύρου, μεθ' ὃ ἀπῆλθεν εἰς Γεῖσα τῆς Ἀζοφικῆς, ὅπου ὑτάλληλος γε-

νόμενος ἠσχολεῖτο συγχρόνως καὶ περὶ τὴν ρωσικὴν φιλολο-
γίαν. Περὶ τὸ 1888 κατελθὼν εἰς Ἀθήνας ἐπεδόθη εἰς μετα-
φράσεις θαυμασίας· ἐκ τῆς ρωσικῆς φιλολογίας, μεταφράσας
τοὺς πολλοῦ λόγον ἀξίους· Μύθους τοῦ Κριλώφ, Ἀθ. 1892,
τὸν Βορίς Γ' οδουνοφ τοῦ Ποῦσκιν καὶ τὸν Δαίμονα τοῦ Λέρ-
μοντοφ, Ἀθ. 1895. Ἐξέδωκε δὲ καὶ δύο τόμους πρωτοτύπων
διηγημάτων 1, ὧ· ἐπὶ τὸ πολὺ μυκονιακῆς ὑποθέσεως, εἰς τὴν
μελέτην τῶν ὁποίων παραπέμπω τὸν θέλοντα νὰ σπουδάσῃ τὰ
μυκονιακὰ ἦθη καὶ ἔθιμα, τοὺς παλαιοὺς τύπους τῆς νήσου
λαϊκοῦ καὶ κληρικοῦ. Ζῆ ἐν τε Ἀθήναις καὶ κατὰ τὸ θέρος
ἐν τῇ ἐν Ἄνω Μερᾷ ἐπαύλει αὐτοῦ. Τούτου υἱὸς τυγχάνει ὁ
Γεώργιος Π. Ἀξιώτης σπουδάσας τὴν Μουσικὴν ἐν τῇ Ἐσπε-
ρία (ἰδὲ Παράρτημα τοῦ Ἐγκυκλοπαιδικοῦ Λεξικοῦ Μπαρ-Χίρστ
σελ. 63).

Ὁ Ἰωάννης Ν. Σβορώνος ἐγεννήθη τῷ 1863 ἐν Μυκόνῳ
καὶ ἐσπούδασεν ἐν Πειραιεῖ ὅπου ἐγκατεστάθη ἡ οἰκογένεια
αὐτοῦ· ἐσπούδασεν ἐν τῷ αὐτόθι Γυμνασίῳ ὑπὸ τὸν κ. Ἰάκωβον
Χ. Δραγάτην· εἶτα ἠκολούθησε τὴν νομικὴν, ἀλλὰ συγχρόνως καλ-
λιεργῶν καὶ τὰς νομισματικάς καὶ ἱστορικάς γνώσεις, συνέλεξε
πολὺ ὕλικόν διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς γενετείρας· οὕτως ἀπαντῶ τὸ
ὄνομα αὐτοῦ ἐν τέλει τῆς τοῦ Bloué Mission scientifique de
la Morée. Ὁ τότε διευθυντὴς τοῦ Ἐθνικοῦ νομισματικοῦ Μου-
σείου Ἀχιλλεὺς Ποστολάκας συνειδὼς τὸ τάλαντον τοῦ νεαροῦ
σπουδαστοῦ ἐνήργησε ν' ἀποσταλῇ ὡς ὑπότροφος τῆς Κυβερνή-
σεως πρὸς σπουδὴν τῆς νομισματικῆς. Ἐπανακάμψας εἰς Ἀθή-
νας διωρίσθη βοηθὸς τοῦ νομισματικοῦ Μουσείου καὶ μετὰ τὸν
τοῦ Ποστολάκα θάνατον διευθυντῆς αὐτοῦ, μετακομισθέντος
ἤδη εἰς τὴν Μ. αἴθουσαν τῆς καλλιμαρμάρου Συναίας Ἀκαδη-
μίας. Ἐπ' αὐτοῦ τὸ Μουσεῖον ἐπλουτίσθη ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε
σήμερον θεωρεῖται ἐν τῶν πρώτων τοῦ εἶδους αὐτοῦ. Συνέ-

1) Ἐν τοῖς διηγήμασιν αὐτοῦ ἀναλύεται ὁ οἰκιακὸς καὶ ναυτικὸς βίος
τῶν Μυκονίων καὶ τύποι τῆς τε πόλεως καὶ τῆς ἱερᾶς Μονῆς Τουρλια-
νῆς, ἐν ᾧ ἐν τῇ ἀδελφῇ Μάρα τοῦ κ. Σ. Παγανέλλη ὁ μοναστικὸς
βίος τῆς Παληοκαστριανῆς. Ὅ,τι εἶναι ὁ κ. Ἀξιώτης ἐν Μυκόνῳ ἦτο καὶ
ὁ ἀοιδίμος Ἀλέξ. Παπαδιαμάντης ἐν Σκιάθῳ (ἰδὲ ἐμὴν Σκιάθον Ἀθ. 1913).

γραψε πολλά ἔργα ἑλληνιστί, γαλλιστί καὶ γερμανιστί, ὧν τὰ κυριώτατά εἰσι τὰ ἑξῆς: Numismatique de la Crète ancienne τὴν ἱστορίαν τῶν νομισμάτων τοῦ Ἑγγλοῦ Head (Βιβλιοθήκη Μαρασιῆ), τὰ νομίσματα τοῦ κράτους τῶν Πτολεμαίων, πολλὰς νομισματικὰς, μυθολογικὰς καὶ ἀρχαιολογικὰς πραγματείας ἑλληνιστί καὶ ἐν ξέναις γλώσσαις ἐν διαφόροις ἐπιστημονικοῖς περιοδικοῖς καὶ ἀπὸ τοῦ 1898 μέχρι σήμερον ἐκδίδει τὴν διεθνή ἑφημερίδα τῆς νομισματικῆς ἀρχαιολογίας· πολλὰ δὲ τῶν ἔργων τάνδρὸς ἐβραβεύθησαν ἐν διεθνέσι διαγωνισμοῖς (ἰδὲ βίον αὐτοῦ ἐν Παραρτήματι τοῦ Ἑγκυκλοπαιδικοῦ Λεξικοῦ Μπαρτ—Χίρστ σελ. 855, εἰκόνα δ' ἐν τῷ Ἑγκυκλοπαιδικῷ ἡμερολογίῳ τοῦ κ. Βρετοῦ τοῦ 1901).

Ἄλλος λόγιος Μυκόνιος εἶναι ὁ Βαρθολομαῖος Γκιζης, γόνος τῆς παλαιᾶς τῶν δυναστῶν τῆς Μυκόνου οἰκογενείας· ἐγεννήθη ἐν Μυκόνῳ τῷ 1860. Ἐκπαιδευθεὶς ἐν τῷ Γυμνασίῳ Σύρου καὶ εἶτα ἐν τῷ Ἀθήνησι Πανεπιστημίῳ τὴν ἰατρικὴν σπουδάσας, τῷ 1883 ἀπῆλθεν εἰς Παρισίους πρὸς συμπλήρωσιν τῶν ἑαυτοῦ σπουδῶν, ἐπανελθὼν δ' ἐκεῖθεν ἐνεκρίθη ὡς ὑφηγητῆς τῆς χειρουργικῆς παθολογίας, διδάσας ἐπὶ σειρὰν ἔτων· ἐπιδοθεὶς δ' εἰδικῶς περὶ τὰ οὐρολογικὰ, ἐξέδωκε μέχρι τοῦδε πλείστας ὄσας μονογραφίας τοῦ κλάδου, ὧν τινες καὶ γαλλιστί μεταφράσθησαν. Τὸ περὶ παθήσεων τῆς οὐροδόχου κύστεως ἔργον αὐτοῦ, ἐκδοθὲν ἐν Ἀθήναις τῷ 1904, θεωρεῖται πρῶτης γραμμῆ; ἔργον ὑπὸ τῶν ἐποϊόντων (βίος αὐτοῦ ἐδημοσιεύθη ἐν τῷ παραρτήματι τοῦ Ἑγκυκλοπαιδικοῦ Λεξικοῦ σελ. 987). Εἰκόνα δὲ τάνδρὸς κτεχωρήσαμεν ἐν τῷ παρόντι ἔργῳ ἡμῶν.¹

Ἄλλος λόγιος ἐκ τῶν τιμησάντων τὴν γενέτειραν εἶναι ὁ Σπυρίδων Κ. Παγανέλης, ὅστις γεννηθεὶς περὶ τὸ 1858 ἐν Μυκόνῳ ἐκ πατρὸς δημοσίου ὑπαλλήλου καὶ σπουδάσας ἐν Σύρῳ καὶ ἐν Ἀθήναις ἐπεδόθη εἰς τὸ δημοσιογραφικὸν στάδιον, χειριζόμενος τὸν κάλαμον, ὅσον ὀλίγοι τῶν συγχρότων λογίων· δια-

1) Ὁ Βαρθολομαῖος Γκιζης πάππος τούτου ἀπέθανεν ἐν Παρισίοις τῷ 1884· οὗτος ἀφῆρσε τὰς 7 ἐλαιογραφίας τὰς ἀποκειμένας ἐν τῷ ἡγουμενείῳ τῆς ἱερᾶς Μονῆς Τουρλιανῆς.

πρέπει δὲ κυρίως ἐν τῷ διηγήματι καὶ ταῖς περιγραφαῖς ἐν αἷς ἐξαιρεται εἰς ὕψος λυρικόν, ἀναμνησκόμενος τὸ μεγαλεῖον τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος καὶ τὴν ἀνδρείαν τῶν ἰδρυτῶν τῆς νεωτέρας Ἑλληνικῆς ἐλευθερίας· ἐχηματίσθη βουλευτὴς καὶ πρόεδρος τῆς Ἑλλάδος καὶ ἔγραψε πλείσθ' ὄσα : τοὺς σεισμοὺς τῆς Χίου καὶ τὴν κατάληψιν τῆς Θεσσαλίας, τὸν Ραγίπ, τὴν ἀδελφὴν Μάρθαν, τὸν Εὐρύαλον, τὰς Ἀτικὰς νύκτας, τὰ πέραν τοῦ Ἰσθμοῦ, τὸν μῦθον τοῦ Προμηθέως, τὸ ἀπ' Ἀκροπόλεως εἰς Ἄλιον καὶ εἴτι ἕτερον. Τοῦτου ἀδελφὸς ὁ Γεώργιος ὑπῆρξε δημοσιογράφος, βουλευτὴς καὶ νομάρχης, ἕτερος ἀδελφὸς Σταμάτιος δικαστὴς ἐν τῷ ἐν Κων)πόλει ἑλληνικῷ προξενείῳ καὶ ὁ Νικόλαος οἰκονομικὸς Ἐπιθεωρητής.

Καθηγηταὶ δὲ καὶ διδάσκαλοι καὶ ἄλλοι ἐπιστήμονες εἰσὶν ὁ Ἰωάννης Βενιέρης τοῦ ἐν Σύρῳ Γυμνασίῳ, ὁ Μιχαὴλ Βενιέρης τῆς αὐτόθι Δημοσίας Ἐμπορικῆς Σχολῆς, ὁ ἀοίδιμος Κύριλλος Βενιέρης ἱεροκῆρυξ, ὁ Μιχαὴλ Κορηλιάκης σχολάρχης, ὁ Ν. Μπέριος, ὁ Δρακόπουλος, ὁ Φωκᾶς Μηλίδης, ὁ Βασίλειος Μάρκαρης καὶ εἴ τις ἕτερος, ἐπιστήμονες δ' ἱατροὶ ὁ Ἰωάννης Πασαλιάδης, ὁ Θεόδωρος Μάρκαρης καὶ ὁ Ματθαῖος Ἀνδρόνικος καὶ οἱ φαρμακοποιοὶ Ἐμμανουὴλ Ἀνδρόνικος καὶ Ἰωάννης Δ. Γεωργούλης.

Ἐν δὲ τοῖς χειρογράφοις τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν Βιβλιοθήκης ἐν Ἀθήναις ὑπάρχει τὸ ὑπ' ἀριθμὸν 1503 χειρόγραφον, ὅπερ ἐκ χάριτος κοινοῦ μήκους 0,20 πλάτους 0,13 ὄν σύγκειται ἐκ φύλλων 64. Φέρει δὲ τὴν δε τὴν ἐπιγραφὴν : « Δοκίμιον περὶ τῆς νέας ἱατρικῆς διδασκαλίας τοῦ Βράωνος ἐν εἴδει ἐπιστολῆς ὑπὸ Ἐμμανουὴλ Ρίζου τοῦ ἐκ Κων)πόλεως ἱατροῦ ψηφισθέντος ἐν τῇ τοῦ Παταβίου Ἀκαδημίᾳ, μεταφρασθὲν ἐκ τῆς γαλλικῆς εἰς τὴν ἡμετέραν ἀπλὴν διάλεκτον παρὰ Ρίζου Ἀρτακηνοῦ Γεωργιάδου Μυκονίου τοῦ καὶ παχαρνίκου ¹, ἀφιερωθὲν δὲ τῷ ἐκλαμπροτάτῳ, περιβλέπτῳ καὶ περιφανεστάτῳ πεγζαδὲ κυρίῳ

1) Τὸ ἀξίωμα τοῦτο ἔλαβεν ἐπὶ Νικολάου Μαυρογένους τῷ 1786· καὶ ἕτερος δὲ ἀδελφὸς αὐτοῦ εἶχεν ἀξίωμα ἐν Βλαχία ὡς συνήντησα ἐν ἐγγράφῳ.

κυρίῳ Δημητρίῳ Μουρούζη¹. Ἐν ἔτει αὖτ' Ἰαννουαρίου α' ἐν τῇ Κωνσταντινῷ (ιδεῖ Ι. Σακελλίου, Κατάλογον Χειρογράφων κτλ. σελ. 269). Ἄλλος διαπρεπὴς Μυκόνιος εἶναι ὁ Μιχαὴλ (Μικέλης) Νάζος, ὅστις ἐσπούδασεν εἰς τὴν ἐν Μυκόνῳ Σχολὴν τοῦ Ἁγίου Λουκά, εἶτα ἐν Σίφνῳ, μεθ' ὃ ἀπελθὼν εἰς Κων/πολιν ἐγένετο οἰκοδιδάσκαλος τῶν τέκνων τοῦ ἡγεμόνος Βλαχίας Μουρούζη. Τῆς ἐπαναστάσεως ἐκτραγείσης καὶ τοῦ Μουρούζη σφαγέντος, ἀπῆλθεν εἰς Παρισίους καὶ ἐπὶ τοσοῦτον ἐξέμαθε τὴν Γαλλικὴν, ὥστε διεδρομάτισε σπουδαιότατον πρόσωπον. Ἰδοὺ τί λέγει περὶ αὐτοῦ ὁ Νικόλαος Δραγοῦμης ἐν ταῖς ἱστορικαῖς ἀναμνήσεσι (Ἄθ. 1879 Α' σελ. 172-3): «ὁ ὁμογενὴς συνενῶν τὴν περὶ τὸ λέγειν εὐχέρειαν τῶν Ἑλλήνων μετὰ τῆς εὐπειρίας τῶν Γάλλων, ἔχων δὲ καὶ ἦθος ἀρρενωπὸν καὶ ἐπιδεικτικόν, ἐπευφημεῖτο ὑπὸ τῶν ἀκρατῶν καὶ πρὶν ἢ ἀναβῆναι εἰς τὸ βῆμα. Ἐν ᾧ δὲ ἀνέβαινε πάντες ἀνέκραζον: «*Chut! voilà le descendant des Aristide et des Themistocle qui va parler*». Καὶ ἐδημηγόρει ὁ ἀπόγονος τοῦ Ἀριστείδου καὶ τοῦ Θεμιστοκλέους καὶ δημηγορῶν ἐχειροκροτεῖτο ἐνθουσιῶδῶς». Ἐκεῖ ἐρραστήεις τῆς ἀνεψιᾶς τοῦ πρωθυερέως τῆς αὐλῆς τοῦ Λουδοβίκου ΙΗ' ἔγημεν αὐτὴν ἐξ ἧς ἐγέννησε δύο τέκνα ἄφρανα τὸν Ἀχιλλέα καὶ τὸν Πολύβιον, ἀξιωματικούς τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ γινόμενους καὶ μίαν θυγατέρα περὶ ἧς οὐδὲν γινώσκωμεν. Ἐκ τῶν σχέσεων τοῦ Μικέλη τούτου πρόξενος τῆς Γαλλίας ἐν Μυκόνῳ ἐγένετο ὁ Ἀντώνιος Νάζος.

Ἡ ζωγραφικὴ τέχνη, ὡς τὰ γράμματα, ἐν Μυκόνῳ ἱκανῶς ἐκαλλιεργήθησαν, ἐόν κρίνωμεν ἐκ τῶν εἰκόνων τῶν πολλαχού τε τῆς νήσου καὶ ἐν Σερίφῳ καὶ Οἰνοῦντι τῆς ἐπαρχίας Λακε-

1) Οὗτος ἦν φιλομουσώτατος ἀνὴρ καὶ ἐκ τῶν ἀνδρῶν τῆς ἐν Κων/πόλει Μ. τοῦ γένους Σχολῆς ἐν Ξηροκρήνῃ (Κουρού-Τσεσιμέ).

2) Ταῦτα ἔγραψεν ὁ Δραγοῦμης κατὰ διήγησιν τοῦ Ζακυνθίου ἱατροῦ Ταγαπίρα, τοῦ ἐπὶ Καποδιστρίου ἐν Ναυπλίῳ διατρίβοντος, ὅστις συχνάκις ὠμίλει περὶ τῶν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας καὶ κατὰ τῶν τυράννων δημηγορῶν τῶν γενομένων ἐν ὑπαίθρῳ καὶ ἐν κοινοῖς ἐν Παρισίοις ὅπου ἐσπούδαζε νέος τὴν ἱατρικὴν.

δαίμονος σωζομένων ἔργων τέχνης τοῦ Μυκονίου ζωγράφου Χριστοδούλου Καλλέργη. Οὕτως ἐπὶ παραδείγματι, κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΗ' αἰῶνος, τῷ 1701, ἀπαντῶμεν τὸν Χριστόδουλον Καλλέργη, ὅστις ἱστορίσεν ἐσωτερικῶς τὸν ἐν ἔτει 1692 ἰδρωθέντα ἐν μεγάλῃ Βρύκει τοῦ δήμου Οἰνοῦντος τῆς ἐπαρχίας Λακεδαιμόνος ἱερὴν ναὸν τοῦ Προφήτου Προδρόμου, ὡς λέγει ἡ ἐπιγραφή: *«ἀνηγέρθη ἐκ βάθρων γῆς καὶ ἀνιστορήθη ὁ θεῖος καὶ πάνσεπτος ναὸς οὗτος τοῦ ἁγίου ἐνδόξου προφήτου προδρόμου καὶ βαπτιστοῦ Ἰωάννου διὰ ἐξόδων πολλῶν τοῦ ἐνδοξοτάτου κυρίου Κυρίτζη Ζαχαρίου γέννημα δὲ τῆς χώρας ταύτης διὰ ψυχικὴν αὐτοῦ σωτηρίαν. Διὰ χειρὸς κάμου τοῦ ἐλαχίστου ζωγράφου Χρηστοδούλου Καλλέργη ἐκ νήσου Μυκόνου ἐν ἔτει 1701 Νοεμβρίου 8»*¹.

Ἐπειτα συναντῶμεν τὸν Καλλέργη ἐν Σερίφῳ (ἰδὲ ἐμὴν Σέριφον σελ. 103 καὶ Θ. Ἀργυζάκη μέχρι Σερίφου σελ. 38) τῷ 1719 ὡς δεικνυσὶν ἡ ἐξῆς ἐπιγραφή:

«Ἀνιστορήθη ὁ θεῖος καὶ πάνσεπτος ναὸς οὗτος τῶν τιμωτάτων Ταξιαρχῶν Μιχαὴλ καὶ Γαβριὴλ (Σερίφου) διὰ συνδρομῆς, κόπου καὶ ἐξόδων τῆς αὐτῆς Μονῆς, ἡγουμενεύοντος τοῦ κανοσιωτάτου Ἀθανασίου Ρώτα, πατριαρχεύοντος Ἰερεμίου, ἀρχιερατεύοντος Μακαρίου καὶ διὰ βοήθειας τοῦ ἐν ἱερομονάχῳ Καλλινίκου Ρώτα καὶ τῶν ὁσιωτάτων Νεκταρίου καὶ Ἀκακίου καὶ Νικοδήμου καὶ Μυλαχίου καὶ Γερμανοῦ καὶ πανευλεβεστάτου Γιαννοῦλη Βάλιτσα καὶ Τζώρτζη Φιλίππου καὶ τοῦ ποτε πατῆ Ἐμμανουὴλ ἀπὸ Σύλλακα καὶ τιμωτάτου Γακουμέτου Κιωκάκη ἀπὸ Τζιῶν εἰς ψυχικὴν οὐτῶν σωτηρίαν. Διὰ χειρὸς ἑμοῦ *Χριστοδούλου Καλλέργη ἐκ νήσου Μυκόνου* ἔτος ΑΨΙΘ' 20 Ὀκτωβρίου».

Ἐν τοῖς νεωτέτοις δὲ χρόνοις ζωγράφος διαιρητῆς ἀνεφάνη ἡ ἔτι ἐν Ρώμῃ διατρίβουσα Δις Μ. Ἰγγλέση περὶ ἧς διὰ μακρῶν ἀπασχόλησε τοὺς ἀναγνώστας τῶν Ἀθηνῶν ὁ ἐπιφανὴς λόγιος Σπυρίδων Παγανέλης ἐν «*Ἀθῆναις*» (2 Δ)βρίου 1909. Ἐπιθι καὶ ἡμερολόγιον Κ. Σκόκου 1913 σ. 302 μετ' εἰκόνας).

1) Ἰδὲ Φαίδωνος Γ. Κουκουλέ Οἰνουεντιακά ἐν Χανίοις 1908 σελ. 23.

Περιεργίας δὲ χάριν προστίθημι ἐνταῦθα καὶ ὅ,τι ὁ πλαστογράφος Κωνσταντῖνος Σιμωνίδης ὁ Συμαῖος λέγει περὶ τινος ἐκ Μυκόνου καταγομένου δῆθεν λογίου καὶ ἀρχιτέκτονος Νικηφόρου τοῦ Χαλαλάμπου, ὅστις γεννηθεὶς τάχα ἐν τῇ νήσῳ τῷ 793 (Ψ4Γ') μ. Χ. ἀπῆλθεν εἰς Πάτριον, ὅπου ἐδιδάχθη τὰ ἐγκύκλια μαθήματα παρὰ τῷ διδασκάλῳ Ἀναστασίου τοῦ Πατριμίου. Ἐπειδὴ δ' ἦτο εὐφυῆς ὠδηγήθη ὑπὸ τῶν ἑαυτοῦ γονέων εἰς τὴν τότε ἀκμαίουςαν Συμαίαν καλλιτεχνικὴν Σχολήν, ἐν ἣ διακοῦσας μετ' ἐπιδόσεως οὐ τῆς τεχνοῦσης Μαθηματικά, Σχολαστικά καὶ ἰδίως θεωρητικὰ ἀρχιτεκτονικά καὶ ἐπιδεινόμενος ἔκτακτον ἰσημοσύνην, διωρίσθη διδάσκαλος τῆς Σχολῆς εἰς διαδοχὴν τοῦ Ὑπερμνήστορος τοῦ Χορίου παμφηφεί τῷ 825 (ΩΚΕ') καὶ ἐν αὐτῇ διδάξας μέχρι τοῦ ἔτους 863 (ΩΞΓ') ἤτοι ἐπὶ τριάκοντα καὶ ὀκτώ ὅλα ἔτη, ἀπέρχεται ἐβδομηκοντούτης ἤδη εἰς τὴν ἑαυτοῦ πατρίδα ὅπου καὶ ἀπέθανε. Ἔργα αὐτοῦ εἰσι «Σχολαστικῶν» βιβλία 5 ἐν οἷς πραγματεύεται περὶ τῆς φύσεως τῶν δένδρων καὶ φυτῶν, καὶ «Θεωρία τῆς Ἀρχιτεκτονικῆς» εἰς βιβλία 2. Ἀναγινώσκων τις τ' ἀνωτέρω περὶ τοῦ Νικηφόρου Χαλαλάμπου, νομίζει ὅτι ὄντως ἠπῆρξεν ὁ ἔνδοξος, οὗτος Μυκόνιος, ἀλλὰ μόλις ἴδῃ τὸ ὄνομα τοῦ ταῦτα γράψαντος, τοῦ πολλοῦ Κωνσταντῖνου Σιμωνίδου τοῦ Συμαίου, τοῦ διαβοήτου πλαστογράφου ἀρχαίων κειμένων καὶ ὑποβολιμαίων συγγραμμάτων, τότε πείθεται ὅτι εἶναι πλαστά· ἐπιτήδεις δ' ἀνέγραψα ἐνταῦθα ἵνα στηλιτεύσω ἅπαξ ἔτι τὸν κακόπιστον ἐκεῖνον Ἑλληνα, τὸν πληρώσαντα τὸν 10' αἰῶνα διὰ τοῦ ἀτίμου ὀνόματος αὐτοῦ. ¹

1) Ἰδὲ Κ. Σιμωνίδου. Συμαῖδα, Ἀθ. 1819 σελ. 105. Περὶ τοῦ Σιμωνίδου τούτου ἰδὲ: Σ. Κουμανούδη, ἐν ἐφημερίδι Ἀθηνῶν «Νέγ Ἑλλάδι» 1848-51 ἀριθμ. 22, 7, 44, 89, 92, 102, 103 καὶ ἐν «Πανδώρα» 1851 σελ. 754 — Α. Μουστοξόδου ἐπιστολὴν ἐν «Πανδώρα» Δ' 1851-4 σελ. 262 ἐφξ. Α. Ραγκαβῆ, αὐτόθι σελ. 551 ἐφξ. 565 ἐφξ. καὶ ἐν τόμ. Β' 1851-2 σελ. 595 ἐφξ. — Α. Lykurgos (ἐπίσκοπος Σύρου) Enthüllungen über den Simonides—Dindorfschen Uranios, Leipzig 1856 — Σ. Ι. Βουτυρά ἐν Λεξικῷ ἱστορίας καὶ Γεωγραφίας, Κωνηπολις 1889 τόμ. Ζ'

Διακεκριμένοι δὲ ἄνδρες πλὴν τῶν Μαυρογενῶν, περὶ ὧν ἴκανά εἴπομεν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν, εἰσὶν οἱ Γρυπάραι :

Περὶ τῆς καταγωγῆς καὶ τοῦ γένους τῶν Γρυπάρηδων ἔγραψε λαμπρὰν μονογραφίαν ὁ G. D. Pellegrini ἐν τῷ ὑπ' αὐτοῦ ἐν Βενετίᾳ ἐκδομένῳ ἀραλδικῷ (καταγωγῆς τῶν οἰκογενειῶν τῶν μεγάλων) περιοδικῷ: *Bolletino Araldico*, (ἔτος Γ' ἀρθμ. 3 σελ. 21-27). Οὗτος κατάγει τὸ ὄνομα ἐκ τοῦ εἴδους τοῦ πλοίου τοῦ καλουμένου *Grippa* κατὰ τὸ *Du Cange glossarium* ἐν λέξει *grippa gennis navis*, ἐκ τούτου *Gripparia* καλεῖται παρὰ *Mas Latrie*, (*L'île de Chypre* σελ. 72) ἢ βοήθεια ἦν ἐν τε Κρήτῃ καὶ ἐν Κορώνη καὶ Μεθώνῃ ἀποστέλλουσιν αἱ Βενετικαὶ φρουραὶ=μικρὰ σκάφη. Ἀλλὰ καὶ Ἑλληνιστὶ γρυπαρία λέγεται εἶδος πλοίου παρὰ τῷ Εὐγενικῷ τῷ Τραπεζοντίῳ (σελ. 370, 50,) καὶ γρυπάριον=μικρὸν δίκτυον (καὶ τὸ πλοῖον σήμερον) καὶ γρυπάριον=μικρὸν δίκτυον.

Κατὰ τὸν Pellegrini (ἐνθ' ἀνωτέρω) οἱ Γρυπάραι ἦσαν Σικελιωτικῆς καταγωγῆς καὶ ἀπαντῶσι τὸ πρῶτον ἐν ἔτει 1182, ὡς φαίνεται ἐκ τῶν ἑλληνικῶν περγαμηνῶν τοῦ ἀρχείου τῆς Πανόρμου, τῶν ἐκδοθεισῶν ὑπὸ τοῦ *Giuseppe Spatà* καὶ ἐκ τῶν Ἰταλοελληνικῶν, ἤτοι κριτικῆς πραγματείας περὶ τῶν ἐν τοῖς ἀρχείοις τῆς Νεαπόλεως ἑλληνικῶν περγαμηνῶν ὑπὸ Σ. Ζαμπελίου, ('Αθ. 1864) ἐνθ' ἀναφέρονται πολλὰ γένη ἑλληνικὰ σύγχρονα. Ἐξ Ἰταλίας μετόκησαν εἰς Πελοπόννησον καὶ δὴ εἰς Κορώνην, ὅπου ἐπεδόθησαν εἰς τὴν ἐμπορίαν. Τῷ 1498, τῶν Τούρκων καταλαβόντων τὴν πόλιν, ἀπῆλθον εἰς Κρήτην καὶ ἐγκατεστάθησαν ἐν Χανίοις (Κυδωνία) καὶ ἐκεῖ ἀνεπτύχθη εἰς πολυσχιδῆ οἰκογενεῖαν διαπρέψασαν ἐν διαφόροις κλάδοις τῆς δημοσίου Βενετικῆς ὑπηρεσίας, μέχρις οὗ τῶν Τούρκων πο-

σελ. 580—Τ. Ε. Εὐαγγελίδου, Γεννάδιος ὁ Σχολάριος, 'Αθ. 1896 σελ. 75 καὶ ἐν «Θεσσαλίᾳ» Βόλου Μάϊος 1911 καὶ Σ. Π. Λάμπρου ἐν «Ν. Ἑλληνομνήμονι» τόμ. Β' σελ. 249 ἐφεξ. Τοῦ Σιμωνίδου τούτου ὁ τυφλὸς υἱὸς Φώτιος σπουδάζων ἔτι ἐν τῷ Γυμνασίῳ Σύρου τῇ 13 Ἰουνίου 1843 ἐξέδοτο ποίημα. Θάνατος Ἰνδοξοῦ τοῦ ἐνδόξου Καραϊσκάκη ἐκφωνηθὲν εἰς τὰς δημοσίους ἐξετάσεις, ἐν Ἐρμουπόλει 1843 εἰς 16ον σελ. 4—48.

λιορκούντων τὴν νῆσον τῷ 1665, ὁ Δομένικος Γρυπάρης μετηνάστευσεν εἰς Μύκονον, ὅπου καὶ διεκρίθη, γενόμενος γενάρχης ἐκ τῆς συζύγου Ζουάνας τοῦ νῦν ἐν Μυκόνῳ γένους τῶν Γρυπάρη, ὧν κατὰ τὸν ὑπερμεσοῦντα 1Η' αἰῶνα τοῦ 1769 προσεξάρχει ὁ Ἰωάννης Γρυπάρης υἱὸς τοῦ Σταματίου Γρυπάρη τοῦ ἐν ἐτει 1739 χρηματίσαντος Καντζελλιέρη τῆς νήσου, ὅστις ἐγγραμματώτατος ὧν ἐπεκλήθη ὁ λογιστάτορος, πολλὰς παρασχὼν τῇ γενετείρᾳ Μυκόνῳ ὑπηρεσίας, ὡς προῦχον πολλὰκις χρηματίσας, ἐπίτροπο: καὶ ἄλλα περιβαλλόμενος ἀξιώματα τῆς νήσου. Τούτου υἱοὶ ἦσαν ὁ Γεώργιος (γεν. τῷ 1802), ὁ Θεόδωρος (γεν. τῷ 1806) καὶ ὁ Πέτρος (γεν. τῷ 1808). Τούτων ὁ μὲν πρωτότοκος κράτιστος γενόμενος ἔλαβε μέρος ἐνεργὸν ἐν τῇ Ἑλληνικῇ ἐπαναστάσει καὶ ἐστάλη ἀντιπρόσωπος ἐν ταῖς ἐθνικαῖς συνελεύσεσιν ἐπὶ Ὄθωνος ἐχρημάτισε βουλευτῆς καὶ εἰσαγγελεὺς καὶ ἀπέθανεν ὡς πρόεδρος ἐφστῶν ἐν Ἀθῆναις, ἕνα σχὼν ἀπόγονον τῷ 1849 τὸν Ἰωάννην. Ὁ δὲ δευτερότοκος ἀπέθανεν ἄτεκνος, ὁ δὲ τρίτοτοκος περὶ τὰ ναυτικά ἀσχοληθεὶς διήλθε πᾶσαν τὴν ἱεραρχίαν μέχρι τοῦ βαθμοῦ τοῦ πλωτάρχου καὶ ἀποστρατεύθη τῷ 1863 γενόμενος πατὴρ πολλῶν τέκνων ἐκ τῆς συζύγου Μαριέττας Μορφινοῦ: τοῦ Ἀλκιβιάδου, τοῦ Γεωργίου, τοῦ Ἰωάννου, τοῦ Θεοδώρου, τοῦ Νικολάου, τοῦ Δημοσθένους καὶ τοῦ Περικλέους. Ἀπέθανε ἐν Μυκόνῳ τῷ 1888.

Τῶν υἱῶν τούτου διεκρίθησαν πάντες, ἀνελθόντες εἰς ὑψηλὰ ἀξιώματα, ἀλλ' ἰδίως ὁ Νικόλαος Π. Γρυπάρης γεννηθεὶς τῷ 1848, ὅστις μετὰ τὰς ἐγκυκλίους σπουδὰς ἀπελθὼν εἰς Ρωσσίαν διωρίσθη πρόξενος τῆς Ἑλλάδος ἐν Σεβαστουπόλει, τιμηθεὶς εἶτα καὶ διὰ τῶν τίτλων τοῦ προξένου τῆς Δανίας, Νορβηγίας, Ἑλβετίας, Βελγίου, Ἰταλίας καὶ Γαλλίας, ὧν τὰ παράσημα κοσμοῦσι τὸ πρὸς πᾶν ἀγαθὸν ὀργῶν στήθος τάνδρῶς, ὡς δεικνύει ἡ προτεταγμένη εἰκὼν. Ταχέως προαχθεὶς εἰς πλοῦτον καὶ κοινωνικὴν διάκρισιν, ἀνεγνωρίσθη ἐπισήμως ὑπὸ τοῦ Τσάρου τῆς Ρωσσίας, δι' οὐκαζίου τῆς 12 Νοεμβρίου 1904, κληρονομικὸς εὐγενῆς καὶ μυστικὸς σύμβουλος τῆς ἐπικρατείας. Ὁ Νικόλαος ἐκ τῆς Κερκυραίας συζύγου Μαρουλέτας Καλογερά (1875) ἐγέννησε πέντε τέκνα διακρινόμενα ἐν Ρωσσίᾳ.

Διακεκριμένος ἀνὴρ ἐγένετο καὶ ὁ τούτου ἐξαδέλφος Ἰωάννης Γ. Γρυπάρης, ὅστις γεννηθεὶς τῷ 1849 καὶ σπουδάζας τὰ Νομικὰ ἐν Ἀθήναις καὶ δόκιμος ὁπαδὸς τῆς Θέμιδος καταστάς, διωρίσθη τὸ κατ' ἀρχὰς πρόξενος, εἶτα δὲ μετὰ τὸν τοῦ Α. Βυζαντίου θάνατον, πολιτικὸς πράκτωρ τῆς Ἑλλάδος ἐν Αἰγύπτῳ, ὅπου καὶ θαυμάσθεις διὰ τὴν διπλωματικὴν περινοίαν αὐτοῦ, προήχθη εἰς πρεσβευτὴν τῆς Ἑλλάδος εἰς Κωνσταντινούπολιν εἰς διαδοχὴν τοῦ ἀποβιώσαντος Νικολάου Α. Μαυρογορδάτου τῷ 1903. Τῷ 1910 ἐκλήθη ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν καὶ πολλὰς μετήλθεν ἐθνικὰς ἀποστολάς, χάρις εἰς τὴν διπλωματικὴν περινοίαν αὐτοῦ. Ἡ εἰκὼν τάνδρου κοσμεῖ τὴν ἱστορίαν τῆς πατρίδος, ἦν τοσοῦτον ἐτίμησε διὰ τῶν ἀρετῶν αὐτοῦ.

Ἐπίσης δὲ καὶ ὁ Δημοσθένης Π. Γρυπάρης γεννηθεὶς τῷ 1851 ἐγένετο πρόξενος τῆς Ἑλλάδος ἐν τῇ πρωτεύουσῃ τῆς Κριμαίας Συμφεροπόλει καὶ ἐτιμήθη διὰ διαφορῶν παρασῆμων καὶ τῆς προεδρείας τῆς ἐν Σεβαστοπόλει ἑλληνικῆς κοινότητος. Παθὼν τὴν ὑγίαν ἰδιωτεύει νῦν ἐν Μυκόνῳ, ἦν ἰδιαζόντως ἀγαπᾷ.

Καὶ ὁ Περικλῆς Π. Γρυπάρης τῷ 1853 γεννηθεὶς ἀνεδείχθη πρόξενος τῆς Ἑλλάδος ἐν Κιέβ καὶ τὰ στήθη αὐτοῦ κοσμοῦσι διάφορα παράσημα. Νυμφευθεὶς τὴν κόρην τοῦ Ἀθηναίου εὐπατρίδου Α. Σκουζὲ διακρίνεται ἐν τῇ Ἀθηναϊκῇ κοινότητι. Ἐκ τῶν υἱῶν τοῦ μακαρίτου Πέτρου Γρυπάρη ἐπιζῆ ἐν Μυκόνῳ νῦν ὁ Θεόδωρος, ἀνὴρ ἀρτίας μορφώσεως καὶ πολιτικῆς περινοίας, χρηματίσας δις δήμαρχος Μυκόνου κατὰ τὰ ἔτη 1891—1895 καὶ 1903—1907 ὡς ἐν τῷ ἐπισημημένῳ κατάλογῳ τῶν δημάρχων Μυκόνου ἐμφαίνεται καὶ ὁ Δημοσθένης, ὡς εἶπομεν, οὐτινος ἡ φιλοξενία χαρακτηριστικὴ ἀρετὴ.¹

Ἄλλο γένος εἶναι τὸ τῶν Μπάων, τῶν Καλογερά, τὸ τῶν Μορφινῶν, περὶ ὧν ἔγραψεν ὁ καὶ περὶ Γρυπάρη (ἐνθ' ἄνωτέρῳ)

1) Γρυπάραι ἀπαντῶσιν ἐκ τοῦ αὐτοῦ πιθανῶς κλάδου ἐν τῷ Σίφων, ἐξ οὗ καὶ ἀρχιερεῖς προήλθον καὶ καθηγηταὶ ὡς ὁ Ἰωάννης Γρυπάρης, νυμφευθεὶς τὴν Μυκονίαν ζωγράφον Δαδὰ Ἰγγλέση, καὶ ἐν Σερφῳ, ὡς εἶπομεν ἐν τῇ περὶ αὐτῆς πραγματείᾳ ἡμῶν (σελ. 136).

δημοσιεύσας τὴν βιογραφίαν, (τεῦχος τῆς 30 Ἀπριλίου 1908 No 4 σελ. 27—29), ὅπερ Ἰταλικῆς καταγωγῆς ὄν μεσηνάστου-
 σεν εἰς Μύκονον, ἔνθα εἰσέτι σώζεται ἐξηλληνισμένον. Ἐξ Ἄν-
 δρου προῆλθε καὶ τὸ τὰ μέγιστα δρᾶσαν ἐκεῖ τε καὶ ἐν Μυκόνῳ
 γένος τῶν Καμπάνη, οἵτινες πολλοὺς παρέσχον ἄνδρας διαπρε-
 πεῖς εἶς τε τὴν πολιτικὴν καὶ τὴν ἐπιστήμην, ὡς τὸν Λορέντζον
 Καμπάνην, δήμαρχον γενόμενον καὶ τὸν Μιχαὴλ Α. Καμπάνην
 δήμαρχόν τε χρηματίζαντα καὶ πολλὰς νομισματικὰς καὶ τοπο-
 γραφικὰς μονογραφίας δημοσιεύσαντα γαλλιστὶ καὶ τὸν Θεόδω-
 ρον Κομπάνην ἱατρὸν ἐν Σύρῳ. Ἐπίσης καὶ οἱ Σολωμοὶ διε-
 κρήθησαν πρό τε τοῦ ἀγῶνος καὶ μετὰ ταῦτα ὡς δήμαρχοι, τὸ
 γένος τῶν Βάμβαρη, τῶν Ἀγγελῆ, τῶν Καλλιμαρχῶν, περὶ ὧν
 εἶπομεν ἐν οἰκείῳ τόπῳ, τὸ τῶν Χανιωτῶν, τὸ τῶν Καλαμαρᾶ
 καὶ Σαντορηναίων, τὸ τῶν Ἀρτακητῶν, Κανισκᾶ καὶ Παρθένη,
 ἐκλιπόντα ἤδη, τὸ τῶν ἐν Ρωσσίᾳ εὐδοκίμου ἐγκατεστημένων
 Γεωργίου καὶ Κωνσταντίνου Ν. Κριεζῆ ἐκ τῆς πατριαρχικῆς
 οἰκογενείας τῆς ἡρωϊκῆς Ὑδρας κατὰ τὸν ἀγῶνα ἐν Μυκόνῳ
 ἐγκατασταθείσης καὶ εἶ τι ἕτερον. Ἐπίσης μεγάλη οἰκογένεια
 ὑπῆρξε καὶ ἡ τῶν Ἀμπανοπούλων, ἦν ὁμοῦς δὲν συναντῶ ἐπὶ
 τουρκοκρατία. Ταύτης ἰδρυτὴς ὑπῆρξεν ὁ εἰς περιουσίαν μεγά-
 λην ἀναχθεὶς ἔξ ἐντίμου ἐμπορίου Λαμπρινὸς Ἀμπανοπούλου,
 οὗ ὁ ἐμπορικὸς οἶκος ἐν τε Ρωσσίᾳ καὶ Μασσαλίᾳ διεδραμάτισε
 σπουδαιότατον πρόσωπον· τὸ ἐν τῇ ὁδῷ Πατησίων ἐν Ἀθήναις
 μέγαρον αὐτοῦ, ἐν ᾧ νῦν τὸ διδασκαλεῖον τῆς Μέσης Ἐκπαι-
 δεύσεως, καταδεικνύει τὸν πλοῦτον· ἀλλὰ δυστυχῶς ἀπεβίωσε
 τῇ 28ῃ 8)βρίου 1884 ἐν Ἀθήναις, μετακομισθεὶς δ' ὁ νεκρὸς
 αὐτοῦ ἐτάφη ἐν Μυκόνῳ (Ἰδὲ Παλλιγγενεσίαν καὶ Αἰῶνα τῆς
 30 8)βρίου 1884).

Ἐπίσης γένος Ἀθηναϊκόν¹, ἀλλ' ἐν Μυκόνῳ ἐγκατασταθὲν

1) Ὁ Δανιὴλ Σουρμελῆς θεωρεῖ ὅτι οἱ Σουρμελῆδες κατήγοντο ἐκ
 Σαραντα Ἐκκλησιῶν (Κίρκ Κλισὲ = Καρποδαίμων) τῆς Θράκης καὶ με-
 τηνάστεισαν εἰς Αἶνον, Μάδυτον, Μύκονον, Κρήτην, Ἀθήνας καὶ Κων-
 πολιν, ἰδὲ Σ. Π. Λάμπρου Ἀθηναῖο βιβλιογράφοι καὶ πῆχτορες Κω-
 δίκων κατὰ τοὺς μέσους αἰῶνας καὶ ἐπὶ τουρκοκρατίας ἐν Ἐπιτηρίδι
 Παρνασσῶς σ' 1902 σελ. 207.

εὐθύς ἀμέσως μετὰ τὴν ἐθνικὴν παίγγενεσίαν, εἶναι καὶ τὸ τῶν Σουρμελίδων, ὧν ὁ μὲν Δανιὴλ δ. φ. καὶ λυκειάρχης ἐπὶ μακρὸν ἐν Ἀθήναις χρηματίσας καὶ εἰς μέγαν πλοῦτον ἀναγθῆς, ἀπέθανε πάμπτωχος, οἱ δὲ ἐκείνου υἱοὶ ἐν Ἀγγλίᾳ ἐζήτησαν περαιτέρω βίον, ὁ δὲ ἐκείνου ἀδελφὸς Νικόλαος Σουρμελῆς γεννηθεὶς τῷ 1830 ἐν Μυκόνῳ ἐσπούδασεν ὑπὸ τὸν Μυκόνιον ναυτοδιδάσκαλον Ἰορδάνην Μαυρομάτην, τὸν μοναδικὸν τότε διδάσκαλον εἰς τὸ εἶδος τοῦτο καὶ συγγραφέα πολλῶν ναυτικῶν βιβλίων, ἐν Ἐρμουπόλει ἐκδοθέντων, μετὰ τῆς εἰκόνας αὐτοῦ διδάσκοντος τοὺς περὶ αὐτὸν μαθητὰς τὴν ναυτικὴν καὶ ἔχοντος ἐν τῷ μέσῳ ὕδρόγειον σφαῖραν. Ὁ Νικόλαος Σουρμελῆς περὶ τὸ 1865 προσληφθεὶς πλοίαρχος τῆς τότε προνομιούχου καὶ σχεδὸν Κυβερνητικῆς Ἑλληνικῆς Ἀτμοπλοίας τῆς Ἐρμουπόλεως διεκρίθη, μετ' οὐ πολὺ, ἐπελθούσης τῆς Κρητικῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1866-9. Τὰ ἀτμόπλοια τῆς Ἐταιρίας ἐκείνης, ὧν τινα ἦσαν ταχυπλοώτατα ἀναλόγως τῆς ἐποχῆς, διήνουν 13-14 μίλια καὶ μετετρέπησαν εἰς καταδρομικὰ, ἐν οἷς καὶ τὸ περικλεῖς «Πανελλήνιον», Ἄλλ' αἱ ἀνάγκαι τῆς τροφοδοτήσεως τῆς ἐπαναστάσεως ἦσαν μεγάλαι. Διὰ τοῦτο ἠναγκάσθη ἡ τότε ἐπιτροπὴ ἐπὶ τῶν προμηθειῶν τῆς Κρητικῆς ἐπαναστάσεως ἢ ἐν Σύρῳ ἐδρεύουσα νὰ προβῇ εἰς τὴν ἀγορὰν τριῶν ταχυπλωτέρων ἀτμοπλοίων. Καὶ ἦσαν ταῦτα: ἡ «Κρήτη», τὸ «Ἀρκάδιον» καὶ ἡ «Ἐνωσις». Καὶ τὰ τρία ἦσαν τροχοφόρα καὶ ταχύτητος 15 μιλίων. Ταῦτα μετὰ τοῦ «Πανελλήνιον» ἐτροφοδότουσαν τὴν Κρητικὴν ἐπανάστασιν. Καὶ ἐξετέλουν ἀκριβῶς μακροὺς πλόας καὶ διερχόμενον τὸν τουρκικὸν ἀποκλεισμόν. Ἐκ τῶν ἀτμοπλοίων τούτων τὸ «Ἀρκάδιον» ἐν τινι τῶν ταζεϊδίων κατεσχέθη ἐν Κρήτῃ ἀφοῦ ἐπυροπολήθη ὑπὸ τοῦ πληρώματος. Ἐφέρετο δὲ ἐν Κων)πόλει ὡς ἄφυρον μέγα ὑπὸ τῶν Τούρκων μέχρις ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν ἐν τῷ Κερατίῳ κόλπῳ προσωρμισμένον. Ἡ «Κρήτη» ἐπωλήθη ὡς ἀχρηστον πλοῖον ἐκ τοῦ ναυστάθμου τοῦ Πόρου εἰς ὃν ἔμεινε παρωπλισμένη. Καὶ μόνη ἐνδοξος διωσθήη ἢ «Ἐνωσις», ἧς κυβερνήτης ἦν ὁ Μυκόνιος καπετὰν Νικόλαος ὁ Σουρμελῆς καὶ ὑποπλοίαρχος ὁ Χίος καπετὰν Ἐλαμεινῶνδας ὁ Σουρίας.

Πρὸς τοιοῦτους ἀντιπάλους ἀντηγωνίζετο ὁ Χόβαρτ πασ-
σᾶς, οὗ τὰ ἀπολυμνηνέματα ἐξεδόθησαν ἐσχάτως ἐν Λονδίῳ.
Ὁ Χόβαρτ ἀντηγωνίσθη μὲν τελεσφόρως διὰ τὸν ἀγῶνα τὸν
Τουρκικὸν καὶ ἡ ὑπ' αὐτοῦ πραγματοποιήσις τοῦ ἀποκλεισμοῦ
ἐπήνεγκε τὴν περάτωσιν τῆς τριετοῦς Κρητικῆς Ἐπαναστάσεως.
Ἄλλ' ἂν ὁ Χόβαρτ ἐνίκησε τὴν Κρήτην, καὶ ὁ Σουρμελῆς καὶ
ἡ «Ἐνωσις» ἐνίκησαν τὴν τουρκικὴν φρεγάταν, ἣ: ἐπέβαι-
νεν αὐτὸς οὗτος καὶ τὸ καταδρομικὸν «Ἴτζεδίν». Περὶ αὐ-
τοῦ διὰ μακρῶν ἔγραψεν ὁ Κωνσταντῖνος Ν. Ράδος ἐν τοῖς
«Καταδρομικοῖς» αὐτοῦ. Ὡς δὲ φαίνεται ἐκ τῶν ἀπο-
μνημονευμάτων ἀναμνησκαται τοῦ Σουρμελῆ ὁ Χόβαρτ μετὰ
τιμῆς. Καί ποτε, ὡς διηγείτο ὁ καπετὰν Νικόλας, ἐγνωρίσθη
μετὰ τοῦ Χόβαρτ ἐν Κωνπόλει καὶ ἐκλήθη ὑπ' αὐτοῦ εἰς δεῖ-
πνον, ὅπερ ὅμως ὁ Ἕλλην καταδρομὸς δὲν ἀπεδέχθη. Ὁ Σουρ-
μελῆς ἔδρασε καὶ ἐν τοῖς μετὰ ταῦτα κατὰ τὴν τοῦ 1878 ἐπα-
νάστασιν, ἐπιβαίνων τοῦ «Πανελληνίου» καὶ ἐπανάλαβε
τοὺς διὰ Κρήτην πλόας, καὶ πολλάκις ἔτρεψεν εἰς φυγὴν τὰ
Τουρκικὰ πολεμικά.

Ὁ καπετὰν Νικόλας συνταξιοῦχος μετὰ ταῦτα ἀπεσύρθη εἰς
τὴν ὠραίαν ἐν Μυκόνῳ ἔπαυλιν, ἐν ἣ καὶ ἀπεβίωσε τῷ 1898
καὶ ἐτάφη ἐν τῷ προαυλίῳ τοῦ κεντρικοῦ ναοῦ τῆς Μυκό-
νου, τῆς Ἁγίας Κυριακῆς δεξιὰ τῷ εἰσιόντι ἐκ τῆς Μ. Πύλης¹.
Τὸν τάφον αὐτοῦ καλύπτει πλᾶξ φέρουσα ἕμμετρον ἐπιτύμβιον
τοῦ ἐθνικοῦ ποιητοῦ Ἀριστομένους Προβελεγγίου:

Σὺ ποῦπλεξες μὲ τὸ ὄνομα τῆς Κρήτης τ' ὄνομά σου,
Θαλασσοπούλι ἀθάνατο ἀκούεις τί σοῦ ψάλλει,
Τὸ κῆμα πού χαρμόσυνο ἀφρίζ' ὀλόγουρά σου.
Ξύπνα νὰ ἰδῆς τὴ λευτεριά πού φωτερῆ προβάλλει
Ἐστῆς Κρήτης σου τὸ ποθητὸ, τρισένδοξο περγαμῆ!

Πληθυσμὸς τῆς Μυκόνου

Περὶ τοῦ νῦν πληθυσμοῦ τῆς νήσου μέλλοντες νὰ λαλήσω-

1) Εἰκόνα αὐτοῦ ὡς καὶ τῆς ναυμαχίας πρὸς Χόβαρτ πασᾶν ἰδὲ
ἐν τῷ βιβλίῳ.

μεν σκόπιμον ἠγησάμεθα νὰ εἰπωμέν τινα καὶ περὶ αὐτοῦ κατὰ τὸ παρελθὸν ἐφ' ὅσον ἔχομεν εἰδήσεις. Καὶ ἐπὶ μὲν τῆς φραγκοκρατίας στερούμεθα τοιούτων,¹ ἀλλὰ καὶ τῆς ἐν ἔτει 1670 ὑπὸ τῆς τουρκικῆς κυβερνήσεως γενομένης ἀπογραφῆς τῶν νήσων, ὡς ἀναγινώσκωμεν ἐν τινὶ κώδικι τῆς Μονῆς τῶν Ταξιαρχῶν τῆς νήσου Σερίφου (ἰδὲ ἐμὴν Σέριφον σελ. 84), γραφέντι τῇ 2 'Ιουνίου 1781, δὲν περιεσώθη μέχρις ἡμῶν τὸ ἀποτέλεσμα. Ἄλλ' ὅμως ὁ Ὀλλανδὸς περιηγητὴς Dapper² ὁ τῷ 1687 περιηγησάμενος τὰς νήσους λέγει, ὅτι εἶχε 2000 κατοίκων, ἀλλ' ἐκ χρονογραφικῶν σημειώσεων γινώσκωμεν ὅτι τῷ 1678 ἐνέσκηψε πανώλης προξενήσασα μεγίστην φθορὰν ἀνθρώπων (Clon Stephanos La Grèce, Paris 1884 σελ. 448 καὶ ἐντεῦθεν). Τὴν εἶδησιν ταύτην τοῦ ἀρχείου τῆς καθολικῆς ἐπισκοπῆς Τήνου—Μυκόνου ἐπιβεβαιοῖ καὶ σημειώσεις τῆς ἐν Σερίφῳ Μονῆς τῶν Ταξιαρχῶν (ἰδὲ ἐμὴν Σέριφον σελ. 132).

Ὁ κ. Κλων Στέφανος, ὅστις διὰ τῶν ἐν τῷ «'Α θ η ν α ί φ», (1877 σ' σελ. 203-243) ἐγγράφων μεγάλως διεφώτισε τὰ τῆς Ρωσικῆς κατοχῆς τοῦ Αἰγαίου (1770-4) ἐξέδοτο καὶ, μεταξὺ ἄλλων πραγματειῶν, γαλλιστὶ La Grèce (Paris 1884, ἐν τῷ Dictionnaire Encyclopédique des sciences medicales σελ. 363-580) ἐξ ἧς μανθάνομεν πολυτίμους μαρτυρίας, περὶ διαφο-

1) Ἰδὲ σ. 85 ὅπου ὁ τῆς Ἀστυπάλαιας δυνάστης μετόπισε κατοίκους ἐκ Μυκόνου καὶ Τήνου.

2) Ὁ πολὺς Ο. Dapper (Description des îles de l'Archipel, Amsterdam 1702 σελ. 354-6) ἀναγράφει ὅτι ἡ Μύκονος πληρῶναι ἐτησίως 6,600 γροσίων κατὰ τὸν περιηγητὴν Spon, ἢ 200 risdales κατὰ τὸν σύγχρονον τούτου Wheler. Ὅτι οἱ κάτοικοι αὐτῆς ἀνέρχονται εἰς 2000 ναύτας ἢ πειρατὰς, ὧν οὐδὲ τὸ ἡμισυ δὲν ἐπανακάμπτει εἰς τὴν γενέτηραν, αἰχμαλωτιζόμενον ἢ καταστρεφόμενον, ὅτι ἔχει ὠραίας γυναίκας καὶ παράγει βάμβακα πολὺν καὶ μέταξαν ἐξ ἄνδρου κομιζομένην δι' ἧς αἱ γυναῖκες κατασκευάζουσι μανθάλια· ἄλλοτε ἐπασχεν ἐκ σεισμῶν, ὅτι ἔχε, 3 λιμένας: Πάνορμον, Ἅγιον Στέφανον πρὸς Μ. καὶ Ἅγιαν Ἄνναν διὰ μύλου περιβαλλόμενον.

ρων γεγονότων ἐν ταῖς νήσοις καὶ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ Μυκόνῳ¹, καὶ δὴ περὶ λοιμωδῶν ἀσθενειῶν ἐνοσηφασῶν ἐν αὐτῇ, ὧν τὴν μαρτυρίαν, ἅτε δυτικῶς ὄν, ἠρύσατο ἐκ τῶν ἀρχείων τῆς Δυτικῆς ἐπίσκοπῆς Τήνου². Οὕτω ἐν ἔτει 1678 ἐνοσηφασα ἡ πανώλης, προξένησε μεγίστην φθορὰν ἀνθρώπων³. Ἐν ἔτει 1728 ἐνόσηψε καὶ αὐθις εἰς Μύκονον καὶ Σῦρον ἕνθα ἐν διαστήματι 4 μηνῶν ἐθανάτωσε 500 ἀνθρώπους. Τῷ 1759 ἦλθον πανουκλιασμένοι ἐκ Σάμου καὶ ἐφύλαττον βαρδιάνου (ἐκ κώδικος). Τῷ 1854 ἐνόσηψεν ἡ χολέρα (10 Αὐγούστου—μέσων Ὀκτωβρίου). Τῷ 1869-70 ἐνόσηψεν ἡ διφθερίτις. Ἦδη τῷ 1854 ἀνεπιτήθη ἐπιδημία χολέρας εἰς διαφόρους νήσους τοῦ Αἰγαίου πελάγους (Σῦρον, Τήνον, Μύκονον, ὅτε καὶ ἀπέθανον ὁ δήμαρχος Βάμβαρης μετὰ τῶν υἱῶν αὐτοῦ, θῦμα τοῦ ἀλτροῦτισμοῦ αὐτοῦ πεσῶν καὶ ὁ τελευταῖος νεκροθάπτη; καὶ πειρατῆς Μανώλης Μαρμελέχας, Πάρον) καὶ ἐν Αἰγίνῃ. Περὶ τὴν παρακμὴν δὲ τῆς ἐπιδημίας ταύτης ἡ χολέρα ἐνόσηψεν εἰς Ἀθήνας, διαρρέασα ἐπὶ δύο μῆνας καὶ φονεύσασα πλείονας τῶν χιλίων ἐπὶ 20 περίπου χιλιάδων κατοίκων.

Κατὰ δὲ τὸ φθινόπωρον τοῦ 1855 ἡ χολέρα ἀνεφάνη εἰς Ἀκαρνανίαν καὶ Μεσολόγγιον, μεταδοθεῖσα ἐκ τῶν Τουρκικῶν μεθορίων ὑπὸ νομάδων κρηαγγούριδων. Εὐθὺς δ' ἀμέσως ἀνεφάνη καὶ ἐν Κερκύρᾳ, Ζακύνθῳ καὶ Κεφαλληνίᾳ. Πολὺν δὲ βραδύτερον ἀνεπτύχθη καὶ ἐν Λαυίᾳ ἐνῶ αἱ μεταξὺ ταύτης καὶ

1) Ἐν τοῖς χρονολογικοῖς τῆς ὑπ' ἐμοῦ συγγραφείσης ἱστορίας τῆς Σερίφου (Ἐρμούπ. 1909 σελ. 132) γράφω ἐκ τοῦ κώδικος τῆς Μονῆς Ταξιαρχῶν: «1679 ἐπιασε πανοῦκλα ἐν Σερίφῳ καὶ ἀπέθαναν πολλοί».

2) Ἐπιθ. τὰς σελίδας 448, 461, 464, 470, 472, 490, 508, 509, 513, 525, 544, 546, 7, 9, 555, 7, 8.

3) Δυστυχῶς ὁ νῦν ἐπίσκοπος καὶ προφορικῶς ὑποσχεθείς ἡμῖν τὸν κατάλογον τῶν ἱεραρχῶν τῆς ἐπίσκοπῆς Τήνου-Μυκόνου, οὕτω ἀπέστειλεν αὐτόν! Ἐπίσης καὶ ὁ λόγιος ἐπίσκοπος Ἀθηναίων Louis Petit ὁ πολλὰ τοῦ μεσήλικος Ἑλληνισμοῦ ἐξιχνιάσας, δέν μοι ἐπέτρεψε τὴν χρῆσιν τῆς του Eubel, Hierarchy Catholica, χάριν τῆς ἱστορίας Σκιαθοῦ καὶ Μυκόνου. Τὸ πρᾶγμα τῇ ἀληθείᾳ ἄπορον!

τοῦ Μεσολογγίου κείμεναι πόλεις καὶ χωρία διέμειναν ὅλως ἀπρόσβλητοι.

Κατὰ τὸ 1865 ὀλόκληρος ἡ Μεσόγειος καὶ πολλαὶ πόλεις τῆς Εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας, (Κων)πολις, Θεσσαλονίκη, Βόλος), εἶχον προσβληθῆ ὑπὸ τῆς νόσου καὶ πόλεις ὕστερον, ἀλλ' ἡ Μύκονος ἔμεινεν ἀπρόσβλητος, χάρις εἰς τὸ ὠραῖον αὐτῆς καὶ ὑγιεινὸν κλίμα ¹.

Ὁ τῷ 1696 ἐπισκεψάμενος τὰς νήσους P. Coroneli, (Isolario del'Atlante Veneto, 1696 Venezia σελ. 188, 227, 236 τόμ. Α') λέγει ὅτι ἐπλήρωσε τῷ Καπιτάν Πασᾶ 3000 γρ. Ὁ Τουρνεφόρτιος τῷ 1701 τὴν νήσον ἐπισκεψάμενος ἀναβιβάζει αὐτοὺς εἰς 3000 ψυχῶν.

Ὁὗτος διαχειμάσας ἐν Μυκόνῳ, ἔνθα ἔφθασε τῇ 22 8)βρίου 1770 ² ἀναφέρει ἐν ταῖς πρὸς τὸν Βασιλέα τῆς Γαλλίας ἐπιστολαῖς (Relations d'un voyage du Levant (Paris 1717, τόμ. Α' σελ. 278-285) ὅτι ἡ Μύκονος εἶχε περιφέρειαν 36 μιλίων, 3000 κατοίκων, 10 μύλους, 500 ναύτας, ὅτι τὰ πλοῖα αὐτῆς ἀπασχολοῦν 500 ναύτας, μεταφέροντας διάφορα ἐμπορεύματα καὶ ἰδίως οἶνον καὶ δέρματα εἰς τὰς διαφόρους Βενετικὰς κτήσεις τῆς Πελοποννήσου καὶ δὴ εἰς Ναύπλιον, ὅτι ἐν τῇ νήσῳ παράγεται οἶνος 25—30,000 βαρελίων (ὧν ἕκαστον 150 γαλλικὰς λίτρας). Ἐκαστον δὲ πλοῖον περιλαμβάνει 700-800 βαρέλια. Ἡ νήσο; πλὴν τοῦ οἴνου παράγει σῦκα, καὶ ὀλίγας ἐλοίας καὶ ἔχει ὅλα τὰ εἶδη τῶν θησαμάτων, ἰδίως περδικῶν. Περιγράφει δὲ τὸν τρόπον τοῦ ζῆν τῶν κατοίκων καὶ δημοσιεύει τὸς εἰκόνας τῶν γυναικῶν ἐνδονμάτων περὶ ἃ ἀσχολεῖται εἰδιζῶς, ἔξ ὧν παρελάβομεν καὶ ἡμεῖς τὸς ἐνταῦθα κατα-

1) Ἰδὲ τὴν ὑπὸ τοῦ ἱατροσυνηδρίου τῆς Ἑλλάδος ἐκδοθεῖσαν πραγματείαν περὶ χολέρας, Ἀθῆναι 1911. Ἡ ἐλονοσία ἐν Μυκόνῳ κατὰ τὰ πρακτικὰ τῆς πρὸς κατατολέμησιν αὐτῆς ἐταιρείας εἶναι ἐλάχιστα, κατ' ἀναφορὰν τοῦ δημάρχου καὶ ἱατροῦ κ. Ι. Πασαλιάδη.

2) Τῇ 24 8)βρίου μετὰ τοῦ προξένου τῆς Γαλλίας Γκιζη ἀπέπλευσεν εἰς Δῆλον, ἣν περιγράφει διὰ μακρῶν.

χωρισθείσας ¹. "Οτι πληρώνει ετησίως 5000 σκούδων (= γρο-
σίων) τῷ Καπιτάν Πασά, ὅτι ἔχει δύο ἄρχοντας ετησίως.

Τῇ 10 Μαρτίου 1769 κατ' ἔγγραφον τῆς δημαρχίας οἱ ὅλοι
κάτοικοι ἦσαν 3429: «ἐπλήρωσεν ὁ ραγιάς τὸ χαράσι του τῆς πα-
ρούσης χρονιάς εἰς τοὺς ἐπιτρόπους τοῦ νεμπετίου εἰς τὸ μακτοῦ
κατὰ τὴν ἀπόφασιν τοῦ αὐθεντοῦ μας καπετῶν πασᾶ καὶ καϊμα-
κάμ. Πανδρεμένοι 588, ἐλεύθεροι ὀνόματα 434, παπάδες 55».
Τῷ 1770 κατ' ἔγγραφον σημείωσιν τῆς Τάνας ὑποπνευμένοι
600, ἐλεύθεροι (ἄγαμοι) 410 καὶ ἱερεῖς 66 (= ἐν συνόλῳ 3476).
Τῷ 1771 κατὰ τον van Krienen ² εἶχε 2000 κατοίκων καὶ ἐν
τεῦθεν βλέπομεν τὸν Μαυρογένην ζητοῦντα μετοίκισιν ἐκ Νάξου.

Ἡ μετοικεσία αὕτη ἀπέτυχεν, ἀλλὰ ἡ περαιτέρω αὔξησις
τοῦ Μικονιακοῦ πληθυσμοῦ ὀφείλεται κατὰ μέρος, εἰς τὴν
ἐγκατάστασιν ἐν τῇ νήσῳ ξένων. Πράγματι δὲ γινώσκομεν ἐξ
ἐγγράφων ὅτι ἐν Μυκόνῳ πολλαχόθεν τοῦ Ἑλληνικοῦ ἐγκατε-
στάθησαν ἐπὶ τῆ Βενετοκρατίας καὶ Τουρκοκρατίας πολλοὶ Ἑλ-
ληνες, ὡς δεικνύουσι τὰ ἐθνικὰ ὀνόματα τὰ λαβόντα τόπον πα-
τρωνυμικῶν οὕτως ἔχομεν:

Ὀνοματεπώνυμα Μυκονίων

Ἐ θ ν ι κ ᾶ. Ἄγιομαυρίτης ³, Αἰγινήτης, Ἄνοπλιώτης,

1) Ἐν τῇ γερμανικῇ ἐκδόσει ὁ Τουρνεφόρτιος παρέχει καὶ εἰκόνα
τοῦ Μυκονίου Κροκοδείλου σελ. 493 πίναξ 43 τόμ. Α'. Συλλογὴν κρο-
κοδείλων, χάριν τοῦ Βιενναίου Ζωολογικοῦ Μουσείου, ἐποίησε πρὸ τετραε-
τίας καθηγητὴς τις.

2) Ὁ Pash van Krienen, ἐν τῷ ἔργῳ αὐτοῦ Breve descrizione dell
Archipelago, particolarmente delle isole sotto messe l'anno 1771 al do-
minio Russo (Livorno 1773 σελ. 82 καὶ ἐκδ. τοῦ L. Ross Halle 1860
σελ. 68-70) λέγει, ὅτι ἡ Μύκονος ἔχει 2000 κατοίκων ὧν τὸ 3)4 γυναί-
κες, ξενιτευόμενον τῶν ἀνδρῶν, ὧν ἔργον ἴδιον εἶναι ἡ καλτσοποιία καὶ ἡ
σκουφοποιία· χαράτοι πληρώνουσιν οἱ κάτοικοι κατὰ τάξεις, οἱ μὲν 41
γρ. καὶ 2 ἢ 3 παράδες διὰ τὸν εἰσπράκτορα, οἱ δὲ 5 1)2 γρ. οἱ δὲ 2
3)4 καὶ ἐπὶ πλέον 2^η ἢ 3 παράδες. Συνδίκους ἔχουσι 4, ἡ δὲ νήσος ἔχει
δύο φρούρια: τὸ Παληόκαστρον καὶ πρὸς Α. τὸ Σκαῦρον (·)

3) Τούτων πολλὰ γένη ἐξέλιπον.

Αδλωνίτης, Ἀξιώτης, Ἀτταλειώτης, Ἀμουργιανός, Ἀρτακη-
νός, Ἀρβανιτάκης, Ἀρβανίτης, Ἀθηναῖος, Ἀντιπαριώτης,
Ἀϊβαλιώτης, Ἀνδριώτης, Βούλγαρης, Βάρναλης, Βατικιώτης,
Γαλαξειδιώτης, Εὐδριπιώτης, Ἰωαννίτης, Κορφιάτης, Κυπραίος,
Κιμωλίτης, Κορίνθιος, Κουμιώτης, Λήμιος, Μανιάτης, Μιτυλη-
ναῖος, Μοσχονησιώτης, Μονεμβασιώτης, Μωσαΐτης, Μηλιός,
Νιώτης, Πολυκανδριώτης, Πολίτης, Παγγηνός, Πατρινός, Πα-
ξιγός, Ροδοσιανός, Ρουμελιώτης, Ραουζαῖος, Συριανός, Σκια-
θίτης, Σαμιώτης, Σερφιώτης, Σαντοριναῖος, Σικανιώτης, Σκο-
πελίτης, Σιφραῖος, Σκούραρης, Τσιριγώτης, Τηνιακός, Τσιώτης,
Φιορεντινός, Φιλαδελφινός, Φωκηνός, Χανιώτης (ἀγωνιστής),
Χιώτης.

Φ ρ α γ κ ι κ ά. Ἀλβέρτης, Ἀνωίνης, Ἀργουδέλης, Βε-
νιέρης, Βαλέτας, Βερώνης, Βιτάλης, Βιλαπλάγκας, Γροπάρης,
Γκίζη, Δαβερώνης, Δεγαΐτης, Δεσοῦδας, Ζουγανέλλης, Καμ-
πάνης, Κορηλάκης, Λοῖζος, Μεγάγιας, Μποναζοῦντας, Μραν-
τούνας, Μάονης, Μανοῦσος, Νάτος, Παγανέλης, Σιγάλας, Σκρι-
βάνος, Τοιτσιλιάνος, Ταγιάδος, Φαμέλης, Φιδέλης, Φραντζέζος.
Ἐπίσης ἔχομεν ὀνόματα Κεφισιλλήνων : Μουσοῦρης, Μανοῦσος,
Μπόνης, Σβορώνος, Πανᾶ, Ἰγγλέσης. Καὶ Πελοποννησίων :
Ἀντριόπουλος, Βερτόπουλος, Γιαννόπουλος, Γιαννακόπουλος,
Ζαφειρόπουλος, Θεοδωρόπουλος, Κνυμουζόπουλος, Φραγκόπου-
λος, Φερόπουλος, Φουντουλόπουλος καὶ Ζακυνθίων : Δαβερώνης,
Ἀρμέρακις κτλ.

Ἐν Μυκόνῳ ὑπάρχουσι καὶ μητρωνμικὰ οἰκογενειακὰ ὀνό-
ματα, ὡς ἐν Κύπρῳ, Σάμῳ, Ζαγορίῳ, Σέρραις, Κυνοῦριά,
Σιμόρῃ καὶ Λυκίᾳ (Ἰδὲ ἴχνη μητρικοῦ δικαίου ἐν Λυκίᾳ ἐν Ν.
Ἑλληνομνήμονι Τόμ. Α' 162 ἐφξ. καὶ Β' 281 ἐφξ.). Οὕτως
ἠγούμενός τις τῆς Τουρλιανῆς ἔκαλεῖτο τῆς Καλῆς μετὰ τὸ
1542. Ἐν τοῖς ἐγγράφοις Μυκόνου συνήντησα τῇ 25 Μαρτίου
1690 : « Ἐδανείσθη ἡ γυναῖκά μου ἀπὸ τὸν θεῖόν μου τὸν Γί-
άννη τῆς Ἀγγελέτας » τῷ 1817 « ἐπίτροπος Νικόλαος Σολωμός
τῆς Αἰκατερίνης Παριανῆς ». Τὸ τοιοῦτον ἐξηγεῖται ἐκ τοῦ ὅτι
απόντων τῶν ἀνδρῶν εἰς ξένας χώρας, κατὰ τὴν τῶν νησιωτῶν
συνήθειαν, αἱ γυναῖκες ἔμμενον οἴκοι οἰκονομοῦσαι πᾶσαι τὰς

οικογενειακὰς σχέσεις καὶ ἐντεῦθεν οἱ Μυκόνιοι μέχρι σήμερον
πολλάκις καλοῦνται μητρωνυμικῶς.

Τοπωνυμικά

Ἐκ βιβλίου τῆς στίμας τοῦ παρόντος καταστίχου (1819)
ἦτις ἀνέρχεται εἰς γρόσια 346,990, μαθάνομεν τὴν τοπωνυμίαν
τῆς ὅλης νήσου, ἣν οἱ φιλολογοῦντες τῶν Μυκονίων, καὶ δὲν
εἶναι ὀλίγοι, δύνανται νὰ μελετήσωσι καὶ ἀποκαταστήσωσιν.

Ἡ τοπωνυμία τῆς Μυκόνου ἔχει ᾧδε κατὰ τὸ ρηθὲν ἔγ
γραφον :

Ἀγράφη Γαλκότες (τοῦ 1685-6)	Κακὸ πλάγι	Βαροῦχα
Χάλαρα	Φανερωμένη	Ἀμπελόκηποι
[Α]μάλια	Ἄλκυρας	Πόργος
Ἀλμυρὰ Λαγκάδια	Χουχουλίδς	Καρθαμύθα
Σταυρός	Καμινάκι	Στουφοῦ πηγάδι
Μπουρδέκτης (μεγάλος καὶ μι-	Ντακοῦ	Γλυφάδα
Μανδάσια :	[πρὸς Πηγάδος	Μερσίνη
Κάτω Ἰπισκοπιανὰ καὶ Ἰπισκο-	Καλαθὰς	Λεμονίτρα
Νταδιάς	Μπετόβλη	Σκυδιὰ
Βυλλή	Μεσαργιά (ἐν Ἄνω	Παλιόκαστρο
Ρόχαρη ¹	Κλουθὰς [Μερίτζ	Ἅγιος Γεώργιος
Βρόσις	Μεγάλου Βουνί	Ἅγ. Παρασκευῆ(με-
Λαγκάδα	Ἀθελοπηγάδο	Στρέμπουλα (γάλη)
Κορακιά	Δρακουρι	Δρακουρῆ Ἄρετὰ
Φουμιὰ	Λοθλος	Μπουζιόνας
Ρουμπάδος	Ἐληά	Μαράθι (κάτω)
Σκαλάδες	Στανό	Κόνιζα
Δραφάκη	Ἐξω Πίθος	Μάζα
Παυλάδος	Μερίτζα	Δαιμονόπετρα
Καμηλαῦχα	Ξερόκαμπος	Βουρνὰ τὸ Βουνό
Πετινάρος	Γιαλοῦδια	Βουνό

1) Οὐκ οἶδ' ὅπως ὁ τῶν Μανρογενί συγγραφεὺς Th. Blancard ἐκδ
β' τόμ. Β' σελ. 4 ἐκ τούτου δημιουργεῖ, ἐκτὸς τοῦ ἐν τῇ ἐπιγραφῇ τῆς
Ἁγίας Μαρίνης ἀναφερομένου ποταμοῦ Ἀγελῶφου καὶ ἑτερον Ὑδροχαρῆ
παραφθαρέντα δῆθεν εἰς Ρόχαρη. Παρὰ Pape (Λεξικὸν Ἑλλ. κυρίως
ὀνομάτων) ἀπαντᾷ Ὑδροχαρὸς ἐπίθετον βατράχου (Ἀριστοφάνους Βά
τραχοι στίχ. 767).

Μπρουδέκτης τοῦ Βασιλᾶ,	Ρέσουνα	Κοσῆνοι
Πλακωτὸ Παναγία Τουρλιανή	Κάτω Λιβάδι	Ἄμμος Τούβλου
Ἄγία Μονὴ Νταλαμοῦρα	Ἀστιβοπή	Παραβείσι
Ταξιάρχης Σκαλάδο	Κουκουμαβλιὰ	Φοινικιά (Βορνά)
Μαμάσος Φυγόπινα	Ἄγία Μαρίνα	Τούβλος (Χουλάκια)
Νικόμαστο Παυλάδο	Κάτω [Ἐμ]Μαοῦ	Σταρόβουρλα
Καῦμένα λιβάδια Κουκίστρα	Τουμπάκια	Ἄγ. Παντιτελήμων
Ἀργύρινα	Μαῦρο πετράδι	Κρεμαστὴ
Βόθωνας	Τουρκίση	Παναγία Σκουλουδοῦ
Βασιλικὸς Παρκιά=παροικία	Φαφλαῶνα 1	Σκουλουδοῦ ἁγ. Ἄνα
Βαστάος Μεγάλη Βίγλα	Ράχη	Καπαργαῖς
Εὐαγγελίστρα	Πεζούλι	Παραχέρια
Κάτω πηγὰδ:	Κουκίστρα	Ἄγριλάκια
Ἄμυγδαλιὰ	[Ἐμ]Μαοῦ	Κατόνια
Κιουρά τῶν Ἀγγέλων	Γέμελος	Καπασόνι
Κούνουπας	Ἄγιοι Ἀπόστολοι	Πάνορμος
Καταλόματα Ἀρφανῆς	Βρωμόλακκας	Σιδεροκάψια

1) Η Μύκονος, πρὸ μὲν τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως εἶχε τὸν ἄνω πληθυσμόν. Τῷ δὲ 1821 5500 κατοίκων 2. Τῷ 1843. 5072 κατὰ Ι. Δ. Σταματάκη (Πίναξ χωρογραφικὸς τῆς Ἑλλάδος Ἀθ. 1846 σελ. 86), τῷ 1879 κατὰ Philippson 3 4466.

1) Καὶ ἐν τῇ ἐμῇ πατρίδι Τριγλείᾳ ἀπαντᾷ τοπωνύμια Πεφλαῶνα.

2) Ἰδὲ Α. Μάμουκα τὰ κατὰ τὴν ἀναγέννησιν τῆς Ἑλλάδος, Ἀθ. 1852 σελ. 264. Περιλαμβάνοντο ἴσως καὶ οἱ μετανάσαι. Τῷ δὲ 1827 ἀπὴντησα ἐν τοῖς ἐγγράφοις ξένους εἰσερεύσαντας εἰς Μύκονον: Μοσχονησίους, Μιτυληναίους, Τενεδίους, Κυθωνιάτας, Σμυρναίους, Κυπρίους, Ψαριανούς, Ἐρυθραίους (Τοσεμὲ=Κισσὸς ἀρχ.), Καρπαθίους καὶ Χίους. Ἀνέφερα τοὺς Χίους καὶ μοι ἐπῆλθεν εἰς τὸν νοῦν τί ἔπραξεν ὑπὲρ αὐτῶν ἡ Μύκονος κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ Ὀρλώφ καὶ κατὰ τὴν ἐθνικὴν παλιγγενεσίαν.

3) Beitrage zur Kenntniss der Griechischen Inselwelt σελ. 163 καὶ 165. Σημειούσθω ἐνταῦθα ὅτι τῷ 1889 αἱ Κυκλάδες ἐπὶ 2700 □ χλμ. εἶχον κατοίκους 431,000 ἤτοι 49 ἐπὶ □ χλμ. Ἐν Σύρῳ 390 ἐπὶ □ χλμ. Ἐν Θήρᾳ 177 ἐπὶ □ χλμ. καὶ ἐνιαχοῦ καταβαίνει μέχρι 14 καὶ 5 κατοίκων ἐπὶ □ χλμ. Ἐν τῷ Δελτίῳ τῆς Γεωγραφικῆς ἐταιρείας Ἀθ. 1904 τεύχος Α' καὶ Β' ἀπαντᾷ περιηγητὴς τις γρόφων περὶ Μυκόνου, οὗ δίδει ἀνάλυσιν ἢ διεύθυνσις. Ἐπίσης καὶ ἐν τοῖς χειρογράφοις τῆς

Κατὰ τὴν ἀπογραφὴν τῆς 17-18 8)βρίου 1896 (Ἰ.Αθ. 1897 σελ. 119) ὁ πληθυσμὸς τῆς Μυκόνου ἦν 4403, ὧν 1999 ἄνδρες καὶ 2404 γυναῖκες, κατανεμόμενοι ὡς ἑξῆς: Μύκονος 3054, λιμὴν 123, Ἄγγελικὰ 8, Ἄνω Μερὰ 1039, Βρῦση 16, Δῆλος 67, Διακόφει 77 καὶ Κόρφος 19, κατὰ δὲ τὴν ἀπογραφὴν τὴν γενομένην τῇ 27 8)βρίου 1907 ἀνέρχεται ἐν συνόλῳ εἰς 4589 κατοίκων (2141 ἄνδρας καὶ 2448 γυναῖκας) κατανεμόμενος ὡς ἑξῆς: Μύκονος 1861, Ἄνω Μερὰ 1272, Δῆλος 45, Ρήγεια 72, περίχωρα Μυκόνου 1339 (ἰδὲ τὴν ἀπογραφὴν τοῦ πληθυσμοῦ τοῦ Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος, Ἰ.Αθ. 1908 σελ. 156) ἦτοι 52 κατοίκους κατὰ □ χλμ. τοῦθ' ὅπερ καταδεικνύει ὅτι ἡ νῆσος, μεθ' ὅλην τὴν μετανάστευσιν τῶν κατοίκων αὐτῆς εἰς Ρωσσίαν, Βλαχίαν καὶ Αἴγυπτον, ὄλονεν αὔξειται.

Οἱ Μυκόνιοι εἰσι διάσημοι κολυμβηταί· διότι πάντες, ἔξ ἀπαλῶν ὀνύχων ἐπιδίδονται εἰς τὴν κολυμβητικὴν, θεωροῦντες ταύτην ὡς θαυμάσιον ἐφόδιον τοῦ βίου καὶ ὡς καθαρτήριον μὲν μέσον τοῦ σώματος δοκιμαστήριον δὲ τῶν ἐκ τυχαίας περιστάσεως κινδύνων τοῦ ἀνθρώπου. Μὴ δὲν εἶπεν ὁ Εὐριπίδης: «*θάλασσα κλῆζει πάντα τὰνθρώπων κακά;*» Ταύτη τῇ ἐντολῇ στοιχοῦντες οἱ Μυκόνιοι ὑπερέβησαν πάντας τοὺς Κυκλαδίτας κατὰ τε τὴν κολυμβητικὴν δεινότητα καὶ τὴν ναυτικὴν ἐπιδεξιότητα. Μυκόνιος νέος ἐν Παρισίοις σπουδάζων τὴν μηχανικὴν, ὁ υἱὸς τοῦ ἐν Σεβαστουπόλει προξένου τῆς Ἑλλάδος καὶ ἄλλων κρατῶν κ. Νικολάου Π. Γρυπάρη καὶ νῦν μηχανικός κ. Γεώργιος Ν. Γρυπάρης, ἐνίησεν ἐν τοῖς κολυμβητικοῖς ἀγῶσι καὶ ἔλαβεν ὑπὸ πάντων θαυμασθεῖς, τὸ παράσημον τῆς τιμῆς καὶ ὡς σπόρτισμαν (ἀθλητικὸς) διέπρεψεν ἐν Γάνδη, ὡς γράφει τὸ ἡμερολόγιον τῶν φοιτητῶν. Ἡ τάσις αὕτη τῶν Μυκονίων πρὸς τὴν θάλασσαν, ἐκ τῆς πάλαι ἀκμῆς τῆς ἐμπορίας ἐμφυχομένη, παρέσχε λαβὴν τῷ χρηματίσαντι ὑπουργῷ τῶν Ναυτικῶν Γ. Μπούμπουλη, βουλευτῇ τῆς ἐπαρχίας Σύρου, νά

Βιβλιοθήκης τῆς Βουλῆς, ὡς ἀναγράφει ὁ ἐν τῷ «Νέφ Ἑλληνομνήμονι» συγγραφεὺς τοῦ καταλόγου τῶν χειρογράφων ὑπάρχει χειρόγραφος πτερυγία, ἡ τῆς Μυκόνου.

δώση προνομίαν τῇ Μυκόνῳ ἵνα οἱ ἐξ αὐτῆς στρατεύσιμοι ὑπηρετώσιν ἢ ὡς ναῦται ἢ ὡς πεζοὶ (ιδεὲ Κυκλαδικὸν ἡμερολόγιον 1907 σελ. 89-94 περὶ κολυμβητῶν καὶ ναυτικῶν Μυκονίων, ὅπερ καὶ ἐν τῇ ἐφημερίδι «Ἡλίφ» τοῦ 1904 ἐδημοσίευσεν ὁ Μιχαὴλ Βενιέρης ἐν συνεχείαι φύλλοις).

Μονὴ Τουρλιανῆς

Ἡ Μονὴ αὕτη κειμένη εἰς ἀπόστασιν ὠριαίαν τῆς Μυκόνου, ἐν Ἐνῶς Μεροῦ, εἶναι τοῦ σιγήθους τύπου τῶν Μονῶν τῶν ἰδρυθεισῶν κατὰ τὸν 15^{ον} αἰῶνα καθ' ἅπασαν τὴν Ἑλλάδα, τὴν τε νησιωτικὴν καὶ τὴν χέρσον ἰδρῦθη, κατὰ τὴν παράδοσιν τῷ 1542 ὑπὸ δύο μοναχῶν, τῆς Ἀρχοντίσσης ἐπιλεγομένων καὶ τόπον τῆς μετανόιας αὐτῶν ἐχόντων τὴν ἐν Πάρῳ Μονὴν τῆς «Κατωπολιανῆς», ὡς ἀπέδειξεν ὁ καθηγητὴς κ. Μ. Κρίσπης ἐν τινι περὶ αὐτῆς διατριβῇ (Ἀθ. 1913). Οὗτοι φεύγοντες τὴν Πάρον, εἰς συχνὰς πειρατικὰς ἐκδρομὰς ὑποκειμένην, προσωρμισθησαν εἰς τὴν φιλόξενον ἀκτὴν τῆς ἀστυγείτονος Μυκόνου καὶ ἐλθόντες ἐπηξάν τὴν πνευματικὴν αὐτῶν καλλιὰν ἐν γονίμῳ καὶ ἐνύδρῳ λεκανοπεδίῳ τῆς νήσου, ἐν Ἐνῶς Μεροῦ, ἔνθα κατὰ μὲν τὸν Α. Ρὸς (Inselreisen B' 31 ἐπιθι καὶ Bent ἐν τοῖς ταξιδίοις, Λονδίνον 1885 κεφ. X) ὑπῆρχον πύργοι (πυργίσκοι τοῦ ὑπερκειμένου πρὸς Β. Παλαιοκάστρου tourgelles) κατ' ἄλλους δὲ ἐμόναζε γυνή τις Τουρλιη καλουμένη, ἐξ ἧς καὶ τὸ ὄνομα τῆς Μονῆς (Τουρλιανῆς), τιμωμένης τῆς μὲν παλαιότερας ἐπ' ὀνόματι τῶν «εἰσοδίων τῆς Θεοτόκου», τῆς δὲ ἑπταθεΐσης ὑπὸ τὸν νῦν τύπον τῆς «Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου». Τῆς Μονῆς συντελεσθείσης, πολλοὶ διὰ τὴν θεοσέβειαν τῶν τῆς Ἀρχοντίσσης υἱῶν καὶ τὴν ἄλλην αὐτῶν ἀρετὴν καὶ φιλανθρωπίαν, συνέδραμον μοναχοὶ καὶ πολλοὶ τῶν Μυκονίων ἀπέτερωσαν κτήματα¹ καὶ οὕτως ἀπετελέσθη μία τῶν λαμπροτέρων Μονῶν τοῦ Αἰγαίου. Τὴν τῶν Μυκονίων

1) Κατάλογον αὐτῶν ιδεὲ παρὰ Μ. Χ. Βενιέρη, ἡ ἐν Μυκόνῳ ἱερὰ Μονὴ Τουρλιανὴ Ἐρμούφ 1907 σ. 62 καὶ ἐξ.

ἐπέμβασι, ὡς καὶ τὴν τοῦ ἀρχιεπισκόπου Σίφνου θέλοντες νὰ ἀποφύγωσιν οἱ μοναχοὶ κατοχύρωσαν τὴν Μονὴν διὰ πατριαρχικοῦ σιγίλλου ἀναγνωρίζοντος αὐτὴν Σταυροπηγιακὴν, ἦτοι ἡμέσως εἰς τὸ Πατριαρχεῖον ὑπαγομένην καὶ οὕτως ὁσημέραι προήγετο, ἀλλ' ὄρισμένας μαρτυρίας ἱστορικὰς περὶ αὐτῆς δὲν ἔχομεν εἰμῆ, ὅτι πρῶτοι ἠγούμενοι ἦσαν οἱ τῆς Ἀρχονίσσης υἱοὶ (1542) μετὰ τούτους ἡ παράδοσις φέρει Κρήτα τινὰ ἀνώνυμον, εἶτα τὸν υἱὸν τῆς Καλῆς, ἀνώνυμον ἐπίσης, ἔπειτα Καλώνην τινὰ καὶ τέλος Ἀλέξανδρόν τινα πρὸ τοῦ 1612. Τῷ ἔτει τούτῳ ἐκλέγεται ἠγούμενος Φιλόθεός τις καὶ μετὰ τοῦτον ὁ ἐντόπιος (Χῖος;) Ἡσαΐας Καλλιάρχης (1612-1617) ἔφ' οὗ καὶ ἡ φήμη τῆς Μονῆς προσεῖλκυσε πειρατὰς, διαρπάσαντας τὴν κινητὴν τοῦ Μοναστηρίου περιουσίαν εἰς κειμήλια καὶ χρήματα καὶ ἔγγραφα ἐπίσημα, ἐν οἷς καὶ ἡ ὡς σταυροπηγιακὸν ἀναγνώρισις, ἔφ' ἧ καὶ ἐξεδόθη νέον πατριαρχικὸν σιγίλλιον τῷ 1614 ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Τιμοθέου Β' ἀποκείμενον, κατ' ἀνακοίνωσιν τοῦ κ. Σ. Π. Λάμπρου ἐν τῷ ἐν Νεαπόλει κώδικι (II—c—35f. 88v. ἰδὲ Paul Marc, Plan eines corpus d. Griechischen Urkunden etc. München 1903 σ. 117). Μετὰ τὸν Ἡσαΐαν ἠγούμενευσεν ὁ μοναχὸς Ἰγνατίος ἔφ' οὗ ἡ Μονὴ ἐπλουτίσθη διὰ τῶν ἀδελφῶν ἀλλ' ἀκριβῶς τοῦτο ὑπῆρξεν ἀφορμὴ ἐρίδων καὶ φιλονικιῶν καὶ δημιουργία ἐπιρροῆς τῶν Καλλιάρχων τοιαύτη, ὥστε νὰ τολμήσωσι καὶ νὰ προβάλωσιν ὡς ἰδιόκτητον τὴν Μονήν· αἰτίαι δ' ὑπῆρξεν ἡ ἑξῆς: Ἰωάννης Καλλιάρχης ὁ πρεσβύτερος πάντων, ἀποθανόντος τοῦ θεοῦ αὐτοῦ Ἰγνατίου, ἠγούμενον τῆς Μονῆς τῷ 1637, ἐπροίκησεν αὐτὴν μετὰ τῶν κτημάτων πάντων πρὸς τὸν υἱὸν Γεώργιον Καλλιάρχην, ὅστις τοῦτο μὲν ἔχων ὡς ἐγγύθιον τὰς ἐκδουλεύσεις τῶν προγόνων αὐτοῦ πρὸς τὴν Μονὴν καὶ τὴν γενομένην δωρεάν, τοῦτο δὲ τυχῶν καὶ ψευδομαρτύρων, ἐν οἷς καὶ ὁ πρῶην Καισαρείας καὶ πρόεδρος Σίφνου Γεδεών, ὅτι ἡ Μονὴ δῆθεν ἀνέκαθεν ἀνήκε τοῖς Καλλιάρχεις, ἐπέτυχον νὰ λάβωσι σιγίλλιον πατριαρχικὸν δι' οὗ ἀνεγνωρίζετο κτῆμα τῆς οἰκογενείας Καλλιάρχων καὶ ἠγούμενοι αὐτῆς, ἐκτὸς τοῦ Παρθενίου Καλαμαρά, ὑπὲρ οὗ ἔλαβε μέρος καὶ ὁ γενεράλις Φραγκίσκος Μοροζίνης (16 Ἀπριλίου 1681· τὸ ἔγγραφον σώζεται παρὰ τῷ κ. Π.

Γρουπάρη), ἠπῆρξαν οἱ Ἰωάννης καὶ Γεώργιος Καλλιάρχει, εἶτα Μαραγγός τις (1700), ἀλλὰ μεθ' ὅλην τὴν ἐπέμβασιν τοῦ Μοροζίνη καὶ τοῦ Ἑλληγος ἐπισκόπου καὶ τὴν ἐπιμονὴν τῶν Καλλιαρχῶν ἐκαλεσάντων τὴν ὑπόθεσιν εἰς τὴν ἐν Τήνῳ Βενετικὴν ἔξουσίαν, τὸ δίκαιον ἐδόθη τοῖς Μυκονίοις ἐπὶ τῆς ἡγουμενίας τοῦ Ἰγνατίου Δεσοῦδα (Ραουζαίου) τῷ 1719. Πῶς συνέβη ὥστε νὰ γίνῃ ἐκκλησις τῶν Καλλιαρχῶν εἰς τὴν ἐν Τήνῳ βενετικὴν ἔξουσίαν μὲ ἔθετεν εἰς ἀπορίαν καὶ, ἀφορμὴν λαβὼν καὶ ἐξ ὁμοίας φύσεως γεγονότος ἐν Ἄνδρῳ, ἔγραψα τὰδε ἐν τῷ «Νέῳ Ἑλληνομήμονι» τοῦ κ. Σ. Π. Λάμπρου (τόμ. 5' σ. 245 6 καὶ 330-1).

«Ἀνέγγων καγὼ μετ' ἀπορίας μου τὰ ἐν Ἄνδρῳ συμβάντα τελευτώντος τοῦ 17' αἰῶνος ὑπὸ τῆς ἐν Τήνῳ βενετικῆς ἔξουσίας, τοῦ πρεβεδοῦρου καὶ ρέττορος Τζοριτζῆ καὶ Μαρίου Μπαρμπαρήγου, ὡς πρὸς τὸν ἱερὸν ναὸν τῆς Παναγίας τῆς καταφυγῆς καὶ τὴν ἱερὰν μονὴν τοῦ Ἁγ. Νικολάου, ἐκ τῆς βιβλιοθήκης τῆς ὁποίας ἀντιγράψας τὰ ἐν τῷ «Νέῳ Ἑλληνομήμονι» ἐκδοθέντα τρία σπουδαιότατα ἐγγράφα ὁ νῦν ἐν Ἀγρινίῳ καθηγητῆς Ἰωάν. Τέντες, ἔδωκε λαβὴν εἰς τὰς ἐν σελ. 245 κ. ἔ. προσθεθείσας σημειώσεις τοῦ Λάμπρου. Πράγματι δὲ, τῶν Τούρκων ἀρχόντων τῆς Μυκόνου ἀπὸ τοῦ 1537, παρουσιάζεται τὸ ἐξῆς δυσεξήγητον γεγονός ἐν τῇ ἱερᾷ μονῇ τῆς Τουρλιανῆς. Ἡ οἰκογένεια Καλλιαρχῶν, μία τῶν ἐπισημοτέρων τῆς νήσου¹, εἶχεν, ὡς δὲ ἰσχυρίζετο, ἀνέκαθεν, ἀπ' ὅτου ἰδρῦθη ἡ Μονὴ—καὶ αὕτη φκοδομήθη τῷ 1542—δικαιώματα ἐπ' αὐτῆς καὶ ἤδη ἀπὸ τοῦ 1719 ἤρξαντο ἔριδες μεταξὺ αὐτῆς καὶ

1) Φαίνεται ὅτι τὸ γένος τοῦτο ἦν Χιακόν καὶ ὅτι ἀπὸ αἰῶνων εἶχεν ἐγκαθιδρυθῆ ἐν Μυκόνῳ· ἔδωκε δὲ καὶ ἀρχιερεῖς λογιωτάτους ἀνδρας τὸν Λαρίσσης Διονύσιον Καλλιάρχη (1791-1806) καὶ τὸν Καρυστίας μεσοῦντος τοῦ 18' αἰῶνος. Καὶ ἡ ἐν Αἰγύπτῳ ἐπὶ κάλλει καὶ ἐθνικῇ δράσει διακικριμένη εὐγενῆς οἰκοδέσποινα κυρία Μαρίκα Ζερβουδάκη, εἶναι θυγάτηρ τοῦ ἱατροῦ καὶ δημάρχου Μυκόνου (1890-1) αἰοδίμου Ἰωάννου Καλλιάρχη. Περὶ αὐτοῦ ἰδὲ Κ. Παπαρηγοπούλου, Ἱστορία τοῦ Ἑλλ. Ἔθνους Ε' σελ. 867 ὡς καὶ περὶ Ἀντωνίου Ψαροῦ σ. 685 καὶ 689.

τῆς κοινότητος, πρὸς ἣν συνεφώνησε καὶ ὁ πατριάρχης Νεόφυτο: Γ' τὸ πρῶτον ἰθύνων τοὺς οἴκους τῆς Μ. Ἐκκλησίας τῷ 1734, ὅτε καὶ κατέπαυσαν αἱ ἔριδες. Ἄλλ' ἐν τῷ μεταξὺ οἱ Καλλιάρχει ἀπελθόντες εἰς τὴν ἀστυγείτονα Τήνον, ὅπου ἤρχον (ἴσως ἐκκλησιαστικῶς;) οἱ Φράγκοι καὶ διὰ τοῦ πρεβεδοῦρου αὐτῶν ἐκδώσαντες ἐπὶ τούτῳ σεπτενταίαν, ἐπέτυχον ὅπως ἀνὰ ἕκαστον τρίτον ἔτος ἡ Μονὴ λαμβάνη τὸν ἑαυτῆς ἡγούμενον ἐκ τῆς οἰκογενείας Καλλιάρχει, ὅστις νὰ παραδίδη τὴν ἡγουμένην τῷ ἐκ τῆς κοινότητος διορισθησομένῳ ἐπὶ τρία ἄλλα ἔτη. Ἄλλ' ὁ ἡγούμενος τῆς κοινότητος Ἰγνάτιος Ντεσουδάς ἐκλεγείς ἀπαξ δὲν παρέδιδε τὸ ἀξίωμα τοῖς Καλλιάρχεις, καὶ διὰ τοῦτο οὐ μόνον ἀπέχοντες ἐτάραττον τὰ τῆς Μονῆς ἀλλ' ὑπεχρεώθησαν ὑπὸ τοῦ Καπουδᾶν πασᾶ νὰ πληρώνωσιν αὐτῷ 200 ρεάλια (= γρόσια), ἂν ἐτόλμων νὰ πειράξωσι τὸ μοναστήριον. Ἐπειδὴ δὲ τοῦτο ἐθεώρησαν δεινὸν, ἀπετάθησαν, δι' ἀναφορᾶς αὐτῶν πρὸς τὸν πατριάρχην Ἱερουσαλὴμ τὸν Γ' ¹ τὸ πρῶτον πατριαρχεῦντα (23 Μαρτίου—19 Νοεμβρ.), δι' ἧς ὄντων ὑπογεγραμμένων τοῦ προηγουμένου τῆς Μονῆς Διονυσίου καὶ τοῦ πρωτεκδικίου (10 Ἀπριλ. 1726) ἐζήτησαν τὴν ἐπίλυσιν τῆς δικαίας αἰτήσεως αὐτῶν. Ἄλλ' οὐδὲν ἐπιτυχόντες ² ἠναγκάσθησαν νὰ ἀκυρώσωσι πᾶσαν ἀπαίτησιν αὐτῶν ἐπὶ τῆς πατριαρχείας Νεοφύτου τοῦ Γ'. Ταῦτα μαθητόμενον ἐκ τῶν ἐν τῇ μονῇ Τουρλιανῆς ἐγγράφων, ὧν ἀναγραφὴν ἐπεξεργάζεται ὁ δ. φ. καὶ ἔφορος τοῦ μουσείου Δήλου κ. Πίπας ἐκ τῆς κόπιας τοῦ καντζηλλίερη τῆς κοινότητος Μυκόνου Περάκη Φωσκόλου καὶ τοῦ κώδικος τῆς καντζελλαρίας Μυκόνου».

¹ Ο κ. Π. Ζερλέντης ἐν τῇ «Ἐκκλησιαστικῇ Ἀληθείᾳ» (16 Ἀπριλίου 1911 ἔτος ΛΑ' ἀριθμ. 15 σελ. 118 119) διορ-

1) Τὰ ἔγγραφα τῆς Μονῆς λέγουσι Νεόφυτον, ἀλλ' ἡ χρονολογία τῆς ἀναφορᾶς δὲν εὐοδοῦται.

2) Καίπερ τῷ 1729 γράφεται ἐν σελίδι 326 τοῦ κώδικος τῆς κόπιας τῆς Καντζελλαρίας, συνέβη τὸ πρᾶγμα τῷ 1732, ὡς ἐπιβεβαιῶσι ὁ Σίφνου καὶ Μυκόνου ἀρχιεπίσκοπος Μελέτιος (·) καὶ τῷ 1733 ἐτάραξαν τὰ τῆς Μονῆς οἱ Καλλιάρχει.

θοῖ ὅσα ἔγραψεν ὁ Λάμπρος καὶ ἐγὼ ἐν τῷ «Ν. Ἑλληνομνήμονι» (τόμ. Σ' 245-6 καὶ 330-1) ἐξ αἰτίας τῆς ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου Τέντε δημοσιεύσεως ἐν τῷ αὐτῷ περιοδικῷ τριῶν γραμμάτων τῶν ἐτῶν 1686-1689¹, ἐξ ὧν ἐμφαίνεται ὅτι οἱ διαφερόμενοι Ἰωάννης Πρωτόπαπας καὶ ὁ ἡγούμενος τοῦ Μοναστηρίου τοῦ Ἁγίου Νικολάου Ἄνδρου, περὶ τινος ναοῦ τῆς Παναγίας ἐξεκάλεσαν τὴν ὑπόθεσιν αὐτὴν πρὸς τοὺς ἐν Τήνῳ Βενετοὺς διοικητὰς Τζώρτζη Βαρβάρῳ καὶ Μαρίῳ Βαρβαρήγοις (Κ. Harf διοικηταὶ Τήνου 1684-1689). Λύει λοιπὸν ὁ Ζερλέντης τὸ ζήτημα τοῦτο δι' ὃ ἠπόρει ὁ τε Λάμπρος καὶ ἐγὼ λέγων ὅτι πρόκειται περὶ ἀγνώστου ἀνακαταλήψεως τῆς Ἄνδρου ὑπὸ τῶν Βενετῶν κατὰ τὸν μεταξὺ Βενετῶν καὶ Τούρκων πόλεμον τὸν ἀρξάμενον ἀπὸ τοῦ 1684 1699, ὅτε κατελήφθησαν καὶ ἄλλαι Ἑλληνικαὶ χῶραι ὑπὸ τῶν Βενετῶν· συνέβη δηλαδὴ ὅ,τι καὶ ἐπὶ Ὁρλώφ (1770-4) ὅτε πολλαὶ νῆσοι τοῦ Αἰγαίου κατελήφθησαν ὑπὸ τῶν Ρώσων. Ἀπόπειρα δὲ πρὸς κατάληψιν τῆς Τήνου ἐγένετο τῷ 1695 ὑπὸ τοῦ Καπιτάν Χασάν Πασᾶ Μετσομόρτου (Garzoni, Storia della Repubblica di Venezia σ. 685 ἐφ. Zinkaisen G. des Osm. Reiches in Europa Ε' 177-182—Σάθας, Τουρκοκρατουμένη Ἑλλὰς σελ. 21 καὶ ἐφξ.), ὡς ἐγένετο τῷ 1660 καὶ τῆς Σκιάθου καὶ τῷ 1687 τῆς Μυκόνου (ἰδὲ ἐμὴν ἱστορίαν Σκιάθου, Ἀθ. 1913).

Καὶ διὰ μὲν τὰς ὑπὸ τοῦ Λάμπρου γενομένας παρατηρήσεις, ἅτε ἀναγομένας εἰς τὴν Ἄνδρον καὶ εἰς τὸ περὶ τὸ τέλος τοῦ ΙΖ' αἰῶνος χρονικὸν διάστημα ἔχει δίκαιον ἴσως ὁ Ζερλέντης ἀλλὰ διὰ τὰ ἐν Μυκόνῳ συμβάντα τὸ πρᾶγμα οὐκ ἔχει οὐ-

1) Ἡ Ἄνδρος ὡς καὶ ἄλλαι νῆσοι, πλὴν τῆς Τήνου, παραδοθεῖσας τῷ 1715, κατελήφθησαν ὀριστικῶς μετὰ τὸ 1581 καὶ μόνον τῆς Σίφου ἤρχον ἐπὶ τινα χρόνον, μετὰ ταῦτα οἱ ἐκ Βονωνίας Γοτσαδίνοι (ὧν τὸ οἰκόσημον κατ' ἐμὴν φωτογραφίαν ἐδημοσίευσεν ὁ Λάμπρος ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς ἐν Ἑλλάδι Φραγκακρατίας, Ἀθ. 1909—10 τόμ. Β' 435), ὡς φόρον ὑποτελεῖς τοῖς Τούρκοις (Κ. Harf ἱστορία τῆς Ἄνδρου, μετάφρασις Ζήνωνος Δελαγραμμάτικα, Ἀθ. 1885 καὶ W. Miller οἱ Λατῖνοι ἐν τῇ Ἀνατολῇ, Λονδ. 1908 σελ. 624-45, Λάμπρου «Ν. Ἑλληνομνήμονι», Σ' 245-6).

τως· διότι ἡ μυκονιακὴ ὑπόθεσις συνέβη μετὰ τὸ 1715, ὅτε πλέον εἶχον ἐξωσθῆ τελέως οἱ Βενετοὶ τοῦ Αἰγαίου καὶ τῆς Τήνου καὶ δὲν ἐπανήλθον πλέον τῷ 1726. Οὕτως ἐγὼ ἐγγραφον (Ν. Ἑλληνομνημῶν τόμ. 5' 330-1).

Μάλιστα κατὰ τὴν τῷ 1715 συμβάσαν παράδοσιν τῆς νήσου Τήνου ὑπὸ τῶν Βενετῶν τοῖς Τούρκοις, οἱ πρῶτοι ἀποστέρου-τες τὴν ἐπὶ τουρκικῶν σκαφῶν ἀποχώρησιν αὐτῶν ἐδέξαντο ὅπως ἐπιβιασθέντες ἐπὶ δύο Μυκονιακῶν κυμπερῶν τῇ 14 Ἰουνίου ἀναχωρήσωσι καὶ κατέπλευσαν τῇ 18ῃ τοῦ αὐτοῦ εἰς Μονεμβασίαν, ὡς ἀναφέρει ἡ ἐπίσημος ἐκθεσις τοῦ Βενετοῦ ναυάρχου Δολφίνου πρὸς τὸν Δόγην τῆς Βενετίας. Τῆς ἐκθέσεως ταύτης τό τε πρωτότυπον καὶ τὴν μετάφρασιν δύναται νὰ ἴδῃ ὁ βουλόμενος ἐν τῇ ὑπὸ τοῦ Δρ. Ν. Δρόσου συγγραφείσῃ ἱστορίᾳ τῆς νήσου Τήνου (Ἀθ. 1870 σελ. 270-282) καὶ ἐν τοῖς Τηνιακοῖς τοῦ Ε. Γεωργαντοπούλου τοῖς ἐκδοθεῖσιν ὑπὸ τοῦ Ι. Γκιῶν (Ἀθήναι 1889 σελ. 221-30). Κατ' αὐτὸ τοῦτο τὸ ἔτος (15 Μαρτίου) ὁ Καπιτὰν πασᾶς ἐστρατολόγησεν ἐκ Μυκόνου 40 ναῦτας (μαρινέρους), ὧν τινὲς μὲν ἐπληρώθησαν ἀπὸ τῆς Καντζελλαρίας πρὸς 15 ρεάλια (γρόσια), τινὲς πρὸς 21 καὶ ἄλλοι πρὸς 23, οὕτως, ὥστε ἡ κοινότης ἀπέτισεν ἐν συνόλῳ ρεάλια 651, ἅτινα μετὰ τῶν 3 1)2 κανταριῶν διπυρίτου ἀνῆλθον εἰς 708 γρόσια καὶ 10 παραδες. Πράγματι δὲ ἀπὸ τῆς Τουρκικῆς καταλήψεως τῆς νήσου ἐν τοῖς τουρκικοῖς πλοίοις ὡς ναῦται δόκιμοι ὑπηρετοῦν Μυκόνιοι ὑπὸ τῶν περιηγητῶν θαυμαζόμενοι διὰ τὴν περὶ τὰ ναυτικά πείραν καὶ τὴν ἀνδρείαν αὐτῶν. Τῷ 1774 ἐπέβαινον ἐπὶ τῆς τουρκικῆς ἀρμάδας μετὰ τοῦ πρώτου Σερασκιέρη τῶν Τούρκων Κιουτοῦ Μεϊμέτ Μυκόνιοι, ὧν ὁ εἷς ὠμολόγησε καὶ τὴν φθορὰν, ἣν ὑπέστη ὁ σερασκέρης, ὡς ζητῶν νὰ ἐπιτεθῆ κατὰ τῆς ἐν Σερίφφ ἱερᾶς Μονῆς τῶν Ταξιαρχῶν (Ἰδὲ ἐμὴν ν ἡ σ ο ν Σ ε ρ ι φ ο ν Ἑρμοῦπ. 1909 σελ. 133).

Μετὰ τὸν Ἰγνάτιον Δεσοῦδαν (Ραουζαῖον) ἡγουμένους ἐν Διονύσειο Νάξου τῷ 1727 καὶ τοῦτον διεδέξατο τῷ 1732 ὁ προηγουμένος Γεράσιμος Μαραγγός, ἐπτάκις χρηματίσας ἡγούμενος ἐκ τῆς οἰκογενείας Καλλιμαρχῶν. Τῷ 1773 ἡγούμενος ἐξε-

λέγη ὁ Ἰγνάτιος Καλλιάρχη· καὶ μετὰ τοῦτον ¹ ὁ Ἰωσήφ Ἀβράμης τῷ 1737. Καὶ εἶτα ὁ Θεοδοσίος Σκαρδύλης, ἀδελφοὶ τῆς Μονῆς ὄντες.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἡ Μονὴ ἦν ἐξουχία τοῦ μεγάλου ἐκκλησιάρχου Κριτίου. Ὁ ἐκ Προύσης τῆς Βιθυνίας λογιώτατος ἀνὴρ Νικόλαος Κριτίας ², ὁ κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα σπουδαιότατον διαδραματίσας πρόσωπον ἐν τοῖς ἐθνικοῖς ἡμῶν πράγμασι καὶ διαπρέψας ἐν τοῖς γραμματεῦσι τοῦ οἰκουμενικοῦ θρόνου (1710·1767) καὶ ἐν τοῖς διδασκάλοις τοῦ γένους ὑπέρθε γονιμώτατος συγγραφεὺς καὶ ἔφερε πολλοὺς τίτλους πατριαρχικῶν, ἐν οἷς καὶ τὸν τοῦ Ἐξάρχου τῆς ἐν Μυκόνῳ ἱεράς σταυροπηγιακῆς Μονῆς τῆς Τουρλιανῆς ὡς ἐστὶν ἰδεῖν ἐξ ἐγγράφου ἰδιοχείρου, ἐναποκειμένου παρ' ἐμοὶ καὶ διαβεβαιουῦντος ὅτι κατέστησεν ἐπίτροπον αὐτοῦ ἐν Μυκόνῳ τὸν μοναχὸν Ἰγνάτιον Καλλιάρχη. Βραδύτερον ἐπίτροπον ἔσχε τὸν ἀρχιεπίσκοπον Σί-

1) Οὗτος ἀπῆλθεν εἰς Ἑσπερίαν πρὸς συλλογὴν ἐράνων· ἐπανακάμψας ἐξηκολούθησεν ἡγουμενεῦσαν καὶ ἐπ' αὐτοῦ, τῇ συνδρομῇ καὶ τοῦ βοϊβόδα Κωνσταντίνου, ἡγυρωθῆ ἢ εἰκὼν τῆς Θεοτόκου, ἢ ἐν τῷ δεξιῷ παρεκκλησίῳ καὶ πολλαὶ ἄλλαι ἀνακαινίσεις τῆς Μονῆς ἐγένοντο.

2) Περὶ αὐτοῦ ἰδὲ Ἀθ. Κομνηνοῦ Ἰψηλάντου. Τὰ μετὰ τὴν ἄλωσιν Κων/πολις 1870 σελ. 351 καὶ 367—Καισαρίου Δαπόντε, Χρηστοθήεια, Βενετ. 1770 σελ. 412—τοῦ αὐτοῦ Καθρέπτης τῶν Γυναικῶν, Λευψία 1766 τόμ. Β' σελ. 184—τοῦ αὐτοῦ ἱστορικὸς κατάλογος ἐν Σάθῃ Μεσαιωνικῇ Βιβλιοθ. Γ' 190—Π. Κοδικῆ, Μελέτη περὶ τῆς κοινῆς γλώσσης, Παρίσιοι σελ. κα', 163 καὶ 174—Κωνσταντίου Α' ἐλάσσονες συγγραφαί, Κων/πολις 1870 σελ. 356—Ἐκκλησιαστικῇ Ἀλήθειᾳ Κων/πόλις 1881 σελ. 224—Γ. Βεντότη προσθήκη τῆς Ἐκκλ. ἱστορίας Μελετίου, Βιέννη 1795 σελ. 146—Γ. Ζαβεῖρα, Νέα Ἑλλάς, Ἀθ. 1874 σελ. 383—Κ. Ν. Σάθα Νεοελληνικῆ Φιλολογία, Ἀθ. 1868 σελ. 476—Μ. Ι. Γεδεών, Πατριαρχικῆ Ἀκαδημία, Κων/πολις 1884 σελ. 157-161—Β. Ι. Κάνδη, ἢ Προῦσα, Ἀθ. 1883—Σπυρίδωνος Π. Λάμπρου, «Νέος Ἑλληνισμὸς», Ἀθ. 1907 τόμ. Δ' 206-224—Π. Ζερλέντη, Ἱστορικαὶ ἔρευναι περὶ τὰς ἐκκλησίας τῶν νήσων κτλ. Ἐρμούπ. 1913 σ. 132.

φνου καὶ Μυκόνου Νεόφυτον (Π. Ζερλέντη, Ἱστορικὰ ἔρευναί κτλ. σ. 132). Τὸ ἔγγραφον τοῦτο ἔχει ὅδε ¹.

† Διὰ τοῦ παρόντος μου γράμματος δηλοποιῶ, ὅτι κατέστησα ἐπίτροπόν μου τὸν πανοσιώτατον ἐν ἱερομονάχοις κὺρ Ἰγνάτιον Καλλιάρχην διὰ τὸ ἐπήσιον τῆς ἑξαρχίας μου τοῦ ἐν τῇ νήσῳ Μυκόνῳ σταυροπηγιακοῦ μοναστηρίου τῆς Παναγίας Τουρλιανῆς, καὶ ἔλαβον ἀπὸ τὴν αὐτοῦ πανοσιότητα διὰ τὰ τρία περασμένα ἐτήσια ὅπου ἦσαν ἀπλήρωτα τῆς ἐνάτης, δεκάτης καὶ ἑνδεκάτης ἰνδικτιῶνος γρόσια δεκαπέντε πρὸς πέντε γρόσια τὸ κάθε ἐτήσιον, πρὸς τούτοις τοῦ ἔδωκα ἄδειαν, ἀφ' οὗ πληρωθῆ, καὶ παραλάβει ἀπὸ τὸν ἡγούμενον καὶ τοὺς ἐπιτρόπους τοῦ μοναστηρίου τὰ ἄσπρα αὐτὰ ὅπου ἔδωκε νὰ ἐξετάξῃ καὶ διὰ τὰ λοιπὰ προπερασμένα ἐτήσια ὅπου μοῦ λείπονται ἀπὸ ἔτους ἀψκῆ ἔτους δηλαδὴ πρὸ πέντε χρόνων ἀφόντες ἔγινε τὸ γράμμα τοῦ ὑποσχετικὸν ἐκ μέρους τῶν ἐπιτρόπων τοῦ αὐτοῦ μοναστηρίου πρὸς τὸν προκηματίσαντα ἐπίτροπόν μου μακαρίτην πρόεδρον Μήλου κὺρ Γαβριήλ, καὶ ὅσι εὑρεθοῦν ἀπλήρωτα νὰ ἔχη νὰ τὰ ζητή καὶ ἐκεῖνα, ὡς ἐπιτρόπός μου καὶ εἰς τὴν περὶ τούτου ἐνδειξὴν ἐδόθη τὸ παρὸν ἐν ἔτει ἀψκῆ Ἰουλίου α'.

† Μέγας ἐκκλησιαρχὴς καὶ διδάσκαλος Κριτίας καὶ καθολικὸς ἑξαρχος βεβαιοῖ:

Τῷ 1732 ἐστάλη ἀναφορὰ πρὸς τὸν Οἰκουμενικὸν πατριάρχην δι' ἧς διεψεύδετο ἡ τῶν Μυκονίων προὑποβληθεῖσα τοιαύτη, ἀλλ' ὁ ἐκλεγείς τῷ 1733 ἡγούμενος Ἰγνάτιος Καλλιάρχης ὁ υἱὸς τοῦ Γεωργίου, πάλιν μετὰ τῶν ἀδελφῶν Νικολάου καὶ Πέτρου ἐθεώρουν, καὶ μετὰ τὴν δοθεῖσαν λύσιν τοῦ μοναστηριακοῦ ζητήματος, προγονικὸν κτήμα καὶ μετὰ θάνατον τῶν διαδόχων αὐτῶν. Ἄλλ' ὁ πατριάρχης Νεόφυτος τῇ 16 Ἀπριλίου 1736 γράφει γράμμα (σωζόμενον ἐν τῇ Μονῇ) πρὸς τοὺς κληρικοὺς τῆς ἀρχιεπισκοπῆς Σίφνου καὶ τοὺς προσετώτας Μυκόνου, ὅτι ὁ Ἰγνάτιος δ' ὠρίσθη ἡγούμενος ἐπὶ τοῦ προκατόχου αὐτοῦ καὶ ὅτι ὁ Ζωρζῆς Μπάς ἀτελῶν εἰς Βυζάντιον

1) Τῷ 1754 ἦν ἑξαρχος Ἀκκώβων Πελοποννήσου ὡς ἀναφέρει ὁ Μ. Γεδεών ἐν τοῖς Πατριερχικοῖς Πίναξι σελ. 646.

ἀνέφερεν ὅτι οὐχὶ καλῶς διεξάγονται τὰ τοῦ Μοναστηρίου καὶ διώρισε τριμελῆ ἐπιτροπὴν ἐκ τοῦ Μπάου, τοῦ Οἰκονόμου κὺρ Κωνσταντίνου καὶ τοῦ σακελλαρίου κὺρ Ἀνθίμου, ἵνα θεωρῆ τοὺς λογαριασμοὺς τῆς Μονῆς ἀνὰ δύο ἔτη, ὁ δὲ Ἰγνάτιος νὰ ἡγουμενεύῃ, ἀλλὰ νὰ μὴ δύνηται νὰ πωλῆ τι τῶν τῆς Μονῆς. Ὁ Ἰγνάτιος ἀπέθανε τῇ 11 Μαρτίου 1746, ὡς ἀνέγνων ἐν πατριαρχικῷ γράμματι. Ἀφῆξε δὲ χρέη, ὧν τὴν ἀπόδοσιν ὁ πατριάρχης συνίστησι τοῖς ἄρχουσι καὶ κατοικοῖς Μυκόνου ἵνα μὴ ἀναμιχθῆ ἢ τουρκικῆ ἐξουσία (μπουμπασίρης) πρὸς μεγάλην ζημίαν τῆς Τουρλιανῆς. Ἄλλ' οἱ οἱ Μυκόνιοι καὶ οἱ μοναχοὶ ἀπήντησαν τῷ πατριάρχει τῇ 14 Ἰουνίου 1746 ὅτι τὰ χρέη ἐπιβαρύνουσι τοὺς Καλλιάρχας. Πάντας τοὺς ἡγουμένους τῆς Μονῆς ὑπερέτρησεν ὁ Ἰγνάτιος Μπάσουλας, οὗ τὸν βίον ἐν ἐκτάσει περιέχει τὸ κτιτορικὸν τῆς Μονῆς (1758-1792). Ἐπ' αὐτοῦ ἡ Μονὴ ἔλαβε μεγίστην ἐπίδοσιν καὶ φήμην· τό τε τέμπλον (1775) καὶ ὁ ἱερὸς ἄμβων, ὁ ἐπὶ τῆς ἀγίας τραπέζης ἱερὸς θόλος (κουβούκλιον) καὶ ὁ δεσποτικὸς θρόνος, ἐφ' οὗ ἡ εἰκὼν αὐτοῦ εἶναι ἔργον τῆς ἡγουμενίας ἐκείνου, ἐπίσης καὶ ἡ τελεία ἀνοικοδόμησις καὶ ἡ ἱστορησις τῆς Μονῆς συντελεσθεῖσα τῷ 1767, ὡς νῦν σώζεται, ἐγεροθέντων πέριξ νέων καλλίων, ἐν μέσῳ τοῦ ἐσωτερικοῦ περιβόλου τῶν ὁποίων ὑφοῦται λαμπρὸς ἱερὸς ναὸς (20X13 π.), ἐν ᾧ ὁ σύμπας περίβολος τῆς Μονῆς (47X31 π.), τρισυπόστατος μετὰ θόλου καὶ θολιδίων τῶν δύο ἄλλων κλιτύων. Τὸ ἡγουμενεῖον μετὰ τῶν γραφικῶν εἰκόνων, δῶρον τοῦ Βαρθολομαίου Γκίζη, καὶ ἀρχιερέων καὶ τὸ σκευοφυλάκιον τῆς Μονῆς εἶναι τὰ ἀξιοθέατα· ἐπίσης καὶ μικρὰ βιβλιοθήκη ἐντύπων. Ὑδατος δὲ ἐκ τοῦ ὑπερκειμένου ὄρους «Κουκουλοῦς» εὐμοιρεῖ ἐν τῇ ἐπὶ τούτῳ ἰδρυθείσῃ δεξαμενῇ, ἐξ ἧς πᾶσα ἡ Ἄνω Μερὰ ὑδρεύεται. Ἐν τῇ Μονῇ σώζεται ἀχρονολόγητος καὶ ἀγνώστου πατριάρχου ἀπανταχοῖσα, ἐν ἧ ὑπογράφεται ἡγούμενος ὁ Ἰγνάτιος, ἀλλ' ἐκ τοῦ περιεχομένου αὐτῆς ἀποδοτέα θεωρεῖται εἰς τὸν Ἰγνάτιον Καλλιάρχη καὶ οὐχὶ εἰς τὸν Μπάσουλαν, τοῦ ὁποίου καὶ μόνῃ ἡ ἀτομικὴ ἀξία ἦτο ἱκανὴ νὰ προσπορίσῃται τῇ Μονῇ πᾶν οὐτινος εἶχεν ἀνάγκην εἶτε εἰς χρῆμα εἶτε εἰς τὰ τῇ Μονῇ χρεώδη.

Τῷ 1792, ἀποθανόντος τοῦ Μπάσουλα, ἐξελέγη ἡγούμενος

ὁ Μεθόδιος Κοντός, ὅστις πράγματι ἦτο ἀντάξιός τοῦ προκατόχου, πολλὰ συνεισηνεγχῶν εἰς βελτίωσιν τῶν τῆς Μονῆς. Τοῦτου ἔργον τῷ 1807 εἶναι τὸ μαρμαρίνον γλυπτὸν κωδωνοστάσιον. Ἄλλ' οἱ μοναχοὶ φαίνεται ὅτι δὲν διῆγον κοσμίως καὶ διὰ τοῦτο ὁ πατριάρχης ἔγραψεν αὐτῷ γράμμα σωζόμενον, ἐν ᾧ ἐπαινῶν τὴν χρησιμότητα τοῦ ἡγουμένου συνίστησιν αὐτῷ νὰ φροντίσῃ περὶ τῆς τῶν μοναχῶν εὐταξίας καὶ κοσμιότητος. Ἐπ' αὐτοῦ τῷ 1798 Μαΐου 17 ἰνδικτιῶνος α' ἐστάλη εἰς ζητείαν ὁ μοναχὸς Μιχαὴλ, σῶζεται δὲ τὸ πατριαρχικὸν γράμμα πρὸς τοὺς μητροπολίτας ἀρχιεπισκόπους, κληρικοὺς καὶ λαϊκοὺς περὶ ἐλέους. Ἐπίσης ὡς ἐκ τῆς καταπατήσεως πολλῶν μοναστηριακῶν κτημάτων ἡ Μονὴ περιῆλθεν εἰς χρείας καὶ τῷ 1804 μηνὶ Μαΐῳ ἰνδικτιῶνος ζ'. Καὶ διὰ τοῦτο ὁ πατριάρχης Καλλίνικος ἀπέστειλε γράμμα (σῶζεται) περὶ ἐλέους, ἐστάλη δὲ ὁ μοναχὸς Ἰωαννίκιος μεθ' ἱερέως εἰς ζητείαν. Τῷ 1809 πειραταὶ ἐλήστευσαν τὴν Μονήν, ὡς εἶδομεν καὶ ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς Σκιάθου, τὴν Μονὴν «Εὐαγγελισμοῦ». Τῷ 1818, θανόντος καὶ τοῦ Μεθοδίου, ἐξελέγη ὁ Διονύσιος Χανιώτης (Βλαχογιάννης), ὅστις μόνον τρία ἔτη ἡγουμένευσε ἀλλ' ἐπ' αὐτοῦ ἀνεγνωρίσθη ὑπὸ τῆς τουρκικῆς κυβερνήσεως ἡ τῆς Μονῆς τῷ 1768 ὑπὸ τῶν Μυκονίων γενομένη ἀφιέρωσις τῆς νησίδος Τραγονηζίου καὶ διεδέξατο αὐτὸν τῷ 1822, ἐπὶ τῆς ἐπαναστάσεως, ὁ ἀσθενικὸς Νεόφυτος Γοίμπλας.

Τοῦ Νεοφύτου θανόντος, ἐξελέγη ὁ ἐκ τοῦ γένους τῶν Γρυπάρηδων Λεόντιος ἡγουμενεύσας καθ' ὅλην τὴν ἐπανάστασιν καὶ πολλῶν ἀγαθῶν γενόμενος πρόξενος τοῖς ἀπανταχόθεν εἰς Μύκονον καταφυγοῦσι πρόσφυξι. Τῶν πραγμάτων ἀποκαταστάσεων ἐν Ἑλλάδι, ὁ Νεόφυτος τὴν πρότερον ἀρετὴν ἀποβαλὼν καὶ βίον τελέως ἀπράγμονα διάγων ἐξεώσθη τῆς ἀρχῆς τῇ 15 Ἰουνίου 1836 καὶ ἀπέθανεν ἐν τῇ Μονῇ τῆς 30 Ἀπριλίου 1840. Τοῦτον διεδέξατο τὸ β' τῇ 15 Ἰουνίου 1836 ὁ προηγούμενος Διονύσιος Χανιώτης, ὅστις παρητήθη τῆς ἡγουμενίας καὶ ἀπέθανε τῇ 22 9)βρίου 1842· διεδέξατο δ' αὐτὸν ὁ Ἰγνάτιος Παρθένης ὁ ἐπὶ μακρὰν σειρὰν οἰκονόμος καὶ κοινὸς καντελλιέρης Μυκόνου, ἐκ τοῦ καλάμου τοῦ ὁποίου χιλιάδες ἔγγράφων ἐξῆλθον, σωζομένων ἐν τε Μυκόνῳ, ἐν Ἀθήναις καὶ ἐν

τοῖς ἀρχείοις τῆς ἱστορικῆς καὶ ἐθνολογικῆς ἐταιρείας τῆς Ἑλλάδος· πολλὰ αὐτῶν σπουδαιότατα καὶ διαφωτιστικὰ τῆς Μυκονιακῆς ἱστορίας, ἀλλὰ δυστυχῶς ἀπέθανε κατ' αὐτὸ τοῦτο τὸ ἔτος τῆς ἐκλογῆς, τῷ 1838. Ἐξελέγη δὲ ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν τῆς Τουρλιανῆς ἡγούμενος ὁ Διονύσιος Κοσμᾶς (Κοσμαδάκις) τῷ 1839 καὶ διηύθυνε τὰ τῆς Μονῆς μέχρι τοῦ θανάτου, συμβάντος τῇ 26 Ἰανουαρίου 1845. Μετ' αὐτὸν ἡγουμένευσεν ὁ ἀρχιδιάκονος τοῦ ἐπισκόπου Κυκλάδων Ἀνθίμου Κομνηνοῦ (ἰδὲ ἕμὸν Χριστιανισμὸν ἐν ταῖς Κυκλάσιν, Ἑρμοῦπολις 1908), Μακάριος Καλλιάρχης ἐκ τῆς παλαιᾶς οἰκογενείας τοῦ τόπου, ὅστις τῷ 1849 χειροτονηθεὶς ἐπίσκοπος Καρυστίας (ἰδὲ τὴν εἰκόνα τ' ἀνδρός) πολλῶν ἀγαθῶν πάροχος τῇ Μονῇ ἐγένετο, συνελευρουμένων καὶ τῶν ἰδίων ἀδελφῶν. Τῇ 30 Μαρτίου 1849 ἐξελέγη ἡγούμενος ὁ Γρηγόριος Φραγγάκης, ὅστις πολλὰ πεσόντα τῆς Μονῆς ἀνέστησε καὶ ἐν γένει οὕτως ἐπολιτεύσατο ὥστε φήμην ἀγίου ἀνδρός ἔσχεν. Ἠγουμένευσεν μέχρι τοῦ 1869, εἶτα δ' ἀποσυρθεὶς λόγῳ γῆρας ἀπέθανε τῇ 9 Ἰουλίου 1880 ἐν ἡλικίᾳ 95 ἐτῶν. Διάδοχος αὐτοῦ ἀνάξιος ἐγένετο ὁ Νεόφυτος Κολύρης, ἡγουμενεύσας· μέχρι τοῦ 1874. Ἐπ' αὐτοῦ δὲ, διὰ παραγγελίας ὑπ' ἀριθμ. 517 τοῦ ἀνακριτοῦ Ζηλήμονος, κατεσχέθη ὁ κώδιξ τῆς Μονῆς (4 Δεβρίου 1873). Τοῦτον δὲ ἀνεκατέστησεν ὁ δραστήριος καὶ φιλόπονος Νεόφυτος ὁ Βερτόπουλος τῷ 1874, ὅστις ἐπὶ δεκαετίαν ἰθύνας τὰ τῆς Μονῆς· εἰς ἀκμὴν ἤγαγε καὶ παρήγγειλε τῷ σχολάρχῃ Μυκόνου Ἀντωνίῳ Βέλλῃ τὴν συγγραφὴν τοῦ κτιτορικοῦ τῆς Μονῆς Τουρλιανῆς, ὅπερ καὶ ἐξέδοτο ἐν Ἑρμοῦπόλει τῷ 1877 (ἔκδ. β' ὑπὸ Μ. Βενιέρη, Ἑρμοῦπ. 1907). Τῷ 1884 διεδέξατο αὐτὸν τὸ β' ἡγουμενεύων ὁ Νεόφυτος Κολλύρης ἐπὶ ἔτος, οὐδὲν δ' ἐπιτελέσας παρητήθη καὶ ἀντ' αὐτοῦ ἐξελέγη ὁ Χαραλάμπης Βενιέρης, ὅστις ἐπὶ ἔτος τοῦ· οἴακας κρατήσας παρέδωκεν αὐτοῦς τῷ ἀρχιμανδρίτῃ Γρηγορίῳ Βουλιέρῃ, ὅστις ἐπὶ τριετίαν ἡγουμενεύσας παρητήθη καὶ ἐξελέγη τῷ 1889 ὁ Εὐγένιος Σιγάλας μεθ' ὃν ὁ ἀρχιμανδρίτης καὶ ἐπισκοπικὸς ἐπίτροπος Γρηγόριος Βερνῆς (27 Μαΐου μέχρι 5 9) βρίου 1891), ὃν διεδέξατο ὁ ἀρχιμανδρίτης Ἀντώνιος Ἀντωνίνης, θεολόγος καὶ νῦν ἐφημέριος «Ἑλλάδος» ἐν Κοντοσκαλίῳ τοῦ Βυζαντίου. Μετὰ τοῦτον τῷ 1895

ἐξελέγη τὸ β' ὁ Εὐγένιος Σιγάλας μέχρι τοῦ 1899, ὅτε ἔλαβε τὴν ἡγουμενίαν ὁ Ἀρσένιος Λεδήμας καὶ μετὰ τοῦτον ὁ Φιλάρτος Παπουτσᾶς τῷ 1900. Τοῦτον διεδέξατο ὁ λόγιος ἀρχιμανδρίτης Ἀλέξιος Ἀναργύρου, ἀπὸ τῆς 9 Μαρτίου 1902 μέχρι τοῦ 1908, ὅτε, κατὰ μετάπεμψιν διορίσθη ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου Σύρου κ. Ἀθανασίου ὁ Ἱερόθεος μέχρι τοῦ 1910 καὶ εἶτα ὁ νῦν ἡγούμενος κ. Φιλάρτος τὸ β'.

Τοιαύτη ἐν ὀλίγοις ἡ Ἱερὰ Μονὴ τῆς Τουρλιανῆς, ἣτις ἐνοριακὴ οὖσα τὸ πρῶτον, ἐγένετο, ἀγνοοῦμεν πότε, σταυροπηγιακὴ. Ἐπειδὴ δ' ὡς εἶπομεν ἀπόλλυντο τὰ τῆς σταυροπηγιακῆς ἀξίας σιγίλλια, ὁ πατριάρχης Ἰακώβος κατὰ μῆνα Νοέμβριον 1687 ἐπεκυρώσατο αὐτὰ, ἀντὶ ἐτησίας χορηγία: δύο λιτρῶν κηροῦ (Ν. Βερτοπούλου, κριτορικὸν σ. 27-8). Δυστυχῶς τὸ σιγίλλιον τοῦτο ἐξεδόθη κακῶς ὑπὸ τοῦ Βερτοπούλου καὶ τοῦ Βενιέρη. Ἡ ἐν Μυκόνῳ Ἱερὰ Μονὴ Τουρλιανὴ σ. 49-51) καὶ δεῖται δευτέρας ἐκδόσεως, τοῦθ' ὅπερ θὰ πράξωμεν προσεχῶς. Τὰ σταυροπηγιακὰ δίκαια ἀνενεώθησαν καὶ οὕθις ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Ἰακώβου τοῦ ἀπὸ Καισαρείας τῷ 1724 ἀντὶ 2 λιτρῶν κηροῦ ἐτησίως (Βερτοπούλου ἐνθ' ἀνωτέρω σ. 29-33, Βενιέρη ἐνθ' ἀλλαχοῦ σ. 52-6)· καὶ τὸ σιγίλλιον τοῦτο τοῦ Ἰακώβου (οὐχὶ Νεοφύτου) δεῖται ἀνατυπώσεως, πολλῶν ἕνεκα λόγων. Ἐπίσης κατησφαλίσθησαν τὰ δικαιώματα τῆς Μονῆς καὶ διὰ σιγίλλιον τοῦ πατριάρχου Νεοφύτου κατ' Ἰανουάριον 1737 (ὅπερ ἀπόκειται ἐν τῇ ἐν Παρισίοις Ἑθνικῇ Βιβλιοθήκῃ, ὡς ἀνέγραψεν ὁ κ. Σ. Π. Λάμπρος ἐν τῷ «Νέῳ Ἑλληνομνήμονι» (τόμ. Γ' σ. 387-8). Δι' αὐτοῦ ὁρίσθη ὅπως κατ' ἔτος ἡ Μονὴ παρέχῃ τῷ πατριαρχικῷ ἐξάρχῳ καὶ τοιοῦτος ἦτο ὁ Νικόλαος Κριτίας, (ὡς εἶδομεν) ὁ γρόσια. Καὶ ὁ Γρηγόριος Ε' κατὰ Μάρτιον τοῦ 1798 ἐπεκύρωσε τὴν ἐξαρχικὴν ἀξίαν, ὡς ἔπραξε διὰ πάσας τὰς τοῦ κλίματος αὐτοῦ σταυροπηγιακὰς Μονὰς (ὡς εἶδομεν ἐν τῇ ἡμετέρᾳ ἱστορίᾳ τῆς Σκιάθου, Ἀθ. 1913), τῆς Τουρλιανῆς, ἀντὶ ἐτησίων γροσίων 25, παρασχὼν τῷ ἡγουμένῳ προνομίας ὅσας καὶ τῷ τῆς ἐν Σκιάθῳ Μονῆς τοῦ «Εὐαγγελισμοῦ». Καὶ τοῦτο ἐδημοσιεύθη κακῶς ὑπὸ τοῦ Βερτοπούλου καὶ τοῦ Βενιέρη. Περὶ τῆς Μονῆς ἰδὲ καὶ Π. Ζερλέντη Ἱστορικὰς ἐρεῦνας (Ἑρμούπ. 1913 σ. 60, 116-7, 124-154).

Ἡ Μονή, κατὰ τὸν Εὐάγγελον Κ. Κοφινιώτην (ἡ Ἐκκλησία ἐν Ἑλλάδι, Ἀθ. 1897 σ. 21) ἔχει 14 μοναχοὺς καὶ δοκίμους, συντηρεῖ ὁμως καὶ πληθὺν πτωχῶν. Τὰ ἔσοδα αὐτῆς ἀνέρχονται εἰς 11,200, καὶ δ' ἔξοδα εἰς 9,800¹. Νῦν ἐπισκευασθεῖσα ἔχει καὶ μικρὸν νοσοκομεῖον καὶ λουτήρα διαπάναις τοῦ κ. Δημοσθένους Ἀ'ρουπάρη Ἰδρυθέν². Ἡ δ' ὅλη νῆσος Μύκονος, κατὰ τὸν σὺ-τὸν (ἐνθ' ἀνωτέρω σελ. 74-75) ἔχει τοὺς ἑξῆς ἐνοριακοὺς ναοὺς: Παναγράντου, Ἁγίας Κυριακῆς, 2 Ἁγίου Νικολάου, Ἁγίου Ἀρτεμίου, Ἁγίων Τεσσαράκοντα, Γενεσίου τῆς Θεοτόκου, Ἁγίας Ἀννης, Ἁγίας Εἰρήνης καὶ Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου (ἡ τις ἔστι προσκύνημα συντηρούμενον διαπάνη τῆς Κυβερνήσεως). Ἀλλὰ πλὴν τῶν ἐνοριακῶν τούτων ναῶν ὑπάρχουσι καὶ ἄλλοι ἰδιόκτητοι ἐν τε τῇ πόλει καὶ ἀνά τὴν ὕψαιθρον χώραν, οὕτως ὥστε τὰ ναῖδρια ταῦτα ἀνέρχονται εἰς τὸν σεβαστὸν ἀριθμὸν τῶν 310. Ἐν τοῖς ἄνω ἐνοριακοῖς ναοῖς ἐφημερεύουσι, κατὰ τὸν Κοφινιώτην (σελ. 51), 11 ἱερεῖς, ὧν 7 ἔγγαμοι καὶ 4 ἄγαμοι, προερχόμενοι οἱ μὲν ἐξ ἑλληνικῶν σχολείων, οἱ δ' ἐκ δημοτικῶν καὶ τινες ἐκ διδασκαλείου, 1 δὲ ἦν καὶ φοιτητὴς τῆς Θεολογίας.

1) Ὑπὲρ τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως (ΒΤΜΘ' νόμος) χορηγεῖ 301 δρ. χορηγεῖ δὲ καὶ ὑπὲρ τοῦ κηρύγματος (ΒΡΑΓ') 185 δραχμάς.

2) Ἡ ἐκ Μυκόνου οἰκογένεια Κριεζῆ ἐν Ἀχταρῇ τῆς Ἀζοφικῆς ἐγκυκατεστημένη ἐκάστοτε ἀποστέλλει εἰς τὴν ἱεράν Μονὴν ἐλέη καὶ εἰς χρῆμα καὶ εἰς εἶδη ἀναγκαιοῦντα τοῖς μοναχοῖς καὶ ὁ ἐκάστοτε δὲ διαθερίζων ἐν Μυκόνῳ κ. Κωνσταντῖνος Κριεζῆς πολλὰ παρέχει τοῖς πένησι. Χαρακτηριστικὸν δὲ εἶναι ὅτι ὁ συγγραφεὺς καὶ δημοσιογράφος κ. Ἀντώνιος Θ. Σηλωσιτόπουλος ἐξέδοτο τὸ «π ε ρ ι τ ῆ ς σ ω τ η ρ ι α ς τ ῆ ς π α τ ρ ῖ δ ο ς» (Ἀθήναι 1907 εἰς 80ν σ. 107 +120) βιβλίον ἀναλώμασι τοῦ κ. Γεωργίου Κριεζῆ εἰς ὅν καὶ ἀφιέρωσε τὸ ἔργον ὡς ἐξῆς: «τῷ ἐν Ἀχταρῇ τῆς Ρωσσίας ὁμογενεῖ Γεωργίῳ Κριεζῆ ἀ γ ν ὠ σ τ φ μ ο ι φ ῖ λ φ. χορηγῶ δὲ πρόφρονι τῆς παρουσίας ἐκδόσεως καὶ ἐκ τῆς φάλαγγος τῶν ἀληθῶν πατριωτῶν τὸδε βραβεῖον ἀρετῆς καὶ φιλοπατρίας ἔνεκεν». Τὰς ἐθνικὰς διαθέσεις τοῦ κ. Γεωργίου Κριεζῆ δόναται νά ἴδῃ ὁ ἀναγνώστης τοῦ βιβλίου ἐκείνου ἐν σ. 115-120.

Ἐκτὸς τῆς Μονῆς Τουρλιανῆς ὑπάρχει εἰς 10' ἀπόστασιν, πρὸς τὰ ΒΑ. κάτωθεν τοῦ Παλαιοκάστρου τῶν Γκιζη καὶ ἡ γυναικεῖα Μονὴ Παληοκαστριανὴ Ἰδρυθεῖσα κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα καὶ ἐκ τῆς πρώτης ἐξαρτωμένη. Ἐν αὐτῇ μονάζουσι καὶ μοναχοὶ, ἀποζῶσαι ἐκ τῶν ἑλεῶν τῶν Χριστιανῶν. Ἦδη τῷ 1836 ἐδίδετο σύνταξις 10 δραχμῶν εἰς τὰς καὶ τότε 8 μοναχάς, ὡς ἀνέγνων ἐν ἐγγράφῳ τινί. Καὶ ἀνά τὴν ὑπαιθρον χώραν σώζονται ναῖδρια, ὡς τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος (1792) καὶ ἐν τῇ πόλει ναοὶ τοῦ τέλους τοῦ ΙΖ' αἰῶνος. Ἐπίσης καὶ ἐν τῷ κατακρημισθέντι φρουρίῳ, οὗ ἡ πύλη ἐσώζετο πρὸ τῆς οἰκίας τοῦ Κ. Γεωργούλη Κοζῆ, ἐσώζοντο αἱ ἐκκλησίαι Παραπορτιανῆ καὶ Πυργιώτισσα. Ἐν τινὶ δὲ ναϊδίῳ κεῖται καὶ ὁ τάφος τοῦ πεπρατοῦ Μανόλη Μαρμ(ε)λέχα 1854.

Ρεκτορες, Βοϊβόδαι καὶ φόροι Μυκόνου

Τὰ ὀνόματα τῶν ρεκτόρων (Βενετῶν διοικητῶν) Μυκόνου εἶναι ταῦτά πρὸς τὰ τῆς Τήνου—Μυκόνου, ἅπερ ἐδημοσίευσεν ὁ πολὺς Κάρολος Hopf (Chroniques Greco-Romanes, Berlin 1873 σ. 373, 175, 486) ¹, ἀπὸ τοῦ ἔτους 1407-1715, ἀλλ' οἱ τῆς Μυκόνου περιορίζονται μέχρι τοῦ ἔτους 1537, ὅτε ἡ νῆσος ὑπετάγη τοῖς Τούρκοις. Τούτοις προσθετός ὁ Νικόλαος Βενιέρης (1390 καὶ ἐφεξῆς).

1) Πρβλ. E. Gerland, Berichte über Karl Hopf Litterarischen Nachlass und die darin vorchandene Fränkisch-Griechischen Regesten-sammlung ἐν Byzant. Zeitschrift 1899 τόμ. Η' σ. 374-80. Σημειώτέον ὅτι ὁ Π. Ζερλέντης ἐν τῷ αὐτῷ περιοδικῷ 1904 τόμ. ΙΙ' σ. 136-57 δι' ἐγγράφων ἀπέδειξεν ὅτι οἱ Φράγγοι ἐκυβέρνηον τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου μέχρι τοῦ 1837 διὰ τῶν συνθηκῶν assisi. Ἐπιθι καὶ N. Gorga, Geschichte des Osman. Reiches, Gotha 1909 Β' σ. 381-4 — Τοῦ αὐτοῦ, ἐν Revue de l'Orient Latin 1898, 5: Notes et extraits pour servir à l'histoire de Croisades au XV siècle. 18ῆ σ. 81 τοῦ βιβλίου.

1407-11 Μάρκος Βέρδος	1472 Πέτρος Τζιβεράνος
1411-18 Ἰωάννης Γουτρίνης κόμης Ἀστυπάλαιας	1476 Γεώργιος Ἀβονάλε
1418-29 Ὁρβελάφος Φαλιέρος	1479 Γεώργιος Λορεθάνος
1430 Μάφιος Βολλάνης	1482 Παγκράτιος Γεώργιος
1434 Λορέντσος Μουάτσος	1484 Βενέδικτος Σεμιτέκολος
1433 Νικόλαος Μαλιπιέρος	1488 Ρινιέρης Δακανάλε
1435 Λουίζος Μικιέλης	1491 Λορέντσος Δακανάλε
1437 Ἀντώνιος Ἀριμόνδος	1494 Ἀθουατίνος Πιτσαμάνος
1439 Μάρκος Μουάτσος	1497 Ἀνδρέας Βενιέρης
1440 Μιχαήλ Τρόνος	1500 Ἰάκωβος Σαγρέδος
1442 Φραγκίσκος Νάνης	1504 Ἀνδρέας Κορνάρος
1445 Ἰωάννης Ναθάλης	1506 Ἱμπεριάλης Ρίτιος
1448 Βαρτούκιος Κονταρίνης	1510 Ἀθουατίνος Γρίτης
1451 Πέτρος Πιτσαμάνος	1513 Νικόλαος Μολίνος
1452 Μάρκος Λορεθάνος	1516 Δομήνικος Βέρδος
1455 Πέτρος Λαρότος	1518 Φραγκίσκος Μπολδοῦ
1458 Νικόλαος Δακανάλε	1521 Γιρόλαμος Κικόνιας
1461 Φραγκίσκος Πασκαλιγος	1524 Βιδάλης Μικέλης
1464 Νικόλαος Μίνιος	1526 Μαρτίνος Πιζάνης
1467 Πέτρος Βιττοόρης	1527 Ἰωάννης Πιζάνης
1471 Λουίζος Λορεθάνος	1533 Πέτρος Πασκαλιγος
	1536 Ἀνδρέας Δολφίνος

Μετὰ τοὺς ρέκτορας ἔρχονται οἱ Τοῦρκοι Βοιβόδοι, ἀλλὰ δυστυχῶς δὲν ἔχομεν σειρὰν αὐτῶν καὶ μόνον ἐκ τῆς ἀναγνώσεως τῶν ἐν Μυκόνῳ καὶ Ἀθήναις ἐγγράφων κατώρθωσα νὰ συντάξω τόνδε τὸν πενιχρὸν κατάλογον. Πρὸ τούτου ὁμως ὀφείλομεν νὰ εἰπώμεν τὰ ἐξῆς περὶ τῆς ἐν Μυκόνῳ ἔξουσίας τοῦ Παναγιώτη Νικοσιίου καὶ τοῦ Ἀλεξάνδρου Μαυροκορδάτου :

Ὅτε τῇ 21 7)βρίου 1669 περιῆλθεν ἅπασα ἡ Κρήτη, ἦν ἀπὸ τοῦ 1645 ἐπειρῶντο νὰ κυριεύσωσιν οἱ τρομεροὶ τότε Τοῦρκοι, ὁ μέγας Βεζύρης ἐπλήρωσε τὸν μέγαν διερμηνέα τοῦ Ὀθωμανικοῦ Κράτους τιμῶν μεγίστων καὶ ἔδωρῆσατο αὐτῷ πρὸς κάρπωσιν τὰ εἰρήσια εἰσοδήματα τῆς νήσου Μυκόνου, εἰς 4000 γρόσια ἔτησίως ἀνερχόμενα (ιδὲ Ε. Ι. Σταματιάδου, Βιογραφίαι τῶν Ἑλλήνων μεγάλων διερμηνέων τοῦ Ὀθωμαν. Κράτους, Ἀθ. 1865 σελ. 54) ¹. Τὰ εἰσοδήματα ταῦτα ὁ Νι-

1) Κατὰ τὸν Dapper, ὡς εἶπομεν, ἡ Μύκονος τῷ 1687 εἶχε 2000 κατοίκων.

κόσιος εισέπραττε διὰ βεκύλη (ἐπιτρόπου), ἐδρευόντος ἐν τῇ νήσῳ, ἣν διώκει ἐπ' ὀνόματι ἐκείνου καὶ πολλὰς παρῆγεν ἀφορμὰς δυσσεβείας τοῖς Μυκονίοις μέχρι τοῦ θανάτου αὐτοῦ συμβάντος τῇ 2 8)βραίου 1673 ἐξ ἀποπληξίας, ἐτάφη δ' ἐν τῇ ἐν Χάλκῃ ἱερᾷ Μονῇ τῆς Θεοτόκου, ὅπου εἰσέτι σώζεται ὁ τάφος αὐτοῦ (αὐτόθι σελ. 59). Μετὰ τὸν Νικόσιον τὴν ἐπικαρπίαν τῆς Μυκόνου ἔλαβεν ὁ ἐξ ἀπορρήτων Ἀλέξανδρος Μαυροκορδάτος (περὶ τοῦ γένους τοῦ ὁποίου ἐγράψαμεν μονογραφίαν ἐν τῇ «Ἀνατολῇ» τοῦ Κ' αἰῶνος, Ἀθ. 1901 τεῦχος β' μετ' εἰκόνας ἡμῶν) πολλὰ ὑποστάς ἐκ μέρους τῶν Τούρκων οἷς ἐπὶ τοσοῦτον χρόνον ὑπερτίθει ἐπωφελῶς, ἐπὶ τέλους ἀντιμείψθη γενναίως ὑπὸ τῆς Ὑψηλῆς Πύλης, ἀναγνωρισάσης ἐν αὐτῷ μέγαν καὶ ἀφιλοκερδῆ λειτουργὸν καὶ ἐδωρήθησαν αὐτῷ ὑπὸ τοῦ μεγάλου Βεζύρου Σουλεϊμάν πασᾶ αἱ πρόσοδοι τῶν νήσων Μήλου καὶ Μυκόνου, ἧς ὡς εἶδομεν, ἐπὶ τοῦ Π. Νικόσιου (1613-1673) ἀνήρχοντο εἰς 4000 γροσίων καὶ ἐνέμετο αὐτὰ μέχρι τοῦ θανάτου ἐπελθόντος τῷ 1709, δι' ἐπίτηδες ἀπεσταλμένοι, ὡς ὁ Νικόσιος (ἰδὲ Ε. Σταματιάδου Βιογραφίαι τῶν Ἑλλ. μεγάλ. διερμηγέων σελ. 60-94). Τῷ 1686 ὁμοῦς ἔλαβεν ἀντὶ Μήλου καὶ Μυκόνου τὰ τέλη τῆς Ἐπισκοπῆς (γράφει μητροπόλεως), Ἀδριανουπόλεως (Θ. Λειβαδᾶ, Ἀλεξάνδρου Μαυρογορδάτου τοῦ ἐξ Ἀπορρήτων Ἐπιστολαὶ Ρ', Τεργέστη 1879 σελ. 4Ε'), τὸ τοιοῦτον ὁμοῦς φαίνεται ὅτι ἐδόθη τῷ Μαυρογορδάτῳ ὡς ἐπίμετρον τῶν εισοδημάτων Μυκόνου καὶ Μήλου, διότι ἀντιπρόσωποι αὐτοῦ ἀπαντήσωσι καὶ πέραν τοῦ 1686 ἐν Μυκόνῳ (ἰδὲ Ε. Σταματιάδου, ἐνθ' ἀνωτέρω σελ. 72). Ἐντεῦθεν καὶ ὁ Κοραῆς ἐν τινι τῶν ἐπιστολῶν αὐτοῦ θεωρεῖ τὸν Μαυρογορδάτον Μυκόνιον.

Ἐν προγενεστέροις μάλιστα χρόνοις πολλάκις οἱ προεστοὶ τῆς κοινότητος ἀπῆρχοντο εἰς Κων/πολιν ἢ εἰς οἵανδήποτε πόλιν εὐρίσκειτο ὁ σουλτάνος ἵνα ἐπιλύσῃσι διάφορα παρουσιαζόμενα ἐκείστοτε κοινοτικὰ ζητήματα. Οὕτω τῷ 1698 οἱ ἄρχον-

1) Ἰδὲ περαιτέρω τὸν Ἰωάννην Μαυροκορδάτον βοϊβόδαν καὶ Κριτὴν Μυκόνου καὶ τὸν Χιον Λαμαλῶν.

τες Μυκόνου (οἷτινες καὶ προκουρατόροι καλοῦνται) ἀπῆλθον εἰς Ἄδριανούπολιν, ὅπου διέτριβε τότε ὁ Σουλτάν Μουσταφᾶς (ἐν τῇ κώμῃ Ἄκ Μπουναρ)¹ χάριν τοῦ κατὰ τῶν Γερμανῶν πολέμου καὶ ἐξοδεύσαντες 2246 ρεάλια (= γρόσια) ἐπέστρεψαν οἰκάδε, ἄγνωστον ἂν ἐπέτυχον τῶν αἰτημάτων των καὶ ποίων. Τοῦτο μανθάνω ἔκ τινος σημειώματος τῆς δημαρχίας. Ἄλλ' ἐὰν κρίνωμεν ἔκ τῆς κατὰ τοὺς χρόνους τούτους ἀφιερώσεως τῶν εἰσοδημάτων τῶν νήσων Μήλου καὶ Μυκόνου τῷ Ἀλεξάνδρῳ Μαυρογορδάτῳ τῷ ἕξ Ἀπορρήτων, ὧν πρότερον ἀπέλαυνεν ὁ Π. Νικόσιος, ὡς καὶ τῶν μητροπολιτικῶν δικαιομάτων Ἄδριανουπόλεως, εἰκάζομεν ὅτι προὔκειτο περὶ τῆς ὑποθέσεως ταύτης ἥτις φαίνεται ὅτι δὲν εὐηρέστησε τοῖς νησιώταις, παρ' ὧν οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ Μαυρογορδάτου ἀπήτουν βίᾳ τὴν πληρωμὴν τῶν δικαιομάτων τοῦ αὐθέντου αὐτῶν. Τοιοῦτος ἀντιπρόσωπος αὐτοῦ ἦτο ὁ Χίος Δαμαλᾶς συγγενῆς μητροπολίτου τινὸς Θεσσαλονίκης, ὅστις πολλῶν κακῶν οἷτις ἐγένετο τοῖς Μυκονίοις καὶ μακρὰ διεμείφθη μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τῆς συζύγου Σουλτάνης καὶ θυγατρὸς Ρωξάνδρας Α. Μαυρογορδάτου² ἔκ Χίου ἀλληλογραφία, περὶ ἧς ἔμαθον ἔκ Χίου ὅτι σώζεται, ἀλλ' ὁ κάτοχος ἀρνεῖται τὴν παράδοσιν πρὸς δημοσίευσιν αὐτῆς. (Περὶ Μαυρογορδάτου ἰδὲ Κ. Ν. Σάθα, Νεοελληνικὴ φιλολογία, Ἄθ. 1868 σελ. 385-8). Φαίνεται δ' ὅτι εἶχον γείνει σηναὶ ἐν Μυκόνῳ ἔκ τῆς δυσφορίας τῶν νησιωτῶν διὰ τὴν τοῦ Μαυρογορδάτου κυριαρχίαν τῆς νήσου. Ὁ καπιτάν Μεχμέτ πασᾶς πρὸς καθησύχασιν ἐξήτησε νὰ ἀπαγχονίσῃ ἕνα τῶν προϋχόντων πρωταίων, πράγματι δὲ ἕξ ἀναγραφῆς λογαριασμοῦ τοῦ Μιχαὴλ Καλαμαρᾶ, ὀφειλομένου πρὸς τὸν Ματθαῖον Βιτάλην τῆς 25 Μαρτίου 1690. μανθάνομεν ὅτι: «Ἀκόμη ὅταν ἦθελε νὰ τὸν ἐκρεμάσῃ ὁ Μειμέτ πασᾶς, ἐδανείσθη ἡ γυναῖκά μου ἀπὸ τὸν θεῖόν μου τὸν Γιάννη τῆς Ἀγγελέτας ρεάλια 50 καὶ ἐπῆρεν τα

1) Ἰδὲ Ἄθ. Κομν. Ὑψηλάντου τὰ μετὰ τὴν ἄλωσιν, σελ. 228. Ἐξ ὅσων εἰκάζω ἐπίτροποι Μυκόνου ἦσαν οἱ Τζοριζῆς Σοφιανὸς καὶ Σηλιώτης Σαντορνηαῖος, οἷτινες καὶ τῷ 1696 ἦσαν τοιοῦτοι.

2) Περὶ αὐτῆς ἰδὲ Ἐστῖον 1876 σελ. 115-9. Βιβλίον περὶ Μαυρογορδάτου ἐξεδόθη ἐφέτος ἐν Παρισίοις 1913: Alex. A. C. Stourdra, *L'Europe orientale et le rôle historique des Mavrocordato (1660-1830)*.

ὁ ποτὲ μισθὸν Τζαννῆς ὁ Καλαμαράς καὶ ἔδωσέν τα δι' ὄνομα τοῦ ποιῆ Μιχαὴλ Καλαμαράς.

Ἐπὶ Νικοσίου πρὸ τοῦ 1673 βοιβόδας Μυκόνου ὑπῆρξαν ὁ Χίος Δαμολάς, τῷ 1674 ὁ Ἰωάννης Μαυροκορδάτος βοιβόδας καὶ κριτὴς Μυκόνου, ὅτε καὶ ὁ Λεονάρδος Ξανθάκης ἦν βικάριος τοῦ Πάπα, 1713 Ἀχμέτ Ἀγᾶς, 1719 Ἀλῆ Ἀγᾶς, 1723 Χατζῆς, 1737 Κωνσταντῖνος, 1755 Μουσταφᾶ Ἀγᾶς, 1763 Ἰσμαὴλ Ἀγᾶς, 1783-7 Χουσεῖν Ἀγᾶς (ἀρθμ. ἐγγράφου Ἱστορικ. καὶ ἔθνολ. ἑταιρείας 7491), 1793 Ι. Βαλέττας (Λιναρδάκης) καὶ πολλάκις ὁ Δημήτριος Μαυρογέννης καὶ ἀπὸ τοῦ 1777 Σουλεϊμάν Ἀγᾶς μέχρι 1811 καὶ εἴ τις ἕτερος¹. Καθὴν ἓνα γινώσκω τῷ 1711 τὸν Ἀβδοῦλ ἐφέντην ὄντα καὶ Νάξου καὶ Πάρου. Περὶ δὲ τῶν φόρων τῆς νήσου γινώσκουμεν ὅτι τῷ 1620 ἢ Τάναα (τὸ φορολογικὸν βιβλίον) περιελάμβανε ἀσπρα 61,985, ἄπερ ἀντιστοιχοῦσι πρὸς ρεάλια ἢ δουκάτα 774 3)⁴ καὶ ἀσπρα 5. Ὁ κώδιξ οὗτος εἶναι σπουδαιότατος διὰ τὴν τοπωνυμίαν τῆς Μυκόνου καὶ δέον νὰ μελετήσῃ τις τῶν ἐντοπίων φιλόλογων καὶ τοιούτοι, ὡς εἴπομεν, οὐκ ὀλίγοι εἰσιν ἐκ Μυκόνου, ἴνα οὕτως ἀποτελεσθῇ, τρόπον τινά, τὸ σῶμα τῶν τοπωνυμιῶν, ὡς ἀπήρτισε τοιοῦτον ὁ Σ. Μενάρδος τῆς Κύπρου καὶ ὁ Α. Φραγγίδης τῆς Σύρου.

Τῷ 1686 οἱ Μυκόνιοι παρεῖχον τῷ ἔξ Ἀπορρήτων Ἀλεξ. Μαυρογορδάτῳ γρ. 4000². Τῷ 1733 Φεβρουαρίου 7 οἱ ἐκλε-

1) Περὶ τῶν Καντλελλιέριδων καὶ ἐπιτρόπων ἰδὲ τὰς σ. 115-6. Περὶ τῆς ἐποχῆς ταύτης λαμπρὸν βιβλίον εἶναι τὸ τοῦ F. van den Steen de Juhay, De la situation des sujets Ottomans non Musulmans, Bruxelles 1906. Περὶ ἄλλων βοιβόδων ἰδὲ σ. 107.

2) Φαίνεται ὅτι κατὰ τὸ 1686 ἡ Μύκονος κατελήφθη ὑπὸ τῶν Βενετῶν. Σώζεται ἔγγραφον τοῦ Φραγκίσκου Μοροζίνη παρὰ τῷ κ Π. Γρυλάρῳ τοῦ 1686 No 116 : carazzi e contribuzioni delle isole. Διὰ τοῦτο τῷ 1687 ὁ πασᾶς Κύπρου Μεμέτ Μπέης ἔγραψε πρὸς τοὺς Μυκόνιους 10 Μαΐου νὰ δώσωσι 3.340 ρεάλια ἄλλως θὰ τοὺς σφάξῃ, ἐὰν δὲν στείλουν εἰς τὴν Κῶν (Ἰστανκιοῖ) καὶ θὰ κρεμάσῃ καὶ θὰ καύσῃ τὸ νησί. Ὁ αὐτὸς καὶ ἄλλο γράμμα ἔγραψεν ἐκ Χίου τῇ 7 καὶ 13 Φεβρουαρίου 1709.

γέντες ὡς ἐλεγκταί (λογαριασταί) τῆς οἰκονομικῆς χρήσεως τοῦ 1732 : Ζορζάκης Γκίτζης, Ἰωάννης Φώσκολος καὶ Μιχαὴλ Βιτάλης, εὗρον λογαριασμοὺς τῶν προεστώτων ἀκριβεῖς, ἀνερχομένους εἰς φόρον (τάνσαν) 3006 γρ. καὶ 20 παρ. εἰς κεφαλοχάρατσον 2,587.20 καὶ εἰς προβατιάτικα εἰς 68 γρ. (=5662). Τῷ 1752 φαίνεται ὅτι οἱ φόροι ἦσαν ὑπέρογκοι, διὰ τοῦτο οἱ Μυκόνιοι ἔστειλαν ἀναφορὰν πρὸς τὸν Σουλτάνον (ἔγγραφον παρὰ Π. Γρουπάρη). Τῷ 1753 ἦν 2632 1)2, τῷ 1754 2651 (εἰσπράκτωρ, χαρτοστῆς Γ. Σαντοριναῖος, μισθὸς γρ. 30). Τῷ 1755 Μαΐου 24 ἐδῶ σημειῶνω πόσα εἶναι πράγματα χαραιομένα: κλείσματα, ἀμπέλια καὶ ξεχώραφα: 7100 καθὼς εἶναι βαλλόμενα μέστῳ παρὸν σκαρσίμπελο (κτηματολογικὸν βιβλίον) ὅπου τὰ μέτρησα ἀτὸς μου

Σπήτια μέσ τὴν χώρα	1800
Μῦλοι	17
Κῆποι κεσίμι	35
Ὄνόματα τοῦ χαραιοῦ με τὴν παρὸν σκαρσίμπελο	934
Σουμάρον δλα τὰ πράγματα με τὰ σπήτια χαράτσι κεφάλη χωρὶς τοὺς μύλους καὶ τοὺς κήπους παράδες :	3571 (γρ. 891)
Τῷ 1756 καινούρια σπήτια παράδες 4. Τῷ 1758 ἦν 3632 1)2 εἰσπράκτωρ Μανώλης Φαμελώτης, μισθὸς 50 γρόσια. Τῷ 1760 μαϊδιά 149.550=γρ. 3783, μαζόνει ὁ Δημ. Γιαννωτᾶς, μισθὸς 50 γρ. Τῷ 1762 εἰσπράκτωρ Τζωρτσάκης Σκούταρης.	
Τῷ 1763 Τάνσα γρ. 3873, εἰσπράκτωρ Λεωνῆς Βιτάλης γρ. 50, τῷ 1765 ὁ φόρος τῆς νήσου (τάνσα) ἄνευ τοῦ κεφαλοχαρατοῦ ἦν 4106 γρ., τῷ 1766 γρ. 3994, τῷ 1768 γρ. 2735 καὶ 37 παράδες (εἰσπράκτωρ Λαμπρινὸς Σχορδύλης γρ. 45), τῷ 1769 γρ. 3795 $\frac{3}{4}$ (εἰσπράκτωρ Δημήτριος Γιαννώτης γρ. 45) ¹ , τῷ 1770 μαϊδιά 149,880=γρ. 3747 (εἰσπράκτωρ Δ. Μαυρογένης γρ. 50), τῷ 1772 γρ. 2760, τῷ 1776 γρ. 3250, τῷ 1778 ²	

1) Τῷ ἔτει τούτῳ οἱ Τούρκοι ἔλαβον παρὰ τῶν Μυκονίων 11 καράβια καὶ 80 ναύτας (μαλλάχ), ἀλλὰ τούτους διὰ μπουγιουρδι ἀφῆκαν ἐλευθέρους.

2) Τῇ 13 8)βρίου καὶ 1 9)βρίου 1778 ἡ κοινότης ἔλαβεν ἀπόφασιν

ἔσουμάρισε τὸ παρὸν τευτέρι μαϊδιά 116,360 (=γρ. 2910), τῷ 1783 μαϊδιά 118.021 (=γρ. 2950), τῷ 1785 Μαρτίου 10 ὀφρός ἦν 122,800 μαϊδιά (=γρ. 3070 εἰσπράκτωρ Κωνσταντῖτος Μπάος μισθ. 50 γρ). Τῷ 1805 οἱ Μυκόνιοι ἀπολογοῦνται πρὸς τὸν Πατριάρχην διὰ τὰς κατὰ τῶν πολλῶν ἱερέων κατηγορίας, τῷ 1806 γρ. 8351 $\frac{1}{4}$ (προσπιθεμένων καὶ τῶν 76 ἱερέων γρ. 76 καὶ τῶν 86 ἀγάμων γρ. 86)=8513 $\frac{1}{4}$, τῷ 1807 καὶ 1808 γρ. 10573 καὶ 15 παρ., τῷ 1809 γρ. 17255 (ἐν οἷς 1817 γρ. τοῦ τευτερίου τῶν ναυτικῶν=μελλαχικῶν ἐκ γρ. 20 ἐκάστου), ἐν ᾧ τῷ 1804 ἦσαν 5 γρ. σεφεριάτικα=στρατιωτικά), τῷ 1810 γρ. τάνσας καὶ σεφεριάτικα 17,167, τῷ 1811 γρ. τάνσας 8617 καὶ σεφεριάτικα 15239=23856, τῷ 1812 τάνσα καὶ σεφεριάτικα 13132, σεφεριάτικον γρ. 14, τοῦ 1813 ἀτελῶς ἀναγράφονται γρ. 5608, τῷ 1814 τάνσα 11,683 σεφεριάτικα 10,657=22,340, τῷ 1815 τάνσα καὶ σεφεριάτικον γρ. 26,321'. Τὸ σεφεριάτικον ἦν γρ. 14 ἕκαστον, τῷ 1820 τευτέρι ζητημάτων γρ. 192996 τὸ κεφαλοχάρατσον ἦν γρ. 3,20=826 γρ. Τὸ σεφεριάτικον ἦν 20 γρ. ἡ δὲ τάνσα ἄλλου 50, ἄλλου 40 καὶ ἄλλου 10 γρ. κτλ.

Παραδόσεις, παροιμίαι καὶ ῥίμες

Παραδόσεις Μυκονίων ἐξέδοντο μέχρι τοῦδε ὁ καθηγητὴς κ. Νικόλαος Γ. Πολίτης, α') ἐν τῇ Μελέτῃ τοῦ βίου τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων (Ἀθ. 1871 σ. 58) λέγων 1) ὅτι: Ἐν Μυκόνῳ εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ λιμένος [τοῦ παλαιοῦ] εἶναι ᾠκοδομημένον

περὶ μέτρων καὶ σταθμῶν κοί ὁ ἐκάστοτε βοῦβόδας ἢ ζαμπίτης νὰ μὴ δύναται νὰ κάμῃ νεωτερισμούς καὶ τι δῶρα δύναται νὰ λαμβάνῃ ἀπὸ τοὺς χωρικούς. Ἡδὴ τῷ 1775 εἶχον ἀπαγορεύση αὐτῷ νὰ ἀναμινύεται εἰς τὰ τῆς δημογεροντίας.

1) Τῷ αὐτῷ ἔπει τὰ μὲν ἔσοδα τῆς ἀστυγείτονος Τήνου ἦσαν γρῶσια 78,999, τὰ δ' ἔξοδα 75,470 κατὰ τὸν Δρόσον Ν. Δρόσον, Ἱστορία τῆς νήσου Τήνου.

παρακλήσιον πρὸς τιμὴν τοῦ Ἁγίου Νικολάου, ὅπως καταπαύη τὰς τρικυμίας. [Τοῦτο ἀνωκοδομήθη τῷ 1910, καταστραφείσης τῆς γεφύρας τῆς ἐνούσης αὐτὸ μετὰ τῆς Καντζελλαρίας καὶ ἐπιτροπεύει αὐτοῦ ὁ κ. Νικόλαος Φούσκης]. 2) Αὐτόθι σελ. 132 : στοιχειὸ τοῦ πηγαδιοῦ 1· τοιαῦτά εἶσιν, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, Ἄ ρ ά π η δ ε ς (ἰδὲ καὶ ἐμὴν Σκίαθον, Ἄθ. 1913) ἐν αὐτοῖς διαμέροντες (Leo Allatius, de quorundam Graecorum orinationibus σελ. 166. Ἐν Μυκόνῳ κατὰ τὸν Villoison², πρὶν ἀντλήσῃ τις ὕδωρ ἔπρεπε νὰ χαιρετήσῃ τρεῖς τὸ στοιχειὸ τοῦ πηγαδιοῦ (ἰδὲ Malte-Brun, Annales de voyages τόμ. Β' σελ. 180 καὶ Bybilakis, Neugriechisches Leben, Leipzig 1870 σελ. XII—Dora d'Istria, Les femmes en Orient βιβλ. V ἐπιστολὴ 6 καὶ τὴν Ἑλλ. μετάφρασιν τῆς Αἰμ. Σκουζέ, Ἄθῆναι 1856, 3) ἐν ταῖς Μελέταις ἐπὶ τοῦ βίου καὶ τῆς γλώσσης τοῦ λαοῦ (Ἄθ. 1904 Παραδόσεις Α' 208-9) Ἄριθμ. 375 ὁ μέγας ὄφις, 396 οἱ Γιαλοῦδες, σελ. 572 οἱ βουρβουλάκοι, σελ. 584 ὁ βρουκόλακας, σελ. 600 τὸ Καπετανάκι τῆς Μεγάλης Ἄμμου, 4) ἐν τῇ «Λ α ο γ ρ α φ ί α» (Ἄθ. 1909 σ. 114-119) ὁ Ἀρχουδογιάννης (κατ' ἀνακοίνοσιν τοῦ Μιχ. Βενιέρη καθηγητοῦ τῆς ἐν Ἐρμουπόλει Ἐμπορικῆς Σχολῆς).

Εἰς ταῦτα προσθετέον καὶ τὰς ἐξῆς συνηθείας, ἃς συνήντησα ἐν χειρογράφοις σημειώσεσι τῆς Δημαρχίας: Ἐξεμίσθουν ἔξ ἡμισείας τὰ πρόβατα οἱ ἔχοντες πρὸς χωρικοὺς (ἐκολίγκευον) καὶ ἐπὶ τοῦ συμβολαίου τῆς Καντζελλαρίας ἐν τέλει ἔγραφον: «Καὶ νὰ δώσῃ ὁ ἀφέντης Θεὸς νὰ εἶναι ὄρα καλὴ νὰ χιλιάσουν». Πρὸς προφύλαξιν δὲ τῶν ζώων ὑπῆρχε συνηθεῖα: «ἄμα ἔβγαινε τὸ ἄστρον νὰ βγάλουν τὴν καρδιά ἐνὸς ζώου καὶ νὰ

1) Τὰ 3 πηγὰδια ἢ ποιάδια κατασκευασθέντα κατὰ τὴν ἐπιγραφὴν τοῦ 1722 ὑπὸ τῆς κοινότητος Μυκόνου καὶ ἔχοντα τὴν ἰδιότητα νὰ ἐμβάλωσι τῷ πίνοντι ἔρωτα πρὸς Μυκονίαν κόρην.

2) Τῷ 1784 περιηγεῖτο τὴν Ἀνατολὴν ὁ Villoison· περὶ τούτου πρὸς τοὺς κατοίκους τῶν Κυκλάδων ἐπιστολὰς πρὸς καλὴν ὑποδοχὴν ἔγραψεν ὁ Δραγουμᾶνος τοῦ στόλου Ν. Μαυρογένης (ἰδὲ χειρόγραφον ὑπ' ἀρθμ. 1366 Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης (ἐν Καταλόγῳ Ι. Σακελλίωνος σελ. 247).

πάρουν ἑννέα καλεμκεριά καὶ νὰ καρφώσουν λέγοντες ταῦτα τὰ λόγια: ἔδω καρφώνω τὸ κακὸ τῶν ζωντανῶν νὰ μὴ τὸν ἐδώσω πλέον ἀλλὰ ἴσ' ἂν σπάγος ἴσ' ἀτάκῃ τῶν βουνῶν».

Παροιμίας δὲ Μυκόνου συλλέξασα ἡ λογία Μυκονία κ. Ἐργυρῶ Παπαβασιλείου ἄλλοτε διδασκάλισσα ἐν Ἐρμουπόλει (νῦν χήρα Οἰκονόμου), ἀπέστειλε πρὸς τὸν κ. Πολίτην, ὃν οὐκ ἐποίησατο εἰσεῖτι χρῆσιν· οὐχ ἦτον ὁμοῦς ἐν «Ἐπετηρίδι» τοῦ Παρνασοῦ (Ἄθ. 1898 σελ. 93 καὶ 112) ἐδημοσιεύθησαν: «τοῦ χωριάτη τὸ σκοινὶ μονὸ δὲ φτάνει, διπλὸ περισσιῦει» καὶ: «ὁ κλέφτης τὸ γκεβέτισμα (=πανηγῦρι, ἀλλ' ὀρθῶς σημαίνει ἡ τουρκικὴ λέξις τόλμη) γὰ λιβεντιὰ τὸ ἔχει».

Ἐπίσης ὁ καθηγητῆς κ. Δίτεριχ ἐδημοσίευσε ῥίμες Μυκόνου (K. Dieterich, Die Sprache und Volksüberlieferungen der Südlichen Sporaden, Wien 1908. Οὗτος ἐν σελ. 19 λέγει ὅτι ἡ Μύκονος συνγκρίσθη βραδύτερον ὑπὸ Ναξίων περὶ δὲ τῆς διαλέκτου Μυκόνου λαλεῖ δι' ὄλου τοῦ βιβλίου, δημοσιεύων καὶ τὰ ἑξῆς ἄσματα Μυκόνου: Ὁ κυνηγὸς σελ. 313-4, ἡ γκαστρομένη 345-6, ἡ κόρη κ' ὁ Ἄϊ Γεώργης 347-8, ὁ κοντὸς κοντούτσικος 349, ὁ κυνηγὸς κ' ἡ πέροδικα 351 ἀριθ. 28, ὁ κυνηγὸς 351-2 ἀριθ. 29, χορευτικὸν ἄσμα 352-3 ἀριθ. 30, τραγοῦδι ἀγάπης 354 ἀριθ. 32, τραγοῦδι 354-5 ἀριθ. 33, παραπονιάριον τραγοῦδι 355-6 ἀριθ. 34· φαίνεται δ' ὅτι τὰ τραγοῦδια Μυκόνου, ὡς ἐκ τοῦ ναυτικοῦ τῆς, ἐκ τῶν Ἀνατολικῶν νήσων κατάγονται.

Δημῶδη αἰνίγματα Μυκόνου δύναται νὰ ἴδῃ ὁ ἀναγνώστης ἐν Νεοελληνικοῖς Ἀναλέκτοις Παρνασοῦ (τόμ. Α' φυλ. 8' 1871 σελ. 197 ὑπ' ἀριθμ. 21)· ὁ παπᾶς καὶ ἡ παπαδιὰ ὑπὸ Π. Ζερλέντη, ὅστις ἐπέστειλε καὶ ἄσμα γαμήλιον καὶ 4 λογοπαίγνια, σημειώσεις περὶ προλήψεων κ' ἰ 587 δίστιχα σελ. 319. Ἐπιθὶ καὶ Ἄθ. X. Μπούτσιου Φωνητικὰ καὶ ὀρθογραφικὰ τῆς νεοελληνικῆς, Ἄθ. 1911 σ. 26, 31 καὶ ἐν «Καιροῖς» τῆς 12' Ἀπριλίου 1910. Παραμύθια δὲ Μ. Βενιέρης ἐν «Λαογραφία» καὶ παροιμίας ἡ κυρία Ἐργυρῶ Παπαβασιλείου (1888) 210 (παρὰ Ν. Γ. Πολίτη Παραδόσεις κλ. Β' σ. 651 Α' ξζ' πρβλ. ἀριθ. 6).

Οἱ ναυτιλλόμενοι τῶν Μυκονίων καταπλέοντες εἰς Βυζάντιον ἔστειλλον θρησκευτικὰς προθέσεις εἰς τὸν ἐν Γαλατῆ ναὸν τοῦ

Ἁγίου Ἰωάννου τῶν Χίων· οὕτω τῇ 26 Ἰανουαρίου 1726: «ἔφερον ἀπὸ τὴν Μύκονον ὁ πρωτοψάλτης γρ. 25, ἐγράψαμεν: Μαντελοῦζαν, Ἀνέξαν. Μαρίαν, Χλέντοσαν καὶ Ἰωάννην πρόθεσιν». Ἴδὲ Π. Γεωργιάδου, ὁ ἐν Γαλατῇ ἱερός ναός τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τῶν Χίων, Κων)πολις 1898 σελ. 193.

Ἡ ἀείποτε φιλόξενος Δημ. Βικέλα, Λουκῆ; Λάρας, Ἀθ. 1902 σελ. 126, 129, 138, 165, Τ. Ε. Εὐαγγελίδου, Μαυρογορδάτοι καὶ Ράλληδες, Ἐρμούπολις 1910 σελ. ια') ἡ νῆσος τῆς Μυκόνου ὑπὸ τὰς φιλογενεῖς στέγας αὐτῆς, ἐν καιροῖς χαλεποῖς ἔθνηκῆς δυσπραγίας, ἐν χρόνοις τοῦ αἵματηροῦ δράματος, τῆς ὀλοκαυτώσεως τῆς Χίου καὶ τῶν Ψαρῶν εἰς τὸν βωμὸν τῆς στρατευομένης πατρίδος, ἐστέγασε δύο ἄτλαντας: τῆς νεωτέρας Ἑλληνικῆς κοινωνίας, ἀμφοτέρους ἐκ τῆς εὐάνδρου καὶ φιλομούσου τῆς Ἰωνίας μητροπόλεως, τῆς ἀρωματώδους Χίου, τὸν Λουκῆν Ράλλη, τὸν ἰδρυτὴν τοῦ παγκοσμίου φήμης ἐν Ἀγγλίᾳ οἴκου Ράλλη (Rhalli Brothers, ἐν ᾧ ἑκατοντάδες Ἑλλήνων ἐργαζόμενοι ὡς ἐμπρέπει μωῦνται εἰς τὰ μυστήρια τοῦ Κερδῶν Ἐρμού), οὗ διευθυνταὶ οἱ ἐξέχοντες ἐν τοῖς ἐμπορίοις Ἑλληνας Παντελῆς Ἀργέντης (ἐν Λονδίῳ) καὶ Α. Πάλλης (ἐν Λίβερπουλ) καὶ τὸν μέγιστον ἐν τοῖς νεωτέροις Ἑλλησι τραπεζίτην Ἀνδρέαν Συγγρόν. Καὶ περὶ μὲν τοῦ πρώτου ἐν ἐκτάσει γράφει περὶ τῆς ἐν Μυκόνῳ διαμονῆς μετ' εἰκόνων τοῦ ἀοιδίμου καλλιτέχον ἐν Παρισίοις Θεοδώρου Ράλλη († κατ' 8)βριον 1901), ὁ μακαρίτης Δημήτριος Βικέλας ἐν τῷ «Λ ο υ κ ἠ Λ ἄ ρ α» (=Λουκᾶς Ράλλη;) ², περὶ δὲ τοῦ δευτέρου γρά-

1) Α. Α. Ράλλη : A pedigree of the Rallis of Scio London 1869 — I. Γ. Γενναδίου, Στέφανος Α. Ράλλης.

2) Ἰδοὺ τί λέγει ὁ Βικέλας ἀντὶ προλόγου: «Οἱ διαβίωσαντες ἐν Ἀγγλίᾳ θ' ἀναγνωρίσωσιν εὐκόλως τὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Λουκῆ Λάρα ὑποκρυπτόμενον Χιον. Συχνάκις ἤκουσα αὐτὸν διηγούμενον τῆς νεότητός του τὰς δοκιμασίας. Περὶ τὰ τέλη τοῦ βίου του ἐπεχειρήσθη κατὰ προτροπὴν μου νὰ γράψῃ ἰδιοχείρως τὰς ἀναμνήσεις του, ὅτε δὲ πρὸ τινῶν ἐτῶν ἀπεβίωσεν, ἀνευρέθη μεταξὺ τῶν ἐγγράφων του τὸ χειρόγραφον

φει αὐτὸς οὗτος ὁ αἰδιμος ἔθνικὸς εὐεργέτης Ἀνδρέας Συγγρός ἐν τοῖς ἑαυτοῦ Ἀπομνημονεύμασιν ἐν 3 τόμοις, (Ἀθήναι 1908 Α' 24, καὶ 58).

Πειρατεία καὶ πειραταὶ

Ὅτι πολλοὶ ἐκ Μυκόνου εἰς τὴν πειρατείαν ἐπεδίδοτο ἔχοντες πολλαπλᾶς εἰδήσεις ἐξ ἐγγράφων. Εἶπομεν ἤδη (σ. 119 ἑφξ.), ὅτι κυρίως οἱ πειραταὶ τοῦ Αἰγαίου ἦσαν ἐκ Μπαρπαρίας, Τύνηδος, Ἀλγερίου καὶ Μάλτας, ἀλλὰ καὶ Γάλλοι καὶ Ἴταλοὶ δὲν ἀπέλιπον μετερχόμενοι τὸ ἐντιμον τοῦτο ἔργον, οἵτινες, δυνάμει τῶν προνομίων ὧν ἀπέλανον ἐν τῷ τουρκικῷ κράτει οἱ Φράγγοι ἐν γένει μετήρχοντο τὰ πάντα ἀνενοχλήτως. Κυρίως φώλεαι αὐτῶν ἦσαν ἡ Ἴος, ἡ Μῆλος, ἡ Μύκος καὶ ἡ Σέριφος· διότι διὰ τῶν θαλασσίων ὁδῶν αὐτῶν ἐμελλον νὰ διαπλεύσῃσι τὰ ἐμπορικὰ σκάφη ἐκ τοῦ Εὐξείνου διὰ τῆς Προποντιδὸς ὡς καὶ τὰ ἀπαλιν προωρισμένα· ἀφοῦ δὲ διήραζον, συλλαμβάνοντες τὰ πλοῖα, τὰ ἐμπορεύματα, τοὺς ναύτας καὶ τοὺς ἐπιβάτας ἐπώλουν εἰς τὰς διαφόρους ἀγορὰς δίκην κτηνῶν, τοῦτο μὲν αὐτοὶ πλουτοῦντες, τοῦτο δὲ βλάπτοντες τοὺς σχισματικοὺς Ἕλληνας ὅπως ἐξαναγκάσωσιν αὐτοὺς νὰ ἀσπασθῶσι τὰ τῆς παπικῆς ἐκκλησίας καὶ οὕτως ἀπολαύσῃσι τῆς προστασίας αὐτῶν ἤδη ἐγκαθιδρυμένων καὶ νενυμφευμένων μεθ' Ἑλληνίδων¹, ὧν τὰ τέκνα ἀνέτρεφον ἐν τῷ λατινικῷ δόγματι,

ὑπὸ ταινίαν φέρουσαν τὸ ὄνομά μου. Ἐκδίδων αὐτὸ σήμερον εἰχομαι ὅπως ἀναγνωσθῇ παρ' ἄλλων μεθ' ὅσου ἐγὼ ἐνδιαφέροντος ἤκουσα τὰς προφορικὰς τοῦ γέροντος διηγήσεις».

1) Ἐξ ἐγγράφων τῆς ἱστορικῆς καὶ ἐθνολογικῆς ἐταιρείας τῆς Ἑλλάδος (No 7539, 7540, 7569 τῆς συλλογῆς Β. Γκίτση) μαθητόμενον, ὅτι τῆ 5 καὶ 23 Ἰουνίου 1794 συνέβη ναυμαχία πρὸ τοῦ λιμένος τῆς Μυκόνου μεταξύ Γαλλικοῦ καὶ Ἀγγλικοῦ στόλου. Ἐν τῶν Γαλλικῶν πλοίων ἡ φρεγάτα «Σίβυλλα» κατεστράφη καὶ τὸ μὲν ταμεῖον ἐστάλη εἰς τὸ ἐν Μυκόνῳ γαλλικὸν προξενεῖον, ἀλλ' ἠρπάγη, οἱ δὲ ναῦται καὶ ἀξιωματικοὶ, οἱ περισωθέντες, ἐγκατεστάθησαν καὶ ἐνυμφεύθησαν, μάτην δ' ἐξήτησεν ἡ γαλλικὴ πρεσβεία νὰ πείσῃ αὐτοὺς νὰ ἀπέλθωσιν εἰς Γαλιαν.

οὕτω δὲ παρέμειναν ἐκ τῶν γάμων ἐκείνων οἱ ἐν Τήνῳ, Σύρῳ, Νάξῳ καὶ Θήρᾳ ἐναπολειφθέντες καθολικοὶ Ἕλληνες, ὧν τὴν ἐπὶ τῆς Ἐπαναστάσεως διαγωγὴν ἤδη ἐσηλιτεύσαμεν (σ. 203). Κατὰ τὸ 1673 ἐν Αἰγαίῳ ἐμφανίζεται ὡς πειρατὴς ὁ μαρκήσιος de Fleury μετὰ τριῶν πλοίων, τῷ 1674 (6 Αὐγούστου) Μυκόνιοι πειραταὶ συνέλαβον Τοῦρκον, ὃν ζητεῖ παρ' αὐτῶν ὁ βοεβόδας τῆς νήσου Ἰωάννης Μαυροκορδάτος δι' ἐγγράφου (παρὰ Π. Γρουπάρη). Τῷ 1678 ἐμφανίζεται ὁ πειρατὴς Οὐγὸς de Creveliers, τῷ 1732 ὁ Μαρμελέκ (Μαρμελέχας κοινῶς ἐξ οὗ καὶ βραδύτερον ὁ Μυκόνιος Μανόλης Μαρμελέχας), τῷ 1734 ὁ Δὸν Κάρλος βασιλεὺς τῶν δύο Σικελιῶν ἐκδίδει διαταγὴν πρὸς Μυκονίους πειρατὰς νὰ μὴ καταδιώκωσι τὰ σκάφη τῆς σημαίας του. Τῇ 29 Ἰουλίου 1789 ὁ Μυκόνιος πλοίαρχος Μπαρμπέρης ἐκ Κύθνου, διαταγῇ τοῦ Λάμπρου Κατσώνη ἤρπασε πλοῖον πλήρες κριθῆς. Κατὰ τινα διαταγὴν τοῦ τουρκικοῦ Διβανχανῆ ἀποκειμένη ἐν τῇ δημοσίᾳ Σκοπέλου (12 Μαρτίου 1810¹, ὡς εἶπον ἐν τῇ ἐμῇ ἱστορίᾳ Σκιάθου σ. 103) οἱ Μυκόνιοι καὶ οἱ Σκοπελίται ἐθεωροῦντο ὑπὸ τῆς Ὑψηλῆς Πύλης Κουρσάροι (πειραταὶ). Εἰς Μύκονον τῷ 1816 εἶχε καταφύγει ὁ ἀρματοῦλός Διόλιος Λάζος, ὅστις καὶ συνελήφθη ὑπὸ τοῦ τουρκικοῦ στόλου, οὗ ἤρχεν ὁ Τοπάλ πιασᾶς, κατὰ τὴν πρὸς καταστροφὴν τῶν πειρατῶν ἔξοδον αὐτοῦ εἰς τὸ Αἰγαῖον (Ἰουνίος 1816), καὶ ἀπαχθεὶς εἰς Βυζάντιον ἀπηγχονίσθη. Τῷ 1819 Μυ-

Οἱ δημογέροντες περιγράφουσι τὰ κατὰ τὴν ναυμαχίαν δι' ἐγγράφου πρὸς τὸν δραγουμάνον τοῦ στόλου Κωνσταντῖνον Χαντζερῆν. Πολλοὶ τῶν κατὰ τὴν ναυμαχίαν ταύτην φρονεθέντων Γάλλων ἐτάφησαν ὀλίγῳ πρὸς Β. τῆς πόλεως, ὡς ἀναφέρει ὁ Α. Blouet, *Expédition scientifique de la Morée*, Paris 1838 σ. 3.

1) Ἡ διαταγὴ αὕτη ἰβ' οὕσα ἀναγράφει περὶ διενεργηθείσης πειρατείας κατὰ 3 πλοίων φορτωσάντων· ἐκ Βόλου σιτηρὰ διὰ Κων(πολιν) τὰ ὅποια ὅτε ἐφθασαν εἰς τὸ μπογάζι Σκοπέλου «τριάντα κλέπται κουρσάροι κατηραμένοι ἀπὸ τοὺς κλέπτας τῶν νησιῶν Μυκόνου καὶ Σκοπέλου ἐνεφανίσθησαν μὲ μικρὰ καΐκια καὶ ἐπῆραν 4,000 κοιλὰ σιτᾶρι διὰ τὰ μετακομίσουν εἰς Σκόπελον καὶ ἐκυρίευσαν καὶ τὸ καράβι καὶ τὸ ἐφεραν εἰς τὴν Σκόπελον κτλ.» καὶ περὶ ἐπιστροφῆς τῶν κουρσευθέντων.

κόσιοι πειραταὶ ἤρπασαν γαλλικὸν πλοῖον εἰς Δῆλον καὶ κατό-
πιν παραστάσεων τοῦ ἐν Κων)πόλει πρεσβευτοῦ τῆς Γαλλίας, ὁ
διερμηνεὺς Μουρούζης γράφει τοῖς Μυκονίοις περὶ ἀποδόσεως
αὐτοῦ (παρὰ Π. Γρυπάρη). Ἐννοεῖται ὅτι κατὰ τὴν ἐπανάστα-
σιν οἱ Μυκόνιοι, διὰ τοῦ πειρατοῦ Μανόλη Μερμελέχα πολλὰ
διέπραξαν κατὰ τῶν Τούρκων· τοιαύτην δὲ φήμην εἶχεν ὁ πει-
ρατῆς οὗτος, ὥστε καὶ ἐφέρετο ἀνὰ τὰ στόματα πάντων ἡ ῥίμα:

«*Ἐχε μ' ἔννοια ἔχε μ' ἔννοια*

Μερμελέχα μὲ τὰ γένεια».

Καὶ πράγματι ὁ Μερμελέχας ἐφρόντιζε περὶ τῶν ἐπικαλου-
μένων τὴν ἐπικουρίαν του, κατὰ τοὺς ἀνὰ τὸ Αἰγαῖον πλοῖας.
Οὗτος ἐπεχείρησεν, ὡς ἀνέγνων ἐν χειρογράφῳ σημειώσει τῆς
Λημμαρχίας, καθ' ἣν εἶχε κυβερνητικὴν ἀδειαν, ἦν ἐνεψύχου ὁ ἄγγλος
ναύαρχος Χάμιλτον, ἐκδίκευσιν κατὰ τῶν Αὐστριακῶν καὶ Γαλ-
λικῶν πλοίων, ἔπερ καταδιώκοντα τὰ Ἑλληνικὰ συναλαμβάναν
καὶ ὠδήγγουν εἰς Μάλταν, ὡς λέγει ὁ Γερμανὸς Παλαιῶν Πα-
τρῶν (Ἀπομνημονεύματα, Ἀθ. 1837 ἔκδ. β' σ. λε'). Μάτην
διεμαρτύρητο ὁ γάλλος ναύαρχος Δεριγνύ κατὰ τῆς τοιαύτης
διαγωγῆς τῶν γαλλικῶν πλοίων ἕως οὗ ἐξέδοτο τῷ 1826 ἐκ
Μήλου διαταγὴν κατὰ τῶν γάλλων πειρατῶν (ἐγγραφοῦν 7718
τῆς ἱστορικῆς καὶ ἐθνολ. ἐταιρείας), ἀλλ' ἐπειδὴ γάλλοι καὶ αὐ-
στριακοὶ ἐξηκολούθηον ὁ Μερμελέχας ἐπὶ κεφαλῆς Μυκονιακῶν
καὶ Τηνιακῶν πλοίων τῷ 1826-7 κατεδίωκε τὰ αὐστριακά, ὧν
τινα συνέλαβεν, ἀλλὰ ἐπελθὼν ὁ αὐστριακὸς ναύαρχος Παυλοῦ-
κης κατέλαβε τὰ πλοῖα καὶ ἀπήγαγεν εἰς Σύρον, ζητῶν ἀπίζη-
μίωσιν ἀπῆλθε δὲ τότε εἰς Μύκονον καὶ ὁ Χάμιλτον καὶ συν-
ενοήθη μετὰ τινος ὀφφικιστοῦ Γεωργίου Ἀποσιλίδου περὶ
τοῦ τί δέον γενέσθαι (Βάλληγδα Κυθνιακὰ σ. 102) ἀπένοντι
τῶν διαμαρτυριῶν καὶ ἀπαιτήσεων τοῦ αὐστριακοῦ ναύαρχου.
Παράδοξος, ἐκ πρώτης ὄψεως, φαίνεται ἡ ἀγάμιξις εἰς τὰ τῆς
πειρατείας· τοῦ Χάμιλτον, ἀλλ' ἂν ἐξετάσῃ τις τὰ κατ' αὐτὸν θὰ
πεισθῇ ὅτι δὲν εἶχεν ἄδικον. Ὁ Χάμιλτον ἦτο ἄνθρωπος τοῦ
καθήκοντος, ἐμερίμνα δὲ μόνος περὶ πάντων, κοπιῶν σχεδὸν
νυχθημερόν καὶ ἐλάχιστον ὀναπαυόμενος, συνεργοῦς ἢ μᾶλλον
ὄργανα τῆς ἐνεργείας αὐτοῦ ἔχων τοὺς πρῖν κυβερνήτας καὶ
δημοσίους λειτουργοὺς, τοὺς μὴ εὐτυχήσαντας νὰ πράξωσι διὰ

μακροῦ χρόνου ὅ,τι αὐτὸς διενόηθη καὶ ἐξετέλεσεν ἐν βραχεὶ διαστήματι.

Ἡ πειρατεία εἶχε πῆξει τὴν φωλεὰν αὐτῆς κατὰ τὰς βορραιοῦς Σποράδας, ὅθεν ὀρμωμένη φοβερὰ, ὡς ἴδωμεν ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς Σκιάθου, ἐλιφυραγώγει ἀνηλεῶς ξένους τε καὶ ἐν τοπίους· οὐδ' ἀπ' ἀκτῆς εἰς ἀκτὴν ἐρριψοκινδύνενέ τις νὰ μεταβῆ.

Συντελοῦν δὲ εἰς τὴν ὑπαρξιν τῆς πειρατείας δύο τινά· ἡ ἄκρα πενία, εἰς ἣν εἶχον περιέλθει ἔνεκα τῆς ἐπταετοῦς ἀργίας, οἱ ναυτικοὶ καὶ ἡ περὶ τὴν καταδόξιν τῶν πειρατῶν ἀνοχὴ τοῦ διοικοῦντος τὸν στολίσκον τῆς Ἀγγλίας Χάμιλτον, ἰσοδυναμοῦσα πρὸς ἐνίσχυσιν.

Αἰτία δὲ τῆς ἀνοχῆς ὑπῆξεν ἡ ἐξῆς, ἦν αὐτὸς μόνος διεκοίνωσε τῷ ἱστοριογράφῳ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως Σ. Τρικούπη.

«Ὁ πατήρ μου, εἶπε, μετασχὼν τῆς περὶ τὰ τέλη τῆς παρελθούσης ἑκατονταετηρίδος ἑπαναστάσεως τῆς πατρίδος αὐτοῦ Ἰρλανδίας καὶ ἐξοστρακισθεὶς μετὰ τὴν ἀποτυχίαν, ἐφλέγετο ὑπὸ μίσους κατὰ παντὸς ξένου ζυγοῦ διὸ καὶ πολλὴν εἶχε τῆς κλίσειν πρὸς τὸν Ἑλληνικὸν ἀγῶνα. Ὅτε δὲ διωρισθὴν διοικητῆς τῆς ἐνταῦθα μοίρας, σπεύσας ἔδωκέ μοι τὴν παραγγελίαν ταύτην: «Ἡ Ἑλλάς, εἶπέ μοι, μάχεται ἵνα διαφρήξῃ τὰ δεσμά αὐτῆς· καὶ ναὶ μὲν μάχεται ἀνδρικῶς, φοβοῦμαι ὅμως μὴ ὡς ἀσθενῆς καὶ μικρὰ καὶ ὑπὸ πάντων ἐγκαταλειμμένη καταβλήθῃ, ὅπως κατεβλήθη καὶ ἡ Ἰρλανδία Ἀξιῶ λοιπὸν παρὰ σοῦ οὐ μόνον νὰ μὴ παραβλόψῃς ποτὲ, ἀλλὰ καὶ νὰ συνδράμῃς τὸν ἱερὸν αὐτῆς ἀγῶνα».

Ἐγὼ δὲ, προσέθετο ὁ Χάμιλτον, τηρῶ εὐσιαβῶς τὴν πατρικὴν ἐντολὴν ὡς· θείαν· καὶ ἐπειδὴ ἡ Κυβέρνησίς μου λαβοῦσα τὰς πρώτος μου ἐκθέσεις, δὲν ἀπεδοκίμασε τὴν πρὸς τοὺς Ἕλληνας εὐνοὴν προεἰαν μου, ἐξακολουθῶ ἐκκληρῶν τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ πατρὸς, οὐσαν καὶ τῆς ἐμῆς καρδίας· ἐνθερμον ἐπιθυμίαν». Περὶ τὸ 1832-3 τῶν πραγμάτων ἀποκατασταθέντων ἐν Ἑλλάδι, ἡ πειρατεία ἐξέλιπε καὶ ὁ Μανόλης Μερμελέγης ἀποσυρθεὶς εἰς τὸν Ἰδιωτικὸν βίον ἐγένετο νεκροθάπτης τῆς Μυκόνου καὶ ὡς τοιοῦτος διετέλει μέχρι τοῦ θανάτου του τῷ 1854, ὡς εἶπομεν.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Φύλαρχος παρ' Ἀθηναίῳ, 606 — Αἰλιανός, «Περὶ Ζῳῶν», 5, 42. — Εὐστάθιος, «Σχόλια εἰς Διονύσιον», στ. 525 — Ἀπολλόδωρος Καρύστιος, «Ἐκνῶτα», ἐν *Fragm. com. atticorum*. ἔκδ. Kock, τόμ. III, σελ. 284, 12, ἔνθα καὶ ὁ Donatus: Terentius, *Heeyra*, Act. III, 4, 432 — Lucilius, *Satur. reliq.*, ἔκδ. Gerlach, σελ. 94, ἀπόσπ. 116 — Φίλιππος παρ' Ἀθηναίῳ, 14.587f — Μάχων ἐν «Ἐπιστολῇ» παρ' Ἀθηναίῳ, 2.34b — Δικαίανχος 499 — Ἀγαθήμερος 144 — Στράβων 416, 3 — Στέφ. Βυζάντιος ἐν λέξει Μύκονος — Ἀνωνύμου παρεκβολαὶ εἰς Διονύσιον περιηγητὴν στίχ. 526 — Θεουκτίδης Γ' 29 — Pomponius Mela II, c. 12 — Ovidius *Epist.* XXI, 80 — Ph. P. Statius *Thebais* III, 438 καὶ *Achil.* I, 205 κτλ.
Ch. Bundelmontius, *Liber insularum Archipel.* 1422, ἔκδ. L. de Sinner, 1824 σελ. 89.

M. Boschini, *L'archipelago con tutte le isole. Venetia*, 1658 σελ. 42 — Thévenot, *relation d'un voyage fait au Levant*, Paris, 1665 σελ. 200.

P. Coronelli, *Isolario del' Atlante Veneto*, Ven. 1696 τόμ. A. σ. 188, 227, 236.

J. Spou, *Voyage d'Italie, de Dalmatie, de Grèce et du Levant fait aux années 1675-1676*. La Haye 1724, τόμ. A' σελ. 113

Ph. Ferrarius, *Novum Lexicon geograph.*, ἔκδ. Ant. Bodrand. 1677, σελ. 504.

Tom. Porcacchi, *L'isole più famose del mondo. Venetia*, 1686 σελ. 77.

B. Randolph, *The present state of the islands in the Arcipelago*. Oxford, 1687 σελ. 14.

Ab. Sanger, *Histoire nouvelle des anciens ducs et au tres souverains de l'archipel avec la description des principales isles, etc.* Paris, 1699 καὶ ἑλληνικῆ μεταφράσις Α. Κυράλη. Ἐρμούσι. 1876.

O. Dapper, *Description des isles de l'Archipel*. Amsterdam, 1703 σελ. 354.

P. Tournefort, *Relation d'un voyage du Levant*, Paris, 1717, σελ. 278-285.

R. Pockocke, Voyages en Orient (1737-1742). Traduit de l'anglais sur la seconde édition. Neuchâtel, 1773 τόμ. 6 σελ. 261 καὶ 263.

Mich. Le Quien, Oriens christianus. Paris, 1740, τόμ. Α' σελ. 949.

M. Raybaud, Memoires sur la Grèce τόμ. 2 (II σελ. 113-140).

Pash. van Krienen, Breve descrizione dell'Arcipelago, particolarmente delle isole sotomesse l'anno 1771 al dominio Russo. Livorno, 1773, σελ. 82, ἔκδ. Ross. Halle, 1860, σελ. σελ. τόμ. Α' 68-70.

Alex. Buchon, Voyages dans l'Eubée, les îles Ioniennes et les Cyclades en 1841, Paris 1911 σελ. 16, 152, 155, 231, 244, 264.

Δανιήλ καὶ Γρηγορίου τῶν Δημητριάων, Γεωγραφία νεω-
τερική. Βιέννη, 1791, τόμ. Α' σελ. 294.

von Kinsbergen, Beschreibung von Archipelagus. Με-
τάφρασις ἐκ τοῦ ὀλλανδικοῦ μετὰ σημειώσεων ὑπὸ K. Sprengel. Leipzig, 1792 σελ. 118.

C. S. Sonnini, Voyage en Grèce et en Turquie fait par ordre de Louis XVI. Paris, 1801, τόμ. Α' σελ. 258 καὶ τόμ. Β' σελ. 308 καὶ ἔκδ. β' 1808 τόμ. Β' σελ. 7.

I. Bartholdy, Voyage en Grèce fait dans les années 1803-1804, Traduit de l'allemand par A. du C***. Paris, 1807, τόμ. Α' 40, 140. Τόμ. Β' 48, 99.

E. De Villeneuve, Journal fait en Grèce pendant les années 1825—1826 Bruxelles, σελ. 15, 121, 134, 136, 138, 139-140.

F. Pouqueville, Voyage de Grèce. Paris 1826, Γ' 294, 300.

J. A. Cramer, Geographical and Historical description of ancient Greece. Oxford 1828, τόμ. Γ' σελ. 309.

M. Virlet, Terrains primordiaux des îles, ἐν τῇ Expédition scientifique de Morée ordonnée par le Gouvernement français, τόμ. Β'. Paris, 1833, σελ. 52-58 τόμον Γ'. Paris, 1838 σελ. 3.

V.M. Leake, Travels in northern Greece. London, 1835, τόμ. Γ' σελ. 104.

K. G. Fiedler, Reise durch Griechenland in Jahr. 1834-1837. Leipzig, 1841, τόμ. Β', σελ. 259.

A. Philippson, Die Inselwelt ἐν Petermans, Geographische Mittheilungen. Gotha 1902 τεύχος Α' πίναξ 10 και Ergänzungshelt No 134 (ιδὲ σ. 21 τοῦ παρόντος ἔργου).

L. Lacroix, Pes de la Grèce. Paris. 1853, σελ. 459.

Ίακ. Ραγκαβῆ, Τὰ Ἑλληνικά. Ἀθ. 1854, τόμ. Γ', σ. 121-4.

Guilé Joanne et Isambert, Itineraire de l'Orient. Paris, 1861.—Karl. Baedeker, Griechenland (καὶ τοῦτου Ἑλληνικὴ ἔκδοσις ὑπὸ Τ. Ε. Εὐαγγελίδου, Ἀθ. 1901 σελ. 256).

Γ. Γρουπάρη, Ὑπόμνημα περὶ τῶν εἰς Μύκονον ἀνηκουσῶν ἐρημονήσων, περὶ τοῦ ἐν Μυκόνῳ ναοῦ τῆς Μονῆς Τουρλιανῆς, κτλ. Ἀθῆναι, 1862.

Κ. Κ. [Βαρθ. Γαΐζης]. Περὶ Μυκόνου, ἐν τῇ ἐφημερίδι Ἀὐγῇ τοῦ 1869 Ὀκτωβρ. 30, ἔτος ΙΒ', ἀρ. 2534.

Κ. Ν. Σάθα, Τουρκοκρατουμένη Ἑλλάς. Ἀθῆναι, 1869, σελ. 471, 479, 484, 485, 493, 516, 528-529 καὶ 592. Τοῦ αὐτοῦ, Μνημεῖα Ἑλλην. Ἱστορ. (ιδὲ σ 82-85 τοῦ παρόντος βιβλίου).

C. Hopf, Chroniques Gréco romanes, inédites ou peu connues, publiées avec notes et tables généalogiques. Berlin, 1873, σελ. XX, XXIII, 108, 123, 180, 183, 175, 177, 373, 486 κλπ.—Τοῦ αὐτοῦ «Ἑλλάδα» ἐν τῇ Ἐγκυκλοπαιδείᾳ Ersch-Gruber τόμ. 86.

Νεοφ. Βερτοπούλου, Κιτορικὸν τῆς ἐν Μυκόνῳ ἱερᾶς Μονῆς τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, ἐπιλεγομένης Τουρλιανῆς. Ἐρμούπολις, 1877, (ἔκδ. β' ὑπὸ Μ. Βενιέρη, Ἐρμ. 1907).

Brönsted, Reisen Α' 57.

Ν(ιχολάου) Δ(ραγοῦμη) ἀπόσπασμα ἀνεκδότων (Μύκονος) ἐν Πανδώρας 1854 τόμ. Ε' 483-8.

Ἀκρόπολις 7)βριος 1907.—Κ. Πολυδώρου Φωνὴ Κυκλάδων καὶ Ἀθηνῶν 13 Ἀπριλίου 1901.

Σ. Παγανέλη, ἡ Μάρθα, Ἀθῆναι 1897.

Κ. Α. Παλαιολόγῳ, Ρωσικὰ περὶ Ἑλλάδος ἔγγραφα. Ἐν Παρνασσῷ, τόμ. Α' (1877), σελ. 917. Τόμ. Β' (1878), σελ. 458, 462, 463. Τόμ. Γ' (1879), σελ. 37, 38, 41, 48. Η' 242 —H. Kiepert Handbuch d. Alten Geogr., Berl. 1877 σελ.

252.—Ξ. Λάνδερερ, Περί τῆς νήσου Μυκόνου ὑπὸ ὀρυκτολογικὴν ἐποψιν, ἐν τῇ ἐφημερίδι Πανόπη τῆς Ἑρμοπούλεως, 1878 19 Δεκεμβρ. ἀριθμ. 407.

Στέφανος Κουμανούδης ἐν «Ἀθηναίῳ» τόμ. Β' σ. 253 ἐφξ.

Κλῶν Στέφανος, Ἀνέκδοτα ἔγγραφα, ἀποσταλέντα πρὸς τοὺς κατοίκους τῶν Κυκλάδων κατὰ τὴν ὑπὸ τῶν Ρώσων κατοχὴν αὐτῶν. Ἀθήναιον, τόμ. 6 (1878) σελ. 203 καὶ ἐφξ.

•Μ. Χ. Βενιέρη, Ὁ Ἀντώνιος Ψαρὸς. Ἑρμοῦπολις, 1882.

Π. Λάμπρου, Ἀνέκδοτα νομίσματα καὶ μολυβδόβουλα τῶν κατὰ τοὺς μέσους αἰῶνας δυναστῶν τῆς Ἑλλάδος. Ἀθήναι, 1888 σελίς 60.

Ἐμμ. Ι. Κανέλλη, Ὀκταήμερος περιήγησις ἐν τῇ νήσῳ Μυκόνῳ. Ἀθήναι 1884.

J. Th. Bent, The Cyclades or life among the Insular Greeks, London 1885.

Α. Ἀναργύρου, Τὰ Σπεταιωτικά. Τόμ. Α', σελ. 431, 435.

Α. Δ. Κριεζῆ, Ἱστορία τῆς νήσου Ὑδρας, Πάτραι 1860.

Ι. Σβορώνου, Νομισματικὴ καὶ ἱστορία τῆς ἀρχαίας Μυκόνου ἐν BCH. 1893 σ.455 - 501 μετὰ πινάκων καὶ εἰκόνων.

G. Schlumberger, Numismatique de l'Orient Latin Paris 1878 σελ. 395-7. Les Ghizi, seigneurs de Tinos et de Myconos.

W. Miller ἐν Δελτίῳ τῆς Ἱστορικῆς καὶ ἐθνολογ. ἐταιρείας τῆς Ἑλλάδος, 1910 Ζ' σελ. 79-119.

W. Miller— Σ. Π. Λάμπρου. Ἱστορία τῆς Φραγκοκρατίας ἐν Ἑλλάδι, Ἀθ. 1909-10 τόμ. 2.

W. Miller, The Myconos ἐν τῇ English historical Review τόμ. XXII σ. 327 ἐφξ.

Bulletin de Correspondence Hellenique (BCH) ἀπὸ τοῦ Δ' τόμου καὶ ἐντεῦθεν (ἐπιγραφαὶ Δήλου Μύκονον ἀφορῶσαι) ὡς καὶ Mitteilungen des Deutschen Archäologischen Instituts (AM.) ἐπίσημ. Ἰδὲ καὶ τὰς ἐν τῷ βιβλίῳ μερικὰς παραπομπὰς εἰς βιβλία καὶ χειρόγραφα ἔν τε Μυκόνῳ καὶ ἐν τῷ ἀρχεῖῳ τῆς ἐν Ἀθήναις Ἱστορικῆς καὶ ἐθνολογικῆς Ἑτερείας τῆς Ἑλλάδος καὶ παρὰ τῷ κ. Π. Γρυπάρη. Ἔπονται τὰ ἐμὰ Μυκονιοκὰ ἄπερ ἀνήγγειλα ἐν σ. 115.

BCH. IV (1880), σελ. 287, καὶ Lebègue, Recherches sur Délos, σελ. 170.

ΕΡΓΑ ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΣ

Ίστορία τῆς νήσου Σαρίφου, Ἐρμούπολις 1908	δραχ. 4
Ίστορία τῆς νήσου Μικόνου, Ἀθήναι 1914	» 4
Ίστορία τῆς νήσου Σκιάθου, Ἀθήναι 1913	» 4
Κοσμάς ὁ Αἰτωλός, Βόλος 1912 ἔκδ. 6'	» 1
Μικρογορδάτοι—Ράλληδες, Ἐρμούπολις 1910	» 2
Μυθιστοριογραφία παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἕλλησι, Ἐρμούπολις 1909	» 1
Μπαΐδεκερ τῆς Ἑλλάδος, Ἀθήναι 1901 δεδεμένος	» 5
Μπαΐδεκερ τῆς Νέας Ἑλλάδος (Μακεδονίας, Ἡπείρου καὶ νήσων) Ἀθήναι 1913 δεδεμένος	» 5